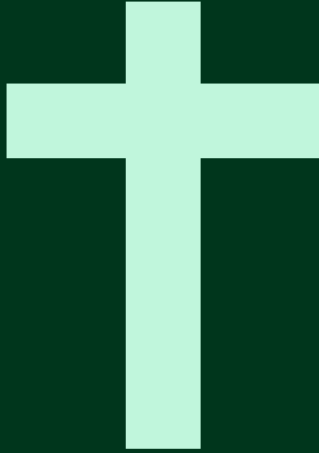

Uwumbər aagbaŋ

Bible without Deuterocanon in Konkomba

Uwumbor aagban

Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
c7765cba-ce13-51c8-80b3-68facb5fd4a

Contents

MATIU	1
MAK	49
LUK	79
JÖNN	129
LITULN	164
ROM YAAB	213
1 KORINT YAAB	233
2 KORINT YAAB	252
GALASIA YAAB	265
EFESUS YAAB	272
FILIFI YAAB	279
KOLOSE YAAB	284
1 TESALONIKA YAAB	289
2 TESALONIKA YAAB	293
1 TIMOTI	296
2 TIMOTI	302
TAITUS	306
FILEMONN	309
HIIBRU YAAB	310
JEMS	326
1 PIITA	331
2 PIITA	337
1 JÖNN	341
2 JÖNN	346
3 JÖNN	347
JUUD	348
TIBÖKPIIRKAAN	350

Tibɔnyaan ti MATIU ŋmee ti na

Yesu Kristo aayaajatiib ponn ni aayimbil

(Luk 3.23-38)

¹ Yesu Kristo aamaal ponn ni aayimbil le bi kigbanj kee ponn ni. U nan ye Ubɔr David aayaabil la. David mu nan ye Abraham aayaabil.

² Abraham le nan ma Aisak, Aisak mu ma Jakob,

Jakob mu ma Juda ni unaabitiib.

³ Juda mu ma Peres ni Sera. Bina aayimbil le nan ye Tamar.

Peres mu ma Hesronn, Hesronn mu ma Ram,

⁴ Ram mu ma Aminadab, Aminadab mu ma Nasonn,

Nasonn mu ma Salmonn, ⁵ Salmonn mu ma Boas. Una aayimbil nan ye Rahab la.

Boas mu ma Obed. Una aayimbil nan ye Ruf la.

Obed mu ma Jese, ⁶ Jese mu ma Ubɔr David.

David mu ma Solomonn. Una nan ye Yuraya aapuu la, le David kpan u.

⁷ Solomonn mu ma Rehoboam, Rehoboam mu ma Abija,

Abija mu ma Asa,

⁸ Asa mu ma Jehosafat, Jehosafat mu ma Joram,

Joram mu ma Usia,

⁹ Usia mu ma Jotam, Jotam mu ma Ahas,

Ahas mu ma Hesehia,

¹⁰ Hesehia mu ma Manase, Manase mu ma Amonn,

Amonn mu ma Josia,

¹¹ Josia mu ma Jekonia ni unaabitiib buyoonn baadim nan faa bi butɔb ki chuu bi buen Babilonj na.

¹² Baah chuu bi ki di buen Babilonj ni na, nee aapuwɔb le

Jekonia ma Sealtiel, Sealtiel mu ma Serubabel,

¹³ Serubabel mu ma Abiud, Abiud mu ma Eliakim,

Eliakim mu ma Asor,

¹⁴ Asor mu ma Sadok, Sadok mu ma Akim,

Akim mu ma Eliud,

¹⁵ Eliud mu ma Eleasar, Eleasar mu ma Matann,

Matann mu ma Jakob,

¹⁶ Jakob mu ma Josef, u ye Mari aachal na.

Mari mu ma Yesu u bi yin u ke Kristo u ga gaa binib lii na.

¹⁷ Abraham yoonn ki yoor kina ki ti saa Ubɔr David yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. David yoonn ki yoor ki ti saa buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilonj aatinj ni na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. Buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilonj ni na ki yoor ki ti saa Kristo yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la.

Baah ma Yesu Kristo pu na

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Baah ga nan ma Yesu Kristo na, le bi nan puu ke bi ga di una Mari ki di tii Josef. Baa nan kee kunn u, le bi kan ke u kpa lipuul Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu. ¹⁹ Uchal Josef aah ye uninyaan na, le waa ban ke u jinn u inimɔɔn. U ŋa nlandak ke u loon ki yii u. ²⁰ Waah dakl tibɔr ngbaan kina na, le u kan Uwumbɔr aatuun ubaa tidanj ponn ni. Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Josef, Ubɔr David aayaabil, taa yii ke saan joo Mari u li ye aapuu; ba pu? Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii u lipuul ngbaan. ²¹ U ga maa ubijabo, le aa ga yin u ke Yesu;” ba pu? uma le ga nyan waanib baatunwanbir ni.”

²² Nimina mamɔk nan ŋa ke ni gbiin Uwumbɔr aah nan cha waabɔnabr len pu na ke, ²³ “Usapɔɔn u kaa nyi uja na ga nan

* 1:21 : Yesu aatataa le ye ke “Uwumbɔr gaa timi lii”.

dek lipuul ki maa ubijabo, bi ga li yin u ke Imanuel.”† (Immanuel aatataa le ye ke “Uwumbør bi ti chee”).

²⁴ Le Josef finn ki fii le ki nan ɲa Uwumbør aatuun aah tuk u ke u ɲa pu na, le ki yoor Mari di ɲa upuu. ²⁵ Waa nan doon u chee le u nin ma waajan aabijabo. Le Josef yin u ke Yesu.

2

Bilankpalb bi nyan ni liwipuul wɔb na

¹ Bi nan ma Yesu, Betlehem aatiɲ ponn ni la, ki bi Judea aatiɲ ni na, n-yoonn mu Herod ye ubør na. Baah ma Yesu na, le bilankpalb bibaa nyan ni liwipuul wɔb ki dan Jerusalem, ² ki nan baa ke, “Baah ma ubo u ye Juu yaab* aabør na, u bi la chee? Ti kan waanɲmabil liwipuul wɔb, le ti dan ke ti nan doon u.”

³ Ubør Herod, ni Jerusalem aatiɲ aanib mɔmɔk aah ɲun tibør ngbaan na, le ti muk bi. ⁴ Le u yin Uwumbør aatotoorninkpiib ni Uwumbør akaal aamɔmɔkb mɔmɔk, le ki nan baa bi, “Bi ga maa Kristo u ga gaa binib lii na la chee?”

⁵ Le bi tuk u, “Betlehem aatiɲ, ki bi Judea aatiɲ ni na; ba pu? Uwumbør aabɔnabr aah nan ɲmee pu na sɔ:

⁶ ‘Sin Betlehem aatiɲ, ki bi Judea aatiɲ ni na,
saa ye kitiwaatiir Judea aatim ponn ni;
ba pu? uyidaan ga nyan aa ponn ni,
ki ga li ye Uwumbør aanib Israel yaab aayidaan.’ †

⁷ Le Herod yin bilankpalb ngbaan libɔɔl ni, le ki baa bi, “Liɲmabil ngbaan nan nyan ni bayoonn?” Le bi tuk u. ⁸ Le u tun bi ke bi buen Betlehem, ki tuk bi, “Li cha man ki ti bee ubo ngbaan aabør mbamɔm.

Ni yaa ti kan u kan, ni gir ni man ki nan tuk mi, aan m mu buen ti doon u.”

⁹ Waah len kina doo na, le bi siir ki cha. Baah siir ki cha na, le bi kan liɲmabil li bi nan kan liwipuul wɔb na loln bi pu nsan, ki ti fuu ubo ngbaan aah bi nin chee na, le ki sil nima chee paacham. ¹⁰ Baah kan liɲmabil ngbaan na, le bi kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni. ¹¹ Le bi koo lidichal ngbaan ni, ki ti kan ubo ngbaan ni una Mari. Bi nan gbaan kitiɲ ki doon ubo ngbaan, le ki chuu piir baataakør ki tii u ipiin. Bi nan tii u salmaa, ni tulalee u bi yin u ke frankinsense, ni tulalee u bi yin u ke mir na.

¹² Le Uwumbør nan tuk bi tidan ponn ni ke bi taa ki gir buen ubør Herod chee. Nima pu na, bi nan dii nsan yayan le ki kun.

Josef aah yoor Yesu ki di san buen Ijpt aatiɲ ni pu na

¹³ Baah nan chaa kun na, Josef nan kan Uwumbør aatuun tidan ponn ni. Le Uwumbør aatuun ngbaan bui u, “Fiin ki yoor ubo ngbaan ni una ki san buen Ijpt aatiɲ ni, ki ti li bi nima ki kiir bundaln m ga nan tuk si ke aa nya nima na. Ubør Herod ga li ban ubo ngbaan ke u ku u.”

¹⁴ N-yaayoonn ngbaan le Josef fii le ki yoor ubo ngbaan ni una kinyeek, ki nyan nima ki buen Ijpt, ¹⁵ ki ti bi nima le Herod ti kpo.

Nimina nan ɲa kina ke ni gbiin Uwumbør aah nan cha waabɔnabr len pu na, ke Uwumbør bui ke, “M yin Maabo ke u nyan ni Ijpt aatiɲ ni.” †

Ubør Herod aah ku mbim pu na

¹⁶ Le Herod bee ke bilankpalb ngbaan ɲmann u la. Le u gee liɲuul sakpen, ki cha waajab ku mbijabim bi mɔmɔk ye ɲibin ɲilee aabim, ni bi mu kaa fuu kina na,

† 1:23 : Lik Aisaya 7.14. * 2:2 : Bi nan ki yin Israel yaab ke Juu yaab la. † 2:6 : Lik Maika 5.2. † 2:15 : Lik Hosea 11.1.

ki bi Betlehem, ni Betlehem aatingbaan ni na. U nan baa bilankpalb ngbaan ke bi kan liɲmabil ngbaan bayoonn. Nima le cha u bee Yesu aabin aah saa pu na.

¹⁷ Waah ku mbim ngbaan pu na, le ni gbiin Uwumbør aabønabr Jeremia aah nan len pu na ke,

¹⁸ “Bi ɲun kifuuk Rama aatiɲ ni, ki ye ikpowiil aafuuk la.

Rachel le wii waabim pu, bi mòmək kpo a,

le ubaa aan ɲmaa sɔɲ usui.”§

Josef aah di Yesu nyan ni Ijpt aatiɲ ni pu na

¹⁹ Ni bi cha le Herod ti kpo. Waah kpo na, le Josef, u nan bi Ijpt aatiɲ ni na, kan Uwumbør aatuun tidaɲ ni. ²⁰ Le Uwumbør aatuun ngbaan bui u, “Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki gir buen Juu yaab aatiɲ ni. Binib bi nan ban bi ku ubo ngbaan na kpo a.”

²¹ Le u fii ki yoor ubo ngbaan ni una, ki ti fuu Juu yaab aatiɲ ni.

²² Le u ɲun ke Ubør Herod aabo Akelaus jin ute aanaan Judea aatiɲ ni. Nima pu na, Josef nan san ijawaan, kaa ban u buen nima. Le Uwumbør tuk u tidaɲ ni waah ga li cha nin chee na. ²³ Le u buen kitiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ki bi Galilee aatiɲ ni na. Waah ɲa kina na, le ni gbiin Uwumbør aabønabr aah nan len pu na, ke bi ga yin Yesu ke Nasaref aatiɲ aanii la.

3

Jɔnn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbør aabør pu na

(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28)

¹ N-yoonn ngbaan le Jɔnn u muini binib nnyun ni na bi nteersakpiin ni, Judea aatiɲ ni, ² le ki mooni, “Kpeln nima aabimbin

man. Uwumbør aanaan peen ni a.”

³ Uwumbør aabønabr Aisaya nan len Jɔnn aabør ke,

“Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke:

“Toor Uwumbør aasan man, ki ɲa waasan mu li tok ki tii u.”*

⁴ Jɔnn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na, ki di ligbapapaln buu uchaɲ ni. Waa-jikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁵ Le binib nyan ni Jerusalem, ni Judea aatim mòmək ni, ni Jɔɔdann aamɔl aatingbaan ni, ki dan u chee, ⁶ le ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbør. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔɔdann aamɔl ni.

⁷ Le Jɔnn kan Farisii yaab ni Sajusii yaab† pam dan u chee ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ijagen aabim, ɲma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni? ⁸ Ni li tun lituln li ga mək ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ⁹ ki taa bui ke niyaaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbør ga ɲmaa di ɲitakpal ɲimina kpaln Abraham aayaabitiib, ¹⁰ hali dandana wee Uwumbør toor kichək ke u ti gaa isui. Isui imək kaa lu ɲisubil ɲi ɲan na, u ga gaa i, ki di ɲa mmii ni. ¹¹ Mma muini nimi nnyun ni la, ki mək ke ni kpeln nimi aabimbin. Unii u paa ni m pu na jer mi. Maa ɲeer m chuu takl waanaatak tii u. Uma le ga nan muin nimi Uwumbør Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹² U joo waayikpimbik uɲaal ni, u ti chaar waajikaar, ki ga di njikaabim ɲa lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junna ni.”

Waah muin Yesu nnyun ni pu na

(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan ni Galilee, ki dan Jɔnn chee,

§ 2:18 : Lik Jeremia 31.15. * 3:3 : Lik Aisaya 40.3. † 3:7 : Farisii yaab ni Sajusii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbamom. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln.

Joodann aamɔɔl ni, ki ban ke Jɔnn muin u nnyun ni. ¹⁴ Le Jɔnn aa kii, le ki len ke, “Ni njan si le muin mi nnyun ni, le aa ban ke m muin si.”

¹⁵ Le Yesu bui u ke, “Kii kina n-yoonn mue. Ni njan ke ti njan Uwumbɔr aah ban pu na mɔmɔk.”

Le Jɔnn kii ki muin u nnyun ni.

¹⁶ Waah muin u doo na, libuul ngbaan ni le Yesu nyan ni nnyun ni. Le kitaapaak chuu piir. Le u kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki naahn linanjel, ki nan tɔn u pu.

¹⁷ Le u njan nneel len paacham ke, “Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin u.”[†]

4

Kinimbɔn aah tɔn Yesu pu na

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha Yesu buen nteersakpiin ni ke kinimbɔn ti tɔn u. ² Yesu nan lul bumɔb nwiin pu ni kinyeek iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan aah jer na, le nkon chuu u. ³ Le kinimbɔn u tɔn ni binib na dan u chee, le ki nan bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, bui nɔtakpal nɔmina aan nɔ kpaln tijikaar.”

⁴ Le Yesu bui ki ke, “Ni nɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Tijikaar baanja aan nɔmaa tii unii limɔfal. Limɔboln limɔk nyan ni Uwumbɔr aamɔb ni na le ga tii unii limɔfal.’”^{*}

⁵ Le kinimbɔn di Yesu buen Jerusalem, le ki ti di u tɔn Uwumbɔr Aadichal paab, ⁶ le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, lir ni kitin. Ni nɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke,

‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si, le bi ga li joo si binjaal ni, aataal taa gbeer litakpal.’”[†]

⁷ Le Yesu bui ki ke, “Ni ki nɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Taa tɔn Aadindaan Uwumbɔr.’”[‡]

⁸ Le kinimbɔn ki yoor u buen li-jool li fɔk sakpen na paab, le ki ti mɔk u dulnyaa aanaan mɔmɔk, ni mu aanyaan, ⁹ le ki bui u, “Aa yaa gbaan kitin ki pak mi kan, m ga di nimina mɔmɔk di tii si.”

¹⁰ Le Yesu bui ki ke, “Kinimbɔn, li cha. Ni nɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbɔr ki dii uma baanja.’”[§]

¹¹ Le kinimbɔn siir cha u. Le Uwumbɔr aatuuntiib dan nan ter u.

Yesu aah piin waatuln Galilee aatin ni pu na

(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Yesu nan njan ke bi chuu Jɔnn ki di njan kiyondiik ni. Nima le u nan nyan nima ki gir buen Galilee. ¹³ U nan cha Nasaref le ki buen ti kal Kapenaum, kitin ki bi nnyusakpem chee na ni. Ki ye Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatin la. ¹⁴ Waah kal nima na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na ke,

¹⁵ “Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatin

ki bi Joodann aamɔɔdapuul, nnyusakpem wɔb, aan bi yin ki ke Galilee aatin, nɔnibol mɔmɔk aabɔn aah nɔmal tɔb ponn ni nin chee na,

¹⁶ nima aanib bi bi mɔbɔmbɔɔn ni na kan nwiihn sakpiin.

Binib bi bi mɔbɔmbɔɔn ni, ki san nkun ijawaan na,

nwiihn woln bi pu.”^{*}

¹⁷ N-yoonn ngbaan ki joo cha le Yesu piin ki mooni binib ke, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbɔr aanaan peen ni a.”

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na

(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Yesu nan chuu kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan le ki ti kan naabitiib bilee, bi yin ubaa ke Simonn ki dulni u ke Piita, le ki yin

[†] 3:17 : Lik Aisaya 42.1. ^{*} 4:4 : Lik Ikaal 8.3. [†] 4:6 : Lik Ilahn 91.11-12. [‡] 4:7 : Lik Ikaal 6.16. [§] 4:10 : Lik Ikaal 6.13. ^{*} 4:16 : Lik Aisaya 9.1-2.

unaal ke Andru. Bi nan bi mae kipɔk nnyun ni. Bi nan ye bijanbam la. ¹⁹ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr.” ²⁰ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr le ki dii u.

²¹ Le u foor siib kpee, le ki ki kan naabitiib bilee, Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi ni bite Sebedee nan bi bunɔb ni, ki bi leɲni baapɔr. Le Yesu yin bi. ²² Libuul ngbaan ni le bi siir cha bunɔb ngbaan ni bite le ki dii u.

Yesu aah mooni Uwumbɔr aabɔr ki cha bibum pɔɔk pu na
(Luk 6.17-19)

²³ Le Yesu bɔ dii Galilee aatim mɔmɔk ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabɔɲ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk. ²⁴ Le waayimbil moon Siria aatim mɔmɔk ni. Le bi joo ni bibum mɔmɔk u chee, binib bi iween aabɔɲ joo bi na, ni binib bi tiyayaar joo bi na, ni binib bi ɲibimbik joo bi na, ni binib bi aawon faan na. Le u cha bi mɔmɔk pɔɔk. ²⁵ Le kinipaak nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni kitiɲ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ni Jerusalem aatiɲ ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jɔɔdann aamɔɔdapuul, ki dii u.

5

Binib aah ga ɲa pu ki kan Uwumbɔr aanyoor na
(Luk 6.20-23)

¹ Yesu aah kan kinipaak ngbaan na, le u jon ligongoln paab, le ki kal. Le waadidiliib kuun u chee. ² Le u waar umɔb ki bui bi ke:

³ Binib bi nyi ke bi ye bigiim Uwumbɔr wɔb na, waanyoor bi bi pu. Bima le yeh Uwumbɔr aanaan.

⁴ Binib bi kpa mpombiin baatunwanbir pu na,

Uwumbɔr aanyoor bi bi pu; u ga sɔɲ bisui.

⁵ Binib bi sunn bibaa taab na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.

Bima le ga li yeh dulnyaa wee.

⁶ Binib bi aanimbil man ke bi li ye bininyaam na,

Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.

Binimbil ga gbiin.

⁷ Binib bi kpa linimbaasaln na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.

U mu ga san bi kinimbaak.

⁸ Binib bi dii Uwumbɔr ni bisui mɔmɔk na, waanyoor bi bi pu.

Bima le ga kan uma Uwumbɔr.

⁹ Binib bi par kijaak na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.

U ga len ke bi ye waabim.

¹⁰ Binib bi ji falaa Uwumbɔr aasan aadiim pu na,

waanyoor bi bi pu.

Bima le yeh uma Uwumbɔr aanaan.

¹¹ “Binib yaa sii nimi ki ɲa nimi falaa ki mɔln inyamɔn mɔmɔk aabɔɲ ki paan nimi, ki bii nimi, min Yesu pu kan, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu. ¹² Ni li kpa mpopiin sakpen, ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le bi nan ɲa Uwumbɔr aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na falaa.”

Uwumbɔr aanib aah naahn n-yaan ni nwiihn pu na

(Mak 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ “Nimi maadidiliib le ye dulnyaa wee ni aayaan. N-yaan yaa bii, ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ɲmaa ɲa mu aan mu mɔɔk. Mu aa ki bi tibɔr tibaa ni. Bi ga di mu kpir la. Le binib ga taa mu pu ki jer.

¹⁴ “Nimi le ye dulnyaa wee ni aawiihn, ni woln binib aanimbil. Kitisakpen ki bi ligongoln paab na aan ɲmaa bɔr. ¹⁵ Unii yaa see karyaana kan, waan di lisambil chinj u pu. U ga di u tɔɲ tiwan paab la, le u woln kidiik mɔmɔk ponn ni nwiihn. ¹⁶ Ni li bi kina man.

Cha binib məmək kan nimi aawihni aah wiin pu na, aan bi kan nimi aatunyaan aan ki pak Nite Uwumbər u bi paacham na.”

Uwumbər aakaal aaməkm

¹⁷ “Ni taa dak ke m dan m nan kuln Uwumbər aakaal ni Waabənabr aabər. Maa dan ke m nan kuln ti. M dan ke m nan ɲa taah len pu na məmək chub la. ¹⁸ M tuk nimi mbamən la, nkaal ngbaan mubaa aan jer, see mu aah len pu na məmək ɲa. Buyoonn paacham ni dulnyaa ga li bi na, nkaal ngbaan məmək ga li beenin bi. ¹⁹ Nima pu na, unii umək yii nkaal ngbaan ponn ni siib na, ki mək binib kina na, u ga li ye uwaatiir Uwumbər aanaan ni. Unii umək kii nkaal ngbaan, ki mək binib kina na, u ga li ye unikpaan Uwumbər aanaan ni. ²⁰ M tuk nimi la, nimi aabimbin yaa kaa ɲan ki jer Uwumbər aakaal aaməməkbi ni Farisii yaab* aabimbin kan, naan koo ni Uwumbər aanaan ni.”

Binib taa li gee liɲuul

²¹ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa ku unii, ke unii ubaa yaa ku uken kan, bi ga ji u tibər.’† ²² Min le tuk nimi ke unii umək gee liɲuul una aabo pu na, bi ga ji u tibər. Unii umək tuk una aabo, ‘Saa bi tibər tibaa ni,’ bibəjirb aaninkpiib ga ji u tibər. Unii umək tuk una aabo ke, ‘Si uɲər’ na, u ɲeer u koo mmii mu kaan junn na ni. ²³ Aa yaa bi Uwumbər Aadichal ni ki ban aa tii Uwumbər ipiin, ki teer ke aa koo aana aabo ubaa aataani ni kan, ²⁴ di saapiin di bil nima, ki buen ti chuu utaal waahr, aan ki nin gir ni ki nan tii Uwumbər ipiin ngbaan.

²⁵ “Aa ni unii yaa kpa tibər, u ban u di ti buen kooti ni kan, chuu utaal mala aan ni taa kee fuu nima, u taa di si ɲa ubəjir aanjaal ni, ubəjir

mu taa di si ɲa kiyondiik aaninkpel aanjaal ni, ke u di si ɲa kiyondiik ni. ²⁶ M tuk si mbamən la, saan nyan nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil məmək doo na.”

Kidagook aabər

²⁷ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa gər kidagook.’‡ ²⁸ Min le tuk nimi ke unii umək kan upii aan usui koo u ni kan, u kpaan gər kidagook usui ni la. ²⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbii pu na kan, tiwan ngbaan yaa tən si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junn na ni. ³⁰ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanangii pu na kan, tiwan ngbaan yaa tən si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junn na ni.”

Uja taa jenn upuu

(*Matiu 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18*)

³¹ “N-yaayoonn na aanib nan ki len ke ‘Uja yaa jenn upuu lii kan, u ɲmee kigban, ki di tii u ki mək ke u jenn u.’§ ³² Min le tuk nimi ke upii yaa kaa gər kidagook kan, uchal yaa jenn u lii kan, u ɲa u upiidagoor le na. Uja u yoor baah jenn upii u lii na mu ye udagoor la.”

Naah ga puu tipuur pu na

³³ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib ke, ‘Taa puu Uwumbər nnyamən pu, ke aa yaa puu Uwumbər kan, ɲa saah len pu na.’ ³⁴ Min le tuk nimi: ni taa puu Uwumbər. Ni taa puu paacham mu; ba pu? paacham ye Uwumbər aabərjal la. ³⁵ Ni taa puu kitin mu; ba pu? kitin ye Uwumbər aataa aajal la. Ni taa puu Jerusalem mu;

* **5:20** : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbaməm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln. † **5:21** : Lik Nnyam 20.13; Ikaal 5.17. ‡ **5:27** : Lik Nnyam 20.14; Ikaal 5.18. § **5:31** : Lik Ikaal 24.1-4.

ba pu? Jerusalem ye Uwumbør u ye Ubørkpaan na aatiŋ la. ³⁶ Taa puu aayil; ba pu? saan ŋmaa kpeln kiyikpirk kibaa, ki li ye kiyikpipiin, kaan ŋmaa kpeln kibaa ki li ye kiyikpibøn. ³⁷ Ni po len ke 'Een', bee 'Aayii'. Ni yaa ki kpee nibaa kan, naa ŋan."

Naah ga ŋa binib bi ŋa nimi bakaa na pu na

(Luk 6.29-30)

³⁸ "Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, 'Unii yaa chuu lokr aanimbil kan, bi chuu lokr u mu yaal. Unii yaa gbaa fenn aanyin kan, bi chuu fenn u mu yaan.*' ³⁹ Min le tuk nimi: unii yaa ŋa si bakaa kan, taa giin u waah ŋa si pu na. Unii yaa faa si aanŋangii aataapak kan, aa cha u faa aanŋangan aataapak mu. ⁴⁰ Unii yaa ban u di si buen bibøjirb chee ke u ti gaa saabøkul kan, tiin u saakekeln mu. ⁴¹ Uja yaa muk si ke aa cheen u mal ubaa kan, cheen u mal bilee. ⁴² Unii yaa mee si tiwan kan, tiin u. Unii yaa ban ke aa pinn u tiwan kan, taa yii."

Naah ga ŋa nimi aadim pu na

(Luk 6.27-28, 32-36)

⁴³ "Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, 'Li gee aana aabo ki nan saadin.'† ⁴⁴ Min le tuk nimi: ni li gee nimi aadim man, [ki bui binib bi seei nimi na ke, 'Uwumbør ŋa tinyoor ŋa ni pu;'] ki ŋa binib bi nan nimi na tiŋann,] ki mee Uwumbør ki tii binib bi ŋani nimi falaa ki muk nimi na. ⁴⁵ Ni yaa ŋani kina kan, ni ga li ye Nite Uwumbør u bi paacham na aabim; uma le cha waawiin puur ki woln tiniwanbir ni bininyaam pu, ki cha utaal nu ki tii binib bi ŋan na, ni binib bi kaa ŋan na. ⁴⁶ Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbør chee ee? Bilampoogaab mu gee binib bi gee

bi na la. ⁴⁷ Ni yaa dooni ninaabitiib baanja kan, ni ŋan ki jer biken aa? Aayii. Binib bi kaa dii Uwumbør aasan na mu ŋani kina la. ⁴⁸ Nima pu na, ni li bi mbamøn, ke Nite Uwumbør u bi paacham na aah bi pu na."

6

Naah ga tii bigiim ipiin pu na

¹ "Ni li nyi man, ki taa tun nimi aatunyaan binib aanimbil ni, ke bi kan aan ki pak nimi. Ni yaa ŋani kina kan, naan kan tinyoor Nite Uwumbør u bi paacham na chee.

² "Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa joo kilon gbaa ke biŋmaŋmannim aah ŋani pu mmeen aadir ni, ni kitin ponn ni, ke binib pak bi na. M tuk nimi mbamøn la, bi kan baapal le na. ³ Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa cha aanŋangan li nyi aanŋangii aah ŋa pu na. ⁴ Tii u libəəl ni. Le Aate Uwumbør u kan saah ŋa pu libəəl ni na ga pa si binib aanimbil ni."

Naah ga mee Uwumbør pu na

(Luk 11.2-4)

⁵ "Ni yaa mee Uwumbør kan, ni taa mee u ke biŋmaŋmannim na aah mee u pu na. Bi gee ke bi sil mmeen aadir ni, ni kitin ponn ni ki mee Uwumbør; aan binib kan bi. M tuk nimi mbamøn la, bi kan baapal le na. ⁶ Sin ma kan, aa yaa mee Uwumbør kan, koo saadiik ni, ki di jaalen piin, ki mee Aate Uwumbør u bi libəəl ni na. Le Aate Uwumbør u kan saah ŋani pu libəəl ni na ga tii si tinyoor.

⁷ "Ni yaa mee Uwumbør kan, ni taa len yəl yəl aabør ke binib bi kaa dii Uwumbør aasan na aah len pu na. Bi dak ke bi yaa len sakpen kan, nima le ga cha Uwumbør ŋun. ⁸ Ni taa ŋani ke baah ŋani pu na; Nite Uwumbør nyi naah ban tiwan ni na, naa kee mee u. ⁹ Ni yaa mee Uwumbør kan, bui ke, 'Tite Uwumbør u bi paacham na,

* 5:38 : Lik Nnyam 21.24; Liifai Yaab 24.20; Ikaal 19.21. † 5:43 : Lik Liifai Yaab 19.18.

cha binib li san saayimbil.

¹⁰ Saanaan dan.

Bi li ɲani saageehn dulnyaa wee ni ke baah ɲani paacham pu na.

¹¹ Tiin timi din aawiin aajikaar.

¹² Cha timi aataani ki pinn timi, ke ti mu aah di cha pinn binib bi koo timi aataani ni pu na.

¹³ Taa cha ti kan ntɔɲ.

Nyan timi kinimbɔɲ aɲɲaal ni.

[Si le yeh nnaan, ni mpɔɔn, ni mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.]

¹⁴ “Ni yaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbɔr u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi. ¹⁵ Ni yaa kaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbɔr mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”

Naah ga lul bumɔb pu na

¹⁶ “Ni yaa lul bumɔb kan, ni taa bii ninimbil wɔb ke biɲmanɲmannim aah ɲani pu na; bi bii binimbil wɔb ke binib bee ke bi lul bumɔb. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal la. ¹⁷ Sin ma kan, aa yaa lul bumɔb kan, finn aanimbil wɔb, ki di nkpan ɲmir aayil, ¹⁸ aan binib taa bee ke aa lul bumɔb. Aate Uwumbɔr u bi libɔɔl ni na le ga bee. Le Aate Uwumbɔr u kan saah ɲa pu libɔɔl ni na ga tii si tinyoor.”

Paacham aawankpal

(Luk 12.33-34)

¹⁹ “Ni taa kuun liwankpal bil dulnyaa wee ni. Idundur ni ɲipulaaleen ga bii ni. Binaayukb mu ga loon koo ni ki nan sun ni. ²⁰ Ni di liwankpal bil Uwumbɔr do. Idundur ni ɲipulaaleen aan bii li nima. Binaayukb mu aan koo ni nima ki nan sun li. ²¹ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima la.”

Tiwon aawiihn

(Luk 11.34-36)

²² “Linimbil ye tiwon aakaryaa la. Aanimbil yaa wiin kan, saabimbin mɔmɔk ga li gbii nwiihn la.

²³ Aanimbil yaa jɔb kan, saabimbin mɔmɔk ga li gbii mbɔmbɔɔn la. Aanimbil li tii si nwiihn na yaa bɔɔn kan, aa bi mbɔmbɔɔn sakpiin ni la.”

Uwumbɔr ni liwangol

(Luk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Unii ubaa aan ɲmaa li ye dindatiib bilee aanaagbiiija; u ga li nan ubaa, le ki gee uken; u ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan ɲmaa dii Uwumbɔr ni liwankpal mu.

²⁵ “Nima le m tuk nimi ke ni taa cha nimi aalandak muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ Limɔfal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁶ Lik inyoon i laani paacham na aah bi pu na. Yaa ko tijikaar ki mu aa chee, ki mu aa faa ɲjikaabim fuu ɲipil ni. Nite Uwumbɔr u bi paacham na le kpiini i. Naa jer i ii? ²⁷ Ni ponn ni ubaa ga ɲmaa muk waalandak aan ki yunn jer Uwumbɔr aah siin pu na aa?*

²⁸ “Ba pu ni cha ilandak muk nimi tiwanpeenkaan pu? Dakl lik mmopuun aah bi pu na man. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. ²⁹ M tuk nimi la, Ubɔr Solomonn u nan peeni tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ɲan ke mmopuun aah ɲan pu na. ³⁰ Timoor bi din ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbɔr ɲa ti mmopuun mu ɲan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm la. U ga tii nimi.

³¹ “Nima pu na, ni taa cha ilandak muk nimi, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ ³² Tiwan ngbaan mɔmɔk pu le binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aanimbil man. Nite Uwumbɔr u bi paacham na nyi ke ni ban tiwan ngbaan mɔmɔk. ³³ Ni li ban

* 6:27 : Bee “...aan ki di lisanj libaa kpee waafɔfɔk pu uu?”

Uwumbør aanaan, ni waasanyaan le waahr; le u ga di tiwan ngbaan mòmøk kpee nimi. ³⁴ Nima pu na, ni taa cha fen u choo na aabør muk nimi. Fen le ni ga fe dak fen aabør. Ni yaa dakl din aabør din kan, ni neer kina la.”

7

Ni taa galni binib
(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ “Ni taa galn binib, aan Uwumbør mu taa galn nimi. ² Naah galni binib pu na, Uwumbør mu ga galn nimi kina la. Naah tii binib pu na, Uwumbør mu ga giin kina le ki tii nimi. ³ Ba ña aa lik ki waa lidəchəl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatəlk u bi aayaan ni na? ⁴ Aa tee ña kinye ki bui aana aabo, ‘Cha m nyan lidəchəl li bi aanimbil ni na,’ ka jaatəlk bi aayaan ni? ⁵ Sin unmanmann umina, chuu nyan jaatəlk ngbaan aanimbil ni waahr, aan ki li waa mbaməm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidəchəl.

⁶ “Ni taa di tiwan ni bi chain na di tii ibə. I ga gir nan junn nimi. Ni taa di nleenyaaan di tii igbeer. I ga taa taa mu pu.”

Naah ga li mee Uwumbør pu na
(Luk 11.9-13)

⁷ “Ni li mee Uwumbør man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbør chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaaleñ man, le u ga piir tii nimi. ⁸ Unii umək mee Uwumbør na, u ga tii u. Unii umək ban na, u ga kan. Unii umək kpaar jaaleñ na, u ga piir tii u. ⁹ Tə, ubo ubaa yaa mee ute maab kan, u ga di litakpal tii u uu? ¹⁰ U yaa mee u ujan kan, u ga di ukuub tii u uu? ¹¹ Nimi titunwan-birdam yaa tee nyi ipiin i ñan na ki tii nimi aabim kan, ñmaninkabaa Nite Uwumbør u bi paacham na le aan di tiwan ni ñan na ki di tii binib bi mee u na aa?”

¹² “Nima pu na, naah ban ke binib li ñani nimi pu na mòmøk,

ni mu li ñani bi kina. Uwumbør aakaal ni waabənbr aabør le mək kina.”

Naah ga dii pu na
(Luk 13.24)

¹³ “Ni li dii mbisaməb mu kaa waa na. Nsan mu cha mmii mu kaan junn na ni na waa la. Nsan ngbaan aabisaməb mu waa la. Binib bi dii mu na, bi wiir la. ¹⁴ Nsan mu cha liməfal li kaa kpa ndoon na ni na aa waa. Nsan ngbaan aabisaməb mu aa waa. Binib bi dii mu na aa wiir.”

Naah ga ña pu ki bee binib aabimbin na
(Luk 6.43-44)

¹⁵ “Ni li nyi binyaməndam bi ñmanni ke bi ye Uwumbør aabənbr na. Bi ñmanni ke bi ye ipiih, le ki tee ye ñisapol ñi ga bii nimi na. ¹⁶ Baatuln pu le ga cha ni bee bi. Bukokom ga ñmaa lu nkakan aa? Ichakpeejagar ga ñmaa lu saasaa aa? ¹⁷ Isui imək ñan na ga lu ñisubil ñi ñan na la. Isui i kaa ñan na ga lu ñisubil ñi kaa ñan na la. ¹⁸ Busub bu ñan na aan ñmaa lu ñisubil ñi kaa ñan na. Busub bu kaa ñan na mu aan ñmaa lu ñisubil ñi ñan na. ¹⁹ Busub bumək kaa lu ñisubil ñi ñan na kan, bi ga gaa bu, ki di ña mmii ni. ²⁰ Nima pu na, baah ña pu na le ga cha ni bee biñmanmannim bi ñmanni ke bi ye Uwumbør aabənbtiib na.”

Binib bi ga koo Uwumbør aanaan ni na
(Luk 13.25-27)

²¹ “Naa ye binib bimək yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan’ na le ga koo Uwumbør aanaan ni. Binib bi ñani Nte Uwumbør u bi paacham na aah gee pu na le ga koo waanaan ni. ²² Liyaadaal ngbaan le binib pam ga bui mi, ‘Tidindaan, Tidindaan, ti nan nabr Uwumbør aabør saayimbiil pu, ki nyan tiyayaar binib ni, saayimbiil pu, ki tun lijinjiir aatun saayimbiil pu.’ ²³ Le m ga tuk

bi, 'Nimi titunwanbirdam, maa nyi nimi. Siir m chee man.' ”

Bidimaab bilee aabər
(Luk 6.47-49)

²⁴ “Nima pu na, unii umək n̄un maabər ngbaan ki n̄ani kina na, naahn unii u kpa nlan, ki maa waadiik litakpal pu na. ²⁵ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar, le ki pee kidiik ngbaan. Kaah si litakpal pu na, le kaa lir.

²⁶ “Unii umək n̄un maabər ngbaan, kaa n̄ani kina na, naahn unii u kaa kpa nlan ki maa waadiik litambol pu na la. ²⁷ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar ki pee kidiik ngbaan; le ki lir. Ki lir kookoo la.”

Yesu aapəən

²⁸ Yesu nan len doo. Waah tuk bi tibər ti na, le ni gar kinipaak ngbaan. ²⁹ U tuk bi ke unii u kpa Uwumbər aapəən na la, kaa tuk bi ke Uwumbər aakaal aaməmək b aah tuk bi pu na.

8

Yesu aah cha ukəndaan pəək pu na
(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Yesu nan sunn ni ligongoln na taab. Le kinipaak sakpej dii u. ² Le ukəndaan ubaa dan u chee ki nan gbaan unimbiin ni, le ki doon u ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga n̄maa cha m pəək.”

³ Le Yesu taln un̄aal, ki meeh u, le ki bui u, “M gee. Aa pəək a.” Libuul ngbaan ni le u pəək. ⁴ Le Yesu bui u, “Li nyi, ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbər aatotoor chee ki ti di aabaa mək u, ki toor kitork tii Uwumbər, Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mək binib ke aa pəək a.”

Yesu aah cha butəb aajab aaninkpel aatutunn pəək pu na
(Luk 7.1-10)

⁵ Yesu nan koo Kapenaum aatin ni. Le butəb aajab nkub aaninkpel ubaa dan u chee ki nan gan u ki

bui u, ⁶ “Ndindaan, maatutunn də linampal. Uwon faan ki wu sakpen a.”

⁷ Le Yesu bui u, “M ga dan ki nan cha waaween səj.”

⁸ Le u bui u, “Ndindaan, maa n̄eer aa dan ndo ki nan koo maadichal ni. Aa yaa po len ke ‘Pəək’ kan, maatutunn ngbaan ga pəək. ⁹ Min mbaa kii maaninkpel aaməb, ki mu ye butəb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; ki bui maanaagbiiija, ‘Na kina,’ le u n̄a.”

¹⁰ Yesu aah n̄un waah len pu na, le ni gar u pam. Le u bui binib bi dii u na ke, “M tuk nimi mbamə n la, maa kee kan unii ubaa bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamə n kina. ¹¹ M tuk nimi la, binib pam ga nya ni liwipuul wəb, ni liwilir wəb, ki nan kal, ki ji Abraham, ni Aisak, ni Jakob chee tijikaar Uwumbər aanaan ni. ¹² Le Juu yaab bi ba ga koo ni na, Uwumbər ga chuu nyan bi lipaal mbəmbəən aah bi nin chee na. Bi ga wii ki n̄mə n̄inyin nima chee.” ¹³ Tə, le u bui butəb aajab aaninkpel ngbaan, “Li dii saasan. Saah gaa mi ki kii mbamə n pu na, ni n̄a kina ki tii si.”

Yesu aah len kina na, libuul ngbaan ni le uninkpel ngbaan aatutunn pəək.

Yesu aah cha bibum pam pəək pu na
(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yesu nan buen Piita aadichal ni, le ki ti kan Piita aapuu aana bun ki də kidiik ni. Le uwon ton. ¹⁵ Le Yesu meeh un̄aal. Le uwon səj. Le u fi, ki chann u tichann.

¹⁶ Kijook aah joor na, le binib dan Yesu chee, ki joo ni binib bi tiyayaar joo bi na pam. Yesu nan po len tibər baanja la, le tiyayaar ngbaan nyan bi ni. Le u cha bibum məmək mu pəək. ¹⁷ U n̄a kina ke ni gbiin Uwumbər aabə nabr Aisaya aah nan len pu na ke, “Uma ubaa le

nyan ni iween, ni tibunbunn timi aawon ni.”*

Binib bi nan ban ke bi dii Yesu na (Luk 9.57-62)

¹⁸ Yesu nan kan ke kinipaak ki dii u na wiir sakpen a. Nima pu le u nan tuk waadidiliib ke u ban u puur nnyusakpem la. ¹⁹ Le Uwumbor aakaal aamomokr ubaa nan dan u chee ki nan bui u, “Umomokr, m ga dii si, saah cha nin chee na mok.”

²⁰ Le Yesu bui u, “Inok kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibon Aabo ma aa kpa maah ga doon nin chee na.”

²¹ Le waadidiir ubaa mu bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

²² Le Yesu bui u, “Dii mi dandana wee, ki cha bitekpiib sub tob.”

Yesu aah na pu ki cha kibuj nmin na (Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Le Yesu koo bunob ni. Le waadidiliib mu dii u. ²⁴ Baah chuun nnyun ni cha na le kibuj ti fii ki bi daar, le tinyunkpenn fii ti ti biin bunob pu. Yesu nan do geen. ²⁵ Le waadidiliib dan ki nan gbaa finn u ki bui u, “Tidindaan, ter timi. Ti ga bee nnyun ni.”

²⁶ Le u bui bi, “Ba na ni san ijawaan? Naa gaa mi ki kii mbamom.” Le u fii ki kae kibuj ni nnyun. Le kibuj ni nnyun mok nmin chii.

²⁷ Ni nan gar bi pam. Le bi baa tob, “Ba aanibol le na? Hali kibuj ni nnyun kii waamob.”

Yesu aah cha biwaab bilee pook pu na

(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Le bi fuu nnyusakpem aada-puul, Gadarene yaab aatin ni. Baah fuu nima na le biwaab bilee nyan ni baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, ki tooh u nsan ni.

Biwaab ngbaan yaa nan kan unii kan, bi ga gbaa u la. Nima pu na, ubaa aa nan nmaa jer nima chee. ²⁹ Baah kan Yesu na, le bi teen ke, “Sin, Uwumbor Aajapoon, aa ban ba ti chee? Aa dan do ke aa nan na timi falaa n-yoonn aah kaa kee neer buyoonn aa?”

³⁰ Le igbeer i wiir na bi dandar ki chuun ji. ³¹ Le tiyayaar ti bi bijab ngbaan ni na gar Yesu, “Aa yaa nyan timi binib ngbaan ponn ni kan, cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.”

³² Le Yesu bui ti, “Li cha man.” Le ti nyan binib ngbaan ni, le ki ti koo igbeer na ni. Libuul ngbaan ni, le igbeer ngbaan momok san sunn limogongoln taab, le ki ti koo nnyun ni ki kpo.

³³ Le bijab bi kiir igbeer ngbaan na san buen kitiñ ni, ki ti tuk binib Yesu aah cha biwaab ngbaan pook pu na, ni tibor ngbaan momok. ³⁴ Kitiñ ngbaan aanib aah nun kina na, le bi momok dan ki nan tooh Yesu nsan ni. Baah kan u na, le bi gar u ke u nyan baatin ni.

9

Yesu aah cha uja u aawon faan na pook pu na

(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Le u gir koo bunob ni, ki ki puur nnyusakpem ki kun udo aatin ni.

² Le bijab bibaa lulu ni uja u aawon faan na likekeln ni Yesu chee. Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamom pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Maabo, chuu aabaa, m di cha saatunwanbir pinn si.”

³ Waah len kina na, le Uwumbor aakaal aamomokb bibaa dakl bisui ni ke, “Uja wee sii Uwumbor la.”

⁴ Le Yesu bee baalandak, le ki baa bi, “Ba na ni dak ilandak i kaa nan na nisui ni? ⁵ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pook aan m yaa len ke ‘Fii ki li chuun’ le pook? ⁶ M ga mok nimi ke min Unibon Aabo kpa mpoon dulnyaa

* 8:17 : Lik Aisaya 53.4.

wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

⁷ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan fii ki chaa kun. ⁸ Kinipaak ngbaan aah kan kina na, le bi san ijawaan, ki nyuŋ Uwumbər u tii unibən mpəən kina na.

*Yesu aah yin Matiu pu na
(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)*

⁹ Le Yesu siir nima ki buen. Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa bi yin u ke Matiu. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.”

Le u fii ki dii u.

¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib nan kal Matiu do ki jin tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam bi wiir na dan nan jin bi chee tijikaar. ¹¹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi baa waadidiliib, “Ba ŋa nima aaməməkr ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹² Le Yesu ŋun baah len pu na, le ki bui ke, “Binib bi kpa laafee na aa ban dəkta, see binib bi bun na le ban dəkta. ¹³ Uwumbər Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san təb kinimbaak la.* Li cha ki ti bae tibər ngbaan aatataa. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam [ke bi nan kpeln baabimbin.]”

*Kiməlul aabər
(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)*

¹⁴ Le Jənn aadidiliib dan Yesu chee, le ki nan bui u, “Ti ni Farisii yaab lul buməb kpakpaayuk la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni buməb?”

¹⁵ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubəndinn aajim na ga ŋmaa li kpa mpombiin buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. N-yoonn choo, le bi ga nan chuu nyan upiidinn na bi chee mpəən. N-yoonn ngbaan le bi ga lul buməb.”

¹⁶ Yesu nan ki len ke, “Ubaa aan di likekepəln aageln lej libəkukpokl. U yaa ŋa kina kan, likekepəln aageln na ga kar libəkukpokl na. Libəln ngbaan ga jer njan yaan. ¹⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilook ngbaan ga puu, ki bii. Ndaan mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ŋa kilooŋ ni la. Le ndaan aan kpir. Kilook ngbaan mu aan bii.”

*Yesu aah cha upii ubaa pəək aan
ki fikr upiibo nkun ni pu na
(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)*

¹⁸ Yesu aah bi len kina na, le uninkpel ubaa dan nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Mbisal kpo a. Dan nan di aanjaal paan u pu, le u ga fikr.”

¹⁹ Le Yesu fii ki dii u. Waadidiliib mu dii u.

²⁰ Le upii u fu tipiir ŋibin kipiik ni ŋilee taa door na nan bi nima, ki dan Yesu aapuwb, le ki nan meeh waabəkul aaməjuul; ²¹ ba pu? u nan dak usui ni ke u yaa po meeh Yesu aabəkul kan, u ga pəək.

²² Le Yesu fenn ki kan u, le ki bui u, “Mbisal, chuu aabaa. Saah gaa mi ki kii mbaməm pu na, nima le cha aa pəək.” Libuul ngbaan ni le u pəək.

²³ Le Yesu fuu uninkpel ngbaan aadichal ni, ki ti koo li ponn ni, ki kan kinipaak nima. Bi nan wii ikpowiil, ki pii ŋiwul, ki faa kifuu. ²⁴ Le u bui bi, “Nyan lipaal man. Upiibo ngbaan aa kpo. U geen la.”

Le bi laa u sakpen. ²⁵ Baah nyan kinipaak ngbaan lipaal na, le u koo ni upiibo ngbaan aah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu unjaal, le u fii. ²⁶ Le bi mooni tibər ngbaan itingbaan məmək ni.

Yesu aah likr bijoom bilee aan-imbil pu na

²⁷ Yesu nan siir nima. Waah cha na le bijoom bilee dii u, ki tar ke,

* 9:13 : Lik Hosea 6.6.

“David Aayaabil, san timi kinimbaak.”

²⁸ Le u ti koo kidiik ni. Le bijoom ngbaan mu koo ni u chee. Le u baa bi, “Ni pak ke m ga nmaa likr ninimbil aa?”

Le bi kii, “Tidindaan, een.”

²⁹ Baah len kina na, le u meeh binimbil, le ki bui bi, “Naah gaa mi ki kii pu na, ni na kina ki tii nimi.” ³⁰ Le binimbil likr. Le u sur bi mbamom ke bi taa tuk unii ubaa.

³¹ Le bi buen ki ti joo waayimbil mooni itingbaan momok ni.

Yesu aah cha ubir pook pu na

³² Bijoom ngbaan aah nyan ni Yesu chee na, le binib bibaa nan joo ni ubir u tiyayaar joo u na. ³³ Le Yesu nyan tiyayaar u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. Le bi len ke, “Taa kee kan kina timi Israel yaab aatin ni.”

³⁴ Le Farisii yaab bui ke tiyayaar aayidaan le tii u mpoon ke u nyan tiyayaar binib ni.

Yesu aah san kinipaak ngbaan kinimbaak pu na

³⁵ Yesu nan bo dii ntisakpem, ni ntiwaatiir ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbor aabor, ki mooni Uwumbor aanaan aabonyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabon momok na, ni binib bimok kaa poo na pook.

³⁶ Waah kan kinipaak ngbaan na, le u san bi kinimbaak sakpen; ba pu? bi naahn ipiih i yol ki do kitin, kaa kpa upihkpaal na la. ³⁷ Le u bui waadidiliib, “Idi biir a, ki wiir. Bidicheeliib ma aa wiir.” ³⁸ Nima pu na, ni li mee kisaak Aadindaan man ke u tun ni bidicheeliib bi nan chee waajikaar.”

10

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee (Mak 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yesu nan yin waakpambalb kipiik ni bilee ke bi dan u chee, le ki nan tii bi mpoon ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum

bi kpa iween aabon momok na, ni binib bimok kaa poo na pook.

² Waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan aayimbil so: njan, Simonn u bi yin u ke Piita na, ni Andru u ye Simonn aanaal na; Jems u ye Sebedee aajapoon na, ni Jonn u ye Jems aanaal na; ³ Filip, ni Batolomiu; Tomas, ni Matiu u nan gaal lampoo na; Jems u ye Alfeus aajapoon na, ni Tadeus; ⁴ ni Simonn u nan ban u kuln waatin aadim na, ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee aatuln

(Mak 6.7-13; Luk 9.1-6)

⁵ Yesu nan tun waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan bi ti moon Uwumbor aabor ki bui bi, “Ni taa buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatin ni, ki taa buen Samaria yaab aatin kibaa ni. ⁶ Li cha man Israel yaab bi yenn Uwumbor aasan ni na aatim ni, ⁷ ki ti li mooni Uwumbor aabor ke waanaan peen ni a, ⁸ ki cha bibum pook, ki li fikr binib bi kpo na, ki cha bikondam pook, ki nyan tiyayaar ni biponib binib ni. Ni kan mpoon, kaa pan nibaa. Ni mu li tii bibum laafee, ki taa li ban tipar. ⁹ Ni taa li joo njimobil tikpalonn ni, ¹⁰ ki taa li tu lituln, ki taa li joo libokul ki kpee naah pee li na pu, ki taa li joo njinaatak, ki taa li joo tijaangbar; ba pu? ni nan ke ututunn momok ji waatuln pu la.

¹¹ “Ni yaa fuu kitin kibaa ni kan, ni li ban uninyaan u ga gaa nimi waadiik ni na, ki li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya nima na. ¹² Ni yaa koo lidichal libaa ni kan, ni doon bi ki bui bi ke Uwumbor aanyoor bi bi pu. ¹³ Lidichal ngbaan aanib yaa gaa nimi kan, Uwumbor aanyoor ga li bi bi pu. Bi yaa kaa gaa nimi kan, waanyoor aan li bi bi pu. ¹⁴ Lidichal libaa aanib, bee kitin kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa kaa kii nimi aabor kan, ni nyan nima ki

kpaar nitaa aatatan ki lii nima. ¹⁵ M tuk nimi mbamɔn la, bundaln Uwumbɔr ga nan ji binib tibɔr na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom ni Gomora aatim aanib aatafadaan.”

Binib aah ga ŋa Yesu aanib falaa pu na

(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ “M ga tun nimi, ni ti moon Uwumbɔr aabɔr. Ni ga li bi ke ipiih i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. Ni li kpa nlan ke iwaa aah kpa nlan pu na, ki li bi suuna ke ŋinanjel aah bi pu na. ¹⁷ Ni li nyi man. Bi ga nan chuu nimi ki ji nimi tibɔr, ki gbaa nimi ŋinaalab mmeen aadir ni. ¹⁸ M pu, le ntim aaninkpiib ni bibɔrb ga ji nimi tibɔr. Le ni ga tuk Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan tee. ¹⁹ Bi yaa chuu nimi kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye; n-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na; ²⁰ naa ye nimi le ga len, Nite Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga cha ni len.

²¹ “Binib ga di binaabitiib ŋa binib aanjaal ni, ke bi ti ku bi. Tetiib mu ga di baabim ŋa binib aanjaal ni, ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ²² Le binib mɔmɔk ga li nan nimi m pu. Unii umɔk jin limɔr ki dii mi ki ti saa limɔfal aadoon na, uma le ga ŋmar. ²³ Bi yaa ŋa nimi falaa kitin kibaa ni kan, ni san buen kitin kiken ni. M tuk nimi mbamɔn la, buyoonn min Unibɔn Aabo ga nan gir ni na, naan kee bɔ dii Israel yaab aatim mɔmɔk ni, ki doo.

²⁴ “Unii u bae mbaem na aa jer waamɔmɔkr. Unaagbiija ubaa mu aa jer udindaan. ²⁵ Unii u bae mbaem na yaa bi ke waamɔmɔkr aah bi pu na kan, cha unibil gbiin kina. Unaagbiija yaa bi ke udindaan na kan, cha unibil gbiin

kina. Bi yaa yin udichadaan kinimbɔndaan kan, baan yin waachiln ni aanib mu kinimbɔndam aa?”

Ni li san Uwumbɔr baanja

(Luk 12.2-7)

²⁶ “Ni taa san binib ijawaan man. Tibɔbɔrkaan mɔmɔk ga kpiir. Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga nyan mpaan pu. ²⁷ Maah tuk nimi tibɔr ti libɔɔl ni na, ni li mooni ti binib ni. Maah loon tibɔr ti nitafal ni na, ni li mooni ti lipaal. ²⁸ Ni taa san binib ijawaan man. Bi ga ŋmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ŋmaa ku nimi aawiin. Ni li san Uwumbɔr u ga ŋmaa bii tiwon ni nwiin mɔmɔk mmii mu kaan junn na ponn ni na. ²⁹ Bi kooh iyaar ilee janjan ubaa la. Nite Uwumbɔr yaa kaa kii kan, uyaar ubaa aan lir ni kitin. ³⁰ Uwumbɔr nyi nimi aayikpir aakahm. ³¹ Nima pu na, ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam.”

Len binib aanibil ni ke aa ye Yesu yoo la

(Luk 12.8-9)

³² “Unii umɔk len binib aanibil ni ke u ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbɔr u bi paacham na aanibil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ³³ Unii umɔk len binib aanibil ni ke waa ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbɔr u bi paacham na aanibil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo.”

Binib bi dii Yesu na, ni bi kaa dii u na aa kpa kimɔbaan

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Maah dan dulnyaa wee ni na, ni taa dak ke nima le ga cha binib mɔmɔk li kpa kimɔbaan. M pu, le butɔb ga li bi. ³⁵ M pu, uja ga kpak ute kinikpakpak, usapɔɔn mu ga kpak una, upii mu ga kpak uchapii. ³⁶ Unii aadim ga li ye waachiln ni aanib la.*

³⁷ “Unii umɔk gee ute, bee una ki jer mi na, waa ŋeer u le ye maa-didiir. Unii umɔk gee ujaɔɔn, bee

* 10:36 : Lik Maika 7.6.

ubisal ki jer mi na, u mu aa njeer u le ye maadidiir. ³⁸ Unii umək kaan yoor waadɔpuinkoo ki dii mi na kan, waa njeer u le ye maadidiir.

³⁹ “Unii yaa kaa kii ke u kpo m pu kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii yaa kpo m pu kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

*Uwumbɔr aah ga pa binib pu na
(Mak 9.41)*

⁴⁰ “Unii yaa gaa nimi maanib kan, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na le na. ⁴¹ Unii yaa gaa Uwumbɔr aabɔnabr kan, waah ye Uwumbɔr aabɔnabr na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan Uwumbɔr aabɔnabr aapal. Unii yaa gaa uninyaan kan, waah ye uninyaan na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan uninyaan aapal. ⁴² M tuk nimi mbamɔn la, unii umək tii maadidiir waatiir ubaa nnyun-yunkoo baanja na kan, waah ye maadidiir pu na le cha u tii u, nima na, u ga kan tiyaapar.”

11

Jɔnn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na

(Luk 7.18-35)

¹ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki ti doo na, le u siir nima, ki buen ti moon Uwumbɔr aabɔr itingbaan ni.

² Le Jɔnn u muini binib nnyun ni na bi kiyondiik ponn ni ki nɔn Yesu Kristo aah tun pu na. Le u tun ni waadidiliib u chee ³ ke bi ti baa u ke u ye unii u Uwumbɔr aabɔnabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi li ban uken aa?

⁴ Le Yesu bui bi, “Gir buen Jɔnn chee ki ti tuk u naah nɔn pu na, ni naah kan pu na: ⁵ ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwɔb, ni bikɔndam, ni bitafakpaab pɔɔk, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbɔr aabɔnyaan

tee. ⁶ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbɔr aanyoor bi u pu.”

⁷ Le Jɔnn aadidiliib ki gir buen u chee. Baah cha na, le Yesu len kini-paak ngbaan chee Jɔnn aabɔr ke, “Naah nan buen Jɔnn chee nteersakpiin ni na, ni nan buen ni ti kan ba? Lipul li libuln fiini li na aa? Aayii. ⁸ Ni nan buen ni ti kan ba? Uja u pee tiwanyaan na aa? Aayii. Binib bi pee tiwanyaan na bi bibɔrb aadichal ni la. ⁹ Ni nan buen ni ti kan ba? Uwumbɔr aabɔnabr aa? Mbamɔn, m tuk nimi la, ni nan kan unii u jer Uwumbɔr aabɔnabr na. ¹⁰ Ni nɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke Uwumbɔr bui ke, ‘Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan ki nan toor nsan ki siin si.’* Jɔnn le ye ututunn ngbaan. ¹¹ M tuk nimi mbamɔn la, baa kee ma unii ubaa u jer Jɔnn u muini binib nnyun ni na. Le unii u ye uwaatiir Uwumbɔr aanaan ni na jer Jɔnn. ¹² Buyoonn Jɔnn nan fuu ni ki nan saa dandana na, le binib aanimbil man ke bi ti koo Uwumbɔr aanaan ni, le ki koo mpɔɔn pu. ¹³ Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabr aaliin nan len Uwumbɔr aanaan aah ga li bi pu na, ki nan saa Jɔnn aayoonn. ¹⁴ Ni yaa ban ke ni pak baah nan len pu na kan, ni ga bee ke Jɔnn ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u bi nan len ke u ga fuu ni na la. ¹⁵ U kpa litafal u nɔn na kan, u nɔn.

¹⁶ “M ga di ba nɔn dandana aanib ngbaan? Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki bui binjeen aatɔtiib, ¹⁷ ‘Ti pii nɔiwul tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ¹⁸ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jɔnn dan ki nan lulni bumɔb, kaa nyu ndaan, le bi len ke u kpa kinimbɔn. ¹⁹ Min Unibɔn Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi len ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur; ki jɔnni bilampoogaab ni titunwanbirdam. Tɔ, nlan aah tun pu na le mək ke mu nɔn.”

* 11:10 : Lik Malakai 3.1.

Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabər
(Luk 10.13-15)

²⁰N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi len ki kae ntim mubaa aanib. U nan tun lijnjiir aatun pam ntim ngbaan ponn ni, le baa kpeln baabimbin. Nima le cha u kae bi. ²¹U nan len ke, “Korasinn aatiŋ aanib, tibəbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibəbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Taya aatiŋ ponn ni, ni Saidonn aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn a, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puk biyil, aan ki mək ke bisui bii baatunwanbir pu. ²²M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Taya ni Saidonn aatim aanib aatafadaan. ²³Nimi Kapenaum aatiŋ aanib, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi kitekpiitiŋ ni; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Sodom aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, kitij ngbaan ba ga li bi ki nan saa dandana wee. ²⁴M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan.”

Dan Yesu chee man ki kan lifuur
(Luk 10.21-22)

²⁵N-yoonn ngbaan le Yesu bui ke, “Nte Uwumbər, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bər tibər timina bilankpalb ni binimb-wolm, le ki di mək chapəntiib, nima pu le m pak si. ²⁶Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.

²⁷“Tə, Nte Uwumbər le tii mi tiwan məmək. Ubaa aa nyi min Uwumbər Aajapəən, see Nte Uwumbər. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbər, see min Ujapəən. Binib bi m ban ke m di Uwumbər mək bi na, bi mu nyi u.

²⁸“Nimi bimək tun lituln ki ti bak na, dan m chee man, le m ga tii nimi lifuur. ²⁹Gaa maatuln man, ki bae mbaem m chee; m bi suuna, ki sunn mbaa taab. Ni ga kan lifuur; ³⁰ba pu? maaməkm aa pəə. Maat-uln mu aa nyuun.”

12

Juu yaab aakpaakool daal aabər
(Mak 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹N-yoonn ngbaan le Yesu ni waa-didiliib bə dii kisaak kibaa ponn ni, Juu yaab aakpaakool daal. Nkon nan joo waadidiliib, le bi piin ki bi chur tijikaar ki geei ki per ki ŋmə. ²Le Farisii yaab kan baah ŋani pu na, le ki bui Yesu, “Lik saadidiliib aah ŋani pu na. Timi aakaal aa kii ke bi ŋa kina likpaakool daal.”

³Le u baa bi, “Naa karn Ubər David aah nan ŋa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴Le u koo Uwumbər Aadichal ni. Le u ni bi ŋman Uwumbər aaboroboro. Baah ŋman boroboro ngbaan na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbər aatotoorb baanja le ga ŋmə boroboro ngbaan na. ⁵Tə, likpaakool daal məmək Uwumbər aatotoorb bi bi waadichal ni na mu bii likpaakool daal aakaal, le ubaa aa galni bi. Naah kee karn kina Nkaal aagban ni ii? ⁶M tuk nimi la, unii u jer Uwumbər Aadichal na bi do. ⁷Uwumbər Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san təb kinimbaak.* Ni yaa ba nyi iliin ngbaan aatataa kan, naa ba ga galn binib bi kaa kpa taani na. ⁸Tə, min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

Yesu aah cha uja u aənjaal faan na pəək pu na
(Mak 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹Le u siir nima, ki koo baameen aadiik ni. ¹⁰Le uja u aənjaal faan na bi nima. Le bi ban ke bi galn Yesu,

* 12:7 : Lik Hosea 6.6.

le ki baa u, “Timi aakaal kii ke unii li tei bibum likpaakool daal aa?”

¹¹ Le u baa bi, “Ni ponn ni ubaa yaa kpa upiih ubaa aan u yaa lir liboln ni likpaakool daal kan, saan nyan u uu? ¹² Unibon aa jer upiih ii? Nima le mək ke timi aakaal kii ke ti nani ni nan na likpaakool daal.” ¹³ Waah len kina na, le u bui uja u aanjaal faan na, “Taln aanjaal.”

Le u taln unjaal. Le mu naar, ki pook ke muken na. ¹⁴ Le Farisii yaab nyan lipaal, le ki kpokl baah ga na pu ki ku Yesu na.

Ututunn u Uwumbor lee u na aah bi pu na

¹⁵ Yesu nan bee baah kpokl pu na, le ki siir nima. Kinipaak nan dii u, le u cha bibum məmək pook, ¹⁶ le ki bui bi ke bi taa li joo u mooni. ¹⁷ Waah na kina na, le ni gbiin Uwumbor aabonabr Aisaya aah nan len pu na, ke Uwumbor len ke,

¹⁸ “Maatutunn u m lee u na so.

M gee u, le u gbiin nnimbil.

M ga di Maafuur Nyaan gbiin u.

Le u ga tuk ninibol məmək maah ga ji binib tibor pu na.

¹⁹ Waan li kpak kinikpakpak, kaan li tar,

kaan li kpa kifuk ntim ni,

²⁰ kaan koo lidabil li boon na, kaan junn karyaa u kaa wiin mbamom na.

U ga kan linyan, ki tii binib məmək baabamon.

²¹ U pu, le ninibol aanib məmək ga li kpa limakl.”†

Binib bibaa aah sii Uwumbor Aafuur Nyaan pu na

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-23)

²² Le binib bibaa joo ni unii u tiyayaar na u ujoon ni ubir na Yesu chee. Le Yesu cha u pook, le u len, unimbil mu likr. ²³ Le ni gar kini-paak ngbaan məmək pam. Le bi bi baa tob, “Uja ngbaan sil ye Ubor David Aayaabil aa?”

²⁴ Farisii yaab aah nun kina na, le bi len ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpoon ke u nyan tiyayaar binib ni.

²⁵ Le Yesu bee baalandakbir ngbaan, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tob kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yoli la. Kitiñ kibaa ni aanib mu yaa jaa tob kijaak kan, kitiñ ngbaan ga bee yoli. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tob kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yoli. ²⁶ Tiyayaar aayidaan yaa nyan tiyayaar binib ni kan, u jan ubaa kijaak la. Waanaan ga na kinye aan ki sil? ²⁷ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpoon ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ke nma tii nimi aanib mu mpoon ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah nani pu na le ga mək ke ni kpa mbamon bee naa kpa. ²⁸ To, Uwumbor Aafuur Nyaan le tii mi mpoon le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mək ke Uwumbor aanaan fuu ni ni chee.”

Yesu aah nyan mpoodaan kinimbey ki bii kaawan pu na

²⁹ “Ubaa aan nmaa koo mpoodaan aadichal ni ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

³⁰ “Unii umək kaa dii mi na, u ye maadin la. Unii umək kaa kuuni binib tii mi na, u yaal bi la. ³¹ M tuk nimi la, Uwumbor ga di cha pinn binib aatunwanbir ni baasiibil məmək. To, unii yaa sii Uwumbor Aafuur Nyaan ma kan, Uwumbor aan di cha pinn udaan ngbaan. ³² Unii yaa bii min Unibon Aabo kan, Uwumbor ga di cha pinn u. Unii yaa bii Uwumbor Aafuur Nyaan kan, Uwumbor aan di cha pinn u dulnyaa wee ni, kaan di cha pinn u paacham mu.”

Naah ga na pu ki bee unii aabimbin aah bi pu na
(Luk 6.43-45)

† 12:21 : Lik Aisaya 42.1-4.

³³ “Busub yaa njan kan, bu aasubil ga li njan. Bu yaa kaa njan kan, bu aasubil mu aan li njan. Bu aasubil pu le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Kina le unii aatuln pu le ga cha aa bee ke u njan aan waa njan. ³⁴ Nimi ikuub aabim, ni ye titunwanbirdam la. Ni ga njan kinye ki len iliin i njan na? Ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len. ³⁵ Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, nima le u ga len iliin i njan na. Ilandak i kaa njan na bi unii u kaa njan na aasui ni, nima le u ga len iliin i kaa njan na.

³⁶ “M tuk nimi la, bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na, liyaadaal ngbaan le bi ga kpiir baah nan len tibor yal yal ti na mamak ki tuk Uwumbor. ³⁷ Saamaliin le ga nyan si. Saamaliin mu le ga bii si.”

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aatuln pu na

(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ N-yoonn ngbaan le Uwumbor aakaal aamamakb bibaa ni Farisii yaab bibaa bui Yesu, “Umamakr, ti ban ke aa tun lijnjiir aatuln, aan tinimbil kan, aan ti gaa si ki kii.”

³⁹ Le u bui bi, “Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbor; nima le ni ban lijnjiir aatuln. Uwumbor aabonabr Jona aah nan bi ujan sakpiin aaponn ni iwiin itaa ni tiner titaa pu na, ⁴⁰ kina le min Unibon Aabo mu ga li bi kitin ponn ni iwiin itaa ni tiner titaa. Lijnjiir aatuln limina baanja le ni ga kan. ⁴¹ Jona nan tuk Ninefa aatinj aanib Uwumbor aabor. Le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk nimi Uwumbor aabor, le naa kpeln nimi aabimbin. Bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na, Ninefa aatinj aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mak ke nimi aabor bii. ⁴² Seba aapiibor nan nyan ni dandar ke u nan nun Ubor Solomonn aalan

aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa nun maaliin. Bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na, upiibor ngbaan aah nan njan pu na, nima le ga mak ke nimi aabor bii.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na
(Luk 11.24-26)

⁴³ “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gor nnyun aah kaa bi kipok ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. ⁴⁴ Le ti ga len ke ti ga gir kun taah nyan unii u ponn ni na la. Le ti ga gir ni, le ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan ki njan mu mbamom, nibaa aa bi ni ni. ⁴⁵ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti mamak ga nan koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki bii u ki jer waah nan bi njan pu na. Kina le ni ga li bi dandana aanib bi kaa njan na chee.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Yesu aah bi len kinipaak ngbaan chee na, le una ni unaatiib dan nan sil lipaal ki ban ke bi len u chee. ⁴⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni ubaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban bi len aa chee.”

⁴⁸ Le u baa bi, “Nma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ⁴⁹ le ki taln unaal mak waadidiliib, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib so. ⁵⁰ Ba pu? unii umak nani Nte Uwumbor u bi paacham na aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

13

*Unii u yaa njikaabim na aay-
atajaki*

(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Liyaadaal ngbaan le Yesu nyan lipaal, le ki buen ki ti kal nnyusakpem aagbaan. ² Le kinipaak sakpen dan u chee, ki wiir. Nima le u koo bujor ni, nnyun ni, le ki kal bu ponn ni.

Kinipaak ngbaan məmək mu si lipaal.

³ Le u tuk bi tibər pam n̄iyatan̄ak ponn ni, le ki bui ke, “Ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim.
⁴ Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le inyoon dan nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu puln mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbaməm na, le mu yəl. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun le ki ku mu. ⁸ Le mubaa mu lir kitin̄ ki n̄an na ponn ni le ki mar. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.

⁹ “U kpa litafal na kan, u n̄un.”

*N̄itaa n̄i pu u n̄ak bi n̄iyatan̄ak na
(Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)*

¹⁰ Le waadidiliib dan nan baa u, “Ba pu aa n̄ak bi n̄iyatan̄ak?”

¹¹ Le u bui bi, “Nimi le Uwumbər cha ni bee waanaan aabəbərkaan, kaa cha bima bee. ¹² Unii u kpa nlan ki bee Uwumbər aanaan aabər na, Uwumbər ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah kpa mu pəkaa na. ¹³ Kinipaak ngbaan lik, kaa waa, ki pel kaa n̄un, kaa bee maaliin aatataa. Nima le cha m n̄ak bi n̄iyatan̄ak. ¹⁴ Baah bi pu na, le ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke,

‘Bi ga pel ki pel,
kaan bee Uwumbər aaliin aatataa.

Bi ga lik ki lik kaan li waa.

¹⁵ Ba pu? binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpa la.

Bi n̄ub binimbil,
kaa ban ke binimbil woln,
kaa ban ke bitafal n̄un,
kaa ban ke bisui bee Uwumbər aaliin aatataa,

kaa ban ke bi kpeln baabimbil ki dii Uwumbər aasan ke u tii bi laafee.*

¹⁶ “Nimi maadidiliib, Uwumbər aanyoor bi ni pu; ba pu? ninimbil woln, nitafal mu n̄un. ¹⁷ M tuk nimi mbamən la, Uwumbər aabənabtiib pam ni bininyaam pam nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi n̄un naah n̄un tibər ti na, kaa n̄un ti.”

Liyatan̄akl ngbaan aatataa aah cha pu na

(Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ “Li pel man aan m tuk nimi unii u yaa njikaabim na aayatan̄akl aatataa. ¹⁹ Binib yaa n̄un Uwumbər aanaan aabər kaa bee taatataa kan, le kinimbəŋ ga dan nan nyan tibər ti bi bisui ni na. Njikaabim mu lir nsan ponn ni na le na. ²⁰ Njikaabim mu lir ntakpateer pu na mu ye binib bi n̄un tibər ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ²¹ Bi mu aa gaa ti mbaməm bisui ni. Bi ga li joo ti ni yunn siib. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa n̄a bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni, le bi ga di ti lii. ²² Binib ngem mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. Bi n̄un tibər ngbaan la. Le bitafal bi baabimbil ni, ni liwankpal ni. Nima le ku tibər ngbaan bisui ni, le taa mar. ²³ Binib bi n̄un tibər ngbaan ki bee taatataa, ki kii ti na, bima le bi ke njikaabim mu lir kitin̄ ki n̄an na ponn ni, ki mar na. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.”

Timoor ti bi ipui ponn ni na aayatan̄akl

²⁴ Yesu nan ki n̄akl bi liyatan̄akl liken ke, “Uwumbər aanaan naahn ukpaal u yaa ipui i n̄an na waakpaab ni na la. ²⁵ Kinyeek kibaa daal, binib aah də geen na, le waadin dan nan di timoor yaa n̄mal ipui ngbaan ponn ni, le ki buen.

* 13:15 : Lik Aisaya 6.9-10.

²⁶ Ipui aah muun ki mar na le bi kan ke timoor mu bi i ponn ni. ²⁷ Le ukpaal ngbaan aatutum dan nan baa u, ‘Timi aaninkpel, saa nan di ipui i njan na le di yaa saakpaab ni ii? Timoor ngbaan mu nyan ni la?’ ²⁸ Le u bui bi, ‘Maadin ubaa le na kina.’ Le bi baa u, ‘Aa ban ke ti buen ti njan nyan timoor ngbaan aa?’ ²⁹ Le u bui bi, ‘Aayii. Di cha ti man. Ni yaa njan nyan timoor ngbaan kan, nibaakan, ipui ibaa mu ga li kpaan njan ki dii ti. ³⁰ Cha man ipui ngbaan ni timoor ngbaan kpaan muun, aan ki nan biir. Ni yaa nan neer lipuicheel kan, m ga tuk bipuicheeb: Puen njan nyan man timoor ngbaan waahr, aan ki buu ti, ki di see mmii, aan ki nin chee ipui ki di fu maapil ponn ni.’”

Tisufar aabil aayatanjakl
(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yesu nan ki njakl bi liyatanjakl liken ke, “Uwumbor aanaan naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. ³² Tisufar ngbaan aabil le ye liwaatiir, njibil mamok filk jer lima la. Bi yaa di libil ngbaan bun kan, li ga puln ki muun, ki jer tisufar mamok, ki ga na busub la. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyok aayatanjakl
(Luk 13.20-21)

³³ Yesu nan ki njakl bi liyatanjakl liken ke, “Uwumbor aanaan naahn boroboro aanyok mu upii nan di na boroboro aayon ponn ni, aan boroboro ngbaan mok duun na la.”

Yesu di njyatanjakl njeen ki tuk bi
(Mak 4.33-34)

³⁴ Kina le Yesu njakl njyatanjakl ki tuk kinipaak ngbaan, kaa len tibaa bi chee see njyatanjakl njeen. ³⁵ Waah na kina na, le ni gbiin Uwumbor aabonabr aah nan len pu na ke,

“M ga waar mmob ki njakl njyatanjakl, ki len tiboborkaan ti nan bor buyoonn Uwumbor nan naan dulnyaa wee
ki nan saa dandana wee na.”†

Timoor ti nan bi ipui ponn ni na aayatanjakl aatataa

³⁶ Yesu nan siir cha kinipaak ngbaan, ki gir buen kidiik ni. Le waadiliib dan u chee, ke u tuk bi timoor ti bi ipui ponn ni na aayatanjakl aatataa.

³⁷ Le u bui bi, “Ukpaal u yaa ipui i njan na le ye min Unibon Aabo. ³⁸ Bukpaab ngbaan le ye dulnyaa wee. Ipui i njan na le ye Uwumbor aanaan ni aanib. Timoor ngbaan le ye kinimbong aanib. ³⁹ Ukpaal aadin u yaa timoor ngbaan na le ye kinimbong. Lipuicheel le ye dulnyaa aadoon. Bipuicheeb ngbaan le ye Uwumbor aatuuntiib. ⁴⁰ Baah nan njan timoor ti ki di see mmii ponn ni na, dulnyaa aadoon ga nan li bi kina la. ⁴¹ Min Unibon Aabo ga tun ni maatuuntiib dulnyaa wee ni, bi nan chuu titunwanbirdam, ni bitotong mamok, aan ki nyan bi maanaan ni, ⁴² ki di ti na mmii sakpiin ni. Bi ga wii ki njom njinyin nima chee. ⁴³ N-yoonn ngbaan le bininyaam ga li bi Bite Uwumbor aanaan ni, ki wiin ke nwiin aah wiin pu na. U kpa litafal na kan, u njun.”

Liwankpal li bor na aayatanjakl

⁴⁴ “Uwumbor aanaan naahn liwankpal li bor bukpaab ni, kiti njan ponn ni na la. Le uja ti kan liwankpal ngbaan, le ki ki di biin li pu. Le ni mo u ki ti nyan. Le u buen ke u ti kooh waawan mamok, ki gir ti daa bukpaab ngbaan.”

Nleenyaan aayatanjakl

⁴⁵ “Uwumbor aanaan naahn uwankoo u chuun ban nleen mam mu njan na ke u daa na la, ⁴⁶ le ki ti kan nleenyaan mu kpa kidaak sakpen na, le ki buen ti

kooH waawan məmək, ki ti daa nleenyaaH ngbaan.”

Kipəək aayataŋakl

⁴⁷ “Uwumbər aanaan naahn kipəək ki bijanbam di mee nnyun ni ki chuu ijan mək aabəŋ na la. ⁴⁸ Kaah gbiin ijan na, le bi dar ki nyan lipaal, le ki kal ki gann ijan i ŋan na ki di ŋa tibəəkur ni, ki cha i kaa ŋan na, ki di mee. ⁴⁹ Dulnyaa aadoon mu ga nan li bi kina la. Uwumbər aatuuntiib ga nan dan dulnyaa ni, ki nan gann titunwanbirdam bininyaam ponn ni, ⁵⁰ ki ti di ŋa mmii sakpiin ni, binib aah wii ki ŋmə ŋinyin nin chee na.”

Tibəkpokr ni tibəpənn

⁵¹ Le Yesu baa bi, “Ni bee tibər timina məmək aatataa aa?”

Le bi kii, “Een.”

⁵² Le u bui bi, “Unii u tuk binib Uwumbər aakaal na yaa dii mi kan, u naahn udichadaan u nyan ni waawankpal ponn ni tiwankpokr ni tiwapənn.” †

Nasarefaatiŋ aanib aah yii Yesu pu na

(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Waah nan ŋakl ŋiyataŋak ngbaan ti doo na, le u siir nima, ⁵⁴ le ki gir kun udo aatiŋ Nasaref ni, le ki ti koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Waah tuk bi pu na, le ni gar bi. Le bi baa təb, “Uja wee kan nlan mue la chee? U kan mpəən mue la chee ki tun lijnjiir aatun ngbaan? ⁵⁵ Waa ye kapenta na aabo la aa? Una aa ye Mari la aa? Unaatiib aa ye Jems, ni Josef, ni Simonn, ni Judas la aa? ⁵⁶ Uninkpatiib məmək aa bi do chee na la aa? U kan nlan mue, ni mpəən mue la chee?” ⁵⁷ Bi nan len kina le ki yii u.

Le Yesu bui bi, “Binib pak Uwumbər aabənbatiib see bido aatiŋ ni aanib, ni baachiln ni aanib baanja le aa pak bi.” ⁵⁸ Baah kaa

gaa u ki kii na, waa nan tun lijnjiir aatun pam nima chee.

14

Jənn u nan muin binib nnyun ni na aakun

(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər Herod ŋun Yesu bər, ² le ki bui waatutum ke, “Jənn u nan muini binib nnyun ni na le na. U fikr nkun ni la. Nima le cha u kpa mpəən, ki tun lijnjiir aatun.”

³ Budabu pu Herod len kina na le ye ke u nan chuu Jənn ki buu u tikululn ki di u ŋa kiyondiik ni. Taani u cha u nan chuu u na le ye ke Jənn nan bui u ⁴ ke waah joo unaal aapuu Herodias na, naa ŋan, ke u bii Uwumbər aakaal la. ⁵ Jənn aah nan len kina na, le Herod ban ke u ku u, le ki san Juu yaab ijawaan. Bi nan len ke Jənn ye Uwumbər aabənbabr la.

⁶ Le Herod aamaaldaal aawiin fuu ni. Le u ŋa tijiir ke bi ji. Le Herodias aabisal dan nan waa li-waal, Ubər Herod ni waanib aan-imbii ni. Le ni məər Herod sakpen. ⁷ Le u puu tipuur ke u ga tii u waah ban pu na.

⁸ Le una bui u ke u bui Ubər Herod ke u tii u Jənn aayil likusamb- bil ponn ni.

⁹ Usapəən ngbaan aah bui u kina na, le Ubər Herod aasui bii. Waah puu tipuur ti bicham aanimbil ni na pu, waa ban ke ti bee. ¹⁰ Nima le u tun unii ke u li cha kiyondiik ponn ni ki ti gii ni Jənn aayil. ¹¹ Le u ti joo ni uyil likusambil ponn ni ki nan di tii usapəən ngbaan. Le u mu di ti tii una. ¹² Le Jənn aadidiliib dan nan yoor linikpol ngbaan ki ti sub, le ki buen ti tuk Yesu.

Yesu aah kpiin binib ŋichur ŋiŋmu pu na

(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jənn 6.1-14)

† 13:52 : Nibaakan tiwankpokr ye Uwumbər aagbakpok, tiwapənn mu ye Yesu aaməkm.

¹³ Yesu aah n̄un kina na, le u koo buɲɔb ni, le ki buen kipɔɔk ni, binib aah kaa bi nin chee na. Le kinipaak ngbaan n̄un ke u buen, le ki nyan baatim ni, ki chuun kitin̄ ki buen u chee. ¹⁴ Waah nyan buɲɔb ni na, le u kan kinipaak sakpen̄, le ki san bi kinimbaak, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.

¹⁵ Naah joor na, le waadidiliib dan nan bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la. Ni jer tijikaar aajim yoonn a. Cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ji.”

¹⁶ Le u bui bi, “Taa cha bi buen man. Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

¹⁷ Le bi bui u, “N̄iboroboro kp̄in n̄in̄mu ni ijan ilee baan̄ja le bi.”

¹⁸ Le u bui bi, “Li joo ni tii ni mi man,” ¹⁹ le ki bui kinipaak ngbaan, “Kal kitin̄ timos̄onn pu man,” le ki yoor n̄iboroboro kp̄in n̄in̄mu ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbɔr, le ki gii boroboro ni ijan ngbaan, ki di tii waadidiliib. Le bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔk aanimbiin ni. ²⁰ Bi mɔmɔk nan n̄man ki bab. Baah n̄man ki bab ki gur ni na, le Yesu aadidiliib nan yoor tijikaar ti gur na ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee. ²¹ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na ga nan li fuu n̄ichur n̄in̄mu. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

*Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Mak 6.45-52; J̄onn 6.15-21)*

²² Libuul ngbaan ni le Yesu muk waadidiliib ke bi koo buɲɔb ni ki loln u pu nsan ki puur nnyusakpem na. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ²³ Waah tuk bi kina na, le u jon lijool paab ubaa, u ti mee Uwumbɔr. Le ni mue. Le u bi nima chee ubaa. ²⁴ Waadidiliib mu bi buɲɔb ni nnyusakpem akaasisik ni. Libuln nan daar sakpen̄ ki tok bi, tinyunkpenn mu yen̄ni baan̄ɔb.

²⁵ Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti n̄anj bi. ²⁶ Waadidiliib aah kan u chuun nnyun pu na, le ijawaan chuu bi sakpen, le bi len ke ni ye utekpiir aawiin la, le ki faa ikuun t̄on t̄on.

²⁷ Libuul ngbaan ni le Yesu bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man.”

²⁸ Le Piita bui u, “Ndindaan, ni yaa sil ye si kan, bui mi ke m chuun nnyun pu ki dan aa chee.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Li chuun choo.” Le Piita nyan buɲɔb ni, ki chuun nnyun paab ki cha Yesu chee. ³⁰ Le u kan libuln aah daar ki feeni tinyunkpenn pu na, le ki san ijawaan, le ki piin ki bi muini cha, le ki teen ke, “Ndindaan, nyan mi.”

³¹ Libuul ngbaan ni le Yesu taln un̄aal ki chuu u, le ki bui u, “Saa gaa mi ki kii mbam̄m. Ba n̄a aa joo mi beeni?”

³² Le bi mɔmɔk bilee koo buɲɔb ni. Libuul ngbaan ni le libuln n̄min. ³³ Le binib bi bi buɲɔb ponn ni na gbaan Yesu aanimbiin ni, ki dooni u, le ki len ke, “Mbam̄n, aa sil ye Uwumbɔr Aajap̄ɔn la.”

Yesu aah tii bibum laafee Genesaret aatin̄ ni pu na

(Mak 6.53-56)

³⁴ Le bi fuu nnyusakpem aada-puul, Genesaret aatin̄ chee, le ki nyan buɲɔb ni. ³⁵ Le kitin̄ ngbaan aanib bee u, le ki buen itingbaan mɔmɔk ni, ki ti yoor bibum mɔmɔk, ki joo ni bi Yesu chee, ³⁶ ki nan mee u ke u cha bibum ngbaan meeh waabɔkul aam̄juul. Binib bimɔk meeh li na pɔɔk libuul ngbaan ni.

15

Biyaajatiib aakaal

(Mak 7.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aam̄mɔkb nyan ni Jerusalem ni ki dan Yesu chee, le ki nan baa u, ² “Ba n̄a

saadidiliib bii tiyaaajatiib aakaal, kaa n̄ir bīnaal aan ki nin ji tijikaar?”

³ Le Yesu baa bi, “Ba ŋa ni mu bii Uwumb̄or aakaal, nimi aakaal pu? ⁴ Uwumb̄or len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,* ki ki len ke, ‘Unii yaa len tib̄bir lii ute bee una pu kan, ni ku u.’[†] ⁵ T̄o, nimi le len ke unii yaa bui ute, bee una, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ŋmaa tii si. M di tii Uwumb̄or a,’ ⁶ ki yaa kaa pak ute kan, ni len ke naa kpa taani. Naah len kina na, le ni yii Uwumb̄or aab̄or nimi aakaal pu. ⁷ Ni ye bīn̄man̄mannim la. Uwumb̄or aab̄onabr Aisaya aah nan len nimi aab̄or pu na, u nan len mbam̄on la, ke,

⁸ ‘Binib ngbaan pak Uwumb̄or bum̄ob ni la.

Bisui daa u chee.

⁹ Bi dooni u ȳoli la, ki m̄ok binib biyaaajatiib aakaal ke ni ye waakaal la.’”[‡]

*Tiwan ni ŋani unii titunwanbir-
daan na*

(Mak 7.14-23)

¹⁰ Le Yesu yin kinipaak ngbaan, ki nan bui bi, “Li pel man, aan ki bee man maah ga tuk nimi pu na aatataa. ¹¹ Tijikaar ti koo unii aam̄ob ni na aan ŋmaa ŋa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyan um̄ob ni na, nima le ŋani u titunwanbir-
daan.”

¹² Le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Saa nyi ke saah len pu na le cha Farisii yaab gee līŋuul aa?”

¹³ Le u bui bi, “Tisufar tim̄ok Nte Uwumb̄or aa bun ti na, u ga chuu ŋoi ti la. ¹⁴ Taa gar bi man. Bi ye bisanm̄ok bi j̄ob na la. Ujoon yaa m̄ok ujoon nsan kan, bi m̄om̄ok bilee ga lir libuul ponn ni la.”

¹⁵ Le Piita bui Yesu, “Tuk timi liyatan̄akl ngbaan aatataa.”

¹⁶ Le Yesu baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? ¹⁷ Tiwan ni koo unii aam̄ob ni na koo lipuul

ni, le u ti s̄onn. Naa nyi kina aa? ¹⁸ Tiwan ni nyan unii aam̄ob ni na, ni nyan usui ni, ki ŋani u titunwanbirdaan la. ¹⁹ Tiwan ni nyan binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ŋan na, ni linikul, ni kidagook aat-
uln, ni kinaayuk, ni linyam̄ongee, ni ŋisiibil. ²⁰ Nimina le ŋani unii titunwanbirdaan. U yaa kaa n̄ir ūnaal ki ji tijikaar kan, nima le aan ŋa u titunwanbirdaan.”

*Upii aah gaa Yesu ki kii mbam̄om
pu na*

(Mak 7.24-30)

²¹ Le Yesu nyan nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni. ²² Le upii u ye Kanaann aabo na bi nima, le ki dan nan teen ke, “Ndin-
daan, si u ye Ub̄or David Aayaabil na, san mi kinimbaak. Tiyayaar le joo mbisal ki muk u sakpen a.”

²³ Le Yesu aa len tibaa. Le waa-
didiliib dan nan gar Yesu ke u jenn u, u paa bi pu ki kpa kifuuk sakpen a.

²⁴ Le Yesu bui bi, “Uwumb̄or tun ni mi ke m nan ter Israel yaab bi yenn Uwumb̄or aasan ni na baanja la.”

²⁵ Waah len kina na, le upii ng-
baan dan ki nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Ndindaan, ter mi.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ib̄o kan, naa ŋan.”

²⁷ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbam̄on la; ib̄o mu tee ji ŋjikaabol ŋi nyan ni idindaan aateebul pu ki lir ni kitin̄ na.”

²⁸ Le Yesu bui u, “Upii, aa gaa mi ki kii mbam̄om la. Saah ban pu na, ni ŋa kina ki tii si.” Libuul ngbaan ni le ubisal p̄ok, kaa ki bun.

*Yesu aah tii bimum pam laafee pu
na*

²⁹ Yesu nan siir nima ki b̄o dii Galilee Aanyusakpem ni, le ki ti jon lijool paab, le ki kal kitin̄. ³⁰ Le kinipaak sakpen joo ni biw̄ob, ni bijoom, ni bibirb, ni bitaageeb, ni

* 15:4 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. † 15:4 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9. ‡ 15:9 : Lik Aisaya 29.13.

bibum aabɔŋ, ki nan di bil Yesu aanimbiin ni. Le u tii bi mɔmɔk laafee. ³¹ Le ni gar kinipaak ngbaan pam; bi kan bibirb len tibɔr, ni bitaagendam pɔɔk ki chuun, ni biwɔb mu fii chuun, ni bijoom aanimbil likr. Le bi pak Israel yaab Aawumbɔr.

Yesu aah kpiin binib njichur njinaa pu na

(Mak 8.1-10)

³² Yesu nan yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi, “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. Maa ban m tuk bi ke bi li chaa kun, kaa puen tii bi tijikaar ke bi ji. Nibaakan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

³³ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la. Ti ga kan tijikaar la chee aan ki tii kinipaak ngbaan aan bi ji bab?”

³⁴ Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro kpin njina?”

Le bi bui u, “Ti kpa njiboroboro kpin njilole, ni njanbim siib.”

³⁵ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kal kitinj man,” ³⁶ le ki yoor njiboroboro kpin njilole ni njanbim ngbaan, le ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib, le bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔmɔk aanimbiin ni.

³⁷ Le bi mɔmɔk njman ki bab. Baah njman ki bab na, le waadidiliib yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibɔɔkur tilole. ³⁸ Bijab bi nan jin tijikaar ngbaan na nan ye bijab njichur njinaa la. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan, “Li chaa kun man,” le ki koo bunɔb ni, ki buen Magadann aatinj ni.

16

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aat-uln pu na

(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Farisii yaab ni Sajusii yaab bibaa nan dan Yesu chee, ki ban bi tɔŋ u, le ki bui u, “Tun lijnjiir

aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan ti kan.” ² Le u bui bi, “Paacham yaa maln kijook kan, le ni bui ke utaal aan nu. ³ Paacham yaa maln ki bɔln kichakpiik ni kan, le ni bui ke utaal ga nu din. Paacham pu, le ni beer ke utaal ga nu aan waan nu. Le naa bee Uwumbɔr aah njani pu dandana na. ⁴ Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbɔr, nima le ni ban lijnjiir aatuln. Uwumbɔr aah nan njan lijnjiir aatuln ki njan waabɔnabr Jona pu na, lituln limina aaboln le ni ga kan. Maan mɔk nimi lijnjiir aawan niken kpee.”

Waah len kina na, le u siir nima ki cha bi.

Bi li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aamɔkm

(Mak 8.14-21)

⁵ Le u ni waadidiliib puur nnyusakpem. Le waadidiliib suln, kaa joo boroboro. ⁶ Le Yesu bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk bɔr.”

⁷ Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

⁸ Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa gaa mi ki kii mbamɔm. ⁹ Naa kee bee maabimbin aa? Naa teer maah nan di njiboroboro kpin njjmu kpiin bijab njichur njjmu pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tinja? ¹⁰ Naa teer maah nan di njiboroboro kpin njilole kpiin bijab njichur njinaa pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tinja? ¹¹ Ba pu naa bee ke maa len boroboro aabɔr? M len ke ni li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk aabɔr la.”

¹² Waah len kina na, le bi bee ke waa len boroboro aabɔr. U len ke bi li nyi ki taa dii Farisii yaab ni Sajusii yaab aamɔkm la.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na
(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)

13 Le Yesu buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Waah bi nima na, le u baa waadidiliib, “Binib bui ke min Unibon Aabo ye nma?”

14 Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jonn u nan muini binib nnyun ni na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbor aabonabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbor aabonabr Jeremia, bee Uwumbor aabonabr ubaa la.”

15 Le u baa bi ke, “Nimi, ni len ke m ye nma?”

16 Le Simonn Piita bui u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Aa ye Uwumbor u fu na Aajapoon la.”

17 Le Yesu bui u, “Simonn, Jonn aajapoon, Uwumbor aanyoor bi aa pu la. Naa ye unibon le kpiir kina mok si. Nte Uwumbor u bi paacham na le kpiir kina mok si. 18 Piita, m tuk si la, aa ye litakpal* la. Litakpal limina pu le m ga di maanib siin. Le nkun aapoon aan nyan bi. 19 M ga tii si mpoon Uwumbor aanaan ni. Tiwan ni aa ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham mu. Tiwan ni aa ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.”

20 Le Yesu sur waadidiliib ke bi taa tuk unii ubaa ke u ye Kristo ngbaan.

Yesu tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na

(Mak 8.31-9.1; Luk 9.22-27)

21 N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi kpiir tuk waadidiliib, “See m buen Jerusalem ki ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb ga na mi falaa sakpen, le ki ku mi. Iwiin itaadaal le Uwumbor ga fikr mi nkun ni.”

22 Le Piita di u nyan n-gbaan, le ki ti sur u ke, “Ndindaan, Uwumbor cha ni na libuln ki daa jer. U taa cha ni pii si.”

23 Le Yesu fenn lik Piita le ki bui u, “Kinimbon, siir foor m chee. Aa ye lisugeln la, le ki lek mi nsan. Aa dak ke unibon aah dak pu na la, kaa dak ke Uwumbor aah dak pu na.”

24 Yesu nan bui waadidiliib, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadepuinkoo aan ki li dii mi. 25 Unii umok kaan nmaa kpo m pu na kan, waamofal ga bee yoli la. Unii umok ga nmaa kpo m pu na kan, u ga kan limofal li kaa kpa ndoon na. 26 Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan momok ki lann waamofal kan, ba aanyoor le u kan? Unii tee ga di ba ki daa waamofal? 27 Min Unibon Aabo ga fuu ni ki ga li kpa Nte Uwumbor aapoon. Le Uwumbor aatuuntiib ga li dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga tii binib momok lipal, baatuln aah neer pu na. 28 M tuk nimi mbamon la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan min Unibon Aabo jin maanaan waahr.”

17

*Yesu aawon aah kpelu pu na
(Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)*

1 Iwiin iloob aah jer na, le u di Piita, ni Jems, ni unaal Jonn, ki jon lijool fofok libaa paab, bibaa. 2 Le uwon kpelu binimbil ni. Unimbil wab wiin ke nwiin aah wiin pu na. Le waawanpeenkaan kpaln tiwanpipinn ke nwiin aah piin pu na. 3 Le bi kan n-yaayoonn na aabonabtiib Moses ni Elaija bi len u chee tibar. 4 Le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni nan. Aa yaa gee kan, cha m na njiboo njitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

5 Waah beenin bi len kina na, libuul ngbaan ni le ntaalangbapiin dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbapiin na ponn ni ke, “Njapoon u m gee u na so. Nnimbil

* 16:18 : Piita aatataa le ye ke “litakpal”. * 17:5 : Lik Aisaya 42.1.

gbiin u. Li n̄un waah len pu na man.”*

⁶ Waadidiliib aah n̄un nneel ngbaan pu na, le bi san ijawaan sakpen, le ki lir kitiñ lichichikr. ⁷ Le Yesu dan nan meeh bi, ki bui bi, “Fii man. Taa san ijawaan man.” ⁸ Le bi waan lik paacham, kaa ki kan ubaa see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unib̄on Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi baa u, “Ba pu Uwumb̄or aakaal aam̄m̄akb len ke Elaija le ga puen dan le Kristo† nin fuu ni?”‡

¹¹ Le u bui bi, “Mbam̄on, see Elaija fuu ni, ki nan toor tiwan m̄m̄ak. ¹² M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le baa nyi u, ki n̄a u baah ban pu na. Baah n̄a u falaa pu na, kina le bi ga n̄a min Unib̄on Aabo mu falaa.”

¹³ Yesu aah len Elaija aab̄or kina na, le waadidiliib bee ke u len J̄onn u nan muini binib nnyun ni na aab̄or la.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Le bi fuu kinipaak ngbaan aah bi nin chee na. Baah fuu ni na, le uja ubaa dan nan gbaan unimbiin ni, ¹⁵ le ki bui u, “Ndindaan, san maabo kinimbaak. Libimbikl le joo u, ki n̄ani u falaa sakpen, ki cha u lir mm̄ii ni, ni nnyun ni kpala kpala. ¹⁶ M joo ni u saadidiliib chee, le baa n̄maa nyan libimbikl na u ni.”

¹⁷ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumb̄or ki kii, ki mu aa dii u mbam̄m̄. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa lim̄or ni pu, aan ni gaa mi ki kii? Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ¹⁸ Baah joo ni u na, le Yesu kae libimbikl li

joo u na. Le li nyan u ni. Libuul ngbaan ni le u p̄ok, kaa ki bun.

¹⁹ Le Yesu aadidiliib dan u chee bibaa, le ki nan baa u, “Ba pu taa n̄maa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁰ Le u bui bi, “Naa gaa Uwumb̄or ki kii mbam̄m̄. Nima le naa n̄maa nyan li. M tuk nimi mbam̄on la, ni yaa gaa Uwumb̄or ki kii siib kina kan, ni ga bui lijool limina ke, ‘Fii nima chee,’ le li ga fii. Nibaa aan li p̄ok ni chee. [²¹ Libimbikl limina aaboln ma kan, ni yaa kaa lul bum̄ob ki mee Uwumb̄or kan, naan n̄maa nyan li.]”

Yesu aah ki tuk bi waakun aab̄or pu na

(Mak 9.30-32; Luk 9.43-45)

²² Waadidiliib m̄m̄ak aah nan bi Galilee aatin̄ ni na, le u bui bi, “Bi ga di min Unib̄on Aabo n̄a binib aan̄aal ni, ²³ le bi ku mi. Le iwiin itaadaal Uwumb̄or ga fikr mi nkun ni.”

Le biponn bii sakpen.

Uwumb̄or Aadichal aamombil

²⁴ Yesu ni waadidiliib aah fuu Kapenaum aatin̄ ni na, le binib bi gaal Uwumb̄or Aadichal aamombil na dan nan baa Piita, “Saam̄m̄akr aa pa Uwumb̄or Aadichal aamombil aa?”

²⁵ Le u bui bi ke, “U pa la.”

Piita aah fuu linampal na, le Yesu puen len u chee ke, “Simonn, durnyaa wee ni aab̄orb gaal baatin̄ aanib chee lampoo aan bicham chee? Aa dak kinye?”

²⁶ Le u bui u, “Bicham chee.”

Le Yesu bui u, “Kina kan, baatin̄ aanib aa pa. ²⁷ T̄o, taa ban ti koo baataani ni. Li cha nnyusakpem ni ki ti di njapiin lii nnyun ni. Saah ga chuu njan aajan u na, yoor u ki chuu waar um̄ob. Aa ga kan limombil um̄ob ponn ni. Nyan li ki ti pa tii bi, m ni si pu.”

† **17:10** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naataata le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

‡ **17:10** : Lik Malakai 4.5.

18

Ulau ye uninyuun?

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Uwumbər aanaan ni, ulau tee ye uninyuun?”

² Le u yin ubo ke u dan u chee, ki di u siin bikaasisik ni, ³ le ki bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni yaa kaa kpeln ki bi ke bibilb waatiir aah bi pu na kan, naan koo Uwumbər aanaan ni. ⁴ Unii umək sunn ubaa taab ki bi ke ubo waatiir umina aah bi pu na kan, udaan ngbaan le ye uninyuun Uwumbər aanaan ni. ⁵ Unii umək gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na.”

Taa təj ubo ubaa ke u tun titunwanbir

(Mak 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ “Unii yaa təj mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibəbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpej ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem ni, nin chee nyoo na kan, ni ba soor ki tii u, ni u təj ubo ubaa. ⁷ Ntəj pu, tibəbir bi dulnyaa wee ni aanib pu. Tə, ntəj ga li bi. Tibəbir mu bi unii u təj binib ke bi tun titunwanbir na pu.

⁸ “Aa yaa gee tiwan ke saah gee aaŋaal, bee aataal pu na kan, tiwan ngbaan yaa təj si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann ŋŋaal mubaa, bee litaal libaa, ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa iŋaal ilee ni ŋitaa ŋilee ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. ⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na kan, tiwan ngbaan yaa təj si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa, ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ŋinimbil ŋilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni.”

Kiwakork ki wəj na aayataŋakl
(Luk 15.3-7)

¹⁰ “Li nyi man ki taa lik bibilb ponn ni ubaa fam. M tuk nimi la, baatuuntiib bi paacham Nte Uwumbər aanimbiin ni n-yoonn məmək. [¹¹ Min Unibən Aabo dan dulnyaa wee ni ke binib bi wəj na ŋmar la.]

¹² “Unii yaa kpa ipiih nkub, i ponn ni ubaa yaa wəj kan, ni dak ke u ga ŋa kinye? U ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae na ligongoln paab, ki buen ti ban upiih u wəj na la. ¹³ M tuk nimi mbamən la, u yaa ti kan u kan, u ga li məoni upiih ngbaan pu, ki jer waah ga li məoni ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i kaa wəj na pu na. ¹⁴ Kina le Nite Uwumbər u bi paacham na aa ban ke bibilb waatiib ngbaan ponn ni ubaa wəj.”

Saah ga ŋa aana aabo u ŋa si bakaa na pu na

¹⁵ “Aana aabo yaa ŋa si bakaa kan, pəon aabaa ki buen ti kan u n-gbaan suuna ki tuk u waataani. U yaa ŋun tii si kan, aa giin u ki siin waabuul ni la. ¹⁶ U yaa yii, kaa kii tii si kan, pəon aabaa ki ban unii ubaa, bee bilee, ki ki buen u chee ki ti kan u, aan binib bilee, bee bitaa ngbaan ŋun tibər ngbaan məmək ki li ye saaseeraadam.* ¹⁷ U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, nyan ti mpaan pu ki tuk Uwumbər aanib. U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, ni lik u ke ulampoogaar, bee unii u kaa dii Uwumbər aasan na.

¹⁸ “M tuk nimi mbamən la, tiwan ni, ni ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham. Tiwan ni, ni ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.

¹⁹ “Cha m moo tuk nimi man, ni ponn ni bilee yaa kpaan kiməbaan dulnyaa wee ni, ki mee Nte Uwumbər u bi paacham na kan, u ga ŋa naah ban pu na ki tii nimi. ²⁰ Binib bilee, bee bitaa, yaa kuun

* 18:16 : Lik Ikaal 19.15.

təb chee maayimbil pu kan, m ga li bi bikaasisik ni.”

Unii u kaa di cha pinn waatu-tuñeer na

²¹ Le Piita dan nan baa Yesu, “Ndindaan, nna aabo yaa ñani mi bakaa kan, m ga di cha pinn u nfum muña? Nfum mulole ee?”

²² Le Yesu bui u, “Maa tuk si ke nfum mulole. Cha pinn u imonko itaa ni kipiik nfum mulole. ²³ Ba pu? Uwumbər aanaan naahn ubər kpaan u nan ban u bee waatutum aah joo waapəln pu na la. ²⁴ Waah piin ki bi lik kina na, le bi joo ni waatutunn ubaa u joo waapəln tikunabr aamombil ñichur ñichur kipiik.† ²⁵ Waah kaa kpa ñimombil ñibaa ki ga pa lipəln ngbaan na, le udindaan bui ke bi di u ni upuu, ni waabim, ni waah kpa tiwan ni na məmək, ki di kooh, aan ki di ñimombil ngbaan pa lipəln ngbaan. ²⁶ Le ututunn ngbaan gbaan udindaan aanimbiin ni, ki ganj u ke, ‘Ndindaan, pəon aabaa ki ji limər. M ga pa si maah jin saapəln li mək na.’ ²⁷ Le udindaan san u kinimbaak, ki di cha pinn u lipəln ngbaan, le ki di u lii.

²⁸ “Le ututunn ngbaan nyan li-paal, ki ti kan waatutuñeer u joo waapəln kpakpaln nkub na, le ki chuu u, le ki chuu uneen ni, ki bui u ke, ‘Pa mi saah joo maapəln li na.’ ²⁹ Le waatutuñeer ngbaan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke, ‘Pəon aabaa ki ji limər. M ga pa si.’ ³⁰ Le waa kii, le ki chuu u ti ña kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lipəln ngbaan na. ³¹ Waatutuñeertiib aah kan kina na, le ni bii bisui sakpen. Le bi dan nan tuk bidindaan waah ña pu na məmək. ³² Le bidindaan yin u, ki nan bui u, ‘Aa ye bakadaan la. Saah ganj mi na, le m di cha pinn si saapəln məmək. ³³ Aa mu ba

ga san saatutuñeer kinimbaak ke maah san si pu na la.’ ³⁴ Udindaan aah gee linjuul u pu sakpen pu na, le u cha bi ti ñani u falaa kiyondiik ni, ki ti saa buyoonn u ga pa lipəln ngbaan məmək doo na.

³⁵ “Tə, unii umək kaa di cha pinn una aabo usui ponn ni na kan, Nte Uwumbər u bi paacham na mu ga daa utafal kina la.”

19

Uja taa jenn upuu

(Mak 10.1-12)

¹ Yesu aah len kina ti doo na, le u nyan Galilee aatinj ni, ki buen Judea aatinj ki bi Jəodann aaməɔdapuul na ni. ² Le kinipaak sakpenj dii u. Le u cha bi ponn ni bi ye bibum na pək.

³ Le Farisii yaab bibaa nan dan u chee, ki ban bi tərj u, le ki baa u, “Uja yaa jenn upuu lii waageehn pu kan, timi aakaal kii kina aa?”

⁴ Le Yesu baa bi, “Naa karn Uwumbər Aagbanj aah len pu na aa? Ni ñmee ke Uwumbər u naan bi na, u nan naan uja ni upii,* ⁵ le ki len ke waah naan uja ni upii na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan təb chee, ki ña unibaan.† ⁶ Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la. Uwumbər aah kpaan bi na, unibən taa yakr bi.”

⁷ Le Farisii yaab ngbaan baa u, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ñmee kigbanj ponn ni ke u jenn u, ki di tii u, ki nin jenn u?”

⁸ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pəɔ pu na, nima le cha Moses tii nimi nsan ke ni jenn nipuutiib. N-yoonn mu Uwumbər nan naan tiwan məmək ki nan saa dandana wee na, waa tii bi nsan kina. ⁹ M tuk nimi la, upii yaa kaa gər kida-gook, aan uchal jenn u lii ki ki yoor

† 18:24 : Griik aaliin ni, bi ñmee ke “talenti ñichur kipiik.” Ni ga fuu unii aapal ki ti saa ñibin kipiik ni ñinjuu la. * 19:4 : Lik Mpiin 1.27; 5.2. † 19:5 : Lik Mpiin 2.24.

upii uken kan, uja ngbaan kpaln udagoor la. [Upii aachal yaa jenn u lii, uja uken yaa yoor upii ngbaan kan, uja ngbaan kpaln udagoor la.]

¹⁰ Le Yesu aadidiliib bui u, “Uja ni upuu aabər yaa ye kina kan, uja yaa kaa yoor upii kan, ni soor.”

¹¹ Le Yesu bui bi, “Bijab məmək aan ηmaa gaa naah len pu na ki yii bipiib məmək. Bijab bi Uwumbər tii bi mpəon ke bi yii bipiib na, bima le ga ηmaa yii bi. ¹² Bibaa bi, baah ma bi na, baa ye bijab. Bibaa mu bi, bi kpaa bi la. Bibaa mu bi, ki yii bipiib məmək Uwumbər aanaan aatuln pu. Uja umək ga ηmaa gaa tiber ngbaan ki yii bipiib məmək na, u gaa ti.”

Yesu aah ηa Uwumbər aanyoor ki ηa mbim pu pu na

(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Le binib joo ni mbim ki di dan Yesu chee ke u nan di unjaal paan bi pu, ki mee Uwumbər tii bi. Le waadidiliib kae bi. ¹⁴ Le Yesu bui bi, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbər aanaan.”

¹⁵ Le u di unjaal paan bi pu, le ki siir nima.

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ Unachipəon ubaa nan dan Yesu chee le ki nan baa u, “Uməmək, m ga tun litunyaan bayaar aan ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁷ Le Yesu baa u, “Ba pu aa baa mi litunyaan pu? Uwumbər baanja le ηan. Aa yaa ban liməfal li kaa kpa ndoon na kan, kii waakaal.”

¹⁸ Le u ki baa u, “Mulakaal?”

Le Yesu bui u, “Taa ku binib; taa gər kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamən aaseeraadaan; ¹⁹ li

pak aate ni aana; † li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” §

²⁰ Le unachipəon ngbaan bui u, “M joo ikaal imina məmək tibir ni la. Ba gur?”

²¹ Le Yesu bui u, “Aa yaa ban ke aa li bi mbaməm kan, buen ti kooh saah kpa tiwan nimək na, ki di ηimombil ngbaan di tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.”

²² Unachipəon ngbaan aah ηun kina na, le ni ηa u mpombiin; ba pu? u nan kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

²³ Le Yesu bui waadidiliib, “M tuk nimi mbamən la, ni pəo uwankpadaan koo Uwumbər aanaan ni. ²⁴ Cha m moo tuk nimi man, uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni pu na, ni pəo jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁵ Waadidiliib aah ηun kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa u, “Ni yaa ye kina kan, ηma ga tee ηmar?”

²⁶ Le Yesu lik bi le ki bui bi, “Ni pəo binib le chee. Nibaa aa pəo Uwumbər chee.”

²⁷ Le Piita bui u, “Lik, ti nan di timi aawan məmək di lii ki dii si. Ti ga kan ba aanyoor?”

²⁸ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, min Unibən Aabo ga kal libərjal pu, ki kan mpakm sakpen dulnyaapəon ponn ni. N-yoonn ngbaan, nimi bi dii mi na mu ga kal ηibərjal kipiik ni ηilee pu, ki ga ji Israel yaab aanibol kipiik ni ηilee tiber. ²⁹ Unii umək di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee ute, bee una, bee waabim, bee tisar, maayimbil pu na kan, u ga kan kina nfum nkub, ki ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ³⁰ Tə, binib bi ye bisalolm na pam ga nan ηa puwəb yaab. Binib bi ye puwəb yaab na pam ga nan ηa bisalolm.”

† 19:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20.

§ 19:19 : Lik Liifai Yaab 19.18.

20

Ukpaal aah pa paatiib pu na

¹ “Uwumbør aanaan naahn ukpaal u nan pue kichakpinaanyeeek ni u ti ban paatiib bi nan tun waasaak ni aatuln na la. ² Waah kan njan yaab bi na, u nan tuk bi, ‘M ga pa nimi tikunabr aamombil libaa nwiin ni mu aalirn.’* Bi nan kii tii waah siin bi pu na. Le u mək bi waasaak ponn ni. ³ Le ni saa tikur tiwae yoonn, le u ki buen kinyan ni ki ti mui bijab bibaa si nima, kaa kpa lituln libaa. ⁴ Le u bui bi, ‘Buen maasaak ponn ni ki ti tun man. Naah tun pu na, m ga pa nimi kina la.’ ⁵ Le bi buen. Nwiin aah ti saa sisik ni na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u tuk bi mu kina. Nwiin aah ti kpar na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ki nja kina. ⁶ Nwiin aah ti taln njitaa ki ban mu lir na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u baa bi, ‘Ba pu ni si kina nwimən, kaa tun nibaa?’ ⁷ Le bi bui u, ‘Taa kan unii u ga tii timi lituln aan ti tun na.’ Le u bui bi, ‘Ni mu li cha maasaak ponn ni, ki ti tun man.’

⁸ “Nwiin aah lir kijoobəŋ na, le ukpaal ngbaan tuk bitutum aaninkpel, ‘Yin ni paatiib ngbaan ki nan pa bi baapal. Piin ki pa bijab bi gbiln puwəb na, aan ki ti pii bisalolm.’ ⁹ Le bijab bi gbiln puwəb na aah dan bi nan gaa baapal na, u pan bi tikunabr aamombil libaabaa. ¹⁰ Bisalolm aah dan bi nan gaa baapal na, bi dak ke bi ga kan ki jer puwəb yaab na, le u pan bi mu tikunabr aamombil libaabaa. ¹¹ Baah gaa baapal na, le bi n̄ul ukpaal ngbaan pu, ¹² ki len ke, ‘Bijab bi gbiln puwəb na tun kikurk kibaa baanja la. Timi le boo ko nwimən. Ntoton n̄un timi la. Le ti ni baapal ki n̄ak.’

¹³ “Le ukpadaan bui bi ponn ni ubaa, ‘Njə, maa jin si pem pem. Aa ba kii ke aa ga gaa tikunabr aamombil libaa la. Naa ye kina aa? ¹⁴ Yoor saamombil ki li chaa kun linampal. M ban m tii puwəb yaab ke maah tii si pu na la. ¹⁵ Maa kpa nsan ke m di maamombil n̄a maah gee pu na aa? Maah kpa tibulchinn pu na le cha aa kpa lipiipoln aa?’

¹⁶ “Liyatan̄akl limina aatataa le ye ke puwəb yaab ga nan n̄a bisalolm. Bisalolm mu ga nan n̄a puwəb yaab.”

Yesu aah ki len waakun aabər taataa pu na

(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yesu ni waadidiliib ni kini-paak nan cha Jerusalem. Waah cha na le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki bui bi, ¹⁸ “Li pel man, ti yaa ti fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibən Aabo n̄a Uwumbør aato-toorninkpiib ni Uwumbør aakaal aaməməkəb aanaal ni, le bi ji mi tibər, ki ga len ke ni n̄eer bi ku mi, ¹⁹ le ki ga di mi n̄a binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni ke bi yook mi, ki lue mi njinaalab, ki kpaa mi ndəpuinkoo pu. Le iwiin itaadaal Uwumbør ga fikr mi nkun ni.”

Waadidiliib ponn ni bilee aana aah mee u pu na

(Mak 10.35-45)

²⁰ N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapətiib bilee na, ni bina, nan dan Yesu chee, le bina nan gbaan unimbiin ni, ki doon u, ki mee u ke u ter u.

²¹ Le u baa u, “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Aa yaa jin saanaan kan, cha njapətiib bilee ngbaan li ka aa chee, ubaa li ka aanjangii wəb, uken mu li ka aanjangan wəb.”

²² Le Yesu bui binachipəm ngbaan, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga n̄maa ji falaa ke maah ga ji pu na aa?”

* **20:2** : Griik aaliin ni, bi n̄mee ke “denarius ubaa.” Ni nan ye nwiin mubaa aapal la.

Le bi bui u, “Ti ga ηman.”

²³ Le u bui bi, “Ni mu ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. Binib bi ga kal ηngangii ni ηngangan wɔb na ma kan, naa ye min le ga lee bi. Nte Uwumbɔr le leer binib bi ga kal nima chee na.”

²⁴ Le waadidiliib kipiik bi gur na aah ηnun Sebedee aajapɔtiib aah bui Yesu pu na, bi gee linjuul bi pu. ²⁵ Le Yesu yin bi mɔmɔk ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la. ²⁶ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ηa ubaa ni mɔmɔk aatutunn. ²⁷ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ηa ubaa ni mɔmɔk aanaag-biija, ²⁸ ki li bi ke min Unibɔn Aabo aah bi pu na; maa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi, m dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii la.”

*Yesu aah likr bijoom bilee aan-
imbi pu na*

(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yesu ni waadidiliib nan nyan Jeriko aatinj ponn ni. Le kinipaak sakperj dii bi. ³⁰ Baah cha na, le bijoom bilee ka nsan aamɔgbeln, le ki ηnun ke Yesu ban u jer. Le bi tar ke, “Tidindaan u ye Ubɔr David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³¹ Le kinipaak ngbaan kae bi ke bi ηmin. Le bi moo tar ke, “Tidin-
daan u ye Ubɔr David Aayaabil na,
san timi kinimbaak.”

³² Le Yesu sil nsan ni, ki yin bi ke bi dan, le ki nan baa bi, “Ni ban ba?”

³³ Le bi bui u, “Tidindaan, ti ban ke aa likr tinimbi tii timi la.”

³⁴ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u meeh binimbi. Libuul ngbaan ni le binimbi likr, le bi dii u.

21

*Jerusalem aanib aah nyun Yesu
pu na*

(Mak 11.1-11; Luk 19.28-40; Jɔnn 12.12-19)

¹ Bi nan peen Jerusalem, ki fuu Befej aatinj, ki bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. Baah ti fuu nima chee na, ² le Yesu bui waadidiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbɔk kitinj ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon si gbin, waabo si u chee. Chuu gbiln ubon ngbaan, ki li joo ni u ni waabo m chee man. ³ Unii ubaa yaa len tibaa kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban i,’ le u ga cha ni li joo ni i libuul ngbaan ni.”

⁴ Nimina le gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na ke,

⁵ “Tuk Sionn aatinj aanib,

Lik, nimi aabɔrkpaan choo ni chee la.

U sunn ubaa taab le ki dik ubon pu, u dik ubon u laa diin na pu la.”*

⁶ Le Yesu aadidiliib buen ki ti ηa waah len pu na, ⁷ ki joo ni ubon ngbaan ni waabo, le ki di baakeken paan u pu. Le Yesu diη u pu. ⁸ Kinipaak ngbaan nan di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹ Le binib bi loln u pu nsan na, ni binib bi paa puwɔb na nan bi tar ke, “Hosiana, † pakn Ubɔr David Aayaabil man. Uwumbɔr ηa tinyoor ηa unii u choo waayimbi ni na pu. Hosiana bi paacham.” ‡

¹⁰ Yesu aah fuu Jerusalem ni na, le kitinj ngbaan aanib mɔmɔk fii ki bi baa tab, “Nma ye umina?”

¹¹ Le kinipaak ngbaan bui bi, “U ye Uwumbɔr aabɔnabr Yesu u nyan ni Nasaref aatinj ki bi Galilee aatinj ponn ni na la.”

* 21:5 : Lik Sekaria 9.9. † 21:9 : Hosiana aatataa le ye ke “gaa timi lii.” ‡ 21:9 : Lik Ilahn 118.25, 26.

Yesu aah toor Uwumbør Aadichal pu na

(Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Jønn 2.13-22)

¹² Yesu nan ti koo Uwumbør Aadichal ni, le ki jenn nyan binib bimək kooh tiwan ki daa tiwan li ponn ni na, ki labr bilikpelm aateebul mam chin, le ki labr binib bi kooh njanjel na mu aajal ki di chin, ¹³ le ki bui bi, “Ni nmeee Uwumbør Aagban ni ke Uwumbør len ke, ‘Bi ga yin Maadichal ke Mmeen Aadichal la;’ nimi le nani li bififiirb aakakaa chee.”[§]

¹⁴ Bijoom ni biwəb nan dan Yesu chee Uwumbør Aadichal ni, le u cha bi pək. Le mbim mu bi Uwumbør Aadichal ni na tar ke, “Hosiana, pakn Ubər David Aayaabil man.” ¹⁵ Uwumbør aatotoorninkpiib ni Uwumbør aakaal aaməmək aah n̄un kina, ki kan Yesu aah tun lijinjir aatun pu na, le bi gee lin̄uul, ¹⁶ le ki baa Yesu ke, “Saa n̄un mbim ngbaan aah len pu na aa?”

Le Yesu bui bi ke, “M n̄un. Naa kee karn Uwumbør Aagban ni ii? ke, ‘Mbim ni mbipəm ga pak Uwumbør mbaməm.’”^{*}

¹⁷ Yesu aah len kina na, le u siir cha bi, le ki nyan Jerusalem, ki buen Betani aatin̄ ni, u ti doon nima.

Yesu aah len tibəbir busub bubaa pu na

(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Naah ki woln kitaak na, le u gir buen Jerusalem. Waah cha na, le nkon joo u. ¹⁹ Le u kan likakaln si n̄san aaməgbeln, le ki buen bu taab, kaa kan lisubil libaa bu pu, see tifar n̄meen. Le u bui busub ngbaan, “Saan ki lu n̄sibil n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” Libuul ngbaan ni le busub ngbaan məmək kuur.

²⁰ Waadidiliib aah kan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa ke, “Ba pu busub ngbaan kuur mala kina?”

²¹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni yaa gaa Uwumbør ki kii, kaa joo beeni kan, ni mu ga n̄maa n̄a kina. Naa ye nimina baan̄ja le ni ga n̄a. Ni yaa po bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni kan, ni ga n̄a kina. ²² Ni yaa mee Uwumbør ki yaa pak ke u ga n̄a naah mee u pu na kan, u ga n̄a kina tii nimi.”

Baah baa Yesu waatuln pu pu na (Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yesu nan koo Uwumbør Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbør aabər. Waah n̄ani kina na, le Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa n̄a saah n̄ani pu na aa? N̄ma tii si nsan ngbaan?”

²⁴ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa n̄maa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki n̄ani maah n̄ani pu na. ²⁵ Jønn aah nan muin binib nnyun ni na, n̄ma nan tii u nsan? Uwumbør aan binib?”

Le bi kpokl təb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbør le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba n̄a taa nan gaa u ki kii. ²⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, ti san kinipaak ngbaan ijawaan baah ga n̄a timi pu na la; ba pu? bi məmək len ke Jønn nan ye Uwumbør aabənabr la.” ²⁷ Nima le bi bui Yesu, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki n̄ani maah n̄ani pu na.”

Binachipəm bilee aayatanakl

²⁸ “Dakl lik man maah ga tuk nimi pu na aatataa. Uja ubaa nan kpa japətiib bilee, le ki dan nan bui u ye upol na, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ²⁹ ‘Maan buen.’ Naah kpee siib na,

le u jer waalandak ki buen kisaak.
³⁰ Le uja ngbaan buen uwaatiir mu chee le ki bui u, 'Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.' Le u bui u, 'Maaninkpel, m ga buen,' ki mu aa buen. ³¹ Mbim bilee ngbaan ponn ni, ulau ŋa bite aageehn?"

Le bi bui u, "Njan yoo."

Le u bui bi, "M tuk nimi mbamən la, bilampoogaab ni bipiidagoob koo Uwumbər aanaan ni, ki cha nimi. ³² Ba pu? Jənn nan dan ni chee ki nan tuk nimi nsan mu ŋan na. Le naa gaa u ki kii. Bilampoogaab ni bipiidagoob le gaa u ki kii. Ni nan kan baah gaa u ki kii pu na, le naa kpeln nimi aabimbin, kaa gaa u ki kii."

Bikpaab bi kaa ŋan na aayataŋakl (Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ "Li pel man liyataŋakl liken. Udichadaan ubaa le nan bi le ki naan kisaak, le ki ŋum isui i lu ŋisubil na ki ponn ni, le ki di idə gob kisaak ngbaan, le ki gbi libuul li bi ga di ŋisubil ŋa li ponn ni na aan ki mueni nyani ŋaanyun na, le ki maa libimbifəfəŋ ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, le ki di kisaak ngbaan ŋa biŋaal ni, ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ŋisubil kan, bi ker ki tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ŋa kina na, le u siir ki buen kitiŋ ki daa na ni. ³⁴ Buyoonn ŋisubil nan puir na, le u di waatutum tun bikpaab ngbaan chee, bi ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³⁵ Le bikpaab ngbaan ti chuu waatutum ngbaan, ki gbaa ubaa, ki ku ubaa mu, ki yur ubaa mu ŋitakpal u ti kpo. ³⁶ Le usadaan ngbaan ki tun bitutum bi wiir ki jer njan yaab na. Le bikpaab ngbaan ŋa bi mu kina. ³⁷ Kookoo yaan le u di ujaŋənn tun ni bi chee, le ki bui ke 'Bi ga pak uma la.' ³⁸ Bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan na, le bi bui təb, 'Uma le ye waafaajil.

Cha ti ku u man aan ki ji waafaal.'
³⁹ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

⁴⁰ "Kina pu na, usadaan yaa nan fuu ni kan, u ga ŋa bikpaab ngbaan kinye?"

⁴¹ Le bitotoorninkpiib ni Juu yaab ngbaan bui ke, "U ga sil ku titunwanbirdam ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab bi ga li bilni u waasubil ŋibin məmək na."

⁴² Le Yesu baa bi, "Naah kee karn Uwumbər Aagban aah len pu na aa? ke, 'Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

Uwumbər le ŋa kina, le ni gar timi pam.'†

⁴³ "M tuk nimi la, Uwumbər ga nyan ni chee waanaan, ki di tii linibol li ga dii waah ban pu na. [
⁴⁴ Unii u lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u ke ntayon na.]"

⁴⁵ Uwumbər aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah ŋun kina na, le bi bee ke Yesu di liyataŋakl ngbaan ŋaŋ bima la. ⁴⁶ Le bi ban ke bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan; ba pu? kinipaak ngbaan len ke Yesu ye Uwumbər aabənnabr la.

22

Unii u ŋa ubəndinn aajikaar na aayataŋakl

(Luk 14.15-24)

¹ Le Yesu ki ŋakl bi liyataŋakl ke, ² "Uwumbər aanaan naahn ubərkpaa u ŋa ubəndinn aajikaar ki tii ujaŋənn, ³ ki tun waatutum ke bi yin binib bi u ban ke bi dan nan ji na. Baah yin bi na, le bi yii, kaa dan. ⁴ Le u ki tun bitutum biken ke bi ti yin bi ki tuk bi, 'Ubərkpaa len ke u gor tijikaar məmək doo a. U kər inaaja ni tiwakor ti filk na, ki gor tiwan məmək doo a,' ke bi dan. ⁵ Le baa gar waatutum. Bi nan beenin tun baatulun; ubaa

† 21:42 : Lik Iahn 118.22-23.

nan buen kisaak, uken mu buen u ti tiir kitiir. ⁶ Bi gur na chuu bitutum ngbaan, ki gbaa bi ki ku bi. ⁷ Le ubər̀kpaan ngbaan gee liṅuul sakpen, le ki tun waajab le bi ti ku binikurb ngbaan, le ki see baatiṅ mmii. ⁸ Le u bui waatutum, ‘Ubə̀ndinn aajikaar gor a. Binib bi m yin bi na aa ṅeer bi ji tijikaar ngbaan. ⁹ Li cha kitinṅ ponn ni aasan ni man, ki ti yin ni naah ga kan binib bimək na, bi dan ki nan ji ubə̀ndinn aajikaar ngbaan.’ ¹⁰ Le waatutum buen kitinṅ ponn ni aasan ni, ki ti yin ni baah kan bi na məmək, binib bi ṅan na ni bi kaa ṅan na məmək. Le bi nan gbiin kidiik ki bi ji tijikaar ki ponn ni na.

¹¹ “Le ubər̀kpaan ngbaan koo ni u nan lik binib bi dan bi nan ji tijikaar ngbaan na, le ki kan uja u kaa pee tibə̀ndinn aawan-peenkaan na. ¹² Le ubər̀kpaan ngbaan baa u, ‘Njə, aa ṅa kinye ki koo ni do, kaa pee tibə̀ndinn aawan-peenkaan?’ Le u si ṅmin. ¹³ Le ubər̀kpaan ngbaan bui waatutum ke bi chuu u, ki buu unjaal ni utaa, ki nyan u, ki ti di mee lii lipaal mbə̀mbə̀n ni. U ga wii ki ṅmṅ ṅinyin nima chee.

¹⁴ “Liyatanṅakl ngbaan aatataa le ye ke baah yin bi na wiir, le baa nyan bi na aa wiir.”

*Baah pen Yesu nlan pu na
(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)*

¹⁵ Le Farisii yaab buen bi ti kpokl baah ga peei Yesu nlan pu aan ki chuu u na. ¹⁶ Le bi tun baadidiliib ni Ubər̀ Herod aanib bibaa Yesu chee, le bi ti bui u, “Uməmək, ti bee ke aa len mbamən la, ki mək timi Uwumbər̀ aasan mbaməm, kaa san unii ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. ¹⁷ Tuk timi saah dak pu na. Ni ṅan ti pa lampoo ki tii Ubər̀kpaan Siisa aan naa ṅan?”

¹⁸ Le Yesu bee baah bir pu na, le ki baa bi, “Nimi biṅmanṅmannim, ba

ṅa ni təṅ mi? ¹⁹ Mək mi lampoo aamombil.”

Le bi joo ni limombil nan mək u. ²⁰ Le u baa bi, “Nma aanaṅ ni liyimbil bi li pu?”

²¹ Le bi bui u, “Siisa yaan.”

Le u bui bi, “Nima pu na, di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbər̀ yaan na, ki di tii Uwumbər̀.”

²² Baah ṅun kina na, le ni gar bi pam. Le bi di cha u ki buen.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Liyaadaal ngbaan le Sajusii yaab dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni. ²⁴ Le bi bui u, “Uməmək, Moses nan len ke uja yaa kpo, kaa kpa mbim kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.* ²⁵ Naabitiib bilole nan bi ti ponn ni. Le upol din upii, ki kpo, kaa kpa ubo. Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ²⁶ ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le u paa u pu na mu ṅa kina. Le bimək bilole kpan upiibaan, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ²⁷ Kookoo yoo, le ukpopii ngbaan mu kpo. ²⁸ Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ṅma aapuu? Bi məmək bilole nan joo u la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbər̀ Aagbaṅ aah len pu na, kaa bee Uwumbər̀ aah kpa mpə̀n pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. ³⁰ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mən bijab. Bi ga li bi ke Uwumbər̀ aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. ³¹ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər̀ kan, naa karn Uwumbər̀ aah nan len pu na aa? ³² ke uma le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər̀.† Uwumbər̀ yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər̀ kan, nima le mək ke bi kpa liməfal.”

* 22:24 : Lik Ikaal 25.5. † 22:32 : Lik Nnyam 3.6.

³³ Kinipaak ngbaan aah nun Yesu aah tuk bi pu na, le ni gar bi pam.

Mulakaal ye nkaalkpaan?
(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Le Farisii yaab nun ke Yesu len tibor ki jin Sajusii yaab. Le bi kuun ki dan Yesu chee. ³⁵ Le bi ponn ni ubaa, u nyi Uwumbor aakaal mbamom na, ban ke u pen Yesu nlan, le ki baa u, ³⁶ “Umomokr, Uwumbor aakaal ponn ni, mulakaal jer ikaal momok?”

³⁷ Le Yesu bui u, “Aa li gee Aadindaan Uwumbor aasui momok ni, ni saawiin momok, ni saalandak momok.”[†] ³⁸ Nkaal mumina le ye nkaalkpaan ki jer ikaal momok. ³⁹ Leler aakaal naahn nkaal ngbaan la, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’[§] ⁴⁰ Moses aakaal momok, ni Uwumbor aabonabr aabor momok si ikaal ilee yee le pu.”

Kristo u ga gaa binib lii na aabor
(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Farisii yaab aah kuun tob chee pu na, le Yesu baa bi mbaan mubaa ke, ⁴² “Kristo u ga gaa binib lii na aabor pu, ni dak kinye? Nma aayaa-bil ye u?”

Le bi bui u, “David aayaabil ye.”

⁴³ Le u baa bi, “Kristo ngbaan yaa ye David aayaabil kan, ba pu Uwumbor Aafuur Nyaan nan cha David yin u ke Udindaan? David nan len ke,

⁴⁴ ‘Uwumbor bui Ndindaan ke: Kal njangii wob, ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim momok na.’^{*}

⁴⁵ To, David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li nmaa ye uyaabil aa?”

⁴⁶ Yesu aah baa bi kina na, le ubaa aa nmaa gar mbaan ngbaan, ki mu aa ki kaa bi baa u mbaan muken daalbaadaal.

23

Bi li nyi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab aabor

(Mak 12.38-39; Luk 11.43, 46; 20.45-46)

¹ Yesu nan bui kinipaak ngbaan ni waadidiliib, ² “Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab tuk nimi Moses aakaal aatataa. ³ Nima pu na, baah tuk nimi pu na momok, ni kii kina man, ki li nani kina. Ni mu taa njakni baah tun pu na. ⁴ Bi mok nimi ni nan na la, kaa dii ni. Bi di nkaal mu pao sakpen na, le ki di kpee Uwumbor aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Bima bibaa aa ter bi ke bi dii kina. ⁵ Baah tun pu na momok, bi ban ke binib kan aan ki pak bi. Bi di Uwumbor aabor tam biyigbeer pu, ki na baabokur aamogbeln ni fok, ke binib kan aan ki pak bi. ⁶ Bi gee ke bi kal bininyuum aakakaa yaan njim chee, ni mmeen aadir ni, ⁷ ki gee ke binib doon bi mbamom kinyan ni, ki yin bi ke ‘Umomokr.’ ⁸ Nimi, ni taa li ban ke binib yin nimi ke ‘Umomokr;’ ba pu? ni kpa Umomokr ubaa baanja la. Ni momok ye naabitiib la. ⁹ Ni taa yin ubaa ke ‘Nite’ dulnyaa wee ni; ba pu? ni kpa te ubaa la, le u bi paacham. ¹⁰ Ni taa li ban ke ubaa yin nimi ke Dindaan; ba pu? ni kpa dindaan ubaa la. Uma le ye Kristo u ga binib lii na. ¹¹ Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u li ye nimi aatutunn. ¹² Unii umok nyun ubaa na, Uwumbor ga sunn u taab. Unii umok sunn ubaa taab na, Uwumbor ga nyun u.”

Tibobir ga li bi binjannannim pu
(Mak 12.40; Luk 11.39-42, 44, 52; 20.47)

¹³ “Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye binjannannim na, tibobir bi ni pu; ni kiir binib ke bi taa koo Uwumbor aanaan ni. Nimi nibaa aa koo ni, ki

[†] 22:37 : Lik Ikaal 6.5. [§] 22:39 : Lik Liifai Yaab 19.18. ^{*} 22:44 : Lik Iahn 110.1.

mu aa kii ke binib bi ban bi koo ni na koo ni.

[¹⁴ “Nimi Uwumbør aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biḡmaḡmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ji bikpopiib pem pem, le ki mee Uwumbør ni yunni, ni ḡmanni ke ni ye bininyaam. Nima pu na, Uwumbør ga daa nitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.]

¹⁵ “Nimi Uwumbør aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biḡmaḡmannim na, tibəbir bi ni pu; ni puur nnyusakpem ki chuun ntim məmək ni ke ni kan unii ubaa ki ḡa u nimi aadidiir. Ni yaa ti kan u kan, le ni ḡa u titunwanbirdaan ki jer nimi nibaa aah ye pu na.

¹⁶ “Nimi bisanmək b bi jəb na, tibəbir bi ni pu; ni len ke ‘Unii yaa puu Uwumbør aadiik pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ilik i bi ki ni na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’ ¹⁷ Nimi bijərb bi jəb na, nilani jer niken, ilik ngbaan le aan Uwumbør aadiik ki ḡa ilik ngbaan chain na? ¹⁸ Ni ki len ke ‘Unii yaa puu Uwumbør aatork aabimbiln pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ipiin i bi li paab na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’

¹⁹ Nimi bijoom, nilani jer niken, ipiin ngbaan le aan Uwumbør aatork aabimbiln li ḡa ipiin ngbaan chain na? ²⁰ Nima pu na, unii yaa puu Uwumbør aatork aabimbiln pu kan, u puu tiwan nimək bi li pu na mu la. ²¹ Unii yaa puu Uwumbør aadiik pu kan, u puu Uwumbør u bi ki ni na mu la. ²² Unii yaa puu paacham pu kan, u puu Uwumbør aabəral, ni Uwumbør u ka li pu na mu la.

²³ “Nimi Uwumbør aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, tibəbir bi ni pu; ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na ki di tii Uwumbør, ki muk nibaa ke ni joo Uwumbør aakaal mumina, ki yii nkaal mu ye nkaalkpaan na. Ni yii, kaa ḡani ni ḡan na, kaa san binib kinimbaak, kaa dii Uwumbør

mbaməm. Ni ḡan ke ni li joo nkaal ngbaan, ki yakr nimi aawan mu ki di tii Uwumbør. ²⁴ Ni ye bisanmək b bi jəb na la. Kisibirk waatiir yaa bi tiwanyukaan ni kan, ni yak nyani ki. Laakumii ma yaa bi kan, ni kpaan nyu laakumii ni tiwanyukaan mək la.

²⁵ “Nimi Uwumbør aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biḡmaḡmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ḡir tiyir ni ḡisambil aapu wəb mbaməm, kaa ḡir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam. Le nisui ponn ni gbii kinaayuk aatuln, ni iniman aatuln.

²⁶ Nimi Farisii yaab bi jəb na, puen nyan kinaayuk aatuln, ni iniman nisui ni waahr, aan lipaal yaan li ḡan.

²⁷ “Nimi Uwumbør aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biḡmaḡmannim na, tibəbir bi ni pu. Ni naahn ḡikaakul ḡi bi di ikukuun aayon ki piir ḡi na la, le lipaal ḡan, ponn ni mu gbii inikpab, ni tiwan ni bur na, ni tijəḡ mək aabəḡ. ²⁸ Ni mu bi kina la. Ni ḡmanni ke ni ye bininyaam la, le ni ponn ni gbii inyamən, ni titunwanbir.”

Uwumbør aah ga daa biḡmaḡmannim aatafal pu na

(Luk 11.47-51)

²⁹ “Nimi Uwumbør aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biḡmaḡmannim na, tibəbir bi ni pu; ni maa ḡikaakul ki tii Uwumbør aabənabtiib bi nan bi n-yaayoonn na, ki di ikukuun aayon ki piir bininyaam aakaakul, ³⁰ le ki len ke ni yaa ba nan bi niyaajatiib yoonn ngbaan kan, naa ba ga ḡa baah nan ḡa pu ki ku Uwumbør aabənabtiib ngbaan na. ³¹ Naah len pu na le mək ke ni ye binib bi nan ku Uwumbør aabənabtiib ngbaan na aayaabitiib la. Nima le nimi aabər bii. ³² Niyaajatiib aah nan tun titunwanbir ti na, ni mu ga tun tima la, le ki ti doo. ³³ Nimi iwaa, bi ye ijagen aabim na, ni

ga ŋa kinye ki nya ntafadaan mu ga pii nimi, mmii mu kaan junn na ponn ni. ³⁴ Nima pu le m ga tun ni Uwumbər aabənabtiib ni bilankpalb ni biməmək ni chee. Le ni ga ku bibaa, ki kpaab bibaa mu idəpuinkee pu, ki gbaa bibaa mu ŋinaalab nimi aameen aadir ni, ki ŋa bi falaa ntim məmək ni. ³⁵ N-yoonn məmək binib nan ku bininyaam la. Njan bi nan ku Abel u nan ye uninyaan na, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Barakia aabo Sakaria, u bi nan ku u Uwumbər aadiik ni na. Bininyaam ngbaan məmək aakun pu, le ntafadaan ga pii nimi. ³⁶ M tuk nimi mbamən la, ntafadaan ngbaan ga pii nimi dandana aanib la.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na
(Luk 13.34-35)

³⁷ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbər aabənabtiib, ki yur waatutum ŋitakpal ki ku bi. N-yoonn məmək le m nan ban m kuun nimi ki di kpaan mbaa chee ke ukəla aah kuuni waakoobi pu ki ŋani ufeen ni na, le naa kii. ³⁸ Lik, Uwumbər siir cha nimi. ³⁹ M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga bui ke ‘Uwumbər ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu.’ ”*

24

Baah ga gbaa wii Uwumbər Aadichal pu na
(Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbər Aadichal ni. Waah nyan ki cha na, le waadidiliib dan ki nan mək u, “Lik Uwumbər Aadichal aah wiir pu na.” ² Le u bui bi, “Ni kan tiwan nimina məmək aa? M tuk nimi la, bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na
(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ti kal Olif aasui aajool paab. Le waadidiliib dan u chee bibaa, ki nan bui u, “Tuk timi, bi ga ŋa kina bayoonn? Ba ga li ye limək ki mək timi ke ni ŋeer aa fuu ni, ki ŋeer dulnyaa aadoon?”

⁴ Le u bui bi, “Ni li nyi man, ubaa taa ŋmann nimi. ⁵ Binib pam ga nan dan ki nan pur maayimbil ke bima le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ŋmann binib pam. ⁶ Ni ga ŋun ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ŋa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁷ Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Kitiŋ ga deŋ ŋipepel pam. ⁸ Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “N-yoonn ngbaan bi ga chuu nimi, ki ŋa nimi falaa, ki ga ku nimi. M pu, le ŋinibol məmək ga li nan nimi. ¹⁰ N-yoonn ngbaan le binib pam ga di maasan lii, ki ga kooh təb, ki ga li nan təb. ¹¹ Le binib bi ŋmanni ke bi ye Uwumbər aabənabtiib na ga li wiir ki ŋmanni binib pam. ¹² Le titunwanbir ga li wiir. Nima le binib pam aan ki li gee mi ke baah nan gee mi njan pu na. ¹³ Unii umək ji limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ŋmar. ¹⁴ Bi ga moon Uwumbər aanaan aabənyaan tee itingbaan kookoo ni waahr, aan ŋinibol məmək ŋun, le dulnyaa ga nin doo.”

Tiwan ni kaa ŋan na aabər
(Mak 13.14-23; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)

¹⁵ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si Uwumbər Aadichal ni, ke Uwumbər aabənabr Daniel aah

* 23:39 : Lik Ilahn 118.26. * 24:15 : Lik Daniel 9.27; 11.31; 12.11.

nan len pu na.”* Tɔ, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa. ¹⁶ “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatinj ponn ni na, bi san buen njoo paab. ¹⁷ Unii yaa bi kidiik paab† kan, u taa ki koo waadiik ni u ti yoor waawan, u san mala. ¹⁸ Unii yaa bi kisaak kan, u taa gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa njipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa nya libiil na ga li kpa kinimbaak. ²⁰ Mee Uwumbɔr man, aan u taa cha ni san kakab aayoonn, bee likpaakool daal. ²¹ N-yoonn ngbaan binib ga ji falaa pam. Buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²² Uwumbɔr yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin kan, ubaa aan njmar. Le waanib aanimbaasaln pu u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin.

²³ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bui nimi ke ‘Lik, Kristo u gaa binib li na sɔ,’ ki yaa ki bui ke ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²⁴ Ba pu? binjmanjmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo ngbaan la. Biken mu ga bui ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib la. Le bi ga tun lijinjiri aatun pam, ki njmann binib. Hali, bi ga pɔɔn bibaa ke bi ti njmann binib bi Uwumbɔr nyan bi na. ²⁵ Li pel man, m puen tuk nimi la.

²⁶ “Nima pu na, bi yaa tuk nimi ke Kristo ngbaan bi nteersakpiin ni kan, taa buen ti lik man. Bi yaa ti ki tuk nimi ke u bi kidiik ni kan, taa gaa man. ²⁷ Min Unibɔn Aabo yaa gir ni kan, ni ga li bi ke u taal aah moor liwipuul ki cha liwilir pu na, unii mɔmɔk ga kan.

²⁸ “Liwankpol aah bi nin chee na,

ngamba mam mu kuuni nima chee la.”

Yesu aah ga gir ni pu na
(Mak 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwbɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nwiin ga bɔln. Unjmal mu aan ki li wiin. Inj mabi mu ga lir.† ³⁰ N-yoonn ngbaan le binib ga kan limɔkl li ga li bi paacham ki mɔk bi ke min Unibɔn Aabo choo na. N-yoonn ngbaan le njinibol njimɔk bi dulnyaa wee ni na ga wii. Bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. ³¹ Le kakaan ga wii mpɔɔn pu. Le m ga tun ni maatuuntiib ke bi buen liwipuul, ni liwilir, ni njangan, ni njjangui, ki ti kuun ni maanib mɔmɔk, ki di dan m chee.”

Bukpasɔm aayatanjaki
(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² “Bukpasɔm le ye liyatanjaki ki tii nimi. Bu aabon yaa bi njani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³³ Kina na, ni yaa kan nimina mɔmɔk bi njani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, m ga gir ni. ³⁴ M tuk nimi mbamɔn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mɔmɔk puen nya. ³⁵ Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na
(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)

³⁶ “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbɔr Aajapɔɔn mu aa nyi. Nte Uwumbɔr baanja le nyi. ³⁷ Min Unibɔn Aabo aah ga nan gir ni buyoonn na, ga li bi ke naah nan bi Nowa aayoonn pu na la. ³⁸ Nowa aayoonn ngbaan, buyoonn nnyusakpem aa nan kee jin kitin na, binib nan bi, ki ji, ki

† 24:17 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di ido paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa njibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham. † 24:29 : Lik Aisaya 13.10, 34.4; Esekiel 32.7-8; Joel 2.10, 31; 3.15; Tibɔkpiirkaan 6.12-13.

nyu, bijab yoor bipiib, bipiib mu mən bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo bujəb ni na. ³⁹ Baa nan nyi ke nibaa ga ŋa bi, ki ti saa buyoonn nnyusakpem nan jin kitin məmək na. Le bi məmək nan bee nnyun ni. Buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi kina la. ⁴⁰ N-yoonn ngbaan bijab bilee ga li boo kisaak ko. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ⁴¹ Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

⁴² “Ni li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na. ⁴³ Ni li nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon geen. U ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo waadichal ni. ⁴⁴ Nima pu na, ni mu li gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

*Ututunn u ŋan na, ni u kaa ŋan na
(Luk 12.41-48)*

⁴⁵ “Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ŋeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ŋa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatun mbaməm? ⁴⁶ Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ŋani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbər aanyoor ga li bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁷ M tuk nimi mbamən la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan məmək. ⁴⁸ Tə, ututunn yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga dakl usui ni ke udindaan ga yunn, ⁴⁹ ki ga piin ki gbaa ututunjeen aatətiib, ki ga dii bidagbiib, ki ji, ki nyu ndaan ki gbii. ⁵⁰ Le udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ⁵¹ ki ga gbaa u ŋinaalab mbaməm, ki ga di u ŋa biŋmanŋmannim aah bi nin chee na. U ga wii ki ŋmə ŋinyin nima chee.”

25

Bisapəm kipiik aayatanəkl

¹ “Uwumbər aanaan naahn bisapəm kipiik bi nan joo baakaryaa mam, bi ti tooh upiidinn nsan ponn ni na la. ² Bi ponn ni biŋmu nan ye bijərb, biŋmu mu nan ye bilankpalb. ³ Bijərb na nan joo baakaryaa mam, kaa joo nkpan. ⁴ Bilankpalb na joo baakaryaa mam, ki joo nkpan mu. ⁵ Le upiidinn ngbaan yunn. Le bi məmək də geen.

⁶ “Kinyetaasiik le bi ŋun bi teen mpəən pu ke, ‘Upiidinn choo. Nya ki tooh u nsan ni man.’ ⁷ Le bisapəm kipiik ngbaan məmək fii ke bi toor baakaryaa mam. ⁸ Le bijərb biŋmu na bui bilankpalb biŋmu na, ‘Tii timi nkpan man. Timi aakaryaa mam ban bi junn la.’ ⁹ Le bilankpalb ngbaan bui bi, ‘Nibaakan, timi aakpan ngbaan aan ŋeer ti ni nimi. Li cha man binib bi kooh nkpan na chee ki ti daa ŋa man.’ ¹⁰ Baah buen bi ti daa na, le upiidinn fuu ni. Le bilankpalb biŋmu bi gor na dii upiidinn ngbaan, ki koo waadiik ni, bi ti ji upiidinn aajikaar. Le bi lan kidiik ngbaan.

¹¹ “Le bijərb ngbaan mu nan fuu ni, le ki bui ke, ‘Tidindaan, Tidindaan, chuu piir tii timi.’ ¹² Le u bui bi, ‘M tuk nimi mbamən la, maa nyi nimi.’”

¹³ Tə, Yesu aah ŋakl bi liyatanəkl ngbaan doo na, le u bui ke, “Nima pu na, ni li nyi man. Naa nyi bundaln m ga gir ni na.”

*Bitutum bitaa aayatanəkl
(Luk 19.11-27)*

¹⁴ “Uwumbər aanaan naahn uja u nan cha nsan, ki yin waatutum ki nan di waawan məmək ŋa biŋaal ni na la. ¹⁵ U nan di salmaa aakur aamombil ŋichur ŋiŋmu ki di tii ubaa, ki di ŋichur ŋilee ki di tii uken, ki di lichur libaa ki di tii uken mu. U nan tii bi məmək baah ga

ηmaa tun pu na, le ki nyan buen.
¹⁶ Ututunn u nan joo ηichur ηijmu na, libuul ngbaan ni le u tiir kitiir, ki kan tinyoor ηichur ηijmu ki di kpee. ¹⁷ Ututunn u joo ηichur ηilee na mu tiir kitiir ki kan tinyoor ηichur ηilee ki kpee. ¹⁸ Ututunn u nan joo lichur libaa na ma nan buen ti gbii libuul, le ki di udindaan aamombil sub nima.

¹⁹ “Ni joo cha ki ti yunn, le bitutum ngbaan aadindaan fuu ni, ki ban u lik bimək aah tun pu na. ²⁰ Le ututunn u nan gaa salmaa aakur aamombil ηichur ηijmu na nan joo ηi, ni ηichur ηijmu ki kpee, ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ηichur ηijmu la. M mu tiir kitiir ki kan tinyoor ηichur ηijmu kpee.’ ²¹ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga ηa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.’

²² “Le ututunn u nan joo ηichur ηilee na mu yoor ηi, le ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ηichur ηilee la. M tiir kitiir ki kan tinyoor ηichur ηilee ki kpee.’ ²³ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga ηa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.’

²⁴ “Le ututunn u nan joo lichur libaa na yoor li, ki nan bui u, ‘Ndindaan, m nyi aabər, ke aa chur binib mpəən la. Saah kaa bun ni na, aa chee nima la. Saah kaa poo tijikaar ti na, aa faa tima la. ²⁵ Nima le m san ijawaan, ki gbii libuul, ki di saamombil sub. Lik, saamombil so.’

²⁶ “Le udindaan bui u, ‘Utunwanbirdaan umina, ugbanyakdaan umina, aa bui ke aa nyi mbər ke maah kaa bun ni na, m chee nima la, maah kaa poo ti na, m faa tima la. ²⁷ Saah nyi kina na, ba ηa saa di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan

maamombil ni tinyoor ki kpee,’ le ki bui biken, ²⁸ ‘Chuu gaa lichur libaa li u kpa na man, ki di kpee ututunn u joo ηichur kipiik na. ²⁹ Unii umək kpa na, bi ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na. ³⁰ Chuu ututunn u kaa kpa tinyoor ngbaan na, ki nyan u ki ti di u lii lipaal, mbəmbəən ni. U ga wii ki ηmə ηinyin nima chee.’ ”

Yesu Kristo aah ga ji binib tibər pu na

³¹ “Min Unibən Aabo ni maatu-untiib ga fuu ni. Le m ga li kpa mpəən sakpen ki kal maabərjal pu ke ubər kpaan na. ³² Le bi ga kuun ni dulnyaa wee ni aanib məmək nnimbiin ni. Le m ga yakr bi ke upihkpaal aah yakr ipiik ni inoob pu na, ³³ ki ga di bininyaam siin ηηangii wəb, ki di tiniwanbir siin ηηangan wəb. ³⁴ Le min, u ye Ubər kpaan ngbaan na, ga bui binib bi si ηηangii wəb na, ‘Nimi bi Nte Uwumbər ηa tinyoor ηa ni pu na, dan nan ji nnaan mu u nan toor siin nimi, buyoonn u nan naan dulnyaa wee na. ³⁵ Ba pu? nkon nan joo mi, le ni nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, ni nan tii mi nnyun m nyun. M nan ye uchaan la, le ni nan gaa mi. ³⁶ M nan chuun ηηmeen la, le ni nan tii mi tiwanpeenkaan m peen. M nan bun la, le ni dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, le ni dan nan lik mi.’

³⁷ “Le bininyaam ngbaan ga baa mi, ‘Tidindaan, bayoonn ti nan kan si nkon joo si, ti tii si, aa jin? Bayoonn ti nan kan si, nnyunyuu joo si, ti tii si, aa nyun? ³⁸ Bayoonn ti nan kan si, aa ye uchaan, ti gaa si? Bayoonn ti nan kan si, aa chuun aanmeen, ti peen si? ³⁹ Bayoonn ti nan kan si, aa bun, ti dan nan mann si? Bayoonn ti nan kan si, aa bi kiyondiik ni, ti dan nan lik si?’ ⁴⁰ Le min Ubər kpaan ngbaan

ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, naah nan ɲa kina ki tii nnaabitiib, biwaatiib bimina na, ni nan ɲa tii mi le na.’

⁴¹ “Le m ga bui binib bi si ɲɲangan wɔb na, ‘Nimi bi Uwumbɔr puun lii ni pu na, nya m chee man, ki ti koo mmii mu kaan junn, aan Uwumbɔr nan tuur siin kinimbɔɲ ni kaawanbir mɔmɔk na. ⁴² Ba pu? nkon nan joo mi, naa nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, naa nan tii mi nnyun, m nyun. ⁴³ M nan ye uchaan, naa nan gaa mi. M nan chuun ɲɲmeen, naa nan peen mi. M nan bun, naa nan dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, naa nan dan nan lik mi.’

⁴⁴ “Le bi mu ga baa mi, ‘Tidin daan, bayoonn ti nan kan si, nkon joo si, bee nnyunyuu joo si, bee aa ye uchaan, bee aa chuun aanmeen, bee aa ye ubun, bee aa bi kiyondiik ni, kaa ter si?’ ⁴⁵ Le m ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, naah kaa nan ter nnaabitiib, biwaatiib bimina na, naa nan ter mi le na.’ ⁴⁶ Le bi ga kan ntafadaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Le bininyaam ngbaan ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

26

Bi kpokl baah ga ku Yesu pu na

(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jɔnn 11.45-53)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u bui waadidiliib, ² “Ni nyi ke ni gur iwiin ilee le bi ga ji Lakr-jer aajim.* N-yoonn ngbaan le bi ga di min Unibɔn Aabo ɲa binib aanjaal ni, le bi ti kpa mi ndɔpuinkoo pu.”

³ Tɔ, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib nan kuun Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aachiln ni, ⁴ le ki kpokl ke bi ga loon chuu Yesu ki ku u, ⁵ le ki bui tɔb, “Ti taa chuu u njim

ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak ngbaan ga ɲma tijar.”

Upii ubaa aah nyun Yesu pu na
(Mak 14.3-9; Jɔnn 12.1-8)

⁶ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatinj ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki bi ji tijikaar. ⁷ Waah bi ji tijikaar kina na, le upii ubaa joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na ki nan di kpir Yesu aayil paab. Tulalee ngbaan nan bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni la. ⁸ Waadidiliib aah kan kina na, le bi gee linjuul, ki len ke, “Ba ɲa u bii tulalee ngbaan kina? ⁹ Ti ba ga ɲmaa di u kooh ki kan ilik sakpen ki di tii bigiim.”

¹⁰ Yesu nan bee baah len pu na, le ki baa bi, “Ba ɲa ni muk upii ngbaan kina? U tun lituln li ɲan na le ki tii mi. ¹¹ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ¹² Waah di tulalee ngbaan kpir nwon pu na, u toor mi ke bi ti sub mi la. ¹³ M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk ni na, bi ga len waah ɲa pu na ke binib li teer waabɔr.”

Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na

(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ¹⁵ le ki ti baa bi, “M yaa di Yesu ɲa niɲaal ni kan, ni ga tii mi ba?” Le bi kahn tikur aamombil piitaa ki di tii u. ¹⁶ Liyaadaal ngbaan le u piin ki bi ban nsan mu u ga di Yesu ɲa binjaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jɔnn 13.21-30)

* **26:2** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatinj ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

¹⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ηmᵌ boroboro u kaa kpa nnyᵌk na aajan aawiindaal, le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹⁸ Le u bui bi, “Ni li cha kitin ngbaan ni, uja ubaa chee man, ki ti bui u, ‘Umᵌmᵌkr bui ke waayoonn fuu a. U ni waadidiliib ga dan nan ji Lakr-jer aajim aado.’”

¹⁹ Le Yesu aadidiliib ηa waah tuk bi pu na, le ki gor njim ngbaan aajikaar.

²⁰ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee nan kal ke bi ji tijikaar ngbaan. ²¹ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamᵌn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

²² Waah len kina na, le bisui bii sakpen. Le bi mᵌmᵌk baa u ubaabaa ubaabaa, “Ndindaan, ni ye min la aa?”

²³ Le u bui bi, “M ni unii u kpaani ji lisambil libaa ni na le ga kooh mi.

²⁴ Min Unibᵌn Aabo ga kpo ke naah ηmee Uwumbᵌr Aagban ponn ni ke m ga kpo pu na. Uja u ga kooh mi na ma kan, tibᵌbir ga li bi u pu; bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

²⁵ Le Judas, u ga kooh u na, baa u, “Umᵌmᵌkr, ni ye min la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na.”

Tidindaan aajim

(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25)

²⁶ Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbᵌr, ki gii, ki di tii waadidiliib, ki bui bi, “Gaa ki li ηmᵌ man. Nwon le na.”

²⁷ U nan yoor kiyinyook mu, le ki doon Uwumbᵌr, ki di tii bi, le ki bui bi, “Ni mᵌmᵌk nyu man. ²⁸ Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbᵌr puu tipuupᵌn ki tii nimi. Maasin ga nya binib pam aatunwanbir pu, aan Uwumbᵌr di cha pinn bi. ²⁹ M

tuk nimi la, maan ki nyu ηisubil aanyun ngbaan, ki ti saa bundaln m ni nimi ga kpaan nyu mu nsanpᵌn ni, Nte Uwumbᵌr aanaan ni na.”

³⁰ Le bi gaa Uwumbᵌr aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Jᵌnn 13.36-38)

³¹ Yesu nan bui bi, “Kinyeek kee, ni mᵌmᵌk ga san ki cha mi. Ni ηmee Uwumbᵌr Aagban ni ke ‘Uwumbᵌr ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’†

³² Buyoonn Uwumbᵌr ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan ki buen Galilee aatin ni.”

³³ Le Piita bui u, “Bi mᵌmᵌk yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁴ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamᵌn la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.”

³⁵ Le Piita bui u, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib mᵌmᵌk mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbᵌr pu na

(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ U ni waadidiliib nan ti fuu nibaa chee, le bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui bi, “Kal do man, aan m buen nibaa chee ki ti mee Uwumbᵌr.” ³⁷ Le u di Piita ni Sebedee aajapᵌtiib bilee na buen. Le usui bii sakpen ki ti nyan. ³⁸ Le u bui bi, “Nsui bii ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kaln do man, ki li lik man.”

³⁹ Le u foor siib, ki doon lichichikr, le ki mee Uwumbᵌr, “Nte, aa yaa kii kina kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tᵌ, ηa saageehn, ki taa ηa maageehn.”

⁴⁰ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti wui bi dᵌ geen; le u baa Piita, “Naa ηmaa li ka lik kikiruk kibaa aa? ⁴¹ Ni li ka lik man,

† 26:31 : Lik Sekaria 13.7.

aan ki li mee Uwumbər, aan ki taa koo ntəŋ ni. Nisui ban ke ni li lik, le tiwon aa pəɔ.”

⁴² Le u ki foor siib, ki ki mee Uwumbər, le ki bui ke, “Nte, ni yaa kaa ye m nyan falaa u choo na ni kan, cha saageehn ŋa.” ⁴³ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi ki dɔ geen; ngeen nan joo bi sakpen a.

⁴⁴ Le u siir cha bi, le ki ki foor siib, ki ki mee Uwumbər taataa, ki ki bui u tibər tichachaan ngbaan. ⁴⁵ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti baa bi, “Ni beenin fuur, ki dɔ geen la aa? Lik man, n-yoonn fuu a. U kooh min Unibən Aabo ki di ŋa titunwanbirdam aarjaal ni la. ⁴⁶ Fii, ti li cha man. Lik, uja u kooh mi na peeni a.”

Baah chuu Yesu pu na

(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Jənn 18.3-12)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kini-paak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁸ Judas u kooh Yesu na nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[‡] na kan, uma le na, bi chuu u.

⁴⁹ Baah fuu ni Yesu ni waadidiliib aah bi nin chee na, le Judas kpaan buen Yesu chee, le ki ti bui u, “Uməmək, aa pəɔ ɔɔ?” le ki moor utakpiln.

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Njɔ, aa chuun kinye?”

Le bi dan nan chuu Yesu mpəɔn. ⁵¹ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiiija aatafal. ⁵² Le Yesu bui u, “Di saajuk ngbaan ki di fu kijuchook ni. Binib bimək yoor kijaak aajuk na, kijaak aajuk le ga ku bi. ⁵³ Saa nyi ke m yaa mee

Nte Uwumbər kan, u ga tun ni bituuntiib bi jer ŋichur kipiik ni ŋilee na m chee dandana aa? ⁵⁴ M mu yaa ŋa kina kan, maan gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke m ga ji falaa u choo na.”

⁵⁵ N-yoonn ngbaan le u baa kinipaak ngbaan, “Ni joo kijaak aajum, ni ŋichakukul ni nan chuu mi ke maah ye uffiiir le na aa? M nan bi Uwumbər Aadichal ni iwiin məmək, ki tuk binib Uwumbər aabər, le naa chuu mi. ⁵⁶ Tɔ, nimina məmək ŋa ke ni gbiin Uwumbər aabənabtiib aah nan ŋmee pu na.”

Le waadidiliib məmək san cha u.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na

(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jənn 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bi nan chuu Yesu na nan di u buen Uwumbər aatotoorninkpel Kayafas aadichal ni, Uwumbər aakaal aaməməkbi ni Juu yaab aaninkpiib aah kuun nin chee na. ⁵⁸ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni, le ki koo ni, ki ti kal butəb aajab chee ke u lik naah ga ti doo pu na. ⁵⁹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni bibəjirb aaninkpiib məmək ban binib bi ga məlŋ inyamən ki paan Yesu na, aan bi kan waataani ki ti ku u na. Le biseeraadam pam dan nan məlŋ inyamən paan u. ⁶⁰ Bi mu aa kan waataani. Kookoo yaan le binyaməndam bilee dan nan bui bi ⁶¹ ke uja ngbaan bui ke u ga ŋmaa gbaa wii Uwumbər Aadichal, ki ki maa ki iwiin itaa daal.

⁶² Le Uwumbər aatotoorninkpel fii sil, ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?” ⁶³ Le Yesu si ŋmin. Le Uwumbər aatotoorninkpel bui u, “Puu Uwumbər u fu na pu, aa ye Uwumbər Aajapəɔn Kristo u Uwumbər lee u na aan saa ye?”

[‡] 26:48 : Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mək ngeehn.

64 Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M tuk nimi la, n-yoonn mu choo na, ni ga kan min Unibɔn Aabo ka Uwumbɔr aanjanggih wɔb, ki ga kan mi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

65 Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “U di ubaa njan Uwumbɔr la. Taa ki ban seeraadam. Ni nun waah sii Uwumbɔr pu na. 66 Ni dak kinye?”

Le bi bui ke, “U njeer ti ku u la.”

67 Le bi teei timɔtan nja unimbil wɔb, le ki gbaa u. Bibaa mu gbaa u ntapam, 68 ki bui u, “Kristo ngbaan, lem Uwumbɔr aabɔnabr aaliin ki tuk timi, ulau faa si.”

Piita aah nee Yesu pu na

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Jɔnn 18.15-18, 25-27)

69 Piita nan ka lichiln ni. Le usapɔɔn u ye ututunn na dan nan bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Galilee aatinj aanii na chee.”

70 Le u nee bi mɔmɔk aanimbil ni ki bui u, “Maa nyi saah len pu na aatataa,” le ki buen kikaakpaak ni.

71 Le usapɔɔn uken mu ti kan u, le ki bui binib bi bi nima chee na, “Uja wee mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na chee.”

72 Le u ki nee ki puu Uwumbɔr ke waa nyi u.

73 Le ni kpee siib, le binib bi si nima chee na dan nan bui u, “Ni ye mbamɔn, aa ye waadidiliib ponn ni ubaa la; saaliin ni baaliin kpaan la.”

74 Le u ki puu Uwumbɔr, le ki bui ke, “Maa nyi uja ngbaan. M yaa mɔn nnyamɔn kan, Uwumbɔr daa ntafal.”

Libuul ngbaan ni le ukooja wii. 75 Le Piita teer Yesu aah ba tuk u pu na ke, “Aa ga len nfm mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.” Piita nan nyan lipaal, ki ti wii sakpen.

27

Baah nan di Yesu di buen Pailat aanimbiin ni pu na

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jɔnn 18.28-32)

1 Ki woln kitaak le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib mɔmɔk kpokl baah ga nja pu ki ku Yesu na. 2 Le bi buu u tikululn, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel chee, bi yin u ke Pailat, ki ti di nja unjaal ni.

*Judas aah ku ubaa pu na
(Lituln 1.18-19)*

3 Tɔ, Judas u kooh Yesu na aah kan ke bi ga ku Yesu na, le u jer waalandak, le ki ki giin ni tikur aamombil piitaa ngbaan ke u ti di tii Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib, 4 le ki bui bi, “M tun titunwanbir la. M kooh unii u kaa kpa taani na ke bi ti ku u.”

Le bi bui u, “Naa ye timi aabɔr. Ni ye saabɔr la.”

5 Le u di njimombil ngbaan di lii Uwumbɔr Aadichal ni, ki siir cha bi, le ki buen ti leen ubaa njnmin le ki kpo.

6 Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib pii njimombil ngbaan ki bui ke, “Ni ye nsin aamombil la. Timi aakaal aa kii ke ti di kina aamombil nja Uwumbɔr aamombil ni.” 7 Le bi kpokl baah ga nja nji pu na, le ki di nji daa Kiyakmaabuuk aapepel ke bi ti li sui bicham nima. 8 Nima pu, le bi yin nima chee ke “Nsin aatinj” ki nan saa dandana wee.

9-10 Le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia aah nan len pu na ke, “Bi di tikur aamombil piitaa le daa kiyakmaabuuk aapepel, Uwumbɔr aah tuk bi pu na. Nimombil ngbaan ye unii aadaak, Israel yaab ngem aah len ke bi ga daa u pu na.”*

*Pailat aah jin Yesu tibɔr pu na
(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jɔnn 18.33-38)*

* 27:9-10 : Lik Sekaria 11.12-13.

11 Bi nan di Yesu ti siin kitin ngbaan aaninkpel Pailat aanimbiin ni. Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabər la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”¹² Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bii Yesu. Le waa len tibaa.

13 Le Pailat baa u, “Saa n̄un baah bii si sakpen pu na aa?”

14 Le Yesu si n̄min, kaa len tibaa. Le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Mak 15.6-15; Luk 23.13-25; Jənn 18.39-19.16)

15 Njim ngbaan aayoonn yaa nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na ki lii.¹⁶ N-yoonn ngbaan unaagbiija u kpa liyimbil na nan bi kiyondiik ni. Bi nan yin u ke Barabas.¹⁷ Kinipaak aah kuun na, le Pailat baa bi, “Ni ban m nyan n̄ma kiyondiik ni? Barabas le aan Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na?”¹⁸ Pailat nan bee ke bi kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u n̄a un̄jaal ni.

19 Buyoonn u bi ji Yesu tibər na, Pailat aapuu nan di unii tun ni, ke u li nyi ki taa n̄a uja nyaan ngbaan nibaa; ke uja ngbaan pu, u daŋ tidan̄ ti muk u sakpen na kinyeek na.

20 Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u di Barabas lii, ki ku Yesu.²¹ Tə, le Pailat ki baa bi, “Bijab bilee ngbaan ponn ni, m ga di ulau lii?”

Le bi bui u, “Di Barabas lii.”

22 Le Pailat baa bi, “Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na, m ga n̄a u kinye?”

Le bi məmək bui u, “Kpaa u ndəpuinkoo pu.”

23 Le u ki baa bi, “Ba n̄a? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar mpəən pu ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu,” le ki ban bi n̄ma tijar.

24 Pailat mu kan ke waan n̄maa n̄a nibaa, le ki ban nnyun, ki n̄ir un̄jaal binimbil ni, ki len ke, “Uja nyaan ngbaan aasin aa bi n̄jaal ni. Ni ye nimi aabər la.”

25 Le bi məmək bui u, “Cha waasin li bi timi, ni timi aabim aanaal ni.”

26 Le Pailat nyan Barabas lii, ki cha waajab lue Yesu n̄inaalab, le ki di u n̄a bin̄jaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Butəb aajab aah yook Yesu pu na
(Mak 15.16-20; Jənn 19.2-3)

27 Butəb aajab ngbaan nan di Yesu koo Pailat aadichal ni, le ki kuun ni bijab bi gur na ki nan gob u.²⁸ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, ki di libəkumaln peen u,²⁹ le ki di ikokon luu kiyikpupuk, ki di chin̄ u, ki di lidabil n̄um un̄jangii ni ke ubər na, le ki gbaan unimbiin ni, ki n̄a u mbənyun, ki bui u, “Juu yaab Aabər, aa pəə əə?”³⁰ le ki teei timəotan ləe u, le ki gaa lidabil ngbaan ki di faa uyil paab.³¹ Baah n̄a u mbənyun ki ti doo na, le bi chuu peer libəkumaln ngbaan, le ki di waawanpeenkaan peen u, le ki joo u cha, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Baah kpaa u ndəpuinkoo pu pu na

(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Jənn 19.17-27)

32 Baah cha na, le bi kan uja ubaa, u ye Sairene aatin̄ aanii, aan bi yin u ke Simonn na. Le bi chuu u mpəən ke u tun Yesu aadəpuinkoo.

33 Le bi ti fuu nibaa chee. Bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpan̄ aapepel.” Baah fuu nima chee na,³⁴ le binib bibaa di ndaan ni nnyək ki di n̄mal təb ponn ni, ki di tii Yesu ke u nyun. Waah lak lik na, le u yii, kaa nyun.

³⁵ Le butəb aajab ngbaan kpaaw u ndəpuinkoo pu, ki di waawan-
peenkaan ti yakr təb, le ki too inaan
ke bi lik bimək aah ga kan ni na, †
³⁶ le ki ka lik u. ³⁷ Bi nan ηmee
kigban kudabu cha bi ku u na, ki di
tam waadəpuinkoo pu, uyil paab.
Kigban ngbaan len ke, “Yesu u ye
Juu yaab Aabər na le na.” ³⁸ Le bi di
bififiirb bilee mu kpaaw idəpuinkee
pu. Bi nan di ubaa kpaaw unəngii
wəb, ki di uken kpaaw unəngan wəb.

³⁹ Le binib bi jer nima chee na sii
u, ki gbakr biyil, ⁴⁰ le ki bui u, “Si
u len ke aa ga gbaaw wii Uwumbər
Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na,
aaw yaa ye Uwumbər Aajapəon kan,
sunn ni ndəpuinkoo pu, ki ηmar.”

⁴¹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib,
ni Uwumbər aakaal aaməmək, b,
ni Juu yaab aaninkpiib mu ηa u
mbəənyun, ki bui ke, ⁴² “U nan gaal
biken lir, kaan ηmaa gaa ubaa lii
ki ηmar. U yaa ye Juu yaab Aabər
kan, u sunn ni ndəpuinkoo pu, aaw
ti gaa u ki kii. ⁴³ U gaa Uwumbər
ki kii, ki bui ke u ye Uwumbər
Aajapəon. Uwumbər yaa ban u
kan, cha u gaa u lii dandana.”

⁴⁴ Le bififiirb bi bi di kpaaw u chee
idəpuinkee pu na mu sii u kina.

Yesu aah kpo pu na

*(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49;
Jonn 19.28-30)*

⁴⁵ Nwiin kaasisik ni le itingbaan
məmək bəln, ki ti saa nwiin aah
kpar pu na. ⁴⁶ Nwiin aah kpar na,
le Yesu teen mɔpəon pu, “Eli, Eli,
lama sabaktani.” Naatataa le ye ke,
“Maawumbər, Maawumbər, ba pu
aa siir cha mi?” †

⁴⁷ Binib bi si nima chee na aah
ηun waah teen pu na, le bibaa
bui ke, “Uja ngbaan yin Elaija la.”

⁴⁸ Libuul ngbaan ni le bi ponn ni
ubaa san buen ki ti yoor nkiiisuk, ki
nan di bən ndaan mu məon na ni,
le ki di ηa lidabil pu ki di ηa uməb
chee ke u moor.

⁴⁹ Le binib bi gur na bui ke, “Di
cha. Cha ti lik ke Elaija ga dan nan
gaa u lii aaw waan dan.”

⁵⁰ Le Yesu ki teen mɔpəon pu, le ki
cha waawiin nyan, le ki kpo.

⁵¹ N-yoonn ngbaan, le likekeln
li yakr Uwumbər aadiik ni nɔfom
mulee na chuu kar paacham ki
ti saa kitinj. Le kitinj denj, le
ηitakpasakpiin chuu war. ⁵² Njikaakul
ngem mu chuu piir, le Uwumbər
aanib bi nan kpo na pam fikr nkun
ni, ki nyan ηjikaakul ngbaan ponn
ni. ⁵³ Buyoonn Yesu fikr nkun ni
na, le bi koo Jerusalem aatinj ni, ki
di bibaa mək binib pam.

⁵⁴ Butəb aajab aaninkpel, ni
binib bi bi u chee ki si kii Yesu na
aah kan kitinj aah denj pu na, ki kan
tiwan nimək ηa na, le ijawaan chuu
bi sakpen. Le bi bui ke, “Mbaməon,
u sil ye Uwumbər Aajapəon la.”

⁵⁵ Bipiib pam mu nan bi nima,
ki si dandar, ki si lik. Bi nan ye
bipiib bi nyan ni Galilee aatinj ni
ki dii Yesu, ki tun lituln ki ter u
na. ⁵⁶ Bi ponn ni ubaa ye Mari
Magdalene; uken mu ye Mari, u ye
Jems ni Josef aana na; uken mu ye
Sebedee aajapəotiib aana.

Baah sub Yesu pu na

*(Mak 15.42-47; Luk 23.50-56;
Jonn 19.38-42)*

⁵⁷ Kijook aah joor na, le
uwankpadaan ubaa, u ye Ari-
matea aatinj aanii na fuu ni. Bi
yin u ke Josef. U mu nan dii Yesu.
⁵⁸ Le uja ngbaan buen Pailat chee
ki ti bui u, “Tiin mi Yesu aawon.”
Le Pailat bui waajab ke bi di ti tii
u. ⁵⁹ Le Josef yoor Yesu aawon,
ki di poo likekenyaan ni, ⁶⁰ ki di
ti sub kitakpaluj ni. Kitakpaluj
ngbaan le Josef nan cha bi gbii ki,
uma ubaa pu. Baa nan kee sub unii
ubaa ki ponn ni. Waah di Yesu sub
na, le u di litakpasakpeln li pee na,
ki di lenj mbisaməb, le ki buen. ⁶¹ Le
Mari Magdalene ni Mari uken mu

† 27:35 : Lik Ilahn 22.18. † 27:46 : Lik Ilahn 22.1.

bi nima chee, ki ka gbək kitakpalun ngbaan.

Bikikiirb aah kii Yesu aakaakul pu na

⁶² Le ki woln Juu yaab aakpaakool daal, le Uwumbər aato-toorninkpiib ni Farisii yaab kuun Pailat chee, ⁶³ le ki bui u, “Timi aaninkpel, ti teer ke unyaməndaan ngbaan aah nan bi na, u nan bui ke u yaa kpo kan, iwiin itaadaal u ga fikr nkun ni. ⁶⁴ Nima pu na, cha bijab li kii waakaakul, ki ti saa iwiin itaa daal, waadidiliib taa dan nan kur u, ki bui binib ke u fikr nkun ni la. Bi yaa ŋa kina kan, kookoo aanyamən mue ga jer njan yoo.”

⁶⁵ Le Pailat bui bi, “Tɔ, yoor bikikiirb, ki li cha man, ki ti cha bi li kii waakaakul naah ban pu na.”

⁶⁶ Le bi buen ki ti dab litakpal li lej likaakul aaməb na, ki cha bikikiirb ka kii li.

28

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Jənn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene ni Mari uken na buen ti lik likaakul ngbaan kichakpinaanyeeek ni.

² Le kitin denj sakpen; ba pu? Uwumbər aatuun ubaa nan nyan ni paacham, le ki nan chuu lekr litakpal ngbaan, le ki kal li pu. ³ U nan moor lak lak ke utaal aah moor pu na. Waawanpeenkaan piin chain ke nkokoyon na. ⁴ Bikikiirb aah kan u na, le ijawaan chuu bi sakpen, le biwon gbaa, le bi lir ki fik.

⁵ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui bipiib ngbaan, “Ni taa san ijawaan man. M nyi ke ni ban Yesu u bi nan kpa a u ndəpuinkoo pu na la. ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni, waah nan len pu na. Dan man ki nan lik waah ba dɔ nin chee na,

⁷ aan ki buen mala ki ti tuk waa-didiliib ke u fikr nkun ni a, ki loln bi pu nsan ki cha Galilee aatinj ni. Bi ga ti kan u nima. Nimina le m ban m tuk nimi.”

⁸ Bipiib ngbaan nan san ijawaan, ki mu tee kpa mpopiin pam. Le bi siir likaakul chee mala, ki san buen ke bi ti tuk Yesu aadidiliib Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

⁹ Baah cha na, le Yesu ton bi nsan ni, le ki doon bi. Le bi gbaan unimbiin ni, ki joo u, le ki dooni u. ¹⁰ Le u bui bi, “Taa san ijawaan man. Li cha ki ti tuk maadidiliib ke bi li cha Galilee. Bi ga ti kan mi nima chee.”

Bikikiirb aah məln inyamən pu na

¹¹ Bipiib ngbaan aah cha na, le bikikiirb bi nan kii Yesu aakaakul na buen Jerusalem, ki ti tuk Uwumbər aatotoorninkpiib tiwan nimək ŋa na. ¹² Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib kuun tɔb chee, le ki kal ki kpokl, le ki nyan ŋimombil pam, ki di tii bikikiirb ngbaan, ¹³ le ki bui bi, “Li cha man ki ti ŋmann binib ke naah dɔ geen kinyeeek na, le waadidiliib dan ki nan nyan u likaakul ni. ¹⁴ Kitinj aaninkpel yaa ŋun ke ni len ke ni dɔ geen, ki yaa jin nimi tibər kan, ti ga nyan nimi.”

¹⁵ Le bikikiirb ngbaan gaa ŋimombil ngbaan, le ki buen ti tuk binib ke Yesu aadidiliib dan nan nyan waawon likaakul ni a. Nima pu le Juu yaab beenin len kina ki nan saa din.

Yesu aah di ubaa mək waa-didiliib pu na

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Jənn 20.19-23; Lituln 1.6-8)

¹⁶ Yesu aadidiliib kipiik ni ubaa na nan buen lijoor libaa paab, Galilee aatinj ni, Yesu aah nan mək bi nin chee na. ¹⁷ Le Yesu fuu ni bi chee. Baah kan u na, le bi gbaan unimbiin ni ki doon u. Le bibaa mu joo beeni. ¹⁸ Le Yesu bui bi, “Uwumbər tii mi mpəən

məmək, paacham ni taab. ¹⁹Li cha man njinibol məmək chee, ki ti ɲa bi maadidiliib, ki muin bi nnyun ni, Nte Uwumbər, ni min Ujapəən, ni Nfuur Nyaan aayimbil pu, ²⁰ki tuk bi ke bi li keei maah tuk nimi pu na məmək. Teer man ke m bi ni chee n-yoonn məmək, ki nan saa dulnyaa aadoon.”

Tibɔnyaan ti MAK ŋmee ti na

Jɔnn u nan muin binib nnyun ni na aabɔr

(*Matiu 3.1-12; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28*)

¹ Tibɔr timina le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan. ² Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ŋmee waabɔr ngbaan aah ga piin pu na. U nan ŋmee ke Uwumbɔr bui Waabo ke,

“Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan,

ki nan toor nsan ki siin si.”*

³ Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke,

“Toor Uwumbɔr aasan man, ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.”†

⁴ Kina le uja ubaa nyan sil nteersakpiin ni, bi yin u ke Jɔnn. U nan muini binib nnyun ni, le ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man aan Uwumbɔr di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, le m ga muin nimi nnyun ni.” ⁵ Le kinipaak nyan Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ki dan u chee, ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbɔr. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.

⁶ Jɔnn nan pee kikpalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na. U nan di ligbapapaln buu uchaŋ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁷ U nan mooni kinipaak ngbaan ke, “Unii u jer mi na paan ni m pu la. Maa ŋeer ke m gbiln waanaatak aanmin ki tii u. ⁸ Mma muin nimi nnyun ni la. Uma le ga nan di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Waa muin Yesu nnyun ni pu na
(*Matiu 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13*)

⁹ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan Nasaref, kitiŋ ki bi Galilee ni na, ki dan Jɔnn chee. Le Jɔnn muin u nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.

¹⁰ Yesu aah nyan nnyun ni na, le u kan kitaapaak chuu piir, le ki kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔŋ u pu, ki naahn linanjel.

¹¹ Le nneel nyan ni paacham ki len ke, “Aa ye Njapɔɔn u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.”‡

¹² N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan di Yesu buen nteersakpiin ni. U nan ti bi nima iwiin imonko ilee la. Le kinimbɔŋ tɔŋni u nima. ¹³ Timoor ni aapeel mu nan bi nima. Le Uwumbɔr aatuuntiib nyan ni paacham ki dan nan ŋa u tiŋann.

¹⁴ Le binib nan chuu Jɔnn ki di u ŋa kiyondiik ni. Nee aapuwoɔb, le Yesu buen Galilee aatiŋ ni, ki ti mooni Uwumbɔr aabɔnyaan, ¹⁵ le ki bui ke, “N-yoonn fuu a. Uwumbɔr aanaan peen ni a. Kpeln nimi aabimbin man, ki gaa tibɔnyaan tee ki kii man.”

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na

(*Matiu 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11*)

¹⁶ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan, le ki ti kan Simonn ni unaal Andru bi mae kipɔɔk nnyun ni; bi ye bijanbam la. ¹⁷ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr.” ¹⁸ Waa len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr, ki dii u.

¹⁹ Le u foor siib ki kpee, le ki kan Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi nan bi baanɔɔb ponn ni, ki bi leŋni baapɔr.

²⁰ Libuul ngbaan ni le Yesu yin bi. Le bi siir cha bite Sebedee ni

* 1:2 : Lik Malakai 3.1. † 1:3 : Lik Aisaya 40.3. ‡ 1:11 : Lik Aisaya 42.1.

waatutum bunjɔb ngbaan ponn ni, le ki dii Yesu.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na

(Luk 4.31-37)

²¹ Le bi ti fuu Kapenaum aatinj ni. Juu yaab aakpaakool daal, le Yesu koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ²² Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar bi pam. U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmkɔb aah tuk bi pu na.

²³ Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, ²⁴ le ki teen ke, “Sin Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ŋa timi fam la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbɔr aanii u ye chain na la.”

²⁵ Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “Ŋmim. Di uja ngbaan lii.”

²⁶ Le tiyayaar ngbaan cha uja ngbaan aawon gbaa, le ki teen mpɔɔn pu, ki di u lii. ²⁷ Le ni gar bi mɔmkɔb pam. Le bi baa tɔb, “Ba sɔ? Ni ye mɔmkɔm pɔɔn la aa? U kpa mpɔɔn, le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii, le ti kii waamɔb.”

²⁸ Nima pu na, Yesu aayimbil nan moon Galilee aatingbaan mɔmkɔb ni.

Yesu aah tii bimum pam laafee pu na

(Matiu 8.14-17; Luk 4.38-41)

²⁹ Yesu ni binib bi dii u na nan nyan mmeen aadiik ngbaan ni, le ki buen Simonn ni Andru aadichal ni. Jems ni Jɔnn mu nan dii bi. ³⁰ Le Simonn aapuu aana bun, ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. Le bi tuk Yesu ke u bun la. ³¹ Le Yesu buen u chee, ki ti chuu unjaal, ki fiin u kaan. Le uwon sɔŋ. Le u chann bi tichann.

³² Liyaadaal aajook, buyoonn nwiin lir na, binib nan dan Yesu chee, le ki joo ni bimum mɔmkɔb, ni tiyayaar aah joo binib bi na mɔmkɔb. ³³ Kitiŋ ngbaan aanib mɔmkɔb nan kuon nima, Simonn ni Andru do linampal. ³⁴ Bimum

ngbaan nan wiir pam ki nan kpa iween aabɔŋ aabɔŋ na, le Yesu cha bi pɔɔk, ki nyan tiyayaar aah joo binib bi na mu. Tiyayaar ngbaan aah nan nyi waah ye unii u na, waan nan tii ti nsaan ke ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbɔr aabɔr Galilee aatim ni pu na

(Luk 4.42-44)

³⁵ Njan aakooja aah wii na, le Yesu fii ki nyan lipaal, ki buen nibaa chee, le ki ti bi nima ubaa ki mee Uwumbɔr. ³⁶ Naah woln kichakpiik ni na, le Simonn ni ujɔtiib mu fii ki nyan, ki bi ban u, ³⁷ le ki ti kan u, le ki bui u ke, “Binib mɔmkɔb bi ban si la.”

³⁸ Le u bui bi, “Cha ti buen ntim muken ni, aan m ti tuk bi mu Uwumbɔr aabɔr. Nima le cha m nyan ni Uwumbɔr do.”

³⁹ Le u buen Galilee aatim mɔmkɔb ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, le ki nyan tiyayaar binib ponn ni.

Yesu aah cha ukɔndaan pɔɔk pu na

(Matiu 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Ukɔndaan ubaa nan dan Yesu chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke u ter u, le ki bui u ke, “Aa yaa gee kan, aa ga ŋmaa cha m pɔɔk.”

⁴¹ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u taln unjaal, ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk.” ⁴² Libuul ngbaan ni le u pɔɔk, kaa ki ye ukɔndaan. ⁴³ Le Yesu bui u ke u li cha, ki sur u mbamɔm ke, ⁴⁴ “Li nyi ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatoor chee, ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbɔr ke Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

⁴⁵ Le uja ngbaan buen, ki joo tibɔr ngbaan tuk binib mɔmkɔb. Waah ŋa kina na, le Yesu aa ki ŋmaa koo kitiŋ kibaa ni, binib aanimbil ni. U nan gur bi kipɔɔk ni la. Le binib nya itingbaan mɔmkɔb ni, ki chaa u chee.

2

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔɔk pu na

(*Matiu 9.1-8; Luk 5.17-26*)

¹ Iwiin ilee aah jer na, le Yesu ki gir buen Kapenaum aatinj ni. Le binib njun ke u bi linampal. ² Le kinipaak kuun ni nima chee. Baah wiir pu na, mpaan aa nan ki gur mbisamɔb chee, ubaa ki sil. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ³ Waah bi tuk bi Uwumbɔr aabɔr na, le binib bibaa fuu ni, ki luln ni unii u aawon faan na likekeln ni. Binib binaa le nan luln ni u. ⁴ Kinipaak ngbaan pu, baa nan njmaa koo ni Yesu chee. Le bi jon kidiik paab,* ki chee liboln ki tuur waah si nin chee kidiik ponn ni na, le ki di baah luln ni unii u likekeln ni na njaa liboln ngbaan ponn ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ⁵ Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamɔm pu na, le ki bui uja u aawon faan na ke, “Maabo, m di cha pinn saatunwanbir.”

⁶ Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nan ka nima, le ki bi dak bisui ni ke, ⁷ “Ba njaa uja wee len kina? U sii Uwumbɔr la. Ubaa aan njmaa di cha pinn titunwanbir, see Uwumbɔr baanja.”

⁸ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba njaa ni dak kina nisui ni? ⁹ Maah bui uja u aawon faan na ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ, aan m yaa bui u ke u fiin ki yoor waawandookaan ki li chuun, le pɔɔ? ¹⁰ M ga mɔk nimi ke min, Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, ¹¹ “M bui si la, fiin, ki yoor saawandookaan, ki li chaa kun.”

¹² Libuul ngbaan ni le u fii sil, ki yoor waawandookaan, ki nyan lipaal bi mɔmɔk aanimbiil ni. Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyun

Uwumbɔr ki bui ke, “Taa kee kan kina.”

Yesu aah yin Liifai pu na
(*Matiu 9.9-13; Luk 5.27-32*)

¹³ Yesu nan ki gir buen nnyusakpem ni. Le kinipaak dan u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ¹⁴ Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa u ka baah gaal lampoo nin chee na. Bi yin u ke Liifai, le ute ye Alfeus. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” Le u fii, ki dii u.

¹⁵ Nee aapuwɔb, le Yesu bi Liifai do, ki bi ji tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam nan wiir, ki dii Yesu. Le bi ponn ni pam mu ka u ni waadidiliib chee, ki bi ji tijikaar. ¹⁶ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa, bi ye Farisii yaab na aah kan ke Yesu bi ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar na, le bi baa waadidiliib, “Ba njaa u ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹⁷ Le Yesu njun baah len pu na, le ki bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam bi nan kpeln baabimbin la.”

Kimɔlul aabɔr
(*Matiu 9.14-17; Luk 5.33-39*)

¹⁸ Le Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab nan bi lulni bumɔb. Le binib bibaa dan nan bui Yesu ke, “Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni?”

¹⁹ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na ga njmaa lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. Buyoonn upiidinn bi bi chee na, baan njmaa lul bumɔb. ²⁰ N-yoonn mu choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.

* 2:4 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan por biin. Bi nan maa njibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

21 “Ubaa aan di likekepɔln aageln, ki di lej libəkukpokl. U yaa ɲa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libəkukpokl na. Libɔln ngbaan ga waar ki jer njan yaan. 22 Ubaa mu aan di ndawiin, ki di ɲa kilookpok ponn ni. U yaa ɲa kina kan, kilookpok na ga puu, ki bii. Ndaan na mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ɲa kiloopɔɲ ni la.”

Juu yaab aakpaakool daal aabɔr (Matiu 12.1-8; Luk 6.1-5)

23 Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni. Baah chuun ki cha na, le waadidiliib joo tijikaar na geei, bi ti ɲmɔ. 24 Le Farisii yaab nan baa Yesu ke, “Ba ɲa saadidiliib ɲani kina? Timi aakaal aa kii ke bi ɲa kina likpaakool daal.”

25 Le u baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ɲa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. Baa nan kpa tijikaar. 26 Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, buyoonn Abiatar nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel na, le ki di Uwumbɔr aaboroboro ɲman, ki joo ti tii waanib mu, bi ɲman. Baah ɲa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ɲmɔ boroboro ngbaan na.

27 “M tuk nimi la, unibɔn pu le likpaakool daal bi, naa ye likpaakool daal pu le unibɔn bi. 28 Min Unibɔn Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

3

Yesu aah cha uja u aanjaal faan na pɔɔk pu na

(Matiu 12.9-14; Luk 6.6-11)

1 Le u ki gir buen mmeen aadiik ni. Le uja u aanjaal faan na bi nima. 2 Le bi lik Yesu, ke u ga cha uja ngbaan pɔɔk likpaakool daal aan waan cha u pɔɔk. Ba pu? bi ban bi kan nsan aan ki galn u ke u bii likpaakool daal. 3 Le Yesu bui uja u aanjaal faan na ke, “Nan sil tikaasisik ni,” 4 le ki baa bi, “Likpaakool

daal kan, ti ga ɲa ni ɲan na aan ni kaa ɲan na? Ti ga tii unii limɔfal aan ti ga ku u? Timi aakaal mɔk timi kinye?”

Le baa len tibaa. 5 Le u lik bi mɔmɔk, le ki gee linjuul bi pu. Bitafal aah pɔɔ pu na, le ni bii usui. Le u bui uja u aanjaal faan na ke, “Taln aanjaal.” Le u taln unjaal. Le mu pɔɔk. 6 Le Farisii yaab ngbaan nyan lipaal, le ki buen Ubɔr Herod aanib chee, le ki kpokl baah ga ɲa pu ki ku Yesu na.

Kinipaak aah nan kuun nnyusakpem chee pu na

7 Yesu ni waadidiliib nan buen Galilee Aanyusakpem ni. Le kinipaak dii u. Bi nyan ni Galilee aatim ni la, ni Judea aatim ni, 8 ni Jerusalem, ni Idumea aatim ni, ni ntim mu bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul na, ni Taya ni Saidonn aatingbaan ni. Bi nan wiir sakpen a. Bi ɲun Yesu aah tun lijnijiir aatun pu na. Nima le cha bi dan u chee. 9 Le u bui waadidiliib ke bi di bunjɔb deen nnyun pu, nnyusakpem aagbaan chee, aan u koo ni, kinipaak ngbaan taa muen u. 10 U nan tii binib pam laafee. Nima le bibum mɔmɔk tur tɔb, bi ti fuu u chee aan ki di binjaal meeh u. 11 Tiyayaar ti joo binib na aah kan u na, le ti cha bi gbaan unimbiin ni, le ki teen ke, “Aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

12 Le Yesu kae tiyayaar ngbaan ke, “Taa li joo mi mooni man.”

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.1-4; Luk 6.12-16)

13 Yesu nan jon lijool paab, le ki yin waah ban binib bi na ke bi dan u chee. Le bi dan u chee. 14 Le u nyan bijab kipiik ni bilee, bi ti li bi u chee. Le u yin bi ke waakpambalb. U nyan bi ke u tun bi, aan bi ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr, 15 ki li kpa mpɔɔn ki nyan tiyayaar binib ni.

16 Waah nyan bijab kipiik ni bilee bi na aayimbil sɔ: Simonn, le Yesu

duln u ke Piita; ¹⁷ Jems ni unaal Jɔnn bi ye Sebedee aajapɔtiib na, le Yesu duln bi ke Boanejes. Boanejes aataataa le ye ke “Binib bi tar ke utaal na”; ¹⁸ ni Andru, ni Filip, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na; ni Tadeus; ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na; ¹⁹ ni Judas Iskariot, u ga nan kooh uma Yesu na.

Binib bibaa aah sii Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu na

(*Matiu 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10*)

²⁰ Le Yesu chaa kun. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa nsan bi ji tijikaar. ²¹ Udoyaab aah ŋun kina na, le bi dan bi nan chuu u; ba pu? bi ŋun binib len ke u waar la.

²² Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bi nyan ni Jerusalem na le bui ke kinimbɔŋ, ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le joo u ki tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

²³ Baah len kina na, le Yesu yin bi ke bi dan u chee, le ki ŋak bi ŋiyataŋak ke, “Kinimbɔŋ ga ŋa kinye ki nyan kima kinimbɔŋ binib ni? ²⁴ Kitiŋ kibaa ni aanib yaa yakr ki yaa jaa kijaak kan, kitijŋ ngbaan ga bee yɔli. ²⁵ Lidichal libaa ni aanib yaa yakr ki jaa kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yɔli. ²⁶ Kinimbɔŋ aanaan yaab yaa yakr ki jaa kijaak kan, kaan ki ŋmaa sil. Kaanaan ga doo.”

Yesu aah nyaŋ mpɔɔndaan kinimbɔŋ ki bii kaawan pu na

(*Matiu 12.29; Luk 11.21-22*)

²⁷ “Ubaa aan ŋmaa koo mpɔɔndaan* aadichal ni, ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

²⁸ “M tuk nimi mbamɔn la, Uwumbɔr ga di cha binib aatunwanbir mɔmɔk ki pinn bi. Bi

yaa sii u kan, u ga di cha pinn bi. ²⁹ Uwumbɔr Aafuur Nyaan ma kan, unii yaa sii muma kan, Uwumbɔr aan di cha pinn u. U ga li kpa taani n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ³⁰ Binib bibaa nan bui ke tiyayaar le joo Yesu. Nima le cha u len kina.

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(*Matiu 12.46-50; Luk 8.19-21*)

³¹ Le Yesu aana ni unaatiib fuu ni ki si lipaal, le ki tun unii ke u ti yin Yesu. ³² Le kinipaak ka gob Yesu. Le bi tuk u, “Lik, aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

³³ Le u baa bi ke, “Ŋma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ³⁴ le ki fenn toŋ waadidiliib bi ka gob u na, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib sɔ. ³⁵ Ba pu? unii umɔk ŋani Uwumbɔr aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

4

Unii u yaa njikaabim na aay-ataŋakl

(*Matiu 13.1-9; Luk 8.4-8*)

¹ Yesu nan ki gir buen Galilee aanyusakpem aagbaan, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le kinipaak sakpeŋ ki kuun ni u chee. Baah wiir pu na, le u koo kal buŋɔb ni, nnyun ni. Kinipaak ngbaan mu nan si nnyusakpem aagbaan. ² Le u tuk bi tibɔr pam ŋiyataŋak ponn ni.

³ U nan bui bi ke, “Li pel man, ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴ Waah yaa njikaabim ngbaan na, le mubaa lir nsan ni. Le inyoon dan, ki nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir na, le mu guu punn mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamɔm na, le mu yɔl, ki kpo. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun, le ki ku mu, le mu aa

* 3:27 : Mpɔɔndaan na ye kinimbɔŋ la. Le Yesu kpa mpɔɔn jer u ki buu u.

mar. ⁸ Le mubaa mu lir kitin̄ ki n̄an na ponn ni, ki punn, le ki muun, ki mar. Ngem lun piitaa piitaa, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun nkub nkub.

⁹ “U kpa litafal na kan, u n̄un.”

*Nitaa n̄i pu u n̄ak bi n̄iyatan̄ak na
(Matiu 13.10-17; Luk 8.9-10)*

¹⁰ Yesu aah bi ubaa na, le waa-didiliib kipiik ni bilee na, ni binib bi nan bi u chee na nan dan ki nan baa u waayatan̄ak ngbaan aatataa.

¹¹ Le u bui bi ke, “Uwumb̄or le cha ni bee waanaan aab̄or̄kaan. Binib bi kaa bi waanaan ni na, u n̄ak bima le n̄iyatan̄ak,

¹² ‘Aan bi lik ki lik, kaa waa, ki pel ki pel, kaa beer naatataa. Bi yaa n̄un ki bee naatataa kan, nibaakan bi ga kpeln baabimbin, aan Uwumb̄or di cha baatunwanbir ki pinn bi.’”*

Unii u yaa njikaabim na aayatan̄ak aatataa

(Matiu 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Le Yesu baa bi ke, “Naa bee liyatan̄akl ngbaan aatataa aa? Ni ga n̄a kinye ki bee n̄iyatan̄ak n̄iken aatataa? ¹⁴ Liyatan̄akl ngbaan aatataa le ye ke ukpaal ngbaan le n̄an̄ unii u tuk binib Uwumb̄or aab̄or na. ¹⁵ Ndibim mu lir nsan ni na le n̄an̄ binib bi n̄un Uwumb̄or aab̄or na. Libuul ngbaan ni le kinimb̄on̄ dan ki nan nyan ti bisui ni. ¹⁶ Mu lir ntakpateer pu na le n̄an̄ binib bi n̄un tib̄or ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ¹⁷ Bi mu aa gaa ti bisui ni mbam̄m, kaa joo ti ni yunn. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa n̄a bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni le bi ga di ti lii. ¹⁸ Binib bibaa mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. ¹⁹ Bi n̄un tib̄or ngbaan la. Le dulnyaa wee ni aab̄or, ni liwankpal aak̄rk, ni tiwan aab̄on̄ aak̄rk mu koo bisui ni, le ki ku tib̄or ngbaan

bisui ni, le taa mar. ²⁰ Mu lir kitin̄ ki n̄an na ponn ni na le n̄an̄ binib bi n̄un tib̄or ngbaan, ki gaa ti, le ki mar. Ngem mar piitaa piitaa, ngem mu mar imonko itata, ngem mu mar nkub nkub.”

*Karyaa aayatan̄akl
(Luk 8.16-18)*

²¹ Le u baa bi ke, “Unii yaa see karyaa kan, u ga di lisambil chin̄ u pu uu? U ga di siin tiwandookaan aataab la aa? Waan di t̄on̄ tiwan nibaa pu la aa? ²² Tib̄or tim̄ok b̄oo na, ti ga kpiir. Tib̄or̄kaan m̄om̄ok mu ga nyan mpaan pu. ²³ U kpa litafal na kan, u n̄un.

²⁴ “Cha nitafal li bi naah n̄un ti na ni man. Naah tii pu na, Uwumb̄or mu ga giin kina le ki tii nimi. U ga tii nimi ki jer naah tii pu na. ²⁵ Unii um̄ok kpa na, Uwumb̄or ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumb̄or ga chuu gaa waah kpa ni p̄okaa na.†

Tijikaar aah n̄a pu na aayatan̄akl

²⁶ “Uwumb̄or aanaan naahn njikaabim mu uja bun waasaak ni na la. ²⁷ U geeni kinyeek, kitaak yaa woln kan, u fi. Le njikaabim ngbaan ga punn, ki muun. Waa nyi mu aah n̄a pu ki punn, aan ki muuni na. ²⁸ Kitiñ ngbaan le cha tijikaar n̄a. Njan le mu punn, le ki nin muun ki poo, le ki mar. ²⁹ Ti yaa nan biir kan, ni n̄eer lijikaacheel la. Nima pu na, u ga di ḡork, ki buen ti chee ti.”

Tisufar aabil aayatan̄akl

(Matiu 13.31-32, 34; Luk 13.18-19)

³⁰ Yesu nan baa bi ke, “M ga di ba ki di n̄an̄ Uwumb̄or aanaan? M ga di liyatan̄akl bayaar ki di n̄an̄ mu? ³¹ Mu naahn linaanyiimbil la. Libil ngbaan le ye libil waatiir, n̄ibil m̄om̄ok filk jer lima la. ³² Bi yaa di li bun kan, li ga punn ki muun ki jer tisufar m̄om̄ok, ki n̄a ibon i filk na.

* 4:12 : Lik Aisaya 6.9-10. † 4:25 : Naatataa le ye ke unii u pel Uwumb̄or aab̄or na, Uwumb̄or ga cha u moo n̄un. Unii u kaa pel na, Uwumb̄or aan ki cha u n̄un.

Le inyoon i laani paacham na ga ηmaa ter yaadil ibon ngbaan pu.”

³³ Kina le Yesu di ηiyatanjak ηimina aaboln pam tuk bi Uwumbər aabər. U ηak bi ηiyatanjak ki ti ηeer baah ga ηmaa pel pu na la. ³⁴ Waa len tibaa bi chee, see ηiyatanjak ηmeen. U ni waadidiliib aah bi bibaa na, le u ηeer ηiyatanjak ngbaan aatataa tuk bi.

Yesu aah ηa pu ki cha kibun ηmin na

(Matiu 8.23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Nwiin ngbaan daal aajook, le u bui waadidiliib ke, “Cha ti puur nnyusakpem man.” ³⁶ Le bi siir kinipaak ngbaan chee, ki koo u chee bunjəb ni. Injoi iken mu nan bi nima chee. ³⁷ Baah cha na, le kibun ti fii ki bi daar. Le tinyunkpenn fii yerηni, ki koo bunjəb ngbaan ponn ni, le bu ban bu liin. ³⁸ Yesu mu dɔ liyikukur pu geen, linjəjuul wəb. Le bi dan nan finn u, le ki bui u ke, “Uməməkɔ; ti yaa bee nnyun ni kan, aatafal aa bi ti ni ii?”

³⁹ Le u fii ki kae kibun ngbaan, le ki bui nnyun ngbaan ke, “Doon suuna.” Libuul ngbaan ni, le kibun ngbaan ηmin, nnyun mu doon suuna, ni məmək ηmin chii. ⁴⁰ Le u baa bi, “Ba ηa ni san ijawaan? Naa kee gaa mi ki kii mbaməm aa?”

⁴¹ Tɔ, ijawaan nan chuu bi sakpen, le bi baa tɔb ke, “Ba aanibol bi na? Kibun ni nnyun mu kpaan kii waaməb.”

5

Yesu aah cha uwaar pəək pu na
(Matiu 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Le bi fuu nnyusakpem aada-puul, Gerasiin yaab aatiη ni.

² Le uwaar ubaa nan bi nima.

³ Waakookoo yaan nan ye baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na la. Ubaa aa ηmaa baa u kaan. Bi yaa buu u tikululn kan, u keei ti la.

⁴ Bi nan joo idəribi ni tikululn buu u kpala kpala. Le u keei tikululn ngbaan, ki gbaa wiir idəribi mu.

Ubaa aa ηmaa tinj u. ⁵ Nwiin pu ni kinyeek, u po bi ηikaakul ngbaan ni, ni ηigongon paab, ki tar, ki joo ηitakpal geei ubaa.

⁶ Yesu aah nyan bunjəb ni na, le uwaar ngbaan bi dandar, ki kan u, ki san nan tooh u nsan ni, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ⁷⁻⁸ Le Yesu bui ke, “Tiyayaar, nyan uja ngbaan ni.” Le u teen ki len mɔɔn pu ke, “Yesu, si u ye Uwumbər u kaa kpa ηeen aatɔ na Aajapɔn na, aa ban ba m chee? M gaη si Uwumbər pu, taa ηa mi falaa.”

⁹ Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Le u bui u, “Ti ye tiyayaar ti wiir na la, nima le bi yin mi ke Kipaak,” ¹⁰ le ki gaη u sakpen ke u taa jenn nyan ti kitin kee ni.

¹¹ Igbeer ibaa mu nan bi nima chee, ki wiir, ki chuun ji liməgongoln paab. ¹² Le tiyayaar ngbaan gaη Yesu ke, “Cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.” ¹³ Le u kii. Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer məmək san sunn liməgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni. I ga nan li fuu ηichur ηilee.

¹⁴ Le bijab bi kii igbeer ngbaan na san buen kitin ni, ni itingbaan ni, ki ti tuk binib tibər ngbaan. Binib aah ηun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ηa na, ¹⁵ le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar ti wiir na nan joo u na ka nima. U cheer, ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun unmeen. Le ijawaan chuu bi. ¹⁶ Binib bi kan Yesu aah nyan tiyayaar uja ngbaan ni pu na nan tuk bi Yesu aah ηa pu na, ki tuk bi naah ηa igbeer ngbaan mu pu na. ¹⁷ Le bi gaη Yesu ke u nya baatiη ni.

¹⁸ Le u gir ti koo bunjəb na ni. Waah gir u ti koo bunjəb ni na, le uja u tiyayaar nan joo u na gaη u ke u cha u dii u. ¹⁹ Le u yii, le ki bui u, “Gir kun, ki ti tuk aadoyaab Uwumbər aah saη si kinimbaak ki tun litukpaan tii si pu na.”

²⁰ Le u buen, ki di bə dii kitin̄ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, le ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu ki tii u na. Le ni gar bi məmək pam.

Yesu aah cha upii ubaa pəək aan ki fikr upiibo nkun ni pu na
(*Matiu 9.18-26; Luk 8.40-56*)

²¹ Yesu nan ki gir puur nnyusakpem aadapuul, burəb na ni. Waah ti fuu nima na, le kinipaak sakpen̄ kuun ni u chee. Le u si nnyun aagbaan. ²² Le uja ubaa dan u chee. U ye mmeen aadiik ni aaninkpel ubaa la. Le bi yin u ke Jairus. Waah kan Yesu na, le u nan gbaan unimbiin ni, ²³ ki gar̄ u sakpen le ki bui u ke, “Ni yaa ki kpee siib na kan, mbisal ga kpo. M gar̄ si la, dan nan di aanjal ki di paan u pu, aan u pəək ki taa kpo.”

²⁴ Le Yesu dii u buen. Le kinipaak ngbaan mu dii Yesu, ki mueni u.

²⁵ Le upii u fu tipiir njibin kipiik ni njilee taa door na, mu bi nima chee. ²⁶ U nan chaa biteteeb chee, ki kan falaa aabəŋ məmək, ki jin waamombil məmək doo, le naa soor. U nan moo bur̄ni la. ²⁷⁻²⁸ Le u njun Yesu aabər, le ki len usui ni ke u yaa po meeh waawanpeenkaan kan, u ga pəək. Le u bə kini-paak ngbaan ponn ni, ki paan Yesu aapuwb, ki taln unjal, ki meeh waawanpeenkaan.

²⁹ Libuul ngbaan ni, le u pəək, ki bee uwon ponn ni ke iween ngbaan doo a. ³⁰ Le Yesu bee usui ni ke mpəən ngem nyan u ni a. Le u fenn kinipaak ngbaan ni, ki baa ke, “Nma meeh maawanpeenkaan?”

³¹ Le waadidiliib bui u, “Aa kan kinipaak ngbaan aah kpei si pu na, le aa baa ke njma meeh si?”

³² Le u fenn, ki lik njepel məmək ke u kan udaan u meeh u na. ³³ Le upii ngbaan bee tiwan ni ja u na. Ijawaan mu chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u waabər məmək. ³⁴ Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii mbaməm pu na, nima le

cha aa pəək. Li cha ni mpoiin. Saaween ngbaan aan ki fii.”

³⁵ Yesu aah len kina na, le binib bibaa nyan ni Jairus do, ki tooh ni bi nsan ni, ki nan bui Jairus ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Uməməkr ngbaan njani falaa ki cha aado.”

³⁶ Yesu nan njun baah len pu na, le ki bui Jairus, “Tii mi naadii, ki taa san ijawaan.” ³⁷ Yesu aa nan cha ubaa ki dii u ki kpee Piita ni Jems, ni Jems aanaal Jənn pu. ³⁸ Yesu nan fuu Jairus do le ki njun kifuuk pu. Binib bi nima ki wiir, ki wii ikpowiil, ki kaani. ³⁹ Le u koo lidichal ngbaan ni. Waah koo ni na, le u baa bi, “Ba ja ni kpa kifuuk kina, ki wii? Ubo ngbaan aa kpo. U geen la.”

⁴⁰ Le bi laa u sakpen. Le u jenn nyan bi məmək lipaal, ⁴¹ ki di ubo ngbaan aate ni una, ni waadidiliib bitaa na, ki di koo waah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu unjal, ki bui u ke, “Upiibo, m bui si la, fiin.”

⁴² Libuul ngbaan ni, le u fii sil, ki chuun gonni. U nan ye njibin kipiik ni njilee aabo la. Le ni gar bi ki ti nyan. ⁴³ Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa, le ki bui bi ke bi tii upiibo ngbaan tijikaar u ji.

6

Nasaref aatin̄ aanib aah yii Yesu pu na

(*Matiu 13.53-58; Luk 4.16-30*)

¹ Yesu nan siir nima chee, ki gir buen udo aatin̄ ni. Le waadidiliib dii u. ² Likpaakool daal, le u buen mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbər aabər. Kinipaak ki bi nima na aah njun waaliin na, ni gar bi pam. Le bi baa təb ke, “Uja wee kan nimina məmək la chee? U tee kpa ba aalanboln na? Waah tun lijnjiir aatun pu na, u njani kinye ki tun nj? ³ Waa ye kapenta na aa? Waa ye Mari aajapəən la aa? Waa ye Jems, ni Joses, ni Judas, ni Simonn aakpel la aa? Uninkpatiib

aa bi do chee na la aa?" Binib ngbaan nan len kina ki yii u.

⁴ Le u bui bi, "Binib pak Uwumbør aabønabtiib la, see bido aatinj ni aanib, ni baamaal, ni baachiln ni aanib baanja le aan pak bi."

⁵ Le u di unjaal paan bibum siib pu, ki cha bi pòok, kaa ki nmaa tun lijnjiir aatuln liken nima chee; ba pu? baa nan gaa u ki kii. ⁶ Baah kaa gaa u ki kii na, le ni gar u pam.

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.5-15; Luk 9.1-6)

U nan bõ dii itingbaan ni, le ki tuk binib Uwumbør aabør. ⁷ Le u yin waadidiliib kipiik ni bilee na ke u tun bi nibaa chee, bilelee, bilelee. U tii bi mpõon ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ⁸ le ki bui bi, "Ni taa tun lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo nibaa see kijaangbeek baanja. Ni taa li joo tijikaar, ki taa li joo litaakør, ki taa li joo njimobil tikpalõnn ni, ki taa li joo libøkul ki kpee naah pee li na pu. ⁹ Ni li tak njinaatak man. ¹⁰ Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitiñ ngbaan ponn ni na, ki taa ki kpeln lidichal. ¹¹ Kitiñ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa yii nimi aabør kan, ni nya nima, ki kpaar nitaa aatatan lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi."

¹² Waadidiliib ngbaan nan buen, le ki ti bui binib, "Kpeln nimi aabimbin man." ¹³ Bi nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, ki di nkpan nuk binib pam aayil, le bi pòok.

¹⁴ Yesu aayimobil nan moon njipepel mòmøk ni. Le Ubør Herod mu ti njan u pu, le ki bui ke Jõnn u nan muini binib nnyun ni na le fikr nkun ni, nima le cha u kpa mpõon ki tun lijnjiir aatun ngbaan.

¹⁵ Le biken mu bui ke u ye Uwumbør aabønabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Le biken mu

bui ke u ye Uwumbør aabønabr ke bibønabtiib bi nan bi n-yaayoonn na la.

Jõnn u nan muini binib nnyun ni na aakun

(Matiu 14.1-12; Luk 9.7-9)

¹⁶ Tõ, Ubør Herod aah njan Yesu aabør na, le u bui ke, "U ye Jõnn, u m nan chuu gii uyil na la. U fikr nkun ni la." ¹⁷ Budabu pu Ubør Herod len kina na le ye ke u nan tun waajab bi ti chuu Jõnn, ki buu u tikululn, ki di u nja kiyondiik ni. Taani u cha u chuu u na, le ye ke Jõnn nan bui u ke waah nja pu na, naa njan. Ba pu? Ubør Herod nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Filip, le u nan gaa unaal ngbaan aapuu u chee. Bi yin upii ngbaan ke Herodias. ¹⁸ Le Jõnn bui Ubør Herod ke waah gaa unaal aapuu na, u bii Uwumbør aakaal.

¹⁹ Nima pu le Herodias nan nann Jõnn, ki ban u ku u, kaa njan; ²⁰ ba pu? Ubør Herod aa nan cha u nja u nibaa. Herod san Jõnn ki bee ke u ye uninyaan u bi chain na la. Nima pu na, Herod nan gee u li pel waabør. Waah nan njan waabør ti na nan nja u ilandak sakpen a.

²¹ Le Ubør Herod aamaal aawiin daal nan fuu. Le u nja tijikaar pam, ki yin bininyuum, ni waajab aaninkpiib, ni Galilee aatinj aaninkpiib ke bi dan nan ji. ²² Baah bi ji tijikaar ngbaan na, le Herodias aabisal dan nan waa liwaal bi mòmøk aanimbiin ni. Le ni mør Ubør Herod, ni binib bimøk nan bi ji u chee tijikaar na. Le Ubør Herod bui u ke u ga tii u ipiin. U yaa len waah ban pu na kan, nima le u ga tii u. ²³ U nan puu Uwumbør ke u ga tii u waah ban pu na; ni yaa po ye waanaan ligeln kan, u ga tii u.

²⁴ Le usapõon ngbaan buen ti baa una ke, "M ga bui u ke u tii mi ba?"

Le una Herodias kan nsan mu u ga di ku Jõnn na, le ki bui waabo ke, "Li cha ti bui u ke aa ban Jõnn u muini binib nnyun ni na aayil la."

²⁵ Le u gir buen Ubør Herod chee mala, ki ti bui u ke, “M ban ke aa di Jønn u muini binib nnyun ni na aayil, ki di ɲalikusambil ponn ni, ki di tii ni mi dandana wee.”

²⁶ Waah len kina na, le ni bii Ubør Herod aasui sakpen. Waah puu tipuur ti bicham aanimbil ni na, nima le waa ban ke ti bee. ²⁷ Libuul ngbaan ni le u tun waajab ponn ni ubaa ke u ti li joo ni Jønn aayil. Le uja ngbaan buen kiyondiik ni, ki ti chuu gii ni Jønn aayil, ²⁸ ki di ɲalikusambil ponn ni, ki joo ni nan di tii usapɔɔn ngbaan. Le u mu di ti tii una. ²⁹ Jønn aadidiliib aah ɲun kina na, bi dan nan yoor linikpol ngbaan, ki ti di sub.

Yesu aah kpiin bijab ɲichur ɲijmu pu na

(Matiu 14.13-21; Luk 9.10-17; Jønn 6.1-14)

³⁰ Yesu aakpambalb nan ki gir ni u chee, ki nan tuk u baah tuk binib Uwumbør aabør, ki tun lituln mɔmɔk pu na. ³¹ Binib mu nan bi nima chee ki wiir, bibaa choo, biken mu gir. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa mpaan bi ji tijikaar. Le u bui bi, “Cha ti buen kipɔɔk ni, binib aah kaa bi nin chee na, ki ti li bi tibaa, ki kal ki fuur.” ³² Le bi koo buɲɔb ni, ki kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti bi kipɔɔk ni bibaa.

³³ Binib nan kan baah cha pu na. Le bi ponn ni pam bee bi, le ki nyan itingbaan mɔmɔk ni, ki san kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti puen bi fuu nima. ³⁴ Yesu aah nan ti fuu nima ki nyan buɲɔb ni na, u kan kinipaak sakpen. Bi nan bi ke ipiih i chuun kaa kpa upihkpaal na. Nima le u san bi kinimbaak, ki tuk bi Uwumbør aabør pam. ³⁵ Kijook aah joor na, le waadidiliib dan nan bui u ke, “Ti bi kipɔɔk ni la. Kijook mu joor a. ³⁶ Cha binib ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ki ji.”

³⁷ Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

Le bi baa u, “Ti ga di iwiin ikui ilee aapal ki daa tijikaar ki nan tii bi, bi ji ii?”

³⁸ Le u baa bi, “Ni kpa ɲiboroboro kpin ɲija? Li cha ti lik man.”

Le bi buen ti lik, ki gir ni nan tuk u ke, “Ti kpa ɲiboroboro kpin ɲijmu ni ijan ilee.”

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan mɔmɔk ke, “Kaln kitiɲ timosɔnn pu man, ɲikpuk ɲikpuk.” ⁴⁰ Le bi kal nkub nkub, ikuul piijmu pu.

⁴¹ Le u yoor ɲiboroboro kpin ɲijmu, ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbør, le ki gii boroboro ngbaan, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin binib ngbaan aanimbiin ni. Le u yakr ijan ilee ngbaan mu, ki di tii bi mɔmɔk. ⁴² Le bi mɔmɔk ɲman ki bab. ⁴³ Baah ɲman ki bab na, le waadidiliib kuun boroboro ni ijan i gur na, ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee. ⁴⁴ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na nan ye ɲichur ɲijmu la.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Matiu 14.22-33; Jønn 6.15-21)

⁴⁵ Libuul ngbaan ni, le Yesu muk waadidiliib ke bi gir koo buɲɔb na ni, ki loln u pu nsan, ki puur nnyusakpem aadapuul, ki buen Betseda aatiɲ ni. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li cha kun. ⁴⁶ Waah chɔi bi na, le u jon lijool paab, u ti mee Uwumbør. ⁴⁷ Le ni mue. Le u bi nima, ubaa. Waadidiliib mu nan bi buɲɔb ni, nnyusakpem aakaasisik ni. ⁴⁸ Libuln mu daar ki tok bi sakpen ki muk bi. Le Yesu kan ke ni pɔɔ sakpen baah ga ɲaal buɲɔb pu aan bu chuun na. Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ɲaɲ bi. U ba ga nan jer bi pu. ⁴⁹⁻⁵⁰ Le bi mɔmɔk kan u chuun nnyun pu. Baah kan u na, le bi dak ke ni ye utekpiir aawiin la. Le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi faa ikuun.

Libuul ngbaan ni le u bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man,” ⁵¹ le ki koo bunɔb ni bi chee. Waah koo bunɔb ni na, le libuln nmin. Le ni gar bi ki ti nyan; ⁵² ba pu? bitafal aah pɔɔ pu na, nima le baa bee waah fe di boroboro tun lijnjiir aatuln pu na aatataa.

Yesu aah cha bibum pɔɔk Genesaret aatin ni pu na
(*Matiu 14.34-36*)

⁵³ Le bi fuu nnyusakpem aada-puul, Genesaret aatin chee, le ki nyan bunɔb ni, ki di bu gbin. ⁵⁴ Baah ti nyan bunɔb ni na, libuul ngbaan ni le binib bee Yesu, ⁵⁵ ki san buen itingbaan mɔmɔk ni, ki luln ni bibum nɛikeken ni, ki joo ni bi u chee. Bi yaa nyan waah bi nin chee na kan, le bi joo ni bibum u chee. ⁵⁶ U yaa buen ntisakpem ni, bee itingbaan ni kan, bi joo ni bibum, ki nan bilni kinyan ni, le ki mee u ke u cha bibum meeh waabɔkul aamɔjuul. Bimɔk meeh li na, libuul ngbaan ni le bi pɔɔk.

7

Biyaajatiib aakaal
(*Matiu 15.1-9*)

¹ Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nyan Jerusalem, ki dan nan kuun Yesu chee. ² Bi nan kan ke waadidiliib bibaa aah ji tijikaar pu na, bi bii baakaal; ba pu? baa nɛir biɛaal.

³ Farisii yaab ni Juu yaab biken dii biyaajatiib aakaal la. Bi yaa kaa nɛir biɛaal mbamɔm kan, baan ji tijikaar. ⁴ Bi yaa nyan kinyan ni kan, baan ji nibaa see bi puen fu nnyun waahr, le ki dii ikaal aabɔn aabɔn ke nimina na, ki nɛir nɛisambil, ni nɛibuu, ni tiyir, ni tiwandookaan, baakaal aah dii pu na.

⁵ Le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ngbaan baa Yesu ke, “Ba nɛa saadidiliib aa dii

tiyaajatiib aakaal? Bi ji tijikaar kaa nɛir biɛaal.”

⁶ Le u bui bi, “Nimi biɛmanɛmannim, Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr na, u nan len mbamɔn la ke,

‘Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la.

Bisui daa u chee.

⁷ Bi dooni u yɔli la,

ki mɔk binib biyaajatiib aakaal, ke ni ye waakaal la.’”*

⁸ Yesu nan ki tuk bi ke, “Ni di Uwumbɔr aakaal lii, le ki joo binib yaan.

⁹ “Ni tee yii Uwumbɔr aakaal, le ki dii niyaajatiib aakaal. ¹⁰ Moses nan len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,’† ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibɔbir lii ute, bee una pu kan, ni ku u.’‡ ¹¹ Le nima len ke unii yaa bui ute, bee una ke, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki nɛmaa tii si. M di tii Uwumbɔr a,’ ¹² ki yaa kaa tii ute ni una nibaa kan, ni kii kina la. ¹³ Nimina ponn ni, ni yii Uwumbɔr aabɔr, le ki dii niyaajatiib aakaal, ki tuk binib ke bi mu li dii kina. Ni nɛani tiwan nimina mɔmɔk aabɔn pam.”

Tiwan ni nɛani unii titunwanbir-daan na
(*Matiu 15.10-20*)

¹⁴ U nan ki yin kinipaak ngbaan, le ki bui bi, “Ni mɔmɔk li pel man, aan ki bee maah ga tuk nimi pu na aatataa. ¹⁵ Tiwan ni unii di nɛa umɔb ni u di nab na nibaa aan nɛmaa nɛa u titunwanbir-daan. Tiwan ni nyani umɔb ni na, nima le nɛani u titunwanbir-daan. [¹⁶ U kpa litafal na kan, u nyan.”]

¹⁷ Le u siir kinipaak ngbaan chee, ki kun. Waah koo kidiik ni na, le waadidiliib baa u waayatanakl ngbaan aatataa. ¹⁸ Le u baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? Naa nyi ke unii aah ji tiwan ni

* **7:7** : Lik Aisaya 29.13. † **7:10** : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. ‡ **7:10** : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9.

na aan nmaa na u titunwanbirdaan aa? ¹⁹ Waah ji ni na aa koo usui ni. Ni koo lipuul ni la, le u ti sɔnn.” Yesu aah len kina na, ni mək ke tijikaar tibaa aa ko.

²⁰ Le u nan ki tuk bi, “Tiwan ni nyan unii aamɔb ni na, nima le nani u titunwanbirdaan. ²¹ Tiwan ni nyani binib aasui ni na le ye ilandak i kaa nan na, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linikul, ²² ni iniman, ni mbiin, ni linyamɔngee, ni inimpoo, ni lipiipoln, ni nsiibil, ni kalmbaani, ni kijɔrk aatuln. ²³ Tiwanbir nimina mɔmɔk nyan ni unii aasui ni la, le ki nani u titunwanbirdaan.”

Upii aah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na

(Matiu 15.21-28)

²⁴ Le Yesu siir nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni, ki ti koo lidichal libaa ni, kaa gee ke unii ubaa li nyi ke u bi nima. U mu aa nmaa bɔr. ²⁵⁻²⁶ Upii ubaa nan bi nima chee. Waa ye Juu yaab aanii ponn ni ubaa. Bi nan ma u Fonisia aatin ni, Siria aatingbaan ni la. Le tiyayaar joo ubisal. Le upii ngbaan nun Yesu pu, ki dan nan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke u nyan tiyayaar ti joo waabo na. ²⁷ Le Yesu bui u, “Cha ti kpiin mbim waahr. Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibɔ kan, naa nan.”

²⁸ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamɔn la; ibɔ mu tee dɔ teebul taab ki ji mbim aajikaabol ni lir kitinj na.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Saah len mbamɔn pu na, nima le cha m nyan tiyayaar ngbaan saabo ni. Aa ga nmaa gir kun.”

³⁰ Le u gir kun linampal, ki ti kan ke tiyayaar ngbaan sil nyan waabo ni. U nan dɔ kidiik ni la.

Yesu aah cha ubir pɔɔk pu na

³¹ Le Yesu ki nyan Taya aatingbaan ni, ki di bɔn dii Saidonn aatin ni, ki ti bɔn dii kitinj ki bi yin ki ke

Ntim Kipiik na ni, ki ti fuu Galilee Aanyusakpem ni. ³² Le binib bibaa joo ni ubir u chee. Utafal mu kpa. Le bi ganj Yesu ke u di unjaal paan u pu. ³³ Le Yesu di u nyan kinipaak ngbaan ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti di unanbim meeh utafakpaa ngbaan aatafal, ki tii timɔtan meeh utafakpaa ngbaan aalambil, ³⁴ le ki waan lik paacham, ki fuu lii uponn ni, le ki bui u ke, “Efata.” Efata aatataa le ye ke “Kpaar.”

³⁵ Libuul ngbaan ni, le u nun. Ulambil mu lɔkr, le u piin ki bi len tibɔr mbamɔm. ³⁶ Yesu nan bui bi ke bi taa tuk ubaa. U yaa bui bi ke bi taa tuk ubaa kan, le bi moo mooni ti. ³⁷ Ni nan gar binib ki ti nyan, le bi len ke, “Waah nani nimək na, ni nan. U cha bitafakpaab nun, ki cha bibirb mu len.”

8

Yesu aah kpiin binib njichur njinaa pu na

(Matiu 15.32-39)

¹ N-yoonn ngbaan le kinipaak ngbaan ki kuun ni Yesu chee. Baa nan kpa nibaa bi ji. Le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi ke, ² “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. ³ Bibaa nyan ni dandar la. M yaa kaa tii bi tijikaar, ki bui bi ke bi li chaa kun kan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

⁴ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la. Ti ga kan tijiir la chee aan ki di tii binib ngbaan mɔmɔk aan bi ji bab?”

⁵ Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro kpin njina?”

Le bi bui u ke, “Njilole.”

⁶ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kaln kitinj man.” Le u yoor njiboroboro kpin njilole ngbaan, ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib ke bi yagr siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Le bi yagr siin binimbiin ni. ⁷ Bi nan

kpa njanbim siib mu. Le u yoor ijan ngbaan mu, ki doon Uwumbər, le ki bui bi ke bi di i mu ki di yakr siin binimbiin ni. ⁸ Le bi məmək ŋman ki bab. ⁹ Bi ga nan li fuu ŋichur ŋinaa. Baah ŋman ki gur na, le waadidiliib peei ki gbiin tibəəkur tilole. Le u bui kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u ni waadidiliib koo bunjəb ni, ki buen Dalmanuta aatiŋ ni.

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aat-uln pu na

(Matiu 12.38-42; 16.1-4)

¹¹ Le Farisii yaab dan, ki nan kpak Yesu kinikpakpak. Bi nan ban bi tɔŋ u la, le ki bui u ke u tun lijnjiir aatuln Uwumbər aapəən pu, aan bi kan. ¹² Le Yesu fuur lii uponn ni, ki baa bi, “Nimi dandana aanib, ba ŋa ni ban ke m tun lijnjiir aatuln aan ni kan? M tuk nimi mbamən la, maan tun lijnjiir aatuln aan ni kan.”

¹³ Le u siir nima ki cha bi. Le u ni waadidiliib ki gir koo bunjəb ngbaan ni ke bi puur nnyusakpem.

Bi li nyi Farisii yaab aaməkm

(Matiu 16.5-12)

¹⁴ Waadidiliib nan suln kaa joo boroboro. Boroboro kpiln libaa baanja le nan bi baanjəb ni. ¹⁵ Le u bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab, ni Ubər Herod aaboroboro aanyək.”

¹⁶ Le bi bui təb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

¹⁷ Le Yesu bee baah len təb chee pu na, le ki baa bi, “Ba ŋa ni len təb chee ke naa joo boroboro? Naa kee bee maabimbin aa? Naa bee maah len pu na aatataa aa? Nitafal pəə la aa? ¹⁸ Ni kpa ŋjimbil, kaa waa aa? ki kpa ŋjital, kaa ŋun aa? ¹⁹ Maah nan di ŋboroboro kpin ŋjimu ki gii yakr binib ŋichur ŋjimu na, ni nan peei ni gur na tibəəkur tiŋa? Naa teer la aa?”

Le bi bui u, “Kipiik ni tilee.”

²⁰ Le u ki gir baa bi, “Maah nan di ŋboroboro kpin ŋilole ki gii yakr tii binib ŋichur ŋinaa na, ni nan peei ni gur na tibəəkur tiŋa?”

Le bi bui u, “Tilole.”

²¹ Le u ki baa bi, “Naa kee nin bee maah len pu na aatataa aa?”

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

²² Le bi fuu Betseda aatiŋ ni. Le binib bibaa joo ni ujoon Yesu chee, ki nan ganj u ke u di uŋaal meeh u. ²³ Le Yesu chuu uŋaal, ki dar u ki di nyan kitiŋ ngbaan ni, le ki ti tii timəətan ŋa ujoon ngbaan aanimbil ni, ki di uŋaal paan u pu, ki baa u, “Aa waa aa?”

²⁴ Le u lik, le ki bui ke, “M waa binib chuun ki naahn isui la.”

²⁵ Le Yesu ki gir di uŋaal paan unimbil pu. Le u lik mbaməm, ki pəək, ki waa tiwan məmək chain.

²⁶ Le Yesu bui u ke u li taknsan chaa kun. U taa bə dii kitiŋ ngbaan ni.

Piita aah len Yesu aabər pu na

(Matiu 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Yesu ni waadidiliib nan siir nima ki di buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Baah cha na, le u baa bi, “Binib bui ke m ye ŋma?”

²⁸ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jənn u nan muini binib nnyun ni na. Biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Biken mu len ke aa ye n-yaayoonn na aabənabtiib ponn ni ubaa la.”

²⁹ Le u ki baa bi, “Nima len ke m ye ŋma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Kristo u Uwumbər lee u na la.”

³⁰ Le Yesu sur bi ke bi taa tuk unii ubaa.

Yesu aah tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na

(Matiu 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Le u piin ki tuk waadidiliib ke, “Min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkəb ga yii

mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”³² U tuk bi tibər ngbaan chain la. Le Piita di u nyan n-gbaan, ki ti sur u mbaməm ke u taa len kina.³³ Le Yesu fenn ki toŋ waadidiliib biken, le ki kae Piita, ki bui ke, “Kinimbəŋ, siir foor m chee. Saa dak ke Uwumbər aah dak pu na. Aa dak ke binib aah dak pu na la.”

³⁴ Le Yesu yin kinipaak ngbaan ni waadidiliib, le ki bui bi, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo, aan ki li dii mi.³⁵ Unii umək kaan ŋmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga ŋmaa kpo m pu, ni tibənyaan tee pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na.³⁶ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək, ki lann waaməfal kan, ba aanyoor le u kan?³⁷ Unii tee ga di ba ki daa waaməfal?”³⁸ Dandana aanib ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər. Unii yaa san iniməən m ni maabər chee ke u di tuk biken kan, min Unibən Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa Nte Uwumbər aapəən. Uwumbər aatuuntiib bi ye chain na, mu ga dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan.”

9

¹ U nan ki tuk bi, “M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbər aanaan fuu ni ni mpəən.”

*Yesu aawon aah kpeln pu na
(Matiu 17.1-13; Luk 9.28-36)*

² Iwiin iloob nan jer, le Yesu di Piita, ni Jems, ni Jənn, ki jon lijool fəfək paab, bibaa. Le uwon kpeln binimbil ni.³ Waawanpeenkaan nan kpaln tiwanpipiln, ki wiin chain. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni, ki ga ŋmaa ŋa likekeln li li piin kina.⁴ Le bi kan n-yaayoonn na aabənabtiib Elaija ni Moses bi len Yesu chee tibər.⁵⁻⁶ Le ijawaan chuu

waadidiliib sakpen. Piita aa nan nyi waah ga len pu na, le ki bui Yesu ke, “Uməmək, taah bi do na, ni ŋan. Cha ti ŋa ŋiboo ŋitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁷ Le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbam ngbaan ni ke, “Njapəən u m gee u na sə. Li ŋun waah len pu na man.”

⁸ Le bi fenn lik mala, kaa kan unii ubaa, see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibən Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi kii kina. Bi mu nan baa təb ke, “Waah len ke u ga fikr nkun ni na, naatataa ye kinye?”¹¹ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbər aakaal aaməmək len ke Elaija le ga puen dan, le Kristo nin fuu ni?”

¹² Le u bui bi, “Mbamən, see Elaija puen fuu ni ki nan toor tiwan məmək. Ni mu ŋmee Uwumbər Aagban ni ke min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Binib mu ga yook mi.¹³ M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le binib ŋa u bakaa, baah gee pu na. Bi ŋa u naah ŋmee pu Uwumbər Aagban ni ke bi ga ŋa u pu na.”

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni na

(Matiu 17.14-21; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Le bi fuu waadidiliib biken aah bi nin chee na, ki kan kinipaak sakpen si gob bi. Uwumbər aakaal aaməmək bibaa mu bi kpak bi kinikpakpak.¹⁵ Le kinipaak ngbaan kan Yesu. Baah kan u na, le ni gar bi məmək pam. Le bi san buen u chee, ki ti doon u.¹⁶ Le u baa waadidiliib, “Ni ni bi kpak ba pu?”

¹⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni, uja ubaa bui u ke, “Uməmək, m joo ni maabo le aa chee. Libimbikl le joo u, ki ŋa u ubir.¹⁸ Li yaa ti chuu u nin chee na kan, li di u lii kitinj la. Le uməb ponn ni puk tipupuk, le u ŋmə ŋinyin. Le uwon chaar ki

pɔɔk. Le m ganj saadidiliib ke bi nyan libimbikl ngbaan. Bi mu aa nɔmaa nyan li.”

¹⁹ Le Yesu bui bi, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbɔr ki kii. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limɔr ni pu, aan ni gaa Uwumbɔr ki kii. Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ²⁰ Le bi joo ni u Yesu chee.

Libimbikl ngbaan aah kan Yesu na, le li cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen. Le u lir kitin, ki binni. Le umɔb puk tipupukr. ²¹ Le Yesu baa ute ke, “Libimbikl ngbaan aah chuu saabo ngbaan na, ni yunn kinye?”

Le ute bui u ke, “Li chuu u tibir ni la. ²² Li lir u mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala, ki ban li ku u. Aa yaa ga nman kan, san timi kinimbaak ki ter timi.”

²³ Le Yesu bui u ke, “Aa len ke m yaa ga nman kan. Nibaa aa pɔɔ unii u gaa mi ki kii na chee.”

²⁴ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan teen ke, “M gaa si ki kii la. Ter mi aan m gaa si ki kii mbamɔm.”

²⁵ Le Yesu kan ke kinipaak ngbaan san choo, ki kuuni, ki goi bi. Le u kae libimbikl ngbaan, le ki bui li ke, “Libimbikl li nja u ubir ni utafakpaa na, m bui sila, nyan u ni, ki taa ki chuu u daalbaadaal.”

²⁶ Le libimbikl ngbaan teen, ki cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen, ki nyan u ni. Le u gur dɔ ki naahn linikpol. Bi ponn ni pam nan bui ke u kpo a. ²⁷ Le Yesu chuu unjaal, ki fiin u. Le u fii sil.

²⁸ Le Yesu koo lidichal ni. Waah koo ni na, le waadidiliib nan dan u chee bibaa, ki nan baa u, “Ba pu taa nɔmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁹ Le u bui bi, “Naan nɔmaa nyan libimbikl limina aaboln, see ni mee Uwumbɔr [ki lul bumɔb.]”

Yesu aah ki tuk bi waakun aabɔr pu na
(*Matiu 17.22-23; Luk 9.43-45*)

³⁰ Le bi siir nima, ki bɔ dii Galilee aatingbaan ni. Waa ban ke ubaa li nyi waah bi nin chee na; u ban ke u ni waadidiliib li bi bibaa, aan u tuk bi tibɔr tibaa. ³¹ U bui bi ke, “Bi ga di min Unibɔn Aabo, ki di nja binib aanjaal ni, le bi ku mi. Bi yaa ku mi kan, iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

³² Waadidiliib aa nan bee waah len pu na aatataa, kaa kaa bi baa u.

Ulau ye uninyuun?

(*Matiu 18.1-5; Luk 9.46-48*)

³³⁻³⁴ Baah chuun nsan ni na, le waadidiliib kpak tɔb ke, “Ti ponn ni, ulau tee ye uninyuun?” Le bi fuu Kapenaum aatinj ni, ki koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le u baa bi, “Naah ba chuun nsan ni na, ni ba kpak ba pu?”

Le bi si nmin. ³⁵ Le u kal, ki yin waadidiliib kipiik ni bilee ngbaan mɔmɔk, ki bui bi ke, “Unii yaa ban ke u li ye usaloln kan, u nja puwɔb yoo, ki li ye ni mɔmɔk aatutunn.”

³⁶ Le u di ubo siin bikaasisik ni, ki yoor u unjaal ni, ki bui bi, ³⁷ “Unii umɔk gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na. Unii umɔk gaa mi na, naa ye mi baanja le u gaa, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na la.”

Taa kiir unii u tun Uwumbɔr aat-uln na

(*Luk 9.49-50*)

³⁸ Le Jɔnn bui u ke, “Umɔmɔkr, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

³⁹ Le Yesu bui bi, “Ni taa ki tuk u ke u di cha. Unii yaa tun lijnjiir aatunl maayimbil pu kan, waan nɔmaa len tibɔbir m pu mala. ⁴⁰ Ba pu? unii u kaa ye timi aadin na si tichaŋ ni la. ⁴¹ M tuk nimi mbamɔn la, unii yaa tii nimi nnyunyunkoo kan, naah ye maanib pu na le cha u tii nimi, u ga sil kan tiyaapar.”

Taa tɔŋ ubo ubaa ke u tun titunwanbir
(*Matiu 18.6-9; Luk 17.1-2*)

42 “Unii yaa tɔŋ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibɔbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpenj, ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem aabuul li nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ ubo ubaa. 43 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanjaal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann ŋjaal mbaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa iŋaal ilee, ki koo mmii mu kaan junn na ni. [44 Nima chee, ‘ŋikpaambil ŋi ŋmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’] 45 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aataal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ŋitaa ŋilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. [46 Nima chee, ‘ŋikpaambil ŋi ŋmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’] 47 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa ki koo Uwumbɔr do kan, ni soor ni aa li kpa ŋinimbil ŋilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni. 48 Nima chee, ‘ŋikpaambil ŋi ŋmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.’* ”

49 “Mmii ga ŋa unii mɔmɔk chain ke n-yaan aah ŋani kitorok aanann chain pu na. 50 N-yaan ŋan la. Tɔ, mu yaa bii ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ŋmaa ŋa mu aan mu mɔk. Ni li bi ke n-yaan aah mɔ pu na, ki li bi suuna tɔb chee man.”

10

Uja taa jenn upuu
(Matiu 19.1-12; Luk 16.18)

1 Yesu nan siir nima, ki di buen Judea aapepel, le ki puur Jɔɔdann aamɔɔdapuul. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr, waah ŋani pu n-yoonn mɔmɔk na.

2 Le Farisii yaab bibaa dan u chee, ki ban bi tɔŋ u, le ki baa u ke, “Uja yaa jenn upuu lii kan, timi aakaal kii kina aa?”

3 Le u baa bi, “Moses nan len kinye?”

4 Le bi bui ke, “Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ga ŋmaa ŋmee kigban pu ke u jenn u a, ki di tii u, le ki nin jenn u.”

5 Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le Moses nan ŋmee nkaal mue tii nimi. 6 Uwumbɔr le aa len kina. Buyoonn u nan naan dulnyaa wee na, u nan naan uja ni upii.* 7 Nima pu na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, 8 ki ŋa unibaan. Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la.† 9 Uwumbɔr aah di bi kpaan na, unibɔn taa yakr bi.”

10 Le Yesu ŋi waadidiliib koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le waadidiliib ki baa u tibɔr ngbaan. 11 Le u bui bi, “Uja umɔk jenn upuu lii, ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan ye udagoor la. 12 Upii mu yaa yii uchal, ki ki mɔn uja uken kan, upii ngbaan ye udagoor la.”

Yesu aah ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa mbim pu pu na

(Matiu 19.13-15; Luk 18.15-17)

13 N-yoonn ngbaan le binib bibaa joo ni mbim Yesu chee, ki ban ke u di uŋaal paan bi pu. Le waadidiliib kae bi. 14 Waah kan ke bi kae bi na, le u gee liŋuul, ki bui waadidiliib ke, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan. 15 M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk kaa

* 9:48 : Lik Aisaya 66.24. * 10:6 : Lik Mpiin 1.27, 5.2. † 10:8 : Lik Mpiin 2.24.

gaa Uwumbør aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na, waan koo mu ni.”
 16 Le u yoor mbim ngbaan n̄mam, ki di unjaal paan bi pu, ki n̄a Uwumbør aanyoor n̄a bi pu.

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(*Matiu 19.16-30; Luk 18.18-30*)

17 Yesu aah nyan nima chee na, le uja ubaa san choo u chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki baa u ke, “Um̄m̄okr n̄yaan, m ga n̄a kinye ki kan lim̄fal li kaa kpa ndoon na?”

18 Le Yesu baa u ke, “Ba pu aa yin mi ke Um̄m̄okr n̄yaan? Ubaa aa n̄an, see Uwumbør baan̄ja. 19 Aa nyi Uwumbør aakaal: ‘Taa ku binib; taa ḡor kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye n̄nyam̄on aaseeraadaan; taa ji binib pem pem; li pak aate ni aana.’” ‡

20 Le uja ngbaan bui u ke, “Um̄m̄okr; m joo ikaal imina m̄m̄ok tibir ni la.”

21 Le Yesu lik u, ki gee u, le ki bui u ke, “Tiwan nibaa le gur. Buen ti kooh saah kpa tiwan nim̄ok na, ki di n̄imobil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan li dii mi.” 22 Yesu aah len kina na, le uja ngbaan an̄imobil w̄ob n̄a gbilngbiln. Ni n̄a u mpombiin; ba pu? u kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

23 Le Yesu fenn lik waadidiliib, ki bui bi ke, “Ni p̄o sakpen ke binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbør aanaan ni.”

24 Waah len kina na, le ni gar waadidiliib pam. Le u ki bui bi, “Maabim, ni p̄o sakpen ke binib [bi tii liwankpal naadii na] koo Uwumbør aanaan ni. 25 Uwankpadaan aah ga koo Uwumbør aanaan ni pu na, ni p̄o ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

26 Le ni gar bi ki ti nyan. Le bi baa t̄ob ke, “Ni yaa ye kina kan, n̄ma ga tee n̄mar?”

27 Le Yesu lik bi, ki bui bi ke, “Ni p̄o binib le chee. Naa p̄o Uwumbør chee; nibaa aa p̄o Uwumbør chee.”

28 Le Piita bui u ke, “Tima kan, ti nan di tiwan m̄m̄ok di lii, ki dii si la.”

29 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbam̄on la, unii um̄ok di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee una, bee ute, bee waabim, bee waasaak, m pu, ni tib̄nyaan tee pu na, 30 u ga kan n̄idichal, ni kpetiib, ni naatiib, ni ninkpatiib, ni natiib, ni mbim, ni tisar; ni m̄m̄ok nfum nkub dandana aayoonn. Binib mu ga n̄a u falaa, le n-yoonn mu choo na, u ga nan kan lim̄fal li kaa kpa ndoon na. 31 T̄o, binib bi ye bisalolm na pam le ga nan n̄a puw̄ob yaab. Binib bi ye puw̄ob yaab na pam le ga nan n̄a bisalolm.”

Yesu aah ki len waakun aab̄er taataa pu na

(*Matiu 20.17-19; Luk 18.31-34*)

32 Yesu ni waadidiliib nan dii nsan ki cha Jerusalem. Le Yesu loln bi pu nsan. Le ni gar waadidiliib. Binib bi dii bi na mu san ijawaan. Le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, ki tuk bi binib aah ga n̄a u pu na. 33 U nan bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unib̄on Aabo ki di n̄a Uwumbør aatotoorninkpiib ni Uwumbør aakaal aam̄m̄okb aan̄aal ni, le bi ji mi tib̄or; ki ga len ke ni n̄eer bi ku mi, ki ga di mi n̄a binib bi kaa ye Juu yaab na aan̄aal ni. 34 Le bi ga yook mi, ki teei tim̄otan n̄a m pu, ki lue mi n̄inaalab, le ki nin ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

Jems ni J̄onn aah ban pu na

(*Matiu 20.20-28*)

35 N-yoonn ngbaan le Sebedee aajap̄otiib Jems ni J̄onn nan dan Yesu chee, ki nan bui u ke,

‡ 10:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20.

“Uməmək, ti ban ke aa ŋa taah ga mee si pu na le ki tii timi.”

³⁶ Le u baa bi ke, “Ni ban ke m ŋa ba ki tii nimi?”

³⁷ Le bi bui u, “Aa yaa ji saanaan ki kan mpəən kan, cha ti ponn ni ubaa li ka aənangii wəb, uken mu li ka aənangan wəb.”

³⁸ Le u bui bi ke, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ŋmaa ji falaa ke maah ga ji falaa pu na aa?”

³⁹ Le bi bui u, “Ti ga ŋman.”

Le u bui bi, “Ni ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. ⁴⁰ Tə, binib bi ga kal ŋŋangii, ni ŋŋangan wəb na ma kan, Uwumbər le ga lee bi; naa ye min le ga lee bi.”

⁴¹ Le waadidiliib kipiik bi gur na ŋun Jems ni Jənn aah tuk u pu na. Baah ŋun kina na, le bi gee liŋuul bi pu. ⁴² Le u yin bi məmək ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa wee ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpəən pu la. ⁴³ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ŋa ubaa ni məmək aatutunn. ⁴⁴ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ŋa ubaa ni məmək aanaagbiija. ⁴⁵ Min Unibən Aabo aa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi. M dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m ga binib pam lii.”

Yesu aah likr ujoon ubaa aanimbil pu na

(Matiu 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Le Yesu ni waadidiliib fuu Jeriko aatin ni, ki jer cha. Le kinipaak sakpej dii bi. Baah cha na, le ujoon u ye uwanmeer na, ka nsan aaməgbeln, bi yin u ke Batimeus, u ye Timeus aajapəən na. ⁴⁷ Le u ŋun ke Yesu u ye Nasaref aatin aanii na ban u jer. Le u tar ke, “Yesu, u ye Ubər David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

⁴⁸ Le binib pam kae u ke u ŋmin. Le u moo tar ke, “Ubər David aayaabil, san mi kinimbaak.”

⁴⁹ Le Yesu sil nsan ni, ki bui bi, “Yin ni u.”

Le bi yin u ke u dan, le ki bui u, “Li kpa mpopiin, ki fii sil. U yin si la.”

⁵⁰ Le u chuu peer waakekeln, ki fii mala, ki dan Yesu chee.

⁵¹ Le Yesu baa u ke, “Aa ban ba?”

Le u bui u ke, “Uməmək, m ban ke aa likr nnimbiil le tii mi.”

⁵² Le Yesu bui u ke, “Saah tii mi naadii na le cha aa likr. Li dii saasan.”

Libuul ngbaan ni le unimbiil likr, le u dii Yesu nsan ni nima.

11

Jerusalem aanib aah nyuŋ Yesu pu na

(Matiu 21.1-11; Luk 19.28-40; Jənn 12.12-19)

¹ Le bi peen Jerusalem, ki fuu Befej ni Betani aatim, mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. ² Baah ti fuu nima chee na, le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Li cha man naah si gbək kitinj ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee diŋ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³ Unii ubaa yaa baa nimi, ‘Ba ŋa ni chuu gbiln u?’ kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban u. U ga giin ni u dandana wee.’”

⁴ Le bi buen ki ti kan ubon u laa diin na gbin lipaal, mbisaməb chee, ki mal nsan. Le bi chuu gbiln u. ⁵ Le binib bi si nima chee na bibaa baa bi ke, “Ba ŋa ni chuu gbiln ubon ngbaan?”

⁶ Le bi tuk bi Yesu aah tuk bi baah ga bui bi pu na. Le binib ngbaan cha bi buen. ⁷ Le bi joo ni ubon ngbaan Yesu chee, ki di baakeken biin u pu. Le Yesu diŋ u pu. ⁸ Le binib pam di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu koo timoor ni, ki bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹ Le binib bi loln nsan na, ni bi paan puwəb na nan tar

ke, “Hosiana,* Uwumbør ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu.† 10 Uwumbør aanyoor bi tiyaaɲa David aanaan mu choo na pu. Hosiana bi paacham.”

11 Le Yesu fuu Jerusalem, ki koo Uwumbør Aadichal ni, ki lik tiwan məmək. Le nwiin ban mu lir. Nima pu na, u nan nyan, le u ni waadidiliib buen Betani aatiɲ ni.

*Yesu aah bui busub bubaa pu na
(Matiu 21.18-19)*

12 Naah woln kitaak na, le bi nyan Betani aatiɲ ni. Baah cha na, le nkon joo u. 13 Le u kan likakaln li kpa tifar na si dandar. Le u buen u ti lik ke ɲisubil bi aan ɲaa bi. Waah ti fuu bu taab na, waa kan nibaa see tifar ɲmeen. Naa nan kee ɲeer ɲikakan lu. 14 Le u bui busub ngbaan ke, “Ubaa aan ki kan lisubil libaa aa pu ki ɲmɔ n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

Le waadidiliib ɲun waah len pu na.

*Yesu aah toor Uwumbør
Aadichal pu na*

*(Matiu 21.12-17; Luk 19.45-48;
Jonn 2.13-22)*

15 Le bi fuu Jerusalem. Le u koo Uwumbør Aadichal ni, ki jenn nyan binib bi kooh tiwan ki daa tiwan na li ponn ni, ki labr bilikpelm aateebul mam chin, ki labr binib bi kooh ɲinanjel na mu aajal chin. 16 Waa nan kii ke unii ubaa ki li tu lituln ki dii Uwumbør Aadichal ponn ni jer. 17 Le u bui bi ke, “Ni ɲmee Uwumbør Aagban ni ke Uwumbør len ke, ‘Maadichal ga li ye mmeen aadichal, nin chee ɲinibol məmək mee mi na la;’ le nimi di li ɲa bififiirb aakakaa chee.”‡

18 Le Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməməkɲun Yesu aah ɲa pu na. Nima le bi kpokl baah ga ɲa pu ki ku u na. Bi nan san u ijawaan, ba pu? waah tuk

kinipaak ngbaan Uwumbør aabør pu na, ni gar bi məmək pam.

19 Nwiin aah ban mu lir na, le Yesu ni waadidiliib ki nyan Jerusalem aatiɲ ni.

*Likakaln ngbaan aaməkɲm
(Matiu 21.20-22)*

20 Naah woln kitaak kichakpinaany-eek ni, aan bi chuun nyan ni ki ti jer likakaln ngbaan aah bi nin chee na, le bi mi busub ngbaan kuur ki nan saa taab. 21 Le Piita teer Yesu aah fe ɲa pu na, le ki bui u ke, “Uməməkɲ, lik, saah fe puun lii busub bu pu na, bu kuur a.”

22 Le Yesu bui bi, “Tii Uwumbør naadii man. 23 M tuk nimi mbamɔn la, unii umək ga bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni na, u yaa pak ke ni ga ɲa waah len pu na, ki yaa kaa joo beeni usui ni kan, ni ga ɲa kina ki tii u. 24 M tuk nimi la, naah ga mee Uwumbør tiwan nimək na, ni tii u naadii ke ni kan ni, le ni ga sil kan. 25 Ni yaa bi mee Uwumbør kan, di cha pinn binib bimək tun nimi taani na. Ni yaa di cha pinn bi kan, Nite Uwumbør u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi aatunwanbir. [26 Ni yaa kaa di cha pinn biken kan, Nite Uwumbør u bi paacham na mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.]”

*Baah baa Yesu waatuln pu pu na
(Matiu 21.23-27; Luk 20.1-8)*

27 Le bi ki fuu Jerusalem. Waah chuun Uwumbør Aadichal ni na, le Uwumbør aatotoorninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməməkɲ, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, 28 le ki nan baa u ke, “Aa kpa nyan ke aa ɲa saah ɲani pu na aa? ɲma tii si nyan ngbaan ke aa ɲa kina?”

29 Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ɲmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nyan pu ki ɲa maah ɲani pu na. 30 Jonn aah nan muin binib nnyun ni na, ɲma nan

* 11:9 : Hosiana aatataa le ye ke “Gaa timi lii.” Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

† 11:9 : Lik Ilahn 118.25-26. ‡ 11:17 : Lik

tii u nshan? Uwumbør aan binib? Tuk mi man.”

³¹ Le bi kpokl tøb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbør le tii u nshan kan, u ga baa timi ke ba ña taa nan gaa u ki kii. ³² Taah san kini-paak ngbaan ijawaan pu na, taan ñmaa len ke binib le tii u nshan, ba pu? bi mòmæk len ke Jønn nan ye Uwumbør aabønabamønn la.”

³³ Nima le bi bui Yesu ke, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi ke, “M mu aan tuk nimi maah kpa nshan pu ki ñani maah ñani pu na.”

12

Bikpaab bi kaa ñan na aayatarajkl (Matiu 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Le Yesu ki ñakl bi ñiyatarajak ke, “Uja ubaa le nan naan kisaak, le ki ñum isui i lu ñisubil na ki ponn ni, le ki di idø gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di ñisubil ña li ponn ni aan ki muen nyan ñaanyun na, le ki maa libimbiføñ ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan ña biñaal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ñisubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ña kina na, le u siir ki buen kitinj ki daa na ni.

² Buyoonn ñisubil ngbaan nan puir na, le u di unaagbiija tun bikpaab ngbaan chee, u ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³ Le bi ti chuu u, ki gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ⁴ Le usadaan ngbaan ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu aayil wøb, ki yook u. ⁵ Le usadaan na ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti ku u. Le u ki di binaagbiib pam tun bi chee; le bi gbaa bibaa, ki ku bibaa mu. ⁶ Unii ubaa le ti gur u chee. Ujapønbaal u, u gee u na le gur. Kookoo yaan le u di ujaarøon ngbaan tun bikpaab ngbaan chee, le ki bui ke, ‘Bi ga pak njapøon ma.’ ⁷ Le bikpaab ngbaan

kpokl tøb, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’ ⁸ Le bi chuu u, ki ku u, le ki di linikpol ngbaan nyan n-gbaan.

⁹ “Tø, usadaan ngbaan ga ña kinye? U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak na tii bikpaab biken. ¹⁰ Naa karn Uwumbør Aag-bañ aah len pu na aa? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

¹¹ Uwumbør le ña kina, le ni gar timi pam.’”*

¹² Le Juu yaab aaninkpiib bee ke Yesu di liyatarajkl ngbaan ñañ bima la. Nima pu le bi nan ban bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan, ki di cha u, ki siir.

Baah pen Yesu nlan pu na (Matiu 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Le bi di Farisii yaab bibaa, ni Ubør Herod aanib bibaa tun Yesu chee bi ti pen u nlan. ¹⁴ Baah fuu ni u chee na, le bi bui u ke, “Umòmæk; ti bee ke aa len mbamøn la, kaa san ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa mæk timi Uwumbør aasan mbamøm la. Ni ñan ti pa lampoo tii Ubørkpaan Siisa aan naa ñan? Ti pa aan ti taa pa?”

¹⁵ Le u bee ke bi ban bi pen u nlan la, le ki baa bi, “Ba ña ni tøj mi? Li joo ni limombil m lik man.”

¹⁶ Le bi joo ni li. Le u baa bi, “Ñma aanaj ni liyimbil bi li pu?”

Le bi bui u ke, “Siisa yaan.”

¹⁷ Le u bui bi ke, “Di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbør yaan na tii Uwumbør.”

Waah len kina na, le ni gar bi pam.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(Matiu 22.23-33; Luk 20.27-40)

¹⁸ Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na. ¹⁹ Le bi bui u ke, “Umòmæk; Moses nan ñmee nkaal ki di tii timi ke, ‘Uja yaa kpo, ki

* 12:11 : Lik Ilahn 118.22-23.

cha upuu, kaa kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki ma mbim ki tii ukpel.† 20 Tə, naabitiib bilole nan bi. Upol nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo. 21 Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le utatar mu di ukpopii ngbaan kpan ki mu kpo, kaa kpa ubo. 22 Bijab ngbaan məmək bilole mu ŋa kina, ki kpo doo, kaa nan kpa ubo. Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. 23 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ŋma aapuu? Bi məmək bilole nan joo u la.”

24 Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbər Aagban aah len pu na, kaa bee Uwumbər aah kpa mpəən pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. 25 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mən bijab. Bi ga li bi ke Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. 26 Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər, naa karn Moses aah nan ŋmee busub bu nan gaal mmii na aabər nin chee na aa? Nima chee le ni ŋmee ke Uwumbər nan bui Moses, ‘Min le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.’‡ 27 Uwumbər yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər kan, nima le mək ke bi kpa liməfal. Nimi, naah len ke binib aan fikr nkun ni na, ni yenn sakpen a.”

Mulakaal ye nkaal kpaan?

(Matiu 22.34-40; Luk 10.25-28)

28 Le Uwumbər aakaal aaməmək b ponn ni ubaa nan bi nima, le ki ŋun baah gbaa təb chee tibər pu na, ki bee ke Yesu aah len pu na, u gar bi mbaməm la. Le u dan Yesu chee, ki nan baa u ke, “Mulakaal ye nkaal kpaan?”

29 Le Yesu bui u ke, “Nkaal kpaan le ye ke, ‘Israel ye aab, li ŋun man, Tidindaan Uwumbər

ye Dindaan baan la. 30 Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saalandak məmək, ni saapəən məmək.’§ 31 Nkaal mu paa na le ye ke, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’* Nkaal mubaa aa jer ikaal ilee yee.”

32 Le u bui Yesu ke, “Uməmək, aa len mbamən la. Saah bui ke Uwumbər ye Uwumbər baan na, ti gbii la. Ubaa aa bi ki kpee u pu. 33 Unii yaa gee Uwumbər usui məmək ni, ni waalandak məmək, ni waapəən məmək, ki gee una aabo ke waah gee ubaa pu na kan, nima le ŋan ki jer u di tiwakor toor kitork ki see mmii ni tii Uwumbər.”

34 Le Yesu bee ke u len nlan aabər la. Le u bui u, “Saa daa Uwumbər aanaan ni.”

Baah len tibər ngbaan doo na, ubaa aa ki kaa u baa Yesu mbaan kpee.

Kristo aabər

(Matiu 22.41-46; Luk 20.41-44)

35 Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, ki baa bi, “Uwumbər aakaal aaməmək b ŋa kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ga li ye Ubər David aayaabil? 36 Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha Ubər David ubaa len ke,

‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ŋŋangii wəb

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’†

37 “Ubər David ubaa aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ŋmaa ye uyaabil aa?”

Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməmək b aabər

(Matiu 23.1-36; Luk 20.45-47)

Le kinipaak ngbaan pel Yesu aah len pu na, ki nan kpa mpopiin.

38 Waah tuk bi Uwumbər aabər na, le u bui bi, “Ni li nyi man Uwumbər aakaal aaməmək b aabər. Baagehn le ye ke bi li pee ŋibəkul

† 12:19 : Lik Ikaal 25.5. ‡ 12:26 : Lik Nnyam 3.6. § 12:30 : Lik Ikaal 6.4-5. * 12:31 : Lik

Liifai Yaab 19.18. † 12:36 : Lik Ilahn 110.1.

fəfək, ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyaŋ ni, ³⁹ ki ban ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee. ⁴⁰ Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbər ni yunni ke bi ɲmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na.”

Ukpopii ubaa aah tii sakpen pu na

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Yesu nan ka mal Uwumbər aapiin aadakaa, ki lik kinipaak ngbaan aah joo ɲimombil ɲani daka ngbaan ponn ni pu na. Le bi-wankpadam pam nan di ɲimombil pam ɲa u ponn ni. ⁴² Le ukpopiigiin ubaa mu dan nan di janjan mam bilee, ni ye kpakpaln na, ki di ɲa u ponn ni. ⁴³ Le Yesu yin waadidiliib, ki bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ukpopiigiin wee tii ɲimombil ki jer bi məmək aah tii pu na. ⁴⁴ Bi məmək tii, ki gur ɲimombil sakpen a. U ye ugiin la, le ki di waamombil məmək tii, kaa ki gur nibaa.”

13

Baah ga gbaa wii Uwumbər Aadichal pu na

(Matiu 24.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbər Aadichal ngbaan ni. Waah nyan ni na le waadidiliib ponn ni ubaa bui u ke, “Uməməkɾ, lik ɲitakpal ɲi bi di maa lidichal lee na aah ɲan pu na, lik tidir tee aah wiir pu na.”

² Le Yesu bui u, “Aa kan tidir sakpiin tee ee? Bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na
(Matiu 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ki ti kal Olif aasui aajool li bi tok Uwumbər Aadichal na paab. Le Piita, ni Jems, ni Jənn, ni Andru dan u chee bibaa, ki nan bui u ke, ⁴ “Tuk timi, bi ga ɲa kina

bayoonn? Ba ga li ye liməkli ki mək timi ke ni ɲeer bi ɲa kina?”

⁵ Le u bui bi ke, “Ni li nyi man, ubaa taa ɲmann nimi. ⁶ Binib pam le ga nan dan, ki pur maayimbil, ke bima le ye min Yesu, ki ɲmann binib pam. ⁷ Ni ga ɲun ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ɲa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁸ Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Kitiŋ ga deŋ ɲipepel, ɲipepel. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “Nimi nibaa, li nyi man. Bi ga nan chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee. Bi ga gbaa nimi mmeen aadir ni. M pu, le ntim aaninkpiib ni bibərb ga ji nimi tibər. Le ni ga tuk bi tibənyaan tee. ¹⁰ Binib ga di tibənyaan tee tuk ɲinibol məmək waahr, aan dulnyaa wee nin doo. ¹¹ Bi yaa chuu nimi, ki di buen bibəjirb chee kan, ni taa puen dak nisui ni ke ni ga len kinye. N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, ni len Uwumbər aah ga tuk nimi pu na. Naa ye nimi le ga len. Uwumbər Aafuur Nyaan le ga len. ¹² N-yoonn ngbaan le unii ga di una aabo ɲa binib aaŋaal ni ke bi ti ku u. Tetiib mu ga di baabim ɲa binib aaŋaal ni ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ¹³ M pu, le binib məmək ga li nan nimi. Unii umək jin limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ɲmar.”

Tiwan ni kaa ɲan na aabər

(Matiu 24.15-28; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)

¹⁴ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si naah kaa ba ga li si nin chee na.” (Tə, nimi bi karni na, ni li beer nimina aataaa.) “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni

kan, binib bi bi Judea aatinj ponn ni na san buen njjoo paab. ¹⁵ Unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa ki koo waadiik ni ke u ti yoor nibaa, u san mala. ¹⁶ Unii yaa bi kisaak kan, u taa ki gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁷ N-yoonn ngbaan kan, bipiib bi kpa njipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa njaa libiil na ga li kpa kinimbaak. ¹⁸ Mee Uwumbor man ke u taa cha tibor tee njaa kakab aayoonn. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, binib ga ji falaa sakpen a. Buyoonn Uwumbor nan naan dulnyaa na, ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²⁰ Uwumbor yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu kan, ubaa aan njmar. Le waanigeekaab aanimbaasaln pu na, u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu.

²¹ “N-yoonn ngbaan unii ubaa yaa bui nimi ke, ‘Lik, Kristo u ga gaa binib lii na so,’ ki yaa ki bui ke, ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²² Ba pu? binjmanjmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo la. Biken ga bui ke bi ye Uwumbor aabonabtiib la. Bi ga tun lijinjir aatun ki njmann binib; bi ga poon bibaa ke bi njmann Uwumbor aanib mu. ²³ Ni li nyi man. M puun tuk nimi tibor timina momok.”

Yesu aah ga gir ni pu na

(Matiu 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴⁻²⁵ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwob, le paacham aawan aan ki li bi mbamom. Nwiin ga boln. Ujmal mu aan ki li wiin. Injabi mu ga lir. ²⁶ N-yoonn ngbaan le ni ga kan min Unibon Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpoon. ²⁷ N-yoonn ngbaan le m ga tun Uwumbor aatuuntiib dulnyaa wee ponn ni momok, liwipuul, ni liwilir, ni njangan, ni njangii wob,

bi ti kuuni maanib momok, ki di dan m chee.”

Bukpasom aayatanjaki

(Matiu 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ “Bukpasom le ye liyatanjaki ki tii nimi. Bu aabon yaa bi njani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, kiseek ga seer. ²⁹ Kina na, ni yaa kan nimina bi njani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, m ga gir ni. ³⁰ M tuk nimi mbamon la, dandana aanib aanjer le tiwan nimina momok puen njaa. ³¹ Paacham ni taab ga jer. Maamobon ma aanjer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na

(Matiu 24.36-44)

³² “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbor aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbor Aajapoon mu aa nyi. Nte Uwumbor baanja le nyi. ³³ Ni li nyi man, ki li ka lik man, aan ki li mee Uwumbor; ba pu? naa nyi buyoonn m ga gir ni na. ³⁴ Ni naahn uja u nan ban u chuun nsan, ki tuk waatutum ke bi li joo waadichal mbamom, ki mok bi momok baah ga tun lituln li na, ki tuk ukikiir na ke u li kii, le ki nin buen. ³⁵ Ni mu li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na, nibaakan kijoobon, nibaakan kinyetaasiik, nibaakan ikooja aah wii buyoonn na, nibaakan lichakpitaawoln. ³⁶ Ni li nyi man, aan m yaa lir nimi ki fuu ni kan, maan nan muin ni do geen. ³⁷ Maah tuk nimi pu na, m tuk binib momok la, li nyi man.”

14

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na

(Matiu 26.1-5; Luk 22.1-2; Jonn 11.45-53)

¹ N-yoonn ngbaan, ni nan gur iwiin ilee, bi kuun ki ti ji njim mu bi yin mu ke Lakerjer aajim

* **13:15** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di ido paan puln tidir paab, le ki di titan par biin. Bi nan maa njibimbini le ki taa joi kidiik aapaacham.

na.* N-yoonn ngbaan, le bi ηmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkɔb nan kal ki kpokl baah ga ηa pu ki loon chuu Yesu ki ku u na, ² le ki bui tɔb ke, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak na ga ηmɔ tajar.”

Upii ubaa aah nyun Yesu pu na
(*Matiu 26.6-13; Jɔnn 12.1-8*)

³ To, Yesu nan bi Betani aatin ni, ki bi Simonni u nan ye ukɔndaan na do, ki ka ji tijikaar. Waah ka ji tijikaar kina na, le upii ubaa koo ni ki joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na, bi yin mu ke naad, ki bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni. Upii ngbaan nan chuu gii kpalba ngbaan aaneen ni, ki di tulalee na mɔmɔk kpir Yesu aayil pu. ⁴ Waah ηa kina na, le bi ponn ni bibaa gee liηuul, ki baa tɔb ke, “Ba ηa u bii tulalee ngbaan kina?” ⁵ Ti ba ga ηmaa di u kooh ki kan ilik ni jer iwiin ikui itaa aapal na, ki di tii bigiim.” Le bi ηulni u pu.

⁶ Le Yesu bui bi, “Di cha u man. Ba ηa ni muk u kina? U tun lituln li ηan na le ki tii mi. ⁷ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Naah ga li ban ni ter bi buyoonn na kan, ni ga ηmaa ter bi. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ⁸ U ηa waah ga ηmaa ηa pu na la. U di tulalee ngbaan kpir m pu ki puen toor nwon ke bi ti sub mi la. ⁹ M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk ni na, bi ga len waah ηa pu na ke binib li teer waabɔr.”

Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na
(*Matiu 26.14-16; Luk 22.3-6*)

¹⁰ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ki ti tuk bi ke u

ban u di Yesu ηa binjaal ni la. ¹¹ Baah ηun kina na, le ni ηa bi mpopiin. Le bi puu tipuur ke bi ga tii u njimobil. Le u ban nsan mu u ga di Yesu ηa binjaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(*Matiu 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jɔnn 13.21-30*)

¹² Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ηmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aajan aawiindaal, bundaln bi ga kɔr upihbo na, le Yesu aadidiliib dan nan baa u ke, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹³ Le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Ni li cha kitiη ngbaan ponn ni man. Ni yaa koo ki ponn ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. ¹⁴ Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ki bui udichadaan ngbaan, ‘Umɔmɔkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?’ ¹⁵ Le u ga mɔk nimi paacham aadisakpen ki bi puun toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee ki tii timi.”

¹⁶ Le bi siir, ki buen kitiη ngbaan ni, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

¹⁷ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee na koo kidiik ngbaan ponn ni, ki kal ke bi ji. ¹⁸ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi. Nimi bi bi ji m chee na ponn ni ubaa le ga ηa kina.”

¹⁹ Bisui nan bii. Le bi baa u ubaabaa ubaabaa, “Ni ye min la aa?”

²⁰ Le u bui bi, “Nimi kipiik ni bilee bimina ponn ni ubaa le ga ηa kina. Ni ye m ni unii u kpaan bi ji lisambil libaa ponn ni na la. ²¹ Min Unibɔn Aabo ga kpo ke naah ηmee Uwumbɔr Aagban ponn ni ke m ga

* **14:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijipt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

kpo pu na. Tibɔbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu. Bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

Tidindaan aajim

(*Matiu 26.26-30; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25*)

²² Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbɔr, ki gii, ki di tii waadidiliib, le ki bui ke, “Gaa man. Maawon le na.”

²³ Le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbɔr, ki di tii bi. Le bi mɔmɔk nyun. ²⁴ Le u bui bi, “Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii nimi. Binib pam aatunwanbir pu le maasin ngbaan ga nya. ²⁵ M tuk nimi mbamɔn la, maan ki nyu n̄isubil aanyun ngbaan ki ti saa bundaln m ga ti nyu n̄isubil aanyunpɔm Uwumbɔr aanaan ni na.”

²⁶ Le bi gaa Uwumbɔr aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(*Matiu 26.31-35; Luk 22.31-34; Jɔnn 13.36-38*)

²⁷ Le Yesu ti bui bi, “Ni mɔmɔk ga san cha mi. Ni n̄mee Uwumbɔr Aagban̄ ni ke, ‘Uwumbɔr ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’† ²⁸ Buyoonn Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan, ki buen Galilee.”

²⁹ Le Piita bui u, “Bi mɔmɔk yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁰ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, kinyeek kimina, aa ga len n̄fum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.”

³¹ Le Piita po beenin len ke, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib mɔmɔk mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbɔr pu na

(*Matiu 26.36-46; Luk 22.39-46*)

³² Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui waadidiliib, “Kal do man, m buen ti mee Uwumbɔr.”

³³ Le u di Piita, ni Jems, ni Jɔnn buen. Le usui bii pam. Mpombiin ni nsugar nan muk u sakpen. ³⁴ Le u bui bi, “Nsui bii sakpen, ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kal do ki li lik man.”

³⁵ Le u foor siib, ki doon kitiŋ lichichikr, ki mee Uwumbɔr ke ni yaa ga n̄maa n̄a aan u taa ji falaa u choo na kan, u taa cha u ji falaa ngbaan, ³⁶ ki bui ke, “Nte, aa ga n̄maa n̄a tiwan mɔmɔk. Nyan mi falaa u choo na ni. Aa mu tee n̄a saageehn, ki taa n̄a maageehn.”

³⁷ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti muin bi dɔ geen; le u bui Simonn Piita ke, “Simonn, aa dɔ geen la aa? Saa n̄maa li ka lik kikir kibaa aa? ³⁸ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbɔr, aan ki taa koo ntɔŋ ni. Nisui ban ni li lik, le tiwon aa pɔɔ.”

³⁹ Le u ki foor siib ki ti mee Uwumbɔr, ki ki bui u tibɔr tichachaan ngbaan, ⁴⁰ le ki ki gir buen waadidiliib chee, ki ti muin bi ki dɔ geen la; ngeen nan joo bi sakpen. Le baa nyi baah ga len pu na.

⁴¹ Le u ki buen ti mee Uwumbɔr, ki ki gir ni taataa, ki ki muin bi dɔ geen; le u baa bi, “Ni beenin fuur ki dɔ geen la aa? Ni n̄eer a. N-yoonn fuu a. U kooh min Unibɔn Aabo, ki di n̄a titunwanbirdam aan̄aal ni la. ⁴² Fii, ti li cha man. Lik, unii u kooh mi na peen ni a.”

Baah chuu Yesu pu na

(*Matiu 26.47-56; Luk 22.47-53; Jɔnn 18.3-12*)

⁴³ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbɔr aatotoorn̄kpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb,

† 14:27 : Lik Sekaria 13.7.

ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁴ Judas u kooh Yesu na, nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[‡] na kan, uma le na. Bi chuu u mpɔɔn, ki di u buen.

⁴⁵ Judas aah fuu ni na, le u kpaan buen Yesu chee, ki ti bui ke, “Uməmək,” le ki moor utakpiln. ⁴⁶ Le bi chuu Yesu mpɔɔn pu. ⁴⁷ Waadidiliib ponn ni ubaa nan yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiiija aatafal. ⁴⁸ Le Yesu baa binib bi dan bi nan chuu u na ke, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi ke maah ye uffiiir le na aa? ⁴⁹ Iwiin məmək m nan bi ni chee Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, le naa chuu mi. Tɔ, nimina ŋa ke ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na la.”

⁵⁰ Le waadidiliib məmək san cha u.

⁵¹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima chee, ki pee likekepiln, ki paani Yesu pu. Le bi laan chuu unachipɔɔn ngbaan aakekeln. ⁵² Le u san cha waakekeln, ki san cha unjmeen.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na

(*Matiu 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jonn 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Le bi di Yesu buen Uwumbər aatotoorninkpel aadichal ni. Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməməkɔ mu kuun ni nima chee. ⁵⁴ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni, ki koo, ki ti kal bikikiirb chee wol mmii. ⁵⁵ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni bibɔjirb aaninkpiib məmək ban biseeraadam bi ga bii Yesu aan bi ku u na. ⁵⁶ Le biseeraadam pam mɔln inyamɔn paan u, ki bii u.

Baah len pu na, naa kpaan. Nima pu na, baa kan waataani.

⁵⁷ Le bijab bibaa fii sil, ki mɔln inyamɔn paan u, le ki bui ke, ⁵⁸ “Ti ŋun u len ke u ga gbaa wii Uwumbər Aadichal li binib maa li na, ki ki maa liken li binib aa maa li na, iwiin itaa.” ⁵⁹ Le bijab bimina mu aah len pu na, naa kpaan.

⁶⁰ Le Uwumbər aatotoorninkpel ngbaan fii sil bi məmək aanimbiin ni, le ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?”

⁶¹ Le Yesu si ŋmin, kaa len tibaa. Le Uwumbər aatotoorninkpel ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na aan saa ye? Aa ye Uwumbər u ti pak u na Aajapɔɔn aa?”

⁶² Le Yesu bui ke, “M ye. Ni ga kan min Unibɔn Aabo ka Uwumbər aanjangii wɔb. Ni ga kan m bi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶³ Waah len kina na, le Uwumbər aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “Taa ki ban seeraadam. U di ubaa ŋan Uwumbər la. ⁶⁴ Ni ŋun waah sii Uwumbər pu na. Ni dak kinye?”

Le bi məmək bui ke u ŋeer bi ku u la.

⁶⁵ Le bi ponn ni bibaa piin ki bi tee timɔtan ŋani u pu, le ki di likekeln poo unimbil, ki gbaa u, ki baa u ke, “Ulau faa si?” Bikikiirb ngbaan mu nan gaa u ki gbaa u.

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.69-75; Luk 22.56-62; Jonn 18.15-18, 25-27*)

⁶⁶ Piita aah nan bi lichiln ngbaan ni na, le Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiipii ubaa dan ⁶⁷ ki nan kan Piita bi wol mmii. Le u lik u mbamɔm, le ki bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee.”

⁶⁸ Le Piita nee, ki bui u, “Maa bee saah len pu na aatataa,” le ki nyan lipaal kikaakpaak ponn ni. N-yoonn ngbaan le ukooja wii.

[‡] 14:44 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mək ngeehn.

⁶⁹ Le unaagbiipii ngbaan ki kan u, le ki bui binib bi si nima chee na ke, “Umina ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la.” ⁷⁰ Le Piita ki nee lelee.

Le ni ki kpee siib, le binib bi si u chee na bui u ke, “Ni ye mbamɔn, aa ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la; aa mu ye Galilee aatinj aanii la.”

⁷¹ Le Piita puu Uwumbɔr, ki bui ke, “Maa nyi naah len unii u na. M yaa mɔn nnyamɔn kan, Uwumbɔr daa ntafal.”

⁷² Libuul ngbaan ni, le lelee aakooja wii. Le Piita teer ke Yesu ba bui u ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii.” Piita aah teer kina na, le u wii pam.

15

Pailat aah jin Yesu tibɔr pu na

(Matiu 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jɔnn 18.28-38)

¹ Kichakpinaanyeeek ni le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk kal ki kpokl baah ga ɲa pu na. Le bi buu Yesu tikululn, ki di u buen kitinj ngbaan aaninkpel u bi yin u ke Pailat na chee, ki di u ɲa unjaal ni. ² Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabɔr la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

³ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ngbaan bii u sakpen. ⁴ Le Pailat ki baa u, “Saan len tibaa aa? Li pel baah bii si sakpen pu na.”

⁵ Le Yesu aa ki len tibaa. Waah kaa len tibaa na, le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Matiu 27.15-26; Luk 23.13-25; Jɔnn 18.39-19.16)

⁶ Njim ngbaan aayoonn nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na lii. ⁷ N-yoonn ngbaan, unaagbiija ubaa nan bi kiyondiik ni, bi yin u ke Barabas. U ni bakadam bi nan dii u na nan

tukni kitinj ngbaan aaninkpiib, ki ku binib. Nima pu le bi nan di bi ɲa kiyondiik ni. ⁸ Le kinipaak ngbaan dan Pailat chee, ki bui u ke u ɲa waah ti ɲani pu njim ngbaan yoonn mɔmɔk na, ki nyan unaagbiija ubaa lii. ⁹ Le u baa bi, “Ni ban m nyan ni Juu yaab aabɔr la aa?” ¹⁰ Pailat bee ke Uwumbɔr aatotoorninkpiib kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ɲa unjaal ni.

¹¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u nyan Barabas lii, naa ye Yesu. ¹² Kinipaak ngbaan aah tuk Pailat kina na, le u ki baa bi, “Kina kan, uja u ni yin u ke Juu yaab aabɔr na, m ga ɲa u kinye?”

¹³ Le bi teen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

¹⁴ Le Pailat baa bi, “Ba ɲa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar sakpen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

¹⁵ Le Pailat ban ke u sɔɲ bisui. Kina pu na, u nan nyan Barabas lii, le ki cha waajab lue Yesu ɲinaalab, ki di u ɲa binjaal ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Butɔb aajab aah yook Yesu pu na

(Matiu 27.27-31; Jɔnn 19.2-3)

¹⁶ Le butɔb aajab ngbaan di u buen Pailat aachiln ni, ki yin bijab biken ke bi kuun ni. ¹⁷ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, le ki di libɔkumaln peen u, ki di ikokon luu kiyikpupuk ki di chinj u, ¹⁸ le ki doon u ke, “Juu yaab aabɔr, aa pɔɔ ɔɔ?” ¹⁹ ki joo lidabil gbaa uyil paab, le ki tee timɔɔtan lɛ u, ki gbaan unimbiin ni ki doon u. ²⁰ Baah ɲa u mbɔnyun ki ti doo na, le bi chuu peer libɔkumaln ngbaan, ki di waawanpeenkaan peen u, ki di u nyan, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Baah kpaa u ndɔpuinkoo pu pu na

(Matiu 27.32-44; Luk 23.26-43; Jɔnn 19.17-27)

²¹ Baah cha na, le bi ton uja ubaa nsaan ni, bi yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiŋ aanii la. U nyan ni ntingbaan ni, le ki choo Jerusalem. U nan ye Aleksanda ni Rufus aate la. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo. ²² Le bi di Yesu buen nibaa chee, bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaŋ aapepel.” ²³ Baah ti fuu nima chee na, le binib bibaa ban bi tii Yesu ndaan mu nnyɔk ŋmal mu ponn ni na ke u nyun. Le u yii, kaa nyun. ²⁴ Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan yakr tɔb. Bi nan too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na. ²⁵ Ni nan ye kichakpiik ni, tikur tiwae yoonn la, le bi kpaa u ndɔpuinkoo pu. ²⁶ Le bi ŋmee kigban budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Bi nan ŋmee ke, “Juu yaab aabɔr.” ²⁷ Bi nan di bififiirb bilee kpaa idɔpuinkee pu. Bi di ubaa unjan wɔb, ki di uken kpaa unjan wɔb. [²⁸ Le ni gbiin Uwumbɔr Aagban aah len pu na ke, “Bi ŋa u ke baah ŋani titunwanbir-dam pu na.”*]

²⁹ Waah lee ndɔpuinkoo pu na, le binib bi jer nima chee na seei u, ki gbakr biyil, le ki bui u, “Aa mu. Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, ³⁰ sunn ni ndɔpuinkoo ngbaan pu ki ŋmar.”

³¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu ŋa u mbɔnyun, ki bui tɔb ke, “U gaal biken le bi ŋmar, kaan ŋmaa gaa ubaa lii. ³² Kristo u ga gaa binib lii ki ye Juu yaab aabɔr na, u sunn ni ndɔpuinkoo pu dandana wee, aan ti kan ki gaa u ki kii.”

Le baah di bififiirb bilee bi kpaa u chee idɔpuinkee pu na, bi mu sii u.

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Luk 23.44-49; Jɔnn 19.28-30*)

³³ Nwiin kaasisik ni, le itingbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ³⁴ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu ke, “Eloi, eloi, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke “Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?”†

³⁵ Binib bi nan si nima chee na ŋun waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Li pel man, u yin Elaija la.” ³⁶ Le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di ŋa lidabil pu, ki di ŋa Yesu aamɔb chee ke u moor, le ki bui ke, “Di cha man, aan ti lik ke Elaija ga dan ki nan sunn ni u aan waan dan.”

³⁷ Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki kpo.

³⁸ Le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na, chuu kar paacham ki ti saa kitiŋ. ³⁹ Le butɔb aajab aaninkpel u si ndɔpuinkoo ngbaan taab na kan Yesu aah kpo pu na, le ki bui ke, “Mbamɔn, uja ngbaan sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁴⁰ Bipiib bibaa mu nan bi nima chee, ki si dandar, ki si lik. Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene, uken mu ye Salome, uken mu ye Mari u ye Jems waatiir ni Joses aana na. ⁴¹ Yesu aah nan bi Galilee na, le bipiib ngbaan nan dii u, ki tun lituln ter u. Bipiib bi wiir ki nan dii u dan Jerusalem na mu nan bi nima chee.

Baah sub Yesu pu na

(*Matiu 27.57-61; Luk 23.50-56; Jɔnn 19.38-42*)

⁴² Kijook aah joor na, le uja ubaa fuu ni, bi yin u ke Josef. U nan ye Arimatea aatiŋ aanii la, ki ye bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa, ki kpa liyimbil. ⁴³ U mu nan bi kii Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. Ni nan ye kitaak ki ga

* 15:28 : Lik Aisaya 53.12. † 15:34 : Lik Ilahn 22.1.

woln juu yaab aakpaakool daal na, buyoonn bi gor ke bi ji likpaakool daal na. Le Josef buen Pailat chee ni lipobil, ki ti bui u, "Tii mi Yesu aawon." ⁴⁴ Pailat aah n̄un ke u kpo na, le ni gar u. Le u yin ni bijab aaninkpel na, ki nan baa u ke, "Yesu aah kpo na, ni yunn aa?" ⁴⁵ Le u tuk u waah kpo buyoonn na. Pailat aah n̄un ke u kpo na, le u tii Josef nsan ke u yoor waawon. ⁴⁶ Josef nan daa likekenyaan, ki nyan Yesu aawon nd̄puinkoo pu, ki di u poo likekeln ngbaan ni, ki di u ti sub kitakpaluŋ ni. Bi nan gbii kitakpaluŋ ngbaan litakpasakpeln libaa aasikakl ni la. Le u di litakpapapaln leŋ mbisam̄ob. ⁴⁷ Le Mari Magdalene, ni Mari u ye Joses aana na, kan baah di Yesu aawon sub nin chee na.

16

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(*Matiu 28.1-8; Luk 24.1-12; J̄onn 20.1-10*)

¹ Juu yaab aakpaakool daal aajook, le Mari Magdalene ni Salome, ni Mari u ye Jems aana na, buen ti daa tulalee, bi ti di ŋa Yesu aawon pu. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeeek ni, nwiin aah laa puu na, le bi buen likaakul ngbaan chee. ³ T̄o, litakpal li lek kitakpaluŋ ngbaan aam̄ob na ye lisakpeln la. Nima pu na, baah cha na, le bi baa t̄ob ke, "N̄ma ga ti biln litakpal na tii timi?" ⁴ Le bi lik, ki kan ke litakpal na aa ki lek. ⁵ Le bi koo likaakul na ponn ni ki kan unachip̄eɔn ubaa ka ŋrangii w̄ob ki pee lib̄okupiln f̄ɔf̄ok. Le ni gar bi pam.

⁶ Le u bui bi, "Ni taa cha ni gar nimi man. Ni ban Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii u bi nan kpa a u nd̄puinkoo pu na la. U fikr nkun ni a. Waa bi do. Lik man baah nan di u bil nin chee na." ⁷ Ni li cha ki ti tuk Piita ni waadidiliib biken ke u loln bi pu nsan, ki cha Galilee aatiŋ

ni. Bi ga ti kan u nima, waah nan tuk bi pu na."

⁸ Le ni gar bipiib na pam, le biwon gbaa. Le bi nyan likaakul na ni, ki san. Ijawaan aah chuu bi na, le baa tuk unii ubaa.

Yesu aah di ubaa m̄ok binib pu na
(*Matiu 28.9-10; J̄onn 20.11-18; Luk 24.13-35*)

[⁹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aachakpitaawoln, Yesu aah fikr nkun ni na, le u puen di ubaa m̄ok Mari Magdalene. Mari le ye upii u Yesu nan nyan tiyayaar tilole u ni na. ¹⁰ Le Mari buen binib bi nan d̄ii Yesu na chee. Bi nan kpa mpombiin ki ka wii. Le Mari tuk bi ke u kan Yesu, u fikr nkun ni a. ¹¹ Baah n̄un kina na, le baa pak ti.

¹² Nimina aapu w̄ob, le bi ponn ni bilee nan chuun cha ntingbaan ni. Baah cha na, le Yesu nan di ubaa m̄ok bi. Waa nan bi ke waah nan bi pu buyoonn Mari Magdalene kan u na. ¹³ Le bi gir buen biken chee, ki ti tuk bi ke bi kan Yesu. Le baa pak baah len pu na.

Yesu aah di ubaa m̄ok waa-didiliib pu na

(*Matiu 28.16-20; Luk 24.36-49; J̄onn 20.19-23; Lituln 1.6-8*)

¹⁴ Nimina aapu w̄ob, le waa-didiliib kipiik ni ubaa ka ji tijikaar. Baah bi ji na, le Yesu di ubaa m̄ok bi, le ki kae bi, ke ba ŋa baa pak binib bi kan u, waah fikr nkun ni aapu w̄ob na aah len pu na, ke bitafal le p̄o. Baa gaa u ki kii mbam̄om. ¹⁵ Le u ki tuk bi, "Ni li cha dulnyaa m̄om̄ok ni, ki di tib̄onyaan tee tuk binib m̄om̄ok. ¹⁶ Unii u gaa mi ki kii, ki cha bi muin u nnyun ni na, u ga ŋmar. Unii u kaa gaa mi ki kii na, Uwumb̄ar ga bui ke waab̄ar bii. ¹⁷ Binib bi gaa mi ki kii na ga tun lijn̄jiir aatun. Maayimbil pu le bi ga nyan tiyayaar binib ni; bi ga len iliin yayan; ¹⁸ bi ga chuu iwaa, le yaan ŋa bi nibaa. Bi yaa nyu liluul kan,

laan ŋa bi nibaa. Bi ga di biŋaal
paan bibum pu, le bi ga pɔɔk.”

*Uwumbɔr aah di Yesu buen
paacham pu na*

(Luk 24.50-53; Lituln 1.9-11)

¹⁹Tidindaan Yesu aah len bi chee
tibɔr doo na, le Uwumbɔr di u
buen paacham, le u ti kal uŋangii
wɔb. ²⁰Le waadidiliib buen ŋipepel
mɔmɔk ni, ki ti tuk binib tibɔnyaan
tee. Le Tidindaan ter bi, ki cha bi
tun lijnjiir aatun. Baah tun lijnjiir
aatun na, nima le mɔk binib ke
baah len tibɔnyaan ti na, ti gbii.
Amii.]

Tibɔnyaan ti LUK ŋmee ti na

¹ Maaninkpel Teofilus, binib pam nan pɔɔn bibaa ki ŋmee kigbar ponn ni tibɔr ti nan ŋa tikaasisik ni na. ² Binib bi kan tibɔr ngbaan aah piin ki ti doo pu na mooni ti, ki tuk timi. Le bi ŋmee baah tuk timi pu na. ³ Min Luk, m mu bee mbamɔm tibɔr ngbaan aah piin pu ki ti doo pu na. Nima le m dak ke ni ŋan m mu ŋmee ti, taah piin ki ti saa pu na, ki tii si, ⁴ aan aa mu bee baah tuk si tibɔr ti na aabamɔn.

Uwumbɔr aatuun aah len ke bi ga maa Jɔnn pu na

⁵ Buyoonn Herod nan ye Judea aatiŋ aabɔr na, le Uwumbɔr aatotoor ubaa nan bi, bi nan yin u ke Sekaria. U nan ye Abija aamaal ponn ni aanii la. Upuu aayimbil nan ye Elisabef. U mu nan ye Uwumbɔr aatotoor Aaronn aamaal ponn ni aanii ubaa la. ⁶ Sekaria ni upuu mɔmɔk nan ye bininyaam Uwumbɔr chee, ki dii waakaal mɔmɔk, ki ŋani waah ban pu na, kaa kpa taani ubaa. ⁷ Baa nan kpa ubo. Elisabef nan ye upiinjooob la. Bi mɔmɔk mu nan por la.

⁸⁻⁹ Uwumbɔr aatotoorb aakaal aah dii pu na, le bi lee Sekaria, u ti koo Uwumbɔr Aadichal ni ki see tulalee aayon. Waayoonn aah fuu ni na, le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, u ti tun lituln limina. ¹⁰ Buyoonn u bi seer tulalee aayon ngbaan tii Uwumbɔr na, le kinipaak sakpeŋ bi lipaal, ki mee Uwumbɔr. ¹¹ Le u kan Uwumbɔr aatuun, baah seer tulalee aayon libimbiln li paab na aanŋangii wɔb. ¹² Sekaria aah kan u na, le ni muk u, le ijawaan chuu u. ¹³ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Sekaria, taa san ijawaan.

Uwumbɔr ŋun saameen a. Aapuu Elisabef ga maa ubijabo, ki tii si. Le aa ga yin u ke Jɔnn. ¹⁴ U yaa ma u kan, le aa ga li kpa mpoopin pam. Binib pam mu ga li mɔɔni. ¹⁵ U ga li ye uninyuun Uwumbɔr chee. Waan nyu ŋisubil aadaan, ki mu aan nyu ndaan mubaa. U ga li gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan buyoonn bi ga maa u na, ki li joo cha. ¹⁶ U ga cha nimi Israel yaab pam gir ti dii Bidindaan Uwumbɔr. ¹⁷ U ga li kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mpɔɔn, ke Uwumbɔr aabɔnabr Elaija aah nan kpa pu na, ki ga loln ni Tidindaan pu nsan. U ga cha tetiib ni baabim ki kpaan.* U ga cha binib bi kaa kii Uwumbɔr aamɔb na li kpa nlan, aan bi kpeln, ki li dii bininyaam aah dii pu na. U ga toor binib, bi li ye binib bi gor ki kii Uwumbɔr na.”

¹⁸ Le Sekaria bui Uwumbɔr aatuun ngbaan, “M por a, mpuu mu por a; m ga ŋa kinye ki bee ke saah len pu na ga sil ŋa.”

¹⁹ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “M ye Gabriel u si Uwumbɔr aanimbiin ni na la. U tun ni mi ke m nan tuk si tibɔnyaan tee. ²⁰ Ni yaa nan ŋeer kan, maah len pu na ga gbiin. Saah kaa pak maah len pu na, le aa ga ŋa ubir, kaan ki ŋmaa len tibɔr ki ti saa buyoonn tiwan nimina ga ŋa na.”

²¹ Le kinipaak ngbaan si lipaal, ki si kii buyoonn Sekaria ga nya ni Uwumbɔr Aadichal ni na. U nan yunn kaa nyan ni, le ni gar bi pam. ²² Waah nan nyan ni na, waa ŋmaa len bi chee tibɔr. Nima le cha bi bee ke u kan lijinjiir aawan Uwumbɔr Aadichal ni. Le u beenin len libir, kaa ŋmaa len tibɔr.

²³ Waawiin aah ye pu u tun lituln Uwumbɔr Aadichal ni na aah doo na, le u kun. ²⁴ Ni bi ki cha, le upuu Elisabef dek lipuul, ki di ubaa bɔr inmal inmu, ²⁵ le ki bui ke, “Uwumbɔr lik maah bi pu na la, le

* 1:17 : Lik Malakai 4.5-6.

ki ɲa mi tibulchinn kina ki tii mi, ki nyan mi inimɔɔn ni.”

Uwumbɔr aatuun aah bui Mari ke u ga maa Yesu pu na

²⁶ Lipuul aah ɲa inɲmal iloob aapuul na, le Uwumbɔr tun waatuun Gabriel ke u buen Galilee aatiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ²⁷ ke u buen usapɔɔn ubaa chee, bi yin u ke Mari. Waa nyi uja. Bi nan puu ke bi ga tii u tichar. Bi yin uchal Josef, u ye Ubɔr David aamaal ponn ni aanii ubaa la. ²⁸ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan fuu ni Mari chee ki doon u, le ki bui u, “Uwumbɔr ɲa si tibulchinn sakpen a, ki bi aa chee, ki ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib mɔmɔk pu na.”

²⁹ Waah len kina na, le ni gar Mari sakpen. Le u dakl lik waah len pu na aatataa. ³⁰ Le u ki bui u, “Mari, taa san ijawaan. Uwumbɔr ɲa si tibulchinn la. ³¹ Aa ga dek lipuul, ki maa ubijabo ki yin u ke Yesu. ³² U ga li ye uninyuun la. Bi ga yin u Uwumbɔr u kaa kpa ɲeen aatɔ na Aajapɔɔn. Tidindaan Uwumbɔr ga tii u uyaaja Ubɔr David aanaan. ³³ U ga li ye uyaaja Jakob aayaabitiib† aabɔr n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Waanaan aan doo.”

³⁴ Le Mari baa Uwumbɔr aatuun ngbaan ke, “Maah kaa nyi uja na, m ga ɲa kinye ki maa ubo?”

³⁵ Le u bui u, “Uwumbɔr Aafuur Nyaan ga sunn ni aa pu. Uwumbɔr u kaa kpa ɲeen aatɔ na aapɔɔn ga cha aa dek lipuul. Nima pu na, saah ga maa ubo u na ga li ye chain. Bi ga yin u ke Uwumbɔr Aajapɔɔn la. ³⁶ Lik, aana aabo Elisabef, u por na, u mu pil ubijabo aapuul. Baah nan yin u ke upiɲjoob na kpa inɲmal iloob aapuul la; ³⁷ nibaa aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

³⁸ Le Mari bui Uwumbɔr aatuun ngbaan, “M ye Uwumbɔr aanaagbiipii la. Saah len pu na, u cha

ni ɲa kina.” Le Uwumbɔr aatuun ngbaan buen.

Mari aah mann Elisabef pu na

³⁹ N-yoonn ngbaan le Mari gor mala ki buen ɲijoo ponn ni, le ki ti buen kitin kibaa ni, ki bi Juda aatiɲ ponn ni,† ⁴⁰ le ki koo Sekaria do, ki doon Sekaria aapuu Elisabef. ⁴¹ Elisabef aah ɲun idoon pu na, le waabo fii uponn ni. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin Elisabef. ⁴² Le u len mpɔɔn pu ki bui Mari, “Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib mɔmɔk pu na, ki ɲa tinyoor ɲa ubo u bi aaponn ni na mu la. ⁴³ Ba ɲa Uwumbɔr nyuɲ mi kina ki cha Ndindaan aana dan nan mann mi? ⁴⁴ Ntafal aah ɲun saadoon na, le maabo fii mponn ni, waah kpa mpopiin pu na. ⁴⁵ Si u gaa Uwumbɔr ki kii na, u ɲa tinyoor ɲa aa pu la, ki ga ɲa waah nan tuk si ke u ga ɲa pu na.”

Mari aah gaa nlahn ki pak Uwumbɔr pu na

⁴⁶ Le Mari bui ke, “M nyuɲni Uwumbɔr nsui ni la. ⁴⁷ M kpa mpopiin sakpen, Uwumbɔr u gaa mi lii na pu. ⁴⁸ U teer mi u ye waanaagbiipiigiin na bɔr. Dandana ki joo cha, binib mɔmɔk ga len ke Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa m pu la,

⁴⁹ ba pu? Uwumbɔr u kpa mpɔɔn na tun litukpaan ki tii mi. Waayimbil ye chain la.

⁵⁰ Binib bi san u na, u san bi kinimbaak, ni biyaabitiib, ni biyaabisɔsɔk ponn ni ki joo cha.

⁵¹ U mɔk binib waapɔɔn, ki jenn kalmbaanidam bi dak ke bi ye bininyuum na.

⁵² U nyan bibɔrkpaam baanaan ni, ki nyuɲ bigiim.

⁵³ Binib bi nkon joo bi na,

† 1:33 : Jakob aayaabitiib ye Israel yaab la. † 1:39 : Ni nan ye iwiin inaa bee inɲmu aasachuln la.

u tii bi tijikaar nyaan, bi ji bab.
U cha biwankpadam chuun ni
injaalpeen.

⁵⁴ Waah nan puu tipuur ti tii tiyaa-
jatiib na,
u ŋa kina la, ki ter waatutum
Israel yaab.

⁵⁵ U teer ki san Abraham ni
uyaabitiib kinimbaak
n-yoonn mu kaa kpa ndoon na
la.”

⁵⁶ To, Mari nan bi Elisabef do
ijmal itaa, le ki nin gir kun.

*Baah ma Jønn u muini binib
nnyun ni na pu na*

⁵⁷ Le ni ŋeer Elisabef maa ubo.
Le u ma ubijabo. ⁵⁸ Le udoyaab
ŋun ke Uwumbør san u kinimbaak
sakpen. Le u ni bi kpaan ki mæoni.

⁵⁹ Waabo aawiin iniin daal, le bi
dan bi nan gii uchakpaln, le ki ban
bi yin u ke Sekaria ke baah yin ute
pu na. ⁶⁰ Le una aa kii, ki bui ke bi
ga yin u ke Jønn la.

⁶¹ Le bi bui u, “Unii ubaa aa kpa
liyimbil limina nimi aamaal ponn
ni.” ⁶² Le bi di binjaal len ute chee, ki
baa u ke u ban ke bi yi waabo kinye.

⁶³ Le u bui bi ke bi tii u kigban.
Baah tii u na, le u ŋmee ke, “Waay-
imbil le ye Jønn.” Le ni gar bi
mæmæk pam. ⁶⁴ Libuul ngbaan ni
le Sekaria aalambil lõkr. Le u piin
ki bi len ki pak Uwumbør. ⁶⁵ Le
ijawaan chuu bidoyaab mæmæk. Le
Judea aatim mumæk bi ŋijoo ponn
ni na aanib ŋun tibør ngbaan. ⁶⁶ Ni
nan ŋa binib bimæk ŋun ti na ilan-
dak. Le bi baa ke, “Ubo ngbaan ga
li ye ba aanibol?” Ba pu? Uwumbør
aanjaal nan bi u pu.

Sekaria aah pak Uwumbør pu na

⁶⁷ Le Uwumbør Aafuur Nyaan
gbiin Sekaria, u ye Jønn aate na, le
ki cha u len Uwumbør aabør:

⁶⁸ “Cha ti pak Tidindaan u ye timi
Israel yaab Aawumbør na.

U dan nan ter waanib, ki nyan bi
tinaagbiir ni,

⁶⁹ ki tii timi unii u ga gaa timi lii, ki
kpa mpæon,
ki ye waatutunn Ubør David
aamaal ponn ni aanii ubaa na.

⁷⁰ U nan cha waabønabtiib chain
len kina n-yaayoonn na
ki joo cha.

⁷¹ U nan puu tipuur ke u ga nyan
timi, timi aadim aanjaal ni,
ni bimæk nan timi na aanjaal ni,
aan ti ŋmar.

⁷² U nan len ke u ga san tiyaaajatiib
kinimbaak,
ki teer waah puu tipuur ti ye
chain na bør.

⁷³ U nan puu tipuur tii tiyaaaja Abra-
ham,

⁷⁴ ke u ga nyan timi, timi aadim
aanjaal ni,
aan ti dii u ki taa li san ijawaan,

⁷⁵ ki li bi chain,
ki li kpa mbimbinyaan u chee
n-yoonn mæmæk.

⁷⁶ Si, maabo, bi ga yin si ke
Uwumbør u kaa kpa
ŋeen aatø na aabønabr.

Aa ga loln ni Tidindaan pu nsan,
ki toor nsan tii u,

⁷⁷ ki tuk waanib ke u ga di cha
baatunwanbir pinn bi,
ki gaa bi lii;

⁷⁸ ba pu? timi Aawumbør kpa
tibulchinn,
ki san timi kinimbaak.

U yaa gaa timi lii kan,
ni ga li bi ke nwiin aah puu ni
pu na.

⁷⁹ Ni ga woln binib bi bi mbæmbæon
ni ki san nkun ijawaan na pu,
ni ga mæk timi nsan mu ga tii
timi nsuudoon na.”

⁸⁰ Le ubo ngbaan muun, ki dii
Uwumbør ni usui mæmæk, le ki nan
bi nteersakpiin ni, ki ti saa buy-
oonn u piin ki bi tuk Israel yaab
Uwumbør aabør na.

2

*Baah ma Yesu pu na
(Matiu 1.18-25)*

¹ N-yoonn ngbaan le Ubørkpaan
Siisa Augustus len ke binib mæmæk

kuun ni ki nan ηmee baayimbil, u lik baah wiir pu na. ² Baah kahn binib kina njan pu na, Kirinius le nan ye Siria aatiη aainkpel. ³ Le binib məmək buen bido aatiη ni, bi ti ηmee baayimbil.

⁴ Josef nan ye Ubər David aamaal ponn ni aanii ubaa la. Nima pu na, u nan nyan Nasaref, kitij ki bi Galilee aatiη ni na, le ki buen Ubər David aatiη, ki bi yin ki ke Betlehem, ki bi Judea aatiη ni na. ⁵ Le u ni upuu Mari, u kpa lipuul na, buen bi ti ηmee baayimbil. ⁶ Baah bi Betlehem aatiη ni na, le ni ηeer u maa ubo. ⁷ Le u ma waajan aabijabo, ki di u poo likekeln ni, ki di u di ηa tiwakor aah ηmō timoor daka u ponn ni na; mpaan aa nan ki bi bicham aadiik ponn ni ke bi koo.

Uwumbər aatuuntiib aah fuu ni bipihdam chee pu na

⁸ Bipihdam bibaa nan bi nima chee timoor ni, ki kpa baapiih ki liki kinyeek. ⁹ Le Uwumbər aatuun dan bi chee. Le Uwumbər aawiihn woln bi pu. Le ijawaan chuu bi sakpen. ¹⁰ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui bi, “Taa san ijawaan man. M joo ni tibənyaan ti ga tii binib məmək mpopiin sakpen na la. ¹¹ Kinyeek kee bi ma unii u ga gaa nimi lii na, Ubər David aatiη ni. Uma le ye Tidindaan Kristo.* ¹² Ni ga kan ubo ngbaan aah poo ηikeken ni, ki dō tiwakor aah ηmō timoor daka u ponn ni na. Nima le ga li ye liməkl ki tii nimi.”

¹³ Libuul ngbaan ni le Uwumbər aatuuntiib bi wiir sakpen na fuu ni ntuun ngbaan chee, le ki pak Uwumbər, ki len ke,

¹⁴ “Cha ti nyuη Uwumbər u bi paacham na.

Lifuur ga li bi dulnyaa wee ni. Uwumbər san binib kinimbaak la.”

¹⁵ Le Uwumbər aatuuntiib ngbaan gir buen paacham. Le bipihdam ngbaan bui tōb, “Cha ti buen Betlehem aatiη ni dandana, ki ti lik Uwumbər aah tuk timi ke tiwan ni ηa nima na.”

¹⁶ Le bi buen mala, ki ti kan Mari, ni Josef, ni ubo ngbaan. Ubo ngbaan dō tiwakor aah ηmō timoor daka u ponn ni na. ¹⁷ Bipihdam ngbaan aah kan u na, le bi tuk binib Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi ubo ngbaan aabər pu na. ¹⁸ Binib bimək ηun bipihdam ngbaan aah len pu na, le ni gar bi. ¹⁹ Mari le teer tibər timina məmək, ki dakt lik taatataa usui ni. ²⁰ Le bipihdam ngbaan gir buen baapiih chee timoor ni. Baah cha na, le bi nyuηni Uwumbər ki pak u, baah kan ki ηun pu na məmək pu; bi kan ki ηun Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

Baah yin Yesu liyimbil pu na

²¹ Ubo ngbaan aawiin iniin daal le ni ηeer bi gii uchakpaln. Le bi yin u ke Yesu. Buyoonn Mari aa nan kee dek lipuul na, le Uwumbər aatuun ngbaan nan bui u ke bi yin u kina.

Baah di Yesu ki di tii Uwumbər pu na

²² Buyoonn ni ηeer bi ηa Mari chain, Moses aakaal aah mək pu na, le bi di ubo ngbaan buen Jerusalem, bi ti di u tii Uwumbər. ²³ Ni ηmee Uwumbər aakaal aagban ni ke bi di njan aabijabo mək ki di tii Uwumbər. ²⁴ Le Josef ni Mari toor kitork ki tii Uwumbər, waakaal aah len pu na. Nkaal ngbaan len ke bi di ηinanjel ηilee, bee mbərnanjibim mulee ki di toor kitork ngbaan.

²⁵ Uja ubaa nan bi Jerusalem aatiη ni. Bi nan yin u ke Simeonn. U nan ye uninyaan la, ki dii Uwumbər aakaal məmək mbaməm, ki lik bundaln Uwumbər

* **2:11** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Masiya aatataa le ye ke bi di olif aakpan kpir unii aayil pu ki mək ke u ye Uwumbər yoo.

ga nyan Israel yaab baafalaa ni na. Uwumbør Aafuur Nyaan nan bi u chee, ²⁶ ki nan mæk u ke waan kpo, see u kan Uwumbør aanii Kristo u ga gaa binib lii na waahr.

²⁷ Uwumbør Aafuur Nyaan nan cha u koo Uwumbør Aadichal ni, le Yesu aate ni una joo ni Yesu ki di koo ni Uwumbør Aadichal ni, bi ti di u tii Uwumbør. Buyoonn bi di u koo ni na ²⁸ le Simeonn gaa u unjaal ni, le ki pak Uwumbør, ki bui ke,

²⁹ “Uwumbør, aa ga nmaa cha saatu-tunn nya dulnyaa wee ni, nsuudoon ni;

ba pu? dandana aa nja saah nan len pu na,

³⁰ ki cha nnimbil kan Saabo u ga gaa timi lii na.

³¹ Aa nan len ke aa ga tun ni u dulnyaa wee ni.

Dandana wee u ga nya, aan binib mæmæk bee waabør.

³² U ye nwiihn ki ga woln binib bi kaa ye Israel yaab na aanimbil.

U pu, le binib ga nyuŋ saanib Israel yaab.”

³³ Simeonn aah len ubo ngbaan aabør kina na, le ni gar ute ni una.

³⁴ Le Simeonn nja Uwumbør aanyoor nja bi pu, le ki bui ubo ngbaan aana Mari, “Uwumbør nyan ubo ngbaan ke u sunn timi Israel yaab ponn ni pam taab, ki nyuŋ ti ponn ni pam mu. U ye limækl li binib pam ga yii li na. ³⁵ Nima le ga kpiir baah dak pu bisui ni na. Aasui mu ga bii sakpen a, ki ga li wu ke unyoohn na.”

³⁶ Le upininkpel ubaa, u ye Uwumbør aabønabpii, aan bi yin u ke Ana na, mu nan bi. U nan ye Fanuel aabisal, ki ye Aser aanibol ponn ni aanii ubaa la. U nan por sakpen a. U nan bi uchal chee njobin njilole, le uchal kpo cha u, le u ye ukpooii. ³⁷ U nan ye njobin imonko inaa ni njinaa aanii la. U nan bi

Uwumbør Aadichal ni n-yoonn mæmæk, ki dooni u nwiin pu ni kinyeek, ki lulni bumøb, ki mee u.

³⁸ N-yoonn ngbaan le u mu fuu ni, ki dooni Uwumbør ubo ngbaan pu, le ki di waabør tuk Jerusalem aanib bimæk lik buyoonn Uwumbør ga gaa bi lii na.

Baah gir ni Nasaref aatiŋ ni pu na

³⁹ Yesu aate ni una nan nja Uwumbør aakaal aah len pu na mæmæk, le ki gir kun bido aatiŋ Nasaref ki bi Galilee aatiŋ ni na.

⁴⁰ Le ubo ngbaan muun, ki moo kan mpæon, ki kpa nlan sakpen. Le Uwumbør aanyoor nan bi u pu.

Yesu aah bi Uwumbør Aadichal ni pu na

⁴¹ Libiln mæk, ute ni una nan chaa Jerusalem, buyoonn Juu yaab ji Lakr-jer aajim† ⁴² Yesu aah nan ti saa njobin kipiik ni njilee na, le bi buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, baah njani pu njobin mæmæk na.

⁴³ Bi nan bi nima ki ti saa buyoonn njim ngbaan aawiin doo na, le ki gir chaa kun. Le Yesu u nan laa ye ubo na gaar Jerusalem ni. Ute ni una mu aa nyi. ⁴⁴ Bi dak ke u bi usachun njeen aatotiib ponn ni. Le bi chuun nwimæn aasachuln, le ki nin ban u bidoyaab ponn ni, kaa kan u. ⁴⁵ Baah kaa kan u na, le bi gir buen Jerusalem ponn ni, ki ti chuun ban u. ⁴⁶ Iwiin itaa daal le bi ti kan u Uwumbør Aadichal ni. U ka bimæmækkninkpiib aakaasisik ni, ki pel baah len pu na, ki mu baa bi mbaan, ⁴⁷ ki kpa nlan ki bee baah len pu na aatataa, ki giin kii bi mbamøm. Nima le ni gar binib bimæk njan na. ⁴⁸ Ute ni una aah kan u na, le ni gar bi pam. Le una baa u, “Maabo, ba nja aa nja timi kina? M ni aate ban si ni mpombiin.”

⁴⁹ Le u baa bi, “Ba pu ni ban mi? Naa nyi ke ni ye ke m li bi Nte

† 2:41 : Bi nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer bundaln Uwumbør aatuun u ku binib na nan lakr bi pu jer na. Lik Nnyam 12.1-27; Ikaal 16.1-8.

Uwumbør aatuln ni ii?" ⁵⁰ Le baa bee waah len pu na aatataa.

⁵¹ Le u dii bi ki gir Nasaref aatin ni, le ki kii bimøi. Le una joo tibør timina mømøk usui ni. ⁵² Yesu nan muun ki moo kan nlan, le ki kan kipak binib ni Uwumbør mu chee.

3

Jønn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbør aabør pu na

(Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Jønn 1.19-28)

¹ Buyoonn Ubørkpaan Tiberius Siisa nan jin waanaan jibin kipiik ni njjmu ni, aan Pontius Pailat mu ye Judea aatin aaninkpel, Herod mu ye Galilee aabør, aan unaal Filip mu ye Iturea aatin, ni Trakonitis aatin aabør, Lisanius mu ye Abilene aatin aabør, ² aan Anas ni Kayafas mu ye Uwumbør aatotoorninkpiib na, n-yoonn ngbaan le Jønn u ye Sekaria aajarøon na nan bi nteersakpiin ni. Le Uwumbør len u chee tibør nima. ³ Le u bø dii Jøddann aamøal aatingbaan ni, ki mooni ke, "Kpeln nimi aabimbin man, aan m muin nimi nnyun ni, le Uwumbør ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi."

⁴ Waah ja kina na, le ni gbiin Uwumbør aabønabr Aisaya aah nan njmee pu Uwumbør Aagbañ ni na ke,

"Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar, Toor Uwumbør aasan man ki ja waasan mu li tok ki tii u.

⁵ Bi ga di titan gbiin tifatann mømøk,

ki ber njjoo ni njgongon mømøk lii taab,

ki naar isan imøk gør na, ki ja isan imøk kaa joon na, i li joon tii u.

⁶ Binib mømøk ga kan Uwumbør aah ga gaa bi lii pu na.' ")*

⁷ Le kinipaak nan dan Jønn chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, "Nimi ijagen aabim, njma

sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni? ⁸ Ni li tun lituln li ga møk ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbør ga njmaa di njtakpal njimina kpaln Abraham aayaabitiib.

⁹ Dandana wee Uwumbør toor kichøk ke u ti gaa isui imøk kaa lu njsubil ni njan na, ki di ja mmii ni."

¹⁰ Le kinipaak ngbaan baa u, "Kina kan, ti ga ja kinye?"

¹¹ Le u bui bi, "Unii u kpa njbøkul njilee na, u tii unii u kaa kpa libaa na. Unii u mu kpa tijikaar na, u yakr tii unii u kaa kpa na."

¹² Bilampoogaab mu nan dan u chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni, le ki baa u, "Umømøkr, ti mu ga ja kinye?"

¹³ Le u bui bi, "Ni taa gaa njimobil ki jer baah siin nimi pu na."

¹⁴ Le butøb aajab mu baa u, "Ti mu ga ja kinye?"

Le u bui bi, "Ni taa gaa unii ubaa aamobil mpøon man, ki taa galn unii u kaa kpa taani na. Cha nin-imbil gbiin nimi aapal."

¹⁵ Jønn pu, le binib aalandak fii. Bi mømøk baa bisui ni ke, "U ye Kristo u ga gaa timi lii na aan waa ye?" ¹⁶ Le Jønn bui bi mømøk,

"Mma muin nimi nnyun ni la. Tø, unii u jer mi na mu choo. Maa njeer ke m gbiln waanaatak aanjmin ki tii u. Uma le ga muin nimi Uwumbør Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹⁷ U joo waayikpimbik ujaal ni, u ti chaar waajikaar, ki di njjikaabim ja lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junn na ni."

¹⁸ Kina le Jønn nan sur binib ngbaan, ki di njmabon aabøn kpee ki sur bi, ki mooni tibønnyaan ngbaan.

¹⁹ U nan sur Ubør Herod mu. Herod nan gaa unaal aapuu Herodias, ki ki tun titunwanbir sakpen ki kpee. Nima le cha Jønn nan sur u. ²⁰ Le

* 3:6 : Lik Aisaya 40.3-5.

Herod ki tun titunwanbir tiken ki kpee, ki chuu Jõnn lanj kiyondiik ni.

Jõnn aah muin Yesu nnyun ni pu na

(Matiu 3.13-17; Mak 1.9-11)

²¹ Jõnn aah nan muin binib nnyun ni na, le u muin Yesu mu nnyun ni. Le Yesu mee Uwumbør. Waah bi mee Uwumbør na, le kitaapaak chuu piir. ²² Le Uwumbør Aafuur Nyaan sunn ni, ki nan tøj u pu, ki naahn linanjel. Le nneel nyan ni paacham ki len, “Aa ye Njapõn u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.”†

Yesu aayaajatiib ponn ni aayim-bil

(Matiu 1.1-17)

²³ Buyoonn Yesu naahn ke waah ña ñibin piitaa aanii na, le u piin ki tuk binib Uwumbør aabør. Binib nan dak ke u ye Josef aajapõn la.

Josef nan ye Heli aajapõn,

²⁴ Heli mu nan ye Matat aajapõn, Matat mu nan ye Liifai aajapõn,

Liifai mu nan ye Melki aajapõn, Melki mu nan ye Janai aajapõn,

Janai mu nan ye Josef aajapõn,

²⁵ Josef mu nan ye Matatias aajapõn, Matatias mu nan ye Amos aajapõn,

Amos mu nan ye Nahum aajapõn, Nahum mu nan ye Esli aajapõn,

Esli mu nan ye Nagai aajapõn,

²⁶ Nagai mu nan ye Maaf aajapõn, Maaf mu nan ye Matatias aajapõn,

Matatias mu nan ye Semeinn aajapõn, Semeinn mu nan ye Josek aajapõn,

Josek mu nan ye Joda aajapõn,

²⁷ Joda mu nan ye Joanann aajapõn, Joanann mu nan ye Resa aajapõn,

Resa mu nan ye Serubabel aajapõn, Serubabel mu nan ye Sealtiel aajapõn,

Sealtiel mu nan ye Neri aajapõn,

²⁸ Neri mu nan ye Melki aajapõn, Melki mu nan ye Adi aajapõn,

Adi mu nan ye Kosam aajapõn, Kosam mu nan ye Elmadam aajapõn,

Elmadam mu nan ye Er aajapõn,

²⁹ Er mu nan ye Josua aajapõn, Josua mu nan ye Elieser aajapõn,

Elieser mu nan ye Jorim aajapõn, Jorim mu nan ye Matat aajapõn,

Matat mu nan ye Liifai aajapõn,

³⁰ Liifai mu nan ye Simeonn aajapõn, Simeonn mu nan ye Juda aajapõn,

Juda mu nan ye Josef aajapõn, Josef mu nan ye Jonam aajapõn,

Jonam mu nan ye Eliakim aajapõn,

³¹ Eliakim mu nan ye Melea aajapõn, Melea mu nan ye Mena aajapõn,

Mena mu nan ye Matata aajapõn, Matata mu nan ye Natann aajapõn,

Natann mu nan ye Ubør David aajapõn,

³² Ubør David mu nan ye Jese aajapõn, Jese mu nan ye Obed aajapõn,

Obed mu nan ye Boas aajapõn, Boas mu nan ye Salmonn aajapõn,

Salmonn mu nan ye Nasonn aajapõn,

³³ Nasonn mu nan ye Aminadab aajapõn, Aminadab mu nan ye Adminn aajapõn,

Adminn mu nan ye Arni aajapõn, Arni mu nan ye Hesronn aajapõn,

† 3:22 : Lik Aisaya 42.1.

Hesronn mu nan ye Peres aajapɔɔn, Peres mu nan ye Juda aajapɔɔn,

³⁴ Juda mu nan ye Jakob aajapɔɔn, Jakob mu nan ye Aisak aajapɔɔn,

Aisak mu nan ye Abraham aajapɔɔn, Abraham mu nan ye Tera aajapɔɔn,

Tera mu nan ye Nahor aajapɔɔn,

³⁵ Nahor mu nan ye Serug aajapɔɔn, Serug mu nan ye Reu aajapɔɔn,

Reu mu nan ye Peleg aajapɔɔn, Peleg mu nan ye Eber aajapɔɔn,

Eber mu nan ye Sela aajapɔɔn,

³⁶ Sela mu nan ye Kainann aajapɔɔn, Kainann mu nan ye Afaksad aajapɔɔn,

Afaksad mu nan ye Sem aajapɔɔn, Sem mu nan ye Nowa aajapɔɔn,

Nowa mu nan ye Lamek aajapɔɔn,

³⁷ Lamek mu nan ye Metusela aajapɔɔn, Metusela mu nan ye Enok aajapɔɔn,

Enok mu nan ye Jared aajapɔɔn, Jared mu nan ye Mahalaleel aajapɔɔn,

Mahalaleel mu nan ye Kenann aajapɔɔn,

³⁸ Kenann mu nan ye Enos aajapɔɔn, Enos mu nan ye Sef aajapɔɔn,

Sef mu nan ye Adam aajapɔɔn, Uwumbɔr le nan naan Adam.

4

Kinimbɔɔn aah tɔɔn Yesu pu na
(*Matiu 4.1-11; Mak 1.12-13*)

¹ Yesu, u nan gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na nan nyan Jɔɔdann aamɔɔl chee. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha u buen nteersakpiin ni, ² le kinimbɔɔn ti tɔɔn u nima, iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan Yesu aa jin nibaa. Le iwiin ngbaan aah jer na, nkon chuu u.

³ Le kinimbɔɔn bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, bui litakpal limina aan li kpaln tijikaar.”

⁴ Le Yesu bui ki ke, “Ni ɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Tijikaar baanja aan ɔmaa tii unii limɔfal.’ ”

⁵ Le kinimbɔɔn di u buen lijoal li fɔk na paab, ki ti mɔk u dulnyaa wee ni aanaan mɔmɔk libuul ngbaan ni, ⁶ le ki bui u, “M ga di mpɔɔn mumina mɔmɔk, ni mu aawangol tii si. Bi nan di ni mɔmɔk tii mi la. M mu ga ɔmaa di ni tii unii u m ban na.

⁷ Aa yaa gbaan nnimbiin ni ki pak mi kan, sin le ga li yeh ni mɔmɔk.”

⁸ Le Yesu bui ki ke, “Ni ɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbɔr ki dii uma baanja.’ ”

⁹ Le kinimbɔɔn di u buen Jerusalem, ki ti di u tɔɔn Uwumbɔr Aadichal paab, le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, lir ni kitiɔ; ¹⁰ ni ɔmee Uwumbɔr Aagban ni ke,

‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si.

¹¹ Le bi ga li joo si biɔaal ni, aataal taa gbeer litakpal.’ ”

¹² Le Yesu bui ki ke, “Uwumbɔr Aagban len ke, ‘Taa tɔɔn Aadindaan Uwumbɔr.’ ”

¹³ Kinimbɔɔn aah tɔɔn Yesu ntɔɔn mɔmɔk ki ti doo na, le ki laa siir cha u.

Yesu aah piin waatuln Galilee aatiɔ ni pu na

(*Matiu 4.12-17; Mak 1.14-15*)

¹⁴ N-yoonn ngbaan le Yesu gir kun Galilee aatiɔ ni. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn mu bi u ni. Le waayimbil moon Galilee aatingbaan mɔmɔk ni. ¹⁵ Le u koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔnyaan. Le binib mɔmɔk nyuɔ u.

Nasaref aatiɔ aanib aah yii Yesu pu na

(*Matiu 13.53-58; Mak 6.1-6*)

¹⁶ Yesu nan ti fuu Nasaref aatiɔ, baah nan kpiin u nin chee na. Juu yaab aakpaakool daal, le u koo

mmeen aadiik ni, waah ŋani pu n-yoonn məmək na. Le u fii sil ke u karn Uwumbər Aagban ni. ¹⁷ Le bi nan di Uwumbər aabənbr Aisaya aagban di tii u. Le u kpar kigban ngbaan, ki kan nin chee ŋmee ke,

¹⁸ “Uwumbər Aafuur Nyaan bi m ni;
u nyan mi ke m tuk bigiim tibənyaan tee.

U tun ni mi ke m nan sɔŋ binib bi kpa mpombiin na aasui,
ki tuk binaagbiib ke m gaa bi lii la,
ki tuk bijoom ke m likr binimbil,
ki nyan bifalaadam baafalaa ni,

¹⁹ ki tuk binib ke buyoonn Uwumbər ga gaa waanib lii na fuu ni.”*

²⁰ Le Yesu ki kpab kigban ngbaan, ki ki giin ki tii mmeen aadiik ni aatotoor ngbaan, le ki kal. Le binib bimək bi mmeen aadiik ni na aanimbil kal u pu. ²¹ Le u bui bi, “Naah ŋun Uwumbər Aagban ni aabər ti din wee na gbiin la.”

²² Le bi məmək pak u. Waah len iliinyaan pu na, le ni gar bi pam. Le bi baa tɔb, “Waa ye Josef aajapɔɔn la aa?”

²³ Le u bui bi, “M bee ke ni ga bui mi liyataŋkl limina, ‘Dakta, tii aabaa laafee.’ Ni ga ki bui mi, ‘Ti ŋun saah tun lijinjir aatun Kapenaum aatiŋ ni pu na. Tun kina do chee na, saatiŋ ponn ni.’ ²⁴ M tuk nimi mbamən la, binib aan nyunj Uwumbər aabənbr ubaa udo aatiŋ ni.

²⁵ “Li pel man, Elaija aayoonn na, utaal aa nan nun ŋibin ŋitaa ni inmal iloob. Le nkon sakpem lir kitiŋ ngbaan ni. N-yoonn ngbaan Israel yaab ponn ni bikpopiib nan bi ki wiir. ²⁶ Uwumbər mu aa nan tun Elaija u ti ter bi ponn ni ubaa. U nan tun u Sarefaf aatiŋ, ki bi Saidonn aatiŋ ni na,

ke u ti ter ukpooii u bi nima na. ²⁷ Uwumbər aabənbr Elaisa aayoonn na, bikəndam nan bi Israel yaab ponn ni ki wiir; le Uwumbər aa cha bi ponn ni ubaa pɔɔk. Naamann, u nan ye Siria aatiŋ aanii na baanja le u nan cha u pɔɔk.”

²⁸ Yesu aah len kina na, le binib bimək bi mmeen aadiik ni na gee lijjuul sakpen, ²⁹ le ki fii, ki chuu nyan u kitiŋ ngbaan ni, ki di u buen baatiŋ aah bi lijool li paab na, bi ti di u lii lijool ngbaan aataab. ³⁰ Le u bɔ dii bikaasisik ni ki buen.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na
(Mak 1.21-28)

³¹ U nan fuu Kapenaum, kitiŋ ki bi Galilee aatiŋ ni na. Le Juu yaab aakpaakool daal u koo mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbər aabər. ³² Waah tuk bi tibər ti na, le ni gar bi pam. Ba pu? waabər nan kpa mpɔɔn. ³³ Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, le ki teen mpɔɔn pu ke, ³⁴ “Sin Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ŋa timi yɔli la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbər aanii u ye chain na la.”

³⁵ Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “Ŋmim. Di uja ngbaan lii.” Le tiyayaar ngbaan di u lii kitiŋ, ki nyan cha u. Taah lii u kitiŋ na, naa ŋa u nibaa.

³⁶ Le ni gar bi məmək pam. Le bi baa tɔb, “Ba aabəboln sɔ? U kpa yiko ni mpɔɔn le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii. Le ti kii waamɔb.” ³⁷ Le Yesu aayimbil moon ŋipepel məmək, nima chee.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na
(Matiu 8.14-17; Mak 1.29-34)

³⁸ Yesu nan nyan mmeen aadiik ni, ki buen Simonn aadichal ni. Le Simonn aapuu aana aawon toŋ sakpen. Le bi mee Yesu ke u ter u. ³⁹ Le Yesu dan nan sil jonn u pu, le ki kae iween i joo u na. Le uwon

* 4:19 : Lik Aisaya 61.1-2.

səŋ. Libuul ngbaan ni le u fii, ki chann bi tichann.

⁴⁰ Tə, nwiin aah bi lir na, le binib bimək kpa bibum bido na joo ni bi Yesu chee. Le iween aabəŋ aabəŋ joo bi. Le u di uŋaal paan bi məmək pu, ki cha bi pək. ⁴¹ Le tiyayaar mu di binib pam lii, ki teen ke, “Aa ye Uwumbər Aajapəən la.”

Tiyayaar ngbaan bee ke u ye Kristo u gaa binib lii na. Nima pu le u kae ti, kaa cha ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbər aabər Judea aatiŋ ni pu na
(Mak 1.35-39)

⁴² Naah woln kichakpinaanyeeek ni na, le u nyan nima, ki buen nibaa chee, ki ti bi ubaa. Le kinipaak ngbaan bi ban u. Baah ti kan u na, le bi gaŋ u ke u taa buen cha bi. ⁴³ Le u bui bi, “See m buen ntim muken ponn ni, ki ti tuk bi mu Uwumbər aanaan aabənyaan. Nima le cha Uwumbər tun ni mi.”

⁴⁴ U nan bə dii Juu yaab aatim ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər.

5

Yesu aah yin njan aadidiliib pu na

(Matiu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Daalbaadaal le Yesu nan si Genesaret Aanyusakpem aagbaan,* le kinipaak gob u, ki mueni u, bi ŋun Uwumbər aabər.

² Le u kan iŋəi ilee nnyusakpem aagbaan. Bijanbam aa bi i ponn ni. Bi nan bi nibaa chee, ki bi finni baapər. ³ Le Yesu koo buŋəb bubaa ponn ni, bu ye Simonn yaab na, le ki bui u ke u foor buen nnyun ponn ni siib. Baah foor siib na, le u kal nima chee buŋəb na ponn ni, le ki tuk kinipaak ngbaan Uwumbər aabər.

⁴ Waah tuk bi ti doo na, le u bui Simonn, “Buen nnyun aah nyoo nin chee na, aan ni ti mee tipər ngbaan ki chuu ijan.”

⁵ Le Simonn bui u, “Ndindaan, ti ban ijan kinyeeek na mək linimaln, kaa kan nibaa. Tə, saah len pu na, m ga mee tipər na nnyun ni.” ⁶ Le bi mee tipər, ki chuu ijan pam. Le tipər ngbaan ban ti kar. ⁷ Le bi kab biŋaal ki yin biŋeen aatətiib bi bi buŋəb buken ponn ni na ke bi dan nan ter bi. Le bi dan, ki nan nyan ijan ki gbiin iŋəi ilee ngbaan məmək. Nima le cha iŋəi ngbaan ban i muin. ⁸ Simonn Piita aah kan kina na, le u gbaan Yesu aanimbiin ni, ki bui u, “Ndindaan, siir m chee. M ye titunwanbirdaan la.”

⁹ Baah chuu ijan sakpen pu na, le ni gar Simonn ni binib bimək bi u chee na, ¹⁰ ni Sebedee aajapətiib Jems ni Jənn bi nan ye Simonn aatutuŋeertiib na. Le Yesu bui Simonn, “Taa san ijawaan. Dandana ki joo cha, aa ga li ban binib tii Uwumbər la.”

¹¹ Le bi dar baanəi cha n-gbaan, ki di cha ni məmək, ki dii Yesu.

Yesu aah cha ukəndaan pək pu na

(Matiu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Yesu nan bi kitiŋ kibaa ni. Ukəndaan ubaa mu bi nima. Waah kan Yesu na, le u dan nan gbaan unimbiin ni, ki di unimbil chiŋ kitiŋ, ki gaŋ u, le ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ŋmaa cha m pək.”

¹³ Le Yesu taln uŋaal ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pək.” Libuul ngbaan ni, le u pək. ¹⁴ Le Yesu bui u, “Taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbər aatotoor chee, ki ti di aabaa mək u, ki toor kitork tii Uwumbər ke Moses aakaal aah siin pu na. Nima le ga mək binib ke aa pək a.”

¹⁵ Le Yesu aayimbil moo moon ŋipepel məmək. Le kinipaak sakpen kuun u chee ke bi ŋun waah len pu na, ki ban ke u cha bi ponn ni bi ye bibum na pək. ¹⁶ N-yoonn,

* 5:1 : Genesaret Aanyusakpem: Bi ki yin mu ke Galilee Aanyusakpem la.

n-yoonn kan, le u ti nya bi chee, ki buen kipɔk ni, u ti mee Uwumbɔr.

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔk pu na

(Matiu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ N-yoonn ngbaan le Yesu nan bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le Farisii yaab ni ikaal aamɔmɔkb bi nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jerusalem na, nan ka u chee. Uwumbɔr aapɔɔn nan bi u chee, le u cha bibum pɔk. ¹⁸ Le bijab bibaa luln ni uja u aawon faan na likekeln ni, ki ban bi di u koo ni kidiik ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ¹⁹ Binib aah nan wiir pu na, baa kan mpaan bi koo ni. Le bi jon kidiik ngbaan paab,† le ki chee liboln, ki di u di luln ni, ki di u bil kidiik ponn ni, Yesu aanimbiin ni. ²⁰ Le Yesu kan baah gaa u ki kii pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Njɔ, m di cha saatunwanbir pinn si.”

²¹ Waah len kina na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab dak bisui ni ke, “U ye nma ki sii Uwumbɔr? Ubaa aan nmaa di cha pinn titunwanbir see Uwumbɔr baanja.”

²² Yesu nan bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni dak kina nisui ni? ²³ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke ‘Fiin ki li chuun’ le pɔɔ? ²⁴ M ga mɔk nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na, “M bui si la, fii ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

²⁵ Libuul ngbaan ni le u fii binibil ni, ki yoor waawandookaan, ki chaa kun, le ki chuun nyuɲni Uwumbɔr. ²⁶ Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyuɲ Uwumbɔr, ki san

ijawaan, ki bui ke, “Din, le ti kan lijnjiir aawan.”

Yesu aah yin Liifai pu na

(Matiu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Nee aapuwɔb, le Yesu nyan nima. Waah cha na le u kan ulampoogaar ubaa, bi nan yin u ke Liifai. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” ²⁸ Le u di cha waawan mɔmɔk ki fii, ki dii u.

²⁹ Le Liifai nja tijikaar sakpen waadichal ni ki tii Yesu. Le bilampoogaar pam ni binib biken dan nan ka ji bi chee tijikaar. ³⁰ Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bi mu ye Farisii yaab na bi nɔlmi, le ki baa Yesu aadidiliib, “Ba nja ni ni bilampoogaar ni titunwanbirdam kpaan ki ji tijikaar ki nyu?”

³¹ Le Yesu bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta. ³² Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam ke bi nan kpeln baabimbin la.”

Kimɔlul aabɔr

(Matiu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Binib bibaa nan dan ki nan tuk Yesu, “Jonn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb kpala kpala, ki mee Uwumbɔr. Le saadidiliib ma ji ki nyu.”

³⁴ Le u baa bi, “Ni ga nmaa cha bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. ³⁵ N-yoonn choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.”

³⁶ Le u ki nɔkl bi liyatanɔkl ke, “Ubaa aan chuu gii lekr libɔkupɔln aakekengeln ki ti di lej libɔkukpokl. U yaa nja kina kan, u ga bii lipɔln na. Libɔkupɔln aageln ni libɔkukpokl ngbaan aa nɔkl. ³⁷ Ubaa mu aan di ndawiin

† 5:19 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan par biin. Bi nan maa njibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilookpok ngbaan ga puu ki bii. Ndaan na mu ga kpir.
³⁸ See bi di ndawiin ŋa kilooƆŋ ni.
³⁹ Unii mu yaa nyu ndakpaan kan, waan ki ban ndapom. U ga len ke mu kpok na le mo.”

6

Juu yaab aakpaakool daal aabər
(Matiu 12.1-8; Mak 2.23-28)

¹ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bə dii kisaak kibaa ponn ni. Le waadidiliib geei tijikaar ki per ki ŋmɔ. ² Le Farisii yaab kibaa nan baa bi, “Ba ŋa ni ŋani kina? Timi aakaal aa kii ke ni ŋa kina likpaakool daal.”

³ Le Yesu baa bi, “Naa karn Ubər David aah nan ŋa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbər Aadichal ni, ki di Uwumbər aaboroboro ŋman, ki joo tii waanib mu, bi ŋman. Baah ŋa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbər aatotoorb baanja le ga ŋmɔ boroboro ngbaan na.

⁵ “Tɔ, min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

Yesu aah cha uja u aanjaal faan na pɔɔk pu na

(Matiu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Juu yaab aakpaakool liken daal, le Yesu ki koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Le uja u aanjagii faan na bi nima. ⁷ Le Uwumbər aakaal aamomək ni Farisii yaab lik Yesu, ke u ga cha u pɔɔk likpaakool daal aan waan cha u pɔɔk. Bi ban bi kan nsan aan ki galn u, ke u bii likpaakool daal. ⁸ Le Yesu bee baalandak, le ki bui uja u aanjaal faan na, “Dan nan sil do binib aanimbiin ni.” Le u fii ti sil nima. ⁹ Le Yesu baa bi, “Likpaakool daal kan, ti ŋa ni ŋan na aan ni kaa ŋan na? Ti tii unii limofal aan ti ku u? Timi aakaal mək timi kinye?”
¹⁰ Le u lik bi məmək, le ki bui uja u aanjaal faan na, “Taln aanjaal.” Le u taln unjaal. Le mu pɔɔk.

¹¹ Le bi gee linjuul Yesu pu pam, le ki kpokl baah ga ŋa u pu na.

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² N-yoonn ngbaan le Yesu jon lijool paab, u ti mee Uwumbər, le ki mee u kinyeek ngbaan ki ti woln kitaak. ¹³ Naah woln kichakpinaanyeek ni na, le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki nyan bi ponn ni bijab kipiik ni bilee, ki yin bi ke waakpambalb. ¹⁴ Baayimbil sɔ; Simonn u Yesu duln u ke Piita na, ni unaal Andru; ni Jems, ni Jonn, ni Filip, ni Batolomiu, ¹⁵ ni Mati, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na; ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na; ¹⁶ ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na; ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aah moon Uwumbər aabər ki cha bibum pɔɔk pu na

(Matiu 4.23-25)

¹⁷ Le Yesu sunn ni lijool ngbaan paab, ki nan sil nin chee ŋak na. Waakpambalb ngbaan mu bi u chee. Binib bi dii u na mu bi u chee ki wiir. Kinipaak ki nyan ni Judea aatingbaan məmək ni, ni Jerusalem, ni nnyusakpem aatim Taya ni Saidonn aatingbaan ni na, mu bi nima. ¹⁸ Bi dan ke bi nan ŋun waaliin, ki ban ke u tii bi ponn ni bi ye bibum na laafee. Le u cha bi pɔɔk, ki cha binib bi tiyayaar joo bi na mu pɔɔk. ¹⁹ Le kinipaak ngbaan məmək ban ke bi di binjaal meeh u; ba pu? mɔpɔɔn nyan u ni, ki cha bi məmək pɔɔk.

Uwumbər aanyoor ni tibəbir aabər

(Matiu 5.1-12)

²⁰ Yesu nan lik waadidiliib le ki bui ke:

“Nimi bi ye bigiim na,

Uwumbər aanyoor bi ni pu;

nimi le yeh Uwumbər aanaan.

²¹ Nimi bi nkon joo nimi dandana na,

Uwumbør aanyoor bi ni pu;
ni ga nan ji ki bab.

Nimi bi wii dandana na,

Uwumbør aanyoor bi ni pu;
ni ga nan laa.

²² “Binib yaa nan nimi, ki yakr ni chee, ki sii nimi, ki yin nimi mbiindam, min Unibøn Aabo pu kan, Uwumbør aanyoor bi ni pu.

²³ Bi yaa ña nimi kina kan, ni li kpa mpopiin sakpen ki li mōoni; ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le biyaajatiib nan ña Uwumbør aabønabtiib falaa.

²⁴ Nimi biwankpadam, tibōbir ga li bi ni pu;

ba pu? ni puen kan ni mō na la.

²⁵ Nimi bi ji babr dandana na, tibōbir ga li bi ni pu.

Nkon ga nan chuu nimi.

Nimi bi laa dandana na, tibōbir ga li bi ni pu.

Ni ga nan li kpa mpombiin ki li wii.

²⁶ “Binib mōmōk yaa pak nimi kan, tibōbir ga li bi ni pu. Kina le biyaajatiib nan pak bin̄man̄mannim bi nan ñmanni ke bi ye Uwumbør aabønabtiib na.”

*Naah ga ña nimi aadim pu na
(Matiu 5.38-48; 7.12a)*

²⁷ “M tuk nimi bi pel na, ni li gee nimi aadim man, ki ña binib bi nan nimi na tiñann, ²⁸ ki ña Uwumbør aanyoor ña binib bi seei nimi na pu, ki mee Uwumbør tii binib bi ña nimi bakaa na. ²⁹ Unii yaa faa si kitapak kibaa kan, cha u faa kiken mu. Unii yaa gaa saakekeln aa chee kan, di saabōkul mu ki kpee u. ³⁰ Unii umōk mee si tiwan na kan, tiin u. Unii yaa yoor saawan kan, taa bui u ke u giini ni. ³¹ Naah ban ke binib li ñani nimi pu na, ni mu li ñani bi kina.

³² “Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbør chee ee? Titunwanbirdam mu gee binib bi gee bi na la. ³³ Ni yaa ter binib bi ter nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor

Uwumbør chee ee? Titunwanbirdam mu ñani kina la. ³⁴ Ni yaa pinn binib bi ga giin tii nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbør chee ee? Titunwanbirdam mu pinni titunwanbirdam ke bi ki giin baah pinn bi pu na tii bi. ³⁵ Ni ma kan, ni li gee nimi aadim, ki ña bi tiñann, ki pinn binib tiwan, ki taa ki li ban ni. Le Uwumbør ga tii nimi tinyoor sakpen. Ni ga li ye Uwumbør u kaa kpa ñeen aatō na aabim. Uma le ñani titunwanbirdam ni binib bi kaa dooni u na tibulchinn. ³⁶ Ni li kpa linimbaasaln ke Nite Uwumbør aah kpa pu na.”

*Ni taa galni binib
(Matiu 7.1-5)*

³⁷ “Ni taa ji binib tibōr, le Uwumbør mu aan ji nimi tibōr. Ni taa galni binib, le Uwumbør mu aan galn nimi. Ni di cha pinn binib man, le Uwumbør mu ga di cha pinn nimi. ³⁸ Tiin binib man, le Uwumbør mu ga tii nimi. U ga tii nimi sakpen. Mbamōn, u ga lee gbiin nimi lisambil, le ki yek yek, ki ki lee kpee, le ki nyii nyii ki moo lee kpee aan li ti bar kpir, aan ki di tii nimi. Naah tii binib pu na, Uwumbør mu ga giin kina le ki tii nimi.”

³⁹ Le Yesu ñakl bi liyatan̄akl ke, “Ujoon ga ñmaa mōk ujoon nsan aa? Bi mōmōk bilee aan lir libuul ponn ni ii? ⁴⁰ Unii u bae mbaem na aa jer waamōmōkr. Unii umōk bae mbaem ki chikr na ga li bi ke waamōmōkr aah bi pu na la.

⁴¹ “Ba ña aa lik ki waa lidōchōl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatōlk u bi aayaan ni na? ⁴² Aa yaa kaa waa jaatōlk u bi aabaa aanimbil ni na kan, aa ga tee ña kinye ki bui aana aabo ke, ‘Nna aabo, cha m nyan lidōchōl li bi aanimbil ni na?’ Sin uñman̄mann, chuu nyan jaatōlk u bi aanimbil ni na waahr, aan ki li waa mbamōn,

aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl.”

Naah ga ŋa pu ki bee unii aabimbin na

(*Matiu 7.16-20; 12.33-35*)

43 “Busub bu ŋan na aan lu ŋisubil ŋi kaa ŋan na. Busub bu kaa ŋan na mu aan lu ŋisubil ŋi ŋan na. 44 Busub aasubil pu, le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Binib aa ker saasaa bukokom pu, kaa ker nkakan ichakpeejar pu. 45 Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, le ki cha u len ni ŋan na. Ilandakbir bi mbiindaan aasui ni, le ki cha u len ni bir na. Ba pu? ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len.”

Bidimaab bilee aabɔr

(*Matiu 7.24-27*)

46 “Ba pu ni yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan,’ kaa ŋani maah tuk nimi ke ni ŋa pu na? 47 Unii umɔk dan m chee, ki ŋun maaliin, ki ŋani kina na, m ga mɔk nimi waah naahn udaan u na. 48 U naahn uja u ban u maa kidiik, ki gbii ni nyoo, ki maa lidinyikl ŋitakpal pu na la. Le nwam nyan, ki puu ki yur kidiik ngbaan, le kaa denŋi; ba pu? u maa ki mbamɔm. 49 Unii u ŋun maaliin, kaa ŋani kina na naahn uja u maa kidiik kitin pu, kaa puen gbii mbuu ki maa lidinyikl na la. Le nwam nyan ki puu yur ki. Libuul ngbaan ni le ki lir kookoo.”

7

Yesu aah cha butɔb aajab aaninkpel aanaagbiija pɔɔk pu na
(*Matiu 8.5-13*)

1 Waah len tibɔr timina binib aatafal ni ki ti doo na, le u buen Kapenaum aatin ni. 2 Le butɔb aajab nkub aaninkpel ubaa nan kpa unaagbiija ubaa ki gee u sakpen. Le unaagbiija ngbaan bun, ki ban u kpo. 3 Le butɔb aajab aaninkpel ngbaan ŋun Yesu aabɔr; le ki tun ni Juu yaab aaninkpiib u chee, bi nan

bui u ke u dan nan cha waanaagbiija pɔɔk. 4 Juu yaab aaninkpiib ngbaan aah fuu ni Yesu chee na, le bi gan u ki bui ke, “Butɔb aajab aaninkpel ŋeer ke aa ter u. 5 U gee timi aanib, ki maa mmeen aadiik tii timi.”

6 Le Yesu dii bi buen. Waah ti peen butɔb aajab aaninkpel ngbaan aadichal na, le uninkpel ngbaan tun ni uɔtiib ke bi tooh u nsan ni, ki ti bui u, “Tidindaan, butɔb aajab aaninkpel ke: Taa ki ŋani falaa, ke waa ŋeer aa dan udo ki koo waadiik ni. 7 U mu aa dak ke u ŋeer u dan aa chee. Aa yaa po sil nsan ni ki len kan, waanaagbiija ga pɔɔk. 8 Uma ubaa kii uninkpel aamɔb, ki mu ye butɔb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; le ki bui waanaagbiija, ‘Na kina,’ le u ŋa.”

9 Yesu aah ŋun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u fenn ki toj kinipaak ki dii u na, le ki bui bi, “M tuk nimi la, maa kee kan unii u bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamɔm kina na.”

10 Le binib bi tooh Yesu nsan ponn ni na gir kun butɔb aajab aaninkpel do, le ki ti mui waanaagbiija ngbaan pɔɔk a.

Yesu aah fikr ukpopii aajarɔɔn nkun ni pu na

11 Naa yunn le Yesu buen kitin kibaa ni, bi yin ki ke Neenn. Le waadidiliib ni kinipaak pam dii u. 12 Waah peen kitin ngbaan aagoln aabisamɔb na, le u kan uja ubaa kpo, bi tu ni u. Una nan ye ukpopii la. U mu ye ujarɔnbaal la. Le waatin aanib pam mu dii u ki wiir. 13 Tidindaan aah kan ukpopii ngbaan na, le kinimbaak chuu u. Le u bui u, “Taa ki wii,” 14 le ki too foor duun linikpol na aawandookaan chee, ki meeh ni. Le binib bi tu ni u na sil. Le Yesu bui ke, “Unachipɔɔn, m bui si, fiin.” 15 Le uja u kpo na fi

kal, ki piin ki bi len. Le Yesu di u tii una.

¹⁶ Le ijawaan chuu bi məmək. Le bi nyuŋni Uwumbər, ki bui ke, “Uwumbər aabənabr kpaan bi tikaasisik ni. Uwumbər dan u nan ter waanib la.”

¹⁷ Le bi mooni tibər timina itingbaan i bi nima chee na ni, ni Judea aatingbaan məmək ni, ki mooni Yesu aayimbil.

Jənn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na

(Matiu 11.2-19)

¹⁸ Jənn aadidiliib nan tuk u Yesu aah ŋani pu na məmək. ¹⁹ Le u yin bi ponn ni bilee, le ki tun bi ke bi buen Tidindaan chee, ki ti baa u ke u ye unii u Uwumbər aabənabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi ga li ban uken aa?

²⁰ Le Jənn aadidiliib ngbaan fuu ni Yesu chee ki nan bui u ke, “Jənn u muini binib nnyun ni na tun ni timi aa chee ti nan baa si ke, ‘Aa ye unii u Uwumbər aabənabtiib nan len ke u ga dan na aan saa ye, bee ti ga li ban uken la aa?’ ”

²¹ N-yoonn ngbaan le Yesu cha bibum pam pək, ki nyan tiyayaar binib ni, ki likr bijoom bi wiir na aanimbil; ²² le ki bui Jənn aadidiliib, “Gir buen Jənn chee, ki ti tuk u naah ŋun pu ki kan pu na, ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwəb, ni bikəndam, ni bitafakpaab pək, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbər aabənyaan tee. ²³ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbər aanyoor bi u pu.”

²⁴ Le Jənn aadidiliib aah buen na, Yesu len kinipaak ngbaan chee Jənn aabər ke, “Naah nan buen Jənn chee nteersakpiin ni na, ni nan dak ke ni ga kan kinye? Ni nan dak ke ni ga kan lipul li libuln fiini li na la aa? ²⁵ Ni nan buen ni ti kan uja u pee tiwanyaana na la aa? Binib bi pee tiwanyaana ki ji

mməən na bi bibərb aadichal ni la. ²⁶ Ni nan buen ni ti kan Uwumbər aabənabr la aa? Mbamən, m tuk nimi la, u jer Uwumbər aabənabr. ²⁷ Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke Uwumbər bui ke, ‘Maatutunn sə. M tun ni u ke u loln ni nsan, ki nan toor nsan siin si.’* Jənn le ye ututunn ngbaan. ²⁸ M tuk nimi la, baa kee ma unii ubaa u jer Jənn. Le unii u ye uwaatiir Uwumbər aanaan ni na jer Jənn.”

²⁹ Binib məmək ni bilampoogaab nan ŋun Jənn aaliin, ki cha u muin bi nnyun ni. Nima le mək ke bi kii ki tii Uwumbər aabamən. ³⁰ Farisii yaab ni Uwumbər aakaal aaməmək baa nan cha u muin bi nnyun ni. Nima le mək ke bi yii Uwumbər aaməboln.

³¹ Tə, Yesu nan ki bui kinipaak ngbaan ke, “M ga di ba ki di ŋaŋ dandana aanib ngbaan? Bi bi ke ba na? ³² Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki tuk binjeen aatətiib, ‘Ti pii ŋiwul le ki tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ³³ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jənn nan dan ki nan lul buməb, kaa nyu ndaan, le bi bui ke u kpa kinimbəŋ. ³⁴ Min Unibən Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi bui ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki jənni bilampoogaab ni titunwanbirdam la. ³⁵ Tə, binib bimək kpa nlan mbaməm na, bi bee ke Uwumbər aah ŋani pu na, ni ŋan.”

Upii ubaa aah nyuŋ Yesu pu na

³⁶ Farisii aanii ubaa nan bui Yesu ke u dan nan ji u chee tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁷ Le upii u ye titunwanbirdaan na bi kitin ngbaan ni, ki ŋun ke Yesu ka ji tijikaar Farisii aanii ngbaan do. Le u joo ni nkpan mu nun mə na, kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni, ³⁸ le ki dan nan sil Yesu aapuwb, utaa chee, le ki wii, ki cha tinyunyunn lir Yesu aataa pu,

* 7:27 : Lik Malakai 3.1.

ki finn utaa, le ki joo waayikipir per utaa, ki moor utaa, ki di tulalee ngbaan n̄mir utaa. ³⁹ Farisii aanii ngbaan aah kan kina na, le u dak usui ni ke, “Uja wee yaa sil ye Uwumbɔr aabɔnabr kan, u ba ga bee upii u meeh u na aabimbin aah bi pu na, ke u ye titunwanbirdaan la.”

⁴⁰ Le Yesu tuk Farisii aanii ngbaan ke, “Simonn, m ban m bui si tibɔr tibaa la.”

Le u bui u, “Umɔmɔkr, lem.”

⁴¹ Le Yesu bui u, “Bijab bilee le nan bi, le ki joo uwankpadaan aapɔln. Ubaa joo waapɔln n̄mombil n̄i n̄eer iwiin ikui in̄mu aapal na, ubaa mu joo waapɔln n̄mombil n̄i n̄eer iwiin piin̄mu aapal na. ⁴² Bi mɔmɔk bilee aah kaa kpa nibaa bi giin tii u na, le u di cha pinn bi mɔmɔk. Bijab bilee ngbaan ponn ni, ulau ga li gee u ki jer uken?”

⁴³ Le Simonn bui u, “Waah di cha pinn unii u aapɔln wiir na le ga li gee u ki jer u aapɔln kaa wiir na.”

Le Yesu bui u, “Aa len mbamɔn la,” ⁴⁴ le ki fenn ton̄ upii ngbaan, ki bui Simonn, “Aa kan upii wee ee? M koo ni saadichal ni, le saa tii mi nnyun ke m finn ntaa. Upii wee ma kan, u di tinyunyunn le finn ntaa, ki di waayikipir per ntaa. ⁴⁵ Saa moor ntakpɩln.† Uma le moor ntaa buyoonn m koo ni na ki nan saa dandana. ⁴⁶ Saa di nkpan n̄mir n-yil. Uma le di tulalee n̄mir ntaa. ⁴⁷ M tuk si la, m di cha waatunwanbir ti wiir na ki pinn u. Nima le cha u gee mi sakpen. M yaa di cha pinn unii titunwanbir siib na kan, udaan ga li gee mi siib la.”

⁴⁸ Yesu nan bui Simonn kina, le ki tuk upii ngbaan, “M di cha pinn si saatunwanbir la.”

⁴⁹ Le binib bi bi ji u chee tijikaar na baa bibaa bisui ni, “U ye n̄ma ki di cha pinn titunwanbir?”

⁵⁰ Le Yesu bui upii ngbaan, “Saah gaa mi ki kii pu na, nima le cha aa n̄mar. Li cha ki li kpa nsuudoon.”

8

Bipiib bi dii Yesu na

¹ Naa yunn le Yesu bɔ dii nti-sakpem ni ntiwaatiir ni, ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee. Waakpambalb kipiik ni bilee mu dii u. ² Bipiib bi u nan cha bi pɔɔk na mu dii u. Iween le nan joo bibaa. Tiyayaar mu nan joo biken. Bi ponn ni ubaa nan ye Mari, u bi yin u ke Magdalene na. Tiyayaar tilole le nan joo u, le Yesu nan jenn nyan ti u ni. ³ Bi ponn ni ubaa mu ye Joana, u ye Ubɔrkpaan Herod aatutunn Chusa aapuu na. Ubaa mu ye Susana. Bipiib biken mu nan bi ki dii u ki wiir. Le bi mɔmɔk di baawan ter u ni waakpambalb.

Unii u yaa njikaabim na aay-atan̄akl

(Matiu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Le binib nyan itingbaan mɔmɔk ni, ki dan Yesu chee, ki n̄a kinipaak sakpen. Le u n̄akl bi liyatan̄akl:

⁵ “Ukpaal ubaa nan buen u ti yaa njikaabim. Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le binib taa taa mu pu. Le inyoon i laani paacham na dan nan peei jin. ⁶ Le mubaa mu lir ntakpateer pu. Le mu guu punn mala, ki mu ki yɔl mala; ba pu? nima chee aa soon. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le mu ni ikokon kpaan muun. Le ikokon ku mu. ⁸ Le mubaa mu lir kitin̄ ki n̄an na ponn ni, ki muun, ki mar, ki lu nkub nkub.”

Yesu aah len kina ti doo na, le u teen ke, “U kpa litafal na kan, u n̄jun.”

Nitaa n̄i pu u n̄akl bi n̄iyatan̄akl na
(Matiu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ Le waadidiliib dan ki nan baa u liyatan̄akl ngbaan aatataa. ¹⁰ Le u bui bi, “Uwumbɔr le cha ni bee

† 7:45 : ...moor ntakpɩln: Israel yaab nan doon tob kina le ki mɔk ngeehn.

waanaan aabɔbɔrkaan. Biken ma kan, u ŋak bi ŋiyatanjak, aan bi lik, kaan li waa, ki pel, kaan bee naatataa.”*

Unii u yaa njikaabim na aayatanjakl aatataa

(Matiu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ “Liyatanjakl ngbaan aatataa le ye ke njikaabim ngbaan le ye Uwumbɔr aabɔr. ¹² Mu lir nsan ponn ni na le ye binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr na. Le kinimbɔŋ dan nan nyan ti bisui ni, bi taa gaa Uwumbɔr ki kii, ki ŋmar. ¹³ Mu lir ntakpateer pu na le ye binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr ki gaa ti ni mpopiin na. Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamɔm. Bi gaa Uwumbɔr ki kii ni yunn siib; tɔ, ntɔŋ yaa pii bi kan, le bi ga di u lii. ¹⁴ Mu lir ikokon ponn ni na le ye binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr aan ki cha bitafal bi liwankpal ni, ni dulnyaa ni aawan ni mɔ na ni, ni baabimbim aabɔr ni na. Nima le ku tibɔr ngbaan bisui ni. Le taa mar. ¹⁵ Mu lir kitin ki ŋan na ponn ni na le ye binib bi aasui ŋan ki ye mbamɔn na, ki ŋun Uwumbɔr aabɔr, ki joo ti mbamɔm, ki kpa limɔr, ki dii Uwumbɔr kaa di cha na.”

Karyaa aayatanjakl

(Mak 4.21-25)

¹⁶ “Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil ki di chin u pu, kaan di siin tiwandookaan aataab. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u li wiin aan binib bimɔk koo ni na li waa.

¹⁷ “Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga kpiir. Tibɔbɔrkaan mɔmɔk mu ga nyan mpaan pu.

¹⁸ “Cha nitafal li bi naah ŋun pu na ni man. Unii u kpa na, Uwumbɔr ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbɔr ga chuu gaa waah dak ke u kpa ti na.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(Matiu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Yesu aana ni unaatiib nan fuu ni ki ban u. Kinipaak ngbaan pu le baa ŋmaa koo ni u chee. ²⁰ Le bibaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

²¹ Le u bui bi, “Nna ni nnaatiib le ye binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr ki ŋani taah len pu na.”

Yesu aah ŋa pu ki cha kibun ŋmin na

(Matiu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² N-yoonn ngbaan le Yesu ni waadidiliib koo bunɔb ni. Le u bui bi, “Cha ti puur nnyusakpem man.” Le bi buen. ²³ Bunɔb na aah cha na, le u dɔ bu ponn ni geen. Le kibun piin ki daar. Le nnyun feei ki koo bunɔb na ni, le bu ban bu gbii. Ni nan ye linimaln la. ²⁴ Le bi dan ki nan finn Yesu ki bui ke, “Tidindaan, Tidindaan, ti ga bee nnyun ni.”

Le u finn, ki kae kibun ni tinyunkpenn. Le kibun ni tinyunkpenn ŋmin chii. ²⁵ Le u baa bi, “Ba pu naa gaa mi ki kii?”

Yesu aah ŋa pu na, le ni gar bi pam. Le ijawaan chuu bi. Le bi baa tɔb, “Ba aanibol bi na, ki kae kibun ni nnyun mu, aan ni kii waamɔb.”

Yesu aah cha uwaar pɔɔk pu na

(Matiu 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Bi nan fuu Gerasiin yaab aatin ki bi Galilee Aanyusakpem aada-puul na. ²⁷⁻²⁹ Le uwaar ubaa nan bi nima, ki chuun unmeen ni yunn, ki koo baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, kaa kii u li bi linampal. Tiyayaar chur u kpala kpala. Le udoyaab nan di idɔribi ni tikululn buu u ke bi kiir u. Le u nan keei tikululn ni idɔribi ngbaan. Tiyayaar ngbaan le di u buen nteersakpiin ni. Le Yesu aah nyan bunɔb ni na, uja ngbaan dan nan tooh u nsan pu. Le Yesu tuk tiyayaar ngbaan, “Nyan u ni.” Nima pu na, waah kan Yesu na, le u teen, ki gbaan kitin, unimbiin ni, le ki len mpɔɔn pu ke, “Yesu, sin u

* 8:10 : Lik Aisaya 6.9-10.

ye Uwumbør u kaa kpa ñeen aatɔ na Aajapɔn na, aa ban ba m chee? M ganj si, taa ña mi falaa.”

³⁰ Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Tiyayaar pam aah bi u ni na, nima le u bui ke bi yin u ke Kipaak.

³¹ Le tiyayaar ngbaan ganj Yesu ke u taa bui ti ke ti buen libuul li nyoo na ni.

³² Igbeer nan bi nima chee ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab. Le tiyayaar ngbaan ganj Yesu ke u cha ti koo igbeer ngbaan ni. Le u kii. ³³ Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer ngbaan mɔmɔk san sunn ni limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni.

³⁴ Tɔ, bijab bi kii igbeer ngbaan na aah kan kina na, le bi san buen kitinj ni, ni itingbaan ni, le ki ti tuk binib tibør ngbaan. ³⁵ Binib aah ñun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ña na, le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar nyan u ni na ka Yesu chee ki cheer ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun unmeen. Le ijawaan chuu bi. ³⁶ Le binib bi kan Yesu aah cha uja ngbaan pɔk pu na, tuk bi waah ña pu na. ³⁷ Le Gerasiin aatinj aanib, ni itingbaan mɔmɔk aanib san ijawaan pam. Nima le bi ganj Yesu ke u nya baatinj ni. Le u koo buɔɔb ni ke u gir buen nnyusakpem aadapuul. ³⁸ Le uja u tiyayaar nyan u ni na ganj Yesu ke u cha u dii u.

Le Yesu aa kii, ki bui u, ³⁹ “Gir kun ki ti tuk binib Uwumbør aah tun litukpaan tii si pu na.”

Le u siir, ki bɔ dii waatinj ngbaan ni, ñipepel mɔmɔk, ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu tii u na.

Yesu aah cha upii ubaa pɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Matiu 9.18-26; Mak 5.21-43)

⁴⁰ Yesu aah puur nnyusakpem na, kinipaak nan si kii u nima, ki kpa mpopiin ki gaa u. ⁴¹ Le uja ubaa, u ye mmeen aadiik ni aaninkpel, aan bi yin u ke Jairus

na, dan nan gbaan kitinj Yesu aanimbiin ni, ki ganj u ke u dan udo, ⁴² ke ubisabaan, u ye ñibin kipiik ni ñilee na bun, ki ban u kpo. Le Yesu dii u ki buen.

Waah cha na, le kinipaak dii u ki mueni u. ⁴³ Le upii u fu tipiir ñibin kipiik ni ñilee taa door na bi nima. U nan chaa biteteeb chee, ki jin waamombil mɔmɔk doo. Bi ponn ni ubaa mu aa ñmaa cha u pɔk. ⁴⁴ Le u dan Yesu aapuwɔb, le ki nan meeh waabɔkul aamɔjuul. Libuul ngbaan ni le u pɔk. ⁴⁵ Le Yesu baa ke, “Ñma meeh mi?”

Le bi mɔmɔk nee ke baa meeh u. Le Piita ni binib bi bi u chee na bui u, “Ndindaan, kinipaak ngbaan mɔmɔk bi aa chee ki mueni si kina, le aa baa ke ñma meeh si?”

⁴⁶ Le Yesu bui ke, “Unii ubaa le meeh mi. M bee ke mpɔn nyan m ni.” ⁴⁷ Le upii ngbaan nan bee ke waa bɔr. Ijawaan nan chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u binib mɔmɔk aanimbiil ni, budabu cha u meeh u na, ni waah pɔk libuul ngbaan ni pu na. ⁴⁸ Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pɔk. Li cha ni mpopiin.”

⁴⁹ Yesu aah len kina na, le unii ubaa nyan ni Jairus do ki tooh Jairus nsan pu, ki nan tuk u ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Umamɔkr ngbaan ñani falaa ki cha aado.”

⁵⁰ Le Yesu ñun waah len pu na, ki bui Jairus, “Taa san ijawaan. Aa yaa ña naadii baanja kan, u ga pɔk.”

⁵¹ Yesu aah fuu Jairus do na, le waa cha unii ubaa dii u ki koo ni, see Piita, ni Jonn, ni Jems, ni upiibo ngbaan aate ni una. ⁵² Le binib bi mɔmɔk bi lichiln ni na bi wii ikpowiil ki kaani. Le Yesu bui bi, “Taa wii man. Waa kpo. U geen la.”

⁵³ Le bi laa u pam. Bi bee ke u kpo la. ⁵⁴ Le Yesu chuu unjaal ki bui u, “Upiibo, fiin.” ⁵⁵⁻⁵⁶ Libuul ngbaan ni le waawiin ki gir koo u ni, le u

fii. Le ni gar ute ni una pam. Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa waah ŋa pu na, le ki bui bi ke bi tii ubo ngbaan tijikaar u ji.

9

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Yesu nan yin ni waadidiliib kipiik ni bilee ke bi kuun ni u chee, le ki tii bi mpɔɔn bi ti nyan tiyayaar aabɔŋ mɔmɔk binib ni, ki mu cha bibum pɔɔk; ² le ki tun bi, bi ti li tuk binib Uwumbɔr aanaan aabɔr, ki cha bibum pɔɔk, le ki bui bi, ³ “Ni taa li tu lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo kijaangbeek, ki taa li joo litaakɔr, ki taa li joo tijikaar, ki taa li joo ŋimombil, ki taa li joo ŋibɔkul ŋilee. ⁴ Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitin ngbaan ponn ni na. ⁵ Kitin kibaa aanib yaa kaa gaa nimi kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi.”

⁶ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki doo na, le bi siir ki bɔ dii ntim ni, ki mooni tibɔnyaan tee. Baah buen nimɔk na, le bi cha bibum pɔɔk.

Ubɔr Herod aah len pu joo cha Yesu wɔb na

(Matiu 14.1-2; Mak 6.14-29)

⁷ Ubɔr Herod nan ŋun Yesu aah ŋa pu na, kaa nyi waah ye udaan u na. Bibaa len ke Jɔnn le fikr nkun ni, ⁸ bibaa mu len ke Elaija, bibaa mu len ke n-yaayoonn na aabɔnabr ubaa le fikr. ⁹ Le Herod bui ke, “M nan chuu gii Jɔnn aayil. Maah ŋun u aabɔr na, u ye ŋma?” le ki ban ke u kan u.

Yesu aah kpiin binib ŋichur ŋiŋmu pu na

(Matiu 14.13-21; Mak 6.30-44; Jɔnn 6.1-14)

¹⁰ Le Yesu aakpambalb ki gir ni, ki nan tuk u baah ŋa pu na. Le u di bi buen Betseda aatin ŋi, bima bibaa. ¹¹ Le kinipaak ngbaan ŋun

ke u buen nima. Le bi mu paan u pu. Le u gaa bi, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.

¹² Nwiin aah ban mu lir na, le waakpambalb kipiik ni bilee na dan nan bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la; cha kinipaak ngbaan buen it-ingbaan ni, ki ti ban tijikaar ni nkookoo yaan.”

¹³ Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi tijikaar man, bi ji.”

Le bi bui u, “Ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ni ijan ilee baanja le bi. Aa ban ke ti buen ti daa tijikaar ti ga ŋeer binib ngbaan mɔmɔk na aa?” ¹⁴ Bijab ngbaan ga nan li fuu ŋichur ŋiŋmu.

Le u bui waakpambalb ke bi cha kinipaak ngbaan kal kitin ŋikpuk ŋikpuk, piinmu piinmu.

¹⁵ Le waakpambalb ŋa kina, ki cha bi mɔmɔk kal. ¹⁶ Le u yoor ŋiboroboro kpin ŋiŋmu, ni ijan ilee ngbaan, le ki waan lik paacham, ki doon Uwumbɔr, ki gii, le ki di tii waakpambalb ke bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔmɔk aanimbiin ni. ¹⁷ Le bi mɔmɔk ŋman ki bab. Baah ŋman ki bab ki gur ni na, le waakpambalb yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na

(Matiu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi mee Uwumbɔr ubaa. Waadidiliib mu bi u chee. Le u baa bi, “Kinipaak ngbaan bui ke m ye ŋma?”

¹⁹ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la; biken mu len ke n-yaayoonn na aabɔnabr ubaa le fikr nkun ni.”

²⁰ Le u baa bi, “Nimi nibaa len ke m ye ŋma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Uwumbɔr Aanii Kristo u ga gaa timi lii na la.”

Yesu aah tuk bi waah ga ji falaa pu na

(Matiu 16.20-28; Mak 8.30-9.1)

²¹ Le u sur bi mbaməm ke bi taa tuk unii ubaa, ²² le ki bui bi, “Min Unibən Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le Uwumbər ga fikr mi nkun ni.”

²³ Tə, u nan bui waadidiliib ni kinipaak ngbaan, “Unii yaa ban u dii mi kan, u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo iwiin məmək aan ki li dii mi. ²⁴ Unii umək kaan ηmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga ηmaa kpo m pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ²⁵ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək, ki lann waaməfal, ki wəŋ kan, ba aanyoor le u kan? ²⁶ Unii yaa san iniməon m ni maaliin chee u tuk binib biken kan, min Unibən Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa m ni Nte Uwumbər aapəon. Uwumbər aatuuntiib bi ye chain na mu ga nyuŋ mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan. ²⁷ M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbər aanaan waahr.”

Yesu aawon aah kpeln pu na

(Matiu 17.1-8; Mak 9.2-8)

²⁸ Waah len kina na, ni naahn iwiin iniin aapuwəb le u di Piita, ni Jənn, ni Jems, ki di jon lijoon paab, u ti mee Uwumbər. ²⁹ Waah bi mee Uwumbər na, le unimbil wəb kpeln. Le waawanpeenkaan mu kpaln tiwanpipiln ni ga li deer aanimbil na. ³⁰⁻³¹ Le bi kan bijab bilee bi wiin chain na bi len u chee tibər. Bi nan ye n-yaayoonn na aabənabtiib Moses ni Elaija la. Bi nan len waah ga ηa Uwumbər aageehn ki kpo Jerusalem ponn ni pu na. ³² Le ngeen joo Piita mam.

Baah finn na, le bi kan Yesu aah wiin chain pu na, ki kan bijab bilee bi si u chee na. ³³ Bijab bilee ngbaan aah siir cha u na, le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni ηan. Cha ti ηa ηiboo ηitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.” Piita aah len kina na, waa nyi waah len ti cha ni wəb na.

³⁴ Waah laa bi len kina na, le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Mu aah biin bi pu na, le ijawaan chuu Yesu aadidiliib ngbaan. ³⁵ Le nneel len ntaalangbam na ni ke, “Maabo u m lee u na sə. Li ηun waah len pu na man.”*

³⁶ Nneel ngbaan aah len ki ti doo na, bi nan kan Yesu baanja le si. Le bi joo tibər ngbaan bima baanja, kaa tuk unii ubaa n-yoonn ngbaan baah kan pu na.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(Matiu 17.14-18; Mak 9.14-27)

³⁷ Kitaak aah woln na, le bi sunn ni lijoon ngbaan taab. Le kinipaak sakpen tooh u nsan ni. ³⁸ Le kinipaak ngbaan ponn ni uja ubaa teen ke, “Uməmək, m gaŋ si, san njaəon kinimbaak. U ye maabobaal la. ³⁹ Libimbikl le lir u ki cha u tar, ki cha uwon gbaa, le uməb ponn ni puk tipupuk, ki liin u nsin sakpen, kaa ban li di u lii. ⁴⁰ M gaŋ saadidiliib ke bi nyan u libimbikl ngbaan. Bi mu aa ηmaa nyan u.”

⁴¹ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbər ki kii, ki mu aa dii u mbaməm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limər ni pu?” le ki tuk ubo ngbaan aate, “Li joo ni aajaəon ngbaan m chee.”

⁴² Le ubo ngbaan aah choo na, libimbikl lii u kitin, le ki cha uwon gbaa sakpen. Le Yesu kae libimbikl ngbaan, ki cha ubijabo ngbaan pək, le ki di u giin tii ute. ⁴³ Baah kan Uwumbər aah kpa

* 9:35 : Lik Aisaya 42.1.

mpɔɔn sakpen pu na, le ni gar kini-paak ngbaan mɔmɔk pam.

Yesu aah ki tuk waadidiliib waakun aabɔr pu na

(*Matiu 17.22-23; Mak 9.30-32*)

Naah gar binib ngbaan mɔmɔk kina na, le Yesu bui waadidiliib, ⁴⁴ “Bi ga di min Unibɔn Aabo ɔa binib aarjaal ni la. Cha tibɔr timina koo nitafal ni man.” ⁴⁵ Le baa bee taatataa. Uwumbɔr le bɔr taatataa ke bi taa bee. Le baa kaa ke bi baa Yesu taatataa.

Ulaw ye uninyuun?

(*Matiu 18.1-5; Mak 9.33-37*)

⁴⁶ Le waadidiliib kpak tɔb kinikpakpak ke ulaw ye uninyuun bi ponn ni. ⁴⁷ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki di ubo siin ubaa chee, ⁴⁸ le ki tuk bi, “Unii umɔk gaa ubo wee maayimbil pu na kan, u gaa mi le na. Unii umɔk gaa mi na kan, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na le na. Unii u ye uwaatiir ni ponn ni na, uma le ye uninyuun.”

Taa kiir unii u tun Uwumbɔr aat-uln na

(*Mak 9.38-40*)

⁴⁹ Le Jɔnn tuk Yesu, “Ndindaan, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni, saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Taa ki tuk u ke u di cha. Unii u kaa ye nimi aadin na si nichaj ni la.”

Samaria yaab bibaa aah yii Yesu pu na

⁵¹ Bundaln Yesu ga gir buen paacham na peen ni. Le u pɔɔk ubaa ke u buen Jerusalem, ⁵² le ki tun bitutum ke bi loln u pu nsan. Le bi buen, le ki ti fuu Samaria yaab† aatiɔ kibaa ponn ni, bi ti gor kiir u. ⁵³ Le kitin ngbaan ni aanib kan ke u ban u buen Jerusalem. Nima le bi yii u. ⁵⁴ Waadidiliib Jems ni Jɔnn aah kan ke bi yii u na, le bi baa u, “Tidindaan, aa ban ke

ti mee Uwumbɔr aan mmii nyan paacham ki gaa bi [ke Elaija aah nan ɔa pu na aa]?”

⁵⁵ Yesu nan fenn ton Jems ni Jɔnn le ki kae bi, [ki bui bi, “Naa nyi Mfuur Nyaan mu yeh nimi na aah bi pu na. ⁵⁶ Min Unibɔn Aabo aa dan m nan ku binib. M dan ke m nan gaa bi lii la.”]

Le bi buen kitin kiken ni.

Binib bi ban ke bi dii Yesu na
(*Matiu 8.19-22*)

⁵⁷ Baah cha na, le uja ubaa dan nan bui Yesu, “M ga dii si saah cha nin chee na mɔk.”

⁵⁸ Le Yesu bui u, “Inɔk kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibɔn Aabo aa kpa maah ga doon nin chee na.”

⁵⁹ Le Yesu tuk uja uken, “Li dii mi.”

Le u bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

⁶⁰ Le Yesu bui u, “Cha bitekpiib sub tɔb. Si ma kan, aa li cha ti moon Uwumbɔr aanaan aabɔr.”

⁶¹ Le uja uken mu tuk Yesu, “Ndindaan, m ga dii si la. M mu mee si nsan, cha m buen ti choi maachiln ni aanib waahr, aan ki nan dii si.”

⁶² Le Yesu bui u, “Unii yaa joo unaja ko kisaak ki lik puwɔb kan, waa ɔeer Uwumbɔr aanaan ni aat-uln.”†

10

Yesu aah tun waadidiliib imonko itaa ni kipiik pu na

¹ Nee aapuwɔb le Tidindaan nyan bijab imonko itaa ni kipiik ki kpee, le ki tun bi bilelee ke bi loln u pu nsan, ki ti koo waah ga buen ntim mu mɔmɔk ni na. ² U bui bi, “Idi biir le ki wiir. Bidicheeb aa wiir. Nima pu na, ni li mee kisaak aadindaan man ke u tun bidicheeb bi ti chee waajikaar. ³ Li

† 9:52 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mɔ. † 9:62 : Naatataa le ye ke unii yaa kaa gaa Uwumbɔr aatuln injaal ilee kan, waa ɔeer u tun li.

cha man. Maah tun nimi na, ni ga li bi ke ipihbi i bi n̄sapol aakaasisik ni na la. ⁴ Ni taa li joo n̄mombil aataak̄ər; ki taa tun n̄itun, ki taa li joo n̄inaatak, ki taa sil n̄san ni ki doon unii ubaa. ⁵ Ni yaa koo lidichal ni kan, n̄jan aawan le ye ke ni bui bi, ‘Uwumb̄ər aanyoor bi lidichal lee aanib pu.’ ⁶ Uninyaan yaa bi nima chee kan, Uwumb̄ər aanyoor gali bi u pu. Uninyaan yaa kaa bi kan, Uwumb̄ər aanyoor ga gir ni ni pu. ⁷ Lidichal libaa aanib yaa gaa nimi kan, ni li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya na, ki taa jir lidichal. Ni li ji ki li nyu baah ga tii nimi ni na; ututunn m̄əm̄ək n̄eer waapar. ⁸ Ni yaa koo kitin̄ kibaa ni aan bi gaa nimi kan, ni li ji baah ga tii nimi ni na, ⁹ ki bui bi ke, ‘Uwumb̄ər aanaan peen ni nimi la,’ ki cha bibum bi bi nima na p̄ək. ¹⁰ Ni yaa koo kitin̄ kibaa ni, aan baa gaa nimi kan, ni b̄ dii ki ponn ni ki bui ke, ¹¹ ‘Nimi aatin̄ aatatan ti bi titaap̄otan ni na, tima le ti kpaar lii do chee na, ni li ye nsurm ki tii nimi. Ni li nyi ke Uwumb̄ər aanaan peen ni, le ni yii.’ ¹² M tuk nimi la, bundaln̄ Uwumb̄ər ga ji binib tib̄ər na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom aatin̄ aanib aatafadaan.”

Binib bi kaa kpeln̄ baabimbin na aab̄ər
(*Matu 11.20-24*)

¹³ “Korasinn̄ aatin̄ aanib, tib̄əbir bi ni pu. Betseda aatin̄ aanib, tib̄əbir bi ni mu pu; ba pu? m̄ yaa ba nan tun lijn̄jiir aatun Taya ni Saidonn̄ aatim̄ aanib aakaasisik ni ke maah tun lijn̄jiir aatun nikaasisik ni pu na kan, bi ba ga kpeln̄ baabimbin ni yunn, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puñ biyil, aan ki m̄ək ke bisui bii baatunwanbir pu. ¹⁴ Bundaln̄ Uwumb̄ər ga ji binib tib̄ər na, nimi aatafadaan ga jer Taya aatin̄ aanib ni Saidonn̄ aatin̄

aanib aatafadaan. ¹⁵ Nimi Kape-naum aatin̄ aanib ma kan, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn̄ nimi tataab tataab la.”

¹⁶ Yesu nan tuk waadidiliib, “Unii u n̄un nimi aab̄ər na kan, u n̄un maab̄ər le na. Unii u yii nimi na kan, u yii mi le na. Unii u yii mi na kan, u yii Uwumb̄ər u tun ni mi na le na.”

Waadidiliib imonko itaa ni kipiik na aah gir ni pu na

¹⁷ Le bijab imonko itaa ni kipiik ngbaan gir ni Yesu chee ni m̄popiin, ki nan bui u, “Tidindaan, tiyayaar mu kii timi aam̄əb, saayimbil pu.”

¹⁸ Le u bui bi, “M kan kinimb̄əñ nyan ni paacham ki n̄a ȳəli ke utaal aah moor ki lir pu na. ¹⁹ Lik man, m̄ tii nimi m̄p̄əñ, ni ti taa ikuub ni inyoohn pu, ki tii nimi m̄p̄əñ, ni nyan̄ timi aadin̄ kinimb̄əñ aap̄əñ m̄əm̄ək, le tiwan nibaa aan n̄maa n̄a nimi nibaa. ²⁰ T̄, tiyayaar aah kii nimi aam̄əb na, ni taa cha nima baan̄ja le li ye nimi aap̄opin. Nimi aayimbil aah n̄mee paacham na le ye m̄popiin mbam̄əm.”

Yesu aah kpa m̄popiin sakpen pu na
(*Matu 11.25-27; 13.16-17*)

²¹ N-yoonn̄ ngbaan le Uwumb̄ər Aafuur Nyaan cha Yesu kpa m̄popiin pam, ki bui ke, “Nte Uwumb̄ər u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa b̄ər tib̄ər timina bilankpalb̄ ni binimbiwolm, le ki di m̄ək chap̄əntiib, nima le m̄ pak si. Nte, saageehn̄ le na, nima le cha aa n̄a kina.

²² “Nte Uwumb̄ər le tii mi tiwan m̄əm̄ək. Ubaa aa nyi min̄ Uwumb̄ər Aajap̄əñ aah ye udaan u na, see Nte Uwumb̄ər. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumb̄ər aah ye udaan u na, see min̄ Ujap̄əñ. Binib bi m̄ ban ke m̄ di Uwumb̄ər m̄ək bi na, bi mu nyi u.”

²³ Le u fenn̄ ki ton̄ waadidiliib, ki bui bi lib̄əl ni, “Uwumb̄ər aanyoor

bi ni pu, ninimbil aah kan tiwan ni na pu. ²⁴ M tuk nimi la, Uwumbør aabønabtiib ni bibørb bi wiir na nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi n̄un naah n̄un tibør ti na, kaa n̄un ti.”

Samaria aatinj aaninyaan aah n̄a pu na

²⁵ Le uja u n̄yi Uwumbør aakaal mbamøm na ubaa fii sil ki pen Yesu nlan, ki baa u, “Umømæk, m ga n̄a kinye ki kan limøfal li kaa kpa ndoon na?”

²⁶ Le Yesu baa u, “Ni n̄mee kinye Uwumbør aakaal ponn ni? Aa karn kinye?”

²⁷ Le u bui u, “Ni n̄mee ke, ‘Aa li gee Aadindaan Uwumbør aasui mømæk ni, ni saawiin mømæk, ni saapøøn mømæk, ni saalandak mømæk, ki li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’ ”

²⁸ Le Yesu bui u, “Aa len mbamøn la. Li n̄ani kina, le aa ga kan limøfal.”

²⁹ Le u ban ke u li kpa mbamøn, le ki baa Yesu, “N̄ma ye nna aabo?”

³⁰ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan nyan Jerusalem ki cha Jeriko. Waah cha na, le u ti lir bififirb aañaal ni. Le bi chuu peer waawan-peenkaan ki gbaa u, le u ti ban u kpo. Le bi siir cha u. ³¹ Naah kpee siib na, le Uwumbør aatotoor ubaa mu jer nima, ki kan u. Waah kan u na, le u gøln u ki jer. ³² Le Liifai* aanii ubaa mu paan ni, ki nan jer nima, le ki kan u, le ki mu gøln u ki jer. ³³ Le Samaria† aatinj aanii ubaa mu cha waasachuln, ki nan fuu nima chee. Waah kan u na, le kinimbaak chuu u. ³⁴ Le u buen u chee, ki di n̄nyøk ni nkpan meen ibuun ngbaan, ki di n̄itan poo u, le ki di u diñ uma ubaa aabon pu, ki di u buen tichaandir ponn ni, ki ti lik u nima. ³⁵ Le ni woln kitaak le u di n̄imombil tii tichaandirdaan, le ki bui u, ‘Lik u tii mi. Aa yaa jin

n̄imombil n̄i jer n̄imina kan, m nan gir ni kan, m ga nan pa si.’ ”

³⁶ Le Yesu baa nkaal aamømæk ngbaan, “Uja u lir bififirb aañaal ni na, bijab bitaa ngbaan ponn ni, ulau tee ye una aabo? Aa dak kinye?”

³⁷ Le u bui u, “Unii u san u kinimbaak na le ye una aabo.”

Le Yesu bui u, “Li cha ki mu li n̄ani kina.”

Yesu aah mann Mata ni Mari pu na

³⁸ Tø, Yesu ni waadidiliib aah chuun lisachuln pu na, le bi ti fuu kitij kibaa ponn ni. Le upii u bi yin u ke Mata na gaa u waadichal ni.

³⁹ Mata nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Mari. Le Mari ka Yesu chee, ki pel waah len pu na. ⁴⁰ Mata le tun tichann aatuln ki bi gonni ki ti bak. Nima le u dan nan bui Yesu, “Ndindaan, nnaal cha mi baanja le channi nimi tichann kaa ter mi. Aatafal aa bi ni ni ii? Bui u ke u ter mi.”

⁴¹ Le Tidindaan bui u, “Mata, Mata, aa cha tiwan sakpen le muk si ki n̄a si ilandak. ⁴² Tiwan nibaa baanja le aa lann. Mari aah lee ni na le n̄an. Ubaa aan nyan waah lee ni na u chee.”

11

Yesu tuk bi baah ga mee Uwumbør pu na

(*Matiu 6.9-13; 7.7-11*)

¹ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi nibaa chee ki bi mee Uwumbør. Waah mee u ti doo na, le waadidiliib ponn ni ubaa bui u, “Ndindaan, mæk timi taah ga mee Uwumbør pu na, ke Jøn̄n u nan muini binib n̄nyun ni na aah nan mæk waadidiliib pu na.”

² Le Yesu bui bi, “Ni yaa mee Uwumbør kan, ni bui ke, ‘Tite Uwumbør [u bi paacham na,] cha binib li san saayimbil; cha saanaan dan.

* **10:32** : Liifai yaab nan tun lituln Uwumbør Aadichal ni la. † **10:33** : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan m.

[Bi li ɲani saageehn dulnyaa wee ni,
ke baah ɲani paacham pu na.]

³ Tiin timi din aawiin aajikaar.

⁴ Cha timi aatunwanbir pinn timi;
ba pu?

ti mu di cha pinn binib bimək
koo timi aataani ni na.

Taa cha ti kan ntəŋ.

[Nyan timi tibəbir ni.]’ ”

⁵ Le Yesu ki bui bi, “Ni ponn ni ubaa yaa buen aajɔ do kinyetaasiik ki ti sil lipaal ki bui u, ‘Njɔ, pinn mi ɲiboroboro kpin ɲitaa; ⁶ njɔ ubaa chuun fuu ni ndo; m mu aa kpa tijiir tibaa m tii u’ kan, ⁷ le aajɔ u bi kidiik ni na ga bui si, ‘Taa muk mi. M ni maabilb doon ki laŋ kidiik a. Maan ɲmaa fii ki tii si.’ ⁸ Naa ye kijɔtiik pu le u ga fii ki tii si. Aa yaa gaɲni u ki gaɲni u ki muk u kan, nima le ga cha u fii ki tii si saah ban pu na məmək. ⁹ Nima pu na, m tuk nimi la, ni li mee Uwumbər man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbər chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaaleŋ man, le u ga piir tii nimi. ¹⁰ Unii umək mee Uwumbər na, u ga tii u. Unii umək ban na, u ga kan. Unii umək kpaar jaaleŋ na, u ga piir tii u. ¹¹ Ni ponn ni ubaa aabo yaa mee si maab kan, aa ga di litakpal tii u uu? U yaa mee si ujan kan, aa ga di uwaa tii u uu? ¹² U yaa mee si likoojiln kan, aa ga di unyooohn tii u uu? ¹³ Nimi titunwanbir-dam yaa tee nyi ipiin i ɲan na ki tii nimi aabim kan, ɲmaninkabaa Nite Uwumbər u bi paacham na le aan di Waafuur Nyaan tii binib bi mee u ki ban mu na aa?”

Binib bibaa aah sii Uwumbər Aafuur Nyaan pu na

(*Matiu 12.22-30; Mak 3.20-27*)

¹⁴ Uja u tiyayaar cha u ɲa ubir na nan bi nima chee. Le Yesu nyan tiyayaar ngbaan u ni, le u len, kaa ki ye ubir. Le ni ga kinipaak ngbaan pam. ¹⁵ Bi ponn ni bibaa mu bui ke kinimbəŋ ki bi yin ki

ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

¹⁶ Bibaa mu tɔŋ u ki ban ke u tun lijnjiir aatuln ki mək bi ke u ye Uwumbər Aanii. ¹⁷ Le u bee baah dak pu na, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, bi ga lir la. ¹⁸ Ni len ke Beelsebul u ye tiyayaar aayidaan na le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni. Tiyayaar aayidaan kinimbəŋ yaa ɲa kina kan, ki jan kibaa kijaak la. Kaanaan ga ɲa kinye aan ki sil? ¹⁹ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ɲma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ɲani pu na le ga mək ke ni kpa mbamən aan naa kpa. ²⁰ Mma kan, Uwumbər aapɔɔn pu le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mək ke Uwumbər aanaan fuu ni ni chee.

Yesu aah nyan kinimbəŋ ki bii kaawan pu na

(*Matiu 12.29; Mak 3.27*)

²¹ “Liwəkl li kpa tijawan sakpen na yaa lik waadichal kan, ubaa aan bii waawan. ²² Le unii u kpa mpɔɔn jer u na yaa lir u pu ki nyan u kan, u ga gaa waajawan ti ter u na məmək, ki ji waawan.

²³ “Unii u kaa dii mi na kan, u ye maadin la. Unii u mu kaa kuuni binib tii mi na kan, u yaani bi la.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na
(*Matiu 12.43-45*)

²⁴ “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gər nnyun aah kaa bi kipɔɔk ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. Le ti ga len ke, ‘M ga gir kun maah nan nyan unii u ponn ni na la.’ ²⁵ Le ti ga gir ni ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan, le ni ɲan. ²⁶ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar

tilole ti bir ki jer ti na. Le ti mómək ga koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki ɲa u yoli ki jer waah nan bi njan na pu na.”

Binib bi kpa Uwumbər aanyoor mbaməm na

²⁷ Yesu aah len kina na, le kini-paak ngbaan ponn ni upii ubaa len mpəən pu, “Uwumbər aanyoor bi upii u ma si ki tii si libiil na pu.”

²⁸ Le Yesu bui ke, “Binib bi ɲun Uwumbər aabər ki kii ti na, Uwumbər aanyoor bi bima le pu.”

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aat-uln pu na

(Matiu 12.38-42)

²⁹ Kinipaak aah kuun ni Yesu chee na, le u bui ke, “Dandana aanib ye binib bi bir na la. Bi ban ke m mək bi lijnjiir aawan, aan bi nin gaa mi ki kii. Uwumbər aah nan ɲa lijnjiir aatun ki ɲa waabənabr Jona pu na, lituln limina aaboln le bi ga kan. Maan mək bi lijnjiir aawan niken. ³⁰ Uwumbər aah nan ɲa Jona pu na, ni nan ye liməkl le ki tii Ninefa aatiɲ aanib. Kina le waah ga ɲa min Unibən Aabo pu na ga li ye liməkl ki tii dandana aanib ngbaan. ³¹ Seba aatiɲ aapiibər nan nyan ni dandar ke u nan ɲun Ubər Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa ɲun maaliin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, upiibər ngbaan aah nan ɲa pu na, nima le ga mək ke dandana aanib aabər bii. ³² Jona nan tuk Ninefa aatiɲ aanib Uwumbər aabər, le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na le tuk dandana aanib Uwumbər aabər, le baa kpeln baabimbin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, Ninefa aatiɲ aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mək ke dandana aanib aabər bii.”

Tiwon aawiihn
(Matiu 5.15; 6.22-23)

³³ “Unii yaa see karyaa kan, waan di u di bər, kaan di lisambil chin u pu. U ga di u tɔɲ tiwan paab la, le u li wiin binib bimək koo ni na chee, bi li waa. ³⁴ Aanimbil ye saawon aakaryaa la. Aanimbil yaa woln ke aa dii Uwumbər aasan kan, saabimbin mómək gbii nwiihn la. Aanimbil yaa kaa woln kan, saabimbin gbii mbəmbəən la. ³⁵ Li nyi ki taa cha nwiihn mu bi aa ni na li ye mbəmbəən. ³⁶ Saabimbin mómək yaa gbii nwiihn, kaa bəən nibaa chee kan, aa ga li bi nwiihn ni mbaməm. Ni ga li bi ke karyaa u wiin chain na aah ga woln saah bi nin chee na pu na la.”

Yesu aah galn Farisii yaab ni ikaal aaməmək pu na

(Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Yesu aah len kina ki ti doo na, le Farisii aanii ubaa bui u ke u dan udo ki nan ji tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁸ Le Farisii aanii ngbaan kan ke Yesu ji kaa ɲir uɲaal. Le ni gar u. ³⁹ Le Tidindaan bui u, “Nimi Farisii yaab, ni ɲir tiyir ni ɲisambil aapuwəb mbaməm, kaa ɲir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam; nisui ponn ni mu gbii kinaayuk aatun ni titun-wanbir. ⁴⁰ Nimi bijərb bimina, Uwumbər u nan naan tiwon na, uma le naan nisui mu. ⁴¹ Di naah kpa tiwan ni na tii bigiim, ki di nibaa mu tii bi. Ni yaa ɲa kina kan, tijɔɲ tibaa aan ki li bi ni chee.

⁴² “Nimi Farisii* yaab, tibəbir bi ni pu; ba pu? ni yakr tikpifar nfum kipiik le ki nyan nibaa le di tii Uwumbər, kaa ɲani ni ɲan na, kaa gee Uwumbər. Ni ɲan ke ni li ɲani ni ɲan na, ki li gee Uwumbər, ki yakr nimi aawan mu ki di tii u.

⁴³ “Nimi Farisii yaab, tibəbir bi ni pu; ba pu? ni gee ke ni kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ki gee ke binib doon nimi

* **11:42** : Farisii yaab nan ye juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na.

mbaməm kinyan ni. ⁴⁴ Tibəbir bi ni pu. Ni naahn nikaakul ni bəə na, ni binib chuun taar ni pu, kaa nyi na.”

⁴⁵ Le Uwumbər aakaal aaməmək ubaa bui u, “Uməmək, saah len kina na, aa sii ti mu la.”

⁴⁶ Le Yesu bui ke, “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək, tibəbir bi ni mu pu. Ni di nkaal mu pəə sakpen na, le ki di kpee Uwumbər aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Ni mu aa ter bi ke bi dii kina. ⁴⁷ Tibəbir bi ni pu; ba pu? ni maa nikaakul ki tii Uwumbər aabənabtiib bi nan bi n-yaayoonn na. Niyaajatiib le nan ku bi. ⁴⁸ Ni mu nyi baah nan ku bi pu na, ki mu kii baah nan na pu na. Niyaajatiib le nan ku bi. Ni mu maa nikaakul tii bi. ⁴⁹ Nima pu le Uwumbər aah kpa nlan pu na, u bui ke, ‘M ga tun hibəabr ni bitutum bi chee. Le bi ga ku ngem ki na biken mu falaa.’ ⁵⁰ Buyoonn dulnyaa wee nan piin ki joo cha na, binib nan ku Uwumbər aabənabtiib. Linikul ngbaan məmək pu le Uwumbər ga daa dandana aanib aatafal. ⁵¹ Njan, bi nan ku Abel, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Uwumbər aabənabr Sekaria, u bi nan ku u, kitor k aabimbiln ni Uwumbər Aadichal aakaasisik ni na. Mbamən, m tuk nimi la, linikul ngbaan məmək pu le Uwumbər ga daa dandana aanib aatafal.

⁵² “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək, tibəbir bi ni pu. Naa mək binib Uwumbər aakaal mbaməm. Nimi nibaa aa dii mu, le ki tee leŋ binib bi ban bi dii mu na nsan.”

⁵³ Yesu aah nyan nima chee na, le Uwumbər aakaal aaməmək, ni Farisii yaab kpak u kinikpakpak pam, ki baa u mbaan tibər ti wiir na pu, ⁵⁴ ki ban bi pen u nlan ki kan waataani aan ki galn u.

12

Yesu tuk waadidiliib ke bi li nyi binib bi nmann bi na
(Matiu 10.26-27)

¹ Binib churbaka aah nan kuun Yesu chee ki ti taar təb pu pu na, le u bui waadidiliib, “Ni li nyi Farisii yaab aabimbin aah bi pu na, ki taa li bi kina man. Bi nmanni ke bi ye bininyaam, kaa ye. ² Tibəbərkaan məmək ga kpiir. Tibər timək bəə na, ti ga nyan mpaan pu. ³ Naah loon len tibər ti mbəmbəən ni na, binib ga njan ti nwiihn pu. Naah loon tibər ti binib aatafal ni kidiik ponn ni na, bi ga di ti moon lipaal.”

Ni li san Uwumbər baanja
(Matiu 10.28-31)

⁴ “Nimi bi ye nətiiib na, m tuk nimi la, ni taa san binib ijawaan man. Bi ga nmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ki nmaa na nimi nibaa. ⁵ M sur nimi naah ga li san u ijawaan na. Ni li san Uwumbər. U yaa ku binib kan, u kpa mpəən ke u di bi na mmii mu kaan junn na ni. Mbamən, m tuk nimi la, ni li san uma.

⁶ “Bi kooh iyaar inmu janjan bilee la. Le Uwumbər aa suln i ponn ni ubaa aabər. ⁷ Ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam. Uwumbər nyi nimi aayikpir aakahm.”

Lem binib aanimbil ni ke aa ye Kristo yoo la
(Matiu 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ “M tuk nimi la, unii umək len binib aanimbil ni ke min le ye Udindaan na, min Unibən Aabo mu ga len Uwumbər aatuuntiib aanimbil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ⁹ Unii umək yii mi binib aanimbil ni na, m mu ga yii udaan ngbaan Uwumbər aatuuntiib aanimbil ni.

¹⁰ “Unii yaa bii min Unibən Aabo kan, Uwumbər ga nmaa di cha pinn u. Unii yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan kan, Uwumbər aan di cha pinn u.

¹¹ “Bi yaa chuu nimi, ki di na mmeen aadir ni, bee ntim aaninkpiib aanimbiin ni, bi ti ji nimi tibər kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye aan ki nyan nibaa

tibər ni. ¹² N-yoonn ngbaan yaa fuu ni kan, Uwumbər Aafuur Nyaan le ga mək nimi naah ga len pu na.”

Uwankpadaan u ye ujər na

¹³ Kinipaak ngbaan ponn ni le uja ubaa tuk Yesu, “Uməmək, bui nkpel ke u yakr tite aafaal ki di min yaan tii mi.”

¹⁴ Le Yesu bui u, “Uja, nma tii mi nsan ke m ji nimi tibər ki yakr lifaal tii nimi?” ¹⁵ Le ki tuk kinipaak ngbaan, “Ni li nyi man ki taa li kpa iniman. Unii yaa kpa liwangol li wiir na kan, nima le aan tii u liməfal.”

¹⁶ Yesu nan njaql bi liyatañakl ke, “Uwankpadaan ubaa aasaak nan nja tijikaar ti wiir na. ¹⁷ Le u dak usui ni, ‘Maa ki kpa maah ga di maajikaar nja tiwan ni ponn ni na. M ga nja kinye? ¹⁸ M ga nja kina la; m ga gbaa wii maapil məmək, ki ki maa njipil ni filk ki jer njimina na. M ga di maajikaar məmək nja nj ponn ni. ¹⁹ Le m ga bui mbaa, M kpa tijikaar ti ga fuu mi njibin sakpen na. M ga fuu, ki ji, ki nyu, ki li məəni.’ ²⁰ Tə, le Uwumbər bui u, ‘Si ujər wee, kinyeek kee le aa ga kpo. Saah kuun liwangol limək siin na, nma ga li yeh li?’

²¹ “Kina le unii umək di liwangol bil kiir ubaa, kaa kpa liwangol Uwumbər chee na, u mu ye ujər.”

Gaa Uwumbər ki kii mbaməm man
(Matiu 6.25-34)

²² Le Yesu bui waadidiliib, “Nima le m tuk nimi, ni taa cha nimi aalandak li muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak ke, ‘Ti ga ji ba? Ti ga peen ba?’ ²³ Liməfal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁴ Dakl lik njikakaa aah bi pu na. Naa ko tijikaar, ki mu aa chee ti, kaa kpa njipil, kaa kpa njiboo. Uwumbər le kpiini ni. Naa jer ni sakpen aa? ²⁵ Ni ponn ni ubaa ga nmaa

muk waalandak aan ki yunn ki jer Uwumbər aah siin pu na aa?*

²⁶ Naah kaa nmaa nja tiwan ni kaa pəə na, ba pu ni cha ilandak muk nimi ni gur na pu? ²⁷ Dakl lik mmopuun aah bi pu na. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. M tuk nimi la, Ubər Solomonn u nan pee tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan njan ke mmopuun aah njan pu na. ²⁸ Timoor bi din, ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbər nja ti mmopuun mu njan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbər ki kii mbaməm. U ga tii nimi. ²⁹ Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ni tiwanyukaan pu, ki taa cha ilandak li muk nimi. ³⁰ Tiwan ngbaan məmək pu le dulnyaa wee ni aanib bi kaa dii Uwumbər aasan na aanimbil man. Nite Uwumbər nyi ke ni ban tiwan ngbaan. ³¹ Ni cha ninimbil li man Uwumbər aanaan pu, le u ga di tiwan ngbaan məmək kpee nimi.”

Paacham aawankpal
(Matiu 6.19-21)

³² “Maanib bi bi siib na, ni taa san ijawaan man. Nite Uwumbər le ban ke u tii nimi nnaan. Waageehn le na. ³³ Ni kooh naah kpa tiwan ni na man, ki di njimobil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa njimobil ni kaan doo na. Ni ga li kpa liwankpal li kaan doo na paacham. Unaayuk ubaa aan buen nima. Njikaambil aan li bi nima ki bii ni. ³⁴ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima chee la.”

Bitutum bi si kii na aayatañakl

³⁵ “Ni gor nibaa pu man, ki see nimi aakaryaa mam, ³⁶ ki li bi ke bitutum bi si kii buyoonn bidindaan ga nya tibəndinn aajikaar aajim ni, ki fuu ni na. U yaa nan fuu ni ki kpaar jaalej kan, libuul ngbaan ni le bi ga chuu piir tii u. ³⁷ Bitutum bi lik bidindaan aah ga

* 12:25 : Bee “...aan ki di lisan libaa kpee waafəfək pu uu?”

fuu ni pu na, Uwumbør aanyoor bi bi pu. M tuk nimi mbamøn la, u ga cha bi kal, ki ga di tijkaar siin binimbiin ni. ³⁸ U yaa fuu ni kinyetaasiik, bee u yaa fuu ni likoojawiil yoonn, ki kan ke bi gor kan, Uwumbør aanyoor bi bi pu la. ³⁹ Ni nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon ki geen, u ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo ni waadichal ni. ⁴⁰ Ni mu gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

Ututunn u ñan na, ni u kaa ñan na
(*Matiu 24.45-51*)

⁴¹ Le Piita baa Yesu, “Ndindaan, aa ñakl liyatanakl ngbaan ki tii timi baanja le aan aa ñakl ki tii binib mòmøk la?”

⁴² Le Tidindaan bui u, “Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijkaar naah ñeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ña kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbamøm? ⁴³ Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ñani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbør aanyoor bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁴ M tuk nimi mbamøn la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan mòmøk. ⁴⁵ Tø, ututunn ngbaan mu yaa dak usui ni ke udindaan ga yunn, ki yaa piin ki gbaa ututunjeen aatotiib, bijab ni bipiib mòmøk, ki ji ki nyu ndaan gbii kan, ⁴⁶ udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ki ga gbaa u ñinaalab mbamøm, ki ga di u ña binib bi yii waamøb na aah bi nin chee na.

⁴⁷ “Ututunn u nyi udindaan aah ban pu na, kaa gor, kaa ñani kina na, bi ga gbaa u sakpen. ⁴⁸ Ututunn u kaa nyi udindaan aah ban pu na, ki tun lituln li ñeer ñinaalab aagbaan na kan, bi ga gbaa u siib la. Uwumbør yaa tii unii nlan sakpen kan, u ga li ban ke u di nlan ngbaan

tun litunyaan jer biken. Uwumbør yaa tii unii tininkpir kan, u ga li ban ke udaan ngbaan tun ki jer biken aah tun pu na.”

Binib aah ga yakr tøb chee Yesu pu pu na

(*Matiu 10.34-36*)

⁴⁹ “M dan m nan tuur mmii dulnyaa wee ni. Mu yaa puun gaal kan, m ba gee. ⁵⁰ M ga ji falaa ki ti nyan. Nsui aan doon see m jin falaa ngbaan ki ti doo. ⁵¹ Maah dan dulnyaa wee ni na, ni dak ke nima le ga cha binib mòmøk li kpaan kimobaan aa? Aayii. M tuk nimi la, m pu le bi ga yakr tøb chee. ⁵² Dandana ki joo cha, binib binmu yaa bi lidichal libaa ni kan, bi ga yakr tøb chee la. Bitaa ga kpak bilee bi gur na. Bilee ngbaan mu ga kpak bitaa na. ⁵³ Uja ga yakr ujaapoon chee; japaan mu ga yakr ute chee; upii mu ga yakr ubisal chee; bisal mu ga yakr una chee; upii mu ga yakr ubipuu chee; bipuu mu ga yakr uchapii chee.”

Baa bee Uwumbør aah ñani pu na
(*Matiu 16.2-3*)

⁵⁴ Le Yesu bui kinipaak ngbaan, “Ni yaa kan utaal yun ki bølñ li-wilir wøb kan, libuul ngbaan ni le ni ga bui ke, ‘Utaal ga nu la,’ le u nu. ⁵⁵ Libuln yaa nyan ni ñangii aasikakl wøb kan, le ni ga bui ke, ‘Kitoton koo a,’ le ki koo. ⁵⁶ Nimi binmanmannim, kitin ni paacham pu le cha ni beer naah ga li bi pu na. Ba ña naa bee Uwumbør aah ñani pu dandana na?”

Aa yaa koo unii aataani ni kan, chuu utaal mala
(*Matiu 5.25-26*)

⁵⁷ “Ba ña naa ñmaa dakl lik ki bee ni ñan na? ⁵⁸ Aa ni unii yaa kpa tibør, u ban u di ti buen bibøjirb chee kan, chuu utaal mala, u taa kee fuu bi chee, ki taa di si ña binjal ni, bi di si ña kiyondiik ni. ⁵⁹ M tuk

si la, saan nya nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil məmək doo na.”

13

Kpeln nimi aabimbin man

¹ N-yoonn ngbaan le binib bibaa dan nan bui Yesu ke Galilee aatinj aanib aah nan bi toor kitork tii Uwumbər na, Pailat nan ku bi. ² Le Yesu baa bi, “Ni dak ke Galilee aatinj aanib ngbaan nan ye titunwanbirdam ki jer Galilee yaab biken aa? Nima le cha u ku bi ii? ³ Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni məmək ga kpo kina la. ⁴ Tɔ, libimbifɔfɔŋ aah nan lir ki ku bijab kipiik ni biniin Siloam aatinj ni na, ni dak ke bi nan kpa taani ki jer Jerusalem aanib məmək aa? ⁵ Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni məmək ga kpo kina la.”

Busub bu kaa lu ŋisubil na

⁶ Le u ŋakl bi liyatanjkl ke, “Uja ubaa nan bun busub bubaa waasaak ponn ni; ki joo cha, le u dan nan lik ke ŋisubil bi aa ŋaa bi, le kaa kan nibaa. ⁷ Le u bui waatutunn, ‘Nibin ŋitaa le na, le m choo m nan lik busub bue. Maa kan lisubil libaa. Gaa bu lii. Taa cha bu li si ki gaa kitinj yɔli.’ ⁸ Le ututunn ngbaan bui u, ‘Ndindaan, di cha bu libiln lee, m gbii bu taab, ki ban tinaabin ki bil bu. ⁹ Libiln li choo na, bu yaa lun kan, ni ŋan. Bu yaa kaa lun kan, aa gaa bu lii.’”

Yesu aah cha upii u boo gui na pɔɔk pu na

¹⁰ Juu yaab aakpaakool daal le Yesu bi mmeen aadiik ni, ki bi tuk binib Uwumbər aabər. ¹¹ Le upii ubaa bi nima. Tiyayaar le joo u ki ŋa u ubun ŋibin kipiik ni ŋiniin. U boo gui, kaa ŋmaa yaar. ¹² Yesu aah kan u na, le u yin u ke u dan u chee, le ki bui u, “Upii, aa kan aabaa saaween chee.” ¹³ le ki di

uŋaal paan u pu. Libuul ngbaan ni le u yaar, le ki nyunj Uwumbər.

¹⁴ Yesu aah cha upii ngbaan pɔɔk likpaakool daal na, nima le cha mmeen aadiik ni aaninkpel gee linjuul Yesu pu, le ki bui kinipaak ngbaan, “Iwiin iloob le bi likpaakool aakaasisik ni, ti li tun lituln, ki cha likpaakool daal. Nima pu na, ni dan iwiin iloob ngbaan aakaasisik ni aan u cha ni pɔɔk. Ni taa ki dan nan ban laafee likpaakool daal.”

¹⁵ Le Tidindaan bui u, “Nimi binmanjmannim, likpaakool daal kan, ni ga chuu gbiln nimi aanaaja, bee nimi aabon, ki di u buen nkpen ni ke u ti nyu nnyun. ¹⁶ Upii wee ye Abraham aayaabil la, le kinimbɔŋ buu u ŋibin kipiik ni ŋiniin le ki ŋa u u boo gui na. Maah chuu buur u likpaakool daal na, naa ŋan aa?” ¹⁷ Yesu aah len kina na, le inimɔɔn chuu binib bimək kpak u kinikpakpak na. Waah tun lijnjiir aatun pam pu na, le kinipaak ngbaan məmək nan kpa mpoopiin pam.

Tisufar aabil aayatanjkl

(Matiu 13.31-32; Mak 4.30-32)

¹⁸ Le Yesu baa bi, “Uwumbər aanaan naahn ba? M ga di ba ki di ŋan mu? ¹⁹ Mu naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. Le li muun ki ŋa busub. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyɔk aayatanjkl

(Matiu 13.33)

²⁰ Yesu nan ki baa bi, “M ga di ba ki di ŋan Uwumbər aanaan? ²¹ Mu naahn nnyɔk mu bi joo ŋani boroboro ni aan upii ubaa nan di ŋa boroboro aayon ponn ni na, le boroboro ngbaan mək duun.”

Naah ga dii pu na

(Matiu 7.13-14, 21-23)

²² Le Yesu cha Jerusalem. Waah cha na, le u bə dii ntisakpem ni nti-waatiir ni, le ki tuk binib Uwumbər aabər. ²³ Le unii ubaa baa u, “Ndindaan, binib bi nmar na le bi siib aa?”

²⁴⁻²⁵ Le Yesu bui bi, “Cha nin-imbil li man ni li dii mbisaməb mu kaa waa na. M tuk nimi la, buyoonn udichadaan na ga nan fi ki larj kidiik na, nee aapuwəb le binib pam ga li ban bi koo ni, kaan nmaa koo ni. Ni ga li si lipaal, ki kpaar jaalenj, ki bui ke, “Tidindaan, chuu piir tii timi.” Le u ga bui nimi, ‘Maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee?’ ²⁶ Le ni ga bui ke, ‘Ti ni si le nan kpaan ji ki nyun. Aa nan tuk binib Uwumbər aabər timi aatiñ ni la.’ ²⁷ Le u ga ki bui nimi, ‘M tuk nimi la, maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee? Nimi titunwanbirdam, ni məmək siir m chee man.’ ²⁸ Le u ga jenn nimi. Le ni ga li waa Abraham, ni Aisak, ni Jakob, ni Uwumbər aabənabtiib məmək Uwumbər aanaan ni. Ni ga li bi lipaal, ki wii ki nman njinyin nima chee. ²⁹ Binib ga nya liwipuul wəb, ni liwilir wəb, ni isikakl mək, ki ga li ka ki ji tijikaar Uwumbər aanaan ni. ³⁰ Li pel man, puwəb yaab bibaa ga nan nja bisalolm. Bisalolm bibaa mu ga nan nja puwəb yaab.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na

(Matiu 23.37-39)

³¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab bibaa dan Yesu chee, ki nan bui u, “Nya do chee, ki li cha. Ubər Herod ban u ku si la.”

³² Le Yesu bui bi, “Ni li cha ti tuk unək ngbaan, ‘Din ni fen le m ga nyan tiyayaar binib ni, ki cha bimum pək. Iwiin itaa daal le maatuln ga doo.’ ³³ Nima le m cha Jerusalem din, ni fen, ni daalpu. Baan ku Uwumbər aabənabr ubaa nibaa chee, see Jerusalem ponn ni.

³⁴ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbər aabənabtiib,

ki yur waatutum n̄itakpal ki ku bi. N-yoonn məmək le m nan ban m kuun nimi n̄a mbaa chee ke ukəla aah kuuni waakoobi pu ki n̄ani ufeen ni na, le naa kii. ³⁵ Lik, Uwumbər siir cha nimi. M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga nan bui ke, ‘Uwumbər aanyoor bi unii u choo uma Uwumbər aayimbil ni na pu.’ ”*

14

Yesu aah cha ubun pək pu na

¹ Juu yaab aakpaakool daal le Yesu nan buen Farisii yaab aaninkpel ubaa do, u ti ji tijikaar. Le bi lik waah ga n̄a pu na məmək. ² Le uja u taakpachoo fuukoo nan chuu u na mu bi nima, le ki dan Yesu chee. ³ Le Yesu baa Uwumbər aakaal aaməmək ni Farisii yaab, “Timi aakaal kii ke unii cha bimum pək likpaakool daal aa?”

⁴ Le baa len tibaa. Le Yesu chuu uja ngbaan ki ti cha waaween doo, ki cha u buen. ⁵ Le u baa bi, “Unii ubaa aabon, bee waanaaja yaa lir nnyunbun ni likpaakool daal kan, waan nyan u likpaakool daal ngbaan aa?”

⁶ Le baa ki nmaa len tibaa.

Binib bi Uwumbər ga nyuñ bi na

⁷ Le Yesu kan ke binib bi dan bi nan ji tijikaar na buen ti kal bininyuum aakakaa chee. Nima le u n̄ak bi liyatanakl: ⁸ “Unii ubaa yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, taa kal bininyuum aakakaa chee. Nibaakan, unii u jer si na ga fuu ni. ⁹ Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Cha uja wee kal do chee.’ Le iniməon ga chuu si. Le aa ga fi ki ti kal uwaatiir aakakaa chee. ¹⁰ Unii yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, ti puen kal unii waatiir aakakaa chee. Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Njə, nan kal nkakaa mu n̄an na chee.’ Le

* 13:35 : Lik Ilahn 118.26.

binib bimək ji aa chee tijikaar na ga nyuŋ si. ¹¹ Naatataa le ye ke unii umək nyuŋ ubaa na, Uwumbər ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbər ga nyuŋ u.”

¹² Le Yesu bui Farisii yaab aaninkpel u yin u ke u dan nan ji tijikaar na, “Aa yaa ŋa njim kan, taa yin aajətiib, bee saamaal aanib, bee aanaabitiib, bee aanjeen aatətiib bi ye biwankpadam na, ke bi dan nan ji; ba pu? bi mu ga ki yin si ke aa nan ji bi chee tijikaar ki teen. ¹³ Aa yaa ŋa njim kan, yin bigiim, ni bitaageeb, ni biwəb, ni bijoom, ke bi dan nan ji. ¹⁴ Bima le aa kpa nibaa ke bi ki giin tii si. Uwumbər le ga ŋa tinyoor ŋa aa pu. Buyoonn bininyaam ga fikr nkun ni na, le Uwumbər ga tii si saapal.”

Njim sakpem aayatanakl
(*Matiu 22.1-10*)

¹⁵ Binib bi ji u chee tijikaar na ponn ni ubaa ŋun waah len pu na, le ki bui u, “Binib bi ga ji tijikaar Uwumbər aanaan ni na, waanyoor bi bi pu la.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan bui binib pam ke u ga ŋa tijikaar bi dan nan ji. Le u ŋa tijikaar pam. ¹⁷ Tijikaar aajim yoonn, le u tun waatutunn u ti bui bi, ‘Ni ŋeer a. Dan man.’ ¹⁸ Waah bui bi kina na, le bi məmək kpaan yii. Njan yoo na bui u, ‘M daa bukpaab la, ki ban ke m buen ti lik bu aah bi pu na. M ŋa si gafara la.’ ¹⁹ Le ubaa mu bui u, ‘M daa inaaja i ko kisaak na kipiik la. M cha m ti lik yaah bi pu na la. M ŋa si gafara.’ ²⁰ Le ubaa mu bui u, ‘M laa kunn upii la, le kaan ŋmaa dan.’

²¹ “Le ututunn ngbaan gir kun udindaan chee, ki ti tuk u bi məmək aah len pu na. Le liŋuul chuu u. Le u bui waatutunn ngbaan, ‘Li cha kinyan ni mala, ki ti yin ni bigiim, ni bitaageeb, ni bijoom, ni biwəb, ke bi dan nan ji.’ ²² Le waatutunn

ŋa kina, ki dan nan bui u, ‘Ndinnaan, m ŋa saah len pu na. Mpaan gur bi.’ ²³ Le udindaan bui u, ‘Li cha isan ni, ki ti gaŋ binib ke bi dan nan ji, aan maadichal gbiin. ²⁴ M tuk nimi la, binib bi m nan puen bui bi ke bi dan nan ji na, bi ponn ni ubaa aan lak maajikaar.’ ”

Unii u kaa ŋmaa yii tiwan məmək na aan ŋmaa dii Yesu
(*Matiu 10.37-38*)

²⁵ Le kinipaak pam dii Yesu. Le u fenn toŋ bi, ki bui bi, ²⁶ “Unii yaa dan u nan dii mi, ki yaa kaa gee mi ki jer waah gee ute ni una, ni upuu, ni waabim, ni un-aatiib, ni ukpetiib, ni uninkpatiib, ni waaməfal pu na kan, waan ŋmaa dii mi. ²⁷ Unii umək kaan yoor waadəpuinkoo ki dii mi na kan, waan ŋmaa li ye maadidiir.

²⁸ “Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u maa kidifəŋ kan, u ga puen dakl lik ke waamombil ga fuu aan ŋaan fuu. ²⁹ U yaa piin ki bi maa kidiik, kaa puen dakl lik waamombil aah bi pu na kan, nibaakan, waamombil aan fuu. Le waan ŋmaa maa kidiik ngbaan doo. Binib bimək kan na ga laa u, ki bui ke, ³⁰ ‘Uja wee nan piin ki bi maa kidiik, kaan ŋmaa doo.’

³¹ “Tə, ubər u kpa butəb aajab ŋichur kipiik na yaa ban u buen ti to ubər u kpa butəb aajab ŋichur moninko na butəb kan, u ga puen dakl lik ke u ga ŋman aan waan ŋman. ³² U yaa nyi ke waan ŋmaa nyan u kan, waah laa bi ni daa na, u ga tun bitutum bi ti tooh u nsan ni, ki bui u ke u pək ubaa aan bi ti kpokl ki kuln kijaak ngbaan. ³³ Niyatanak ngbaan aatataa le ye ke aa yaa kaa yii saah kpa nimək na kan, saan ŋmaa dii mi.”

N-yaan aayatanakl
(*Matiu 5.13; Mak 9.50*)

³⁴ “Tə, n-yaan ŋan la. Mu yaa bii, ki yaa kaa ki mə kan, nibaa aa bi

ki ga ki ηmaa ηa mu aan mu mɔɔk.
³⁵ Mu ηa yɔli le na. Mu aan ki li kpa
 nterm tii nibaa. Bi ga di kpir la. U
 kpa litafal na kan, u ηun.”

15

Kiwakork ki wɔη na aayatanajkl
 (Matiu 18.12-14)

¹ Bilampoogaab ni titunwanbir-
 dam pam nan bi kuuni Yesu chee
 ke bi ti pɛl waah len tibɔr ti na. ² Le
 Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal
 aamɔmɔkb ηulni u pu ke, “Uja wee
 gaal titunwanbirdam ki ji bi chee
 tijikaar.”

³ Nima pu le Yesu ηakl bi liy-
 atanajkl, ⁴ “Ni ponn ni ubaa yaa kpa
 ipiih nkub, ubaa yaa wɔη kan, u ga
 di cha ipiih imonko inaa ni kipiik
 ni iwae i gur na timoor ni, ki buen
 ti ban upiih u wɔη na, ki ti saa
 buyoonn u ga kan u na. ⁵ U yaa
 ti kan u kan, u ga li mɔɔni, ki di
 u buη usil, ki chaa kun. ⁶ U yaa
 ti fuu linampal kan, le u ga yin
 ni uɔtɔtib ni udoyaab, ki nan bui
 bi, ‘Maapiih u wɔη na, m kan u.
 Cha ti li mɔɔni man.’ ⁷ Liyatanajkl
 lee aatataa le ye ke titunwanbir-
 daan ubaa yaa kpeln waabimbin
 kan, paacham yaab ga li mɔɔni
 unii u kpeln waabimbin na pu,
 ki jer baah ga li mɔɔni bininyaam
 imonko inaa ni kipiik ni biwae bi
 kaa ban bi kpeln baabimbin na
 pu.”

Nimobil ηi wɔη na aayatanajkl

⁸ “Upii ubaa yaa kpa tikunabr
 aamobil kipiik, libaa yaa wɔη
 kan, u ga see karyaa, le ki ηal
 lidichal ni, ki lik mbamɔm ki ti kan
 li. ⁹ Tɔ, u yaa ti kan li kan, u ga
 yi ni unaakoontiib ni udoyaab, ki
 nan bui bi, ‘Maamobil li wɔη na,
 m kan li. Cha ti li mɔɔni man.’
¹⁰ Liyatanajkl lee aatataa le ye ke
 titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln
 waabimbin kan, u pu le Uwumbɔr
 aatuuntiib ga li mɔɔni paacham.”

Japɔɔn u wɔη na aayatanajkl

¹¹ Yesu nan ki bui bi, “Uja ubaa
 nan bi ki nan kpa japɔtiib bilee.
¹² Le uwaatiir na bui u ke, ‘Nte,
 yakr maafaal ki di tii mi dandana.’
 Le ute yakr bimɔk aafaal ki di tii
 bi. ¹³ Iwiin ilee aah jer na, le
 uwaatiir na kuun waafaal mɔmɔk,
 ki di buen kitin ki daa na ni. Waah
 ti bi nima na, le u jin waafaal
 mɔmɔk yɔl yɔl, le li ti doo. ¹⁴ Waah
 jin ni mɔmɔk ti doo na, le nkon
 sakkpem lir nima chee. Igiin le nan
 gur joo u. ¹⁵ Le u di ubaa ti kpaan
 kitin ngbaan ni aanii ubaa chee. Le
 u tun u igbeer chee timoor ni ke
 u ti li ηani i tijikaar. ¹⁶ Nkon aah
 joo u sakpen pu na, u ga ηmaa ηmɔ
 igbeer ngbaan aajikaar. Unii ubaa
 mu aa tii u nibaa. ¹⁷ Le u ηa nlan
 le ki bui ke, ‘Nte aatutum mɔmɔk ji
 ki gur. Le nkon ban mu ku mi do
 chee na. ¹⁸ M ga gir kun nte do, ki ti
 bui u ke, Nte, m koo aa ni Uwumbɔr
 mɔk aataani ni. ¹⁹ Naa ki ηan ke aa
 yin mi aajapɔɔn. ηa mi saah ηani
 saatutum pu na.’ ²⁰ Le u fii ki cha
 ute do.

“Waah laa bi ni daa na, le ute
 waa u, ki san u kinimbaak, le ki
 san tooh u nsan ni, ki ti di unjaal
 kpal u, le ki moor utakpilm.* ²¹ Le
 uɔapɔɔn bui u, ‘Nte, m koo aa ni
 Uwumbɔr mɔk aataani ni. Naa ki
 ηan ke aa yin mi aajapɔɔn.’ ²² Le
 ute bui waatutum, ‘Li cha mala ki ti
 yoor ni lininkpɛbɔkul nyaan na, ki
 nan di peen u, ki di kibɔmbik ηmaan
 u, ki di ηinaatak tan u, ²³ ki li joo
 ni unaabo u filk na, ki nan kɔr u,
 aan ti ji ki li mɔɔni. ²⁴ M nan nyi ke
 nɔapɔɔn umina kpo a, le u bi. U nan
 wɔη a, le m ki kan u.’ Le bi piin ki
 bi mɔɔni.

²⁵ “Tɔ, uɔapɔpol na nan bi kisaak.
 Waah nyan ni kisaak ki peen ni
 linampal na, le u ηun bi gbaa tibar
 ki gaa ilahn. ²⁶ Le u yin bitutum
 ponn ni ubaa, le ki nan baa u, ‘Ni

* 15:20 : ...moor utakpilm: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔk ngeehn.

ye kinye?’ ²⁷ Le u bui u, ‘Aanaal na fuu ni a. Waah fuu ni ni laafee na, le aate cha bi kor unaabo u filk na.’ ²⁸ Ukpel aah n̄un kina na, le u gee liñuul, kaa ban u koo ni. Le ute nyan ni lipaal, ki nan gan̄ u ke u koo ni. ²⁹ Le u bui ute, ‘Lik, m tun lituln n̄ibin sakpen le ki tii si, kaa kee yii saam̄ɔb. Le saa po tii mi un̄jɔbo ke m ni n̄jɔtiib ji ki li m̄ɔɔni. ³⁰ Aajap̄ɔɔn umina le nan dii bipiidagoob ki ti bii saawangol m̄ɔm̄ɔk doo, le waah fuu ni na, aa kor unaabo u filk na ki tii u.’ ³¹ Le ute bui u, ‘Maabo, aa bi m chee n-yoonn m̄ɔm̄ɔk la. Sin le yeh maah kpa tiwan ni na m̄ɔm̄ɔk. ³² Aanaal umina, m nan nyi ke u kpo a, le u bi. U nan w̄ɔɔn a, le m ki kan u. Nima le ni n̄an ke ti li m̄ɔɔni ki li kpa m̄pɔpiin.’”

16

Ututunn u kpa nlan na

¹ Tɔ, Yesu nan bui waadidiliib, “Uwankpadaan ubaa le nan bi ki kpa ututunn u lik waawan m̄ɔm̄ɔk na. Le bibaa dan nan bii u udindaan aanimbiin ni ke u joo waawan ji la. ² Le udindaan yin u ki nan baa u, ‘Maah n̄un saab̄ɔr ti na, ti ye kinye? M̄ɔk mi saah n̄a maawan pu na m̄ɔm̄ɔk. Saan ki li ye maatutunn.’ ³ Le ututunn ngbaan dak usui ni, ‘Ndindaan ga nyan mi waatuln ni. M ga n̄a kinye? Maan n̄maa ko kisaak. M mu yaa kpaln uwanmeer kan, inim̄ɔɔn ga li joo mi. ⁴ M nyi maah ga n̄a pu na, aan ndindaan yaa nyan mi waatuln ni kan, bibaa gaa mi baadichal ni.’ ⁵ Le u buen ti yin ni binib bi joo udindaan aap̄ɔln na ke bi dan u chee ubaabaa ubaabaa, le ki baa n̄jan yoo na, ‘Aa joo ndindaan aap̄ɔln n̄a?’ ⁶ Le u bui u, ‘Nkpan ank̄ɔra nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saap̄ɔln aagban̄ ki kal mala ki n̄mee ank̄ɔra piin̄mu.’ ⁷ Le u baa uken, ‘Si, aa mu joo waap̄ɔln n̄a?’ Le u bui u, ‘Idi b̄ɔt̄ nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saap̄ɔln aagban̄ ki n̄mee

b̄ɔt̄ imonko inaa.’ ⁸ Tɔ, ututunn u kaa n̄an na aadindaan aah n̄un ni pu na, le u pak u, ke waah n̄a pu na, u kpa nlan la. Naatataa le ye ke dulnyaa wee aanib kpa nlan baab̄ɔr ni ki jer Uwumb̄ɔr aanib aah kpa pu na.

⁹ “M tuk nimi la, ni di dulnyaa wee ni aawankpal ter bigiim, aan ni yaa doo kan, ni ga koo nkookoo yaan mu ga li bi ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni. ¹⁰ Unii u tun lituwaatiir mbam̄ɔm na, u ga tun litusakpeln mu mbam̄ɔm. Unii u kaa tun lituwaatiir mbam̄ɔm na, waan tun litusakpeln mu mbam̄ɔm. ¹¹ Ni yaa kaa joo dulnyaa wee ni aawankpal mbam̄ɔm kan, n̄ma ga di Uwumb̄ɔr aatuln n̄a aan̄aal ni? ¹² Ni yaa kaa n̄a dulnyaa wee ni aawan mbam̄ɔm kan, Uwumb̄ɔr aan tii nimi paacham aawan.

¹³ “Unaagbiija ubaa aan n̄maa tun lituln ki tii dindatiib bilee. U ga li nan ubaa, le ki li gee uken. U ga li si ubaa aachan̄ ni, le ki lik uken fam. Naan n̄maa li dii Uwumb̄ɔr ni liwankpal mu.”

Yesu aah ki len pu na

(*Matiu 11.12-13; 5.31-32; Mak 10.11-12*)

¹⁴ Le Farisii yaab, bi gee n̄imombil sakpen na, n̄un Yesu aah len tib̄ɔr timina m̄ɔm̄ɔk pu na, le ki laa u. ¹⁵ Le u bui bi, “Nimi le ban ke binib li dak ke ni ye bininyaam. Uwumb̄ɔr le nyi nisui ni aah bi pu na. Binib aah nyuñni tiwan ni naye fam le Uwumb̄ɔr chee.

¹⁶ “Uwumb̄ɔr aakaal ni waab̄ɔnabtiib aaliin nan joo binib ki nan saa J̄ɔnn u nan muini binib nnyun ni na aayoonn. Waayoonn ngbaan ki joo cha, le bi mooni Uwumb̄ɔr aanaan aab̄ɔnyaan tee. Le binib m̄ɔk aab̄ɔn̄ koo Uwumb̄ɔr aanaan ni m̄p̄ɔɔn. ¹⁷ Uwumb̄ɔr aakaal mubaa aah ga n̄a ȳɔli pu na, ni p̄ɔɔ ki jer paacham ni taab aah ga jer pu na.

18 “Uja umək jenn upuu lii ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan kpaln udagoor la. Upii aachal yaa jenn u lii aan uja uken ki yoor u kan, uja ngbaan mu kpaln udagoor la.”

Uwankpadaan ni uwanmeer Lasarus aabər

19 “Tɔ, uwankpadaan ubaa nan bi, ki peeni tiwanpeenkaan nyaan, ki ji tijikaar ti mɔ na iwiin mɔmɔk. 20 Le uwanmeer ubaa mu nan bi, bi nan yin u ke Lasarus. Le ibusoon joo u. Le bi joo u ti bilni uwankpadaan ngbaan aabisamɔb chee. 21 Le u ban ke u li peei n̄isaabol n̄i nyan uwankpadaan ngbaan aateebul paab ki lir kitin̄ na ji. Le ibɔ mu choo nan lakr waabuun ngbaan. 22 Naah joo cha na, le uwanmeer ngbaan nan kpo. Le Uwumbɔr aatuuntiib dan nan yoor u ki di buen paacham, Abraham chee. 23 Le uwankpadaan ngbaan mu nan kpo. Le binib di u ti sub. Waah kpo na, le u ti bi mmii mu kaan jun̄n na ni, ki ji falaa sakpen, le ki waan lik paacham, ki waa Abraham dandar, ki waa Lasarus mu bi u chee nima. 24 Le u teen, ‘Nte Abraham, m ji falaa sakpen mmii mue ponn ni; san mi kinimbaak, ki tun Lasarus u ti di un̄anbik tu nnyun ki nan di meeh nlambil aan li sɔn.’

25 “Le Abraham bui u, ‘Maabo, teer ke saah nan bi limɔfal ni na, aa nan bi ji saamɔɔn la. Lasarus mu nan bi ji falaa la. Dandana wee Lasarus aasui sɔn do chee na. Aa mu bi ji falaa la. 26 Libuusakpeln mu bi ti ni saakaasisik ni, aan binib bi ban bi nyan do ki puur buen aa chee na taa n̄maa puur; ubaa mu taa nyan aa chee ki dan do chee na.’ 27 Le uwankpadaan ngbaan bui u, ‘Nte, ni yaa ye kina kan, m gan̄ si, tun Lasarus u buen nte do 28 ki ti sur nnaatiib bin̄mu bi gur na, bi taa dan do chee na, ki mu nan ji falaa wee.’

29 “Le Abraham bui u, ‘Bi kpa Uwumbɔr Aagban̄. Bi li n̄un kigban̄ ngbaan aah len pu na.’ 30 Le u bui ke, ‘Nte Abraham, aayii, baan n̄un; unii yaa fikr nkun ni ki buen bi chee kan, nima le bi ga kpeln baabimbin.’ 31 Le Abraham bui u, ‘Bi yaa kaa n̄un Uwumbɔr Aagban̄ aah len pu na kan, unii yaa fikr nkun ni kan, nima le aan cha bi kpeln baabimbin.’”

17

Taa tɔn̄ unii ke u tun titunwanbir (Matiu 18.6-7, 21-22; Mak 9.42)

1 Yesu nan bui waadidiliib, “N̄tɔn̄ ga sil li bi; tibɔbir mu bi unii u tɔn̄ni binib ke bi tun titunwanbir na pu. 2 Bi yaa ba tee di kinaasakpen̄ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem nin chee nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔn̄ maadidiliib ponn ni uwaatiir ubaa u tun titunwanbir. 3 Ni li nyi man.

“Aana aabo yaa n̄a si bakaa kan, sur u. U yaa kpeln waabimbin kan, di cha pinn u. 4 U yaa n̄a si bakaa nfum mulole nwiin mbaa ponn ni, ki yaa dan aa chee nfum mulole ki nan bui si, ‘M n̄a si gafara la,’ kan, aa di cha pinn u.”

Gaa Uwumbɔr ki kii

5 Le waakpambalb bui u, “Tidindaan, too kpee timi aanaadii pu.”

6 Le u bui bi, “Ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii siib na kan, ni ga n̄maa bui busub ngbaan ke bu n̄ɔb libuul ngbaan ni ki ti n̄um nnyusakpem ponn ni, le bu ga kii nimi aamɔb.”

Unaagbiija aatuln aah ye pu na

7 “Tɔ, ni ponn ni ubaa yaa kpa unaagbiija u ko kisaak, bee u kpa ipiih na kan, u yaa nyan ni kisaak kan, saan bui u libuul ngbaan ni, ‘Nan ji tijikaar.’ 8 Aa ga bui u, ‘N̄a tijikaar ki siin mi aan m ji ki nyu. M yaa jin doo kan, aa mu ga ji ki nyu.’ 9 Saanaagbiija yaa n̄a saah ban pu na kan, aa ga doon u ke u ni lituln

aa? Aayii. ¹⁰ Ni mu bi ke unaagbiija ngbaan aah bi pu na la. Ni yaa ŋa Uwumbər aah tuk nimi ke ni ŋa pu na məmək kan, ni bui ke, ‘Taa ŋeer ubaa pak timi. Ti po ŋa taah ba ga ŋa pu na la.’ ”

Yesu aah cha bikəndam kipiik pəək pu na

¹¹ Yesu aah cha Jerusalem na, le u dii Samaria ni Galilee aatiŋ aanaanmək. ¹² Waah bi koo kitiŋ kibaa ni na, le bikəndam kipiik ton u nsan ni, ki si ni daa siib, ¹³ le ki teen ke, “Tidindaan Yesu, san timi kinimbaak.”

¹⁴ Yesu aah waa bi na, le u bui bi, “Li cha Uwumbər aatotoortiib chee, aan bi ti ŋaŋ nimi.”

Baah cha na, le bi pəək. ¹⁵ Le bi ponn ni ubaa aah kan ke u pəək na, u gir ni, ki nyuŋni Uwumbər mpəən pu, ¹⁶ le ki nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki doon u. ¹⁷ Uja ngbaan nan ye Samaria* aatiŋ aanii la. Le Yesu baa ke, “Maa cha bikəndam kipiik pəək la aa? ke biwae na bi la chee? ¹⁸ Ubaa aa gir ni u nan nyuŋ Uwumbər see uwəwəŋja ngbaan baanja aa?” ¹⁹ le ki bui u, “Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pəək. Fiin ki li dii saasan.”

Uwumbər aanaan aah ga fuu ni pu na

(Matiu 24.23-28, 37-41)

²⁰ Le Farisii yaab nan baa u, “Uwumbər aanaan ga fuu ni bayoonn?” Le u bui bi, “Uwumbər aanaan aah ga fuu ni pu na, binib aanimbil aan li waa mu. ²¹ Baan ŋmaa bui ke, ‘Lik, mu bi do,’ kaan ŋmaa bui ke, ‘Mu bi nima la.’ Uwumbər aanaan bi ni ni.”

²² Le u tuk waadidiliib, “N-yoonn choo, le ninimbil ga li man min Unibən Aabo aah ga gir ni bundaln na, kaan kan. ²³ Le bi ga bui nimi,

‘Lik, u bi nima,’ ki ga ki bui ke, ‘Lik, u bi do.’ Ni taa buen ti lik, ki taa dii bi man. ²⁴ Bundaln min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi ke utaal aah moor ki wolni paacham məmək pu na, aan binib məmək ga li waa pu na la. ²⁵ Dandana aanib ga yii mi, le m ga ji falaa sakpen waahr, aan ki nin buen paacham aan ki gir ni. ²⁶ Min Unibən Aabo aah ga gir ni buyoonn na ga li bi ke Nowa aayoonn aah nan bi pu na la.† ²⁷ Bi nan ji ki nyu, bijab nan yoor bipiib, bipiib mu nan mən bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo buŋəb ni na, le nnyusakpem fuu ni ki nan jin bi məmək.‡ ²⁸ Tə, maah ga gir ni bundaln na mu ga li bi ke Lot aayoonn aah nan bi pu na la. Bi nan ji ki nyu, ki daa tiwan ki kooh, ki bu tijikaar, ki maa tidir. ²⁹ Bundaln Lot nyan Sodom aatiŋ ni na, le mmii ni chirbil nyan ni paacham ki lir ni, ki ku bi məmək.§ ³⁰ Kina le ni ga li bi bundaln min Unibən Aabo ga nan nya ni mpaan pu na.

³¹ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa koo waadiik ponn ni u ti yoor waawan ni bi ki ponn ni na. Unii u bi kisaak na mu taa gir kun. ³² Teer man tibər ti nan ŋa Lot aapuu na.† ³³ Unii umək kaa di ubaa tii Uwumbər na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək di ubaa tii Uwumbər na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ³⁴ M tuk nimi la, buyoonn m ga gir ni na, binib bilee ga li də kidiik kibaa ponn ni kinyeek. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ³⁵ Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. [³⁶ Bijab bilee ga li bi kisaak. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki

* 17:17 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mə. † 17:26 : Lik Mpiin 6.5-8.

‡ 17:27 : Lik Mpiin 7.6-24. § 17:29 : Lik Mpiin 18.20-19.25. * 17:31 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ŋbimbin le ki taa joi kidiik aapaacham. † 17:32 : Lot aapuu nan fenn lik upuwəb le ki kpaln n-yaan aatakpal. Lik Mpiin 19.26.

cha uken.”]

³⁷ Le waadidiliib baa u, “Tidin-daan, la chee?”

Le u bui bi, “Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu ku-uni nima chee la.”

18

Ukpooii ni ubəjir aabər

¹ Le Yesu ɲakl bi liyataɲakl, u di mək bi ke ni ɲan bi li mee Uwumbər n-yoonn məmək, ki taa cha bitaak-pab yəl. ² “Ubəjir ubaa nan bi kitin kibaa ni, kaa san Uwumbər, ki mu aa pak binib. ³ Ukpooii ubaa mu nan bi kitin ngbaan ponn ni, le ki choo u chee n-yoonn məmək, ki nan bui u ke u nyan u waadin aaɲaal ni. ⁴ N-yoonn məmək le u yiil ni ti yunn. Naah joo cha kina na, le u ti len usui ni, ‘Maa san Uwumbər, ki mu aa pak binib. ⁵ Tə, ukpooii wee mu aah choo m chee n-yoonn məmək ki nan muk mi sakpen pu na, m ga tii u waabamən, u taa ki beenin choo nan muk mi kina aan nsui ti nyan mbaa ponn ni.’”

⁶ Le Yesu ki bui waadidiliib, “Li ɲun man ubəjir u kaa ɲan na aah len pu na. ⁷ Waah len ke u ga tii u waabamən pu na, Uwumbər aan tii waanib bi mee u n-yoonn məmək nwiin pu ni kinyeek na baabamən aa? U ga taan aa? ⁸ M tuk nimi la, u ga tii bi baabamən mala. Min Unibən Aabo mu yaa nan gir ni kan, m ga kan binib beenin tii mi naadii dulnyaa wee ni ii?”

Farisii aanii ni ulampoogaar aabər

⁹ Le Yesu ɲakl liyataɲakl tii binib bi dak ke bima le ɲan ki jer unibən məmək, kaa lik pak ubaa na ke, ¹⁰ “Bijab bilee nan koo Uwumbər Aadichal ni ke bi ti mee Uwumbər. Ubaa nan ye Farisii aanii la, uken mu nan ye ulampoogaar. ¹¹ Farisii aanii na nan sil ubaa ki mee Uwumbər ki bui ke, ‘Uwumbər, m doon si ke maa bi ke binib məmək aah bi pu na. Maa kpa iniman, kaa

tun lituln li kaa ɲan na, kaa gər kidagook, kaa bi ke ulampoogaar umina aah bi pu na. ¹² Likpaakool məmək ponn ni, m lulni buməb iwiin ilee la. Maah kan tinyoor timək na, m yakr nfum kipiik ki nyan tibaa tii si.’

¹³ “Ulampoogaar ngbaan nan sil dandar, kaa kaa u waan lik paacham. U nan po si jik uyil, le ki bui ke, ‘Uwumbər, san mi titunwanbirdaan kinimbaak,’ le ki siir kun. ¹⁴ M tuk nimi la, Uwumbər len ke ulampoogaar ngbaan aabər le ɲan, waa len ke Farisii aanii ngbaan aabər ɲan; ba pu? unii umək nyuɲ ubaa na, Uwumbər ga sunn u taab. Unii umək sunn ubaa taab na, Uwumbər ga nyuɲ u.”

Yesu aah ɲa Uwumbər aanyoor ɲa mbim pu pu na

(Matiu 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Le binib bibaa joo ni mbipəm, ki di dan Yesu chee, ki ban ke u di uɲaal paan bi pu. Waadidiliib aah kan kina na, le bi kae bi. ¹⁶ Le Yesu yin mbim ngbaan ke bi dan u chee, le ki bui waadidiliib, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbər aanaan. ¹⁷ M tuk nimi mbamən la, unii umək kaa gaa Uwumbər aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na aan koo mu ni.”

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(Matiu 19.16-30; Mak 10.17-31)

¹⁸ Uyidaan ubaa nan baa Yesu, “Uməməkr nyaan, m ga ɲa kinye ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁹ Le Yesu baa u, “Ba pu aa yin mi ke Uməməkr nyaan? Ubaa aa ɲan, see Uwumbər baanja. ²⁰ Aa nyi Uwumbər aakaal: ‘Taa gər kidagook; taa ku binib; taa su ki-naayuk; taa li ye nnyamən aaseer-aadaan; li pak aate ni aana.’”

²¹ Le u bui u, “M joo nkaal mu-mina məmək tibir ni la.”

22 Yesu aah ηun kina na, le u bui u, “Tiwan nibaa le gur. Kooh saah kpa tiwan ni na mòmək, ki di ηimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.” 23 Waah ηun kina na, le ni ηa u mpombiin sakpen; ba pu? u nan kpa liwankpal pam.

24 Yesu aah kan kina na, le u bui ke, “Ni pɔɔ sakpen binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbɔr aanaan ni. 25 Uwankpadaan aah ga koo Uwumbɔr aanaan ni pu na, ni pɔɔ ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

26 Le binib bi ηun kina na bui ke, “Ni yaa ye kina kan, ηma ga tee ηmar?”

27 Le Yesu bui ke, “Tiwan ni pɔɔ binib chee na aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

28 Le Piita bui u, “Tima kan, ti nan di taah kpa nimək na ki di lii, ki dii si la.”

29 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, unii umək di cha waadichal, bee upuu, bee un-aabitiib, bee ute, bee una, bee waabim, Uwumbɔr aanaan pu na kan, 30 u ga kan ki jer waah di cha tiwan nimək na sakpen dandana wee. N-yoonn mu choo na, u ga nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na

(Matiu 20.17-19; Mak 10.32-34)

31 Yesu nan di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki ti bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga ηa min Unibɔn Aabo ke Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ηmee ke bi ga nan ηa mi pu na mòmək. 32 Bi ga di mi ηa binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni, bi ti ηa mi mbɔnyun, ki yook mi, ki teei timɔtan ηani m pu, 33 ki lue mi ηinaalab, ki ga ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

34 Le baa bee iliin imina aatataa. Uwumbɔr le bɔr yaatataa. Nima le baa bee waah len pu na aatataa.

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

(Matiu 20.29-34; Mak 10.46-52)

35 Le Yesu aah peen Jeriko aatiη ni na, ujoon ubaa ka nsan aamɔgbeln, ki mee binib tiwan. 36 Le u ηun kinipaak aah choo pu na, ki baa ke, “Ba ηa?”

37 Le bi bui u, “Yesu u ye Nasaref aatiη aanii na le choo.”

38 Le u teen ke, “Yesu, u ye Ubɔr David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

39 Le binib bi loln Yesu pu nsan na kae u ke u ηmin. Le u moo tar, “Ubɔr David aayaabil, san mi kinimbaak.”

40 Le Yesu sil nsan ni, le ki bui bi, “Li joo ni u man.” Waah duun ni u na, le Yesu baa u. 41 “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Ndindaan, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

42 Le u bui u, “Aa likr a. Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aanimbil likr.”

43 Libuul ngbaan ni le unimbil likr, le u dii u, le ki nyunηni Uwumbɔr. Binib ngbaan mòmək aah kan kina na, le bi pak Uwumbɔr.

19

Yesu aah tuk bilampoogaab aaninkpel pu na

1 Yesu nan koo Jeriko aatiη ni, ki bɔ dii ki ponn ni. 2 Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Sakeus, u ye bilampoogaab aaninkpel, ki mu ye uwankpadaan la. 3 Le u ban ke u kan Yesu aah bi pu na, ki mu ye kinigengen. Kinipaak ngbaan pu, waa ηmaa kan Yesu. 4 Le u san ki loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki ti jon likakaln aasub pu ke u li waa Yesu aah ga jer nima chee pu na. 5 Yesu aah nan fuu ni nima chee na, le u waan lik, ki bui u, “Sakeus, sunn ni mala. Din, m ga doon aado.”

⁶ Le u sunn ni mala, ki gaa u, ki kpa mpopiin pam. ⁷ Kinipaak ngbaan aah kan ke u koo Sakeus do na, le bi məmək n̄ul u pu, ke u buen titunwanbirdaan do la.

⁸ Tɔ, Sakeus nan fii sil, ki bui u, “Ndindaan, lik, m ga di maawankpal ligeln tii bigiim la. Maah nan jin binib bi aawan na, m ga giin kina nfum munaa le ki di tii bi.”

⁹ Le Yesu bui u, “Din le lidichal limina aanib n̄mar; ba pu? aa mu ye Abraham aayaabil la. ¹⁰ Min Unibon Aabo dan m nan ban binib bi wɔn na ke bi n̄mar la.”

Bitutum aah joo bidindaan aapiin pu na

(Matiu 25.14-30)

¹¹ Yesu nan n̄akl binib bi n̄un tibor timina na liyatan̄akl, bi taa li dak ke waah peen Jerusalem na Uwumbor aanaan ga fuu ni libuul ngbaan ni. ¹² U nan bui bi, “Uyidaan ubaa nan ban u buen kitiñ ki daa na ni, u ti ji nnaan ki gir ni. ¹³ Le u yin waatum kipiik, le ki di salmaa aamombil kipiik, ki di yakr bi ubaabaa, le ki bui bi, ‘Li joo tiir kitiir man, ki ti saa buyoonn m ga nan gir ni na,’ le ki buen. ¹⁴ Le waatin̄ ni aanib nan nan u, ki tun binib ke bi paan u pu ki ti bui uborkpaan na, ‘Taa ban ke uja ngbaan le ye timi aabor.’

¹⁵ “Le u jin nnaan ngbaan, le ki gir kun, ki yin waatum bi u nan tii bi n̄imombil ngbaan na, ke bi dan u chee, aan u lik bimək aah tiir kitiir ki kan tinyoor pu na. ¹⁶ Le njan yoo dan nan bui u, ‘Ndindaan, saah nan tii mi limombil libaa li na, m kan tinyoor n̄imombil kipiik ki kpee.’ ¹⁷ Le u bui u, ‘Nfaan. Aa ye ututunn nyaan la. Saah joo tiwan waatiir mbamom na, m ga n̄a si ntisakpem kipiik ni aaninkpel la.’ ¹⁸ Le lelee yoo mu dan nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi limombil libaa la. M kan tinyoor n̄imombil n̄in̄mu le ki kpee.’ ¹⁹ Le u bui u

mu, ‘M ga n̄a si ntisakpem mun̄mu ni aaninkpel la.’

²⁰ “Le uken na mu dan nan bui u, ‘Ndindaan, lik, saamombil le na. M nan di likekegeln le poo li, ki di bil. ²¹ Aa ye unii u chur binib mpɔon na la. Aa gaal saah kaa yeh tiwan ni na, ki chee saah kaa nan bun tijikaar ti na. Nima le m san si ijawaan.’ ²² Le u bui u, ‘Si ututunn u kaa n̄an na, saah len pu na, nima le bii si. Aa bui ke aa nyi ke m ye unii u chur binib mpɔon na ki gaal maah kaa yeh tiwan ni na, ki chee maah kaa nan bun tijikaar ti na. ²³ Saah nyi kina na, ba n̄a saa nan di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,’ ²⁴ le ki bui binib bi si u chee na, ‘Chuu gaa waamombil libaa ngbaan man, ki di kpee ututunn u joo n̄imombil kipiik na.’ ²⁵ Le bi bui u, ‘Tidindaan, u kpa n̄imombil kipiik la.’ ²⁶ Le u bui bi, ‘M tuk nimi la, unii umək kpa na, bi ga kpee u. U kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pɔkaa na. ²⁷ Tɔ, maadim bi kaa nan ban ke m li ye baabor na, li joo ni bi do chee na, ki nan ku bi nnimbiin ni.’ ”

Jerusalem aanib aah nyun̄ Yesu pu na

(Matiu 21.1-11; Mak 11.1-11; Jɔnn 12.12-19)

²⁸ Yesu aah n̄akl bi liyatan̄akl ngbaan ti doo na, le u loln bi pu nsan ki cha Jerusalem. ²⁹ Waah nan peen ni Befej ni Betani aatim mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool paab na, ³⁰ le u tuk waadidiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbək kitiñ ki na. Ni yaa koo ki ponn ni kan, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee diñ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³¹ Unii ubaa yaa baa nimi, ‘Ba n̄a ni chuu gbiln u?’ ” kan, ni bui u, “Tidindaan le ban u.’ ”

³² Yesu aah tun bi pu na, le bi buen, ki ti kan ubon u laa diin na

waah tuk bi ke bi ga kan pu na. ³³ Baah bi gbilni u na, le binib bi yeh u na baa bi, “Ba ŋa ni bi gbilni ubon ngbaan?”

³⁴ Le bi bui bi, “Tidindaan le ban u,” ³⁵ le ki joo ni u Yesu chee, ki di baakeken paan u pu, ki di Yesu dirj u pu. ³⁶ Le waah cha na, kinipaak ngbaan di baakeken ter nsan ponn ni.

³⁷ Le u peen Jerusalem, ki fuu baah sunni Olif aasui aajool nin chee na. Baah fuu nima chee na, le kinipaak kimək dii u na piin ki bi mɔɔni. Baah kan u tun lijinjiiir aatun mɔmɔk pu na, le bi pak Uwumbɔr mpɔɔn pu, ³⁸ ki bui ke, “Uwumbɔr aanyoor bi Ubɔrkpaan u choo waayimbil ni na pu. Lifuur bi paacham. Ni li nyuŋni Uwumbɔr paacham man.”

³⁹ Le Farisii yaab bi bi kinipaak ngbaan ponn ni na bibaa bui Yesu, “Umɔmɔkr, tuk saadidiliib ngbaan ke bi kpa kifuuk.”

⁴⁰ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi la, bi yaa ŋmin kan, ŋitakpal ŋimina ga li tar la.”

Yesu aah wii Jerusalem aanib aafalaa u choo na pu na

⁴¹ Yesu aah peen Jerusalem aatiŋ na, le u waa ki, ki wii sakpen ki pu, ⁴² ki bui ke, “Jerusalem aatiŋ aanib, ni yaa ba nyi nsuudoon aasan din kan, ni ba ga li ŋan ki tii nimi. Dandana wee, mu bɔr ke ninimbil taa li waa mu. ⁴³ Buyoonn Uwumbɔr ban u ter nimi na, ni yii a. Nima le nimi aadim ga nan gob nimi aatiŋ, ki yuu lakr kaagoln pu, ⁴⁴ ki kuln ni mɔmɔk, ki gbaa wii nimi aadir mɔmɔk. Tidir ngbaan aatakpal ŋilee aan ki li bi ki tok tɔb pu.”

Yesu aah toor Uwumbɔr Aadichal pu na

(Matiu 21.12-17; Mak 11.15-19; Jɔnn 2.13-22)

⁴⁵ Yesu nan koo Uwumbɔr Aadichal ponn ni, le ki jenn nyan

binib bi koo tiwakor na, ⁴⁶ le ki tuk bi, “Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke Uwumbɔr len ke, ‘Bi ga yin maadichal ke Mmeen Aadichal;’ tɔ, nimi le ŋa li bififiirb aakakaa chee.”*

⁴⁷ Iwiin mɔmɔk Yesu nan bi Uwumbɔr Aadichal ponn ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib ka ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na, ⁴⁸ kaa ŋmaa kan baah ga ku u pu na; ba pu? binib ngbaan mɔmɔk aanimbil man ke bi ŋun waah len pu na.

20

Baah baa Yesu waatuln pu pu na (Matiu 21.23-27; Mak 11.27-33)

¹ Kitaak kibaa daal, le waah bi Uwumbɔr Aadichal ni ki tuk binib Uwumbɔr aaliin, ki mooni tibɔnyaan tee na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ² le ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na aa? Ŋma tii si nsan ngbaan? Tuk timi.”

³ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. ⁴ Jɔnn aah nan muini binib nnyun ni na, ŋma nan tii u nsan? Uwumbɔr aan binib? Tuk mi man.”

⁵ Le bi kpokl tɔb, “Ti yaa bui ke Uwumbɔr le nan tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ŋa taa nan gaa u ki kii. ⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, binib ngbaan mɔmɔk ga mae timi ŋitakpal; bi mɔmɔk len ke Jɔnn nan ye Uwumbɔr aabɔnabr la.” ⁷ Nima le bi bui Yesu ke baa nyi udaan u tii Jɔnn nsan na.

⁸ Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ŋani maah ŋani pu na.”

Bikpaab bi kaa ŋan na aayatarɔkl (Matiu 21.33-46; Mak 12.1-12)

* 19:46 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

⁹ Le u ηakl binib ngbaan liy-
atanakl, “Uja ubaa nan naan
kisaak, ki ηum isui i lu ηisubil na
ki ponn ni, le ki yin bikpaab bibaa,
ki di kisaak ngbaan ηa binjaal ni ke
bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan
lun ηisubil kan, bi ker tii u, aan ki
ker bibaa mu. Waah ηa kina na,
le u siir ki buen kitin ki daa na
ni, ki ti yunn nima. ¹⁰ Buyoonn
ηisubil ngbaan nan pur na, le u
di unaagbiija ubaa tun bikpaab
ngbaan chee ke bi tii ni u kisaak
ngbaan ponn ni aasubil. Le bi gbaa
u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ¹¹ Le
u ki di unaagbiija uken tun bi chee.
Le bi ti gbaa u mu, ki yook u, le ki
giin ni u, kaa tii u nibaa. ¹² Le u ki
tun unaagbiija tatar bi chee. Le bi
ti gbaa u mu, ni ti ηa u iween, le ki
jenn nyan u nima. ¹³ Le usadaan
ngbaan bui ke, ‘M ga ηa kinye? M
ga di maabogeehn le tun bi chee.
Nibaakan, bi ga pak uma.’ ¹⁴ Le
bikpaab ngbaan aah kan waabo
ngbaan choo na, le bi kpokl tɔb,
‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u
man, aan ki ji waafaal.’ ¹⁵ Le bi
chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti
ku u.

“Kina pu na, usadaan ngbaan ga
ηa bi kinye? ¹⁶ U ga dan nan ku bik-
paab ngbaan, ki di kisaak ngbaan
tii bikpaab biken.”

Kinipaak ngbaan aah ηun kina
na, le bi bui ke, “Uwumbɔr taa cha
ni pii bi.”

¹⁷ Le Yesu lik bi, ki bui bi, “U
yaa kaa ηa bi kina kan, Uwumbɔr
Aagban aah len pu na aatataa ye
kinye? ke,

‘Litakpal li bidimaab yii li na,
lima le ye litakpajal.’*

¹⁸ Unii umɔk lir litakpal ngbaan pu
na, u ga kool. Unii u litakpal ng-
baan lir u pu na, li ga nan u, u ηa
ke ntayon na.”

Baah pen Yesu nlan pu na
(*Matiu 22.15-22; Mak 12.13-17*)

¹⁹ Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb,
ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib nan
bee ke Yesu di liyatanakl ngbaan
ηan bima la. Nima pu, le bi nan
ban bi chuu u libuul ngbaan ni, ki
mu san kinipaak ngbaan ijawaan.

²⁰ Le bi ban nsan mu pu bi ga chuu
u na, ki di bipepekb tun u chee, bi
ti ηmann ke bi ye bininyaam la, aan
ki pen u nlan, aan ki chuu u, ki di
ηa kitin ngbaan aayidaan aanjaal ni.

²¹ Le bi dan nan bui u, “Umɔmɔkr,
ti nyi ke aa len mbamɔn, ki tuk
binib Uwumbɔr aabɔr mbamɔn,
kaa pak ubaa ki jer uken. Aa po
mɔk bi Uwumbɔr aasan mbamɔn
la. ²² Tuk timi, ni ηan ti pa lampoo
ki di tii Ubɔrkpaan Siisa aan naa
ηan?”

²³ Le Yesu bee ke bi pen u nlan
la, le ki bui bi, ²⁴ “Mɔk mi limombil
man.” Baah mɔk u na le u baa bi,
“Nma aanan ni liyimbil bi li pu?”

Le bi bui u, “Siisa yaan.”

²⁵ Le u bui bi, “Nima pu na, ni
di ni ye Siisa yaan na tii u man,
ki di ni ye Uwumbɔr yaan na tii
Uwumbɔr.”

²⁶ Yesu aah len kina na, le ni gar
bi pam. Baa ηmaa chuu u taani
waabɔlen pu, binib aanimbil ni. Le
bi ηmin.

*Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga
li bi pu na*

(*Matiu 22.23-33; Mak 12.18-27*)

²⁷ Le Sajusii yaab bibaa dan u
chee. Bima le len ke binib aan
fikr nkun ni na. ²⁸ Le bi bui u,
“Umɔmɔkr, Moses nan ηmee nkaal
tii timi ke, ‘Uja yaa kpa puu ki
yaa kpo, kaa kpa ubo kan, unaal
di ukpopii ngbaan kpan, ki maa
mbim tii ukpel.’† ²⁹ Tɔ, naabitiib
bilole nan bi. Upol na nan yoor
upii, le ki kpo, kaa kpa ubo. ³⁰ Le
unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki
mu kpo, kaa kpa ubo. ³¹ Le u paa
u pu na mu ηa kina. Le bijab bilole
ngbaan mɔmɔk ηa kina, ki kpo doo,

* **20:17** : Lik Ilahn 118.22. † **20:28** : Lik Ikaal 25.5.

kaa kpa ubo. ³² Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. ³³ Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye n̄ma aapuu? Bi m̄m̄m̄k bilole nan joo u la.”

³⁴ Le Yesu bui bi, “Dulnyaa wee ponn ni, bijab yoor bipiib la. Bipiib mu m̄n bijab la. ³⁵ Binib bi n̄er ke bi fikr nkun ni ki li bi dulnyaa u choo na ni na aan yoor bipiib. Bipiib mu aan m̄n bijab. ³⁶ Bi ga li bi ke Uwumb̄r aatuuntiib aah bi pu na, kaan ki kpo. Baah ga fikr nkun ni na, bi ga li ye Uwumb̄r aabim la. ³⁷ T̄, Moses mu nan m̄k timi ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Buyoonn u nan bi busub bu gaal mmii na chee na, u nan yin Uwumb̄r ke Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumb̄r la.† ³⁸ Uwumb̄r yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumb̄r kan, nima le m̄k ke bi kpa lim̄fal. Bi m̄m̄k ye binifuub Uwumb̄r chee la.”

³⁹ Le Uwumb̄r aakaal aam̄m̄kb bibaa bui Yesu, “Um̄m̄kr, saah len pu na, ni n̄an la.” ⁴⁰ Le baa kaa bi ki baa u mbaan.

Kristo u ga gaa binib lii na aab̄r
(*Matiu 22.41-46; Mak 12.35-37*)

⁴¹ Le Yesu baa bi, “Binib n̄a kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ye Ub̄r David aayaabil? ⁴² David ubaa nan len Uwumb̄r aalahn aagban̄ ponn ni ke, ‘Uwumb̄r bui Ndindaan ke: Kal n̄ngangii w̄b, ⁴³ ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim m̄m̄k na.’§

⁴⁴ David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li n̄maa ye uyaabil aa?”

Bi li nyi Uwumb̄r aakaal aam̄m̄kb aab̄r
(*Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

⁴⁵ Kinipaak ngbaan aah pel Yesu aah len pu na, le u bui waadidiliib, ⁴⁶ “Ni li nyi man Uwumb̄r aakaal aam̄m̄kb aab̄r. Baageehn le ye ke bi li pee n̄ib̄kul f̄f̄k, ki gee

ke binib li dooni bi kinyan̄ ni, ki gee ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni n̄jim chee. ⁴⁷ Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumb̄r ni yunni ke bi n̄mann ke bi ye bininyaam la. Uwumb̄r ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na.”

21

Ukp̄pii ubaa aah tii sakpen pu na

(*Mak 12.41-44*)

¹ Yesu nan jaar lik, ki kan bi-wankpadam joo n̄imombil pam n̄ani Uwumb̄r aapiin aadakaa ni, ² ki kan ukp̄piigiin ubaa mu di janjan bilee ki d̄i n̄a u ponn ni. ³ Le Yesu bui ke, “M tuk nimi mbam̄n la, ukp̄piigiin wee tii n̄imombil ki jer bi m̄m̄k aah tii pu na. ⁴ Bi m̄m̄k tii ki gur n̄imombil sakpen. U ye ugiin la, le ki di waamombil m̄m̄k tii, kaa ki gur nibaa.”

Baah ga gbaa wii Uwumb̄r Aadichal pu na

(*Matiu 24.1-2; Mak 13.1-2*)

⁵ T̄, binib bibaa nan bi len Uwumb̄r Aadichal aah n̄an pu na, ki kpa n̄itakpanyaan, ni ipiin i binib tii Uwumb̄r na. ⁶ Le Yesu bui bi, “N-yoonn choo, bi ga nan gbaa wii lidichal limina m̄m̄k. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na
(*Matiu 24.3-14; Mak 13.3-13*)

⁷ Le Yesu aadidiliib baa u, “Um̄m̄kr, bi ga n̄a kina bayoonn? Ba ga li ye lim̄kl ki m̄k timi ke ni n̄er bi n̄a kina?”

⁸ Le u bui bi, “Ni li nyi man, aan ubaa taa n̄mann nimi. Binib pam ga nan dan ki pur maayimbil ke bima le ye min Yesu, ki ga bui ke ni n̄er a. Ni taa dii bi man. ⁹ Ni yaa n̄un ke n̄tim mukaa aanib to t̄b but̄b, aan n̄tim mukaa aanib kpa tib̄r kan, ni taa san ijawaan man. Uwumb̄r le siin ke nimina m̄m̄k ga n̄a. Nima

† 20:37 : Lik Nnyam 3.6. § 20:43 : Lik Ilahn 110.1.

le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni.

¹⁰ “Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. ¹¹ Kitiŋ ga deŋ sakpen ŋipepel ŋipepel. Nkon mu ga lir. Iween mu ga lir, ki ku binib pam ntim ntim ponn ni. Lijinjiir aawan, ni tiwan ni faani binib na mu ga li bi paacham.

¹² “Nimina məmək aa kaa kee ŋa buyoonn na, le bi ga chuu nimi, ki ŋa nimi falaa, ki di nimi ŋa mmeen aadir ni ki ji nimi tibər, ki di nimi ŋa kiyondiik ponn ni. M pu, le bi ga di nimi siin bibərɔb ni ntim aaninkpiib aanimbiin ni ke bi ji nimi tibər. ¹³ Nima le ga tii nimi nsan le ni tuk bi tibənyaan tee. ¹⁴ Ni di ŋa nisui ni man ke naan puen baa nisui ni ke ni ga len kinye? ¹⁵ M ga tuk nimi naah ga len pu na, aan nimi aadim ubaa taa ki ŋmaa kpak nimi, kaan ki ŋmaa len tibaa. ¹⁶ Nitetiib, ni natiib, ni ninaabitiib, ni nidoyaab, ni niŋətiib, ga kooh nimi. Le binib ga ku ni ponn ni bibaa. ¹⁷ Binib məmək ga li nan nimi m pu. ¹⁸ Ni mu aan bee yəli; nimi aayikpirk kibaa le aan bee yəli. ¹⁹ Ni yaa ji limər falaa məmək ponn ni kan, ni ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na.”

Baah ga bii Jerusalem aatiŋ pu na
(*Matiu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰ “Ni yaa kan butəb aajab si gob Jerusalem aatiŋ kan, ni li nyi man, naan yunn, le bi ga bii kitiŋ ngbaan doo. ²¹ N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiŋ ponn ni na san buen ŋijoo paab. Binib bi bi Jerusalem ponn ni na mu li nya ki ni. Binib bi bi itingbaan ni na, bi taa koo ni Jerusalem aatiŋ ni. ²² N-yoonn ngbaan le Uwumbər ga daa Jerusalem aatiŋ aanib aatafal, aan ni gbiin waagban aah ŋmee

pu na məmək. ²³ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ŋipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ŋaa libiil na ga li kpa kinimbaak; ba pu? Uwumbər ga gee linjuul sakpen kitiŋ ngbaan aanib pu. Bi ga ji falaa pam. ²⁴ Bi ga di kijaak aajum ku bibaa, ki ga chuu bibaa mu tinaagbiir ki di buen ŋinibol məmək aakaasisik ni. Le binib bi kaa ye Juu yaab na ga bii Jerusalem ki ti saa baayoonn aah ga doo pu na.”

Yesu aah ga gir ni pu na
(*Matiu 24.29-31; Mak 13.24-27*)

²⁵ “Lijinjiir aawan ga li bi nwiin, ni uŋmal, ni ŋiŋmabil ponn ni. Nnyusakpem ga ŋa tinyunkpenn sakpiin, ki faa kifuuk sakpen, ki ŋa binib ilandak. Baan ki li nyi baah ga ŋa pu na. ²⁶ Paacham aawan aan ki li bi mbaməm. Nima le binib ga lik naah ga li bi pu dulnyaa wee ni na, ki ga san ijawaan ki ti fik. ²⁷ N-yoonn ngbaan le bi ga kan min Unibən Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpəən. ²⁸ Ni yaa kan tiwan nimina məmək bi ŋani kan, chuu nibaa man, ki pək nitaakpab. Naan yunn le ni ga ŋmar.”

Isui aayatanakl
(*Matiu 24.32-35; Mak 13.28-31*)

²⁹ Yesu nan ŋakl bi liyatanakl ke, “Ni li lik bukpasəm ni isui məmək man. ³⁰ Ni yaa nan kan yaabon bi ŋani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³¹ Kina na, ni yaa kan nimina bi ŋani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, Uwumbər aanaan ga fuu ni.

³² “M tuk nimi mbamən la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina məmək puen ŋa. ³³ Paacham ni taab ga jer. Maaməbon ma aan jer.”

Yesu aagirndaal aabər

³⁴ “Ni li nyi man, ki taa nyu ndaan gbii ki li kpa ndaan aaween, ki taa cha nimi aabimbin aabər

gbiin nimi aalandak mómək, aan maagirndaal taa yuk nipobil. ³⁵ Maagirndaal kan, dulnyaa wee ni aanib mómək aapobil ga yuk ke gaawəb aah chuu upeel kan, upobil yukr pu na. ³⁶ Li nyi man n-yoonn mómək, ki mee Uwumbər u tii nimi mpəən ke ni nya falaa umək choo na ni, ki nan sil min Unibən Aabo aanimbiin ni.”

³⁷ Iwiin mómək le Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Tinyer mómək le u buen Olif aasui aajool paab ki ti də geen. ³⁸ Kichakpinaanyeeek ni mómək le binib chaa u chee Uwumbər Aadichal ni, bi ti n̄un waah len pu na.

22

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na
(*Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Jənn 11.45-53*)

¹ N-yoonn ngbaan, naa nan ki daa ke bi ji Lakr-jer aajim,* ki n̄mə boroboro u kaa kpa nnyək na. ² Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aamómək b nan kpokl baah ga n̄a pu ki ku Yesu na. Bi mu nan san binib na ijawaan.

Judas aah nan ban ke u kooh Yesu pu na
(*Matiu 26.14-16; Mak 14.10-11*)

³ Le kinimbəŋ koo Judas Iskariot aasui ni. Judas nan ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa. ⁴ Kinimbəŋ aah koo Judas aasui ni na, le u buen Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpiib chee, u ti kpokl bi waah ga n̄a pu ki di Yesu n̄a biŋaal ni na. ⁵ Le bi nan kpa mpopiin, ki puu tipuur ke bi ga tii u n̄imombil. ⁶ Le u kii, ki ban nsan mu u ga di Yesu n̄a biŋaal ni, buyoonn kinipaak ngbaan aa bi u chee na.

Baah toor njim ngbaan pu na
(*Matiu 26.17-25; Mak 14.12-21; Jənn 13.21-30*)

⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga n̄mə boroboro u kaa kpa nnyək na aawiin mu daal bi ga kər upihbo na, ⁸ le Yesu bui Piita ni Jənn, “Li cha ti gor njim ngbaan aajikaar aan ti ji.”

⁹ Le bi baa u, “Aa ban ke ti gor ti la chee?”

¹⁰ Le u bui bi, “Ni yaa koo kitiŋ ngbaan ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ¹¹ ki bui udichadaan na, ‘Umóməkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?’ ¹² Le u ga mək nimi paacham aadisakpeŋ ki bi puen toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee.”

¹³ Le bi buen, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

Tidindaan aajim
(*Matiu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korint Yaab 11.23-25*)

¹⁴ Tijikaar aajim yoonn aah fuu ni na, le Yesu ni waadidiliib dan nan kal. ¹⁵ Le u bui bi, “Nnimbil nan man ke m ni nimi kpaan ji njim mue waahr aan m nin ji maafalaa ngbaan. ¹⁶ M tuk nimi la, maan ki ji njim mue ki ti saa buyoonn Uwumbər ga nan n̄a mu aah mək pu na waanaan ni.”

¹⁷ Yesu nan yoor kiyinyook, le ki doon Uwumbər, le ki bui bi, “Gaa man ki yakr təb. ¹⁸ M tuk nimi la, maan ki nyu n̄subil aanyun ngbaan ki ti saa buyoonn Uwumbər aanaan ga fuu ni na.”

¹⁹ Le u yoor boroboro, le ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii waadidiliib ki bui bi, “Maawon le na. Nimi aatunwanbir pu le m tii tiwon tee. Ni li n̄mə kina aan ki li teer mbər.” ²⁰ Baah jin tijikaar ngbaan

* **22:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

ti doo na, le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbør, ki di tii bi, le ki bui bi, “Tiwanyukaan ngbaan ye maasin aaməkl la. Maasin ga nya nimi aatunwanbir pu la. Maasin pu, le Uwumbør puu tipuupəln tii nimi.

²¹ “Lik, unii u ga kooh mi na, m ni uma le aajaal kpaan bi lisambil ni na. ²² Min Unibən Aabo ga sil kpo, Uwumbør aah nan len ke m ga kpo pu na. Tibəbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu.”

²³ Le waadidiliib baa təb, “Ti ponn ni, ulau ga tee ŋa kina?”

Ulau ye uninyuun?

²⁴ Tə, Yesu aadidiliib nan kpak təb kinikpakpak ke ulau tee ye uninyuun bi ponn ni. ²⁵ Le u bui bi, “Dulnyaa wee ni aanibol aabərb yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na, baanib yin bi baateterb la. ²⁶ Nimi, ni taa li bi kina man. Unii u ye uninyuun ni ponn ni na kan, u ŋa ubaa ke uwaatiir na. Unii u ye usaloln na kan, u ŋa ubaa ke nimək aatutunn na. ²⁷ Unii u ŋa tijikaar na, ni unii u ji na, ŋma jer uken? Naa ye unii u ji na aa? Mma kan, m bi ke ututunn na le ni ponn ni.

²⁸ “Tə, maah bi ntəŋ ni na, nimi le sil nchan ni. ²⁹ M ga ŋa nimi bibərb ke Nte Uwumbør aah ŋa mi ubər pu na. ³⁰ Le ni ga ji tijikaar ki nyu nnyun m chee maanaan ni, ki kal ŋibərjal pu, ki ji Israel yaab aanibol kipiik ni ŋilee tibər.”

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na
(*Matiu 26.31-35; Mak 14.27-31; Jonn 13.36-38*)

³¹ Le Yesu bui Simonn Piita, “Simonn, Simonn, lik, kinimbəŋ kan nsan ke ki təŋ nimi, aan ni lir. ³² Le m mee Uwumbør tii si, aa taa di cha maasan. Aa yaa ki gir ni ki nan dii mi kan, pəən aanaabitiib aataakpab.”

³³ Le Piita bui u, “Ndindaan, m ga ŋmaa kpaan aa chee kiyondiik ni. M ni si ga ŋmaa kpaan ki kpo.”

³⁴ Le Yesu bui u, “Piita, m tuk si la, din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.”

Litaakər ni kijaak aajuk aabər

³⁵ Tə, Yesu nan baa bi, “Maah nan tun nimi ki nan bui nimi ke ni taa li joo ŋimombil aataakər, ki taa li joo litaakər mu, ki taa li joo ŋinaatak na, ni nan lann nibaa aa?”

Le bi bui u, “Taa nan lann nibaa.”

³⁶ Le u bui bi, “Dandana wee, naa ki bi ke naah nan bi pu na. Unii u kpa ŋimombil aataakər na kan, u li joo li. Unii u kpa litaakər mu na kan, u li joo li. Unii u kaa kpa kijaak aajuk na kan, u di waabəkul kooh, ki daa kibaa. ³⁷ M tuk nimi la, ni ŋmee Uwumbør Aagban ponn ni ke bi ga ŋa mi ke baah ŋani titunwanbirdam pu na. Le bi ga sil ŋa mi kina. Baah nan ŋmee maabər pu na, ni məmək bi gbiini la.”

³⁸ Le bi bui u, “Ndindaan, lik, ti kpa kijaak aajum mulee la.”

Le u bui bi, “Ni ŋeer a.”

Yesu aah mee Uwumbør pu na

(*Matiu 26.36-46; Mak 14.32-42*)

³⁹ Le u nyan nima, le ki buen Olif aasui aajool paab, waah chaa nima n-yoonn məmək pu na. Waadidiliib mu dii u. ⁴⁰ Waah ti fuu nima chee na, le u bui bi, “Ni li mee Uwumbør man, aan ki taa koo ntəŋ ni.”

⁴¹ Le u siir cha bi, ki foor siib, le ki gbaan kitin ki mee Uwumbør ke, ⁴² “Nte, ni yaa ye saageehn kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tə, ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn.”

⁴³ Le Uwumbør aatuun nyan ni paacham ki dan u chee ki nan pək utaakpab. ⁴⁴ Le Yesu aasui ponn ni wu ki ti nyan. Le u ki mee Uwumbør linimaln. Le kitotoŋ naa u, ki ye nsin ki tuu lir kitin.

⁴⁵ Le u mee Uwumbør ti doo, le ki fii, ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi də geen, mpombiin pu.

46 Le u baa bi, “Ba ŋa ni dɔ geen? Fiin, ki li mee Uwumbɔr man, aan ki taa koo ntɔŋ ni.”

Baah chuu Yesu pu na

(*Matiu 26.47-56; Mak 14.43-50; Jɔnn 18.3-11*)

47 Waah laa bi len kina na, le kinipaak fuu ni bi chee. Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki buen Yesu chee ke u moor utakpɩln.† 48 Le Yesu baa u, “Judas, aa moor ntakpɩln ke aa kooħ min Unibɔn Aabo oo?”

49 Yesu aadidiliib aah kan ke binib ngbaan ban bi chuu u na, le bi baa u, “Tidindaan, ti di kijaak aajum jan bi ii?” 50 Le waadidiliib ponn ni ubaa di kijaak aajuk ki gaa per Uwumbɔr aatotoorninkpel aatutunn aatafagiir.

51 Le Yesu bui bi, “Di cha kina man,” le ki di unjaal meeh utafal le ki cha li pɔɔk.

52 Le Yesu baa Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr Aadichal ni aakikiirb, ni Juu yaab aaninkpiib bi dan bi nan chuu u na, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi, ke maah ye ufifiir le na aa? 53 M nan bi ni chee Uwumbɔr Aadichal ni iwiin mɔmɔk, le naa nan chuu mi. Tɔ, dandana wee le ye n-yoonn mu Uwumbɔr siin ki tii nimi ni kinimbɔŋ ki tun mbɔmbɔɔn aatuln na.”

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.57-58, 69-75; Mak 14.53-54, 66-72; Jɔnn 18.12-18, 25-27*)

54 Le bi chuu Yesu ki di u buen Uwumbɔr aatotoorninkpel aadichal ni. Le Piita paa u pu ki bi dandar. 55 Le bi tuur mmii lichiln ngbaan ni, ki ka gob mu. Piita mu nan ti kal bi chee ki ka bikaasisik ni. 56 Mmii aah woln unimbil wɔb na, le usapɔɔn u ye ututunn na kan

u, ki ka lik u sulm, le ki ti bui ke, “Uja umina mu nan bi Yesu chee.”

57 Le u nee, ki bui u, “Upii, maa nyi u.”

58 Le ni kpee siib, le unii uken mu kan u, ki mu bui u, “Aa mu ye bi ponn ni ubaa la.”

Le Piita bui u, “Uja, maa ye.”

59 Le ni ki kpee siib, le uja uken bui ke, “Ni ye mbamɔn, uja wee mu nan bi u chee. U mu ye Galilee aatiŋ aanii la.”

60 Le Piita bui u, “Uja, maa nyi saah len pu na aatataa.”

Waah laa bi len kina na, libuul ngbaan ni, le ukooja wii. 61 Tidindaan nan fenn ki lik Piita. Le Piita teer Tidindaan aah ba tuk u pu na ke, “Din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.” 62 Le Piita nyan lipaal, ki ti wii pam.

Baah yook Yesu ki gbaa u pu na

(*Matiu 26.67-68; Mak 14.65*)

63 Le bijab bi joo Yesu na ŋa u mbɔnyun, le ki gbaa u, 64 ki di likekeln poo unimbil, le ki baa u, “Uwumbɔr aabnabr, ulau faa si?” 65 le ki seei u ŋisiibil pam.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibɔr pu na

(*Matiu 26.59-66; Mak 14.55-64; Jɔnn 18.19-24*)

66 Ki woln kitaak kichakpiik ni, le Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb kuun ni tɔb chee, le ki di Yesu siin binimbiin ni, 67 le ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? Tuk timi.”

Le u bui bi, “M yaa tuk nimi kan, naan li pak maah len pu na. 68 M mu yaa baa nimi mbaan kan, naan giin tii mi, [kaan di mi lii.] 69 Dandana ki joo cha, min Unibɔn Aabo ga kal Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aanangii wɔb.”

70 Le bi mɔmɔk baa u, “Aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la aa?”

† 22:47 : ...moor utakpɩln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mɔk ngeehn.

Le u bui bi, “Ni ye naah len pu na la.”

⁷¹ Le bi bui ke, “Taa ki ban seer-aadam. Timi tibaa nun waah len umab ni pu na.”

23

Pailat aah jin Yesu tibor pu na

(*Matiu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Jonn 18.28-38*)

¹ Bi momok nan fii, le ki di Yesu buen kitiŋ ngbaan aaninkpel chee, bi nan yin u ke Pailat, ² le ki piin ki bi galni u, ki bui ke, “Ti kan uja wee nmanni timi aanibol la. U tuk bi ke bi taa ki pa lampoo tii Ubor kpaan Siisa, ke uma ubaa le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ye Ubor.”

³ Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabor la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

⁴ Le Pailat bui Uwumbor aatoorninkpiib ni kinipaak ngbaan, “Maa kan uja wee aataani ubaa.”

⁵ Le bi moo galni u, ki bui ke, “U tuk binib waaliin la, le bi nma tijar. U nan piin Galilee aatiŋ ni, le ki bo dii Judea aatim momok ni, ki nan fuu ni kitiŋ kee ni.”

Ubor Herod aah jin Yesu tibor pu na

⁶ Pailat aah nun kina na, le u baa bi, “U ye Galilee aatiŋ aanii la aa?” ⁷ To, Ubor Herod le nan joo Galilee aatiŋ aanib. Pailat aah nun ke Yesu nyan nima na, le u di u tun Herod chee. U mu nan bi Jerusalem aatiŋ ni n-yoonn ngbaan. ⁸ Ubor Herod aah kan Yesu na, le u kpa mpoiin sakpen. U nan nun waabor, ki ban u kan u ni yunn, ki mak ke u ga tun lijinjir aatuln aan u kan. ⁹ Le u baa Yesu mbaan pam. Yesu ma aa len tibaa.

¹⁰ Le Uwumbor aatoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb mu si nima ki galni u mpoon pu. ¹¹ Le Ubor Herod ni waatob aajab lik u fam, ki na u mbonyun, ki di kikipalk nyaan peen u, ki di u giin Pailat chee. ¹² Liyaadaal ngbaan le Herod

ni Pailat ki na kijotiik. Bi nan ye tob aadim la.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na
(*Matiu 27.15-26; Mak 15.6-15; Jonn 18.39-19.16*)

¹³ Pailat nan yin Uwumbor aatoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni kinipaak ngbaan, ¹⁴ le ki bui bi, “Ni joo ni uja wee m chee, ki bui ke u nmanni binib la. Le m jin u tibor ninimbil ni. Nimi aagalm ngbaan ponn ni, maa kan u na tibaa. ¹⁵ Ubor Herod mu aa kan waataani, le u di u giin ni ti chee. Waa na nibaa ni neer u nkun. ¹⁶ M ga cha bi lue u njinaalab, le ki di u lii.”

[¹⁷ Njim ngbaan momok yoonn kan, see Pailat nyan unaagbija ubaa lii.] ¹⁸ Le bi momok kpaan ki teen ke, “Ku uja wee. Di Barabas di lii.” ¹⁹ Barabas nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib, le bi laŋ u kiyondiik ni.

²⁰ Pailat nan ban u di Yesu lii, nima pu le u ki len kinipaak ngbaan chee. ²¹ Le bi ki teen ke, “Kpaa u ndopuinkoo pu. Kpaa u ndopuinkoo pu.”

²² Le Pailat baa bi, “Ba na? U tun bakaa bayoo? Maa kan u na nibaa ni neer u nkun. M ga cha bi lue u njinaalab, le ki di u lii.”

²³ Le bi beenin tar mpoon pu, “Kpaa u ndopuinkoo pu.” Baah tar kina na, le bi nyan Pailat. ²⁴ Le u kii ke u ga na baah ban pu na, ²⁵ le ki di Barabas u nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib ki ku binib, ki bi kiyondiik ni na lii, baah ban pu na, le ki di Yesu na biŋaal ni, bi ti na u baah ban pu na.

Baah kpaa Yesu ndopuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Mak 15.21-32; Jonn 19.17-27*)

²⁶ Le butob aajab di Yesu buen. Baah cha na, le bi ton uja u nyan ni ntingbaan ni na nsan ni. Bi nan yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiŋ

aanii na. Le bi chuu u ke u tun Yesu aadɔpuinkoo ki li paan u pu.

27 Le kinipaak sakpen paa Yesu pu. Bi ponn ni bibaa ye bipiib bi wii ki kaani u pu na. 28 Le Yesu fenn ki ton bi, le ki bui bi, “Jerusalem aatin aapiib, ni taa wii m pu. Ni li wii nimi nibaa ni nimi aabim pu; 29 ba pu? falaa aayoonn choo. N-yoonn ngbaan le bi ga len ke, ‘Bipiinoob bi kaa ma mbim kaa tii bi libiil na, bima le kpa mpopiin.’ 30 N-yoonn ngbaan le bi ga bui njoo ni njongon, ‘Lir ti pu, ki biin ti pu.’* 31 Bi yaa di ndosoon na mmii ni aan mu gaa kan, ndokuun ga li bi kinye?”†

32 Le bi di bakadam bilee kpee Yesu pu, ki di buen ke bi ti ku bi mu. 33 Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee “Kiyikpaŋ.” Baah ti fuu nima na, le bi di u kpa ndɔpuinkoo pu, le ki di bakadam bilee na mu kpa idɔpuinkee pu. Bi kpa ubaa ungangii wɔb, ki kpa uken unangan wɔb. 34 Baah bi kpa Yesu ndɔpuinkoo pu na, le u bui ke, “Nte Uwumbɔr, di cha pinn bi. Baa nyi baah nani pu na.”

Le butɔb aajab ngbaan yoor waawanpeenkaan bi ti yakr tɔb, le ki too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na. 35 Le kinipaak ngbaan si ki lik u. Le Juu yaab aaninkpiib sii u, ki bui ke, “U gaal biken le bi nmar; u yaa ye Kristo u ga gaa timi lii, aan Uwumbɔr nyan u na kan, u gaa ubaa mu lii.”

36 Butɔb aajab ngbaan mu nan na u mbɔnyun, ki di ndaan mu mɔn na nyunn u, 37 le ki bui u, “Aa yaa ye Juu yaab aabɔr kan, gaa aabaa lii.”

38 Bi nan nmeee kigban tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Ni nmeee ke, “Juu yaab Aabɔr le na.”

39 Le baah nan kpa bakadam bilee bi idɔpuinkee pu na ponn ni

ubaa mu sii u, ki baa u, “Saa ye Kristo u ga gaa binib lii na aa? Gaa aabaa lii aan ki gaa ti mu lii.”

40 Le bakadaan uken na kae u, le ki bui u, “Saa san Uwumbɔr aa? Aa ni u kpaan kan ntafadaan mubaa la. 41 Timi le neer ntafadaan ngbaan. Bi na timi, timi aatuln aah neer pu na la. Uma le aa na bakaa ubaa,” 42 le ki bui Yesu, “Ndindaan, aa yaa jin saanaan kan, aa teer mbɔr.”

43 Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, din aa ga li bi m chee Paradais ni.”‡

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Mak 15.33-41; Jɔn 19.28-30*)

44 Ni nan ye nwiin kaasisik ni. Le dulnyaa mɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. 45 Nwiin aa ki wiin. Le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham, ki ti saa kitin. 46 Le Yesu teen mpɔn pu, le ki bui ke, “Nte Uwumbɔr, m di maawiin na aanjal ni la.” Waah len kina na, le u kpo.

47 Tɔ, butɔb aajab aaninkpel aah kan naah na pu na, le u nyun Uwumbɔr, le ki bui ke, “Uja ngbaan sil ye uninyaan la.”

48 Le kinipaak kimɔk kuun nima chee ke bi lik na aah kan tiwan ni mɔmɔk na na, bi nan kpa mpombiin ki labr kun. 49 Le ujatiib mɔmɔk, ni bipiib bi nyan ni Galilee aatin ni ki dii u na si dandar, ki waa ni mɔmɔk.

Baah sub Yesu pu na

(*Matiu 27.57-61; Mak 15.42-47; Jɔn 19.38-42*)

50-51 Uja ubaa nan bi, bi nan yin u ke Josef, u nyan ni Juu yaab aatin ki bi yin ki ke Arimatea na ni. U nan ye uninyaan la, ki kii Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. U nan ye bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa la. Le waa kii baah kpokl

* 23:30 : Lik Hosea 10.8. † 23:31 : Naatataa le ye ke, uninyaan yaa ji falaa kina kan, bibiindam ga li bi kinye? ‡ 23:43 : Paradais ye Uwumbɔr do paacham la.

pu ki ku Yesu na. ⁵² Le u buen Pailat chee, ki ti bui u, “Di Yesu aawon tii mi.” ⁵³ Le Pailat kii. Le u nyan waawon ndɔpuinkoo pu, le ki di u poo likekenyaan ni, ki di u ti sub kitakpaluŋ ni. Bi nan gbii kitakpaluŋ ngbaan litakpasakpeln aasikakl ni la. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁵⁴ Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

⁵⁵ Le bipiib bi nan nyan Galilee aatinj ni ki dii Yesu na paan Josef pu, le ki ti kan kitakpaluŋ ngbaan, ki kan baah di Yesu aawon ki di ŋa ki ponn ni pu na. ⁵⁶ Le bipiib ngbaan gir kun, ki ti ban tulalee ni nkpan mu nun mɔ na.

Juu yaab aakpaakool daal, le bi fuur, baakaal aah len pu na.

24

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(Matiu 28.1-10; Mak 16.1-8; Jɔnn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le bipiib ngbaan yoor tulalee ni nkpan ngbaan bi ti toor Yesu aawon, ki di buen likaakul ngbaan chee kichakpinaanyeeke ni. ² Baah ti fuu nima na, le bi kan ke litakpal li bi nan di lenj kitakpaluŋ aamɔb na, aa ki bi. ³ Le bi koo, le kaa kan Tidindaan Yesu aawon. ⁴ Baa nyi baah ga li dak pu na. Libuul ngbaan ni le bijab bilee bi aawanpeenkaan wiin chain na sil bi chee. ⁵ Le ijawaan chuu bipiib ngbaan, le bi gbaan kitinj binimbiin ni. Le bijab ngbaan baa bi, “Ba pu ni ban unifuub bitekpiib ponn ni? ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni a. Teer man waah nan tuk nimi pu buyoonn u nan laa bi Galilee ni na, ⁷ ke Uwumbɔr siin ke bi ga di uma Unibɔn Aabo, ki di ŋa titunwanbirdam aanjaal ni, bi ti kpaɔ u ndɔpuinkoo pu, ke iwiin itaa daal u ga fikr nkun ni.”

⁸ Le bipiib ngbaan teer waabɔr timina. ⁹ Le bi nyan kitakpaluŋ ngbaan chee, ki gir kun, le ki di tibɔr timina tuk waakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib bi gur na mɔmɔk. ¹⁰ Bipiib ngbaan aayimbil le nan ye Mari Magdalene, ni Joana, ni Mari u ye Jems aana na. Bi ni bipiib bi nan dii bi na nan di tibɔr timina tuk waakpambalb. ¹¹ Le waakpambalb aa pak baah len pu na. Bi dak ke ni ye kijɔrk aaliin la. ¹² Le Piita fii ki san buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti boon ki gbuun lik, le ki muin ŋikeken ngbaan baanja le dɔ. Ni nan gar u pam. Le u gir kun.

Yesu aadidiliib ponn ni bilee aah kan u pu na

(Mak 16.12-13)

¹³ Liyaadaal ngbaan le bi ponn ni bilee cha kitinj ki bi yin ki ke Emaus na ni. Kitinj ngbaan ni Jerusalem aah daa tɔb chee pu na ye mal bilole la. ¹⁴ Baah cha na, le bi gbaa tɔb chee tibɔr, le ki len tiwan nimɔk ŋa na. ¹⁵ Baah gbaa tɔb chee tibɔr kina na, le Yesu ubaa pii bi nsan ni, ki dii bi. ¹⁶ Le Uwumbɔr doŋ binimbil ke bi taa bee u. ¹⁷ Le u baa bi, “Naah chuun gbaa tɔb chee tibɔr ti na, ti ye bɔr bayaar, aan ninimbil wɔb bi gbilngbilm kina?”

¹⁸ Le bi ponn ni ubaa, bi nan yin u ke Kleopas, baa u, “Bicham bi bi Jerusalem ponn ni na, si baanja le aa nyi tibɔr ti ŋa nima chee dan-dana na aa?”

¹⁹ Le u baa bi, “Tilabɔr?”

Le bi bui u, “Yesu u nan ye Nasaref aatinj aanii na aabɔr. U nan ye Uwumbɔr aabɔnabr la. U nan kpa mpɔɔn ki tun lijnjiir aatun; waaliin mu nan kpa mpɔɔn. U piir Uwumbɔr ni binib mɔmɔk aasui. ²⁰ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni timi Israel yaab aaninkpiib di u ŋa binib aanjaal ni, ke u ŋeer nkun. Le bi kpaɔ u ndɔpuinkoo pu. ²¹ Ti nan kpa limakl ke uma le ga gaa timi Israel yaab lii. Baah nan ŋa

u kina na, din le ye iwiin itaa. ²² Ti ponn ni bipiib bibaa mu tuk timi tibor ti gar timi sakpen na. Bi buen kitakpaluj ngbaan chee kichakpinaanyeeke ni, ²³ kaa ti kan waawon, le ki gir ni ki nan tuk timi ke bi kan Uwumbor aatuuntiib bi tuk bi ke u fikr na. ²⁴ Le ti ponn ni bibaa buen kitakpaluj ngbaan chee, ki ti kan ni bi ke bipiib ngbaan aah len pu na. Uma le baa kan.”

²⁵ Le Yesu bui bi, “Nimi aalan par la. Naa gaa Uwumbor aabonabtiib aah nan len pu na momok mala. ²⁶ Uwumbor le nan siin ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa kina, le ki nin kan mpoon.” ²⁷ Le Yesu neer waabor ti nnee Uwumbor Aagban ni na momok tuk bi. Njan u tuk bi Moses aah nan nnee ti pu na, le ki nin tuk bi Uwumbor aabonabtiib momok aah nan nnee ti pu na.

²⁸ Le bi duun baah cha kitiŋ ki na ni. Le Yesu na ke waah ga piln jer le na. ²⁹ Le bi gan u, “Doon ti chee. Kijook joor a. Naan yunn le ni ga mue.” Le u koo ni bi chee. ³⁰ Le bi ti kal ke bi ji tijikaar. Waah kal bi chee ke u ji tijikaar na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbor, ki gii, ki di tii bi. ³¹ Le Uwumbor likr binimbil ke bi bee u. Libuul ngbaan ni le baa ki kan u. ³² Le bi bui tob, “Waah dii timi nsan ni ki len ti chee ki neer Uwumbor Aagban aaliin aatataa tuk timi na, tisui aa ba piin u pu sakpen aa?”

³³ Libuul ngbaan ni, le bi fii, ki gir buen Jerusalem, ki ti kan Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib biken kuun tob chee, ³⁴ ki bi len ke, “Tidindaan sil fikr nkun ni. Simonn le kan u.”

³⁵ Le waadidiliib bilee ngbaan mu tuk bi Yesu aah pii bi nsan ni pu na, ni baah bee u buyoonn u gii boroboro na.

Yesu aah di ubaa mak waadidiliib pu na

(Matiu 28.16-20; Mak 16.14-18; Jonn 20.19-23; Lituln 1.6-8)

³⁶ Baah len tob chee tibor kina na, libuul ngbaan ni le Yesu ubaa sil bikaasisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man.”

³⁷ Le bipobil yuk; ijawaan chuu bi sakpen a. Bi nan dak ke bi kan utekpiir aawiin la. ³⁸ Le u baa bi, “Ba na ni san ijawaan? Ba na ni beeni nisui ni?” ³⁹ Lik njaal ni ntaa, ki bee ke m sil ye. Taln nijaal ki di meeh mi ki lik man. Utekpiir aawiin aa kpa tinann ni njikpab ke naah kan m kpa pu na.”

⁴⁰ Waah len kina na, le u mok bi baah nan kpaaj unjaal ni utaa ponn ni ipiin pu na. ⁴¹ Bi nan kpa mpopiin sakpen, ki mu aa kee gaa kii mbamom. Ni nan gar bi pam. Le u baa bi, “Tijikaar tibaa bi do oo?” ⁴² Le bi tii u lijangeln li bi pul li mmii ni na. ⁴³ Le u gaa, ki nman li binimbil ni.

⁴⁴ U nan bui bi, “Maabor timok nnee Moses aakaal ponn ni, ni Uwumbor aabonabtiib aagbann ni, ni Uwumbor aalahn aagban ni na, Uwumbor le siin ke ni momok ga gbiin. Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi kina la.”

⁴⁵ Le u woln binimbil ke bi bee Uwumbor Aagban aaliin aatataa, ⁴⁶ le ki bui bi, “Ni nnee ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa, ki fikr nkun ni, iwiin itaa daal. ⁴⁷ Ni li mooni binib maayimbil pu, ke bi yaa kpeln baabimbin kan, Uwumbor ga di cha baatunwanbir pinn bi. Ni piin ki li mooni Jerusalem aatiŋ aanib ni, aan ki nin moon njinibol momok mu ni. ⁴⁸ Nimi le ye maabor momok aaseeraadam. ⁴⁹ Nte Uwumbor aah puu tipuur ti ke u ga tii nimi Waafuur Nyaan na, m ga tun ni Nfuur Nyaan ngbaan ni chee. Ni li bi Jerusalem ni ki ti saa bundaln ni ga kan mpoon mu ga nyan ni paacham na.”

Uwumbor aah di Yesu buen paacham pu na

(Mak 16.19-20; Lituln 1.9-11)

⁵⁰ Le Yesu di bi buen Betani aatiŋ chee. Baah ti fuu nima na, le u yoor uŋaal paacham, ki ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa bi pu. ⁵¹ Waah laa bi ŋani kina na, le u nyan bi chee, Uwumbɔr di u buen paacham. ⁵² Le bi gbaan kitin ki doon u, ki nin gir buen Jerusalem ni, ki kpa mpopiin sakpen, ⁵³ ki pak Uwumbɔr, waadichal ponn ni, n-yoonn mɛmɛk.

Tibənyaan ti JÖNN ηmee ti na

Unii u bi yin u ke Liməboln na aabər

¹Uwumbər aah kaa nan kee naan dulnyaa na, ubaa nan bi, bi yin u ke Liməboln. U nan bi Uwumbər chee, ki bi ke Uwumbər aah bi pu na. ²U nan bi Uwumbər chee ki nyan ni mpiin la. ³Uwumbər nan cha u naan tiwan məmək. Tiwan nibaa aa gur waa naan ni. ⁴Uma le ye uməfadaan. Liməfal ngbaan tii binib nwiihn mu woln binimbil na. ⁵Nwiihn ngbaan wolni mbəmbəən ni. Mbəmbəən aa junn nwiihn ngbaan.

⁶Uwumbər nan tun ni uja ubaa, bi nan yin u ke Jönn. ⁷U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabər, aan binib məmək ηun waah len pu na, aan ki gaa nwiihn ngbaan. ⁸Jönn aa nan ye nwiihn ngbaan. U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabər la. ⁹Nwiihn ngbaan le ye nwiihn bamənn, le ki dan dulnyaa wee ni ki nan woln binib məmək aanimbil.

¹⁰Baah yin u ke Liməboln na nan naan dulnyaa, ki dan nan bi dulnyaa ni, le dulnyaa aanib aa bee u. ¹¹U dan udo aatiη ni, le udo aatiη ni yaab yii u. ¹²Binib bimək gaa u na, u tii bi nsan ke bi kpaln Uwumbər aabim. Bima le ye binib bi gaa u ki kii na. ¹³Baah kpaln Uwumbər aabim na, naa ye ke binibəm le ma bi Uwumbər aamaal ni, kaa ye binibəm aageehn pu. Uwumbər le ma bi waamaal ponn ni.

¹⁴Baah yin u ke Liməboln na nan kpaln unibən, ki nan bi tikaasisik ni. U gee binib chob, ki len ibamən baanja la. Le ti kan waah kpa mpəən pu na. Waah ye Uwumbər

Aajapənbaal na, u kpa mpəən ke Ute Uwumbər aah kpa pu na.

¹⁵Jönn nan tuk binib waabər, ki len ke, “M nan tuk nimi ke unii u ga paan ni mpuwəb na jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na.”

¹⁶Uwumbər aah bi pu na, u mu bi kina le chob. Le ti məmək gaa waabimbin. U ηa Uwumbər aanyoor ηa ti pu, ki beenin ηani timi tinyoor n-yoonn məmək. ¹⁷Uwumbər nan tuk Moses waakaal ke u di tuk timi. Yesu Kristo dan nan tuk timi Uwumbər aah gee timi pu na, ki tuk timi tibər ti ye mbamən na. ¹⁸Ubaa aa kee kan Uwumbər. Ujapənbaal Yesu Kristo, u bi ke Ute Uwumbər aah bi pu na, ki bi u chee na, uma le tuk timi Uwumbər aah bi pu na.

Jönn u nan muini binib nnyun ni na aah len pu na

(Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹Juu yaab bi nan bi Jerusalem aatiη ni na nan tun ni Uwumbər aatotoorb ni Liifai yaab Jönn chee ke bi ti baa u, “Aa ye ηma?”

²⁰Le Jönn tuk bi mbamən, kaa gur tibaa. U nan tuk bi mbamən, ki len ke, “Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na.”

²¹Le bi ki baa u ke, “Aa ye ηma? Aa ye Elaija aa?”

Le u bui bi, “Maa ye.”

Bi nan ki baa u ke, “Aa ye Uwumbər aabənabr u bi bui ke u ga dan aa?”

Le u bui bi, “Aayii.”

²²Nima pu na, bi nan ki baa u ke, “Aa ye ηma? Tuk timi, aan ti ti tuk binib bi tun ni timi na. Aa ga len saabər ngbaan kinye?”

²³U nan bui ke,

“M ye nneel mu tar nteersakpiin ni na ke:

‘Toor Uwumbər aasan man.’”^{*}
Uwumbər aabənabr Aisaya nan len kina la.

* 1:23 : Lik Aisaya 40.3.

²⁴ Binib bi nan baa Jɔnn mbaan ngbaan na nyan ni Farisii yaab chee la. ²⁵ Le bi ki baa u ke, “Saah kaa ye Kristo u ga gaa timi lii na, kaa ye Elaija, kaa ye Uwumbɔr aabɔnabr ngbaan mu na, ba pu aa muini binib nnyun ni?”

²⁶ Le u bui bi, “Mma muini binib nnyun ni la. Ubaa mu bi nikaasisik ni. Nimi le aa nyi u. ²⁷ U ye unii u paan ni mpuwɔb na. Maa ɲeer ke m chuu gbiln waanaatak aajmin tii u.”

²⁸ Bi nan len tɔb chee tibɔr ngbaan Betani aatiŋ, ki bi Jɔddann aamɔɔdapuul, Jɔnn aah muini binib nnyun ni nin chee na ni.

Unii u ye Uwumbɔr Aapihbo na

²⁹ Ki woln kitaak le Jɔnn kan Yesu choo u chee, le u bui ke, “Lik, Uwumbɔr Aapihbo u nyani dulnyaa ni aanib aatunwanbir na. ³⁰ M nan len ke uja ubaa paan ni mpuwɔb ki mu tee jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na. ³¹ Min mbaa aa nan nyi u; m muini binib nnyun ni ke nimi Israel yaab bee u la.”

³² Le Jɔnn jin seeraa ki tuk binib, “M kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan nyan ni paacham ki naahn linanjel, ki nan tɔŋ u pu. ³³ Min mbaa aa nan nyi u; Uwumbɔr u tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni na, uma le bui mi ke m ga kan Waafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔŋ uja ubaa pu, ke uma le ye unii u ga gbiin binib Uwumbɔr Aafuur Nyaan na. ³⁴ Le m kan kina, ki ji seeraa ki tuk binib ke uma le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn.”

Binib bi puen ɲa Yesu aadidiliib na

³⁵ Ki woln kitaak le Jɔnn ni waa-didiliib bilee nan ki bi nima, ³⁶ ki kan Yesu bi chuun nima. Jɔnn nan lik u, le ki len ke, “Lik, Uwumbɔr Aapihbo.”

³⁷ Jɔnn aadidiliib bilee ngbaan ɲun waah len pu na, le ki di paan Yesu pu. ³⁸ Le Yesu fenn, ki kan bi

paan ni u pu. Le u baa bi, “Ni ban ba?”

Le bi baa u, “Umɔmɔkr, aa koo la chee?”

³⁹ Le u bui bi, “Dan ki nan ti lik man.” Le bi dii u ki ti kan waah koo nin chee na. Ni nan ye tikur tinaa aayoonn la, le bi nan doon udo liyaadaal ngbaan.

⁴⁰ Bijab bilee bi nan ɲun Jɔnn aah len pu aan ki dii Yesu na, bi yin bi ponn ni ubaa ke Andru, u nan ye Simonn Piita aanaal na. ⁴¹ Libuul ngbaan ni le u buen ti kan ukpel Simonn, ki tuk u, “Ti kan Masiya u ga gaa timi lii na.” Masiya ni Kristo ye liyimbibaan la. ⁴² Le u di u dan Yesu chee.

Le Yesu lik Piita, ki bui u, “Bi yin si le ke Simonn, Jɔnn aajapɔɔn. Bi ga li gur yin si ke Siifas la.” Siifas aatataa le ye ke “litakpal.” Siifas ni Piita ye liyimbibaan la.

Yesu aah yin Filip ni Natanael pu na

⁴³ Ki woln kitaak le Yesu ban u buen Galilee aatiŋ ni, ki kan Filip, le ki bui u, “Li dii mi.” ⁴⁴ Filip do le ye Betseda aatiŋ ni. U ni Andru ni Piita nyan ni kitinbaan ni la. ⁴⁵ Filip mu nan ti kan Natanael le ki tuk u, “Ti kan unii u Moses ni Uwumbɔr aabɔnabtiib mu nan ɲmee waabɔr Uwumbɔr aakaal aagban ni na. Uma le ye Josef aajapɔɔn Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aani na.”

⁴⁶ Le Natanael baa u, “Ti wanyaan nibaa ga ɲmaa nyan ni Nasaref aatiŋ ni ii?”

Le Filip bui u, “Dan nan lik.”

⁴⁷ Yesu nan waa Natanael choo u chee, le ki bui ke, “Lik, Israel aabobamɔnn. Nnyamɔn aa bi u ni.”

⁴⁸ Le Natanael baa u, “Aa ɲa kinye ki ti nyi mi?”

Le Yesu bui u, “Saah ba bi likakaln taab na, m puen kan si, Filip aa kee yin si.”

⁴⁹ Le Natanael bui u, “Umɔmɔkr, aa sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Aa ye Israel yaab Aabɔrkpaan la.”

⁵⁰ Le Yesu baa u, “Maah bui ke m kan si likakaln taab na, nima le cha aa gaa mi ki kii ii? Aa ga kan lijnjiir aawan ki jer nimina. ⁵¹ M tuk nimi mbamɔn la, ni ga kan kitaapaak chuu piir, ki ga kan Uwumbɔr aatuuntiib cha paacham ki ki sunni, min Unibɔn Aabo pu.”

2

Yesu aah tun lijnjiir aatuln Kana aatiŋ ni pu na

¹ Iwiin itaa daal le bi nan ji ubɔndinn aajim Kana aatiŋ ki bi Galilee ni na. Yesu aana mu nan bi nima. ² Bi nan yin Yesu ni waa-didiliib ke bi mu dan nan ji. ³ Ni nan bi cha, le ŋsubil aadaan na ti doo. Le Yesu aana bui u, “Baa ki kpa ndaan.”

⁴ Le Yesu bui u, “Nna, ni ye maabɔr aa? Maayoonn aa kee fuu.”

⁵ Le una bui bitutum na, “U yaa tuk nimi pu na kan, ni ŋa kina.”

⁶ Ikin sakpiin iloob nan si nima. Galoŋ piitaa, bee moninko ga ŋmaa koo mubaa ponn ni. Juu yaab joo ikin ngbaan aanyun le finni bibaa, baakaal aah dii pu na. ⁷ Le Yesu tuk bitutum ngbaan, “Ban nnyun gbiin ikin ngbaan man.” Le bi ban nnyun gbiin i mɔmɔk paapaa.

⁸ Le u tuk bi ke bi kab ti tii njim aaninkpel. Le bi kab ti tii u. ⁹ Baah kab nnyun ngbaan ti tii u na, le mu kpaln ndaan. Le u wub lik, kaa nyi mu aah nyan nin chee na. Bitutum bi kab tii u na le nyi. Le u yin uja u din upii na, ¹⁰ ki nan bui u, “Binib mɔmɔk yaa ban bi tii ndaan kan, bi puen tii mu mɔ na la. Binib yaa nyun ti bab kan, le bi nin tii bi ndaan mu kaa mɔ na. Si ma kan, saah tii bi mu puwɔb na le mɔ ki jer saah puen tii bi mu na.”

¹¹ Nima le ye njan aajinjiir aatuln li Yesu tun na. U nan tun lituln ngbaan Kana aatiŋ ki bi Galilee ni na ni la. Le binib kan waah kpa

Uwumbɔr aapɔɔn pu na. Le waa-didiliib gaa u ki kii.

¹² Ubɔndinn aajim ngbaan aah doo na, le u ni una ni unaatiib ni waadidiliib buen Kapenaum aatiŋ ni, ki ti ŋa iwiin ilee nima.

Yesu aah toor Uwumbɔr Aadichal pu na

(Matiu 21.12-13; Mak 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Ni nan gur siib ke Juu yaab ji Lakr-ŋer aajim.* Le Yesu buen Jerusalem aatiŋ ni ¹⁴ ki ti koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki kan binib ka nima ki kooh inaaja, ni ipiih, ni ŋinanjel. Binib bi kpelni ŋimombil na mu ka nima. ¹⁵ Le u di iŋmin ŋa linaalab, ki di jenn nyan inaaja, ni ipiih ngbaan mɔmɔk lipaal, le ki labr binib bi kpelni ŋimombil na aateebul tiib chiŋ, le ŋimombil yaa tɔb chee. ¹⁶ U nan tuk binib bi kooh ŋinanjel na, “Di ŋinanjel ngbaan nyan lipaal man. Ni taa ki di Nte Uwumbɔr Aadichal ŋa kinyan.” ¹⁷ Le waadidiliib teer ke ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke, “Uwumbɔr, maah neen saadichal pu na bi ke mmii le aah wu mponn ni na.” Le bi bee ke ni ye Yesu aabɔr la.

¹⁸ Le Juu yaab baa u, “Aa ga ŋa ba aajinjiir aawan ki mɔk timi ke aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na?”

¹⁹ Le u bui bi, “Gbaa wii Uwumbɔr Aadichal limina, aan m di iwiin itaa ki fiin li.”

²⁰ Le bi bui ke, “Njibin imonko ilee ni ŋiloob le bi nan di maa Uwumbɔr Aadichal ngbaan. Le aa bui ke aa ga di iwiin itaa fiin li ii?”

²¹ Tɔ, u mu aa nan len Uwumbɔr Aadichal aabɔr la. Uma ubaa aawon le u nan len. ²² N-yoonn mu u fikr nkun ni na, le waadidiliib teer ke u nan len kina. Le bi pak waah len pu na, ni Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na.

Yesu nyi binib mɔmɔk aabimbin

* **2:13** : Israel yaab nan ji Lakr-ŋer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijipt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

²³ Yesu aah bi Jerusalem aatinj ni, njim ngbaan aayoonn na, le kini-paak kan waah tun lijnjiir aatun pu na, le ki gaa u ki kii. ²⁴ Uma aate gaa bi ki kii; ²⁵ ba pu? u nyi binib mɔmɔk aabimbin. Waa ban ke ubaa nyaa u binib aabɔr. Uma ubaa nyi binib aasui ni aabɔr.

3

Yesu aah tuk Nikodemus pu na

¹ Uja ubaa mu nan bi nima, bi nan yin u ke Nikodemus, u nan ye Farisii aanii la, ki ye Juu yaab aaninkpel ubaa. ² Le u buen Yesu chee kinyeek ki nan bui u ke, “Umɔmɔkr; ti nyi ke aa ye Umɔmɔkr u nyan ni Uwumbɔr chee na la; ba pu? ubaa aan ηmaa tun lijnjiir aatun ke saah tun pu na, see Uwumbɔr bi u chee.”

³ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, bi yaa kaa ma unii lelee kan, waan ηmaa koo Uwumbɔr aanaan ni.”

⁴ Nikodemus nan baa u, “Unii yaa por kan, bi ga ηa kinye ki ki ma u lelee? U ga ηmaa gir koo una aaponn ni aan bi ki ma u uu?”

⁵ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, Uwumbɔr Aafuur Nyaan yaa kaa ma unii lelee aan bi muin u nnyun ni kan, waan ηmaa koo Uwumbɔr aanaan ni. ⁶ Unibɔn aah ma u na ye unibɔn la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ma u na ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan yoo la. ⁷ M tuk si la, see bi ki ma nimi lelee. Maah tuk si pu na, taa cha ni gar nimi. ⁸ Libuln daar cha laah ban nin chee na, le aa ηun laah kpa kifuuk pu na, kaa nyi laah nyan ni nin chee na, ki mu aa nyi laah cha nin chee na. Ni bi kina le ki tii unii umɔk Uwumbɔr Aafuur Nyaan ma u na.”

⁹ Le Nikodemus baa u, “Ni ga ηa kinye aan ki ηa kina?”

¹⁰ Le Yesu baa u, “Aa ye unii u mɔk Israel yaab Uwumbɔr aakaal na, le kaa bee maah len pu na

aatataa aa? ¹¹ M tuk si mbamɔn la, ti len taah nyi pu na la, ki tuk binib tinimbil aah kan pu na, le naa gaa taah len pu na. ¹² M tuk nimi dulnyaa wee ni aabɔr, le naa pak ti, ka m yaa tuk nimi paacham aabɔr kan, ni ga ηa kinye ki pak ti? ¹³ Ubaa aa kee buen paacham see min Unibɔn Aabo u [bi paacham ki] nyan ni paacham na.

¹⁴ “Moses aah nan di uwaa fin ndɔ pu ki di chɔɔn paacham nteersakpiin ni pu na, see bi di min Unibɔn Aabo mu chɔɔn paacham kina, ¹⁵ aan unii umɔk gaa mi ki kii na li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁶ Uwumbɔr aah gee dulnyaa aanib sakpen pu na, nima le u di Ujapɔnbaal tii ni ke unii umɔk gaa u ki kii na taa kpo, u li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁷ Uwumbɔr tun ni Ujapɔn dulnyaa ni. Waa tun ni u ke u nan ji dulnyaa wee ni aanib tibɔr, u tun ni u ke u gaa bi lii la.

¹⁸ Unii umɔk gaa u ki kii na, Uwumbɔr aa len ke waabɔr bii. Unii umɔk kaa gaa u ki kii na, Uwumbɔr len ke waabɔr bii a. Waah kaa gaa Uwumbɔr Aajapɔnbaal ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke waabɔr bii. ¹⁹ Uwumbɔr aah ga ji bi tibɔr pu na le ye ke nwiihn dan dulnyaa ni, le binib yii mu, le ki gee mbɔmbɔɔn ni; ba pu? baatuln aa ηan. ²⁰ Unii umɔk tun lituln li kaa ηan na, u nan nwiihn la, kaan dan nwiihn ponn ni, binib taa kan waah tun pu na. ²¹ Unii umɔk tun lituln li ηan na kan, u choo nwiihn ponn ni ke unii mɔmɔk nan kan waah tun pu na, ke u tun Uwumbɔr aah gee pu na la.

Jɔnn aah len Yesu aabɔr pu na

²² Yesu aah len tibɔr timina ki ti doo na, le u ni waadidiliib buen Judea aatinj ni, ki ti bi nima ki muini binib nnyun ni. ²³ Jɔnn mu nan bi muini binib nnyun ni. U nan bi Enonn aatinj ni, Salim aatinj chee,

nyun aah wiir nima chee pu na. Le binib choo u chee, le u muini bi nnyun ni. ²⁴ Baa nan kee chuu u nja kiyondiik ni n-yoonn ngbaan.

²⁵ Le Jonn aadidiliib ni Juu aanii ubaa nan kpak tɔb kinikpapak, baah muini binib nnyun ni pu na pu. ²⁶ Le bi dan Jonn chee ki nan tuk u, “Uməmək, lik, unii u nan bi aa chee Jɔɔdann aamɔɔdapuul na, aan aa nan tuk binib waabər na, u mu gur bi muini binib nnyun ni, le binib məmək gur chaa u chee.”

²⁷ Le Jonn bui bi, “Ubaa aan nmaa nja nibaa see Uwumbər le tii u. ²⁸ Nimi nibaa njan m len ke maa ye Kristo u ga gaa binib lii na; Uwumbər tun ni mi ke m li ye Kristo aasaloln ki toor nsan tii u. ²⁹ Usapɔɔn yaa kun uchal do kan, uchal le yeh u. Le uchal aajɔ u si u chee ki njan waaneel na kpa mpopiin pam. Nima le cha m mu kpa mpopiin mbaməm.* ³⁰ Ni njan ke uma Kristo li moo kani mpɔɔn, le m ma gur.”

Unii u nyan ni paacham na aabər

³¹ Uma u nyan ni paacham na le jer binib məmək. Unii u nyan ni dulnyaa ni na ye dulnyaa ni aanii la, ki len dulnyaa ni aabər la. Yesu u nyan ni paacham na le jer binib məmək. ³² U tuk binib waah kan pu na, ni waah njan pu na. Ubaa mu aa gaa waah len pu na. ³³ Unii umək gaa waah len pu na, u kii ke Uwumbər ye mbaməndaan la. ³⁴ Yesu u Uwumbər tun ni u na le len uma Uwumbər aabər; ba pu? Uwumbər di Waafuur Nyaan mu kaa kpa njan na gbiin u. ³⁵ Uwumbər gee Ujapɔɔn Yesu ki di mpɔɔn məmək nja unjaal ni. ³⁶ Unii umək gaa Uwumbər Aajapɔɔn ki kii na le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Unii umək kaa kii Uwumbər Aajapɔɔn aaməb na, waan kan limɔfal li kaa kpa

ndoon na. Uwumbər gee linjuul u pu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

4

Yesu aah tuk Samaria aatinj aapii pu na

¹ Le Farisii yaab njan ke Yesu nja binib waadidiliib ki muin bi nnyun ni ki jer Jonn aah nja pu na. ² Yesu ubaa mu aa muin binib nnyun ni. Waadidiliib na le muini bi. ³ Tɔ, waah bee ke Farisii yaab njan kina na, le u nyan Judea aatinj ni, ki ki gir buen Galilee aatinj ni. ⁴ Waah cha na, le u neen ke u dii Samaria* aatinj ni.

⁵ Le u ti fuu Samaria aatinj kibaa ni, bi yin ki ke Saika. Bukpaab bu Jakob nan di tii ujaapɔɔn Josef na aa daa nima chee. ⁶ Jakob aanyunbun mu bi nima chee. Le Yesu aah chuu na, u bak a. Nima le u kal nnyunbun ngbaan aaməgbeln pu. Nwiin nan bi kaasisik ni.

⁷ Le Samaria aapii ubaa dan u nan lu nnyun. Le Yesu bui u, “Pu mi nnyun m nyu.” ⁸ Waadidiliib na puun buen kiti njan ponn ni bi ti daa tijikaar.

⁹ Le upii ngbaan bui u, “Aa ye Juu aanii la, m mu ye Samaria aapii la. Ba pu aa bui mi ke m tii si nnyun?” Juu yaab ni Samaria yaab aa kpaani tɔb chee, nima le cha u len kina.

¹⁰ Le Yesu bui u, “Aa yaa ba nyi Uwumbər aah tii binib pu na, ki yaa ba nyi unii u mee si nnyun na kan, aa ba ga bui u ke u tii si nnyun mu ye limɔfal aanyun na, le u ba ga tii si.”

¹¹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, saa kpa goomaa, nnyunbun ngbaan nyoo, aa ga kan limɔfal aanyun ngbaan la chee? ¹² Tiyaaja Jakob, ni ujaapɔɔn, ni waawakor nan nyu nnyunbun ngbaan ni la. Uma le nan tii timi

* **3:29** : Uja ni usapɔɔn ngbaan si Yesu ni waanib aasisii la, Jonn le ye ujo.

* **4:4** : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mɔ.

nyyunbun ngbaan. Aa jer uma la aa?”

¹³ Le Yesu bui u, “Unii umək nyu nnyun mue na, nnyunyuu ga ki chuu u. ¹⁴Unii umək nyun maah ga tii u nnyun mu na, nnyunyuu aan ki chuu u. Maah ga tii u nnyun mu na, mu ga li ye nnyunbun mu bu u ponn ni kaan foor na, mu ga tii u liməfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁵ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, tii mi nnyun ngbaan aan nnyunyuu taa ki chuu mi, aan m taa ki dan do nan lu nnyun.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Li cha ki ti yin ni aachal, aan ki gir ni.”

¹⁷ Le u bui u, “Maa kpa chal.”

Le Yesu bui u, “Saah len ke saa kpa chal na, ni ye mbamən la. ¹⁸Aa nan kpa chatiib binmu la. Saah bi uja u chee dandana na aachal aa ye u. Saah len pu na, aa len mbamən la.”

¹⁹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, m bee ke aa ye Uwumbər aabənabr la. ²⁰Timi Samaria yaab aayaajatiib nan dooni Uwumbər lijool limina paab la, le nimi Juu yaab ma bui ke ni ŋan ke binib li dooni Uwumbər Jerusalem aatiŋ ni.”

²¹ Le Yesu bui u, “Upii, pakn maah ga len pu na, n-yoonn choo, binib aan nan ki doon Tite Uwumbər lijool limina paab, ki mu aan ki doon u Jerusalem aatiŋ ni. ²²Nimi Samaria yaab dooni Uwumbər u naa nyi u na. Timi Juu yaab ma dooni Uwumbər u ti nyi u na la. Unii u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na nyan ni Juu yaab aakaasisik ni la. ²³N-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi dooni Tite Uwumbər mbaməm na ga li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapəən pu. Uwumbər ban binib kina aaboln le bi li dooni u. ²⁴Uwumbər ye kifuurk la. Le binib bimək dooni

u na li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapəən pu.”

²⁵ Le upii ngbaan bui u, “M nyi ke Masiya† u bi yin u ke Kristo na ga dan. U yaa fuu ni kan, u ga nan tuk timi tiwan məmək aah bi pu na.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Min u bi len aa chee na, m ye uma.”

²⁷ Libuul ngbaan ni le waa-didiliib fuu ni. Baah nan mui u ni upii bi len təb chee tibər na,‡ le ni gar bi pam; ubaa mu aa baa upii ngbaan, “Aa ban ba?” kaa baa Yesu mu, “Ba pu aa len u chee tibər?”

²⁸ Le upii ngbaan di waanyunbuul siin, ki buen kitiŋ ni, ki ti bui binib ke, ²⁹“Dan nan lik man uja u tuk mi maah nan tun pu na məmək na. Uja ngbaan ga li ye Kristo u ga gaa timi lii na la aa?” ³⁰Le bi nyan kitiŋ ni ki cha u chee.

³¹ Upii ngbaan aah gir buen kitiŋ ni na, le Yesu aadidiliib nan bi gaŋni u ke, “Uməmək; ji tijikaar.”

³² Le u bui bi, “M kpa tijikaar ti naa nyi tibər na m ji.”

³³ Waah len kina na le waa-didiliib baa təb, “Ubaa le taanin joo ni tijikaar nan tii u uu?”

³⁴ Le u bui bi, “Maajikaar le ye ke m ŋa Uwumbər u tun ni mi na aah gee pu na, ki tun waatuln doo. ³⁵Ni ŋakliyatəŋakl ke, ‘Ni gur inmal inaa le ni ŋeer lijikaacheel.’ Tə, m tuk nimi la, yaar lik man, tijikaar ŋeer licheel a. ³⁶Unii u chee na ga kan tipar, ki ga di binib koon Uwumbər aanaan ni, aan bi kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Nima le ga cha unii u bun na, ni unii u chee na məmək li kpa mpopiin. ³⁷Bi len ke ‘Ubaa bun, le uken chee,’ le ti gbii; ³⁸ba pu? m tun nimi, ni ti chee tijikaar ti naa tun taatuln na. Biken aatuln pu, le ni jin tinyoor.”

³⁹ Le upii ngbaan tuk Samaria yaab bi bi kitiŋ ngbaan ni na ke Yesu tuk u waah nan tun pu na

† 4:25 : Hiibru aaliin ni, bi yin u ke Masiya, le ki yin u ke Kristo, Griik aaliin ni. Naatataa le ye ke “Unii u ga gaa binib lii na.” ‡ 4:27 : Juu yaab aabimbin aah nan bi pu na, uja ni upii u kaa ye upuu na aan gbaa təb chee tibər.

mómək, nima le cha bi ponn ni pam gaa Yesu ki kii. ⁴⁰ Le bi dan u chee, ki ganj u ke u li bi bi chee. Le u ŋa bi chee iwiin ilee.

⁴¹ Le binib bi gaa u ki kii waaliin pu na wiir ki jer binib bi gaa u ki kii upii ngbaan aaliin pu na. ⁴² Le bi tuk upii ngbaan, “Ti gaa u ki kii la; naa ki ye saaliin pu le ti gaa u ki kii. Timi tibaa ŋun waah len pu na, ki bee ke u sil ye Kristo u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na.”

Yesu aah cha uninkpel ubaa aabo pəək pu na

⁴³ Yesu aah bi bi chee iwiin ilee na, le u nyan nima ki buen Galilee aatiŋ ni. ⁴⁴ Uma ubaa le len ke Uwumbər aabənabr ma kan, udo aatiŋ ni aanib aan nyuŋ u. ⁴⁵ Waah ti fuu Galilee aatiŋ ni na le bi gaa u; ba pu? bi mu nan buen Jerusalem bi ti ji ŋjim ngbaan, ki kan waah tun lijinjiir aatun ŋimək na, ŋjim ngbaan yoonn.

⁴⁶ Le u ki dan Galilee aatiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Kana, waah nan cha nnyun kpaln ndaan nin chee na. Le ubər kpaan aakpambalb ponn ni ubaa bi Kapenaum aatiŋ ni. Le u japəon bun. ⁴⁷ Uninkpel ngbaan nan ŋun ke Yesu nyan ni Judea aatiŋ ni ki bi Galilee aatiŋ ni. Le u buen Yesu chee, le ki ti ganj u ke u dan udo, ki nan cha u japəon u ban u kpo na aaween səŋ. ⁴⁸ Le Yesu bui u, “Ni yaa kaa kan lijinjiir aatun kan, naan gaa mi ki kii.”

⁴⁹ Le uninkpel ngbaan bui u, “Ndindaan, dan mala. Aa yaa taan kan, aa ga nan mui maabo kpo a.”

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Li dii saasan. Aajapəon kan liməfal la.”

Le uja ngbaan pak Yesu aah len pu na, ki labr kun. ⁵¹ Waah paan ni nsan pu na le waatutum tooh ni u nsan ni ki nan bui u ke waabo na kan liməfal a.

⁵² Le u baa bi, “Bayoonn ni səŋ?” Le bi bui u, “Fen na, nwiin aah kpar buyoonn na, le uwon səŋ.” ⁵³ Le uja ngbaan mu bee ke n-yoonn mu

Yesu fe bui u ke u japəon kan liməfal na le na. Kina pu le cha u ni waachiln ni aanib mómək gaa Yesu ki kii.

⁵⁴ Nimina le nan ŋa lijinjiir aatun leler le u tun waah nyan ni Judea aatiŋ ni ki bi Galilee ni na.

5

Yesu aah cha uja pəək nnyunbun chee pu na

¹ Nee aapu wəb le Juu yaab aajim mubaa nan bi. Le Yesu buen Jerusalem. ² Jerusalem ponn ni le nnyunbun mu waa na bi ipiih aabisaməb chee. Juu yaab aaliin ponn ni bi yin nnyunbun ngbaan ke Betsata. Tinaamboln tiŋmu nan si gob nnyunbun ngbaan. ³ Le bimum wiir ki də tinaamboln ngbaan ponn ni. Bi nan ye bijoom, ni bi wəb, ni binib bi aawon faan na, [ki də kii buyoonn nnyun ga fii yeŋ na; ⁴ ba pu? nwiin nwiin le Uwumbər aatun ubaa sunn ni ki nan koo nnyunbun ni, ki ti kur nnyun. Bundaln u yaa ti dan nan kur nnyun na kan, ubun u puen koo nnyun ni na kan, le u pəək.] ⁵ Le uja ubaa bi nima ki bun ŋibin piitaa ni ŋiniin. ⁶ Le Yesu kan u, u də nima, le ki bee ke u bun ni yunn. Le u baa u, “Aa ban aa pəək aa?”

⁷ Le u bui u, “Ndindaan, nnyun yaa fii yeŋ kan, maa kpa unii u ga di mi koon nnyun ni na. M yaa ban m koo nnyun ni kan, le ubaa puen mi ki koo.”

⁸ Le Yesu bui u, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chuun.” ⁹ Libuul ngbaan ni le u pəək, le ki yoor waawandookaan, ki bi chuun.

Liyaadaal ngbaan nan ye Juu yaab aakpaakool daal la. ¹⁰ Nima pu le Juu yaab bui uja u pəək na, “Din ye likpaakool la. Saah yoor saawandookaan na, aa bii timi aakaal.”

11 Le u bui bi, “Uja u tii mi laafee na, uma le bui mi ke m yoor maawandookaan ki li chuun.”

12 Le bi baa u, “Nma ye u bui si ke aa yoor saawandookaan ki li joo chuun na?”

13 Le uja u pɔɔk na aa nyi unii u ye na; ni ba ye kinipaak ni la, le Yesu nyan nima ki buen.

14 Nee aapuwɔb le Yesu kan u Uwumbɔr Aadichal ni le ki bui u, “Lik, aa pɔɔk a. Aa taa ki tun titunwanbir aan ki taa ki kan falaa u jer saah kan u na.”

15 Le uja ngbaan buen ti tuk Juu yaab ke Yesu le ye uja u cha u pɔɔk na. 16 Nima pu le Juu yaab nan muk Yesu, ke ba ŋa u tii ubun laafee likpaakool daal. 17 Le Yesu bui bi, “Nte Uwumbɔr beenin tun lituln le ki nan saa dandana wee, le m mu bi tun.”

18 Waah len kina na, le Juu yaab moo ban bi ku u; ba pu? naa ye waah bii likpaakool daal aakoobil na baanja, u yin Uwumbɔr ke Ute. Waah yin u ke Ute na, u di ubaa ŋaŋ Uwumbɔr la.

Yesu aah kpa tininkpir pu na

19 Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, min Uwumbɔr Aajapɔɔn aa ŋmaa ŋa nibaa mbaa pu. Maah kan Nte Uwumbɔr aah ŋani pu na, le m ŋani; waah ŋani pu na, le min Ujapɔɔn mu ŋani kina; 20 ba pu? Nte Uwumbɔr gee mi Ujapɔɔn, ki mɔk mi waah tun pu na mɔmɔk. U ga mɔk mi lituln li jer limina na ke m tun, aan ni moo gar nimi. 21 Nte Uwumbɔr aah fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tii bi limɔfal pu na, kina le min Ujapɔɔn mu tii maah lee bi na limɔfal. 22 Nte Uwumbɔr aa ji unii ubaa tibɔr; u cha min Ujapɔɔn le ji binib mɔmɔk aabɔr, 23 aan binib mɔmɔk nyuŋ min Ujapɔɔn ke baah nyuŋ Nte Uwumbɔr pu na. Unii umɔk kaa nyuŋ min Uwumbɔr Aajapɔɔn na, waa nyuŋ Uwumbɔr u tun ni mi na le na.

24 “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk ŋun maaliin ki gaa Uwumbɔr u tun ni mi na ki kii na, u kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aan ji u tibɔr. U nyan nkun ni, ki kan limɔfal a. 25 M tuk nimi mbamɔn la, n-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi kpo na ga ŋun min Uwumbɔr Aajapɔɔn aaneel pu, le bi ŋun na ga kan limɔfal. 26 Nte Uwumbɔr ye Umɔfadaan la, le ki ŋa min Ujapɔɔn mu Umɔfadaan, 27 ki tii mi mpɔɔn ke m ji binib tibɔr; ba pu? m ye Unibɔn Aabo la. 28 Ni taa cha nimina gar nimi man. N-yoonn choo, le binib bimɔk bi ŋikaakul ni na ga ŋun maaneel pu, 29 ki nyan ni. Binib bi nan tun lituln li ŋan dulnyaa wee ni na ga fikr ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Binib bi nan tun lituln li kaa ŋan na ga fikr ki kan ntafadaan.”

Tiwan ni mɔk ke Yesu sil nyan ni Uwumbɔr chee na

30 “Maa ŋmaa ŋa nibaa mbaa pu. M ji binib tibɔr, Uwumbɔr aah tuk mi pu na la. Maah ji bi tibɔr pu na, ni ŋan; ba pu? maa ban maageehn, m ban Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la.

31 “M yaa tuk nimi maah ye pu na kan, ni ga len ke taa gbii. 32 Ubaa mu bi ki len maah ye pu na. Uma le ye Uwumbɔr. M nyi ke waah len pu na, ti gbii. 33 Ni nan tun binib Jonn chee. U mu nan tuk nimi maah ye pu na, ki tuk nimi mbamɔn. 34 Naa ye ke m ban unibɔn aaseeraa la. M ban ke ni ŋmar, nima le cha m teer nimi Jonn aah len pu na. 35 Jonn nan bi ke karyaa u gaal mmii ki wiin na la. Ni nan gee ke ni li bi waawiihn ni, ni yunn siib, ki nan kpa mpopiin. 36 Jonn nan tuk nimi maah ye pu na. Tiwan nibaa mu bi ki ji seeraa ki tii mi, ki jer Jonn aaseeraa. Nte Uwumbɔr tii mi lituln ke m tun li ki doo. Lima le m tun. Lituln ngbaan le ji seeraa ki tii

mi ke Nte Uwumbør tun ni mi dulnyaa wee ni. ³⁷Nte Uwumbør u tun ni mi na, uma ubaa le ji seeraa ki tii mi. Naa kee n̄un waaneel, ki mu aa kee kan unimbil wɔb. ³⁸Waaaliin aa bi nisui ni; u tun ni mi ni chee, le naa pak maah len pu na; nima le mək ke waaaliin aa bi nisui ni. ³⁹Ni karni Uwumbør Aagban ke ni bee kaah len pu na; ba pu? ni dak ke ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na ki ponn ni. Kigban ngbaan len maabør le na. ⁴⁰Le naa kii ke ni dan m chee, aan ki kan limɔfal.

⁴¹“U nyuɲni mi na aa ye unibɔn. ⁴²M nyi nimi ke naa gee Uwumbør. ⁴³M dan ni chee Nte Uwumbør aayimbil pu, le naa gaa mi. Ubaa mu yaa dan ni chee uma ubaa aayimbil pu kan, ni ga gaa uma. ⁴⁴Ni nyuɲni tab la, kaa ban ke Uwumbør, u ye Uwumbør baan na, li nyuɲni nimi. Ni ga n̄a kinye aan ki gaa mi ki kii? ⁴⁵Ni taa dak ke m ga bii nimi Nte Uwumbør chee. Ubaa le bi ki ga bii nimi. Uma le ye Moses. Ni mak ke ni ga n̄mar waamɔbon pu. ⁴⁶Tɔ, ni yaa ba pak waamɔbon kan, ni ba ga pak m mu aaliin; ba pu? maabør le u n̄mee. ⁴⁷Ni yaa kaa pak waah n̄mee pu na kan, ni ga n̄a kinye ki pak maah len pu na?”

6

Yesu aah kpiin binib n̄ichur n̄ij̄mu pu na

(Matiu 14.13-21; Mak 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹Yesu aah len kina ki ti doo na, le u puur Galilee Aanyusakpem. Bi yin mu ke Galilee, le ki ki yin mu ke Tiberias. ²Kinipaak nan dii u. Bi kan waah tun lij̄njiir aatun ki tii bimum laafee pu na, nima le cha bi dii u. ³Le u jon lijool paab, le u ni waadidiliib kal kitin̄ nima. ⁴Ni nan gur siib Juu yaab ji n̄jim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na.* ⁵Le Yesu yaar lik, le ki kan kinipaak choo

u chee. Le u baa Filip, “Ti ga daa tijikaar la chee aan binib ngbaan ji?” ⁶Uma ubaa nyi waah ga n̄a pu na, le ki baa Filip kina ke u lik ke u ga len kinye.

⁷Le Filip bui u, “Ti yaa di iwiin ikui ilee aapal daa tijikaar kan, taan fuu bi mɔmɔk kan siisii ki ji.”

⁸Le waadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Andru aan u ye Simon Piita aanaal na, bui u ke, ⁹“Unachipnbo ubaa bi do ki joo n̄j̄boroboro kpin n̄ij̄mu ni n̄janbim mulee; binib ngbaan mu aah wiir pu na, nimina ga n̄a bi ba?”

¹⁰Le Yesu bui bi, “Cha binib ngbaan kal kitin̄.” Timosɔnn nan wiir nima chee. Le bi kal kitin̄. Bijab ga nan li fuu n̄ichur n̄ij̄mu. ¹¹U nan yoor n̄j̄boroboro kpin n̄ij̄mu ngbaan, le ki doon Uwumbør; ki geei geei ki tii binib bi ka kitin̄ na, le ki geei geei n̄janbim mulee na mu, ki tii bi, bimɔk aah ban pu na. ¹²Le bi mɔmɔk n̄man ki ti bab. Baah n̄man ki ti bab na, le u bui waadidiliib, “Kuun ni baah n̄man gur ni na man, nibaa taa bii.” ¹³Baah n̄man n̄j̄boroboro kpin n̄ij̄mu ki ti bab ki gur ni na, bi nan kuun ni gbiin tibɔkur kipiik ni tilee la.

¹⁴Binib ngbaan aah kan Yesu aah tun lij̄njiir aatun ngbaan pu na, le bi bui ke, “Uja wee sil ye Uwumbør aabɔnabr u bi nan len ke u ga dan dulnyaa wee ni na la.” ¹⁵Yesu nan bee ke bi ban bi chuu u mpɔɔn ki di n̄a baabør. Nima pu le u nyan bi chee, ki ki buen lijool ngbaan paab ubaa.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Matiu 14.22-33; Mak 6.45-52)

¹⁶Kijook aah joor na, le waadidiliib buen nnyusakpem ni, ¹⁷ki ti koo buɲɔb ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatin̄ ni. Waa nan kee fuu bi chee, le ni mue. ¹⁸Le libuln daar ki pɔɔ sakpen, le

* **6:4** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbør nan nyan bi tinaagbiir ni, Ij̄pi aatin̄ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

tinyunkpenn feeni. ¹⁹ Baah njaal bunɔb ki pii mal bitaa, bee binaa na, le bi kan u chuun nnyun pu ki choo, ki duun ni baanɔb chee. Le ijawaan chuu bi. ²⁰ Le u bui bi, “Min ye. Taa san ijawaan man.” ²¹ Waah len kina na, le bi nan kpa mpopiin ki yoor u nja bunɔb na ni. Libuul ngbaan ni le bi fuu baah cha kitinj ki ni na.

Kinipaak ngbaan aah ban Yesu pu na

²² Ki woln kitaak le kinipaak ki gur nnyusakpem aadapuul na kan ke bunɔb bubaa aa ki bi bi chee nima, ki nyi ke bunɔb bubaa baanja le fe bi nima, ki nyi ke Yesu aa fe koo bunɔb ngbaan ni, waa-didiliib chee, bi fe buen bibaa la. ²³ Le injai nyan ni Tiberias aatinj ni, ki duun ni nin chee Yesu fe doon Uwumbɔr ki tii bi tijikaar bi ji na. ²⁴ Kinipaak ngbaan kan ke Yesu ni waadidiliib aa ki bi. Nima pu le bi koo injai ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatinj ni, bi ti ban Yesu.

Yesu le ye limɔfal aajikaar

²⁵ Le bi ti kan u nnyusakpem aadapuul, le ki baa u ke, “Umɔmɔkr, aa fuu ni do bayoonn?”

²⁶ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, naah fe jin tijikaar bab na, nima le ni ban mi, naa ye ke ni bee lijnjiir aatun ngbaan aatataa la. ²⁷ Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ti ga bii na pu. Ninimbil li man tijikaar ti ga tii nimi limɔfal li kaa kpa ndoon na pu. Min Unibɔn Aabo le ga tii nimi tijikaar ngbaan; ba pu? min Unibɔn Aabo le Nte Uwumbɔr mɔk ke m ye Waanii.”

²⁸ Le bi baa u, “Ti ga nja kinye aan ki tun Uwumbɔr aatuln waah ban pu na?”

²⁹ Le Yesu bui bi, “Ni gaa mi, u Uwumbɔr tun ni na, ki kii man. Uwumbɔr aatuln le na.”

³⁰ Le bi baa u, “Aa ga tun lijnjiir aatuln bayaar, aan ti kan ki pak saah len pu na? Aa ga tun bayaar?”

³¹ Tiyaajatiib nan ji tijikaar ti bi yin ti ke mana na, nteersakpiin ni; ni nme Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘U tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na ke bi ji.’”†

³² Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, naa ye Moses le nan tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na. Nte Uwumbɔr le tii nimi tijikaar bamɔnn ti nyan ni paacham na. ³³ Tijikaar ti Uwumbɔr tii nimi na le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii dulnyaa ni aanib limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

³⁴ Le bi bui u, “Tidindaan, li tii timi tijikaar ngbaan n-yoonn mɔmɔk.”

³⁵ Le u bui bi, “Min le ye limɔfal aajikaar. Unii umɔk dan m chee na kan, nkon aan ki chuu u. Unii umɔk gaa mi ki kii na, nnyunyuu aan ki chuu u. ³⁶ M nan tuk nimi ke ni kan mi, ki mu aa gaa mi ki kii. ³⁷ Binib bimɔk Uwumbɔr di bi tii mi na, bi ga dan m chee. Unii umɔk dan m chee na, maan yii u, m ga gaa u. ³⁸ M nyan ni paacham ke m nan nja Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la. Maa dan m nan nja mbaa aageehn. ³⁹ Uwumbɔr aah tii mi binib bimɔk na, u ban ke m taa cha bi ponn ni ubaa wɔɔ. U ban ke m fikr bi mɔmɔk nkun ni, kookoo aataadaal. Waageehn le na. ⁴⁰ U ban ke unii umɔk bee ke m ye Ujapɔn, ki gaa mi ki kii na, u li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. Nte Uwumbɔr aageehn le na.”

⁴¹ Le Juu yaab nɔl u pu, ke ba nja u bui ke u ye tijikaar ti nyan ni paacham na. ⁴² Le bi baa tɔb ke, “Uja wee aa ye Josef aajapɔn Yesu uu? Ti nyi ute ni una. Ba nja u len ke u nyan ni paacham?”

† 6:31 : Lik Nnyam 16.4, 15; Ilahn 78.24.

⁴³ Le Yesu bui bi, “Ni taa n̄l̄ni t̄ɔb chee man. ⁴⁴ Unii ubaa aan n̄maa dan m chee see Nte Uwumb̄ɔr u tun ni mi na daa foor ni u m chee. Unii um̄ɔk dan m chee na le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. ⁴⁵ Uwumb̄ɔr aab̄n̄ab̄tiib nan n̄mee ke Uwumb̄ɔr ga m̄ɔk bi m̄ɔm̄ɔk waasan.† Unii um̄ɔk n̄jun Nte Uwumb̄ɔr aah len pu na, ki bae waakaal na, u ga dan m chee. ⁴⁶ Ubaa aa kee kan Nte Uwumb̄ɔr. Min u nyan ni u chee na baan̄ja le kan u. ⁴⁷ M tuk nimi mbam̄ɔn la, unii um̄ɔk gaa mi ki kii na kpa lim̄ɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁴⁸ Min le ye lim̄ɔfal aajikaar. ⁴⁹ Niyaaajatiib bi nan jin mana ngbaan nteersakpiin ni na, bi kpo a. ⁵⁰ Unii um̄ɔk ji tijikaar ti nyan ni paacham na aan kpo. ⁵¹ Min le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii binib lim̄ɔfal na. Unii yaa ji tijikaar ngbaan kan, u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar ti m ga tii u na, tima le ye maawon. M ga di maawon tii dulnyaa ni aanib, aan bi kan lim̄ɔfal.”

⁵² Waah len kina na, le Juu yaab kpak t̄ɔb kinikpakpak, “Uja ngbaan ga n̄a kinye ki tii timi waawon, aan ti ji?”

⁵³ Le u bui bi, “M tuk nimi mbam̄ɔn la, ni yaa kaa ji min Unib̄ɔn Aabo aawon, kaa nyu maasin kan, naa kpa lim̄ɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁵⁴ Unii um̄ɔk ji maawon ki nyu maasin na, u kpa lim̄ɔfal li kaa kpa ndoon na, le m ga nan fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. ⁵⁵ Maawon ye tijikaar bam̄ɔnn la. Maasin ye tiwanyukaan bam̄ɔnn la. ⁵⁶ Unii um̄ɔk ji maawon ki nyu maasin na, u bi m ni, le m mu bi u ni. ⁵⁷ Nte Uwumb̄ɔr u ye lim̄ɔfal daan ki tun ni mi na, u pu le m kpa lim̄ɔfal. Unii um̄ɔk ji mi na, m pu le u mu ga li kpa lim̄ɔfal. ⁵⁸ Timina le ye tijikaar ti nyan ni paacham na.

Unii um̄ɔk ji ti na ga li bi, ki nan saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar timina aa bi ke tijikaar ti niyaaajatiib nan jin ti na; tijikaar ngbaan aa nan tii bi lim̄ɔfal li kaa kpa ndoon na.”

⁵⁹ Yesu nan bi mmeen aadiik ni, Kapenaum aatin̄j ni, le ki len kina.

Lim̄ɔfal li kaa kpa ndoon na aab̄ɔr

⁶⁰ Binib bi dii u na aah n̄jun kina na, le bi ponn ni pam bui ke, “Ti ye tib̄ɔr ti p̄ɔɔ na la. Ubaa aa n̄maa pel ti.”

⁶¹ Le u bee usui ni ke bi n̄l̄ni tib̄ɔr ngbaan pu, le ki baa bi, “Timina le kiir nimi maasan ni ii? ⁶² Ni yaa ti kan min Unib̄ɔn Aabo gir buen paacham maah nan bi nin chee na kan, ni ga len kinye? ⁶³ Uwumb̄ɔr Aafuur Nyaan le tii binib lim̄ɔfal. Tiwon aa kpa tinyoor tibaa. Tib̄ɔr ti m len ni chee na le tii nimi Nfuur Nyaan ni lim̄ɔfal. ⁶⁴ Ni ponn ni bibaa mu aa gaa mi ki kii.” Yesu aah nan piin waatuln buyoonn na, u nan nyi binib bi kaa gaa u ki kii na, ki nyi udaan u ga nan di u kooh waadim pu na. ⁶⁵ Le u ki bui bi, “Nima le cha m tuk nimi ke ubaa aa n̄maa dan m chee, see Nte Uwumb̄ɔr cha u dan.”

⁶⁶ Nee aapuw̄ɔb le binib bi dii u na ponn ni pam gir puw̄ɔb kaa ki dii u. ⁶⁷ Le u baa waadidiliib kipiik ni bilee na, “Ni mu ga buen cha mi ii?”

⁶⁸ Le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, ti ga buen n̄ma chee? Sin le kpa lim̄ɔfal li kaa kpa ndoon na aaliin. ⁶⁹ Ti pak saah len pu na, ki bee ke aa ye Uwumb̄ɔr Aanii u ye Chain na la.”

⁷⁰ Le u bui bi, “M nyan nimi binib kipiik ni bilee, le ni ponn ni ubaa ye kinimb̄ɔn̄j aanii.” ⁷¹ U len Judas u ye Simonn Iskariot aajap̄ɔɔn na aab̄ɔr la; uma Judas mu nan ye waadidiliib kipiik ni bilee na ponn

† 6:45 : Lik Aisaya 54.13.

ni ubaa, u ga nan di Yesu kooh waadim pu na.

7

Yesu ni unaatiib aah len tɔb chee tibɔr pu na

¹ Nee aapuwɔb le Yesu bɔ dii Galilee aatingbaan ni. Waa gee u bɔ dii Judea aatingbaan ni; ba pu? Juu yaab bi bi nima na ban ke bi ku u la. ² Ni nan gur siib, Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Tikakar Aajim na.* ³ Le unaatiib bui u, “Siir do, ki li cha Judea aatin ni, aan binib bi dii si na mu ti kan saah tun lijnjiir aatun pu na. ⁴ Unii u ban u li kpa liyimbil na, waan bɔr waah tun pu na. Aa yaa tun lijnjiir aatun kan, cha binib mɔmɔk kan saah tun pu na.” ⁵ Unaatiib mu aa nan gaa u ki kii.

⁶ Le u bui bi, “Maayoonn aa kee fuu. Nimi aayoonn bi n-yoonn mɔmɔk la. ⁷ Dulnyaa aanib aa nmaa li nan nimi. Bi nan mi la; ba pu? m tuk bi ke baatun aa njan. ⁸ Ni li cha ti ji njim ngbaan. Maan kee buen; maayoonn aa kee fuu.” ⁹ U nan len bi chee kina, ki gaar Galilee aatin ni.

Yesu aah jin njim ngbaan pu na

¹⁰ Unaatiib aah buen bi ti ji njim ngbaan na, le u mu paan. Waa dii nsan binib aanimbil ni, ubaa aa nyi ubɔr. ¹¹ Le Juu yaab aaninkpiib ban u binib bi ji njim na ponn ni, ki baa ke u bi la.

¹² Le kinipaak na looni len waabɔr tɔb chee. Bibaa len ke u ye unibamɔnn la. Biken len ke waa ye, u nmanni binib la. ¹³ Ubaa mu aa len waabɔr lipaal; bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan la.

¹⁴ Njim ngbaan aakpaakool aakaasisik ni le Yesu koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ¹⁵ Le ni gar Juu yaab aaninkpiib, ke uja ngbaan aa bae mbaem; u nja kinye ki nyi kigban?

¹⁶ Le u bui bi, “Maah mɔk binib na, naa ye min mbaa aamɔkm, ni ye Uwumbɔr u tun ni mi na aamɔkm la. ¹⁷ Unii ubaa yaa ban ke u nja Uwumbɔr aageehn kan, u ga bee ke maah mɔk binib pu na, ni ye Uwumbɔr aamɔkm la, naa ye min mbaa aamɔkm. ¹⁸ Unii u len ubaa pu na, u ban ke binib nyun u la. Unii u ban ke binib nyun unii u tun ni u na, uma le ye mbamɔndaan, kaa nmanni binib. ¹⁹ Moses nan tii nimi nkaal. Ni ponn ni ubaa aa dii nkaal ngbaan. Ba nja ni ban ni ku mi?”

²⁰ Le kinipaak ngbaan bui u, “Aa kpa kinimbɔn la. Nma ban u ku si?”

²¹ Le u bui bi, “Maah tun lijnjiir aatun libaa likpaakool daal na, le ni gar ni mɔmɔk. ²² Moses nan tii nimi nkaal ke ni li geei njhakpan. Tɔ, naa ye Moses le puen tii nimi nkaal ngbaan, niyaajatiib le nan puen tii nimi. Likpaakool daal, ubo u njeer ni gii uchakpaln na kan, ni geei la. ²³ Ni geei ubo aachakpaln likpaakool daal ke ni taa bii Moses aakaal. Le maah cha ubun aawon mɔmɔk pɔk likpaakool daal na, ni gee lijuul m pu uu? ²⁴ Ni taa bii unii, kaa nyi tibɔr ti bi usui ni na. Puen bee tiwan ni bi usui ni na, aan ki nin len waabɔr mbamɔm.”

Baah len Yesu aabɔr tɔb chee pu na

²⁵ Yesu aah len kina na, le Jerusalem yaab bibaa baa ke, “Uja wee le bi ban bi ku u na aa? ²⁶ Lik waah len binib aanimbil ni pu na, le ubaa aa len tibaa. Ni ye ke timi aaninkpiib sil nyi ke u ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? ²⁷ Kristo na yaa fuu ni kan, ubaa aan bee waah nyan nin chee na. Uja wee ma kan, ti mɔmɔk nyi waah nyan nin chee na.”

²⁸ Yesu nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi tuk binib waaliin, le ki len mpɔɔn pu, “Ni sil nyi mi ii? Ni nyi maah nyan nin chee na aa? Maa dan mbaa pu. U tun ni mi na

* 7:2 : Lik Liifai Yaab 23.34; Ikaal 16.13.

ye mbaməndaan la. Le naa nyi u.
²⁹ Min le nyi u; uma le tun ni mi. M nyan ni u chee la.”

³⁰ Waah len kina na, le bi ban bi chuu u. Ubaa mu aa ŋa u nibaa; ba pu? waayoonn aa nan kee fuu.
³¹ Kinipaak ngbaan ponn ni binib pam le gaa u ki kii, le ki bui ke, “Kristo yaa fuu ni kan, waan tun lijinjir aatun ki jer uja ngbaan aah tun pu na.”

Baah ban ke bi chuu Yesu pu na

³² Farisii yaab nan ŋun kinipaak ngbaan looni len Yesu aabər kina. Le bi ni Uwumbər aato-toorninkpiib tun baatutum ke bi ti chuu ni u. ³³ U nan bui kinipaak ngbaan, “M ga li bi ni chee ni yunn siib, le ki nin gir buen u tun ni mi na chee. ³⁴ Ni ga nan ban mi, kaan kan mi. Maah ga ti li bi nin chee na, naan ŋmaa buen nima chee.”

³⁵ Juu yaab nan baa tɔb ke, “Uja ngbaan ga buen la chee, aan taan kan u? U ga buen Juu yaab aah yaa nin chee Griik yaab aatingbaan ni na, ki ti tuk Griik yaab Uwumbər aabər aa? ³⁶ U len ke ti ga ban u, kaan kan u, kaan ŋmaa buen waah ga li bi nin chee na. Waah len pu na aatataa ye kinye?”

Liməfal aanyun aabər

³⁷ Bundaln njim ga doo na, liyaadaal le nan ye njim sakpem. Liyaadaal ngbaan le Yesu sil ki len mpɔɔn pu, “Nnyunyu yaa chuu u na kan, udaan dan m chee ki nan nyu. ³⁸ Uwumbər Aagban len ke, ‘Unii umək gaa mi ki kii na, liməfal aanyun ga puu nyan ni usui ni.’”
³⁹ Waah len pu na aatataa le ye ke binib bi gaa u ki kii na, bi ga gaa Uwumbər Aafuur Nyaan. N-yoonn ngbaan Uwumbər aa nan kee tii binib Waafuur Nyaan; ba pu? waa nan kee yoor Yesu paacham.

Kinipaak ngbaan aah len Yesu aabər tɔb chee pu na

⁴⁰ Kinipaak ngbaan aah ŋun Yesu aah len pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan sil ye Uwumbər Aabənabr na la.”

⁴¹ Bibaa mu bui ke u ye Kristo u ga gaa binib lii na la.

Biken mu bui ke, “Waa ye, le Kristo aan nyan ni Galilee aatin ni. ⁴² Uwumbər Aagban len ke u ga li ye tiyaaja David aayaabil, ki ga nyan ni Betlehem aatin ni, kitiŋ ki ye David do na.” ⁴³ Kinipaak ngbaan mək aaməi nan bi ibaabaa la le Yesu aabər pu. ⁴⁴ Bibaa mu nan ban bi chuu u mpɔɔn. Ubaa mu aa ŋa u nibaa.

Juu yaab aaninkpiib aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

⁴⁵ Uwumbər aato-toorninkpiib ni Farisii yaab aah tun bitutum ke bi ti chuu ni Yesu na, le bitutum ngbaan gir ni bi chee. Le bi baa bi, “Ba ŋa naa chuu ni u?”

⁴⁶ Le bi bui bi, “Unii ubaa aa kee len ke waah len pu na.”

⁴⁷ Le Farisii yaab na baa bi, “U ŋmann ni mu la aa? ⁴⁸ Timi Farisii yaab ni nimi aaninkpiib ponn ni ubaa gaa u ki kii ii? ⁴⁹ Kinipaak bi kaa nyi Uwumbər aakaal na ma kan, tibəbir bi bi pu la.”

⁵⁰ Nikodemus u nan buen Yesu chee kinyeek na, u mu nan ye Farisii yaab ponn ni ubaa, le ki baa bi, ⁵¹ “Timi aakaal aah dii pu na, ti ga ŋmaa bii unii kaa puen jin u tibər ki bee waah tun pu na aa?”

⁵² Le Farisii yaab na baa u, “Aa mu nyan ni Galilee aatin ni la aa? Aa yaa karn Uwumbər Aagban ni kan, aa ga bee ke Uwumbər aabənabr ubaa aa nyan ni nima.”

[⁵³ Le bi məmək kun.

8

Upii u ŋa kidagook na

¹ Yesu nan buen lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeek ni, le u gir buen Uwumbər Aadichal

ni. Le kinipaak kuun u chee, le u kal ki tuk bi Uwumbør aabør. ³Le Uwumbør aakaal aamömök bi Farisii yaab joo ni upii u bi pii u, u bi ηani kidagook na, le ki di u siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni, ⁴ki bui Yesu, “Umömök, upii wee bi ηani kidagook, le bi pii u. ⁵Moses aakaal len ke unii yaa ηa kina kan, bi yur u ηitakpal ki ku u, tō, aa len waabør kinye?” ⁶Baah baa Yesu kina na, bi nan bi tōηni u ke bi kan waataani aan ki galn u. Le u boon ki joo unjanbil ηmee kitin.

⁷Bi nan beenin baa u, le u yaar ki bui bi, “Ni ponn ni u kaa kpa taani na kan, u puen mee upii wee litakpal,” ⁸ki ki boon ki joo unjanbil ki ηmee kitin. ⁹Baah ηun u len kina na, le bi mömök bolni ubaaba; [ba pu? baalandak galn bi]. U ye uninkpel na puen boln siir, le bi mömök bolni ubaaba, ki ti cha upii ngbaan si Yesu aanimbiin ni. ¹⁰Le Yesu yaar ki baa u, “Upii, bi bi la chee? Ubaa aa galn si ii?”

¹¹Le u bui u, “Ndindaan, ubaa aa galn mi.”

Le Yesu bui u, “M mu aan galn si. Li cha, ki taa ki tun titunwanbir.”]

Yesu le ye dulnyaa ni aawiihn

¹²Yesu nan ki len kinipaak ngbaan chee ki bui bi, “Min le ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanimbil. Unii umök dii mi na aan li bi mbömöön ni. U ga li kpa limöfal, ki ga li bi nwiihn ni.”

¹³Waah len kina na, le Farisii yaab bui u, “Aa ji seeraa ki tii aabaa la. Saaseeraa aa ye mbamøn.”

¹⁴Le u bui bi, “M yaa ji seeraa ki tii mbaa kan, maaseeraa ye mbamøn; ba pu? m nyi maah nyan ni nin chee na, ki nyi maah cha nin chee na mu. Nimi le aa nyi maah nyan ni nin chee na, kaa nyi maah cha nin chee na mu. ¹⁵Ni len maabør biniböm aah len tibør pu na la. Maa len unii ubaa aabør. ¹⁶M yaa len binib aabør kan, m len mbamøn la; ba pu?

naa ye min baanja le len baabør, m ni Uwumbør u tun ni mi na le len. ¹⁷Nimi aakaal ponn ni, ni ηmee ke binib bilee yaa ji seeraa ki len tibøbaan kan, baaseeraa ye mbamøn la. ¹⁸M ji seeraa ki tii mbaa la. Nte u tun ni mi na mu ji seeraa ki tii mi.”

¹⁹Le bi baa u, “Aate bi la?”

Le u bui bi, “Naa nyi mi, kaa nyi Nte mu. Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte mu.”

²⁰Waah len kina na, u nan bi Uwumbør Aadichal ni, baah tii Uwumbør ηimombil nin chee na. Le ubaa aa chuu u; ba pu? waayoonn aa kee fuu.

Yesu aah sur Juu yaab pu na

²¹Le u ki tuk bi, “M ga buen nibaa chee. Ni ga ban mi, kaan kan mi, ki ga nan kpo; le Uwumbør aan di cha pinn nimi. Maah cha nin chee na, naan ηmaa buen nima chee.”

²²Le Juu yaab baa tōb, “U ga ku ubaa la aa? U len ke waah cha nin chee na, taan ηmaa buen nima chee.”

²³Le u bui bi, “Ni nyan ni taab, le m ma nyan ni paacham. Ni ye kitin pu yaab la. Maa ye kitin pu yoo. ²⁴Nima le cha m tuk nimi ke ni ga kpo, le Uwumbør aan di cha pinn nimi; ba pu? ni yaa kaa gaa mi ki kii ke m ye maah tuk nimi pu na kan, ni ga kpo, le Uwumbør aan di cha pinn nimi.”

²⁵Le bi baa u, “Aa ye ηma?”

Le u bui bi, “Maah tuk nimi n-yoonn mömök pu na, m ye kina la. ²⁶M ga ηmaa len tibør sakpenn ti ga bii nimi na. U tun ni mi na ye ubamöndaan la. Le m ηun waah len pu na, ki tuk dulnyaa ni aanib.”

²⁷Yesu aah len kina na, baa bee ke u len Ute Uwumbør aabør la. ²⁸Nima pu le u bui bi, “Ni yaa nan yoor min Unibøn Aabo kitin paacham kan, ni ga bee ke m ye maah ye u na. Ni ga bee ke maa tun nibaa mbaa pu. M len Nte Uwumbør aah tuk mi pu na la. ²⁹U

tun ni mi na bi m chee la. Waa cha m bi mbaa; ba pu? n-yoonn məmək m tun lituln li piir usui na la.”

³⁰ Yesu aah len kina na, le binib pam gaa u ki kii.

Titunwanbir aah chuu binib tinaagbiir pu na

³¹ Le u tuk Juu yaab bi gaa u ki kii na, “Ni yaa beenin joo maaməbon kan, ni sil ye maa-didiliib la. ³² Le ni ga li beer tibəbamənn. Tibəbamənn tee le ga nya nimi tinaagbiir ni.”

³³ Le bi bui u, “Ti ye Abraham aayaabitiib la. Ubaa aa kee chuu timi tinaagbiir. Ba ŋa aa bui ke ti ga nya tinaagbiir ni?”

³⁴ Le u bui bi, “M tuk nimi mbamən la, unii umək tun titunwanbir na kan, u ye titunwanbir aanaagbiija la. ³⁵ Unaagbiija aan li bi udindaan do n-yoonn məmək. Udindaan aajapəon ma ga li bi n-yoonn məmək. ³⁶ Nima pu na, min Uwumbər Aajapəon yaa nyan nimi tinaagbiir ni kan, ni ga sil nya tinaagbiir ni. ³⁷ M nyi ke ni ye Abraham aayaabitiib, le ki tee ban ni ku mi. Ni yii maaliin la. Nima le cha ni ban ni ku mi. ³⁸ M tuk nimi maah kan Nte Uwumbər chee pu na la. Ni mu ŋani naah ŋun nite chee pu na la.”

³⁹ Le bi bui u, “Tite le ye Abraham.”

Le u bui bi, “Ni yaa ba ye Abraham aabibaməm kan, ni ba ga tun waah nan tun pu na. ⁴⁰ M ŋun tibəbamənn Uwumbər chee, le ki tuk nimi. Le ni ban ni ku mi. Abraham aa nan ŋani kina. ⁴¹ Ni ŋani ke nite aah ŋani pu na la.”

Le bi bui u, “Taa ye mbənbim. Tite ye ubaa la. Uma le ye Uwumbər.”

⁴² Le u bui bi, “Nite yaa ba sil ye Uwumbər kan, ni ba ga li gee mi; ba pu? m nyan ni u chee le ki dan do. Maa dan mbaa pu. Uma le tun ni mi. ⁴³ Ba ŋa naa bee maah len pu na aatataa? Ni ye ke naa gee ke ni ŋun

maaliin la. ⁴⁴ Kinimbəŋ aabim le ye nimi, kima le ye nite. Le ni ban ni li ŋani kaah gee pu na. Dulnyaa aah nan piin buyoonn ki nan saa dandana na, ki ye unikur na. Kaa len ibamən. Mbamən aa bi ki ni. Ki yaa len inyamən kan, ki len tibər ti bi ki ni na la. Ki ye unyaməndaan la. Kima le naan inyamən. ⁴⁵ M ma len ibamən la. Nima le cha naa pak maaliin. ⁴⁶ Ni ponn ni, ŋma ga ŋmaa mək maatunwanbir? M len ibamən la. Ba ŋa naa pak maah len pu na? ⁴⁷ Unii umək ye Uwumbər yoo na kan, uma le ŋun waaliin. Nimi le aa ŋun waaliin. Ba pu? Naa ye waanib. Nima le cha naa ŋun waaliin.”

Unii umək kii Yesu aabər na aan kpo

⁴⁸ Le bi bui u, “Taah len ke aa ye Samaria aatiŋ aanii ki kpa kinimbəŋ na, ti len mbamən la.”

⁴⁹ Le u bui bi, “Maa kpa kinimbəŋ. M nyuŋ Nte Uwumbər la. Le ni sii mi. ⁵⁰ Min le aa nyuŋni mbaa; Uwumbər le nyuŋni mi. Uma le ga ji binib tibər. ⁵¹ M tuk nimi mbamən la, unii yaa joo maaliin kan, waan kpo.”

⁵² Le bi bui u, “Dandana wee ti bee ke aa kpa kinimbəŋ la. Tiyaaja Abraham nan kpo. Uwumbər aabənbatiib mu nan kpo, le aa len ke unii yaa joo saaliin kan, waan kpo. ⁵³ Aa jer tiyaaja Abraham la aa? U nan kpo. Uwumbər aabənbatiib mu nan kpo. Aa len ke aa ye ŋma?”

⁵⁴ Le u bui bi, “M yaa nyuŋni mbaa kan, ni ye fam la; Nte le nyuŋni mi. Uma le ni len ke u ye nimi Aawumbər. ⁵⁵ Le naa nyi u. Min le nyi u. M yaa len ke maa nyi u kan, m ga li ye unyaməndaan la, ke naah ye binyaməndam pu na. M sil nyi u, ki joo waaliin. ⁵⁶ Niyaaja Abraham nan məoni; ba pu? u ga nan kan buyoonn m ga dan na. Waah sil kan n-yoonn mue na, nima le u nan kpa mpopiin.”

57 Le bi baa u, “Saa ye njibin piinmu aanii, ki bui ke aa nyi Abraham aa?”

58 Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, baah kaa nan kee ma Abraham buyoonn na, m nan bi.”

59 Le bi yoor njitakpal bi ti mae u. Le u miln ki nyan Uwumbɔr Aadichal ni.

9

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

1 Waah chuun cha na, le u kan ujoon ubaa. Baah ma u na, u nan ye ujoon la. 2 Le Yesu aadidiliib baa u, “Umɔmɔkr, uja ngbaan le tun titunwanbir, aan ute ni una le tun, aan bi ma u ujoon.”

3 Le Yesu bui bi, “Naa ye uja ngbaan aatunwanbir pu, ki mu aa ye ute, bee una aatunwanbir pu. U ye ujoon aan binib kan Uwumbɔr aah ga tun lijnjiir aatuln pu ki tii u na. 4 Ni njan ke ti tun Uwumbɔr u tun ni mi na aatuln nwiihn aah laa bi pu na; mbɔmbɔɔn choo, le ubaa aan ki nmaa tun. 5 Maah laa bi dulnyaa ni na, m ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanimbil la.”

6 Waah len kina ki ti doo na, le u tii timɔotan lii kitiŋ, ki di uŋaal lee, le ni njan titan, le ki di pɔl ujoon ngbaan aanimbil, 7 ki bui u, “Li cha ki ti finn aanimbil nnyunbun mu bi yin mu ke Siloam na ni.” Siloam aatataa le ye ke “Bi tun u.” Le ujoon ngbaan buen ti finn unimbil, le unimbil likr, le u gir ni.

8 Le udoyaab, ni binib bi nyi ke u ye uwanmeer na baa tɔb, “Naa ye uja wee le nan ka ki mee na aa?”

9 Bibaa bui ke u ye. Biken mu bui ke bi naahn la, waa ye.

Le uma ubaa bui ke u ye.

10 Le bi baa u, “Aa njan kinye aan ki likr?”

11 Le u bui bi, “Uja u bi yin u ke Yesu na, uma le nan di titan pɔl nnimbil, le ki bui mi ke m li cha Siloam aanyunbun ni ki ti finn

nnimbil. Le m buen ti finn, le nnimbil likr.”

12 Le bi baa u, “U bi la chee?”
Le u bui bi, “Maa nyi.”

Farisii yaab baa u waah njan pu aan ki likr na

13 Le bi di u buen Farisii yaab chee. 14 Bundaln Yesu njan titan ki likr unimbil na nan ye Juu yaab aakpaakool daal la. 15 Le Farisii yaab baa uja u nan ye ujoon na, “Aa njan kinye aan ki ti likr?” Le u bui bi, “U di titan le pɔl nnimbil, le m finn, le nnimbil likr.”

16 Le Farisii yaab bibaa bui ke, “Uja ngbaan aa joo likpaakool daal aakaal, nima le mɔk ke waa nyan ni Uwumbɔr chee.”

Le biken mu bui ke, “Unii yaa ye utunwanbirdaan kan, u ga njan kinye ki tun lijnjiir aatuln ke waah tun pu na?” Le bi mɔmɔk aamɔi nan bi ibaabaa.

17 Le bi ki baa uja u nan ye ujoon na, “Waah likr aanimbil na, aa len waabɔr kinye?”

Le u bui bi, “U ye Uwumbɔr aabɔnabr la.”

18 Le baa pak ke u nan ye ujoon le ki likr. Le bi yin ni ute ni naa, 19 ki nan baa bi, “Nijapɔɔn le na aa? Naah ma u na, u ye ujoon la aa? tɔ, u njan kinye ki likr dandana wee?”

20 Le ute ni una bui bi, “Ti nyi ke tijapɔɔn ye. Taah nan ma u na, u ye ujoon la. 21 Ti mu aa nyi waah njan pu ki likr dandana wee na, ki mu aa nyi udaan u likr unimbil na. U mu aa ki ye ubo. Baa u man. U ga tuk nimi waabɔr.” 22 Budabu cha bi len kina na le ye ke bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan; ba pu? Juu yaab aaninkpiib nan puun len ke unii yaa bui ke Yesu le ye Kristo u ga gaa binib lii na kan, bi ga nyan udaan mmeen aadiik ni. 23 Nima le ute ni una bui ke, “Waa ki ye ubo. Baa u man.”

24 Le Farisii yaab ki yin uja u nan ye ujoon na, le ki nan bui u, “Nyuj Uwumbɔr. Ti nyi ke uja ngbaan le ye titunwanbirdaan.”

25 Le u bui bi, “Maan ηmaa bee ke u ye titunwanbirdaan, bee waa ye. Maah nyi ni na le ye ke m nan ye ujoon la. Dandana wee nnimbil likr a.”

26 Le bi baa u, “U ηa kinye aan ki likr aanimbil?”

27 Le u bui bi, “Dandana wee le m tuk nimi. Le naa gee ke ni ηun. Ba pu ni ban ke m ki gir tuk nimi? Ni mu ban ke ni ηa waadidiliib la aa?”

28 Waah len kina na, le bi sii u, ki bui u, “Aa ye waadidiir la. Tima kan, ti ye Moses aadidiliib la. 29 Ti nyi ke Uwumbør nan len Moses chee tibør. Uja ngbaan ma kan, taa nyi waah nyan nin chee na.”

30 Le u bui bi, “U likr nnimbil la. Le naa nyi waah nyan nin chee na. Ni gar mi pam.

31 Ti nyi ke Uwumbør aan ηun titunwanbirdam aameen. Unii yaa dii Uwumbør ki ηa Uwumbør aageehn kan, uma le Uwumbør ga ηun waameen. 32 Dulnyaa aah piin ki nan saa din na, baa kee ηun ke unii likr unii u bi ma u ijoon ni na aanimbil. 33 Uja ngbaan yaa kaa nyan ni Uwumbør chee kan, waa ba ga ηmaa ηa nibaa.”

34 Le bi bui u, “Bi ma si aa ye titunwanbirdaan la. Aa ye ηma ki mæk timi?” le ki jenn nyan u mmeen aadiik ni.

Yesu aah wolni binib aanimbil pu na

35 Yesu nan ηun ke bi nyan u. Le u ti kan u, le ki baa u, “Aa gaa Uwumbør Aajapøon ki kii ii?”

36 Le u baa u, “Ndindaan, ηma ye Uwumbør Aajapøon? Tuk mi aan m gaa u ki kii.”

37 Le Yesu bui u, “Aa waa u. Uma le len aa chee tibør na.”

38 Le u bui u, “Ndindaan, m gaa si ki kii,” le ki gbaan unimbiin ni, ki pak u.

39 Le Yesu bui ke, “M dan dulnyaa wee ni, m nan ji binib tibør, ki woln

binib bi aanimbil aa woln na aanimbil, ki jøb binib bi aanimbil woln na aanimbil.”

40 Le Farisii yaab bi bi u chee na ηun waah len pu na, le ki baa u, “Ti mu aanimbil aa woln aa?”

41 Le u bui bi, “Ninimbil yaa kaa ba woln kan, naa ba ga li kpa ngalm. Le ni len ke ninimbil woln, nima pu le ni kpa ngalm.”

10

Ipiih aabøkpun aayatanakl

1 “M tuk nimi mbamøn la, unii u loon ki koo ipiih aabøkpun ni, kaa dii mbisamøb na, u ye unaayuk la, ki ga peel ipiih mpøon. 2 Unii u dii mbisamøb koo ni na, uma le ye upihdaan. 3 Unii u kii mbisamøb na ga piir tii u. Le ipiih ηun waaneel. U yin uma ubaa aapiih aayimbil, le i nyan ni. 4 U yaa nyan waapiih mømæk kan, le u loln nsan, le i paa u pu; ba pu? i nyi waaneel. 5 Yaan dii uniyayan. I ga san u chee; ba pu? yaa nyi waaneel.”

6 Yesu ηak bi liyatanakl ngbaan, le baa bee laatataa.

Yesu aah ye upihdaanyaana pu na

7 Baah kaa bee liyatanakl ngbaan aatataa na, le u ki bui bi, “M tuk nimi mbamøn la, min le ye ipiih aabøkpun aabisamøb. 8 Binib bimæk puen mi ki dan na, bi nan ye binaayukb la, ki nan ban bi peel ipiih mpøon. Ipiih aa nan pel baaneel. 9 Min le ye Uwumbør aanaan ni aabisamøb. Unii yaa dii mi ki koo ni kan, u ga ηmar, ki ga koo ki nya ki gir koo, ki ga kan timosoon la.* 10 Unaayuk yaa dan kan, u ban ke u su ipiih, ki ku i, ki bii i la. M dan m nan tii binib limøfal li kaa kpa ndoon na la.

11 “Min le ye upihdaanyaana na. Upihdaanyaana ga ηmaa kpo waapiih pu. 12 Unii u kpa ipiih ηimombil pu, kaa ye upihdaan na, u yaa kan lisapol choo kan, u ga

* 10:9 : Naatataa le ye ke binib bi dii Yesu na kan lifuur ni limøfal aajikaar.

san cha i. Lisapol ga chur i, ki cha i yaa. ¹³ U kpaap ipiih njimombil pu la. Utafal aa bi i ni. Nima le cha u san cha i. ¹⁴ Min le ye upihdaanyaana, ki nyi maapiih. Le maapiih mu nyi mi, ¹⁵ ke Nte Uwumbør aah nyi mi pu na, kina le m mu nyi u. Le m ga kpo maapiih pu; ba pu? m ye upihdaanyaana na la. ¹⁶ M kpa ipiih iken i kaa ye kibakpuj kee ponn ni aapiih na. M ga li joo ni i mu. Le i ga njun maaneel. I mòmøk ga ja ipihbaan la, ki ga li kpa upihdaan ubaa la.

¹⁷ “M ga di maaməfal bil maanib pu, ki ga fikr nkun ni. Nima le cha Nte Uwumbør gee mi. ¹⁸ Ubaa aan nyan maaməfal m chee. M ga di li bil maageehn pu la. M kpa mpəon ke m di li bil, ki kpa mpəon ke m ki yoor li. Nte Uwumbør le tuk mi ke m ja kina.”

¹⁹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le Juu yaab aaməi bi ibaabaa. ²⁰ Bi ponn ni pam nan bui ke, “Tiyayaar le joo u. U waar la. Ba ja ni pel waah len pu na?”

²¹ Le biken mu len ke waah len pu na, naa ye unii u tiyayaar joo u na aaliin, ke unii u tiyayaar joo u na aan njmaa likr bijoom aanimbil.

Juu yaab aah yii Yesu pu na

²² N-yoonn ngbaan le Juu yaab ji njim Jerusalem ponn ni, ki teer baah nan toor Uwumbør Aadichal buyoonn na. Ni nan ye kakab aayoonn la. ²³ Le Yesu nan bi chuun Solomonn aakaakpaak ki bi Uwumbør Aadichal ni na ni. ²⁴ Le Juu yaab kuun ki si gob u, le ki baa u, “Aa ga cha ti li joo beeni ni yunn aa? Aa yaa ye Kristo u ga gaa timi lii na kan, tuk timi mbamən.”

²⁵ Le u bui bi, “M nan tuk nimi, le naa pak maah len pu na. M tun lituln Nte Uwumbør aayimbil pu. Lituln ngbaan le mək maah ye udaan u na. ²⁶ Nimi, naa ye maanib. Nima le cha naa pak maah len pu na. ²⁷ Maanib njun maaneel, le m nyi bi, le bi dii mi. ²⁸ M tii maanib liməfal

li kaa kpa ndoon na. Baan kpo, ubaa mu aan njmaa nyan bi njjaal ni. ²⁹ Nte Uwumbør u di bi tii mi na aapəon jer mpəon mòmøk. Ubaa aan njmaa nyan bi uma Uwumbør aanjaal ni. ³⁰ M ni Nte Uwumbør ye unibaan la.”

³¹ Waah len kina na, le Juu yaab ki yoor njitakpal bi ti mae u. ³² Le u bui bi, “M tun litunyaana pam Nte Uwumbør aapəon pu ninimbil ni. Lilatuln pu ni ban ni mae mi njitakpal?”

³³ Le Juu yaab bui u, “Naa ye litunyaana pu le cha ti ban ti mae si njitakpal. Aa sii Uwumbør la. Aa po ye unibən, le ki len ke aa ye Uwumbør la.”

³⁴ Le u bui bi, “Ni njmee nimi aakaal ponn ni ke Uwumbør len ke, ‘Ni ye maabim la.’ Ubaa aan njmaa ja Uwumbør aaliin yəli. ³⁵ Waah di waaliin ja binib bi aanjaal ni na, u bui ke bi ye waabim. ³⁶ M ma kan, Uwumbør nyan mi ki tun ni mi dulnyaa wee ni, le maah len ke m ye Ujapəon na, ni bui ke m sii u uu? ³⁷ M yaa kaa tun Nte Uwumbør aatuln kan, ni taa pak maah len pu na. ³⁸ Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, ni gaa mi ki kii Uwumbør aatuln li m tun na pu, aan ki bee mbaməm ke Nte Uwumbør bi m ni, m mu bi u ni.”

³⁹ Waah len kina na, le bi ki ban bi chuu u mpəon, le u miln bi chee.

⁴⁰ Le u ki puur Jəodann aaməodapuul, le ki ti fuu nin chee Jonn nan muin binib nnyun ni njan na, ki nan bi nima. ⁴¹ Le kinipaak dan u chee, ki nan bui ke, “Jonn aa nan tun lijnjiir aatuln; tə, u mu aah len uja wee aabər ti na mòmøk gbii.” ⁴² Le binib gaa u ki kii nima chee, ki wiir.

11

Lasarus aah nan kpo pu na

¹ Tə, uja ubaa nan bi, le ki bun, bi nan yin u ke Lasarus. U ni uninkpatiib Mari ni Mata nan bi

kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Betani.
 2 Mari ngbaan le ye upii u nan di tulalee kpir Tidindaan aataa pu, ki di waayikpir per na. Uma le aaninja Lasarus nan bun. 3 Waah bun na, le uninkpatiib tun unii u ti tuk Yesu, “Tidindaan, unii u aa gee u na bun.”

4 Yesu aah njun kina na, le u bui ke, “Iween ngbaan aadoon aan li ye nkun. Yaadoon le ga cha binib nyunj Uwumbɔr aan ki nyunj min Ujapɔɔn mu.”

5 Tɔ, Yesu nan gee Mata, ni unaal, ni Lasarus. 6 Waah njun ke u bun na, le u gaar waah bi nin chee na iwiin ilee. 7 Iwiin ilee ngbaan aah jer na, le u bui waadidiliib, “Cha ti ki gir buen Judea aatin ni man.”

8 Le waadidiliib baa u, “Umɔmɔkr, naa ye dandana le Juu yaab ban bi mae si njitakpal nima aa? Le aa ki ban aa gir buen nima aa?”

9 Le u baa bi, “Nwiin mubaa aa ye tikur kipiik ni tilee ee? Unii yaa chuun nwiin pu kan, waan gbeer ki lir; ba pu? dulnyaa ni aawiihn le cha u waa. 10 Unii mu yaa chuun kinyeek kan, u ga gbeer ki lir; ba pu? nwiin aa ki bi u chee.” 11 Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ki len ke, “Tijɔ Lasarus dɔ geen. M cha m ti finn u la.”

12 Le waadidiliib bui u, “Tidindaan, u yaa geen le kan, u ga pɔɔk.”

13 Yesu mu aah len pu na le ye ke u kpo a. Waadidiliib ma nyi ke waah len pu na le ye ke u dɔ geen ngeenbamɔm la. 14 Nima le Yesu nin tuk bi chob chob, “Lasarus kpo a. 15 Ni nja mi mpopiin maah kaa nan bi u chee aan u kpo na; ba pu? nima le ga cha ni moo gaa mi ki kii. Cha ti li cha u chee man.”

16 Le waadidiliib ponn ni ubaa, u bi yin u ke Tomas ki ki yin u ke Kijaan* na le bui biken, “Cha ti mu

dii u man, bi yaa ti ku u kan, ti mu kpo u chee.”

U fikr binib nkun ni na le ye Yesu

17 Le bi buen. Yesu aah ti fuu Betani aatin ni na, le bi bui u, “Taah sub Lasarus na, iwiin inaa le na.” 18 Jerusalem ni Betani aa daa tɔb, naa pii mal bilee. 19 Juu yaab pam le nan nyan nima, ki dan Mata ni Mari chee, bi nan sɔnj bisui, bininja aah kpo pu na.

20 Le Mata njun ke Yesu choo, le u tooh u nsan ni. Mari ma beenin ka kidiik ni. 21 Le Mata ti bui Yesu, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo. 22 Dandana wee mu, m nyi ke aa yaa mee Uwumbɔr tiwan nimɔk pu na kan, u ga tii si.”

23 Le Yesu bui u, “Aaninja ga fikr nkun ni.”

24 Le Mata bui u, “M nyi ke u ga nan fikr nkun ni, kookoo aataadaal, bundaln binib mɔmɔk ga fikr nkun ni na.”

25 Le Yesu bui u, “U fikr binib nkun ni, ki tii bi limɔfal na le ye min. Unii umɔk gaa mi ki kii na, u yaa kpo kan, u ga li kpa limɔfal. 26 Unii umɔk bi ki gaa mi ki kii na, waan kpo. Aa pak maah len pu na aa?”

27 Le u kii ke, “Een, Ndindaan, m pak ke aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Aa ye Kristo† u bi nan len ke u ga dan dulnyaa ni na.”

Yesu aah wii pu na

28 Mata aah len kina na, le u buen ti loon yin unaal Mari, le ki bui u, “Umɔmɔkr fuu ni, ki yin si.”

29 Mari aah njun kina na, le u kpaan fii mala, ki buen u chee; 30 Yesu aa nan kee fuu ni kitinj ni, u nan laa bi nsan ni, Mata aah tooh u nin chee na. 31 Juu yaab bi nan bi lidichal ni Mari chee ke bi sɔnj usui na aah kan ke u kpaan fii nyan lipaal na, le bi mu fii paan u pu. Bi

* 11:16 : Kijaan: Baaliin ni, bi yin u ke Didimus la. Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

† 11:27 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke

nan nyi ke u cha likaakul chee le u ti wii.

³² Le u ti fuu Yesu aah bi nin chee na. Waah kan u na, le u gbaan unimbiin ni, ki bui u, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo.”

³³ Le Yesu kan ke u bi wii. Juu yaab bi mu dii u na, mu bi wii. Le usui bii. Le u fuur kaa lii u ponn ni, ³⁴ le ki baa bi, “Ni sub u la chee?”

Le bi bui u, “Ndindaan, dan nan lik.”

³⁵ Le Yesu wii. ³⁶ Le Juu yaab bui ke, “Lik waah gee u sakpen pu na.”

³⁷ Le bibaa mu bui ke, “Uja u likr ujoon aanimbil na, waa ba ga nmaa cha Lasarus taa kpo oo?”

Yesu aah fikr Lasarus nkun ni pu na

³⁸ Le Yesu ki fuur kaa lii u ponn ni, le ki ti fuu likaakul na chee. Ni nan ye kitakpadandan aakaakul la. Le litakpal lek mbisamɔb. ³⁹ Le u bui bi, “Chuu lekr litakpal na man.”

Mata, u ye uja u kpo na aaninkpan na nan bui u, “Ndindaan, waah kpo na, iwiin inaa din. Naah saa pu na, u ga li nunj a.”

⁴⁰ Le Yesu baa u, “Maa tuk si ke aa yaa gaa mi ki kii kan, aa ga kan Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na aa?” ⁴¹ Waah len kina na, le bi chuu lekr litakpal na. Le u waan lik paacham ki bui ke, “Nte Uwumbɔr, maah len aa chee pu na, aa nɔn la. Nima le m dooni si. ⁴² M nyi ke n-yoonn mɔmɔk aa nɔn maah len aa chee pu na. Kinipaak ki si do na pu, le m len kina, ke bi pak ke sin le tun ni mi.” ⁴³ Waah len kina na, le u teen mpɔɔn pu, “Lasarus, nya ni.”

⁴⁴ Le utekpiir ngbaan fikr, ki nyan ni likaakul ni. Likekeln beenin poo unjaal, ni utaa, ni unimbil wɔb. Le Yesu bui bi, “Chuu poor likekeln ngbaan man, ki cha u li cha.”

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na (Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Tɔ, Juu yaab bi dii Mari ki kan Yesu aah tun lijinjiiir aatun ngbaan pu na, bi ponn ni pam le nan gaa u ki kii. ⁴⁶ Bi ponn ni bibaa mu nan buen Farisii yaab chee ki ti tuk bi waah nɔ pu na. ⁴⁷ Farisii yaab aah nɔn kina na, le bi ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib yin bibɔjirb aaninkpiib, le bi kuun ni bi chee. Le bi baa bi, “Ti ga nɔ kinye? Uja ngbaan tun lijinjiiir aatun pam. ⁴⁸ Ti yaa cha u beenin nani kina kan, binib mɔmɔk ga gaa u ki kii, le Rom yaab ga dan nan bii timi aatiɲ, ki kuln timi aatimbol aanib mɔmɔk.”

⁴⁹ Bi yin bi ponn ni ubaa ke Kayafas; uma le nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel libiln ngbaan; le u bui biken, “Naa nyi nibaa, ⁵⁰ kaa nyi ke ni nɔn ke uja ubaa kpo binib mɔmɔk pu, aan litimbol ngbaan mɔmɔk taa kuln.” ⁵¹ Waah len pu na, naa ye ubaa pu le u len. U nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel le libiln ngbaan. Nima pu na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha u len ke Yesu ga kpo litimbol ngbaan aanib mɔmɔk pu. ⁵² Naa ye litimbol ngbaan baanja pu le u ga kpo. U ga kpo ki kuun Uwumbɔr aanib bi yaa ki bi njipepel mɔmɔk ni na, ki kpaan bi ke bi nɔ unibaan.

⁵³ Uwumbɔr aatotoorninkpel ngbaan aah len kina na, liyaadaal ngbaan ki joo cha, bi nan kpokl baah ga nɔ pu ki ku Yesu na. ⁵⁴ Nima pu le Yesu aa nan ki chuun mpaan pu Juu yaab aatiɲ ni. U nan nyan nima ki buen kitin kibaa ni, bi yin ki ke Efraim, le u ni waadidiliib ti bi nima. Kaa daa nteersakpiin chee.

⁵⁵ Tɔ, ni nan gur siib le Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na.† Njim aawiin aa nan kee fuu, le kinipaak nyan itingbaan ni

† **11:55** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiɲ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

ki buen Jerusalem, bi ti ɲa bibaa chain. ⁵⁶ Le bi ban Yesu. Baah si Uwumbɔr Aadichal ni na, le bi baa tɔb, “Ni dak kinye? U ga tee dan njim mue ni aan waan dan?” ⁵⁷ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab nan bui bi ke unii ubaa yaa nyi waah bi nin chee na kan, u mɔk bi, aan bi buen ti chuu u.

12

Upii ubaa aah nyuɲ Yesu pu na
(*Matiu 26.6-13; Mak 14.3-9*)

¹ Tɔ, ni nan gur iwiin iloob le Juu yaab ji Lakr-jer aajim ngbaan, le Yesu buen Betani aatiɲ ni. Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na, mu nan bi nima. ² Le bi ɲa tijikaar ti ɲan na nima tii Yesu. Mata nan yoor tijikaar ngbaan siin bi. Lasarus nan ye binib bi nan ji Yesu chee tijikaar na ponn ni ubaa. ³ Le Mari yoor tulalee u kpa ki-daak sakpen na kpalba ubaa, ki di ɲmir Yesu aataa, ki di uyikpir per utaa. Tulalee ngbaan aah nu mɔ na, waabaam gaa kidiik ni. Bi yin tulalee ngbaan ke naad. ⁴ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, u ga nan kooh Yesu na, baa ke, ⁵ “Ba ɲa baa di tulalee ngbaan kooh ki kan ɲimombil ɲi ɲeer iwiin ikui itaa aapal ki di tii bigiim?” ⁶ Judas aatafal aa nan bi bigiim ni. U nan ye unaayuk la, ki nan ye unii u joo ɲimombil aataakɔr na, ki su baah di ɲimombil ɲi ɲa li ponn ni na. Nima le cha u len kina.

⁷ Le Yesu bui Judas, “Di cha Mari. U joo tulalee wee u toor mi kiir maasub daal la. ⁸ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk.”

Baah kpokl ke bi ga ku Lasarus pu na

⁹ Tɔ, Juu yaab pam nan ɲun ke Yesu bi Betani aatiɲ ni, le ki choo u chee. Naa ye Yesu baanja pu

le bi dan. Bi nan ban bi kan Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na mu. ¹⁰ Nima pu le Uwumbɔr aatotoorninkpiib kpokl ke bi ga ku Lasarus mu; ¹¹ ba pu? u pu le Juu yaab pam gaa Yesu ki kii, kaa ki dii bima Uwumbɔr aatotoorninkpiib.

Jerusalem aanib aah nyuɲ Yesu pu na

(*Matiu 21.1-11; Mak 11.1-11; Luk 19.28-40*)

¹² Ki woln kitaak le kinipaak ki bi Jerusalem ke bi ti ji njim na ɲun ke Yesu choo. ¹³ Le bi yoor tibɔkparar ki ti tooh u nsan ni, le ki tar, “Hosiana,* Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu. Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa Israel yaab Aabɔrkpaan pu.”†

¹⁴ Le Yesu kan ubonsal ki diɲ u pu ke Uwumbɔr Aagban aah len pu na ke,

¹⁵ “Sionn aatiɲ aanib, taa san ijawaan man.

Lik man, nimi Aabɔrkpaan choo ki dik ubon u laa diin na pu.”

¹⁶ Kinipaak ngbaan aah tooh Yesu nsan pu kina na, n-yoonn ngbaan le waadidiliib aa bee naatataa. Uwumbɔr aah yoor Yesu paacham na, n-yoonn ngbaan le bi teer ke ni ɲmee Uwumbɔr Aagban ni ke bi ga ɲa u kina, le ki teer kinipaak ngbaan aah nan ɲa u pu na.

¹⁷ Kinipaak ki nan bi Yesu chee bundaln u yin Lasarus ke u nyan likaakul ni ki fikr u nkun ni na le nan mooni tibɔr ngbaan. ¹⁸ Le binib pam ɲun waah tun lijnjiir aatun ngbaan pu na. Nima le cha bi tooh u nsan ni. ¹⁹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi bui tɔb, “Ni kan aa? Taa ki kpa tinyoor tibaa. Dulnyaa ni aanib mɔmɔk dii uma la.”

Griik yaab bibaa aah ban Yesu pu na

* **12:13** : Hosiana aataataa le ye ke “Gaa timi lii.” † **12:13** : Lik Ilahn 118.25, 26.

²⁰ Binib bi dan Jerusalem bi nan ji njim ngbaan ki doon Uwumbør na, bi ponn ni bibaa nan ye Griik yaab. ²¹ Le bi dan Filip chee. Filip nan ye Betseda aatiñ ki bi Galilee aatiñ ni na aanii la. Le bi bui u, “Uninkpel, ti ban ti kan Yesu.”

²² Le Filip buen ti tuk Andru. Le bi mòmæk bilee buen ti tuk Yesu. ²³ Le u bui bi, “Buyoonn Uwumbør ga yoor min Unibøn Aabo paacham na fuu ni a. ²⁴ M tuk nimi mbamøn la, bi yaa di lidibil libaa bun kan, li ga kpo le ki nin ña tijikaar sakpen; bi yaa kaa di li bun kan, laan kpo, ki mu aan ña tijikaar, li ga li ye libil libaa la. ²⁵ Unii umæk gee waamøfal ki jer min Yesu na, waamøfal ga bee yøli la. Unii umæk gee min ki jer waamøfal dulnyaa wee ni na, u ga li kpa limøfal li kaa kpa ndoon na, kaan bee yøli. ²⁶ Unii yaa ban ke u tun lituln tii mi kan, udaan li dii mi. Maah bi nin chee na, maatutunn mu ga li bi nima. Unii yaa tun lituln tii mi kan, Nte Uwumbør ga nyuñ udaan.”

Yesu aah len waakun aabør pu na

²⁷ “Dandana, nsui bii sakpen a. M ga len kinye? M ga len ke, ‘Nte, nyan mi falaa u choo na ni ii?’ Maan len kina; ba pu? ñitaa ñi pu m dan dulnyaa wee ni na le ye ke m ji falaa ngbaan. ²⁸ Nte, cha binib nyuñ si.”

Waah len kina na, le nneel nyan ni paacham ki len ke, “M cha bi nyuñ mi, ki ga ki cha bi nyuñ mi.”

²⁹ Kinipaak ki si u chee ki ñun nneel ngbaan pu na, bi ponn ni bibaa nan bui ke utaal le gbenni, biken mu bui ke Uwumbør aatuun le len u chee.

³⁰ Le u bui bi, “Nneel ngbaan aa len m chee min baanja pu la. Mu len ni mu pu la. ³¹ Dandana wee, Uwumbør ga ji dulnyaa wee

ni aanib tibør, ki ga jenn nyan kinimbørñ ki ye dulnyaa aanib aayidaan na, ki ña ki yøli. ³² Bi yaa yoor mi kitiñ paacham kan, m ga daa foor binib mòmæk dan mbaa chee.” ³³ U nan len kina ke bi bee waah ga kpo pu na.

³⁴ Le kinipaak ngbaan bui u, “Ti ñun Uwumbør Aagban len ke Kristo u ga gaa timi lii na ga li bi n-yoonn mòmæk. Aa ña kinye ki len ke bi ga yoor Unibøn Aabo kitiñ paacham? Ñma ye Unibøn Aabo ngbaan?”

³⁵ Le u bui bi, “Min u ye nwiihn na, maan ki li bi nikaasisik ni, ni yunn. Dii nwiihn mu aah laa bi pu na man, aan mbømbøøn taa pii nimi. Unii umæk chuun mbømbøøn ni na kan, waa nyi waah cha niwøb na. ³⁶ Buyoonn min u ye nwiihn na laa bi ni chee na, gaa mi ki kii man, aan ki ña nwiihn ni aabim.”

Juu yaab aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

Yesu aah len kina na, le u nyan nima ki bør ke bi taa ki kan u. ³⁷ U nan tun lijijnjiir aatun pam binimbil ni. Bi mu aa nan gaa u ki kii. ³⁸ Baa gaa u ki kii, aan ni gbiin Uwumbør aabønabr Aisaya aah nan len pu na ke, “Uwumbør, ñma pak taah len pu na?”

Ñma bee saah kpa mpøøn pu na?”†

³⁹ Aisaya aah len kina na, le baa ñmaa gaa Yesu ki kii; Aisaya mu ki len ke,

⁴⁰ “Uwumbør jøb binimbil ke bi taa li waa;

ki cha bitafal pøø, bi taa bee waaliin aatataa,

ki taa fenn dan uwøb ke u tii bi laafee.”§

⁴¹ Aisaya nan len kina; ba pu? u nan kan Yesu aah nyuun sakpen pu na, le ki len waabør.

⁴² Tø, Juu yaab aaninkpiib pam nan gaa Yesu ki kii; Farisii yaab pu, le baa len lipaal ke bi gaa u ki

† 12:38 : Lik Aisaya 53.1. § 12:40 : Lik Aisaya 6.10.

kii. Bi yaa len ke bi gaa u ki kii kan, Farisii yaab ngbaan ga nyan bi mmeen aadiik ni. ⁴³ Nima le mak ke Juu yaab aaninkpiib ngbaan gee binib aapak ki jer Uwumbor yaan.

Tibor aajim aah ga li bi pu na

⁴⁴ Le Yesu teen ke, “Unii umok gaa mi ki kii na kan, naa ye min baanja le u gaa ki kii, u gaa u tun ni mi na mu ki kii. ⁴⁵ Unii umok kan mi na kan, u kan Uwumbor u tun ni mi na mu. ⁴⁶ M ye nwiihn le ki dan dulnyaa ni ke m nan woln binib aanimbil, aan unii umok gaa mi ki kii na kan, waan ki li bi mbombon ni. ⁴⁷ Unii yaa nun maaliin, ki yaa kaa kii i kan, maan ji u tibor; maa dan ke m nan ji dulnyaa ni aanib tibor, m dan ke m gaa bi lii la. ⁴⁸ Unii umok yii mi, kaa gaa maaliin na kan, tiwan nibaa bi ki ga mok ke waabor bii a. Kookoo aataadaal kan, maaliin le ga mok ke waabor bii, ⁴⁹ ba pu? maa len mbaa pu. Nte Uwumbor u tun ni mi na, uma le tuk mi maah ga len pu na. ⁵⁰ M bee ke unii umok kii waaliin na ga li kpa limofal li kaa kpa ndoon na. Nima pu na, waah tuk mi pu na, m len kina la.”

13

Yesu aah finn waadidiliib aataa pu na

¹ Ni nan ye kitaak ki ga nan ji aan ki woln Lakr-*jer aajim** daal na. Le Yesu nyi ke ni rjer u nya dulnyaa wee ni, ki buen Ute Uwumbor chee. N-yoonn momok u nan gee waanib bi bi dulnyaa ni na. U gee bi mbamom ki ti saa ndoon.

² Le ni rjer bi ji kijook aajikaar. Le kinimbor dan nan koo Judas Iskariot u ye Simonn aajapoon na aasui ni ke u kooch Yesu. ³ Yesu nyi ke Ute Uwumbor tii u mpoon momok, ki nyi ke u nyan ni Uwumbor chee, ki ga ki gir buen u chee la. ⁴ U ni waadidiliib nan

kal ke bi ji tijikaar, le u fii sil, ki chuu peer waawanpeenkaan, ki di linaapuul buu ucharj ni, ⁵ le ki ban nnyun rja lisambil ni, ki piin ki bi finni waadidiliib aataa, ki joo linaapuul li bi ucharj ni na per bitaa. ⁶ Waah ti fuu Simonn Piita chee na le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, sin le tee labr finn ntaa aa?”

⁷ Le Yesu bui u, “Dandana, saa bee maah rjani pu na aatataa. N-yoonn choo le aa ga nan bee.”

⁸ Le Piita bui u, “Saan finn ntaa daalbaadaal.”

Le Yesu bui u, “M yaa kaa finn aataa kan, saan ki li ye maanii.”

⁹ Le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, kina kan, taa finn ntaa baanja. Finn rjtaal ni n-yil mu.”

¹⁰ Le Yesu bui u, “Unii yaa fu nnyun kan, waan ki li ban u finn uwon, see utaa baanja le u ga finn; ba pu? uwon momok bi chain. To, nimi le bi chain; ni mu aa ye ni momok.” ¹¹ Yesu nyi ke udaan u ga kooch u na bi bi ponn ni, nima le cha u len ke naa ye bi momok le bi chain.

¹² Waah finn bitaa ti doo, ki ki peen waawanpeenkaan, ki gir kal waakakaa chee na, le u baa bi, “Ni bee maah rja pu na aatataa aa? ¹³ Ni yin mi ke Umomok, ki ki yin mi ke Nidindaan. Ni len mbamom la; ba pu? m ye kina la. ¹⁴ To, min u ye Nidindaan ni nimi Aamomok na aah finn ntaa pu na, ni rjan ke ni mu li finni tob aataa kina. ¹⁵ M mok nimi limokl la, ke ni mu li rjani tob ke maah rja nimi pu na. ¹⁶ M tuk nimi mbamom la, unaagbiiija ubaa aa jer udindaan. Unii u bi tun ni u na ubaa aa jer unii u tun u na. ¹⁷ Ni yaa bee maah len pu na aatataa, ki yaa rjani kina kan, ni ga li kpa mpopiin.

¹⁸ “Maa len ni momok pu. M nyi maah nyan bi na aasui ni aah bi pu na, ki nyan nimi ke ni gbiin

* **13:1** : Israel yaab nan ji Lakr-*jer aajim* ke bi teer buyoonn Uwumbor nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aati ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

Uwumbør Aagban aah len pu na ke, 'M ni unii u kpaan ni ji lisambil ni na, uma le fii sil m pu.'† ¹⁹ M tuk nimi tiwan ni kaa kee ŋa na aabør dandana, ke ni yaa nan ŋa kan, ni ga pak ke m ye maah ye u na. ²⁰ M tuk nimi mbamøn la, unii yaa gaa maah ga tun unii u na, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbør u tun ni mi na le na."

Yesu aah tuk bi ke bi ponn ni ubaa ga kooch u pu na

(Matiu 26.20-25; Mak 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Yesu aah len kina na, le usui bii sakpen. Le u bui bi, "M tuk nimi mbamøn la, ni ponn ni ubaa ga kooch mi."

²² Le waadidiliib lik tøb, kaa bee waah len u na. ²³ Waadidiliib ponn ni ubaa, u Yesu gee u na nan ka gbøk u ki ji tijikaar. ²⁴ Le Simonn Piita di unpaal mæk u ke u baa Yesu ke u len ŋma.

²⁵ Le udidiir ngbaan foor duun Yesu ki baa u, "Ndindaan, ŋma ye?"

²⁶ Le Yesu bui u, "M yaa war bisaa, ki di ŋa tikpin ni, ki di tii u na kan, uma le na." Waah len kina na, le u war bisaa ki di ŋa tikpin ni, ki di tii Judas, u ye Simonn Iskariot aajapøon na. ²⁷ Judas aah gaa bisaa ngbaan na, le kinimbørŋ koo usui ni. Le Yesu bui u, "Saah ga ŋa pu na kan, ŋa mala." ²⁸ Binib bi nan bi ji tijikaar na ponn ni ubaa aa nyi ŋitaa ŋi pu Yesu tuk u kina na. ²⁹ Judas le joo ŋimombil aataakør. Nima pu le bibaa dak ke Yesu tuk u ke u buen ti daa baah ban njim aajikaar ti na la. Le biken mu dak ke Yesu tuk u ke u buen ti tii bigiim le ŋimombil.

³⁰ Judas aah gaa bisaa ngbaan na, libuul ngbaan ni le u nyan kidiik ni. Ni nan ye kinyeek la.

Yesu aah tii bi nkaal pøon pu na

³¹ Judas aah nyan na, le Yesu bui bi, "Dandana, Uwumbør ga nyuŋ

min Unibøn Aabo. M pu, le binib ga nyuŋ Uwumbør. ³² Bi yaa nyuŋ Uwumbør m pu kan, Uwumbør mu ga nyuŋ mi ubaa chee. U ga nyuŋ mi dandana wee la. ³³ Maabim, m ga li bi ni chee ni yunn siib la. Ni ga li ban mi. Maah nan tuk Juu yaab pu na, kina le m ki tuk ni mu dandana, ke naan ŋmaa buen maah cha nin chee na. ³⁴ M tii nimi nkaal pøon la, ke ni li gee tøb. Maah gee nimi pu na, ni mu li gee tøb kina. ³⁵ Ni yaa gee tøb kan, nima le ga cha binib mømæk bee ke ni ye maadidiliib."

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(Matiu 26.31-35; Mak 14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Le Simonn Piita baa u, "Ndindaan, aa ga buen la chee?"

Le Yesu bui u, "Maah cha nin chee na, saan ŋmaa dii mi dandana. N-yoonn choo, le aa ga nan buen."

³⁷ Le Piita baa u, "Ndindaan, ba pu maan ŋmaa dii si dandana? M ga ŋmaa kpo aa pu."

³⁸ Le Yesu baa u, "Aa ga sil ŋmaa kpo m pu uu? M tuk si mbamøn la, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii."

14

Yesu le ye nsan mu cha Uwumbør chee na

¹ "Ni taa cha ilandak li muk nimi. Ni gaa Uwumbør ki kii man, ki gaa m mu ki kii man. ² Tidir wiir Nte Uwumbør do. Ti yaa kaa ba wiir kan, m ba ga tuk nimi. M cha m ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi la. ³ M yaa buen ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi kan, m ga gir ni, ki nan yoor nimi buen mbaa chee, ni ti li bi maah ga li bi nin chee na. ⁴ Ni nyi maah cha nin chee na aasan."

⁵ Le Tomas bui u, "Ndindaan, taa nyi saah cha nin chee na. Ti ga ŋa kinye ki li nyi nsan mu cha nima na?"

⁶ Le Yesu bui u, “Min le ye nsan ngbaan, ni mbamɔn, ni limɔfal. Ubaa aan dan Nte Uwumbɔr chee, see u dii mi. ⁷ Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte Uwumbɔr mu. Dandana ni nyi u, ki kan u.”

⁸ Le Filip bui u, “Ndindaan, mɔk timi Aate. Nima le tinimbil ga gbiin.”

⁹ Le Yesu baa u, “Filip, m bi ni chee ni yunn kina, le saa bee mi ii? Unii umɔk kan mi na, u kan Nte Uwumbɔr mu le na. Ba pu aa bui mi ke m mɔk nimi Nte? ¹⁰ M bi Nte Uwumbɔr ni, Nte Uwumbɔr mu bi m ni. Saa pak kina aa? Maah tuk nimi iliin i na, maa len mbaa pu. Nte Uwumbɔr u bi m ni na le cha m tun waatuln.

¹¹ “Ni li pak ke m bi Nte Uwumbɔr ni, Nte Uwumbɔr mu bi m ni. Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, gaa mi ki kii lituln ngbaan pu man.

¹² M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk gaa mi ki kii na kan, u ga tun lituln ke maah tun pu na. U mu ga tun lituln li jer lituln ngbaan na; ba pu? m cha Nte Uwumbɔr chee la. ¹³ Ni yaa mee Uwumbɔr tiwan nimɔk maayimbil pu na kan, m ga ŋa naah ban pu na tii nimi, aan binib nyuŋ Uwumbɔr, min Ujapɔɔn pu. ¹⁴ Ni yaa mee mi tiwan maayimbil pu kan, m ga ŋa naah ban pu na tii nimi.”

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ga fuu ni pu na

¹⁵ “Ni yaa gee mi kan, ni ga kii maamɔb, ¹⁶ le m ga mee Nte Uwumbɔr, le u ga tii nimi Uteter uken, u li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. ¹⁷ Uma le ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na. Dulnyaa aanib aa ŋmaa gaa mu; ba pu? baa waa mu, ki mu aa nyi mu. Nimi le nyi mu; ba pu? mu bi ni chee, ki ga li bi ni ni.

¹⁸ “Maan di nimi lii nibaa. M ga gir ni ni chee. ¹⁹ Ni gur siib le dulnyaa aanib aan ki kan mi. Nimi le ga kan mi. Maah kpa limɔfal na,

nima pu le ni mu ga li kpa limɔfal. ²⁰ Liyaadaal ngbaan le ni ga bee ke m bi Nte Uwumbɔr ni, le ni mu bi m ni, le m mu bi ni ni.

²¹ “Unii umɔk nyi maakaal ki kii mu na, uma le gee mi. Unii yaa gee mi kan, Nte Uwumbɔr ga li gee udaan ngbaan. M mu ga li gee u, ki ga di mbaa mɔk u.”

²² Le Judas uken na, naa ye Judas Iskariot, baa u, “Ndindaan, ba pu aa ga di aabaa mɔk timi, kaan di mɔk dulnyaa ni aanib?”

²³ Le Yesu bui u, “Unii yaa gee mi kan, u ga kii maaliin, le Nte Uwumbɔr ga li gee u, le ti ga dan u chee, ki ga li bi u chee. ²⁴ Unii yaa kaa gee mi kan, waan kii maaliin. Maah tuk nimi iliin i na aa ye maaliin, i ye Uwumbɔr u tun ni mi na aaliin la.

²⁵ “Maah laa bi ni chee na, le m tuk nimi tibɔr timina. ²⁶ Nte Uwumbɔr ga tun ni Uteter, maayimbil pu. Uteter ngbaan ye Waa-fuur Nyaan la. Uma le ga mɔk nimi tibɔr mɔmɔk aatataa, ki ga teer nimi maah tuk nimi tibɔr timɔk na.

²⁷ “M tii nimi nsuudoon la. Maah kpa nsuudoon pu na, kina le m tii nimi. Dulnyaa aawan aa ŋmaa tii nimi nsuudoon ke maah tii nimi pu na. Ni taa cha ilandak li muk nimi, ki taa san ijawaan man. ²⁸ Ni ŋun m len ke m ga buen ki ga ki gir ni, ni chee. Ni yaa gee mi kan, ni ba ga li kpa mpopiin ke m buen Nte Uwumbɔr chee; ba pu? Nte jer mi. ²⁹ M tuk nimi tiwan ni kaa kee ŋa na aabɔr dandana, ke ni yaa nan ŋa kan, ni gaa mi ki kii. ³⁰ Maan ki len ni chee tibɔr ni yunn; ba pu? dulnyaa wee aayidaan kinimbɔŋ le choo. Ki mu aan ŋmaa ŋa mi nibaa.

³¹ M ban ke dulnyaa ni aanib bee ke m gee Nte Uwumbɔr, nima le m ŋani waah tuk mi pu na mɔmɔk.

“Fiin, ti li cha man.”

15

Yesu aah ye lisupuul bamənn pu na

¹ “Min le ye ndaan aasubil aasupuul bamənn na. Nte Uwumbər le ye ukpaal u lik busub ngbaan na. ² Ibon imək bi m pu kaa lu n̄subil na, u ga per i lii. Ibon imək lu n̄subil na, u ga toor i, i moo lu n̄subil. ³ Maah tuk nimi maaliin na, ima le toor nimi aabimbin. ⁴ Ni li kpaan m chee man, m mu kpaan ni chee. Mbon yaa bi mubaa, kaa tuu busub pu kan, mu aan n̄maa lu n̄subil. Kina le ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan n̄maa li n̄ani tinyoor tii Uwumbər.

⁵ “Min le ye lisupuul ngbaan. Le ni ye ibon. Unii umək kpaan m chee, m mu kpaan u chee na, udaan ngbaan n̄ani tinyoor sakpen tii mi; ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan n̄maa n̄a nibaa. ⁶ Unii yaa kaa kpaan m chee kan, u ga n̄a yəli ke mbon mu kaa tuu busub pu na aah kuur pu na la. Le Uwumbər ga mee u lii ke binib aah peei ibokuun pu ki joo tuur mmii na. ⁷ Ni yaa kpaan m chee, ki yaa joo maaliin nisui ni kan, mee Uwumbər naah ban pu na man, le u ga n̄a kina tii nimi. ⁸ Ni yaa n̄ani tinyoor sakpen tii Nte Uwumbər kan, nima le ga nyun̄ u, ki ga mək ke ni sil ye maadidiliib. ⁹ Nte Uwumbər aah gee mi pu na, kina le m mu gee nimi. Ni li beenin ye maah gee bi na. ¹⁰ M n̄ani Nte Uwumbər aah tuk mi pu na, le u beenin gee mi. Ni mu yaa n̄ani maah tuk nimi pu na kan, m mu ga li beenin gee nimi.

¹¹ “M tuk nimi tibər timina ke ni li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. M ban ke ni li kpa mpopiin mbaməm. ¹² Maakaal le ye ke ni li gee təb ke maah gee nimi pu na. ¹³ Unii yaa kpo uət̄iib pu kan, ubaa aa ki bi, ki kpa n̄geehm ki ti jer kina. ¹⁴ Ni yaa n̄ani maah tuk nimi pu na kan, ni ye n̄ət̄iib la. ¹⁵ Maan ki yin nimi

ke bitutum; m yin nimi ke n̄ət̄iib la. Ututunn aa nyi udindaan aabər məmək; m tuk nimi tibər timək m n̄un Nte Uwumbər chee na. ¹⁶ Nimi le aa nyan mi. Min le nyan nimi, ki siin ke ni li n̄ani tinyoor ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke ni yaa mee Nte Uwumbər tiwan maayimbil pu kan, u ga tii nimi. ¹⁷ Ni li gee təb. Maah tii nimi nkaal mu na le na.”

Dulnyaa aanib aah ga li nan Yesu aanib pu na

¹⁸ “Dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, ni li nyi ke bi puen nan mi la, le ki nin nan ni mu. ¹⁹ Ni yaa ba ye dulnyaa yaab kan, dulnyaa yaab ba ga li gee nimi ke baah gee təb pu na; ni mu aa ye dulnyaa yaab. M nyan nimi dulnyaa ni aanib aakaasisik ni, nima le cha dulnyaa yaab nan nimi. ²⁰ Teer man maah nan tuk nimi pu na ke, ‘Unaagbiija ubaa aa jer udindaan.’ Bi yaa nan n̄a mi falaa kan, bi ga n̄a ni mu falaa. Bi yaa nan kii maaliin kan, bi ga kii nimi aaliin mu. ²¹ Baa nyi Uwumbər u tun ni mi na. Nima le bi ga n̄a nimi falaa m pu. ²² M yaa kaa ba dan dulnyaa ni ki nan tuk bi maabər kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? maah tuk bi maabər na, baan ki n̄maa len ke baa nyi ti. ²³ Unii yaa nan mi kan, naa ye min baan̄a le u nan, u nan Nte Uwumbər mu la. ²⁴ M tun lijn̄jiir aatun binimbil ni. Ubaa aa ki bi, ki ga n̄maa tun lijn̄jiir aatun kina. M yaa kaa ba tun lijn̄jiir aatun ngbaan binimbil ni kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? bi kan maah tun pu na, ki nan m ni Nte Uwumbər mək. ²⁵ Bi nan tii kina ke ni gbiin Uwumbər Aagban̄ aah len pu na ke, ‘Bi po nan mi fam la, naa ye ke m n̄a bi nibaa.’*

²⁶ “Tə, Uteter na ga fuu ni. Uma le ye Nte Uwumbər Aafuur Nyaan mu

* 15:25 : Lik Ilahn 35.19; 69.4.

ye mbamən, ki nyan ni Uwumbər chee na. Min le ga tun ni mu ni chee. Muma le ga nan tuk nimi maabər. ²⁷ Ni mu ga tuk binib maabər; ba pu? ni nan bi m chee, maah piin maatuln buyoonn ki nan saa dandana na.

16

¹ “M tuk nimi binib aah ga nan ḡa nimi falaa pu na, ke ni yaa nan ḡa kan, ni taa gir puwəb. ² Bi ga nyan nimi mmeen aadir ni; n-yoonn mbaa mu choo, unii yaa ku nimi kan, u ga li dak ke u tun Uwumbər aatuln le na. ³ Baa nyi Nte Uwumbər, kaa nyi m mu. Nima le ga cha bi ḡa nimi kina. ⁴ M tuk nimi baah ga ḡa nimi pu na, ke n-yaayoonn yaa nan fuu ni kan, ni ga teer ke m nan tuk nimi kina.”

Uwumbər Aafuur Nyaan aatuln

“Maah nan bi ni chee na, nima le cha maa nan puen tuk nimi tibər tee. ⁵ Dandana, m ga ki gir buen u tun ni mi na chee, le ni ponn ni ubaa aa baa mi ke m cha la chee. ⁶ Maah bui ke m ga buen cha nimi na, nima pu le nisui bii sakpen. ⁷ M tuk nimi mbamən la, m yaa buen kan, ni ḡan ki tii nimi; ba pu? m yaa kaa buen kan, Uteter ngbaan aan dan. M yaa buen kan, m ga tun ni u ni chee. ⁸ U yaa fuu ni kan, u ga mək dulnyaa ni aanib ke bi ye titunwanbirdam, ki ga mək bi ke m ye uninyaan la, ki ga mək bi ke Uwumbər ga ji bi tibər. ⁹ U ga mək bi ke bi ye titunwanbirdam; ba pu? baa gaa mi ki kii. ¹⁰ U ga mək bi ke m ye uninyaan la; ba pu? m ga buen Nte Uwumbər chee, le naan ki kan mi. ¹¹ U ga mək bi ke Uwumbər ga ji bi tibər; ba pu? u jin kinimbəḡ ki ye dulnyaa wee ni aayidaan na tibər.

¹² “M kpa tibər pam ki ga tuk nimi; ti mu ye nnan aabər la, naan ḡmaa gaa ti dandana. ¹³ Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamən na

yaa nan fuu ni kan, mu ga tuk nimi mbamən məmək; mu aan len mubaa pu; mu aah ḡun Uwumbər chee ti na, tima le mu ga len, ki ga tuk nimi budabu ga nan ḡa n-yoonn mu choo na na. ¹⁴ Mu ga nyun mi; mu ga di maabər tuk nimi. ¹⁵ Nte Uwumbər aabər məmək ye maabər la. Nima le cha m bui nimi ke mu ga di maabər tuk nimi.”

Mpombiin ni mpopiin pu

¹⁶ “Ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi. Le ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi.”

¹⁷ Le waadidiliib bibaa baa təb, “Waah len pu na aatataa ye kinye? U bui ke ni yaa kpee siib kan, taan ki kan u, ni ki kpee siib kan, ti ga ki kan u, ki bui ke u ga buen Ute Uwumbər chee. ¹⁸ ‘Ni kpee siib’ aatataa ye kinye? Taa nyi waah len pu na aatataa.”

¹⁹ Le u bee ke bi ban bi baa u tibər ngbaan aatataa. Le u bui bi, “M len ke ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi, ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi. Ni baa təb maah len pu na aatataa la aa? ²⁰ M tuk nimi mbamən la, nimi le ga li kaani ki wii; dulnyaa aanib ma ga li kpa mpopiin. Ni ga li kpa mpombiin; nimi aapombiin ngbaan mu ga nan kpaln mpopiin. ²¹ Upii yaa ban u maa ubo kan, u ga li kpa mpombiin waafalaa pu. U ti ma ubo doo kan, waan ki teer falaa ngbaan aabər, u ga li kpa mpopiin la; ba pu? unipəən koo ni udo. ²² Ni bi kina le ni mu chee. Dandana, ni kpa mpombiin la. M ni nimi ga nan ki kan təb, le ni ga li kpa mpopiin. Ubaa aan ḡmaa nyan mpopiin ngbaan nisui ni.

²³ “Liyaadaal ngbaan, naan ki baa mi tiwan nibaa pu. M tuk nimi mbamən la, ni yaa mee Nte Uwumbər tiwan nimək maayimbil pu na kan, u ga tii nimi. ²⁴ Naa kee mee Uwumbər tiwan nibaa maayimbil pu, ki nan saa din. Ni li mee

u, le ni ga kan, ki li kpa mpopiin mbaməm.”

Yesu aah nyaŋ dulnyaa pu na

²⁵ “M ŋakl ŋiyataŋak le ki tuk nimi tibər timina. N-yoonn choo, maan ki ŋakl ŋiyataŋak tuk nimi. M ga di iliin i diin na le tuk nimi Nte Uwumbər aabər. ²⁶ Liyaadaal ngbaan le ni ga mee Uwumbər maay-imbil pu. Maa len ke m ga mee Nte Uwumbər ki tii nimi; ²⁷ uma ubaa le gee nimi; ba pu? ni gee mi, ki pak ke m nyan ni u chee. ²⁸ Tɔ, m nyan ni Nte Uwumbər chee, le ki dan dulnyaa ni. Dandana, m ga nya dulnyaa ni, ki gir buen Nte Uwumbər chee.”

²⁹ Le waadidiliib bui u, “Dandana, aa len iliin i diin na. Saa ki ŋakl ŋiyataŋak. ³⁰ Dandana ti bee ke aa nyi tiwan məmək. Binib aa kee baa si, le aa bee baah ban bi baa si pu na. Nima le cha ti pak ke aa nyan ni Uwumbər chee.”

³¹ Le u baa bi, “Ni sil gaa mi ki kii dandana wee la aa? ³² N-yoonn mbaa choo, ki mu fuu ni a, le ni məmək ga yaa, ki kun, ki cha mi mbaa; m mu aa bi mbaa, Nte Uwumbər bi m chee. ³³ M tuk nimi tibər timina ke ni li kpa nsuudoon m pu. Ni ga kan falaa dulnyaa ni. Ni li kpa lipobil man; ba pu? m nyaŋ dulnyaa a.”

17

Yesu aah mee Uwumbər tii waadidiliib pu na

¹ Yesu aah len kina na, le u waan lik paacham, ki bui ke, “Nte Uwumbər, n-yoonn fuu ni a. Nyuŋ min Aajapɔɔn, le m mu nyuŋ si Nte; ² ba pu? aa ŋa mi binib məmək Aadindaan ke m di limɔfal li kaa kpa ndoon na, ki di tii saah tii mi binib bi na məmək. ³ Sin baanja le ye Uwumbər bamənn. Binib bi nyi si, ki nyi mi Yesu Kristo u aa tun ni u na, bima le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁴ M nyuŋ si dulnyaa wee ni; m tun saah tii mi lituln li na ki

doo. ⁵ Nte Uwumbər, dulnyaa aah kaa nan kee bi buyoonn na, m nan bi aa chee, le aa nyuŋ mi. Nte, ki nyuŋ mi kina aa chee.

⁶ “M mək bijab bimina saah bi pu na. Aa nyan bi dulnyaa ni aanib ponn ni ki di tii mi la. Bi nan ye saanib la, le aa di bi tii mi, le bi joo saaliin. ⁷ Dandana bi bee ke saah tii mi tiwan nimək na, ni nyan ni aa chee la; ⁸ ba pu? m tuk bi saah tuk mi tibər ti na, le bi gaa ti, ki nyi ke ni ye mbamən ke m nyan ni aa chee, ki pak ke si le tun ni mi.

⁹ “M mee si tii bi. Maa mee si tii dulnyaa aanib. M mee si tii binib bi aa tii mi na la; ba pu? bi ye saanib la. ¹⁰ Maanib məmək ye saanib la. Le saanib mu ye maanib. Le bi nyuŋ mi. ¹¹ Dandana, m choo aa chee la. Maan ki li bi dulnyaa ni; bima le ga li bi dulnyaa ni. Nte Uwumbər u ye chain na, aa tii mi saayimbil. Cha liyimbil ngbaan aapɔɔn li lik bi, bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ¹² Maah bi bi chee buyoonn na, m lik bi saayimbil li aa tii mi na aapɔɔn pu la. M lik bi, le bi ponn ni ubaa aa bee yoli, see nifam na baanja. Waah bee fam na, ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na. ¹³ Dandana m choo aa chee la. Maah laa bi dulnyaa ni na, nima le m len aa chee tibər timina ke bi li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. ¹⁴ M tuk bi saaliin. Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. Nima le cha dulnyaa aanib nan bi. ¹⁵ Maa mee si ke aa nyan bi dulnyaa ni. M mee si ke aa taa cha kinimbəŋ ŋa bi nibaa. ¹⁶ Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. ¹⁷ ŋa bi chain. Cha saaliin i ye mbamən na ŋa bi chain. ¹⁸ Saah tun ni mi dulnyaa wee ni pu na, kina le m mu tun bi dulnyaa ni. ¹⁹ Bi pu le m di mbaa tii si ke bi mu li ye saanib bi bi chain mbaməm na.

²⁰ “Maa mee si tii bijab bimina

baanja. M mee si tii binib bi ga gaa mi ki kii baaliin pu na la. ²¹ M mee si ke bi məmək li ye unibaan. Nte Uwumbər, aa bi m ni, le m mu bi aa ni. Cha bi mu li bi ti ni, aan dulnyaa ni aanib pak ke aa sil tun ni mi. ²² Saah tii mi saabimbinyaan pu na, kina le m mu tii bi, aan bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ²³ M bi bi ni, le aa mu bi m ni, ke bi kpaan unibaan mbaməm, aan dulnyaa ni aanib bee ke aa tun ni mi, ki bee ke aa gee saanib ke saah gee mi pu na.

²⁴ “Nte Uwumbər, saah tii mi binib bi na, m ban bi mu li bi maah bi nin chee na, ki kan saah nyur mi pu na; saah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, aa nan gee mi. ²⁵ Nte Uwumbər u ɲani ni ɲan na, dulnyaa aanib aa nyi si. Min le nyi si. Binib himina mu bee ke aa tun ni mi la. ²⁶ M mək bi saah bi pu na, ki ga li beenin mək bi, ke bi mu li gee tɔb ke saah gee mi pu na, aan m mu li bi bi ni.”

18

Baah chuu Yesu pu na

(*Matiu 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53*)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ni waadidiliib puur nkpen mu bi yin mu ke Kidronn na. Isui i lu ɲisubil jikee na aasaak kibaa bi nima chee. Le bi koo kisaak ngbaan ni. ² Le Judas, u ga kooh Yesu na, mu nyi nima chee; Yesu ni waadidiliib nan kuuni nima chee kpala kpala. ³ Le Judas nan di butɔb aajab ni bitutum bi nyan ni Uwumbər aatotoorninkpiib ni Farisii yaab chee na, ki buen kisaak ngbaan ni bi ti chuu Yesu. Bi nan joo ni karyaam, ni tijawan. ⁴ Le Yesu nyi budabu ga ɲa u na. Le u tooh bi nsan ni, le ki ti baa bi, “Ni ban ɲma?”

⁵ Le bi bui u, “Ti ban Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na la.”

Le u bui bi, “Min ye.”

Judas u kooh u na mu nan si butɔb aajab ngbaan chee. ⁶ Yesu aah len ke uma ye na, le bi sur puwɔb, ki lir kitiɲ. ⁷ Nima le u ki baa bi, “Ni ban ɲma?”

Le bi bui ke, “Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na.”

⁸ Le u bui bi, “M tuk nimi ke min ye. Ni yaa ban mi kan, ni cha maa-didiliib na li cha.” ⁹ U len kina ke ni gbiin waah len pu na, ke Uwumbər aah tii u binib bi na, waa cha bi ponn ni ubaa bee fam.

¹⁰ Le Simonn Piita joo kijaak aajuk, le ki di gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiija aatafagiir. Bi yin anaagbiija ngbaan ke Malkus. ¹¹ Le Yesu bui Piita, “Di saajuk ngbaan fu kijuchook ni. M taa ji falaa u Nte Uwumbər siin mi na aa?”

Baah di Yesu buen uninkpel Anas chee pu na

¹² Le butɔb aajab, ni baaninkpel, ni bitutum ngbaan chuu Yesu ki buu uɲaal, ¹³ le ki pue di u buen Anas chee. Anas nan ye Kayafas aachool la. Kayafas nan ye Uwumbər aatotoorninkpel le libiln ngbaan, ¹⁴ ki ye uja u nan tuk Juu yaab ke ni ɲan ke unibaan kpo binib məmək pu na.

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.69-70; Mak 14.66-68; Luk 22.55-57*)

¹⁵ Baah di Yesu buen na, le Simonn Piita ni Yesu aadidiir ubaa paan u pu. Uwumbər aatotoorninkpel nyi Yesu aadidiir ngbaan. Nima le u dii Yesu ki koo ni Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni. ¹⁶ Le Piita nan sil mbisamɔb chee lipaal. Le Yesu aadidiir u Uwumbər aatotoorninkpel nyi u na buen ti len usapɔɔn u si kii mbisamɔb na chee, le ki di Piita koo ni. ¹⁷ Le usapɔɔn ngbaan baa Piita, “Aa mu ye uja ngbaan aadidiir ubaa la aa?”

Le u bui u, “Maa ye.”

¹⁸ Tiwoor nan bi. Le Uwumbør aatotoorninkpel aatutum, ni Juu yaab aatutum nan di nkoon tuur mmii, ki si wol. Le Piita mu si bi chee, ki si wol mmii.

Uwumbør aatotoorninkpel aah jin Yesu tibør pu na

(*Matiu 26.59-66; Mak 14.55-64; Luk 22.66-71*)

¹⁹ Le Uwumbør aatotoorninkpel baa Yesu waadidiliib aabør, ki baa u waah mək binib pu na aabør. ²⁰ Le Yesu bui u, “N-yoonn məmək, le m len binib məmək aanimbil ni, ki tuk bi Uwumbør aaliin, mmeen aadir ni, ni Uwumbør Aadichal ni, Juu yaab məmək aah kuuni nin chee na. Maa len tibør tibaa libəəl ni. ²¹ Ba ŋa aa baa mi? Baa binib bi ŋun maah len pu na ke m tuk bi kinye. Bi nyi maah len pu na.”

²² Yesu aah len kina na, le utu-tunn u si u chee na di uŋaal faa u, le ki baa u, “Uwumbør aatotoorninkpel chee le aa len kina aa?”

²³ Le Yesu bui u, “M yaa len tibəbir kan, mək binib ngbaan taah bir pu na. Maah len pu na yaa ŋan kan, ba ŋa aa faa mi?”

²⁴ Le Anas di Yesu tun Kayafas u ye Uwumbør aatotoorninkpel na chee. Tikululn beenin buu uŋaal.

Piita aah ki nee Yesu pu na

(*Matiu 26.71-75; Mak 14.69-72; Luk 22.58-62*)

²⁵ Simonn Piita aah si wol mmii pu na, le bi baa u, “Aa mu ye waadidiliib ponn ni ubaa la aa?”

Le u nee ki bui ke waa ye.

²⁶ Le Uwumbør aatotoorninkpel aanaagbiib ponn ni ubaa, u ye uja u Piita gaa per utafal na aana aabo ubaa na, baa u, “Maa ba kan si Yesu chee kisaak ngbaan ni ii?”

²⁷ Le Piita ki nee. Libuul ngbaan ni le ukooja wii.

Pailat aah jin Yesu tibør pu na
(*Matiu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5*)

²⁸ Le bi di Yesu nyan Kayafas aadichal ni, ki di u buen kitinŋ ngbaan aaninkpel aadichal ni, bi yin u ke Pailat. Ni nan ye lichakpitaa-woln la. Juu yaab aaninkpiib nan ban ke bi li bi chain ki ji Lakr-jer aajim,* nima le baa nan koo ni lidichal ngbaan ni. ²⁹ Nima pu le Pailat nyan lipaal bi chee, ki ti baa bi, “Ni galn uja ngbaan kinye?”

³⁰ Le bi bui u, “Uja ngbaan yaa kaa ba ye bakadaan kan, taa ba ga chuu u ŋa aanaal ni.”

³¹ Le Pailat bui bi, “Nimi nibaa gaa u ki ti ji u tibør, nimi aakaal aah dii pu na.”

Le bi bui u, “Taa kpa nsan ti ku unii.” ³² Baah len kina na, ni gbiin Yesu aah nan len pu ki mək binib waah ga nan kpo pu na.

³³ Le Pailat ki labr koo lidichal na ni, le ki yin Yesu, ki nan baa u, “Sin le ye Juu yaab aabør aa?”

³⁴ Le Yesu baa u, “Saah len pu na, aa len aabaa pu le aan binib le tuk si ke m ye Juu yaab aabør.”

³⁵ Le Pailat baa u, “M ye Juu yaab aanii la aa? Sin aabaa aanib ni Uwumbør aatotoorninkpiib le di si ŋa ŋa na. Aa ŋa ba?”

³⁶ Le Yesu bui u, “Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan. Maanaan yaa ba ye dulnyaa wee ni aanaan kan, maadidiliib ba ga jan kijaak, Juu yaab taa ŋmaa chuu mi. Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan.”

³⁷ Le Pailat baa u, “Aa sil ye ubør la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M dan dulnyaa wee ni ke m nan tuk binib mbamən la. Nima le cha bi ma mi. Unii umək ban mbamən na kan, u ga kii maah len pu na.”

³⁸ Le Pailat baa u, “Mbamən ye kinye?”

* **18:28** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbør nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na
(*Matiu 27.15-31; Mak 15.6-20;*
Luk 23.13-25)

Pailat aah len kina na, le u ki nyan lipaal Juu yaab chee, ki ti bui bi, “Maa kan waataani ubaa.³⁹ Nimi aakaal le ye ke m nyan unaagbiija ubaa lii Lakr-jer aajim yoonn. Ni ban ke m di Yesu, u ye Juu yaab Aabər na lii ii?”

⁴⁰ Le bi teen, “Taa di uja ngbaan lii. Di Barabas lii.” Barabas nan ye ufifiir la.

19

¹ Le Pailat di Yesu ɲa waatəb aajab aarjaal ni ke bi lue u ɲinaalab.

² Le bi luu ikokon aayikpupuk ki di chij u, ki di libəkumaln peen u, ³le ki choo ki nan dooni u, ki bui u, “Juu yaab Aabər, aa doon aa?” le ki joo binjaal gbaa u.

⁴ Le Pailat ki nyan lipaal, ki ti bui Juu yaab, “M ga di u nyan ni lipaal ni chee, aan ni bee ke maa kan waataani ubaa.” ⁵ Le Yesu nyan ni lipaal, ki beenin chik ikokon aayikpupuk ki pee libəkumaln ngbaan. Le Pailat bui bi, “Lik man, uja ngbaan sɔ.”

⁶ Uwumbər aatotoorninkpiib ni baatutum aah kan u na, le bi teen ke, “Kpaa u ndəpuinkoo pu, kpaa u ndəpuinkoo pu.”

Le Pailat bui bi, “Nimi nibaa kpaa u ndəpuinkoo pu man. Maa kan waataani ubaa.”

⁷ Le bi bui u, “Ti kpa nkaal la. Nkaal ngbaan aah dii pu na, u ɲeer nkun; ba pu? u len ke u ye Uwumbər Aajarəon la.”

⁸ Pailat aah ɲun ke Yesu bui ke u ye Uwumbər Aajarəon na, le ijawaan moo chuu u. ⁹ Le u ki gir koo lidichal ngbaan ni, ki ti baa Yesu, “Aa nyan ni la chee?”

Le Yesu aa len tibaa. ¹⁰ Le Pailat baa u, “Saan gar mi tibaa aa? Li nyi. M kpa mɲəon, ki ga ɲmaa di si lii, ki kpa mɲəon ki ga ɲmaa kpaa si ndəpuinkoo pu.”

¹¹ Le Yesu bui u, “Uwumbər yaa kaa tii si mɲəon kan, saan ɲmaa li kpa mɲəon ki ɲa mi nibaa. Nima pu na, unii u di mi ɲa aarjaal ni na, waatunwanbir jer siyaan.”

¹² Waah len kina na, nima le Pailat ban ke u di u lii; le Juu yaab teen ke, “Aa yaa di uja ngbaan lii kan, saa ye Ubərkpaa Siisa aajo; unii umək len ke u ye ubər na, u ye Siisa aadin la.”

¹³ Pailat aah ɲun kina na, le u ki nyan Yesu lipaal ki ti kal ubəjir aajal pu, bi yin nima chee ke “Ntakpateer paab.” Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke “Gabata.”

¹⁴ Ni nan ye Lakr-jer aajim yoonn la. Liyaadaal ngbaan nan ye kitaak ki ga ji ki woln Juu yaab aakpaakool daal na la. Ni nan ye kichakpiik ni, ki naahn tikur tiloob yoonn. Le Pailat bui Juu yaab, “Lik man, nimi aabər sɔ.”

¹⁵ Le bi teen, “Nyan u nima, nyan u nima, kpaa u ndəpuinkoo pu.”

Le Pailat baa bi, “M di nimi aabər kpaa ndəpuinkoo pu uu?”

Le Uwumbər aatotoorninkpiib bui u, “Taa ki kpa ubər ubaa ki kpee Siisa pu.”

¹⁶ Baah len kina na, le u di Yesu ɲa binjaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Baah kpaa Yesu ndəpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Mak 15.21-32;*
Luk 23.26-43)

Le bi gaa u, ¹⁷ ki cha u yoor waadəpuinkoo, le bi di u nyan kitij ponn ni, ki buen nibaa chee, bi yin nima chee ke “Kiyikpaɲ aapepel.” Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke “Golgota.” ¹⁸ Le butəb aajab ngbaan kpaa u ndəpuinkoo pu nima chee, le ki kpaa bijab bilee mu idəpuinke pu. Bi kpaa ubaa unɲangan wəb, ki kpaa uken unɲangii wəb. Le Yesu nan bi bikaasisik ni. ¹⁹ Pailat nan ɲmee ɲɲmeen ke, “Yesu u ye Nasaref aatin aanii, ki ye Juu

yaab Aabər na,” le ki di ηηmeen ngbaan tam waadəpuinkoo pu. ²⁰ Ni ηmee Juu yaab aaliin ponn ni, ni Rom yaab aaliin ponn ni, ni Griik yaab aaliin ponn ni. Baah nan kpaa Yesu ndəpuinkoo pu nin chee na aa daa kitin ni, nima pu na, Juu yaab pam le nan karn ηηmeen ngbaan. ²¹ Le Juu yaab aato-toorninkpiib bui Pailat, “Taa ηmee ke u ye Juu yaab Aabər. Nmeen ke uma le len ke u ye Juu yaab Aabər.”

²² Le Pailat bui bi, “Maah ηmee pu na, ni ηmee a.”

²³ Le butəb aajab bi kpaa u ndəpuinkoo pu na yakr waawan-peenkaan nfum munaa, bima binib binaa; le ki yoor waakpalk mu. Kikpalk ngbaan nan ye litamuln, kaa kpa baah ηal nin chee na. ²⁴ Nima pu le bi bui təb, “Taa cha ti kar kikpalk ngbaan. Cha ti too inaan, ki lik ke ulau ga ji ki.” Baah ηa pu na, ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke:

“Bi di maawanpeenkaan yakr tii təb,

ki too inaan maakpalk pu.”*

Nima le cha butəb aajab ngbaan ηa kina.

²⁵ Le Yesu aana, ni unawaa, ni Mari u ye Klopas aapuu na, ni Mari Magdalene, nan si gbək Yesu aadəpuinkoo. ²⁶ Le Yesu kan una ni waadidiir u u gee u na si gbək u. Le u bui una, “Nna, lik, aajapəon sə,” ²⁷ le ki bui waadidiir ngbaan mu, “Lik, aana sə.” Liyaadaal ngbaan, le udidiir ngbaan di Yesu aana koon waachiln ni.

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Mak 15.33-41; Luk 23.44-49*)

²⁸ Le Yesu bee ke u tun waatuln doo a. Le u bui ke, “Nnyunyuu chuu mi.” Waah len kina na, ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na.

²⁹ Le tiwanyukaan ni məon na gbii lisambil ki si nima chee. Le bi di nkiisuk bən ni ni, ki di ηa ndə pu, ki di ηa uməb ni ke u moor. ³⁰ Waah moor ni na, le u bui ke, “Maatuln doo a,” le ki gaa tiin, ki cha waawiin nyan, le u kpo.

Baah saa Yesu aasikakl pu na

³¹ Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aafuur daal na la. Likpaakool daal ngbaan nan ye nwiin sakpiin daal la. Nima le Juu yaab aa ban ke ηinikpol li beenin bi idəpuinke pu likpaakool daal. Nima le bi bui Pailat ke u cha waajab ti gbaa kool bitaa, aan bi kpo mala, aan bi chuu nyan bi idəpuinke pu. ³² Le waajab dan nan gbaa kool bijab bi lee idəpuinke pu Yesu chee na aataa. Bi gbaa kool ubaa aataa, ki ti gbaa koo uken mu aataa. ³³ Baah ti fuu Yesu chee na, bi mui u kpo a, nima le baa gbaa kool utaa. ³⁴ Le butəb aaja ubaa di kigbalk saa Yesu aasikakl. Libuul ngbaan ni, le nsin ni nnyun nyan. ³⁵ Uja u kan kina na tuk binib waah kan pu na, aan ni mu tii naadii. Waah len pu na, ti gbii. U nyi ke u len mbaməon la. ³⁶ Bi ηa Yesu kina ke ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke, “Waakpab ponn ni libaa aan koo.”† ³⁷ Uwumbər Aagban ki len ke, “Bi ga lik uja u bi saa u na.”‡

Baah sub Yesu pu na

(*Matiu 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56*)

³⁸ Tə, Josef, u nan ye Arimatea aatin aanii na, mu nan bi nima. U nan ye unii u dii Yesu na, ki mu san Juu yaab ijawaan, kaa cha binib nyi. Uja ngbaan nan buen ti mee Pailat ke u cha u nyan Yesu aawon ndəpuinkoo pu. Le Pailat kii. Le u buen ti nyan u ndəpuinkoo pu. ³⁹ Nikodemus, u nan dan Yesu chee njan kinyeek na, mu nan fuu ni,

* **19:24** : Lik Ilahn 22.18. † **19:36** : Lik Nnyam 12.46; Nkahn 9.12; Ilahn 34.20. ‡ **19:37** : Lik Sekaria 12.10.

ki joo ni tulalee. Ni nan ye tulalee u bi yin u ke mir na, ni tulalee u bi yin u ke alos na, aan bi di njmal tob ni la. Tulalee ngbaan aanyunyuun ga pii botomɔn. ⁴⁰ Le bi di likekenyaan ni tulalee ngbaan poo Yesu aawon. Juu yaab yaa ban bi sub linikpol kan, bi nani kina la. ⁴¹ Baah kpaa Yesu nin chee na, n̄subil aasuɪ aasaak kibaa nan bi nima. Bi nan gbii kitakpaluŋ kibaa nima chee. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁴² Kitakpaluŋ ngbaan aah kaa daa nima chee na, le bi di Yesu aawon ti sub ki ponn ni. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

20

Yesu aa ki bi likaakul na ni
(*Matiu 28.1-8; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12*)

¹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene buen likaakul ngbaan chee. Ni nan ye lichakpitaawoln, ki laa boɔn. Waah ti fuu likaakul chee na, le u kan ke litakpal li bi nan di lenj likaakul aamɔb na, aa ki bi. ² Le u san buen Simonn Piita ni Yesu aadidiir uken u Yesu gee u na chee, le ki ti bui bi, “Bi nyan Tidindaan aawon likaakul ni a. Taa nyi baah di ti n̄a nin chee na.”

³ Le Piita ni Yesu aadidiir uken ngbaan fii san buen likaakul ngbaan chee. ⁴ Le Yesu aadidiir uken ngbaan san jer Piita ki puen fuu li chee, ⁵ le ki ti boon ki gbuun lik, ki mui njikeken ngbaan le dɔ. Waa koo likaakul na ni. ⁶ Le Simonn Piita, u paan ni puwɔb na mu fuu ni, le ki koo likaakul na ni, ki mui njikeken ngbaan dɔ. ⁷ U mui likekeln li bi nan di poo uyil na kpab, ki dɔ libaa. ⁸ Le Yesu aadidiir u puen fuu ni likaakul chee na mu koo, ki kan, le ki tii naadii. ⁹ Baa nan kee bee Uwumbɔr Aagban aah len pu na aatataa, ke Yesu ga fikr nkun ni. ¹⁰ Le bi gir kun.

Yesu aah di ubaa mɔk Mari Magdalene pu na

(*Matiu 28.9-10; Mak 16.9-11*)

¹¹ Tɔ, Mari nan beenin si likaakul na chee ki wii. Waah si wii na, le u boon ki gbuun lik li ponn ni, ¹² le ki kan Uwumbɔr aatuuntiib bilee bi pee tiwanpiln na ka Yesu aawon aah ba dɔ nin chee na. Ubaa nan ka uyil aah ba bi ni wɔb na, le uken mu ka utaa aah ba bi ni wɔb na. ¹³ Le bi baa u, “Upii, ba n̄a si aa wii?”

Le u bui bi, “Bi nyan Ndindaan aawon la. Maa nyi baah di ti n̄a nin chee na.”

¹⁴ Waah len kina na, le u fenn lik upuwɔb, ki mui Yesu si, kaa nyi ke Yesu ye. ¹⁵ Le Yesu baa u, “Upii, ba n̄a si aa wii? Aa ban n̄ma?”

Mari nan nyi ke uja u kii kisaak na ye. Le u bui u, “Maaninkpel, aa yaa di waawon n̄a nin chee na kan, mɔk mi, m ti yoor.”

¹⁶ Le Yesu bui u ke, “Mari.”

Le u fenn, ki bui u Juu yaab aaliin ni ke, “Raboni.” Naatataa le ye ke “Umɔmɔkr.”

¹⁷ Le Yesu bui u, “Taa meeh mi. Maa kee buen paacham, Nte Uwumbɔr chee. Li cha ki ti tuk nnaabitiib ke m cha paacham, Nte u ye Maawumbɔr na chee la, u ye ni mu Aate, ki ye ni mu Aawumbɔr na.”

¹⁸ Le Mari Magdalene buen ti tuk bi, “M kan Tidindaan a,” le ki tuk bi Yesu aah tuk u tibɔr ti na.

Yesu aah di ubaa mɔk waa-didiliib pu na

(*Matiu 28.16-20; Mak 16.14-18; Luk 24.36-49*)

¹⁹ Tɔ, Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aajook le Yesu aadidiliib bi kidiik ni, ki lan; ba pu? bi nan san Juu yaab ijawaan. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsu-udoon man.” ²⁰ Waah len kina na, le u taln un̄aal ki mɔk bi baah nan kpaa un̄aal ponn ni ipiin pu na, le ki mɔk bi baah nan saa usikakl kigbalk pu na. Waadidiliib aah kan u na, le bi kpa mpopiin pam. ²¹ Le u

ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man. Nte Uwumbɔr aah tun ni mi pu na, kina le m mu tun nimi.” ²² Waah len kina na, le u fuur lii bi pu, le ki bui bi, “Gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan man. ²³ Ni yaa di cha pinn binib baatunwanbir kan, bi ga kan chapinn. Ni yaa kaa di cha pinn bi kan, baan kan chapinn.”

Yesu aah tuk Tomas pu na

²⁴ Tomas, u bi yin u ke Kijaan, aan u ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, aa nan bi bikaasisik ni buyoonn Yesu dan na. ²⁵ Le Yesu aadidiliib biken tuk u, “Ti kan Tidindaan a.”

Le u bui bi, “M yaa kaa kan baah nan kpa unjaal ponn ni ipiin pu na aabue, ki di njanbik baan njibue ngbaan ponn ni, ki di njaal baan baah nan saa usikakl kigbalk pu na aabuer ponn ni kan, maan pak naah len pu na.”

²⁶ Tɔ, le iwiin iniin jer. Le Yesu aadidiliib nan ki bi kidiik ni. Tomas mu nan bi bi chee. Bi nan lanj kidiik a. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui ke, “Ni li kpa nsuudoon man,” ²⁷ le ki bui Tomas, “Di aanjanbik baan njaal aabue ponn ni, ki di aanjaal baan nsikakl aabuer mu ponn ni, aan ki gaa mi ki kii, aan ki taa ki beeni.”

²⁸ Tomas nan bui u, “Aa ye Ndinnaan ni Maawumbɔr la.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Saah kan mi na le aa gaa mi ki kii. Uwumbɔr aanyoor bi binib bi kaa kan mi aan ki gaa mi ki kii na pu.”

Nitaa nji pu bi nme kigbanj kee na

³⁰ Tɔ, Yesu nan tun lijinjir aatun njiken pam waadidiliib aanimbil ni. Ni mɔmɔk mu aa bi kigbanj kee ni.

³¹ Bi nme nimina ke ni pak ke Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Uwumbɔr Aajapɔn. Ni yaa gaa u ki kii kan, u pu le ni ga li kpa limɔfal.

21

Yesu aah ki di ubaa mɔk waadidiliib pu na

¹ Nee aapuwɔb le Yesu di ubaa mɔk waadidiliib nnyusakpem chee, bi yin mu ke Tiberias (ki ki yin mu ke Galilee). Kina le u nan di ubaa mɔk bi. ² Simonn Piita ni Tomas u bi yin u ke Kijaan na, ni Natanael u nyan ni Kana aatinj ki bi Galilee aatinj ni na, ni Sebedee aajapɔtib bilee na, ni Yesu aadidiliib bilee biken nan bi tɔb chee. ³ N-yoonn ngbaan le Simonn Piita bui bi, “M cha m ti chur ijan la.”

Le bi bui u, “Ti mu ga dii si.” Le bi buen ti koo bunɔb ni, ni di ti woln, baa kan nibaa.

⁴ Nwiin aah laa puu ni na, le Yesu sil nnyun aagbaan. Bididiliib ngbaan aa nan nyi ke Yesu ye. ⁵ Le u baa bi, “Binachipɔm, naa kan ijan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan.”

⁶ Le u bui bi, “Di kipɔk ngbaan di mee bunɔb aanjangii wɔb man, le ni ga kan.” Le bi mee ki chuu ijan pam, le kaa nmaa yoor.

⁷ Le Yesu aadidiir u Yesu gee u na bui Piita, “Tidindaan ye.” Baah nan bi ban ijan na, bi nan yii njikpatambinn baanja la. Simonn Piita aah nun ke Tidindaan ye na, le u yoor waabɔkul ki di peen, le ki lir nnyun ni ki cha u chee. ⁸ Waadidiliib bi gur na nan bi bunɔb ngbaan ni ki dar kipɔk ki gbii ijan na, ki choo nnyun aagbaan. Nnyun aagbaan aa nan daa. Ni naahn njisanj ikui ilee la. ⁹ Baah ti fuu nnyun aagbaan ki nyan bunɔb ni na, bi mui nkoon aamii bi, ujan pu mu ni, le boroboro mu bi. ¹⁰ Le Yesu bui bi, “Li joo ni naah chuu ijan i na ngem.”

¹¹ Le Simonn Piita ki koo bunɔb na ni ki ti gbiln kipɔk na, ki joo dar cha n-gbaan. Kipɔk ngbaan nan gbii ijan sakpiin. Ijan ngbaan nan ye nkub ni piinjmu ni itaa. Yaah po wiir kina na, kipɔk ngbaan aa nan kar. ¹² Le Yesu bui bi, “Dan nan ji man.” Waadidiir ubaa aa nan kaa

u baa u, “Si ŋma ye?” ba pu? bi nyi ke Tidindaan ye. ¹³ Le Yesu dan nan yoor boroboro ni ijan ki di tii bi.

¹⁴ Yesu aah nan fikr nkun ni ki joo ubaa mək waadidiliib na, nimina le nan ŋa taataa.

Yesu aah tuk Piita pu na

¹⁵ Baah jin tijikaar ngbaan doo na, le Yesu baa Simonn Piita, “Simonn, Jonn aajapɔɔn, aa gee mi ki jer tiwan nimina aa?”

Le u bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapihbi,” ¹⁶ le ki ki baa u lelee, “Simonn, Jonn aajapɔɔn, aa gee mi ii?”

Le u ki bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si la.”

Le Yesu bui u, “Li kii maapiih,” ¹⁷ le ki ki baa u taataa, “Simonn, Jonn aajapɔɔn, aa gee mi ii?”

Le Simonn Piita aasui bii; ba pu? u nan baa u nfum mutaa mək, “Aa gee mi ii?” Le u bui u, “Ndindaan, aa nyi tiwan məmək. Aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapiih. ¹⁸ M tuk si mbamɔn la, saah nan ye unachipɔɔn na, aa nan peeni saawanpeenkaan, ki chaa saah gee nin chee na. Aa yaa ti por kan, aa ga taln aɔɔaal, unii ubaa le ga peen si, ki yoor si buen saah kaa gee nin chee na.” ¹⁹ U nan bui Piita kina ke u mək u, uma Piita aah ga kpo ki nyuŋ Uwumbɔr pu na. Waah len kina na, le u bui u, “Li dii mi.”

²⁰ Le Piita fenn upuwɔb, ki kan Yesu aah gee waadidiir u na paa ni bi pu. Waadidiir ngbaan ye unii u nan foor duun Yesu, baah nan bi ji tijiir buyoonn na, ki nan baa u ke, “Ndindaan, ŋma ga koooh si?” na. ²¹ Piita aah kan u paani bipuwɔb na, le u baa Yesu, “Ndindaan, ba ga ŋa uja wee?”

²² Le Yesu bui u, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabɔr aa? Li dii mi.”

²³ Nima le Yesu aanib bui ke waadidiir ngbaan aan kpo. Yesu ma aa bui ke waan kpo, u po bui le ke, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabɔr aa?”

²⁴ Waadidiir ngbaan le ye unii u tuk binib tibɔr tee, ki ŋmee ti kigbanj kee ni na. Ti bee ke waah len pu na gbii.

²⁵ Tiwan pam aabɔŋ le Yesu ŋa, bi mu aa ŋmee ni məmək. Bi yaa ba ŋmee ni məmək kan, maa dak ke bi ba ga kan mpaan dulnyaa ni ki bil baah ŋmee tigbann ti na.

Yesu Aakpambalb aah tun LITULN pu na

¹ Njɔ Teofilus, min Luk nan ηmee njan aagban̄ ke m tuk si Yesu aah nan ηa pu na mɔmɔk, ni waah mɔk binib pu na mɔmɔk, n-yoonn mu u nan piin waatuln ² ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr di u buen paacham na. Waah nan bi dulnyaa wee ni na, le u lee waakpambalb. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le u nan tuk waakpambalb ngbaan baah ga ηa pu na, le Uwumbɔr nin di u buen paacham. ³ Waah kpo ki fikr nkun ni na, le u di ubaa mɔk bi n-yoonn n-yoonn, le ki ti saa iwiin imonko ilee, ki mɔk bi chain ke u sil kpa limɔfal. Binimbil nan kan u. Le u len bi chee, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aah bi pu na. ⁴ Waah nan laa bi bi chee na, le u bui bi, “Ni taa nya Jerusalem ni. Ni li bi nima, ki ti saa bundaln Nte Uwumbɔr ga tii nimi Waafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti na. Ni nan ηun tipuur ngbaan pu m chee la. ⁵ Mbamɔn, Jɔnn nan muin binib nnyun ni. Naan ki yunn, le m ga di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Uwumbɔr aah di Yesu buen paacham pu na

⁶ Yesu aakpambalb aah kuun u chee na, le bi baa u, “Tidindaan, dandana wee, aa ga nyan timi Israel yaab timi aadim aajaal ni, ki ki giin timi aanaan tii timi ii?”

⁷ Le Yesu tuk bi, “Bundaln Nte Uwumbɔr ga ηa waah ban pu na, aa ye nimi aabɔr. Ti bi u chee la. ⁸ Waafuur Nyaan yaa nan gbiin nimi kan, ni ga li kpa waapɔɔn, ki ga li ye maaseeraadam Jerusalem ponn ni, ni Judea aatim mɔmɔk

ni, ni Samaria aatim ni, ni dulnyaa aanaan mɔmɔk ni.” ⁹ Waah len kina na, le Uwumbɔr di u buen paacham, binimbil ni. Le ntaalangbam biin u pu. Baa ki waa u.

¹⁰ Le bi beenin si lik waah cha paacham pu na. Libuul ngbaan ni, le bijab bilee nan sil bi chee,* ki pee ηjikekepipiin, ¹¹ ki baa bi, “Galilee aanib, ba pu ni si lik paacham kina? Yesu, u Uwumbɔr nyan u ni chee buen paacham na, u ga gir ni. Ni kan waah buen pu na. Kina, le u ga nan ki gir ni.”

Baah nyan unii ke u leη Judas aaleleη pu na

¹² N-yoonn ngbaan, Yesu aakpambalb nan bi lijuol libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. Naa daa Jerusalem. Ni naahn limalgeln la. Le bi nyan nima, ki gir buen Jerusalem. ¹³ Baah ti fuu Jerusalem na, le bi koo baah koo kidiik ki ponn ni na. Kidiik ngbaan nan ye paacham aadiik la. Le Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni Andru, ni Filip, ni Tomas, ni Batolomiu, ni Matiū, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Simonn u nan ban u kuln waatinj aadim na, ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na, mɔmɔk nan bi kidiik ngbaan ni. ¹⁴ Le bi ni Mari u ye Yesu aana na, ni bipiib bibaa, ni Yesu aanaatiib, mɔmɔk kuuni tɔb chee, ki kpaani kimɔbaan, ki mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk.

¹⁵ N-yoonn ngbaan, le binib bi dii Yesu na nan kuun tɔb chee. Bi ga nan li fuu binib nkub ni moninko. Le Piita fii sil bikaasisik ni, ki bui bi, ¹⁶ “Nnaabitiib, n-yaayoonn na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha Ubɔr David len Judas aabɔr. Ni ηmee Uwumbɔr Aagban̄ ponn ni. Naah ηmee pu Uwumbɔr Aagban̄ ponn ni na, see ni ηa kina. Judas le nan mɔk binib Yesu aah bi nin chee na, le bi ti chuu u. ¹⁷ Judas nan ye timi Yesu aakpambalb ponn ni

* **1:10** : Bijab bilee ngbaan nan ye Uwumbɔr aatuuntiib la.

ubaa la. Yesu nan nyan u, ke u tun Uwumbər aatuln ti chee.”

¹⁸ U ŋa tiwan ni kaa ŋan na, le ki kan ŋimombil, ki daa bukpaab. Le u lir kitin bukpaab ngbaan ponn ni, ki kpo. Upuul nan puu, le ti-neer məmək nyan. ¹⁹ Binib bimək bi Jerusalem na nan ŋun waabər. Nima pu na, baaliin ponn ni, bi yin bukpaab ngbaan ke Akeldama aakpaab. Naatataa le ye ke “Nsin aakpaab.”

²⁰ “N-yaayoonn na, Ubər David nan ŋmee Judas aabər, Uwumbər aalahn aagban ponn ni ke,

‘Taa cha tiwan nibaa ki li bi waadichal ni.

Taa cha unii ubaa ki li bi li ponn ni.’†

U nan ki ŋmee Judas aabər ke,

‘Cha unii uken leŋ waaleleŋ.’ ‡

²¹⁻²² Piita nan ki len ke, “Nima pu na, ni neer ke unii ubaa ki kpee ti pu, ki li ye seeraadaan, ki tuk binib ke Tidindaan Yesu fikr nkun ni. Ti ban unii u nan chuun ŋisachun ti ni Tidindaan Yesu chee, n-yoonn mu Jonn nan muin Yesu nnyun ni na, ki ti saa bundaln Uwumbər nyan Yesu ti chee ki di u buen paacham na.”

²³ Piita aah len kina na, le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Josef Basabas Justus ki yin uken ke Matias. ²⁴⁻²⁵ Le bi mee Uwumbər ke, “Tidindaan, aa nyi binib məmək aasui ni aah bi pu na. Mək timi unii u aa lee u na bijab bilee ngbaan ponn ni aan u li ye saakpambal ki gaa lituln li Judas nan di cha ki buen nin chee neer u na.”

²⁶ Baah mee Uwumbər doo na, le bi di ŋitakpabil tii bi, ke bi lik baah ga lee uja u na. Nimina nan mək bi ke bi ga lee Matias la. Le bi di u kpee Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na pu.

2

Uwumbər Aafuur Nyaan aah nan fuu ni pu na

¹ Juu yaab aawinyaan mubaa nan saa. Bi yin mu ke Pentekost daal. Le binib bi dii Yesu na məmək bi kidiik kibaa ni. ² Libuul ngbaan ni, le bi ŋun kifuuk nyan ni kitaapaak. Ni nan bi ke libuln pəpəəl aah kpa kifuuk pu na, ki nan gbiin lidichal li bi ka li ponn ni na. ³ Le bi kan tiwan nibaa, ni bi ke imiigaal na, ki nan tən bi məmək aayil paab. ⁴ Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin bi məmək. Le bi len iliin yayan, Uwumbər Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

⁵ N-yoonn ngbaan le Juu yaab nan bi Jerusalem ni. Bi nan ye binib bi pak Uwumbər na, ki nyan ni ŋinibol məmək ponn ni dulnyaa wee ponn ni. ⁶ Le bi ŋun Yesu aanib len iliin yayan. Le bi kuun ni nima, ki wiir. Le bi məmək ŋun bi len baaliin ibaabaa. Le ni muk bi nima chee, ki gar bi pam. ⁷ Le bi bui ke, “Bijab bi len kina na məmək ye Galilee aatinj aanib la. ⁸ Bi ŋa kinye aan ki len timi aaliin aabən kina? Ti ŋun bi len ti məmək aaliin ibaabaa la. ⁹ Timi bibaa nyan ni Patia aatinj ni, bibaa mu nyan ni Media aatinj ni, bibaa mu nyan ni Elam aatinj ni, bibaa mu nyan ni Mesopotamia aatinj ni, bibaa mu nyan ni Judea aatinj ni, bibaa mu nyan ni Kapadosia aatinj ni, bibaa mu nyan ni Pontus aatinj ni, bibaa mu nyan ni Asia aatinj ni, ¹⁰ bibaa mu nyan ni Frijia aatinj ni, bibaa mu nyan ni Pamfilia aatinj ni, bibaa mu nyan ni Ijpt aatinj ni, bibaa mu nyan ni Libia aatim mu bi Sairene aatinj chee na, bibaa nan ye Juu yaab, ni Biniyayam bi kpeln bibaa ki dii Juu yaab aasan na, ki nyan ni Rom aatinj ni na, ¹¹ bibaa mu nyan ni Krete aatinj ni, bibaa mu nyan ni Arabia aatinj ni. Ti məmək ŋun bi

† 1:20 : Lik Ilahn 69.25. ‡ 1:20 : Lik Ilahn 109.8.

len timi aaliin ki mooni Uwumbør aah tun lijnjiir aatun pu na.”¹² Le ni gar bi mòmək, ki cha bilan ñmal. Le bi baa tøb, “Naatataa ye kinye?”

¹³ Le bibaa mu ñani bi mbənyun ki bui ke bi nyun ndaan le ki gbii.

Piita aah tuk bi Uwumbør aaliin pu na

¹⁴ Le Piita ni Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na fii sil. Le Piita len mpəən pu, ki tuk kinipaak ngbaan, “Nnaabitiib, Juu yaab, ni nimi bimək bi Jerusalem ni na, ni li pel mbaməm, ki ñun maah ga len pu na. ¹⁵ Ni dak ke binib ngbaan nyun ndaan gbii la. Baa nyun. Dandana, ni ye tikur tiwae kichakpiik ni la. Nima pu na, baa nyun ndaan. ¹⁶ Baah len iliin yayan pu na, ni ye Uwumbør aabənabr Joel aah nan len pu na la. Joel nan len ke Uwumbør len ke:

¹⁷ ‘N-yoonn mu choo na,
m ga di Maafuur Nyaan ña
binib mòmək pu.

Nijapətiib ni nibisatiib ga nabr min
Uwumbør aah len pu na.

Nimi aanachipəm ga kan lijn-
jiir aawan.

Nimi aaninkpiib ga dañ tidañ.

¹⁸ N-yoonn ngbaan, m ga nan di
Maafuur Nyaan

ña maanaagbiijab ni maanaag-
biipiib mu pu,

le bi ga nabr maah len pu na.

¹⁹ M ga ña lijnjiir aatun kitaapaak
ni, ni kitiñ pu;

nsin, ni mmii, ni inmanyuu ga li
bi;

²⁰ nwiin ga bəln, le unmal mann ke
nsin na,

waahr aan Uwumbør aawiin
daal nin fuu ni.

Mu ga li ye nwiin sakpiin mu
kpa liyimbil na.

²¹ Liyaadaal ngbaan, unii umək
mee Uwumbør na le ga
ñmar.’ ”*

²² Tə, Piita ki len ke, “Israel yaab,
li pel man. Uwumbør ban ke u mək
binib ke uma le tun ni Yesu, u ye
Nasaref aatiñ aanii na. Nima pu le
u cha u ñani lijnjiir aatun, ni lituln
li kpa liyimbil na, nimi ponn ni.
Nimi nibaa nyi kina. ²³ Uwumbør
aageehn pu le bi nan di Yesu ña
niñaal ni. Uwumbør nan nyi ke bi
ga ña kina. Le ni di u ña mbiindam
aanaal ni ke bi ti kpaa u ndəpuinkoo
pu, ki ku u. Nima pu na, nimi le ku
u. ²⁴ Uwumbør le fikr u nkun ni ki
bii nkun aapəən, kaa cha nkun joo
u. ²⁵ Ubər David nan len Yesu aabər
ke,

‘M nan kani Tidindaan m chee
n-yoonn mòmək.

U bi ññangii wəb, ki biin m pu,
ke tiwan nibaa taa muk mi.

²⁶ Nima pu na, m kpa mpopiin, ki
len mpopiin aaliin,

²⁷ le ki kpa limakl ke saan cha
maawiin bee kitekpiitiñ ni.

M ye saabo u ye chain na, le saan
cha maawon bur.

Nima le m bi dulnyaa wee ni ki kpa
nsuudoon.

²⁸ Aa nan mək mi liməfal aasan.

Saah bi m chee pu na, le m kpa
mpopiin pam.’ ”†

²⁹ Le Piita ki len ke, “Nnaabitiib,
m ban m tuk nimi tiyaaja David
aabər chain la. U nan kpo, le bi
sub u. Din pu na, waakaakul bi
do. ³⁰ U nan ye Uwumbør aabənabr
ubaa la, ki nyi ke Uwumbør puu
tipuur ke u ga ña uma David uyaa-
bil ubaa ubər, ke uma David aah
ye ubər pu na. ³¹ David nan nyi
Uwumbør aah ga ña pu na. Nima
pu na, u nan len ke Uwumbør ga
nan fikr Kristo u gaa timi lii na
nkun ni, kaan cha u bee kitekpiitiñ
ni. Waawon aa bur. ³² Uwumbør
fikr Yesu nkun ni. Tinimbil kan
u, le ti tuk binib. ³³ Uwumbør
nyuñ Yesu, ki di u kaan unangii wəb.
U gaa Nfuur Nyaan Ute Uwumbør
chee, uma Uwumbør aah nan puu
tipuur ti ke u ga tii u na. Naah kan

* 2:21 : Lik Joel 2.28-32. † 2:28 : Lik Ilahn 16.8-11.

pu na, ni naah n̄un pu dandana wee na, ye Uwumb̄or Aafuur Nyaan le u di ŋa ti ni. ³⁴ David aa nan buen paacham. U mu nan len ke,

‘Uwumb̄or bui Ndindaan ke: Kal ŋŋangii w̄ob,

³⁵ ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim m̄om̄ok na.’ †

³⁶ Le Piita ki len ke, “Israel yaab m̄om̄ok, m ban ke ni sil bee ke ni ye Yesu aab̄or le m len. Nimi le kpa a u nd̄opuinkoo pu. Uwumb̄or le m̄ok ke uma Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Tidindaan.”

³⁷ Kinipaak ngbaan aah n̄un Piita aah len pu na, le ni muk bi sakpen. Le bi baa Piita ni Yesu aakpambalb biken na, “Tinaabitiib, ti ga ŋa kinye?”

³⁸ Le Piita bui bi, “Ni m̄om̄ok kpeln nimi aabimbin, ki cha ti muin nimi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Le Uwumb̄or ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, ki tii nimi ipiin i ye Waafuur Nyaan na. ³⁹ Tidindaan Uwumb̄or nan puu tipuur ke u ga di Waafuur Nyaan tii nimi, ni nimi aabim, ni binib bi bi ni daa na: u ga tii binib bi u ga yin bi na m̄om̄ok.”

⁴⁰ Le Piita di tib̄or ti wiir na tuk bi Yesu aab̄or, le ki sur bi ki bui bi, “P̄oon nibaa man ki ŋmar, ki nya ntafadaan mu ga pii titunwanbirdam ngbaan na ni.” ⁴¹ Le bi muin binib bi gaa Piita aah len pu na nnyun ni. Liyaadaal ngbaan le binib ŋichur ŋitaa ŋmar, ki kpee bi pu. ⁴² Binimbil nan man ke bi bae Yesu aab̄or, waakpambalb chee. Bi m̄om̄ok nan kpaan kim̄abaan, ki ji t̄ob chee tijikaar, ki kpaani t̄ob chee ki mee Uwumb̄or.

Yesu aanib aabimbin aah nan bi pu na

⁴³ Uwumb̄or nan cha Yesu aakpambalb tun lijinjir aatun pam. Nima pu na, binib m̄om̄ok nan san Uwumb̄or. ⁴⁴ Le binib bim̄ok gaa Yesu ki kii na kpaan t̄ob chee, ki

di baawan yakr t̄ob. ⁴⁵ Binib nan kooch baah kpa tiwan ni na, ki di ŋimombil ngbaan yakr t̄ob, baah ban pu na. ⁴⁶⁻⁴⁷ Idaa m̄om̄ok bi nan kuuni Uwumb̄or Aadichal ni, ki kpaani bido ki ji tijikaar, ki pak Uwumb̄or, ki kpa mpopiin, ni tibulchinn. Le binib m̄om̄ok pak bi. Tidindaan nan joo binib bi ŋmar na kpa e waanib pu idaa m̄om̄ok la.

3

Baah cha uw̄ob p̄ok pu na

¹ Daalbaadaal, tikur titaa yoonn, Piita ni J̄onn nan buen Uwumb̄or Aadichal ni. Ni nan ye limeel yoonn la. ² Uja ubaa nan bi nima ki ye uw̄ob. Baah nan ma u na, u nan ye uw̄ob la. Bi nan yoor u kaani Uwumb̄or Aadichal aabisam̄ob chee idaa m̄om̄ok. Bi yin mbisam̄ob ngbaan ke “Mbisam̄ob Nyaan.” Bi nan joo u kaani nima chee ke u li mee binib bi koo ni Uwumb̄or Aadichal ni na, ke bi tii u ŋimombil.

³ Le u kan Piita ni J̄onn bi koo Uwumb̄or Aadichal ni. Waah kan bi na, le u mee bi ke bi tii u tiwan.

⁴ Le Piita ni J̄onn lik u. Le Piita bui u, “Lik timi.” ⁵ Le u lik bi, ki dak ke bi ga tii u tiwan la. ⁶ Le Piita bui u, “Maa kpa ŋimombil. M ga tii si maah kpa ni na la. Yesu Kristo u ye Nasaref aatinj aanii na aayimbil pu, m tuk si la, fii chuun.” ⁷ Le Piita chuu un̄angii, ki fiin u. Le u fii sil. Libuul ngbaan ni, le utaagben p̄ok.

⁸ Le u fii yuk, ki sil utaa pu, ki piin ki chuun gonni, le ki dii bi, ki koo Uwumb̄or Aadichal ni, ki bi chuun, ki yukr, ki pak Uwumb̄or. ⁹ Le kinipaak m̄om̄ok kan u bi chuun ki pak Uwumb̄or. ¹⁰ Le bi bee ke u ye uwanmeer u nan ka Uwumb̄or Aadichal aabisam̄ob nyaan chee na. Waah p̄ok na, le ni gar bi pam.

Piita aah tuk binib Uwumb̄or Aadichal ni pu na

11 Uja ngbaan aah laa joo Piita ni Jɔnn na, le binib ngbaan mɔmɔk san buen bi chee kikaakpaak kibaa ni, bi yin ki ke “Solomonn aakaakpaak.” Ni nan gar bi pam. 12 To, Piita aah kan bi na, le u baa bi, “Israel yaab, ba pu ni gar nimi? Ba pu ni lik timi kina? Ni dak ke ni ye tibaa aapɔɔn le cha uja wee pɔɔk aa? Ni dak ke ni ye timi aabimbin mu bi chain na pu uu? Ni mu aa ye kina. 13 Uwumbɔr le cha u pɔɔk. Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr, u ye tiyaajatiib Aawumbɔr na, nyun Waabo Yesu la. Nimi le nan di Yesu kooh, le ki yii u Pailat chee. Pailat nan ban u di u lii, le naa kii. 14 Yesu le ye unii u Uwumbɔr nyan u aan u ye uninyaan na. Le ni yii u, ki bui Pailat ke u di unikur lii. 15 Ni ku Yesu u tii timi limɔfal na. Le Uwumbɔr fikr u nkun ni. Timi le ye waaseeraadam ke u fikr nkun ni a. 16 Ni kan uja wee, ki bee u. Yesu aayimbil le kpa mpɔɔn, le ki cha u pɔɔk. Waah ɲa Yesu aayimbil naadii pu na, nima le cha u pɔɔk. U gaa Yesu ki kii, le uma Yesu tii u laafee ninimbil ni.

17 “Nnaabitiib, m nyi ke ni ni nimi aaninkpiib aah ku Yesu pu na, naa nyi naah tun lituln li na. 18 N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan cha waabɔnabtiib mɔmɔk len ke Waanii Kristo* ga nan ji falaa. Baah len pu na, le Uwumbɔr cha ni ɲa kina. 19 Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man, ki dii Uwumbɔr aasan. Ni yaa ɲa kina kan, Uwumbɔr ga di cha pinn nimi aatunwanbir, ki tii nimi lifuur, 20 ki ki tun ni Yesu ni chee, aan ni ɲmar. Uma le ye Kristo, u Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii nimi na. 21 Uma Yesu le ga li bi Uwumbɔr do ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr ga toor tiwan mɔmɔk na. N-yaayoonn na, Uwumbɔr aabɔnabtiib bi bi

chain na nan len tibɔr timina. 22 Uwumbɔr aabɔnabr Moses nan len ke, ‘Nidindaan Uwumbɔr ga tun ni ubɔnabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la. Li keei waah ga len tibɔr ti na mɔmɔk man. 23 Unii umɔk kaa kii ubɔnabr ngbaan aah ga len pu na, Uwumbɔr ga yakr u, ki nyan ni u waanib ponn ni, ki ku u.’† 24 Uwumbɔr aabɔnabtiib bimɔk nan len tibɔr na, Samuel ni bibɔnabr bi mu nan paan ni u pu na, mu nan len tibɔr timina. 25 Nimi le ye bibɔnabtiib ngbaan aayaabitiib. Uwumbɔr nan puu tipuur tii niyaajatiib. Nimi le yeh tipuur ngbaan. Uwumbɔr nan tuk Abraham ke u ga ɲa tinyoor ɲa ɲinibol ɲimɔk bi dulnyaa wee ni na pu, uma Abraham aayaabil pu.‡ 26 Nima pu na, Uwumbɔr nan nyan Waabo, ki nan tun ni u ni chee ɲjan, ke u nan ɲa nimi tinyoor; u cha ni di cha nimi aatunwanbir; tinyoor ngbaan le na.”

4

Juu yaab aaninkpiib aah jin Piita ni Jɔnn tibɔr pu na

1-2 Piita ni Jɔnn nan laa beenin len tibɔr kinipaak ngbaan chee, ki tuk bi ke Yesu fikr nkun ni a, ke waah fikr nkun ni na, binib bi kpo na mu ga nan fikr nkun ni. Le Uwumbɔr aatotoortiib, ni Uwumbɔr Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Sajusii yaab mu fuu ni nima, kaa gee Piita ni Jɔnn aah tuk kinipaak ngbaan pu na, 3 le ki gee liɲuul bi pu, ki chuu bi, ki di ɲa kiyondiik ni. Naah ye kijook na, le bi cha bi bi kiyondiik ni, ki ti woln kitaak. 4 Binib bi ɲun Piita ni Jɔnn aah len pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Bijab bi gaa u ki kii na ga nan li fuu ɲichur ɲiɲmu.

* 3:18 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

† 3:23 : Lik Ikaal 18.15, 18, 19. ‡ 3:25 : Lik Mpiin 22.18; 26.4.

⁵ Naah woln kitaak na, le Juu yaab aayidam, ni bibøjirb aaninkpiib, ni Uwumbør aakaal aaməmək nan kuun Jerusalem ponn ni. ⁶ Bi ni Uwumbør aatoorninkpel u bi yin u ke Anas na, ni Kayafas, ni Jønn, ni Aleksanda, ni utotoorninkpel do yaab biken, nan kuun tøb chee. ⁷ Le bi cha Piita ni Jønn sil binimbiin ni, le ki baa bi, “Ni ŋa kinye aan ki cha uwøb ngbaan pook? Ni kpa ba aapoon? Ni di ŋma aayimbil ki tii u laafee?”

⁸ Le Uwumbør Aafuur Nyaan fir Piita pu. Le u bui bi, “Juu yaab aayidam, ni bibøjirb aaninkpiib, ⁹ taah ter uwøb ngbaan na, le ni ji timi tibør din, ki baa timi ke ti ŋa kinye ki cha u pook. ¹⁰ M ban ke nimi ni Juu yaab biken məmək bee ke Yesu Kristo, u ye Nasaref aatiŋ aanii na, waayimbil aapoon le cha uja wee pook. Uma Yesu pu, le u kpa laafee mbaməm, ki si ninimbiin ni. Nimi le kpa Yesu ndəpuinkoo pu, le Uwumbør fikr u nkun ni. ¹¹ Yesu aabør ŋmee Uwumbør Aagban ni ke,

‘Litakpal li bidimaab yii li na,

lima le ye litakpajal.’*

¹² Uma Yesu pu, le ti ga ŋmar. Uwumbør di Yesu aayimbil tii timi, ke ti ŋmar. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni ki ga ŋmaa gaa timi lii, see Yesu baanja. Uma baanja pu, le ti ga ŋmar.”

¹³ Bininkpiib ngbaan nan bee ke Piita ni Jønn aa ye binib bi nyuun na, kaa bae mbaem, le ki kpa lipobil ki len. Baah kpa lipobil pu na, le ni gar bininkpiib ngbaan. Bi bee ke bi nan ye Yesu aajotiib la. ¹⁴ Bi kan uja u Piita ni Jønn cha u pook na si bi chee. Nima pu na, baa nan ki ŋmaa kpak bi. ¹⁵ Le bi tuk bi ke bi nya kidiik ngbaan ni. Baah nyan kidiik ngbaan ni na, le bininkpiib ngbaan kpokl tøb baah ga ŋa pu na, ¹⁶ ki baa tøb, “Ti ga ŋa bijab ngbaan kinye?”

Binib bimək bi Jerusalem ni na nyi ke bi tun lijnjiir aatuln li kpa liyimbil na. Taan ŋmaa nee. ¹⁷ Ti mu aa ban ke tibør ngbaan ki moon. Nima pu na, cha ti faan bijab ngbaan aan bi taa ki tuk binib Yesu aabør, ki taa ki pur waayimbil.”

¹⁸ Le bi yin bi ke bi gir koo ni, le ki nan kpa bi pu ke bi taa ki tuk binib Yesu aabør, ki taa ki pur waayimbil. ¹⁹ Le Piita ni Jønn bui bi, “Ti yaa kii nimi aaməb, bee ti yaa kii Uwumbør aaməb le kan, nilani ŋan Uwumbør chee? Ni dakl ki lik. ²⁰ Ti ga li beenin tuk binib taah kan pu na, ni taah ŋun pu na. Taan ŋmaa yii.” ²¹ Baah len kina na, le bininkpiib ngbaan ki faan bi, le ki di bi lii. Kinipaak ngbaan pu le baa ŋmaa daa bitafal. Kinipaak ngbaan məmək nan bi nyuŋni Uwumbør, lijnjiir aatuln ngbaan pu. ²² Uja u bi cha u pook na nan jer ŋbin imonko ilee aanii. Nima pu le ni gar kinipaak ngbaan məmək.

Yesu aanib aah mee Uwumbør ke u tii bi lipobil pu na

²³ Baah di Piita ni Jønn lii na, le bi gir buen bijotiib chee, ki ti tuk bi Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib aah tuk bi pu na məmək. ²⁴ Baah ŋun kina na, le bi məmək kpaan kiməbaan, ki mee Uwumbør, ki len ke, “Mpəənsakpiindaan, sin le nan naan paacham, ni kitiŋ, ni nnyusakpem, ni tiwan nimək bi ni məmək ponn ni na. ²⁵ N-yaayoonn na, aa nan cha tiyaaaja Ubør David len saabør. U nan ye saatutunn la. Saafuur Nyaan aapoon pu le u nan len ke,

‘Binib bi kaa ye Juu yaab na gee liŋjuul fam la.

Njinbol mu dakl ilandak i kaa kpa tinyoor na.

²⁶ Dulnyaa wee ni aabərb gor bibaa, binib aayidam kuun tøb chee,

* 4:11 : Lik Ilahn 118.22. † 4:26 : Lik Ilahn 2.1-2.

bi ti jan Uwumbər ni Waanii
Kristo kijaak.[†]

²⁷ Tə, David aah nan len pu na, ni ye mbamən la. Ubər Herod, ni Pontius Pailat, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na nan kuun kitinj kee ponn ni, ke bi nan ku Saatutunn Yesu u ye chain na. Uma le aa nyan ke u gaa timi lii. ²⁸ Bi nan kuun bi ti ŋa saah nan len ke bi ga ŋa pu na. Saapəən, ni saageehn pu, le aa nan siin ke bi ga ŋa kina. ²⁹ Uwumbər, lik baah faani timi nfaan pu na. Ter timi saatutum, ki tii timi lipobil, aan ti di tuk binib saabər. ³⁰ Di saapəən tii bibum laafee. Cha ti tun lijnjiir aatun, ki mək binib ke Saabo Yesu u ye chain na aayimbil kpa mpəən.”

³¹ Baah mee Uwumbər doo na, le baah bi kidiik ki ponn ni na derj. Le Uwumbər Aafuur Nyaan gbiin bi məmək. Le bi kan lipobil, le ki tuk binib Uwumbər aabər.

Yesu aanib aah di baawan yakr təb pu na

³² Binib bimək nan gaa Yesu ki kii na nan kpaan kiməbaan, ni nlan-dakbaan. Ubaa aa len ke waawan nibaa le ye uyaan. Le bi məmək yakr baawan məmək, ki di tii təb. ³³ Le Yesu aakpambalb kpa mpəən ki jin seeraa ke Tidindaan Yesu sil fikr nkun ni. Le Uwumbər ter bi məmək sakpen. ³⁴⁻³⁵ Binib nan kooh baah kpa tisar ni ŋidichal ŋi na, ki joo ni ŋimombil ŋi bi kan na, ki nan di tii Yesu aakpambalb. Le bi yakr tii bimək aah ban pu na. Ubaa aa ki bi bi ponn ni ki lann nibaa.

³⁶ Uja ubaa nan bi bi ponn ni, bi yin u ke Josef, le Yesu aakpambalb duln u ke Banabas. Naatataa le ye ke, “U səŋni binib aasui na”. U nan ye Liifai yaab aanii ubaa la. Bi nan ma u Saiprus aatinj ni la. ³⁷ U nan kpa kisaak, ki kooh, ki di ŋimombil ŋi u kan na, ki nan tii Yesu aakpambalb.

5

Ananias ni upuu Safaira aah ŋa pu na

¹ Uja uken nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias, ki yin upuu ke Safaira. U nan kpa kisaak, ki kooh ki, ki kan ŋimombil, ² ki di ngem nan tii Yesu aakpambalb, ki gur ubaa mu ngem. Upuu mu nan nyi waah ŋa pu na. ³ Le Piita baa u, “Ananias, ba ŋa aa cha kinimbəŋ koo aasui ni, ki cha aa ban ke aa ŋmann Uwumbər Aafuur Nyaan, ki gur aabaa ŋimombil ngem?” ⁴ Kisaak ngbaan aah nan bi aa chee na, ki nan ye siyaan la. Saah kooh ki na, ŋimombil ngbaan mu ye siyee la. Ba ŋa aa dak aasui ni ke aa ga ŋa kina? Saa mən nnyamən ki tuk binib baanja. Uwumbər le aa mən nnyamən tuk u.” ⁵ Ananias aah ŋun waah len pu na, le u kpo ki lir kitinj. Le ijawaan chuu binib bimək ŋun tibər ngbaan na. ⁶ Le binachipəm nan di likekeln poo u, ki yoor u nyan lipaal, ki ti di sub.

⁷ Ni nan kpee siib, le upuu mu koo ni, kaa nyi tibər ngbaan. ⁸ Le Piita baa u, “Naah kooh kisaak ngbaan na, ŋimombil ngbaan məmək le na aa?”

Le u kii ke, “Een, ŋima le na.”

⁹ Le Piita baa u, “Ba ŋa aa ni aachal məmək kpaan kiməbaan ke ni ga təŋ Uwumbər Aafuur Nyaan? Lik, binachipəm bi sub aachal na fuu ni mbisaməb. Le bi ga yoor aa mu ki nya lipaal.” ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u mu kpo, ki lir kitinj, unimbiin ni. Le binachipəm ngbaan koo ni ki kan u kpo a. Le bi yoor u mu, ki ti di sub uchal chee. ¹¹ Le Yesu aanib məmək, ni binib bimək ŋun tibər ngbaan na san ijawaan sakpen.

Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na

¹² Yesu aakpambalb nan tun lijnjiir aatun pam. Lijnjiir aatun ngbaan le mək binib ke

Uwumbør bi bi chee. Le binib bimøk gaa Yesu ki kii na kuun tøb chee, Solomonn aakaakpaak ni, Uwumbør Aadichal ni. ¹³ Binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aa nan kaar ke bi li kpaani bi chee. Binib mømøk mu nan pak bi. ¹⁴ Binib pam nan gaa Tidindaan ki kii, ki kpaee n-yoonn mømøk, ki kpaani bi chee. Bi nan ye bijab ni bipiib mu, ki wiir. ¹⁵ Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na, le binib yoor bibum paan ikan pu, ni tiwandookaan pu, ki di kaan nsan ni, ki ban ke Piita yaa chuun jer kan, waajunjun pinn jer bi pu, ki cha bi pøk. ¹⁶ Le kinipaak mu nyan ni Jerusalem aatingbaan ni, ki joo ni bibum, ni binib bi tiyaaar joo bi na. Le Yesu aakpambalb cha bi mømøk pøk.

Baah ña Yesu aakpambalb falaa pu na

¹⁷ Le Uwumbør aatotoorninkpel, ni binib bimøk dii u ki nan ye Sajusii yaab na, nan kpa lipipoln Yesu aakpambalb pu, ¹⁸ le ki dan nan chuu bi, ki di lan kiyondiik ni. ¹⁹ Kinyeek ngbaan le Uwumbør aatuun dan nan chuu piir kiyondiik aajaalen, le ki nyan bi, ki bui bi, ²⁰ “Li cha ti sil Uwumbør Aadichal ni, ki tuk binib limøfal ngbaan aabør mømøk.” ²¹ Le bi kii Uwumbør aatuun ngbaan aamøb. Kichakpinaanyeek ni, le bi koo ni Uwumbør Aadichal ni, ki nan tuk binib limøfal aabør na.

Le Uwumbør aatotoorninkpel, ni binib bi dii u na dan nan yin bibøjirb aaninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib mømøk, le ki tun bikiki-irb, ke bi buen kiyondiik ni ki ti li joo ni Yesu aakpambalb. ²² Baah ti fuu nima kaa kan bi na, le bi labr ki nan tuk bibøjirb aaninkpiib, ²³ “Ti fuu kiyondiik ni, ki kan ni lak mbamøm. Bikikiirb mu si kii jaalen mam chee. Le ti chuu piir kidiik, kaa kan unii ubaa ni

ni.” ²⁴ Uwumbør Aadichal aakiki-irb aaninkpel, ni Uwumbør aatotoorninkpiib aah ñun kina na, le ni muk bi pam. Baa ki nyi baah ga ña pu na. ²⁵ N-yoonn ngbaan le unii ubaa koo ni, ki nan bui bi, “Lik, bijab bi ni di ña kiyondiik ni na bi Uwumbør Aadichal ni, ki bi tuk binib Yesu aabør.” ²⁶ Le Uwumbør Aadichal aakikiirb ni baaninkpel buen ti joo ni Yesu aakpambalb ngbaan. Bi nan joo ni bi suuna, kaa chuu bi mpoon; ba pu? bi san ijawaan ke kinipaak na ga mae bi ñitakpal.

²⁷ Baah joo ni Yesu aakpambalb kidiik ponn ni na, le bi di bi siin bibøjirb aaninkpiib aanimbiin ni. Le Uwumbør aatotoorninkpel bui bi, ²⁸ “Ti tuk nimi ke ni taa ki tuk binib Yesu aabør, ki taa ki pur waayimbil. Le ni beenin mooni waabør Jerusalem mømøk ni, ki len ke waasin bi tijaal ni la.”

²⁹ Le Piita ni Yesu aakpambalb biken na bui bi, “Ni ye ke ti kii Uwumbør aamøb la, naa ye binib aamøb. ³⁰ Nimi le kpa Yesu ndøpuinkoo pu, ki ku u. Le tiyaa-jatiib Aawumbør fikr u nkun ni, ³¹ ki nyun u, ki di u kaan unangji wøb, u li ye timi Aayidaan u gaal timi lir, ki tii timi Israel yaab nsan ke ti kpeln timi aabimbin na, aan Uwumbør di cha timi aatunwanbir pinn timi. ³² Timi ni Uwumbør Aafuur Nyaan le ye Yesu aaseer-aadam ki tuk binib tibør ngbaan. U di Waafuur Nyaan tii binib bi kii waamøb na.”

³³ Bibøjirb aaninkpiib aah ñun baah len pu na, le bi gee lijnuul sakpen, ki ban bi ku bi. ³⁴ Le bibøjirb aaninkpiib ponn ni ubaa fii sil binimbiin ni. Bi nan yin u ke Gamaliel. U nan ye Farisii yaab aanii ubaa la, ki mu ye Uwumbør aakaal aamømøkb aaninkpel, ki kpa liyimbil Juu yaab mømøk chee. Le u tuk bi ke bi di Yesu aakpambalb ngbaan nyan lipaal siib.

35 Baah nyan lipaal na, le u bui bi, “Israel yaab, ni li nyi naah ga ɲa bijab ngbaan pu na. 36 N-yaayoonn na, uja ubaa nan bi, bi yin u ke Tudas. U nan yoor ubaa ke uma le ye uninyuun, le bijab ikui inaa nan dii u. Binib nan ku u, le bijab bimɔk dii u na nan yaa, ki bee fam. 37 Uja umina aayoonn aah jer na, le Galilee aatinj aanii ubaa nan yoor ubaa paacham, bi yin u ke Judas. U nan bi buyoonn bi nan chuun kahn binib na. Kinipaak nan dii u. Le bijab ku u mu. Waadidiliib bimɔk dii u na mu yaa. 38 Nima le m tuk nimi, nyan niɲaal bijab ngbaan aabɔr ni, ki taa ɲa bi niɲaa. Baah kpokl pu na, ni baah tun lituln pu na, yaa ye binibɔm aatuln kan, li ga bee yoli. 39 Ni yaa ye Uwumbɔr aatuln kan, naan ɲmaa nyanj bi. Ni yaa jan bi kijaak kan, ni li nyi man, niɲaakan, ni ga kan ke ni jan Uwumbɔr le kijaak.”

Bi nan kii Gamaliel aah len pu na. 40 Le bi yin Yesu aakpambalb ngbaan, ke bi gir koo ni, le ki gbaa bi, ki tuk bi ke bi taa ki tuk binib Yesu aabɔr daalbaadaal, ki taa ki pur waayimbil, le ki di bi lii. 41 Le Yesu aakpambalb ngbaan siir bi chee, ki nan kpa mpopiin; ba pu? Uwumbɔr pak bi ke bi ye binib bi ga ɲmaa ji inimɔɔn Yesu aayimbil pu na. 42 Idaa mɔmɔk le bi chaa Uwumbɔr Aadichal ni, ni binib do, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni tibɔnyaan tee, ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lir na.

6

Baah nyan biteterb bilole pu na

1 Binib nan gaal Yesu ki keei idaa mɔmɔk ki kpaɛ waadidiliib pu. N-yoonn ngbaan le Juu yaab bi len Griik aaliin na ɲulni Juu yaab bi len Juu aaliin na pu, le ki bui ke baah yakr tijikaar idaa mɔmɔk na, bi sulni baakpopiib bɔr. 2 Le Yesu aakpambalb kipiik ni bilee na yin Yesu aadidiliib mɔmɔk, ki

nan bui bi, “Naa ɲan ti li yakr tijikaar ki di cha Uwumbɔr aaliin. 3 Nnaabitiib, nima pu na, ni nyan ni ponn ni bijab bilole bi gbiin Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ki kpa nlan mbamɔm, ki kpa liyimbil na, ki cha bi li ye lituln ngbaan aaninkpiib. 4 Tima aanimbil ga li man limeel, ni Uwumbɔr aabɔr aamoon pu la.”

5 Yesu aakpambalb aah len pu na, le ni piir bi mɔmɔk aasui. Le bi nyan uja ubaa, bi yin u ke Stiifen, u gaa Yesu ki kii mbamɔm ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na. Bi nan nyan Filip, ni Prokoros, ni Nikanor, ni Timonn, ni Pamenas, ni Nikolas, u nan ye Antiok aatinj aanii na mu. Nikolas aa nan ye Juu aanii. U nan kpeln le ki dii Juu yaab aasan. 6 Le bi nyan bijab bilole bimina, ki cha bi sil Yesu aakpambalb aanimbiin ni. Le bi mee Uwumbɔr tii bi, ki di biɲaal paan bi pu.

7 Le Uwumbɔr aabɔr nan mooni ɲipepel mɔmɔk. Le binib moo gaal Yesu ki keei, ki kpaɛ waadidiliib pu ki wiir, Jerusalem ponn ni. Uwumbɔr aatotoorb pam mu nan gaa Yesu aabɔnyaan tee ki kii.

Baah chuu Stiifen mpɔɔn pu na

8 Uwumbɔr nan ter Stiifen mbamɔm, ki tii u mpɔɔn sakpen, ki cha u tun lijnjiir aatun Juu yaab aakaasisik ni. 9 Le Juu yaab bibaa fii ki kpak u. N-yoonn mubaa, Juu yaab ngbaan nan ye binaagbiib, ki nan gaa bibaa. Bi nyan ni Sairene aatinj ni, ni Aleksandria aatinj ni, ni Silisia aatinj ni, ni Asia aatinj ni. Bijab ngbaan le kpak Stiifen kinikpakpak. 10 Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tii Stiifen nlan sakpen pu na, baa ɲmaa len ki nyanj u. 11 Nima pu le bi tii bijab bibaa ɲimombil ke bi mɔln inyamɔn paan u. Le bijab ngbaan len ke bi ɲun u sii Moses ni Uwumbɔr. 12 Baah len pu na, le Juu yaab, ni baaninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb

gee linjuul Stiifen pu. Bi dan nan chuu u mpɔɔn, ki di u siin bibɔjirb aaninkpiib aanimbiin ni, ¹³ le ki joo ni binib bi ga mɔln inyamɔn paan u na. Le bi len ke, “N-yoonn mɔmɔk uja wee bii Moses aakaal, ki seei Uwumbɔr Aadichal. ¹⁴ Ti n̄un u len ke Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aanii na, ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ngbaan, ki kpeln Moses aah nan tii timi ikaal i mɔmɔk na.” ¹⁵ Le bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk lik Stiifen ki kan ke unimbil wɔb wiin chain ke Uwumbɔr aatuun aanimbil wɔb na.

7

Stiifen aah len pu na

¹ Uwumbɔr aatotoorninkpel nan baa Stiifen, “Baah len pu na, ti gbii ii?”

² Le Stiifen bui ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, ni li pel man. Uwumbɔr u nyuun na nan dan tiyaaja Abraham chee. Waah nan dan u chee na, u nan laa bi Mesopotamia aatiŋ ni, kaa kee buen Harann aatiŋ ni, ke u ti kal nima. ³ Le Uwumbɔr bui u, ‘Nya aado yaab aatiŋ ni, ni saanib chee, ki li cha maah ga mɔk si kitiŋ ki na ponn ni.’* ⁴ Nima pu le u fii Kaldii yaab aatiŋ ni, ki buen Harann aatiŋ ni, ki nan ti bi nima. Waah bi nima na, le ute kpo. Ute aah kpo na, le Uwumbɔr nyan u nima chee, ki di u dan taah bi kitiŋ ki ponn ni dandana wee na. ⁵ N-yoonn ngbaan, Uwumbɔr aa nan tii u kitiŋ kibaa do chee na. Waa nan po tii u lisaŋ libaa. U nan puu tipuur tii u ke u ga di kitiŋ kee tii u ni uyaabitiib. N-yoonn mu Uwumbɔr nan puu tipuur tee tii u na, Abraham aa nan kee kpa ubo. ⁶ Le Uwumbɔr bui u, ‘Aayaabitiib ga li ye bicham kitiyayaŋ ponn ni. Kitiŋ ngbaan aanib ga di bi ŋa binaagbiib, ki ŋa bi bakaa ŋibin ikui inaa. ⁷ Kitiŋ ngbaan aanib aah ga di bi ŋa binaagbiib na, le m ga

daa bitafal. N-yoonn ngbaan le aayaabitiib ga nya kitiŋ ngbaan ni, ki dan kitiŋ kee ponn ni, ki nan li dooni mi do chee na.† ⁸ Le Uwumbɔr puu tipuur tii Abraham, ki tii u nkaal, ke u ni uyaabitiib mɔmɔk gii ŋichakpan, aan ni mɔk ke bi kii uma Uwumbɔr aah puu tipuur ti na. Le Abraham ma ubi-jabo, ki yin u ke Aisak, le ki gii uchakpaln, u nan laa ye iwiin iniin aabo la. Le Aisak ma waabo Jakob. Jakob mu ma japɔtiib kipiik ni bilee bi ye tiyaajaninkpiib na. Le bi mɔmɔk gii ŋichakpan.

⁹ “Le Jakob aajapɔtiib nan kpa lipiipoln binaal Josef pu, ki di u kooh binib pu, u li ye unaagbiija kitiŋ kibaa ponn ni, bi yin ki ke Ijipt. Le Uwumbɔr mu nan bi u chee, ¹⁰ ki ter u, ki nyan u waafalaa mɔmɔk ponn ni. N-yoonn ngbaan Faro nan ye Ijipt aatiŋ aabɔr. Le Uwumbɔr tii Josef nlan, ki cha Faro gee waabɔr. Le Faro di u ŋa kitiŋ ngbaan aayidaan, ni waachiln aayidaan. ¹¹ N-yoonn ngbaan le nkon lir Ijipt aatiŋ ni, ni Kanaann aatiŋ ni. Binib nan kan falaa sakpen. Tiyaajatiib nan bi Kanaann aatiŋ ni. Baa nan kan tijikaar. ¹² Le bite Jakob n̄un ke tijikaar bi Ijipt aatiŋ ni. Nima pu na, u nan cha ujaapɔtiib buen nima chee bi ti daa tijikaar. Le bi buen ti daa, ki gir ni, ki ki buen lelee. ¹³ Baah buen lelee na, le Josef ti di ubaa mɔk bi, le ki di waamaal mu mɔk Ubɔr Faro, ¹⁴ le ki tun bi ute Jakob chee, ke bi ti yin ni u ni waamaal mɔmɔk, bi dan u chee Ijipt aatiŋ ni. Bi nan ye binib imonko itaa ni kipiik ni biŋmu la. ¹⁵ Le bi mɔmɔk buen u chee Ijipt aatiŋ ni, ki nan bi nima kina ki ti kpo. ¹⁶ Baah kpo na, le bi yoor bi ki di dan Sekem aatiŋ ki bi do chee na ni, ki ti di bi sub. Bi nan sub bi nfal mu Abraham nan di ŋimombil daa Hamor yaab chee na ponn ni la.

* 7:3 : Lik Mpiin 12.1. † 7:7 : Lik Mpiin 12.7; 15.13-14; 17.8; Nnyam 3.12.

17 “Tɔ, Uwumbɔr nan puu tipuur tii Abraham. Le n-yoonn mu u ga na waah puu tipuur ti na peen ni. N-yoonn ngbaan le Israel yaab too pɔr kpee Ijpt aatiŋ ni. 18 Ni nan yunn pam, le ubɔrkpaan u kaa nan nyi Josef aabɔr na jin nnaan Ijpt aatiŋ ni. 19 Le u nan ŋmanni tiyaajatiib ki ŋani bi bakaa, le ki tuk waanib ke bi di tiyaajatiib aabim mee timoor ni aan bi kpo. 20 N-yoonn ngbaan le bi ma Moses, u nan ye ubo u ŋan sakpen na la. Le bi kpiin u ute do iŋmal itaa. 21 Waah ŋa iŋmal itaa aabo na, le bi di u bil timoor ni. Le Faro aabisal ti kan u, ki yoor u, ki kpiin u, ki di u ŋa waabo. 22 Le bi mɔk u Ijpt yaab aalan aabɔŋ aabɔŋ. Le u kpaln unii u nyi tibɔr na, ki tun lituln li kpa liyimbil na.

23 “Waah ŋa ŋibin imonko ilee aaja na, u nan ban ke u mann un-aabitiib Israel yaab. 24 Le u mann bi, ki kan Ijpt aanii ubaa ŋa Israel aanii ubaa bakaa. Le u buen ti ter Israel yaab aanii ngbaan, ki gbaa Ijpt aanii ngbaan teen ki ku u. 25 U nan dakl ke unaabitiib ga bee ke Uwumbɔr ga cha u nyan bi baadim aajaal ni. Le baa bee. 26 Le ni woln le u ti kan Israel yaab bilee bi jaa. U nan ban ke u par bi, le ki bui bi, ‘Njɔtiib, ni ye naabitiib la. Ba ŋa ni ŋani tɔb bakaa?’ 27 Le unii u ŋa unjeen aatɔ bakaa na nan tur Moses foor bibaa chee, ki bui u, ‘Nma ŋa si timi aayidaan ni ubɔjir?’ 28 Aa ban ke aa ku mi ke saah fe ku Ijpt aaja na pu na la aa?† 29 Waah len kina na, le Moses san nyan Ijpt aatiŋ ni, ki buen Midiann aatiŋ ni, ki nan ti ye uchaan nima. Le upuu ma mbijabim bilee nima.

30 “Njibin imonko ilee aah jer na, le Uwumbɔr aatuun di ubaa mɔk Moses. N-yoonn ngbaan le Moses nan bi nteersakpiin ni, lijoal li bi

yin li ke Sainai na chee. Uwumbɔr aatuun ngbaan nan bi mmii ponn ni, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu. 31 Moses aah kan ni na, le ni gar u pam. Le u foor mal mmii ngbaan u ti lik. Waah foor mal mu na, le u ŋun Uwumbɔr aaneel len ke, 32 ‘Min le ye aayaa-jatiib Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr.’ Ijawaan chuu Moses, le uwon gbaa. Waa ki kaa u ki lik. § 33 Le Uwumbɔr bui u, ‘Saah si nin chee na ye kitin ki bi chain na la. Chuu takl saanaatak ngbaan. 34 M kan maanib Israel yaab aah bi ji falaa sakpen Ijpt aatiŋ yaab aajaal ponn ni pu na, ki ŋun baah wii pu na, le m sunn ni ke m nan gaa bi lii. Li pel, m ga tun si Ijpt aatiŋ ni, aa ti nyan bi nima chee.’*

35 “Tɔ, Moses le ye unii u Israel yaab nan yii u, ki bui u ke, ‘Nma ŋa si timi aayidaan ni ubɔjir?’ Uma le Uwumbɔr nan tun waatuun u chee, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu, u ti tuk u ke u buen ti nyan ni waanib tinaagbiir ni, ki li joo ni bi. 36 Uma Moses le nyan bi Ijpt aatiŋ ni, ki tun lijnjiir aatun nima chee, ni Limɔkal Aanyusakpem† ni, le ki ti nin tun lijnjiir aatun timoor ni, ŋibin imonko ilee. 37 Uma Moses le tuk Israel yaab,‡ ‘Uwumbɔr ga tun ni ubɔnabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la.’ 38 Uma Moses, ni tiyaajatiib, ni Uwumbɔr aatuun ŋan bi nteersakpiin ni, Sainai aajool chee, le Uwumbɔr aatuun len u chee tibɔr lijoal ngbaan paab, ki tuk u limɔfal aabɔr ke u nan tuk timi.

39 “Le tiyaajatiib aa gee ke bi kii waamɔb. Bi yii u, ki ban ke bi ki labr buen Ijpt aatiŋ ni, 40 le ki bui Moses aanaal Aaronn, ‘Maa ŋi waa tii timi, ti li dii ŋi. Moses u nyan

† 7:28 : Lik Nnyam 2.14. § 7:32 : Lik Nnyam 3.6. * 7:34 : Lik Nnyam 3.1-10. † 7:36 : Limɔkaal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la. † 7:37 : Lik Ikaal 18.15, 18. § 7:40 : Lik Nnyam 32.1.

ni timi Ijpt aatiŋ ni na, taa ki nyi waah bi niwɔb na.'§ 41 N-yoonn ngbaan le bi di salmaa mɔɔ unaabo, le ki toor kitork tii u. Baah mɔɔ unaabo ngbaan na, le bi jin njim ki mɔɔni sakpen. 42 Le Uwumbɔr daak bi chee, le ki siir cha bi, le bi dooni njɪmabil ŋi bi kitaapaak na. Uwumbɔr aabɔnabr nan ŋmee tibɔr ngbaan Uwumbɔr Aagbanj ponn ni, ke Uwumbɔr len ke,

'Israel yaab, ni nan kɔr tiwakor ki toor kitork ŋibin imonko ilee timoor ni. Naah toor kitork na, ni toor tii min aa? Aayii.

43 Ni nan yoor liwaal li bi yin li ke Molek na aabool, ni liwaal Refann* li ye liŋmabil aanan na. Ni nan mɔɔ ŋiwa ŋimina, ke ni li dooni ŋi.

Nima pu na, m ga di nimi buen tinaagbiir ni, kitin ki bi Babilon aatiŋ aapuwɔb na ni.'†

44 "Tɔ, tiyaajatiib nan joo ngban aabool timoor ni. Uwumbɔr nan joo ubaa mɔk bi libool ngbaan ponn ni la. U nan tuk Moses waah ga ŋa pu ki ŋa libool ngbaan na. Le Moses ŋa li Uwumbɔr aah mɔk u pu na. 45 Tiyaajatiib nan di libool ngbaan tii baabim. Baabim ni baayidaan Josua mu nan yoor libool ngbaan, le ki buen bi ti gaa kitin ki Uwumbɔr jenn binib nima na. Le libool ngbaan nan bi nima, ki ti saa Ubɔr David aayoonn. 46 Uwumbɔr nan gee Ubɔr David. Le David nan ban ke u maa lidichal tii Uwumbɔr, u nan ye uyaaja Jakob Aawumbɔr na. David mu aa nan maa lidichal tii Uwumbɔr. 47 Ujapɔɔn Solomonn le nan maa lidichal tii Uwumbɔr.

48 "Tɔ, Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aato na aa bi binib aah maa ŋidichal ŋi na ponn ni baanja. Uwumbɔr

aabɔnabr nan len ke Uwumbɔr len ke,

49 'Kitaapaak le ye maabɔrjal, le kitin ye ntaa aah taa ni pu na: ni ga maa ba aadichal aaboln ki tii mi?

Ba aapaan ni ga kan tii mi aan m li koo nima?

50 Min mbaa le nan naan tiwan nimina mɔmɔk.' ‡

51 Tɔ, Stiifen nan ki len ke, "Nitafal pɔɔ, naa dii Uwumbɔr aasan nisui ni, kaa pel waaliin. N-yoonn mɔmɔk ni ban ni yii Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ke niyaajatiib aah nan yii mu pu na. 52 Niyaajatiib nan muk Uwumbɔr aabɔnabtiib mɔmɔk, le ki ku binib bi tuk bi ke Uwumbɔr Aatutunyaan ga dan na. U fuu ni, le ni kooh u, ki ku u. 53 Uwumbɔr nan tun ni waatuuntiib bi nan tii nimi waakaal. Le ni yii, kaa kii nkaal ngbaan."

Baah mae Stiifen ŋitakpal ki ku u pu na

54 Stiifen aah len kina na, le liŋuul chuu binib ngbaan, le bi ŋmɔ ŋinyin. 55 Le Stiifen u Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbii u na, waan lik paacham, le ki kan Uwumbɔr aah wiin chain pu na, le ki kan Yesu si unŋangii wɔb. 56 Le u bui ke, "Lik, m kan kitaapaak chuu piir, ki kan Unibɔn Aabo na si Uwumbɔr aanŋangii wɔb."

57 Waah len kina na, le bi teen mpɔɔn pu, ki di biŋaal ŋeeb bitafal, le ki kpaan ber bi ti chuu u, 58 ki nyan u kitin ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti mae u ŋitakpal. Le biseeraadam ngbaan chuu peer baabɔkul, ki di bil unachipɔɔn ubaa chee, bi yin u ke Sɔɔl. 59 Le bi mae Stiifen ŋitakpal u ti kpo. Baah bi mae u ŋitakpal na, le u mee Tidindaan ke, "Tidindaan Yesu, gaa maawiin," 60 le ki gbaan

* 7:43 : Refann nan ye n-yaayoonn na aawaal li bi nan len ke lima le joo liŋmabil li bi yin li ke Saturin na. Binib bi kaa dii Uwumbɔr na nan dooni liwaal ngbaan. † 7:43 : Lik Amos 5.25-27.

‡ 7:50 : Lik Aisaya 66.1-2.

utaanjaayil pu, le ki teen mpɔɔn pu, “Tidindaan, taa teen bi baah ɲa bakaa u na.” Waah len kina na, le u kpo.

8

Sɔɔl aah ɲa Yesu aanib falaa pu na

¹ Baah ku u pu na, le Sɔɔl kii. Liyaadaal ngbaan le bi piin ki bi muk Yesu aanib bi bi Jerusalem ni na, ki ɲa bi falaa sakpen. Nima pu na, bi mɔmɔk nan yaa, ki buen Judea ni Samaria aatim mɔmɔk ponn ni. Yesu aakpambalb baanja le nan gur Jerusalem ponn ni, kaa yaa. ² Le bijab bi san Uwumbɔr na sub Stiifen ki wii mpɔpɔɔn pu.

³ Le Sɔɔl pɔɔn ubaa, u ti bii Yesu aanib ki ɲa bi fam. U nan koo ɲidichal ɲidichal ponn ni ki ban bi, ki chuu nyan bijab ni bipiib mpɔɔn, ki ti di ɲa kiyondiik ni.

Filip aah buen Samaria aatinj ni pu na

⁴ Tɔ, binib bi dii Yesu na nan yaa koo ntim mɔmɔk ni, le ki tuk binib waabɔnyaan. ⁵ Le Filip buen Samaria aatinj ni ki ti tuk binib Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ⁶ ki tun lijinjiiir aatun. Baah kan lijinjiiir aatun ngbaan ki ɲun waah len pu na, le kinipaak pel waabɔr ngbaan mbamɔm. ⁷ U nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, le ti teen mpɔɔn pu, ki nyan biwon ni. Le binib bi aawon faan na, ni biwɔb mu pam kan laafee. ⁸ Nima pu le Samaria aatinj aanib nan kpa mpopiin sakpen.

⁹ Le uja ubaa nan bi nima bi nan yin u ke Simonn; u nan ye ubɔɔ la, ki tun lijinjiiir aatun ɲi gar Samaria aatinj aanib na pam, le ki yoor ubaa ke uma le ye uninyuun. ¹⁰ Le binib mɔmɔk, bigiim ni bipɔɔndam kii tii u, ki len ke u kpa Uwumbɔr aapɔɔn, ki yin u ke Mpɔɔn Sakpiindaan. ¹¹ U nan tun inyɔk aatun ni yunn, ki cha ni gar binib pam. Nima pu na, bi

nan kii tii u. ¹² Le Filip dan nan tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan, ni Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Le bi kii waah len pu na. Baah kii waah len pu na, le u muin bi nnyun ni, bijab ni bipiib mɔk. ¹³ Le Simonn, u ye ubɔɔ ngbaan na, mu kii Filip aah len pu na. Le Filip muin u nnyun ni. Le u dii Filip idaa mɔmɔk, ki kan u tun lijinjiiir aatun pam. Le ni gar u ki ti nyanj.

¹⁴ Le Yesu aakpambalb bi bi Jerusalem ni na ɲun ke Samaria aatinj aanib gaa Uwumbɔr aaliin. Baah ɲun kina na, le bi cha Piita ni Jɔnn buen bi chee. ¹⁵ Le Piita ni Jɔnn ti fuu nima, ki mee Uwumbɔr tii binib bi gaa Uwumbɔr aaliin na, ke u tii bi Waafuur Nyaan. ¹⁶ Waafuur Nyaan aa nan kee sunn ni bi ponn ni ubaa pu. Filip nan muin bi nnyun ni baanja, Tidindaan Yesu aayimbil pu la. ¹⁷ Nima pu na, Piita ni Jɔnn nan mee Uwumbɔr tii bi, le ki di binjaal paan bi pu. Baah ɲa kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib ngbaan.

¹⁸ Le Simonn kan ke Yesu aakpambalb aah di binjaal paan binib pu na, Uwumbɔr tii binib ngbaan Waafuur Nyaan. Waah kan kina na, le u ban ke u pa bi ɲimombil, ¹⁹ bi tii u mpɔɔn mumina, ke u yaa di uɲaal paan binib pu kan, bi ga kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

²⁰ Le Piita baa u, “Aa dak ke aa ga ɲmaa di ɲimombil daa Uwumbɔr aapiin aa? Saah dak pu na, naa ɲan. Aa ni saamombil bee fam. ²¹ Aasui aa ɲan Uwumbɔr chee. Aaɲaal aa bi waabɔnyaan ni. ²² Kpeln aapobil, ki di cha saatunwanbir ngbaan, ki mee Uwumbɔr ke u di cha saalan-dakbir pinn si. ²³ M kan ke aasui to sakpen a. Titunwanbir le joo si.”

²⁴ Le Simonn bui Piita ni Jɔnn, “Mee Uwumbɔr tii mi, aan saah len tibɔr ti na, ti taa pii mi.”

²⁵ Tɔ, Piita ni Jɔnn nan tuk Samaria aatinj aanib Tidindaan

aabər, ki sur bi mbaməm, le ki nin gir buen Jerusalem. Baah chuun ki cha na, le bi bə dii Samaria aatim pam ponn ni, ki tuk binib Yesu aabənyaan.

Itiopia aatiŋ aaninkpel aah gaa Yesu ki kii pu na

²⁶ N-yoonn ngbaan le Uwumbər aatuun tuk Filip ke u gor ki dii ŋŋangii wəb, ki dii timoor ni aasan mu nyan Jerusalem ki cha Gasa aatiŋ ni na. Dandana wee, nsan ngbaan ŋa nsankpok a. ²⁷⁻²⁸ Le Filip fii ki cha. Uja ubaa nan ka itaan aah dar tərōku sakpiin u na ponn ni, nsan ni. U nan ye Itiopia aatiŋ aanii la, ki mu ye unii u bi lee nyan ŋikookpimbil na, ki mu ye uninyuun la. Uma le nan lik Itiopia aatiŋ aamombil məmək, ki kpa mpəon sakpen, ki tun lituln tii Itiopia aabərpii, u bi yin u ke Kandake na. Uja ngbaan nan dan Jerusalem u nan doon Uwumbər, ki labr cha, ki laa beenin bi nsan ni. Filip aah kan u na, u nan bi waatərōku sakpiin ponn ni, ki karni kigbaŋ ki Uwumbər aabənbr Aisaya nan ŋmee ki na. ²⁹ Le Uwumbər Aafuur Nyaan tuk Filip ke u li cha tərōku ngbaan chee. ³⁰ Le Filip san buen u chee ki ti ŋun u bi karni kigbaŋ ki Uwumbər aabənbr Aisaya nan ŋmee ki na. Le Filip baa u, “Saah bi karni kigbaŋ ki na, aa bee naatataa aa?”

³¹ Le u bui ke, “Unii yaa kaa mək mi kan, m ga ŋa kinye ki bee?” le ki tuk Filip ke u koo ni u chee ki nan kal tərōku na ponn ni. ³² Tə, waah bi karni Uwumbər Aagbaŋ ponn ni nin chee na ŋmee ke, “Bi yaa chuu upiih bi ti kər u kan, waa wii.

Bi yaa chee upihbo aakokor pu kan, u mu aa wii.

U mu bi kina la.

Baah chuu u mpəon pu na, waa len tibaa ke u nyan ubaa tibər ngbaan ni.

³³ Bi nan di u ŋa bibəjirb chee, ki məlŋ inyamən paan u, ki jinn u iniməon.

Bi nan ku u, le unii ubaa aan ŋmaa len uyaabitiib pu.”*

³⁴ Tə, le uja ngbaan baa Filip, “Uwumbər aabənbr aah nan len pu na, u len ŋma aabər? U len ubaa aabər le aan u len uken aabər la?”

³⁵ Le Filip tuk u ŋŋmeen ngbaan aatataa, ke ni ye Yesu aabər la, le ki tuk u tibənyaan na. ³⁶ Baah bi tərōku na ponn ni ki cha na, le bi ti fuu nkpen mubaa ni, le ki kan nnyun də. Le uja ngbaan bui Filip, “Lik, nnyun sə. Aa ga ŋmaa muin mi nnyun ni dandana wee ee?”

[³⁷ Le Filip bui u, “Aa yaa gaa Yesu ki kii mbaməm kan, m ga ŋmaa muin si nnyun ni.”

Le u bui u, “M pak ke Yesu Kristo ye Uwumbər Aajapəon la.”]

³⁸ Le u cha waatərōku sil. Le u ni Filip məmək bilee sunn sil ni kitiŋ, ki koo nnyun ni. Le Filip muin u nnyun ngbaan ni. ³⁹ Le bi nyan ni nnyun ni. Baah nyan ni nnyun ni na, le Uwumbər Aafuur Nyaan yoor Filip, ki di u buen. Uja ngbaan aa ki kan u. Le u ki koo waatərōku ponn ni, ki cha, ki nan kpa mpopiin pam. ⁴⁰ Binib nan kan Filip kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Asotus. Le u bə dii ntim məmək ni, nima chee, ki tuk binib Yesu aabənyaan, le ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

9

*Səal aah gaa Yesu ki kii pu na
(Lituln 22.6-16; 26.12-18)*

¹⁻² Səal ma nan beenin kpa liŋuul Tidindaan aadidiliib pu, ki ban ke u chuu bi ki ku bi. U nan ban ke u buen Damaskus aatiŋ ni, ki ti ban bi, bijab ni bipiib məmək, ki chuu bi mpəon, ki di tikululn buu bi, ki di gir dan Jerusalem. Le u buen Uwumbər aatotoorninkpel chee, ke u ŋmee kigbaŋ tii u. U yaa ti fuu Damaskus aatiŋ ni kan, u ga di

* 8:33 : Lik Aisaya 53.7-8.

kigban ngbaan mək mmeen aadir aaninkpiib, ke bi cha u chuu binib bi dii Yesu aasan na.

³ To, le u siir ki cha. Waah laa bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatinj ni na, libuul ngbaan ni le nwiihn nyan ni paacham, ki woln ki mann gonn u. ⁴ Le u lir kitinj, ki njun nneel len ke, “Səəl, Səəl, ba ɲa aa ɲani mi falaa?”

⁵ Le Səəl baa u, “Ndindaan, ɲma ye?”

Le u bui u, “Min le ye Yesu, u aa ɲa u falaa na. ⁶ Fii sil, ki li cha kitinj ngbaan ni. Aa yaa ti fuu kan, bi ga tuk si saah ga ɲa pu na.”

⁷ Binib bi nan dii Səəl na si ɲmin, kaa ɲmaa len tibaa. Bi njun nneel len, kaa waa unii. ⁸ Le Səəl fii sil, ki likr unimbil, kaa ki waa. Le bi chuu uɲaal, ki dar u cha Damaskus aatinj ni. ⁹ Waa nan waa ki ti saa iwiin itaa, kaa ki ji, kaa ki nyu mu.

¹⁰ Le Yesu aadidiir ubaa nan bi Damaskus aatinj ni, bi nan yin u ke Ananias. Le Tidindaan len u chee tidanj ponn ni, ki bui u, “Ananias.”

Le u bui ke, “Ndindaan, m sɔ.”

¹¹ Le Tidindaan bui u, “Fiin, ki li cha nsan mu bi yin mu ke Nsan Mu Tok na ni, ki li cha Judas do, ki li ban uja u bi yin u ke Səəl, aan u ye Tاسus aatinj aanii na. U bi mee Uwumbər, ¹² le ki danj tidanj ki kan uja u bi yin u ke Ananias na koo ni u chee, ki nan di uɲaal paan u pu, ke unimbil ki likr.”

¹³ Le Ananias bui ke, “Ndindaan, binib pam tuk mi uja ngbaan aabər, ke u ɲani saanib bakaa sakpen Jerusalem ponn ni. ¹⁴ U fuu ni do, ki kpa nsan mu Uwumbər aatoorninkpiib tii u ke u chuu saanib məmək, ki buu bi tikululn na.”

¹⁵ Le Tidindaan bui u, “Li cha u chee. M nyan u la, u ti li joo maabər tuk bibərɓ, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki cha bi bee mbər. ¹⁶ Min mbaa ga mək u waah ga ji falaa u məmək maayimbil pu na.”*

¹⁷ Le Ananias fii ki buen Judas do, ki ti koo Səəl chee, ki di uɲaal paan u pu, le ki bui u, “Nna aabo Səəl, Tidindaan le tun ni mi aa chee. Yesu u di ubaa mək si, saah bi nsan ponn ni ki choo na, uma le tun ni mi, ke m cha aa ki likr, ki gbiin Uwumbər Aafuur Nyaan.” ¹⁸ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le tiwan ni naahn tijanpəkr na nyan Səəl aanimbil ni. Le unimbil ki likr, le u fii sil. Le bi muin u nnyun ni. ¹⁹ Le u jin tijikaar, ki ki kan mpəɔn.

Səəl aah moon Uwumbər aabər Damaskus aatinj ni pu na

Səəl nan laa bi Yesu aadidiliib chee iwiin ilee, Damaskus aatinj ni. ²⁰ Libuul ngbaan ni le u koo mmeen aadir ni, ki ti tuk binib Yesu aabər, ke u ye Uwumbər Aajapəɔn la.

²¹ Le ni gar binib bimək njun waah len pu na. Le bi baa tɓb, “Naa ye uja ngbaan le nan ɲa Yesu aanib falaa Jerusalem ponn ni ii? U dan do, ke u nan chuu bi, ki di tikululn buu bi, ki di bi buen Jerusalem, ki ti di bi ɲa Uwumbər aatotoorninkpiib aanjaal ni.”

²² Səəl nan moo kani mpəɔn u di tuk binib Yesu aabər, le ki len ki nyan Juu yaab bi bi Damaskus aatinj ni na, ki mək bi ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na.

²³ Ni nan ɲa iwiin ilee, le Juu yaab kuun tɓb, ki kpokl baah ga ɲa pu ki ku Səəl na. ²⁴ Idaa məmək, kinyeek ni nwiin pu, le bi ka kii kitinj ngbaan aagoln aabisaməb chee, ke Səəl yaa nan nyan ni kan, bi chuu u ki ti ku u. Le Səəl njun baah kpokl pu na. ²⁵ Kitinj ngbaan aagoln nan kpa takolu mam. Le Səəl aadidiliib yoor u ɲa kibəəkuuk sakpenj ponn ni, ki di u dii takolu nyan.

Baah nan muk Səəl Jerusalem ni pu na

²⁶ Le Səəl buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le u ban u kpaan Yesu aadidiliib chee. Le bi san

* 9:16 : Lik Kolose Yaab 1.24.

u ijawaan, kaa pak ke u ye Yesu aadidiir ubaa. ²⁷ Le Banabas dan nan di u buen Yesu aakpambalb chee, ki ti tuk bi ke Sool nan kan Tidindaan nsan ni, ke Tidindaan nan len u chee, ke Sool nan kpa lipobil ki di Yesu aabor tuk binib bi bi Damaskus aatin ni na. ²⁸ Banabas aah tuk bi kina na, le bi cha Sool kpaan bi chee. Le u dii bi baah cha nin chee na Jerusalem ponn ni, ki kpa lipobil u tuk binib Tidindaan aabor. ²⁹ N-yoonn, n-yoonn le u ni Juu yaab bi len Griik aaliin na kpak tob kinikpakpak, le bi ban bi ku u. ³⁰ Le Yesu aanib nun ke bi ban bi ku u. Baah nun kina na, le bi yoor u buen Siisarea aatin ni, ki cha u kun Tasmus aatin ni.

³¹ Nima pu na, Yesu aanib bi nan bi Judea aatim ni, ni Galilee aatim ni, ni Samaria aatim ni na nan gaa bibaa. Unii ubaa aa ki muk bi. Le bi moo bae Tidindaan aaliin n-yoonn momok, ki pak u. Le Uwumbor Aafuur Nyaan ter bi, ki cha binib moo kpee bi pu.

Piita aah tun lijinjir aatun pu na

³² To, Piita nan bo dii ntim momok ponn ni nima chee. U nan buen Lida aatin mu ni, ki mann Uwumbor aanib bi bi nima na. ³³ Waah bi nima na, le u kan uja ubaa, bi yin u ke Eneas, u nan ye uja u aawon faan na la. Nbin njiniin u po do kidiik ni la, kaa nmaa fii. ³⁴ Le Piita bui u, “Eneas, Yesu Kristo tii si laafee dandana wee. Fii sil, ki kpa saawandookaan.” Libuul ngbaan ni, le u kpaan fii sil. ³⁵ Le binib bimok bi Lida aatin ni, ni Saronn aatin ni na kan u, ki kpeln baabimbin, ki dii Tidindaan aasan.

³⁶ Kitiin kibaa mu bi, ki bi gbok nima chee, bi yin ki ke Jopa. Upii u dii Yesu aasan na nan bi nima, bi yin u ke Tabita. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Dokas. Waayimbil aataaa le ye ke upeeyun. U nan ye litunyaandaan la. ³⁷ N-yoonn ngbaan le u bur, ki kpo. Le bi fu

linikpol ngbaan nnyun, ki di u ti bil paacham aadiik ni. ³⁸ Jopa aatin, ni Lida aatin aa daa tob. Le Yesu aadidiliib bi bi Jopa aatin ni na nun ke Piita bi Lida aatin ni. Le bi tun bijab bilee, ke bi ti yin ni Piita, ke u poon ubaa ki dan mala. ³⁹ Le Piita fii dii bi. Waah ti fuu ni nima na, le bi di u buen paacham aadiik ngbaan ni. Le bikpopiib kuun nima, ki si Piita chee, ki wii, le ki mok u njokul ni Dokas nan na tii bi, waah nan bi na. ⁴⁰ Le Piita jenn nyan bi momok kidiik ngbaan ni, le ki gbaan utaanayil pu, ki mee Uwumbor, le ki lik linikpol ngbaan ki len ke, “Tabita, fii sil.” Le u likr unimbil. Waah kan Piita na, le u fii kal. ⁴¹ Le Piita chuu unyal, ki ter u, u fii sil, le ki yin Uwumbor aanib ni bikpopiib ngbaan, ki di u mok bi, ke u fikr a. ⁴² Le binib bimok bi Jopa aatin ni na nun tibor ngbaan. Nima pu na, binib pam nan gaa Tidindaan ki kii. ⁴³ Piita nan bi Jopa aatin ni, ki yunn. U nan koo uja u bi yin u ke Simonn, aan u ye ugbanjab na do la.

10

Uninkpel Konelius aah yin Piita pu na

¹ To, uja ubaa nan bi Siisarea aatin ni, bi nan yin u ke Konelius. U nan ye butob aajab nkub aaninkpel la. Bi yin butob aajab ngbaan ke “Itali aatin aajab.” ² Konelius nan ye uninyaan la. U ni waachiln ni aanib momok pak Uwumbor. U nan nani Juu yaab aagiim tinann sakpen, ki mee Uwumbor idaa momok la. ³ Le kijook wob, tikur titaa aayoonn, u dan tidan ki kan Uwumbor aatuun koo ni u chee ki nan bui ke, “Konelius.”

⁴ Waah kan Uwumbor aatuun ngbaan na, le u san ijawaan, ki baa u, “Maaninkpel, aa ban ba?”

Le Uwumbor aatuun ngbaan bui u, “Uwumbor nun saameen, ki nyi saah ter bigiim pu na, ki teer aa

bər. ⁵ U ban ke aa cha bijab bibaa buen Jopa aatiŋ ni, ki ti yin ni uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita. ⁶ U koo ugbanjab ubaa aadichal ni, bi yin u ke Simonn. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.” ⁷ Le Uwumbər aatuun ngbaan ki gir buen. Waah buen na, le Konelius yin waatutum ponn ni bilee, ni butəb aaja u ye uninyaan ki bi u chee idaa məmək ki tun lituln tii u na. ⁸ Konelius nan tuk bi waah kan pu na məmək, le ki tun bi, ke bi buen Jopa aatiŋ ni.

⁹ Naah woln kitaak na, le bi bi nshan ni, ki peen Jopa aatiŋ ni. Nwiin kaasisik ni, le Piita jon kidiik paab* u ti mee Uwumbər. ¹⁰ Le nkon chuu u, le u ban u ji tijikaar. Baah bi mən bisaa ke bi tii u na, ¹¹ le u dan tidan ki kan kitaapaak chuu piir, ki kan tiwan nibaa sunn ni kitin. Ni nan naahn likekeln ki pee. Le bi joo ikekefen inaa pu, ki sunn ni kitin. ¹² Ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimək baar kitin na, ni inyoon məmək aabər nan bi likekeln ngbaan pu. ¹³ Le nneel len ke, “Piita, fii, ki ku ki ŋmə.”

¹⁴ Le Piita bui ke, “Ndindaan, aayii. Maa kee ŋman tiwan ni kə ke nee na.”

¹⁵ Le nneel ngbaan ki len ke, “Uwumbər yaa len ke aa ga ŋmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kə.” ¹⁶ Le ni ŋa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan gir buen paacham.

¹⁷ Le Piita dakl lik ke u bee lijinjir aawan ngbaan aatataa. Ni nan ŋa u ilandak. N-yoonn ngbaan binib bi nyan ni Konelius do na baa binib, ki bee Simonn do, ki si mbisaməb chee, ¹⁸ le ki teen ke, “Simonn Piita bi do oo?”

¹⁹ Le Piita laa beenin bi kidiik paab, ki bi dak lijinjir aawan ngbaan aatataa. Le Uwumbər Aafuur Nyaan bui u, “Lik, bijab bitaa fuu

ni do, ki ban si. Min le tun ni bi. ²⁰ Fii ki sunn ni, ki dii bi, ki taa joo beeni.” ²¹ Le Piita sunn ni kitin, ki bui bijab ngbaan, “Min le ye unii u ni ban na. Ni chuun kinye?”

²² Le bi bui u, “Konelius, u ye butəb aajab nkub aaninkpel na le tun ni timi. U ye unibamənn u pak Uwumbər na. Juu yaab məmək pak u sakpen. Le Uwumbər aatuun mubaa tuk u ke u yin si, ke aa dan udo, u nan pel saah ga len pu na.” ²³ Le Piita bui bi ke bi koo ni, le ki chann bi tichann. Le bi doon udo.

Naah woln kitaak na, le u gor ki dii bi. Le Yesu aanib bi nan bi Jopa aatiŋ ni na bibaa mu dii u. ²⁴ Ki woln kitaak, le bi fuu Siisarea aatiŋ ni. Le Konelius nan yin waamaal, ni ujətiib dan udo, ki nan ka kii Piita. Le Piita ti fuu ki koo bi chee. ²⁵ Waah koo ni na, le Konelius dan nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ²⁶ Le Piita fiin u, ki bui u, “Fii sil. M po ye unibən la.” ²⁷ Piita nan beenin bi len u chee le ki ti koo kidiik ni, ki kan binib pam kuun nima chee. ²⁸ Le Piita bui bi, “Ni nyi ke timi Juu yaab aakaal aa kii ke ti mann binib bi kaa ye Juu yaab na, kaa kii ke ti kpaan bi chee. Le Uwumbər mu mək mi ke m taa li dak ke unii ubaa kə. ²⁹ Nima pu na, naah yin mi pu na, le m dan, kaa yii. Ni yin mi ba pu?”

³⁰ Le Konelius bui u, “Daanab na, tikur titaa kijook wəb, kinakokoona, le m nan bi maadiik ni, ki bi mee Uwumbər. Maah bi mee Uwumbər na, le m kan uja u pee likekeln li wiin chain na si nnimbiin ni ³¹ ki bui ke, ‘Konelius, Uwumbər ŋun saameel, ki teer saah ter bigiim pu na. ³² U ban ke aa cha binib buen Jopa aatiŋ ni, bi ti yin ni uja u bi nima aan bi yin u ke Simonn Piita na, ke u koo ugbanjab ubaa do, bi yin u ke Simonn na. Waadichal bi

* **10:9** : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di ido paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa ŋbimbim le ki taa joi kidiik aapaacham.

nnyusakpem na aagbaan.’ ³³ Waah tuk mi kina na, libuul ngbaan ni le m tun binib bi ti yin si. Saah dan pu na, ni njan. Dandana wee, ti məmək bi do, Uwumbər aanimbiin ni. Ti ban ti njan tibər ti Tidindaan tuk si ke aa tuk timi na.”

Piita aah tuk Konelius mam Uwumbər aabər pu na

³⁴ Le Piita bui bi, “M bee ke ni ye mbamən ke Uwumbər aa pak ubaa ki jer uken. U po pak ti məmək la. ³⁵ Njinibol məmək ponn ni, unii yaa bi, ki pak Uwumbər ki tun lituln li njan na kan, u piir Uwumbər aasui. ³⁶ Ni nyi ke Uwumbər tuk Israel yaab tibənyaan. Tibənyaan tee le ye ke Uwumbər ga tii bi nsuudoon Yesu Kristo pu. Uma le ye ti məmək Aadindaan. ³⁷ Jənn nan tuk binib ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. N-yoonn ngbaan aah jer na, le Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na piin ki bi tun waatuln Galilee aatim ni, ki bə dii Judea aatim məmək ni. ³⁸ Ni nyi waabər. Uwumbər nan nyan u, ki di Waafuur Nyaan gbiin u ki tii u mpəən, ki nan bi u chee. Uwumbər aah bi u chee na, le u buen nipepel məmək, ki tun lituln li njan na, ki cha binib bimək nan bi kinimbəŋ aənjaal ni na pək. ³⁹ Ti kan waah nani tiwan nimək Jerusalem ni Juu yaab aatim məmək ponn ni na. Le bi kpa a u ndəpuinkoo pu, ki ku u. ⁴⁰ Iwiin itaa daal, le Uwumbər fikr u nkun ni, ki cha binib kan u. ⁴¹ Naa ye binib məmək le kan u. Uwumbər nyan timi le ke ti kan u, ki li ye waaseeraadam. Waah fikr nkun ni na, ti ni u kpaan jin tijaakar, ki kpaan ki nyu nnyun. ⁴² U tuk timi ke ti buen nipepel məmək, ki ti tuk binib waabər, ki ji seeraa ke Uwumbər nyan u, u ti ji binifuub ni bitekpiib tibər. ⁴³ N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib məmək nan len Yesu aabər, ke unii umək gaa u ki kii na, Uwumbər ga di cha pinn u, uma Yesu aayimbil pu.”

⁴⁴ Tə, Piita aah laa bi len kina na, le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni ki nan gbiin binib bimək njan waah len pu na. ⁴⁵ Yesu aanib bi nyan Jopa ki dii Piita na nan ye Juu yaab, le ni gar bi pam, ba pu? Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ⁴⁶ le bi njan bi len iliin yayan ki nyunni Uwumbər. ⁴⁷ Tə, Piita bui ke, “Uwumbər di Waafuur Nyaan tii binib bimina, ke waah tii timi pu na. Ubaa ga nmaa len ke ti taa muin bi nnyun ni ii?” ⁴⁸ Waah len kina na, le u bui bi ke bi muin bi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Tə, Konelius mam nan gan Piita ke u nja bi chee iwiin ilee.

11

Piita aah tuk Yesu aanib tibər ngbaan pu na

¹ Yesu aakpambalb ni Judea aatiŋ aanib bi nan gaa Yesu ki kii na, nan njan ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Uwumbər aabər. ² Le Juu yaab bibaa len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Uwumbər aabər kan, ni njan ke bi gi nchakpan. Le Piita ki gir buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab ngbaan kpak u kinikpapak, ³ ke ba nja u mann binib bi kaa ye Juu yaab na, ki jin bi chee tijiir, Juu yaab aah kə pu na.

⁴ Le Piita njer tibər məmək aah piin ki ti saa pu na, ki tuk bi:

⁵ “M nan bi Jəpa aatiŋ ni, ki bi mee Uwumbər, le ni nja mi ke tidan pu na, le m kan tiwan nibaa nyan ni paacham. Ni naahn likekeln, ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitin m chee. ⁶ Le m lik ni mbaməm, ki kan tiwakor, ni ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimək baar kitin na, ni inyoon, ni pu. ⁷ Le m njan nneel len ke, ‘Piita, fii, ki ku ki nma.’ ⁸ Le m len ke, ‘Ndindaan, aayii. Maa kee njan tiwan ni kə ke nee na.’ ⁹ Le nneel ngbaan ki len

paacham ke, ‘Uwumbør yaa len ke aa ga ηmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kə.’¹⁰ Le ni ηa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan ki gir buen paacham.¹¹ Libuul ngbaan ni le bijab bitaa fuu ni maah bi lidichal li ni na aabisaməb chee. Bi nan nyan ni Siisarea aatiη ni la. Konelius le tun ni bi, ke bi nan yin mi.¹² Le Uwumbør Aafuur Nyaan bui mi, ‘Dii bi, ki taa joo beeni.’ Le m dii bi. Le Yesu aanib biloob bimina mu dii mi, le ti buen Siisarea aatiη ni, ki ti fuu ki koo Konelius do.¹³ Le Konelius tuk timi ke u nan kan Uwumbør aatuun si udo ki tuk u ke u cha binib buen Jəpa aatiη ni, ki ti yin uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita,¹⁴ u ga tuk u tibər ti ga cha u ni waachiln ponn ni aanib məmək ηmar na.¹⁵ Le m piin ki bi tuk bi Yesu aabər. Maah laa bi tuk bi na, le Uwumbør Aafuur Nyaan sunn ni bi pu, ke mu aah nan sunn ni ti pu njan pu na.¹⁶ Le m teer ke Tidindaan nan tuk timi ke, ‘Jənn nan muin binib nnyun ni. Mma ga gbiin nimi Uwumbør Aafuur Nyaan.’¹⁷ Tə, Uwumbør di Waafuur Nyaan tii timi bi gaa Tidindaan Yesu Kristo ki kii na, le ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke waah tii timi pu na. M mu ye ηma ki ga ηmaa yii Uwumbør?”

¹⁸ Juu yaab ngbaan aah ηun Piita aah len pu na, le baa ki kpak u. Bi nan nyuη Uwumbør, le ki bui ke, “Kina pu na, Uwumbør cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpeln baabimbini ki kan liməfal.”

Binib aah gaa Yesu ki kii Antiok aatiη ni pu na

¹⁹ Tə, binib bi ku Stiifen na nan muk Yesu aanib ki ηani bi falaa. Le bi yaa, ki buen ntim məmək ni, ki ti saa Fonisia aatiη ni, ni Saiprus aatiη ni, ni Antiok aatiη ni, ki joo Yesu aabər tuk Juu yaab baanja.²⁰ Le Yesu aanib bibaa, bi nyan ni Saiprus aatiη ni, ni Sairene aatiη ni na mu buen Antiok aatiη ni,

ki ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na mu Tidindaan Yesu aabənyaan.²¹ Tidindaan aapəon nan bi bi chee, le binib pam gaa Tidindaan ki kii, ki kpeln baabimbini, ki dii waasan.

²² Yesu aanib bi nan bi Jerusalem na ηun bi pu. Nima pu le bi tun Banabas ke u buen Antiok aatiη ni.²³⁻²⁴ U nan ye unibamənn, ki gaa Yesu ki kii mbaməm, ki gbii Uwumbør Aafuur Nyaan. Le u di ti fuu nima. Waah ti fuu nima, ki kan Uwumbør aah san binib ngbaan kinimbaak pu pu na, le ni ηa u mpopiin. Le u sur bi məmək ke bi cha binimbil li man bi dii Tidindaan aasan mbaməm. Le binib pam gaa Tidindaan ki kii ki kpee waanib pu.

²⁵ Le Banabas buen Tasus aatiη ni, u ti ban Səəl,²⁶ le ki ti kan u, ki di u dan Antiok aatiη ni. Libiməln le Banabas, ni Səəl, ni Yesu aanib nan kuuni nima chee; le bi tuk binib pam Uwumbør aabər, Antiok aatiη ni, le bi naan Yesu aadidiliib liyimbi lee, ke Kristo Yaab.

²⁷ N-yoonn ngbaan le Uwumbør aabənbatiib bibaa nyan ni Jerusalem, ki dan Antiok aatiη ni.²⁸ Bi yin ubaa ke Agabus. Le Uwumbør Aafuur Nyaan cha u len ke nkon səkpe m ga lir dulnyaa wee ponn ni. Ubər kpaan Klədius aayoonn le mu nan lir.²⁹ Agabus aah len kina na, le Yesu aadidiliib len ke bi məmək ga tii ηimombil, baah ga ηmaa tii pu na, ki di tii Yesu aanib bi bi Judea aatiη ni na.³⁰ Le bi məmək tii kina. Le Banabas ni Səəl di ηimombil ngbaan buen Judea, ti di tii Yesu aanib aaninkpiib.

12

Ubər Herod aah ηa Yesu aanib falaa pu na

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər Herod piin ki bi ηani Yesu aanib bibaa falaa.² U cha binib di kijaak aajuk ku Jems u ye Jənn aakpel na.

³ Waah ŋa kina na, le ni piir Juu yaab aasui. Nima pu le u cha binib chuu Piita mu. Ni nan ye n-yoonn mu Juu yaab ji Lakr-*jer* aajim* ki ŋmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. ⁴ Baah chuu Piita na, le bi di u ŋa kiyondiik ni. Le butɔb aajab kipiik ni biloob si kii u. Binaa yaa kiir ki ti saa tikur titaa kan, le binaa mu nan gaa. Ubər Herod nan len ke Lakr-*jer* aajim ngbaan yoonn yaa *jer* kan, u ga nyan Piita kiyondiik ni, ki di u siin Juu yaab aanimbiin ni, ki ji u tibər. ⁵ Piita aah laa bi kiyondiik ni na, le Yesu aanib mu nan bi mee Uwumbər linimaln, ki tii u.

Uwumbər aatuun aah nyan Piita kiyondiik ni pu na

⁶ Kinyeek ngbaan yaa woln kan, Ubər Herod ga nyan Piita ki ji u tibər. Le Piita dɔ geen bikikiirb bilee aakaasisik ni. Bi nan di tikululn buu unjaal mɔmɔk ilee, ki di tibaa gbin dar ukikiir wee, ki di tiken gbin dar uken. Le bikikiirb biken si kii mbisamɔb chee. ⁷ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan aatuun dan ki nan sil u chee. Le nwiihn woln kidiik ponn ni. Le u gbaa finn Piita, ki bui u ke, “Fii sil mala mala.” Waah len kina na, le tikululn ngbaan chuu leer lir. ⁸ Le Tidindaan aatuun ngbaan bui u, “Di saagbapapaln buu aachan, ki di saanaatak tan.” Le Piita ŋa kina. Le u ki bui u, “Di saakekeln peen, ki dii mi.” ⁹ Le Piita dii u ki buen, ki dak ke ni ye tidan la. Waa dak ke ni sil ye ibamɔn. ¹⁰ Baah cha na, le bi *jer* ukikiir ubaa, ki ki foor, le ki ki *jer* uken, ki ti fuu tikur aajaalen u lek lipaal aabisamɔb na. Le jaalen ngbaan piir ubaa pu. Le bi nyan, ki bɔ dii nsan mubaa. Libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun ngbaan buen, ki cha Piita.

¹¹ Le Piita aanimbil woln. Le u len ke, “M bee ke ni sil ŋa kina.

Tidindaan tun ni waatuun ke u nan nyan mi Ubər Herod aanjaal ni, ki nyan mi Juu yaab aah ban bi ŋa mi pu na ni.”

¹² Tɔ, Piita nan bee waabər aah bi pu na, le ki buen Mari, u ye Jɔnn Mak aana na do. Kinipaak nan bi nima, ki bi mee Uwumbər. ¹³ Le Piita kpaar lipaal aajaalen. Le ututunn u ye upii aan bi yin u ke Roda na, dan nan lik udaan u kpaar jaalen na, ¹⁴ le ki bee Piita aaneel. Le ni ŋa u mpopiin sakpen. Le u gir buen biken chee, kaa piir jaalen, ki ti tuk bi ke Piita si lipaal. ¹⁵ Le bi tuk u ke u waar la. Le u beenin len ke ni ye mbamɔn. Le bi bui u ke ni ga li ye Piita aawiin la.

¹⁶ Le Piita beenin si kpaar jaalen. Le bi piir jaalen, ki kan u. Baah kan u na, le ni gar bi sakpen. ¹⁷ Le Piita yoor unjaal ki nyii bi pu, ke bi ŋmin, le ki tuk bi Tidindaan aah ŋa pu ki nyan u kiyondiik ni na, ki bui bi ke bi tuk Jems ni Yesu aanib biken. Piita aah len kina na, le u siir buen nibaa chee.

¹⁸ Kitaak aah woln na, le bikikiirb ngbaan aapobil yuk. Le bi baa tɔb budabu ŋa Piita na. ¹⁹ Le Ubər Herod bui bi ke bi ban u. Le bi ban u, kaa kan u. Le Herod yin bikikiirb ngbaan, ki nan baa bi tibər ngbaan, le ki len ke baabər bii, ki ku bi.

Tɔ, Herod nan nyan Judea aatin ni, ki buen Siisarea aatin ni, ki ti yunn nima siib.

Ubər Herod aah kpo pu na

²⁰ Herod nan gee linjuul ki ŋa Taya aatin aanib, ni Saidonn aatin aanib pu. Le bi mɔmɔk kuun ki buen u chee. Bi nan puen buen uja ubaa chee la. Bi yin u ke Blastus, u ye Herod aatutum aaninkpel la. Le Taya aanib ni Saidonn aanib buen u chee bi ti jɔnn u kijɔtiik, le ki nin buen Ubər Herod chee, ki ti mee u ke u taa cha bi li kpa kijaak. Bi gaal

* **12:3** : Israel yaab nan ji Lakr-*jer* aajim ke bi teer buyoonn Uwumbər nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

baajikaar Ubər Herod aatiŋ ni la. Nima pu na, baa ban ke bi li kpa kijaak.

²¹ Le Herod siin nwiin mundaln bi ga kuun tɔb na. Liyaadaal le u di waabərkekeln peen, ki kal waabərjal pu, le ki len bi chee tibər. ²² Waah len tibər pu na, le bi məmək tar ke, “Ni ye Uwumbər aaneel la, naa ye unibən.” ²³ Tɔ, libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun cha iween chuu u; ba pu? waa tii Uwumbər lisil. Le ŋikpaambil ŋman u, le u kpo.

²⁴ Tɔ, Uwumbər aabər nan moo mooni ŋipepel məmək. Le binib too kpaē ki gaal i.

²⁵ Banabas ni Sɔl ma kan, baah nan di ŋimombil tii Yesu aanib aaninkpiib na, le bi di Jɔnn Mak nyan Jerusalem ni, ki labr buen Antiok aatiŋ ni.

13

Uwumbər Aafuur Nyaan aah nyan Banabas ni Sɔl pu na

¹ Yesu aanib bibaa nan bi Antiok aatiŋ ni. Bi ponn ni bibaa nan ye Uwumbər aabənabtiib, bibaa mu nan ye Yesu aabər aaməmək. Bi yin ubaa ke Banabas, ki yin uken ke Simeonn, ki ki yin u ke Unibəmbən,* ki yin uken ke Lusius, u nan ye Sairene aatiŋ aanii na, ki yin uken ke Manaenn u Ubər Herod aate nan kpiin u na, ki yin uken ke Sɔl. ² Le bi məmək dooni Uwumbər ki lul buməb. Baah ŋani kina na, le Uwumbər Aafuur Nyaan tuk bi ke bi nya Banabas ni Sɔl bi ti tun waah siin bi lituln li na.

³ Le Yesu aanib lul buməb, ki mee Uwumbər, ki di binjaal paan bi pu, le ki cha bi buen.

Banabas ni Sɔl aah ŋa pu Saiprus aatiŋ ni na

⁴ Tɔ, Uwumbər Aafuur Nyaan aah tun Banabas ni Sɔl pu na, le bi buen, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin

ki ke Selusia, le ki koo buŋəb ni, ki puur ki ti fuu lidikl pu, bi yin lidikl ngbaan ke Saiprus,⁵ le ki fuu kitiŋ ki bi lidikl ngbaan paab na, bi yin ki ke Salamis. Baah fuu nima na, le bi koo Juu yaab aameen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Jɔnn Mak mu nan dii bi, ki ter bi.

⁶ Le bi ki buen lidikl ngbaan aapepel liken wəb, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Pafos. Baah ti fuu nima na, le bi kan ubəb ubaa, bi yin u ke Bariyesu. U nan ye Juu yaab aanii le ki ŋmann ke u ye Uwumbər aabənabr la. ⁷ Lidikl ngbaan aatim aaninkpel mu nan bi nima, bi yin u ke Sejius Pɔlul. U nan ye unii u kpa nlan na la. Ubəb ngbaan aajə le nan bi na. Le uninkpel ngbaan yin Banabas ni Sɔl ke bi dan u chee, ki ban u ŋun Uwumbər aabər. ⁸ Ubəb ngbaan aayimbil leler nan ye Elimas la. Elimas aatataa le ye ke ubəb. Le u kpa Banabas ni Sɔl kinikpakpak, ki pəəni ubaa ke uninkpel ngbaan taa gaa Yesu ki kii. ⁹ Le Uwumbər Aafuur Nyaan fir Sɔl, u bi duln u ke Pɔl na pu, le u lik Elimas mbaməm,¹⁰ le ki bui u, “Sin u ye kinimbəŋ aajarəən na, aa ye litunyaan məmək aadin la, ki ŋmanni binib n-yoonn məmək, ki kpa mbiin sakpen, ki ban aa bii Tidindaan aasan mu tok na. ¹¹ Uwumbər ga daa aatafal, ki cha aa jəb, kaan ki li waa, ki ti saa n-yoonn mu Uwumbər gee na.”

Libuul ngbaan ni le likpakpal bəmbəln biin unimbil pu, le u jəb, ki chuun mann gonni ki ban unii u ga chuu uŋaal ki dar u na. ¹² Uninkpel ngbaan aah kan kina, ki bae Tidindaan aah bi pu na, le ni gar u pam. Le u gaa Yesu ki kii.

Pɔl aah moon Uwumbər aabər Antiok aatiŋ ni pu na

¹³ Pɔl mam nan nyan Pafos aatiŋ ni, le ki koo buŋəb ni, ki ti puur,

* 13:1 : Baaliin ni, bi yin Unibəmbən ke Niger.

ki ti fuu kitinj kibaa ni, bi yin ki ke Pega, ki bi Pamfilia aapepel ni la. Baah ti fuu nima na, le Jønn Mak gir buen Jerusalem ki cha bi. ¹⁴ Le bi nyan Pega aatinj ni, ki buen ti fuu Antiok aatinj ki bi Pisidia aapepel ni na. Juu yaab aakpaakool daal, le bi koo kal mmeen aadiik ni. ¹⁵ Le unii ubaa karn Uwumbør Aagbanj ponn ni. U karn Moses ni Uwumbør aabønabtiib aah nan nmeepu na. Waah karn doo na, le mmeen aadiik aaninkpiib tun unii bi chee, ke u ti tuk bi ke bi yaa ban bi tuk binib tibør ti ga pøk bitaakpab na kan, bi tuk bi.

¹⁶ Le Pøal fii sil ki yoor unjaal ki len ke, "Israel yaab, ni nimi bi kaa ye Israel yaab ki pak Uwumbør na, li pel man: ¹⁷ Timi Israel yaab Aawumbør nan nyan tiyaa-jatiib. Bi nan ye bicham le Ijpt aatinj ni. Baah bi nima na, le Uwumbør ter bi, ki cha bi pør. Le Uwumbør nyan bi Ijpt aatinj ni, ki mæk Ijpt aatinj aanib waapøon sakpiin. ¹⁸ Njibin imonko ilee le Uwumbør kpiin tiyaa-jatiib timoor ni, ¹⁹ le ki nin jenn nyan njibol njilole Kanaann aatinj ni, ki di kitinj ngbaan yakr ke lifaal na tii bi. Buyoonn bi nan koo Ijpt aatinj ni na, ki ti saa bundaln bi nan gaa Kanaann aatinj na, nan ye njibin ikui inaa ni piinmu la.

²⁰ "N-yoonn ngbaan le u tii bi bibøjirb, bi li joo bi, ki ti saa waabønabr Samuel aayoonn. ²¹ N-yoonn ngbaan le bi len ke bi ban ubør, u li joo bi. Baah len kina na, le Uwumbør nyan Søal, u nan ye Kis aajapøon na, u li ye baabør. U nan ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii, ki nan joo bi njibin imonko ilee la. ²² Nee aapuwøb le Uwumbør nyan u bi chee, ki di David nja baabør, ki len ke, 'David u ye Jese aajapøon na bi maah gee pu na. U ga li nani maah gee pu na mømæk.' ²³ Tø, Uwumbør nan puu tipuur ke u ga tun unii

Israel yaab chee, ke u gaa bi lii. Yesu le u tun ni u bi chee, ke u gaa bi lii. Uma le ye Ubør David aayaabil ubaa. ²⁴ Jønn u nan muini binib nnyun ni na nan loln nsan ki fuu ni, le Yesu nin paan ni. Yesu aah kaa nan kee piin waatuln na, le Jønn tuk Israel yaab ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. ²⁵ Jønn aah kaa nan kee tun waatuln doo na, le u baa bi, 'Ni dak ke m ye nma? Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Uma le paan ni mpuwøb. Maa njeer m chuu gbiln waanaatak aanmin.' "

²⁶ Tø, Pøal nan ki bui bi, "Nnaabitiib, Abraham aayaabitiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki pak Uwumbør na, timi chee le Uwumbør nan tun ni tibønyaan ke u ga gaa timi lii. ²⁷ Binib bi bi Jerusalem ni na, ni baaninkpiib aa nyi ke Yesu le ga gaa bi lii. Likpaakool mømæk daal, bi karni Uwumbør Aagbanj ponn ni, Uwumbør aabønabtiib aah nan len pu na, kaa bee naatataa. Le bi jin Yesu tibør ki len ke waabør bii. Uwumbør aabønabtiib nan len ke bi ga nja kina. ²⁸ Juu yaab nan mee Pailat nsan ke bi ku Yesu. Bi mu aa kan waataani ki ga nmaa len ke u njeer bi ku u. ²⁹ Ni nmeepu Uwumbør Aagbanj ponn ni baah ga nan nja Yesu pu ki ku u na. Le bi nan nani naah nmeepu na mømæk, le ki nyan u ndøpuinkoo pu, ki di u sub kitakpalun ni. ³⁰ Le Uwumbør fikr u nkun ni. ³¹ Le u di ubaa mæk binib bi nan dii u Galilee ki nan saa Jerusalem na. Le bi kan u iwiin pam. Dandana wee, bima le ye waaseeraadam, ki tuk Juu yaab waabør. ³²⁻³³ Timi le joo ni tibønyaan ngbaan nan tuk nimi. Uwumbør nan puu tipuur tii tiyaa-jatiib. Timi le ye tiyaa-jatiib aayaabitiib. Waah puu tipuur ti tii tiyaa-jatiib na, u gbiin tipuur ngbaan dandana wee tii timi, ki fikr Yesu nkun ni. Uwumbør aalahn aagbanj ponn ni, njijil njilee,

le Uwumbør len Yesu chee ke,
 ‘Sin le ye Maabo, din wee le m ma
 si.’†

34-35 Tø, Uwumbør ki bui ke:

‘M ga sil ŋa tinyoor ti bi chain na ŋa
 ni pu,

ke maah puu tipuur tii Ubør
 David pu na.’‡

Uwumbør ki len kigban kibaa ponn
 ni:

‘Maan cha maabo u ye chain na
 aawon bur.’ §

Tø, Pøal nan ki len ke, “Uwumbør
 aah len pu na, naatataa le ye ke u
 fikr Yesu nkun ni. Waan ki kpo.
 Waawon aan bur. 36 Ubør David
 aah nan bi na, u nan tun Uwumbør
 aatuln, le ki ti kpo. Le bi sub u
 uyaajatiib chee, le u bur. 37 Yesu u

Uwumbør fikr u nkun ni na, uma
 aawon aa bur. 38-39 Tijøtiib, ti tuk
 nimi ke Uwumbør ga di cha nimi
 aatunwanbir pinn nimi Yesu pu.
 Binib bimøk gaa Yesu ki kii na,
 Uwumbør ga di cha pinn bi, ki nyan
 bi baatunwanbir ni. Moses aakaal
 aa ŋmaa di cha pinn binib, kaa ŋmaa
 nyan bi baatunwanbir ni. Ti ban
 ke ni li nyi tibør timina mbamøm.

40-41 Uwumbør aabønabtiib nan len
 ke Uwumbør len ke:

‘Mbønyundam, lik, m bi tun lituln
 libaa nimi aayoonn.

Unii yaa tuk nimi ke m tun lituln
 limina kan,
 naan tii naadii la.

Cha ni gar nimi man, aan ki bee
 yøli.’**

Tø, Pøal nan ki tuk bi, “Ni li nyi aan
 Uwumbør aabønabtiib aah len pu
 na, ni taa ŋa nimi.”

42 Pøal aah len doo na, le u ni
 Banabas nyan ni mmeen aadiik ni.
 Baah nyan ni na, le binib bui bi ke
 likpaakool li choo na daal bi ki gir
 ni, ki nan ki tuk bi tibør ngbaan.

43 Binib mømøk aah nyan mmeen
 aadiik ni na, le Juu yaab, ni binib
 bi nan kpeln ki dii Juu yaab aasan

na pam nan dii Pøal ni Banabas. Le
 Pøal ni Banabas len bi chee ki tuk bi
 ke Uwumbør aah san bi kinimbaak
 pu na, bi li beenin dii waasan.

44 Tø, likpaakool li paan ni na
 daal, le binib bimøk bi kitiŋ ngbaan
 ni na nan kuun ni bi nan ŋun Tidin-
 daan aabør. Ubaabaa baanja le nan
 gur linampal. 45 Juu yaab aah kan
 kinipaak ngbaan kuun kina na, le
 bi kpa lipiipoln sakpen, ki kpak
 Pøal kinikpakpak, ki seei u. 46 Le
 Pøal ni Banabas kpa lipobil ki bui
 Juu yaab ngbaan, “Ni ŋan ke ti puen
 tuk nimi Uwumbør aabør. Le ni
 yii, kaa kii, kaa dak ke ni ŋeer ni
 kan limøfal li kaa kpa ndoon na.
 Kina pu na, ti ga di cha nimi, ki
 tuk binib bi kaa ye Juu yaab na
 Uwumbør aabør. 47 Uwumbør tuk
 timi waagban ponn ni ke ti ŋa kina.
 U nan len ke,

‘M nyan si la, ke aa woln binib bi
 kaa ye Juu yaab na aanimbil,
 ki tii dulnyaa wee ni aanib
 mømøk nsan ke bi ŋmar.’ †

48 Tø, binib bi kaa ye Juu yaab
 na aah ŋun baah len pu na, le bi
 kpa mpopiin sakpen, le ki bui ke
 Uwumbør aabør ŋan sakpen a. Le
 binib bi Uwumbør nyan bi ke bi
 kan limøfal li kaa kpa ndoon na gaa
 Yesu ki kii.

49 Le Uwumbør aabør moon it-
 ingbaan mømøk ni. 50 Le bipiib bi
 kpa mpøon ki pak Uwumbør na bi
 kitiŋ ngbaan ponn ni. Kitiŋ ngbaan
 aaninkpiib mu nan bi. Le Juu yaab
 ŋa, ki cha bi ŋma tijar Pøal ni Ba-
 nabas pu, ki ŋa bi falaa, ki nyan
 bi baatiŋ ni. 51 Le Pøal ni Banabas
 kpaar bitaa aatatan lii nima, ni ye
 nsurm le ki tii bi, ki nyan ni nima,
 ki buen kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke
 Ikonium. 52 Le Uwumbør Aafuur
 Nyaan gbiin binib bi gaa Yesu ki kii
 Antiok aatiŋ ni na. Le bi nan kpa
 mpopiin pam.

† 13:32-33 : Lik Ilahn 2.7. ‡ 13:34-35 : Lik Aisaya 55.3. § 13:34-35 : Lik Ilahn 16.10.

* 13:40-41 : Lik Habakuk 1.5. † 13:47 : Lik Aisaya 49.6.

14

Pɔɔl mam aah buen Ikonium aatiŋ ni pu na

¹ Pɔɔl ni Banabas nan ti fuu Ikonium aatiŋ ni, ki koo mmeen aadiik ni, ki kpa mpɔɔn ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Nima pu na, binib pam nan gaa Yesu ki kii, bi ye Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ² Le Juu yaab bibaa yii Uwumbɔr aabɔr, ki bii Yesu aanib, ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa gee linjuul bi pu. ³ Le Pɔɔl ni Banabas nan bi nima ki yunn, ki nan kpa lipobil ki tuk binib Tidindaan aabɔr, ke u gee bi. Le Tidindaan cha bi tun lijinjiiir aatun, ki mɔk ke baah len pu na, ti gbii. ⁴ Le kitinŋ ngbaan aanib aa kpa kimɔbaan. Bibaa nan si Juu yaab aapuwɔb, biken mu si Yesu aakpambalb aapuwɔb.

⁵ Le Juu yaab ni baaninkpiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa kpokl ke bi ga ŋa Yesu aakpambalb bakaa ki mae bi ŋitakpal. ⁶ Le Yesu aakpambalb ŋun baah ban bi ŋa bi pu na, ki san ŋmar, ki buen Listra aatiŋ ni, ni Debe aatiŋ ni, ni itingbaan i bi nima na. Listra aatiŋ, ni Debe aatiŋ mɔmɔk bi Likonia aapepel ni la. ⁷ Le bi tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan.

Baah mae Pɔɔl ŋitakpal Listra aatiŋ ni pu na

⁸ Uja ubaa nan bi Listra aatiŋ ni, le utaaŋ faan. Una aah nan ma u na, u nan ye uwɔb la. Waa nan chuun. ⁹ U nan ka pel Pɔɔl aah len pu na, le Pɔɔl bee ke u gaa Yesu ki kii, nima le u ga ŋmaa tii u laafee. Le Pɔɔl lik u sulm, ¹⁰ ki len mpɔɔn pu, “Fii sil aataa pu.” Le uja ngbaan fii yuk sil, le ki chuun gonni. ¹¹ Le kinipaak ngbaan kan Pɔɔl aah ŋa pu na. Le bi teen Likonia aatiŋ aanib aaliin ponn ni, “Ŋiwaa le kpaln binib ki dan ti chee

* **14:12** : Seus nan ye liwaal sakpeln libaa la. tibɔr sakpen na la.

do.” ¹² Le bi yin Banabas ke Seus.* Pɔɔl nan len tibɔr jer Banabas. Nima pu le bi yin u ke Hemes.† ¹³ Liwaal Seus aadichal nan bi kitinŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee la. Le unii u toor kitork tii liwaal ngbaan na joo ni inaja ni nsupuun ki di dan kitinŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee. U ni kini-paak ngbaan nan ban ke bi toor kitork tii Uwumbɔr aakpambalb Banabas ni Pɔɔl la.

¹⁴ Le Banabas ni Pɔɔl ŋun baah ban bi ŋa pu na. Baah ŋun kina na, le bi chuu kar baabɔkur, le ki san koo kinipaak ngbaan aakaasisik ni, ki tar ke, ¹⁵ “Ŋjɔtiib, ba pu ni ŋani kina? Ti po ye binibɔm ke naah ye pu na la. Ti dan ti nan tuk nimi tibɔnyaan la. Di cha man, ki taa ki dii ŋiwaa man. Ŋi ye fam la. Ni li dii Uwumbɔr u fu na. Uma le nan naan paacham ni kitinŋ, ni nnyusakpem, ni tiwan mɔmɔk. ¹⁶ N-yaayoonn na, u nan cha ŋinibol mɔmɔk ŋani baah gee pu na. ¹⁷ N-yoonn mɔmɔk u mu ŋani nimi tinŋann, ki tii nimi utaal, ki cha tijikaar ŋani, ki kpiini nimi, ki cha ni kpa mpopiin, u mɔk nimi ke u bi.” ¹⁸ Le Pɔɔl ni Banabas len kina ki pɔɔni bibaa ke bi taa cha kinipaak ngbaan toor kitork ngbaan tii bi, le baa ki toor ki tii bi.

¹⁹ Le Juu yaab bibaa nyan ni Antiok aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ki dan Listra aatiŋ ni, bi nan bii Pɔɔl ni Banabas ki cha binib gee linjuul bi pu. Le bi mae Pɔɔl ŋitakpal, ki dar fuul u nyan kitinŋ ni, ki ti di bil, ki dak ke u kpo, le ki siir cha u. ²⁰ Le Yesu aadidiliib dan nan sil gob u. Baah sil gob u na, le u fii sil, ki labr buen kitinŋ ngbaan ni.

Pɔɔl mam aah labr buen Antiok aatiŋ ni pu na

Kitaak aah woln na, le Pɔɔl ni Banabas siir buen Debe aatiŋ ni, ²¹ ki ti tuk nima chee aanib tibɔnyaan

† **14:12** : Hemes nan ye liwaal li bi bui ke li len

ngbaan. Le binib pam gaa ti, ki dii Yesu aasan. Le Pɔɔl ni Banabas nyan nima ki ki labr buen Listra aatinj ni, ni Ikonium aatinj ni, ni Antiok aatinj ki bi Pisidia aapepel ni na. ²² Baah dii ntim ngbaan ni na, le bi pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aabɔr, le ki tuk bi ke bi sil Yesu aachanj ni, ke binib yaa ban bi koo Uwumbɔr aanaan ni kan, bi ga ji falaa sakpen le ki nin koo ni. ²³ Ntim mɔmɔk ni, bi nan leer Yesu aanib ponn ni bininkpiib ke bi li joo bi, le ki lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr tii bi. Baah gaa Tidindaan ki kii na, le bi di bi ɲa uɲaal ponn ni, ke u li lik bi.

²⁴ Le bi bɔ dii Pisidia aatim ponn ni, ki ti ki fuu Pamfilia aapepel ni, ²⁵ le ki ti fuu Pega aatinj ni, ki tuk binib Yesu aabɔr, le ki buen Atalia aatinj ni. ²⁶ Baah ti fuu nima na, le bi koo bunɔb ni, ki puur nnyusakpem ki gir buen Antiok aatinj ni, kitiŋ ki bi nan nyan ni ki ni na. Baah nan ban bi nyan kitiŋ ngbaan ponn ni na, Yesu aanib nan mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ɲa uɲaal ni, ke u ter bi waatuln ponn ni. Baah ti tun lituln ngbaan doo na, le bi ki gir ni nima.

²⁷ Baah fuu ni na, le bi yin Yesu aanib ke bi kuun ni, le ki tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ɲa na, ki tuk bi waah ɲa pu ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na nsan ke bi gaa Yesu ki kii na. ²⁸ Pɔɔl ni Banabas nan ti bi nima, Yesu aadidiliib chee, ki yunn.

15

Baah kuun Jerusalem ponn ni pu na

¹ Tɔ, bijab bibaa nan nyan ni Judea aatinj ni, ki dan Antiok aatinj ni, le ki nan tuk Yesu aanib ke bi yaa kaa gii ɲichakpan, Moses aakaal aah mɔk pu na kan, baan ɲmar. ² Le bijab ngbaan kpak Banabas ni Pɔɔl kinikpakpak sakpen tibɔr ngbaan pu. Nima pu na, bi mɔmɔk nan

kii ke bi ga tun Pɔɔl ni Banabas ni binib bibaa aan bi buen Jerusalem, ki ti baa Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib bi bi nima na, ki lik.

³ Yesu aanib nan ter bi, le bi gor ki buen. Baah cha na, le bi bɔ dii Fonisia aatim ni, ni Samaria aatim ni, ke bi ti mann Yesu aanib, ki tuk bi ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Yesu ki kii. Le ni tii bi mɔmɔk mpopiin sakpen. ⁴ Le Pɔɔl ni Banabas ti fuu Jerusalem. Baah ti fuu nima na, le Yesu aanib ni baaninkpiib ni Yesu aakpambalb doon bi ni mpopiin. Le Pɔɔl ni Banabas tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ɲa na, ki tuk bi waah ter bi pu na. ⁵ Le Farisii yaab bibaa, bi dii Yesu na, fii sil, le ki len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa dii Yesu kan, ni ɲan ke bi gii ɲichakpan, ki kii Moses aakaal.

⁶ Le Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee, ke bi kpokl tibɔr ngbaan. ⁷ Baah kpokl ki ti yunn na, le Piita fii sil ki bui ke, “Nnaabitiib, ni nyi ke n-yoonn mu jer na Uwumbɔr nan lee mi ni ponn ni, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi tibɔnyaan ngbaan, aan bi ɲun ki gaa Yesu ki kii. ⁸ Uwumbɔr u nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na nan di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah tii timi pu na. ⁹ Waah ɲa kina na, u mɔk ke u pak binib bi kaa ye Juu yaab na mu. Waa yakr timi. U po dak ke binib mɔmɔk ye tiwanbaan la. Baah gaa u ki kii na, le u finn bisui ni titunwanbir. ¹⁰ Nima pu na, ba pu ni muk bi, ki tɔɲni Uwumbɔr? Timi ni tiyaaajatiib aah nan ban ti dii Moses aakaal na, ni nan pɔɔ ti chee. Taa ɲmaa dii. Ni bi ke lituln li nyuun na la. Ba pu ni ban ke Yesu aadidiliib ngbaan dii kina? ¹¹ Binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, waanimbaasaln pu le u ga gaa bi

lii. Kina le u ga gaa ti mu lii.”

¹² Piita aah len kina na, le bi məmək nmin, ki pel Banabas ni Pəəl aah len pu na. Le bi tuk bi Uwumbər aah nja pu ki cha bi tun lijnjiir aatun binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni na.

¹³ Banabas ni Pəəl aah len ti doo na, le Jems bui ke, “Nnaabitiib, li pel man. ¹⁴ Dandana wee, Simonn Piita tuk timi Uwumbər aah nja pu njan na, ki mək ke utafal bi binib bi kaa ye Juu yaab na ni, ki lee bi ponn ni binib bibaa, ke bi li ye waanib. ¹⁵ Uwumbər aabənabtiib nan len ke u ga nja kina. Ni nmeee Uwumbər Aagban ponn ni ke

¹⁶ ‘Uwumbər len ke: Ubər David aanaan aah lir na, m ga gir ni aan ki nan fiin waanaan ngbaan.

M ga nja mu nnaanpəm, ki cha mu sil mbaməm.

¹⁷ Nima pu na, binib bi gur na ga li ban min Uwumbər.

Njinibol nımək ye maanib na ga li ban mi.

¹⁸ Uwumbər le len kina.

N-yaayoonn na ki joo cha, u nan tuk binib tibər timina.’”*

¹⁹ Jems nan ki bui ke, “M dak ke ti taa ki muk binib bi kaa ye Juu yaab ki kpeln baabimbin ki dii Uwumbər aasan na. ²⁰ Cha ti nmeee kigban tii bi, ki tuk bi ke bi taa ki nme kitorok aanann, ki taa ki gər kidagook, ki taa ki nme tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki nme nsin.

²¹ Tiyaajatiib yoonn ki di nan saa din, bi tuk binib Moses aakaal ntim məmək ponn ni. Likpaakool daal məmək bi po karni Moses aakaal mmeen aadir ni.”

Baah nmeee kigban ngbaan pu na

²² Jems aah len ti doo na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib məmək, ni baaninkpiib kpokl ke bi ga nya bi ponn ni bijab bibaa, ki di kpee Pəəl ni Banabas pu, ki tun bi

Antiok aatin ni, bi ti di kigban ngbaan tii bi. Le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Judas Basabas, ki yin uken ke Sailas. Bijab bilee ngbaan nan ye biyidam le Yesu aanib ponn ni. ²³ Le bi nmeee kigban ki di tun bi, bi di buen ti tii binib bi kaa ye Juu yaab na. Bi nmeee ke:

“Tinaabitiib bi kaa ye Juu yaab

ki bi Antiok aatin ni, ni Siria aatin ni, ni Silisia aatin ni na, ti dooni nimi. Timi Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib dooni nimi. ²⁴ Ti njan ke bijab bibaa nyan ti ponn ni, ki dan ni chee, ki ti tuk nimi tibər ti muk nimi ki nja nimi ilandak na. Taa nan tuk bi ke bi tuk nimi kina.

²⁵ Nima pu na, ti kuun tək ki kpaan kiməbaan, ki nyan ti ponn ni bijab bilee, ke ti tun ni bi ni chee. Bi ni tijətiib Banabas ni Pəəl, bi ti gee bi na, le ti ga tun ni bi ni chee. ²⁶ Banabas ni Pəəl nan di baaməfal paan talmaa Tidindaan Yesu Kristo pu. ²⁷ Bijab bi ti nyan bi na le ye Judas ni Sailas. Bi mu ga tuk nimi tibər ngbaan aah nmeee pu na. ²⁸ Ti ni Uwumbər Aafuur Nyaan kpaan kiməbaan, kaa ban ti di nkaal mu pəə na kpee nimi. ²⁹ Ni njan ke ni taa ki nme kitorok aanann, ki taa ki nme nsin, ki taa ki nme tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gər kidagook. Ni yaa kii kina kan, nima le njan. Uwumbər ter nimi.”

³⁰ Le bi di kigban ngbaan tii Banabas mam, ke bi di buen Antiok aatin ni. Baah ti fuu nima na, bi nan kuun ni Yesu aanib məmək, ki di kigban ngbaan tii bi. ³¹ Baah karn kigban ngbaan ponn ni na, le ni nja bi mpopiin. Ni nan ye tibər ti pək bitaakpab na la. ³² Le Judas ni Sailas, bi ye Uwumbər aabənabtiib na, tuk bi Uwumbər aabər pam ki pək bitaakpab, ki ter bi, bi li dii mbaməm. ³³ Bi nan yunn nima siib. Baah nan yunn nima siib na,

* 15:18 : Lik Amos 9.11-12.

le bi choi bi, ki gir buen Yesu aakpambalb chee. [³⁴ Sailas ma nan gaar Antiok aatinj ni.]

³⁵ Pɔɔl ni Banabas nan ti bi Antiok aatinj ni, ni yunn siib. Le bi ni binib pam tuk binib Tidindaan aabɔnyaan, ki mək bi baah ga dii u mbaməm pu na.

Pɔɔl ni Banabas aah yakr tɔb chee pu na

³⁶ Naah yunn siib na, le Pɔɔl bui Banabas, “Cha ti gir buen taah nan tuk binib Tidindaan aabɔr ntim mu məmək ni na, ki ti mann Yesu aanib ki lik ke bi joo Yesu aabɔr kinye?”

³⁷ Le Banabas ban ke Jɔnn Mak dii bi. ³⁸ Le Pɔɔl aa kii; ba pu? baah nan bi Pamfilia aatinj ni na, Jɔnn Mak nan labr kun ki cha bi, kaa ki ter bi lituln na ponn ni. Nima pu na, Pɔɔl aa nan kii ke u ki dii bi. ³⁹ Le Pɔɔl ni Banabas kpak kinikpakpak ki yakr tɔb chee, kaa ki dii tɔb. Le Banabas ni Jɔnn Mak koo buɔɔb ni, ki buen lidikl libaa pu, bi yin li ke Saiprus. ⁴⁰ Le Pɔɔl nyan Sailas ke u dii u. Le Yesu aanib mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ɔa Uwumbɔr aanjaal ni, u ter bi. Le bi buen, ⁴¹ ki bɔ dii Siria aatim ni, ni Silisia aatim ni, ki pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aaliin.

16

Timoti aah dii Pɔɔl ni Sailas pu na

¹ Pɔɔl mam nan ti fuu Debe aatinj ni, ni Litra aatinj ni. Le Yesu aadidiir ubaa nan bi nima. Bi yin u ke Timoti. Una nan ye Juu yaab aabo la, ki mu gaa Yesu ki kii. Ute nan ye Griik aanii la. ² Yesu aanib bimək bi Litra aatinj ni, ni Ikonium aatinj ni na məmək nan pak Timoti. ³ Le Pɔɔl ban ke Timoti li dii u. Juu yaab bimək bi nima na nan nyi ke Timoti aate ye Griik aanii la. Nima pu na, Pɔɔl nan gii Timoti aachakpaln ke Juu yaab aah geei pu na, le ki cha u dii bi. ⁴ Le bi bɔ dii ntim ngbaan ponn ni, ki mann Yesu aanib. Pɔɔl

mam aah nan bi Jerusalem ni na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib bi nan bi nima na nan kpokl, binib bi kaa ye Juu yaab ki dii Yesu na aah ga ɔa pu na. Le Pɔɔl tuk bi baah nan kpokl ki len pu na, ke bi kii kina. ⁵ Nima pu na, Yesu aanib aataakpab nan pɔɔk waasan ni. Idaa məmək le binib biken mu gaal u ki kii, ki kpaee waanib pu.

Pɔɔl aah danj tidanj Troas aatinj ni pu na

⁶ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aa nan kii ke Pɔɔl mam buen Asia aatinj ni ki ti tuk binib Yesu aabɔr. Le bi bɔ dii Frijia aatim ni, ni Galasia aatim ni, ⁷ ki ti fuu Misia aatinj mək, ki ban bi buen Bitinia aatim ni. Le Yesu Aafuur Nyaan aa kii. ⁸ Le bi bɔ dii Misia aatim ni, ki ti fuu Troas aatinj ni. ⁹ Kinyeek ngbaan le Pɔɔl danj tidanj ki kan Masedonia aatinj aanii ubaa si u chee ki ganji u ke u danj Masedonia aatim ni ki nan ter bi. ¹⁰ Pɔɔl aah danj tidanj ngbaan kina na, le min Luk ni Pɔɔl mam gor ke ti buen Masedonia aatim ni. Ti nan bee ke Uwumbɔr le yin timi ke ti buen ki ti tuk kitiŋ ngbaan aanib tibɔnyaan na.

Upii Lidia aah gaa Yesu ki kii pu na

¹¹ Ti nan koo buɔɔb, Troas aatinj ni, ki puur nnyusakpem na ki ti jer lidikl libaa, bi yin li ke Samotres. Naah woln kitaak na, le ti fuu Neapolis aatinj ni. ¹² Le ti nyan buɔɔb ni, ki chuun kitiŋ ki ti fuu Filipi aatinj ni. Ki ye Masedonia aatinj kibaa, ki ye kitisakpenj. Rom yaab nan bi nima, ki joo kitiŋ ngbaan. Ti nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, ki pii iwiin ilee. ¹³ Juu yaab aakpaakool daal, le ti nyan kitiŋ ngbaan ponn ni, ki buen limɔɔl aagbaan. Ti nan dak ke likpaakool daal məmək Juu yaab kuuni nima ke bi mee Uwumbɔr. Le ti kan bipiib kuun nima. Le ti kal ki tuk bi Uwumbɔr aaliin. ¹⁴ Upii ubaa nan bi nima ki ɔun taah len pu

na. Bi nan yin u ke Lidia. U nan ye Tiataira aatin aapii la, ki chuun kooh njitanyaan aakeken ni kpa kidaak na. U nan ye upii u pak Uwumbor na la. Le Tidindaan piir usui ke u pel mbamom, ki gaa Pool aah len pu na. ¹⁵ Le bi muin u ni waachiln ni aanib nnyun ni. Le u tuk timi, “Ni yaa dak ke m sil gaa Tidindaan ki kii kan, ni dan nan mann mi, ki li bi ndo.” Le u gar timi, le ti buen.

Baah di Pool mam na kiyondiik ni pu na

¹⁶ Ti nan ki buen baah mee Uwumbor nin chee na. Taah cha na, le usapoon ubaa ton timi nsan ni. U nan ye unaagbiibo la. Bininkpiib nan dii u, ki cha u tuk binib tiwan ni choo ki ga nan na aabor. Waah nani kina na, le u kan njimobil pam ki tii udindatiib. ¹⁷ Le u paan ni ti ni Pool aapuwob, ki tar ke, “Bijab bimina le ye Uwumbor u kaa kpa njeen aato na aanaagbiib. Bi tuk nimi naah ga na pu ki nmar na.” ¹⁸ Usapoon ngbaan nan nani kina iwiin momok. Waah nani kina na, le Pool gee linuul, ki fenn lik u, ki tuk bininkpiib bi dii u na, “M tuk nimi Yesu Kristo aayimbil pu, nya u ni man.” Libuul ngbaan ni le bininkpiib ngbaan nyan u ni. ¹⁹ To, bininkpiib ngbaan aah nyan u ni na, le udindatiib gee linuul. Bi bee ke waan ki kan njimobil tii bi. Le bi chuu Pool ni Sailas ki dar bi mpoon, ki di buen kitin ngbaan aabojirb aanimbiin ni, ²⁰ ki ti len ke, “Bijab bimina ye Juu yaab, ki muk do aanib, ²¹ ki tuk bi nkaal mubaa. Taah ye Rom yaab na, naa nan ke ti gaa nkaal mue ki dii mu.” ²² Baah len kina na, le kinipaak ngbaan mu gee linuul Pool ni Sailas pu.

Le bibojirb ngbaan chuu peer baawan, ki tuk baatutum ke bi di njidabil gbaa bi. ²³ Le bi gbaa bi pam, ki tur bi ti na kiyondiik ni, ki tuk kiyondiik aaninkpel ke u li kii bi

mbamom. ²⁴ Baah tuk u kina na, le u tur bi na ponn ni aadiik ni, kiyondiik ni, ki baa bi njibaa.

²⁵ Kinyetaasiik le Pool ni Sailas bi mee Uwumbor, ki gaa ilahn ki pak u. Le binaagbiib biken ka pel. ²⁶ Libuul ngbaan ni le kitin den sakpen, ki cha kiyondiik aadinyikl mu den. Libuul ngbaan ni le kiyondiik aajaalen mam momok chuu piir. Le binaagbiib momok aakululn chuu gbiln lir. ²⁷ Le kiyondiik aaninkpel finn, ki kan ke jaalen mam momok piir a. U nan dak ke binaagbiib momok nyan a. Le u yoor waajaak aajuk ke u ku ubaa. ²⁸ Le Pool teen ke, “Taa ku aabaa. Ti momok bi do.”

²⁹ Le kiyondiik aaninkpel teen ke, “Li joo ni karya,” ki san koo ni, le ki nan gbaan Pool ni Sailas aanimbiin ni, le uwon gbaa. ³⁰ Le u nyan bi lipaal, ki baa bi, “Ndindatiib, m ga na kinye aan ki nmar?”

³¹ Le bi bui u, “Aa yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, aa ga nmar, le saachiln ponn ni aanib mu ga nmar.” ³² Le bi tuk u ni waachiln ni aanib momok Tidindaan aabor. ³³ N-yoonn ngbaan le u di nnyun char baabuun ngbaan, baah fe gbaa lakr bi pu na. Le bi muin u ni waachiln ni aanib momok nnyun ni. ³⁴ Le u di Pool ni Sailas buen waadichal ni, ki ti tii bi tijikaar ke bi ji. U ni waachiln ni aanib aah nan gaa Uwumbor ki kii na, ni na bi mpopiin pam.

³⁵ Naah woln kitaak na, le bibojirb ngbaan tun baatutum ke bi buen ti tuk kiyondiik ni aaninkpel ke u di bijab na lii aan bi li cha.

³⁶ Le kiyondiik aaninkpel tuk Pool, “Bibojirb ngbaan len ke m di aa ni Sailas lii, ni li cha. Ni nya suuna ki li cha.”

³⁷ Le Pool aa kii kina. U nan bui bitutum ngbaan, “Bibojirb ngbaan aah na pu na, naa nan. Timi tibaa mu po ye Rom yaab la. Baa jin timi tibor, kaa kan timi aataani, le

ki gbaa timi binib aanimbil ni, ki di timi lanj kiyondiik ni. Baah ŋa timi Rom yaab kina na, naa ŋan. Dandana wee, bi ban ke ti li cha, ubaa taa li nyi. Taan kii kina. Cha bibɔjirb ngbaan bibaa dan nan nyan timi.”

³⁸ Le bitutum ngbaan buen ti tuk bibɔjirb ngbaan Pɔɔl aah len pu na. Baah ŋun ke Pɔɔl ni Sailas ye Rom yaab na, le ijawaan chuu bi. ³⁹ Le bi buen Pɔɔl ni Sailas chee ki ti sɔŋ bisui, ki nyan bi kiyondiik ni, le ki gaŋ bi ke bi nya kitiŋ ngbaan ni. ⁴⁰ Le Pɔɔl ni Sailas siir nima chee, ki buen Lidia aadichal ni, ki ti doon Yesu aanib, ki len bi chee ki pɔɔk bitaakpab, le ki nin siir nima.

17

Binib aah ŋma tijar Tesalonika aatiŋ ni pu na

¹ Baah siir nima na, le bi bɔ dii Amfipolis aatiŋ ni, ni Apolonia aatiŋ ni, le ki ti fuu Tesalonika aatiŋ ni. Juu yaab aameen aadiik nan bi nima. ² Le Pɔɔl ti koo mmeen aadiik ngbaan ni, waah ti ŋani pu ŋikpaakoo mɔmɔk na. U nan di ŋikpaakoo ŋitaa le tuk bi Uwumbɔr Aagbanj aah len pu na aatataa, ³ ki mɔk bi ke ni ye Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ke Uwumbɔr Aagbanj len ke see Kristo na jin falaa, ki kpo, ki fikr nkun ni, le ki len ke waah tuk bi Yesu u aabɔr na, uma le ye Kristo ngbaan. ⁴ Le Juu yaab bibaa, ni Griik yaab bi pak Uwumbɔr na ponn ni pam, ni bipiib bi ye mɔpɔɔdam na kii tii Pɔɔl aah len pu na, ki kpaan u ni Sailas chee.

⁵ Le Juu yaab bi kaa kii tii u na nan kpa lipiipoln u pu, ki kuun ni binib bi kaa ŋan, kaa bi tibɔr tibaa ni na, ki cha kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk gee liŋuul, ki kpa kifuuk, ki ŋma tijar, le ki buen uja u bi yin u ke Jasonn na do, ki ban bi koo ni. Le waa kii. Le bi koo mɔpɔɔn, ki ti bi ban Pɔɔl ni Sailas, ke bi nyan bi buen kinipaak ngbaan

chee, ⁶ le kaa kan bi. Baah kaa kan bi na, le bi chuu Jasonn ni Yesu aanib bibaa mɔpɔɔn, ki di buen kitiŋ ngbaan aaninkpiib chee, le ki ti teen ke, “Pɔɔl mam bi muk binib ntim mɔmɔk ponn ni na dan do mu, ⁷ le Jasonn cha bi bi udo. Bi bii Ubɔrkpaan Siisa aakaal mɔmɔk ki len ke ubɔr uken bi, bi yin u ke Yesu.” ⁸ Juu yaab aah len kina na, le kinipaak, ni kitiŋ ngbaan aaninkpiib gee liŋuul Pɔɔl ni Sailas pu. ⁹ Le bi cha Jasonn mam pan ŋimombil ke bi di bi lii. Le bi pan, le bi di bi lii.

Berea aatiŋ aanib aah gaa Yesu aabɔr pu na

¹⁰ Kinyeek ngbaan le Yesu aanib cha Pɔɔl ni Sailas siir buen Berea aatiŋ ni. Baah ti fuu na, le bi buen Juu yaab aameen aadiik ni. ¹¹ Le binib bi bi nima na pel Pɔɔl aah len pu na. Binib ngbaan ye binib ki jer Tesalonika aatiŋ ni yaab. Le binimbil man Pɔɔl aah len pu na pu. Idaa mɔmɔk bi nan kpar Uwumbɔr Aagbanj ponn ni, ki karni ke bi lik ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Nima pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Griik yaab bi nan ye bininyuum na, bijab ni bipiib, mu gaa u ki kii ki wiir. ¹³ Le Juu yaab bi bi Tesalonika aatiŋ ni na ŋun ke Pɔɔl bi Berea aatiŋ ni ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le bi mu buen nima ki ti cha kinipaak na ŋma tijar Pɔɔl pu. ¹⁴ Libuul ngbaan ni, le Yesu aanib cha Pɔɔl siir buen ki dii nsan mu cha nnyusakpem aagbaan na. Sailas ni Timoti ma nan bee Berea aatiŋ ni. ¹⁵ Le Yesu aanib bi cheen Pɔɔl na nan cheen u ti saa Atens aatiŋ ni. Le Pɔɔl tuk bi ke bi ti tuk Sailas ni Timoti ke bi chuun mala ki dan u chee. Waah tuk bi kina na, le binib bi cheen u na gir buen Berea aatiŋ ni.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Atens aatiŋ ni pu na

¹⁶ Le Pɔɔl ti bi Atens aatiŋ ni, ki ka kii Sailas ni Timoti. Waah bi

nima na, le u kan ŋiwaa pam kitin ngbaan ponn ni. Le ni bii usui sakpen. ¹⁷ Likpaakool daal le u koo mmeen aadiik ni, ki tuk Juu yaab, ni binib bi pak Uwumbør na Yesu aabør. Le bi gbaa tøb chee tibør ngbaan. Idaa mòmøk u nan chaa kinyan ni, ki ti tuk binib bi bi nima na Yesu aabør. Le u ni bi gbaa tøb chee tibør ngbaan. ¹⁸ Binib bibaa mu nan bi kitin ngbaan ponn ni. Bi yin bibaa ke Epikurus* aanib, ki yin bibaa mu ke Stoik† aanib. Baah ŋun Pòol aah len pu na, le bibaa baa tøb, “Ulambidaan ngbaan len kinye?”

Le bibaa mu bui ke bi dak ke u len ŋiwaa yayan ŋibaa aabør la. Pòol ma nan bi len Yesu aabønyaan, ke u fikr nkun ni. ¹⁹ Bi nan yin kitin ngbaan aaninkpiib ke Areopagus‡ aanib. Le bi di Pòol buen bininkpiib ngbaan chee, le ki ti bui u ke waah tuk binib tibøchann ti na, bi ban ke u tuk bi mu, bi bee, ²⁰ ke waah len pu na, ni gar bi, bi ban ke u tuk bi mu taatataa. ²¹ Atens aatinj aanib, ni bicham bi nan bi nima na, nan gee ke bi li kuun ni ki gbaa tøb chee tibøchann n-yoonn mòmøk. Nima pu le bi ban bi ŋun Pòol yaar mu.

²² Le Pòol sil bikaasisik ni, ki len ke, “Atens aatinj aanib, m bee ke nitafal bi ŋiwaa aabør ni pam. ²³ M chuun nimi aatinj ponn ni ki kan naah dooni ŋiwaa pu na, le ki kan bi nan ŋmee ŋjmeen naah toor kitork nin chee na. Bi ŋmee ke, ‘Taah kaa nyi Uwumbør u na.’ Ni dooni Uwumbør, ki mu aa nyi u. Waabør le m ban m tuk nimi dandana wee. ²⁴ Uwumbør nan naan dulnyaa wee, ni tiwan nimøk bi ni ponn ni na. Uma le ye paacham ni taab Aadindaan. Waa bi liwaal

aadiik ni. ²⁵ Uma ubaa le tii binib mòmøk limøfal, ni libuln li ti fuur na, ni tiwan mòmøk. Waah ban pu na, u kpa. Unii yaa tun lituln tii uma Uwumbør kan, naa kpaee Uwumbør nibaa. ²⁶ Njan u nan naan uja ubaa, uma le ye ŋinibol mòmøk aayaaja. Uma Uwumbør le cha ŋinibol mòmøk bi dulnyaa wee mòmøk ponn ni. U nan siin n-yoonn mu binib mòmøk ga li bi na, ki siin nin chee bi mòmøk ga li bi na. ²⁷ Waah nan naan binib na, u ban ke bi li ban u. U dak ke nibaakan bi ga baa ki ban u, ki kan u. Waa daa unii ubaa chee. U po mal timi la. ²⁸ Uma pu le ti fu, ki chuun, ki bi. N-yaayoonn na, nimi aalankpalb bibaa nan len ke, ‘Ti ye Uwumbør aabim la.’

Baah len pu na, ti gbii. ²⁹ Taah ye Uwumbør aabim na, taa cha ti li dak ke Uwumbør aabimbin bi ke ŋiwaa na. Ŋiwaa po ye ŋitakpal le bi kpaii ŋi, bee salmaa, bee tikunabr le bi di mæŋ ŋi. ³⁰ Binib aah kaa nan kee nyi Uwumbør aasan buyoonn na, waa nan gar baah ŋani pu na. Dandana wee le u len ke u ban ke binib bimøk bi dulnyaa wee mòmøk ponn ni na kpeln baabimbin ki dii waasan. ³¹ Ba pu? u siin nwiin bundaln u ga ji binib mòmøk tibør na, ki ti saa baah ŋa ki ŋeer pu na. U nyan uja u ga ji binib tibør na. U nan fikr uja ngbaan nkun ni, nima le ye limøkli tii binib mòmøk.”

³² Binib ngbaan aah ŋun Pòol len ke Uwumbør fikr unii nkun ni na, le bibaa ŋani u mbønyun. Le bibaa mu len ke bi ban bi ki ŋun tibør ngbaan. ³³ Le Pòol siir nima ki buen. ³⁴ Le bijab bibaa gaa Yesu ki kii, ki kpaan Pòol chee. Bi yin ubaa ke Dionisius, u nan ye Areopagus aanii ubaa na. Uken mu nan ye

* **17:18** : Epikurus yaab nan ye binib bi dii Griik aalandaan ubaa aamøk m na la. Uma le nan møk ke mpopiin ye limøfal aawanyaan kpaan la. † **17:18** : Stoik aanib nan dii Griik yaab aalandaan u nan bi n-yaayoonn na aamøk m na la. U nan møk ke aa yaa ban mpopiin kan, aatafal taa li bi mmæon, ni iween ni. ‡ **17:19** : Areopagus ye ligongoln libaa, le ki bi Atens aatinj ni. Nima chee le kitin ngbaan ni aaninkpiib nan kaa ki ŋani baakuun. Kina pu na, bi nan yin bininkpiib ngbaan ke Areopagus aanib la.

upii u bi yin u ke Damaris na. Binib biken mu nan gaa Yesu ki kii.

18

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Korint aatinj ni pu na

¹ Pɔɔl nan siir Atens aatinj ni, ki di buen Korint aatinj ni. ² Waah bi nima na, le u kan Juu yaab aaja ubaa, bi yin u ke Akuila. Bi nan ma u Pontus aatinj ni la. Bi yin upuu ke Prisila. Bi nan bi Itali aatisakpeŋ Rom ni. Le Ubɔrkpaan Klɔdius nan siin nkaal ke Juu yaab mɔmɔk nya Rom aatinj ponn ni. Nima pu le Akuila ni Prisila nan nyan nima, ki dan Korint aatinj ni. Bi nan fuu ni naa yunn, le Pɔɔl nan ti kan bi. ³ Uja ngbaan ni upuu nan jab igban le ki gaal ŋiboo. Baatuln le nan bi na. Pɔɔl aatuln ni baatuln kpaa la. Nima pu le u nan ti bi bido. Le bi tun lituln ngbaan tɔb chee. ⁴ Likpaakool daal mɔmɔk kan, Pɔɔl nan chaa mmeen aadiik ni. Juu yaab ni Griik yaab mu nan bi nima. Le u ni bi gbaa tɔb chee Yesu aabɔr. Le u pɔɔni ubaa ki ban ke bi gaa Yesu ki kii.

⁵ Sailas ni Timoti nan nyan ni Masedonia aatim ni, ki fuu ni Pɔɔl chee. Baah fuu ni na, le Pɔɔl mooni Yesu aabɔr linimaln, kaa ki tun lituln liken. U nan ŋeer tuk Juu yaab ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lii na. ⁶ Le bi kpak u kinikpak-pak, ki seei u. Baah ŋa kina na, le Pɔɔl chuu waakekeln gbuk ki nyan kitangbaak, ni ye nsurm le ki tii bi, le ki bui bi, “Ni yaa kaa ŋmar kan, nimi aasin ga li bi nimi nibaa aajaal ni la, naa ye maataani. M ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na le Yesu aabɔr.” ⁷ Le u siir cha bi, ki buen unii ubaa do, bi yin u ke Titius Justus, u nan ye unii u pak Uwumbɔr na. Udo ni mmeen aadiik si gbɔk tɔb la. ⁸ Mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Krispus na, ni waachiln ni aanib mɔmɔk gaa Tidindaan ki kii.

Le Korint aatinj aanib pam mu ŋun Yesu aabɔr, ki gaa u ki kii. Le bi muin bi nnyun ni.

⁹ Kinyeek kibaa daal, le Pɔɔl danj tidan, le Tidindaan bui u, “Taa ki san ijawaan. Aa li beenin tuk binib tibɔnyaan ngbaan. Taa di cha. ¹⁰ M bi aa chee. Ubaa aan ŋmaa ŋa si nibaa. Kitiŋ kee ponn ni, binib pam ye maanib la.” ¹¹ Kina pu na, Pɔɔl nan bi nima ki ti saa libiln libaa ni ligeln, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.

¹² Korint aatinj nan bi Akaya aapepel ni la. Akaya ngbaan mɔmɔk aaninkpel nan ye uja u bi yin u ke Galio na. Waayoonn ngbaan le Juu yaab kuun ki nan chuu Pɔɔl, ki di u buen uma Galio aanimbiiin ni, ¹³ ki len ke Pɔɔl tuk bi baah ga ŋa pu ki doon Uwumbɔr na, kaa tuk bi mbamɔm, ke u bii baatinj aakaal la.

¹⁴ Pɔɔl aah ban ke u len na, le Galio tuk Juu yaab, “U yaa ba ŋa bakaa ni kinimbɔŋ kibaa kan, m ba ga ji u tibɔr. U mu aa ŋa nibaa. ¹⁵ Nimi Juu yaab, ni kpak tɔb iliin pu, ni binib aabɔr pu, ni nimi aakaal pu la. Ni bi ni chee la, naa ye maabɔr. Maan ji tibɔr ngbaan.” ¹⁶ Le u jenn nyan bi bibɔjirb aadiik ni. ¹⁷ Le bi mɔmɔk chuu mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Sosenes na, le ki gbaa u libɔjil aadiik chee. Le Galio aatafal aa nan bi ni ponn ni.

Pɔɔl mam aah gir buen Antiok aatinj ni pu na

¹⁸ Pɔɔl nan bi Korint aatinj ni ki yunn. Waah bi nima ki yunn na, le u chɔi Yesu aanib. Le u ni Prisila ni Akuila buen Senkrea aatinj ni. Pɔɔl aah ti bi nima na, le u kuu uyikpir lii. Ni mɔk ke waah nan puu tipuur ti tii Uwumbɔr na le na. Le bi nan ti koo buŋɔb ni, ke bi puur nnyusakpem na ki buen Siria aatim ponn ni. ¹⁹ Le bi ti fuu Efesus aatinj ni, ki nyan buŋɔb na ni. Le Pɔɔl buen mmeen aadiik ni. Le u ni Juu yaab ti gbaa tɔb chee Yesu

aabər. ²⁰ Le bi ban ke u yunn bi chee. Le waa kii, ²¹ le ki chəi bi, ki tuk bi ke Uwumbər yaa kii kan, u ga ki gir ni bi chee. Le u ki labr ti koo buɲəb ni, ki cha Prisila ni Akuila nima, ki buen, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

²² Waah ti fuu nima na, le u nyan buɲəb na ni, ki buen Jerusalem, ki ti doon Yesu aanib bi nan bi nima na, le ki nyan buen Antiok aatiŋ ni, ²³ ki ti yunn nima siib, le ki bə dii Galasia aatim ni, ni Frijiya aatim ni, ki mann Yesu aanib, ki pək bitaakpab.

Uja u bi yin u ke Apolos na aabər

²⁴ Juu yaab aanii ubaa nan bi, bi yin u ke Apolos. Bi nan ma u Aleksandria aatiŋ ni la. Le u dan Efesus aatiŋ ni. U nan ye unii u nyi tibər aalem na, ki nyi tibər ti ηmee Uwumbər Aagbaŋ ni na mbaməm. ²⁵ Binib nan tuk u Tidindaan Yesu aasan aabər, le unimbil man tibər ngbaan pu. U nan len binib chee, ki tuk bi Yesu aabər mbaməm. U mu aa nyi Yesu aah gbiini binib Uwumbər Aafuur Nyaan pu na. U po nyi Jonn aah nan muini binib nnyun ni pu na la. ²⁶ Le Apolos koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Yesu aabər ni lipobil. Le Prisila ni Akuila ηun waah tuk bi pu na. Baah ηun na, le bi di u di buen bido, ki ti toor tuk u Uwumbər aasan aabər mbaməm. ²⁷⁻²⁸ Tə, Apolos nan ban ke u buen Akaya aatim ni. Le Yesu aanib bi bi Efesus aatiŋ ni na ter u, ke u buen, le ki ηmee kigbaŋ tii u ke u ti tii Yesu aanib bi bi Akaya aatim ni na, ke bi chann u tichann. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab bi bi nima na nan kpak u kinikpakpak. Le u len tibər nyan bi, ki mək bi binib aanimbil ni ke Uwumbər Aagbaŋ len ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na. Apolos aah ηa kina na, u nan ter binib bi kan Uwumbər aanimbaasaln ki gaa Yesu ki kii na.

19

Pəol aah moon Yesu aabər Efesus aatiŋ ni pu na

¹ N-yoonn mu Apolos nan laa bi Korint aatiŋ ni na, le Pəol bə dii ηijoo aatiŋ ni, ki ti fuu Efesus aatiŋ ni. Waah ti fuu nima na, le u kan Yesu aanib bibaa. ² Le u baa bi, “Naah gaa Yesu ki kii na, ni gbii Uwumbər Aafuur Nyaan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan, ki mu aa ηun ke Uwumbər Aafuur Nyaan bi.”

³ Le Pəol baa bi, “Ni yaa ye kina kan, bi muin nimi nnyun ni kinye?”

Le bi bui u, “Bi muin timi nnyun ni ke Jonn aah nan ηani pu na la.”

⁴ Le Pəol bui bi, “Jonn nan muin binib bi kpeln baabimbin na nnyun ni, ki tuk bi ke bi gaa unii u ga paan ni upuwəb na ki kii. Uma le bi yin u ke Yesu.”

⁵ Pəol aah tuk bi kina na, le bi cha u muin bi nnyun ni, Tidindaan Yesu aayimbil pu. ⁶ Le u di uŋaal paan bi pu. Le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni bi pu. Le bi len iliin yayan, le ki nabr Uwumbər aah len pu na. ⁷ Bi ga nan li fuu bijab kipiik ni bilee.

⁸ Likpaakool məmək daal kan, Pəol nan chaa mmeen aadiik ni, ki ti saa inmal itaa, ki len binib chee ni lipobil, le ki tuk bi Uwumbər aanaan aabər. Le bi ni Pəol gbaa təb chee tibər ngbaan. Pəol nan pəoni ubaa ke u mək bi ke waah len ti na gbii. ⁹ Le bi ponn ni bibaa aatafal pəo. Baa kii tii waaliin, le ki len tibər ti kaa ηan na Tidindaan aasan pu, kinipaak aanimbil ni. Kina pu le Pəol siir cha bi, ki di binib bi dii Yesu aasan na buen uja u bi yin u ke Tiranus na aadisakpeŋ ki ponn ni binib ηmaa kuun ni na. Idaa məmək le u ni binib gbaa təb chee Yesu aabər nima. ¹⁰ U nan ηani kina ki ti saa ηibin ηilee. Waah ηa kina ηibin ηilee ngbaan pu na, le Asia aatiŋ aanib məmək, bi ye Juu yaab

na, ni bi kaa ye Juu yaab na mómək
 ɲun Tidindaan aabər.

Skefa aajapətiib aabər

¹¹ Uwumbər nan cha Pəəl tun li-
 jinjiir aatun ki ti nyan. Binib aa
 nan kee kan kina. ¹² Le bi yoor Pəəl
 aakekengen ɲi u joo per unimbil
 wəb na, ni ɲikeken ɲi u joo biini
 unimbiin ni na, ki ti di paan bibum
 pu, ni tiyayaar aah joo bi na mu pu.
 Baah ɲani kina na, libuul ngbaan
 ni le bi pək. ¹³⁻¹⁴ Tə, Juu yaab
 aanii ubaa mu nan bi nima. Bi yin
 u ke Skefa. U nan ye Uwumbər
 aatotoorninkpel ubaa la, ki nan
 kpa japətiib bilole. Ujapətiib nan
 chuun chaa ntim ntim ponn ni, ki
 nyani tiyayaar binib ni. Le bi ban
 ke bi di Tidindaan Yesu aayimbil
 nyan tiyayaar uja ubaa ni, le ki bui
 tiyayaar ngbaan, “M tuk nimi Yesu
 u Pəəl mooni waabər na aayimbil
 pu, nya li cha man.”

¹⁵ Le tiyayaar ngbaan bui bi, “M
 nyi Yesu, ki nyi Pəəl. Nimi ma kan,
 ɲma ye nimi?”

¹⁶ Le uja u tiyayaar joo u na
 nan chuu bi, ki gbaa lakr bi, ki
 gaa baawanpeenkaan ki nyan bi.
 Le bi mómək san biɲmeen ki nyan
 udo. ¹⁷ Le Efesus aatiɲ aanib bi
 ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu
 yaab na mómək ɲun tibər ngbaan.
 Le ijawaan chuu bi mómək. Le
 bi nyun Tidindaan Yesu. ¹⁸⁻¹⁹ Le
 binib bi gaa Yesu ki kii na pam nan
 dan Pəəl chee, ki nan kpiir ki tuk
 u binib aanimbil ni, baah nan ɲani
 inyək pu na. Bi ponn ni pam nan
 kpa inyək aagbann. Le bi di inyək
 aagbann ngbaan see nmii ni, binib
 mómək aanimbil ni. Le bi kahn
 inyək aagbann ngbaan aadaak, le
 ni ye iwiin ɲichur piinmu aapal.
²⁰ Le Tidindaan aaliin moo moon
 ɲipepel mómək, ki moo kan mpeən.

*Binib aah ɲma tijar Efesus aatiɲ
 ni pu na*

²¹ Nee aapuwəb, le Pəəl nan ban
 ke u bə dii Masedonia aatim ni,

ni Akaya aatim ni, ki nin buen
 Jerusalem. Le u ɲa nlandak ke u
 yaa buen Jerusalem aatiɲ ni kan, u
 ga ti buen Rom aatiɲ mu ni. ²² Le
 u nyan binib bi ter u na ponn ni
 bilee, bi yin ubaa ke Timoti, ki yin
 uken ke Erastus, le ki cha bi loln
 u pu nsan ki cha Masedonia aatiɲ
 ni. Uma Pəəl nan laa beenin bi Asia
 aatiɲ ni, ki yunn siib.

²³ N-yoonn ngbaan, le Efesus
 aatiɲ aanib ɲma tijar Tidindaan
 aasan pu. ²⁴ Unii ubaa nan bi nima,
 bi yin u ke Demetrius. U nan di
 tikunabr le məɔ ɲidichal waatiir ɲi
 bi ke liwaal li bi yin li ke Artemis
 na aadichal na, aan ki joo kooh
 binib pu. Le binib pam mu tun
 lituln ngbaan, ki kan tinyoor pam.
²⁵ Le Demetrius kuun binib bimək
 tun lituln ngbaan na, ki bui bi ke,
 “Njətiib, ni nyi ke timi aatuln kpa
 tinyoor pam. ²⁶ Pəəl mu bi bii timi
 aatuln la. Ni kan aa? Ni ɲun waah
 len pu na. U len ke ɲiwaa ɲi binib
 məɔ ɲi na aa ye nibaa. Binib bi bi
 Efesus aatiɲ ni do, ni Asia aapepel
 mómək ponn ni na pam pak waah
 len pu na, kaa ki dii ɲiwaa. ²⁷ U yaa
 beenin ɲani kina kan, u ga bii timi
 aatuln. Artemis, li ye liwaal sakpeln
 na aadichal ga bee fam. Artemis
 li Asia aatim aanib, ni dulnyaa ni
 aanib mómək dooni li na, mu ga ɲa
 fam, kaan ki li bi tibər tibaa ni.”

²⁸ Binib ngbaan aah ɲun kina na,
 le bi gee linjuul sakpen, ki tar ke,
 “Artemis li ye Efesus aatiɲ aanib
 aawaal na ye liwaal sakpeln la.”
²⁹ Le kitiɲ ngbaan aanib mómək
 kpa kifuuk ki ɲma tijar, le ki chuu
 Pəəl aajətiib bilee, Gayus ni Aris-
 takus, ki di san mala buen binib
 aah kuuni nin chee na, mpaan
 sakpiin ni. Gayus ni Aristakus nan
 ye Masedonia aatiɲ aanib bilee bi
 dii Pəəl waasachuln ponn ni na la.
³⁰ Le Pəəl ubaa nan ban ke u buen
 kinipaak na aah kuun nin chee na,
 u ti len bi chee. Le Yesu aanib
 aa cha u buen. ³¹ Kitiɲ ngbaan

aaninkpiib ponn ni bibaa nan ye Pɔɔl aajɔtiib la. Bi mu nan tun unii Pɔɔl chee ke u ti tuk u ke u taa buen kinipaak ngbaan aah kuun nin chee na. ³² Kinipaak ngbaan nan kpa kifuuk sakpen; bibaa nan tar ki len tibaa, bibaa mu nan tar ki len tiken. Baa nyi budabu pu bi kuun ni nima chee na. ³³ Le Juu yaab bi nan bi nima na nan nyan uja ubaa bi yin u ke Aleksanda, ke u sil kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Nima pu na, binib bibaa mu nan dak ke ni ye uma Aleksanda aabɔr la. Le u yoor unaal ki nyii bi pu, ki ban ke u tuk bi ke naa ye Juu yaab aabɔr. ³⁴ Kinipaak ngbaan aah bee ke u ye Juu yaab aanii na, le bi kpaan ki teen nfumbaa ke, “Atemis li ye Efesus aatinj aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” Bi nan tar kina ki ti saa tikur tilee.

³⁵ Le kitinj ngbaan aaninkpel ubaa dan nan nyii bi pu, ke bi di cha kifuuk. Baah di cha na, le u len ke, “Efesus yaab, binib mɔmɔk nyi ke nimi Efesus yaab lik Atemis ni laadichal pu la, ki nyi ke Atemis ye liwaal sakpeln li nyan ni kitaapaak ki sunn ni kitinj na. ³⁶ Ubaa aan nmaa nee ke taa gbii. Sɔɔɔ nisui man, ki taa tun lituln fam. ³⁷ Nimi le joo ni bijab ngbaan do chee na. Baa sun tiwan liwaal aadichal ponn ni, kaa sii timi aawaal. ³⁸ Demetrius mam ni unii ubaa yaa kpa tibɔr kan, bibɔjirb bi, libɔjil daal mu bi. Cha bi buen nima ki ti len. ³⁹ Nimi aaninkpiib mu yin binib ki kuun bi, ke bi nan ji tibɔr. Ni yaa kpa tibɔr kpee kan, bi ga len ti mu. ⁴⁰ Ni kpa kifuuk ki nma tijar din. Nibaakan, timi aatinj aaninkpiib ga ji timi tibɔr kifuuk ngbaan pu. Nibaa aa bi ni ponn ni, ni po kpa kifuuk fam la. Bi yaa baa timi kifuuk ngbaan pu kan, taa nyi taah ga len pu na.”

⁴¹ Waah len kina na, le u cha bi mɔmɔk siir.

Pɔɔl aah buen Masedonia ni Griis aapepel ni pu na

¹ Kifuuk ngbaan aah ti nmin na, le Pɔɔl yin Yesu aanib ke bi dan u chee, ki nan len bi chee tibɔr, ki pɔɔk bitaakpab, ki chɔi bi, le ki buen Masedonia aatinj ni. ² Le u bɔ dii ntim mu bi nima na ni, ki mann Yesu aanib bi bi nima na, ki len bi chee tibɔr pam, ki pɔɔk bitaakpab, ki ti fuu Griis aatinj ni, ³ ki nan bi nima ki pii inmal itaa, le ki ban u koo bunɔb ni, ki buen Siria aatinj ni. Le u nɔn ke Juu yaab kpkol ke u yaa koo bunɔb na ni kan, bi ga ku u. Waah nɔn kina na, le waa buen, ki len ke u ga labr jer Masedonia aatim. ⁴ Le binib bibaa nan dii u. Binib bi nan dii u na aayimbil nan ye Sopata, u nan ye Berea aatinj aanii, ki nan ye Pirus aajarɔɔn na; ni Aristakus, ni Sekundus, bi nan ye Tesalonika aatinj aanib na; ni Gayus, u nan ye Debe aatinj aanii na; ni Tikikus, ni Trofimus, bi nan ye Asia aatinj aanib na; ni Timoti. ⁵ Le bi mɔmɔk loln nsan ki buen Troas aatinj ni, ki ti kii timi nima. ⁶ Le ti nan bi Filipi aatinj ni, ki ti saa bundaln Juu yaab ji njim ki nɔmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Liyaadaal ngbaan aah jer na, le ti koo bunɔb ni ki buen. Ti di iwiin inmu le fuu Troas aatinj ni, ki ti pii tijɔtiib nima. Le ti nan bi nima ki ti saa iwiin ilole.

Pɔɔl aah buen Troas aatinj ni kookoo yaan pu na

⁷ Likpaakool ponn ni, njan aawiin daal, le ti kuun tɔb chee ke ti nan ji Tidindaan aajikaar. Le Pɔɔl len bi chee Uwumbɔr aabɔr le kitaak ti siir. U nan ban ke kitaak yaa woln kan, u buen cha bi. Nima le cha u len bi chee tibɔr kitaak ti siir. ⁸ Taah kuun paacham aadiik ni na, karyaa mam nan wiir ki ponn ni. ⁹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima, bi yin u ke Yutikus. U nan ka kидитатар aatakolu pu, le ngeen chuu u. Pɔɔl aah bi len tibɔr ki yunn na, le u geen, ki ker lir kitinj. Le bi

məmək nyan ni, ki sunn ti yoor u. U mu kpo a. ¹⁰ Le Pɔɔl mu nyan ni, ki sunn buen bi chee, ki ti doon paan u pu, le ki di unjaal kpal u, le ki bui bi, “Chuu nibaa man. Waa kpo. U bi.” ¹¹ Le Pɔɔl gir koo paacham aadiik ngbaan ni, ki ti jin bi chee tijikaar, ki ki len bi chee tibər ki yunn, hali ki ti woln kitaak. Naah woln na, le u buen cha bi. ¹² Le bi yoor unachipɔɔn ngbaan di buen udo. Waah fikr na, le bisui sɔɔj mbaməm.

Taah buen Miletus aatiŋ ni pu na

¹³ Le ti loln nsan ki koo buŋɔb ni, ki puur buen Asos aatiŋ ni. Pɔɔl ma nan chuun kitin, ki mu buen nima, le ti ti keln tɔb. Pɔɔl nan tuk timi ke u mu ga koo buŋɔb na ni nima. ¹⁴ Waah ti pii timi Asos aatiŋ ni na, le ti yoor u ŋa buŋɔb na ni, le ti di buen Mitilene aatiŋ ni. ¹⁵ Ti nan nyan nima ki nabr buen. Naah woln kitaak na, le ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kios, ki ki woln kitaak, le ti fuu lidikl liken chee, bi yin li ke Samos, ki ki woln kitaak le ti nan fuu Miletus aatiŋ ni. ¹⁶ Le Pɔɔl ban u fuu Jerusalem mala. U nan ban ke u pɔɔn ubaa ki fuu nima Pentekost aawiindaal. Nima pu na, waa nan ban ke u yunn Asia aatiŋ ni. Le u bui ke u ga gɔln Efesus aatiŋ, waan dii nima.

Pɔɔl aah chɔi Yesu aanib aaninkpiib pu na

¹⁷ Le Pɔɔl tun unii ke u buen Efesus aatiŋ ni ki ti yin ni Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan u chee Miletus aatiŋ ni. ¹⁸ Baah fuu ni u chee na, le u bui bi, “Maah nan fuu Asia aatiŋ ni, ki nan bi ni chee na, ni nan bee maabimbin aah nan bi pu n-yoonn ngbaan məmək na. ¹⁹ Ni nan bee ke m sunn mbaa taab, ki tun Tidindaan aatuln ni tinyunyunn, ki kan falaa Juu yaab chee, baah kpokl n-yoonn məmək ke bi ŋa mi bakaa pu na. ²⁰ M buen binib aah kuuni nin chee na, ki buen nido mu, ki tuk nimi Yesu

aabər. M tuk nimi tibər timək ga ter nimi na, kaa gur tibaa. ²¹ M sur Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbər aasan ki gaa Tidindaan Yesu ki kii. ²² Dandana wee m kii Uwumbər Aafuur Nyaan aamɔb le ki cha Jerusalem ni, kaa nyi baah ga ti ŋa mi nima chee pu na. ²³ M po nyi ke ntim məmək ponn ni, Uwumbər Aafuur Nyaan sur mi ke bi ga di mi ŋa kiyondiik ni, ki ŋa mi falaa. ²⁴ Tɔ, m yaa kpo, bee m yaa bi kan, ntafal aa bi ni ni. Tidindaan Yesu tii mi lituln, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, ke Uwumbər gee bi. Ntafal bi lituln ngbaan ponn ni, ke m tun li ti doo.

²⁵ “Maah nan bi ni chee na, m nan chuun tuk nimi Uwumbər aanaan aabər. M nyi ke ni ponn ni ubaa aan ki kan mi. ²⁶ Din, m tuk nimi mbamɔn la, unii ubaa ni ponn ni yaa kaa kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, naa ye maataani. ²⁷ M tuk nimi Uwumbər aabər məmək, kaa gur tibaa. ²⁸ Ni li nyi man, ki taa cha unii ubaa ŋmann nimi. Ni li ter Yesu aanib, ki taa cha unii ubaa ŋmann bi mu. Uwumbər Aafuur Nyaan nan ŋa nimi waanib aaninkpiib. Ni li joo waanib ngbaan mbamɔm. Waabo nan dan nan kpo bi pu, ke bi kpaln waanib la. ²⁹ M nyi ke m yaa kaa ki bi ni chee kan, binib ga dan nan bii nimi, ke ŋisapol aah chuun chur ipiib pu na. ³⁰ Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ga bii Uwumbər aaliin ke bi ŋmann Yesu aanib, bi taa ki li dii waasan. Bi ga li ban ke bi dii bima la. ³¹ Nima pu na, ni li nyi man, ki li teer ke ŋibin ŋitaa le na, m nan bi ni chee ki sur nimi ni tinyunyunn, nwiin pu ni kinyeek.

³² “Nnaabitiib, m di nimi ŋa Uwumbər aanaal ni, ke u li lik nimi. M tuk nimi waaliin i mək timi waah gee timi pu na. Waaliin ngbaan ga ter nimi, ke ni dii waasan mbamɔm. U ga di lifaal tii nimi, ni

binib bimək bi chain na. ³³ Maah nan bi ni chee na, maa nan ban unii ubaa aamombil, kaa ban unii ubaa aawanpeenkaan. ³⁴ M ni njətiib yaa nan ban tiwan ni na kan, min mbaa le nan tun lituln, le ki kan taah ban tiwan ni na. Nimi nibaa nyi kina. ³⁵ Maah tun lituln kina na, m mək nimi ke ni mu li tun kina, ki ter bibum, ki li teer ke Tidindaan Yesu ubaa nan len ke, 'Uwumbər aanyoor bi unii u tii na pu ki jer u gaa na pu.' "

³⁶ Pəəl aah len doo na, le bi məmək gbaan bitanjaayil pu, ki mee Uwumbər. ³⁷ Le bi məmək ubaaba chaa ki ti joo binjaal kpalni Pəəl, ki joo buməb moor utakpiln,* ki wii. ³⁸ Waah tuk bi ke baan ki kan u na, le ni bii bisui sakpen. Le bi cheen u buen u ti gir koo bujəb ngbaan ni.

21

Pəəl aah buen Jerusalem pu na

¹ Tə, ti nan chəi bi, le ki koo bujəb ngbaan ni, le ki puur ki ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kos; ki woln kitaak, le ti fuu Rodes aatiŋ ni, ki nyan nima, ki buen Patara aatiŋ ni, ² le ki ti kan bujəb bu ga buen Fonisia aatiŋ ni na. Le ti nyan ti koo bu ponn ni, ki cha. ³ Taah cha na, le ti jer lidikl libaa bi yin li ke Saiprus, li bi ŋŋangan wəb na, le ki ti fuu Taya, kitij ki bi Siria aatiŋ ni na. Taah ti fuu nima na, le bi ban bi bi nima ni yunn siib, bi ti nyan ŋjitun. ⁴ Le ti nyan bujəb na ni, ki buen kitij ponn ni, ti ti ban Yesu aanib. Ti nan ti kan bi, ki nan bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Taah bi bi chee na, le Uwumbər Aafuur Nyaan cha bi tuk Pəəl ke u taa buen Jerusalem. ⁵ Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ni ŋeer ti gir koo bujəb na ni. Taah gir cha ti ti koo bujəb ni na, le bi məmək, ni bipuutiib, ni baabim cheen timi, ki nyan ni kitij ngbaan ni. Le ti məmək gbaan nnyusakpem na aagbaan, ki mee

Uwumbər, ⁶ ki chəi təb. Le bi gir kun.

Le ti mu koo bujəb na ni, ⁷ ki ti nyan Taya aatiŋ ni, ki puur buen Tolemis aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, le ti nyan bujəb na ni, ki buen ti doon Yesu aanib bi bi nima na, ki nan bi bi chee nwiin mubaa. ⁸ Naah woln kitaak na, le ti nyan kitij ngbaan ni, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, ti nan buen Filip do, ki ti koo udo. U nan ye unii u tuk binib Yesu aabənyaan na la. Baah nan nyan bijab bilole bi Jerusalem ponn ni, ke bi li yakr tijikaar tii Yesu aanib na, u nan ye bijab bilole ngbaan ponn ni ubaa. ⁹ Ubisatiib nan ye binaa, kaa kpa chatiib. Le Uwumbər Aafuur Nyaan cha bi nabr Uwumbər aah len pu na. ¹⁰ Ti nan bi nima ki yunn siib. Le Uwumbər aabənabr ubaa nyan ni Judea ki fuu ni ti chee nima, bi yin u ke Agabus. ¹¹ Le u gaa Pəəl aagbapapaln, ki di buu ubaa aataa ni unjaal, ki tuk Pəəl ke Uwumbər Aafuur Nyaan bui ke Juu yaab bi bi Jerusalem na ga nan di udaan u yeh ligbapapaln ngbaan na buu utaa ni unjaal kina, ki di u ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aajaal ni.

¹² Taah ŋun kina na, le ti ni binib bi bi nima na nan gaŋ Pəəl ke u taa buen Jerusalem. ¹³ Le Pəəl baa bi, "Ni ŋani ba kina, ki wii, ki bii nsui? Bi yaa ga ti buu mi Jerusalem ni, bee bi yaa ga ti ku mi nima Tidindaan Yesu pu kan, m ga buen. Maan di cha."

¹⁴ Taa nan ŋmaa chuu u ke u taa buen, le ki len ke, "Cha Tidindaan ŋa waah gee pu na," le ki ŋmin, kaa ki len tibaa.

¹⁵ Ti nan bi nima ki yunn siib, le ki gor ke ti buen Jerusalem.

¹⁶ Le Yesu aanib bi nyan ni Siisarea aatiŋ ni na bibaa mu dii timi, ki di buen Jerusalem, uja ubaa do, ki ti

* **20:37** : Bi moor utakpiln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mək ngeehn.

koo nima. Bi nan yin u ke Mena-sonn, u ye Saiprus aatiŋ aanii, ki nan dii Yesu ni yunn.

Pɔɔl aah buen ti mann Jems pu na

¹⁷ Taah ti fuu Jerusalem na, Yesu aanib nan gaa timi ki nan kpa mpoiin. ¹⁸ Naah woln kitaak na, ti ni Pɔɔl nan buen ti ti doon Jems. Yesu aanib aaninkpiib mɔmɔk mu nan bi nima.

¹⁹ Le Pɔɔl doon bi, ki ŋeer tuk bi Uwumbɔr aah ŋa tiwan nimɔk na, binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasik ni, uma Pɔɔl aatuln pu. ²⁰ Baah ŋun kina na, le bi mɔmɔk nyuŋ Uwumbɔr, ki bui Pɔɔl, “Tina aabo, aa nyi ke Juu yaab ŋichur pam le gaa Yesu ki kii. Bi mɔmɔk aanimbil man Moses aakaal pu. ²¹ Le bi ŋun ke aa mɔk Juu yaab bimɔk bi Biniyayam aatim ni na ke bi taa ki dii Moses aakaal, ki taa ki geei baabim aachakpan, ki taa ki dii Juu yaab aakaal. ²² Bi ga ŋun ke aa fuu ni. Ti ga ŋa kinye? ²³ Ti ga tuk si saah ga ŋa pu na. Bijab binaa bibaa bi do. Bi nan puu tipuur tii Uwumbɔr. ²⁴ Bi ga buen Uwumbɔr Aadichal ni, bi ti ŋa bibaa chain. Aa mu li dii bi cha, ki mu ti ŋa aabaa chain, ki tii bi ŋimombil, aan bi ti daa tiwan ki nan toor kitork tii Uwumbɔr, ki kuu baayikpir. Aa yaa ŋa kina kan, binib mɔmɔk ga bee ke aa mu dii Moses aakaal. Bi ga bee ke binib bi len ke saa dii Moses aakaal na aa len mbamɔn. ²⁵ Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu ki kii na ma kan, ti nan ŋmee kigban tii bi, ki tuk bi taah kpokl pu na, ke bi taa ki ŋmɔ kitork aanann, ki taa ki ŋmɔ nsin, ki taa ki ŋmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gɔr kidagook.”

²⁶ Tɔ, Pɔɔl nan kii baah tuk u pu na. Ki woln kitaak le u yoor bijab binaa ngbaan, le u ni bi ti ŋa bibaa chain. Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki ti tuk Uwumbɔr aatotoor bundaln bi ga ŋa chain doo aan ki toor

kitork tii Uwumbɔr na. Iwiin ilole daal, le bi ga ŋa chain doo.

Binib aah chuu Pɔɔl Uwumbɔr Aadichal ni pu na

²⁷ Tɔ, iwiin ilole ngbaan aa nan kee fuu, le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na, kan Pɔɔl Uwumbɔr Aadichal ni. Le bi cha kinipaak ŋma tijaŋ Pɔɔl pu, ki chuu u mɔɔn, ki tar ke, ²⁸ “Israel yaab, ter timi man. Uja wee ye unii u buen ŋipepel mɔmɔk na, ki tuk binib mɔmɔk ke bi taa li pak timi Juu yaab, ki taa li pak Moses aakaal, ki taa li pak Uwumbɔr Aadichal. U mu joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki di bi koo ni Uwumbɔr Aadichal li ye chain na ni, ki bii li.” ²⁹ Bi nan kan Pɔɔl ni Trofimus, u ye Efesus aatiŋ aanii na chuun dii kitiŋ ngbaan ponn ni. Le bi dak ke Pɔɔl di u koo ni Uwumbɔr Aadichal ni. Nima pu le bi len ke u joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na koo ni Uwumbɔr Aadichal ni.

³⁰ Le kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk ŋma tijaŋ, ki san kuuni tɔb chee, ki chuu Pɔɔl ki dar nyan ni u Uwumbɔr Aadichal ni. Libuul ngbaan ni le Uwumbɔr Aadichal aakikiirb piin jaalen mam. ³¹ Le kinipaak na pɔɔn bibaa bi gbaa ku Pɔɔl. Le unii ubaa buen Rom aatɔb aajab aapol chee, le ki tuk u ke Jerusalem aanib mɔmɔk bi ŋmɔ tijaŋ la. ³² Libuul ngbaan ni le upol ngbaan di butɔb aajab bibaa ni baaninkpiib, ki san buen kinipaak ngbaan chee. Baah kan butɔb aajab ngbaan ni baapol na, le bi di cha Pɔɔl, kaa ki gbaa u. ³³ Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti chuu u, ki tuk waajab ke bi di tikululn tilee buu u, le ki baa ke, “Ŋma ye uja wee? U ŋa kinye?” ³⁴ Le bibaa tar baah gee pu na, le biken mu tar baah gee pu na. Kifuuk ngbaan pu, le upol ngbaan aa ŋmaa bee budabu ŋa na. Le u tuk waajab ke bi di Pɔɔl buen butɔb aajab

aadichal ni. ³⁵ Le bi di u buen ti fuu njibimbini ni bi maa tam lidichal ngbaan na. Baah joo u cha na, le kinipaak ngbaan naa naa ke bi ti chuu nyan u. Nima pu na, baah ti fuu njibimbini taab na, le butob aajab ngbaan yoor u paacham, le binib aa ki pii u. ³⁶ Le bi momok paa bipuwob ki tar, “Ku u man.”

Pool aah len waabamən pu na

³⁷ Le bi ti fuu lidichal ngbaan aabisamob chee, ki ban bi koo. Le Pool bui upol ngbaan Griik aaliin ponn ni, “Cha m tuk si tibor tibaa.”

Le upol ngbaan baa u, “Aa nun Griik aaliin aa? ³⁸ M nyi ke aa ye Ijpt aatinj aanii u nan cha kinipaak tukni timi aatinj aaninkpiib, ki di binikurb njichur njinaa buen nteersakpiin ni na la.”

³⁹ Le Pool bui u, “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatinj ki bi Silisia aatinj ni na; ki ye kitiñ ki kpa liyimbil na la. Pook aabaa ki cha m len kinipaak ngbaan chee.”

⁴⁰ Le u kii ke u len. Le Pool sil njibimbini paab, ki di urjaal nyii bi pu. Baah njin na, le u len bi chee bima Juu yaab aaliin ponn ni.*

22

¹ U nan len ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, li pel man, ki cha m tuk nimi maabamən.” ² Baah nun ke u len bima bibaa aaliin na, le bi sil chii.

Le Pool len ke, ³ “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatinj ki bi Silisia aatinj ponn ni na la. M nan bae mbaem Jerusalem ni, do chee na la. Gamaliel le nan mok mi. M nan bae tiyaajatiib aakaal mbaməm. Nnimbil nan man Uwumbor aatun pu, ke ni momok aah bi pu dandana wee na. ⁴ M nan na binib bi dii Yesu aasan na falaa, ki ban m ku bi. M nan chuu bijab ni bipiib mpən, ki di tikululn buu bi, ki di bi na tiyondir ni. ⁵ Uwumbor aatotoorninkpel ni

Juu yaab aaninkpiib ga nmaa tuk nimi ke m len mbamən la. Bi nan njee kigban tii Juu yaab bi bi Damaskus aatinj ni na, ke bi tii mi nsan m ti chuu Yesu aanib bi bi nima na, ki di tikululn buu bi, ki di bi dan Jerusalem, ke m nan daa bitafal. Le m nan buen.”

Pool aah tuk bi waah nan gaa Yesu ki kii pu na

(Lituln 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “M nan bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatinj. Nwiin kaasisik ni, le nwiin nyan ni paacham, ki nan woln ki mann gonn mi, ki wiin chain. ⁷ Le m lir kitiñ, ki nun nneel len ke, ‘Sool, Sool, ba na aa na mi falaa?’ ⁸ Le m baa u, ‘Ndindaan, nma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na. Aa nani mi le falaa.’ ⁹ Bijab bi nan si m chee na nan kan nwiin ngbaan, kaa nun udaan u len m chee na aaneel. ¹⁰ Le m baa u, ‘Ndindaan, m ga na kinye?’ Le u bui mi, ‘Fii sil ki li cha Damaskus aatinj ni. Unii ubaa bi nima, ki ga ti tuk si tiwan nimok Uwumbor ban ke aa na.’ ¹¹ Nwiin ngbaan aah nan deer nnimbil na, le m job, kaa ki waa. Le binib bi dii mi na dar mi di buen Damaskus aatinj ni.

¹² “Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias. U dii Uwumbor aasan mbaməm, ki kii timi aakaal. Juu yaab bimok bi nima na pak u. ¹³ Le u dan nan sil m chee ki bui mi, ‘Nna aabo Sool, likr.’ Libuul ngbaan ni, le nnimbil kpaan likr, le m kan u, kaa ki ye ujoon. ¹⁴ Le u bui mi, ‘Tiyaajatiib Aawumbor nyan si, ke aa bee waagehn, ki kan Waabonyaan, ki nun waaneel len aa chee. ¹⁵ Aa ga li ye waaseer-adaan, ki tuk binib momok saah kan pu na, ni saah nun pu na. ¹⁶ Taa taan. Fiin, ki yin waayimbil ki mee u, ki cha m muin si nnyun ni, ki finn aapobil saatunwanbir pu.’ ”

* 21:40 : Juu yaab aaliin ye Hiibru aaliin la.

17 “Nimina aah jer na, le m nan gir buen Jerusalem, ki ti koo Uwumbør Aadichal ni, ki mee Uwumbør. Maah mee Uwumbør na, 18 le m kan lijnjiir aawan; m kan Tidindaan, ki nun u bui mi ke, ‘Fiin, ki nya Jerusalem ni mala. Aa yaa tuk do chee na aanib maabør kan, bi ga yii, kaan gaa ti.’ 19 Le m bui u, ‘Ndindaan, bi nyi ke m nan buen mmeen aadir ni, ki chur binib bi gaa si ki kii na, ki gbaa bi. 20 Binib aah nan ku saaseeraadaan Stiifen na, m mu nan bi nima, ki kii ke ni ñan, ki joo binib bi ku u na aabøkul.’ 21 Le Tidindaan bui mi, ‘Li cha. M ga tun si ni daa na, binib bi kaa ye Juu yaab na chee.’ ”

22 Pɔɔl aah len kina na, le kini-paak ngbaan aa ki pel. Le bi mɔmɔk teen mɔɔn pu, “Ku u man. Naa ñan ke u ki li bi dulnyaa wee ni.” 23 Le bi mɔmɔk tar, ki joo baabøkul feeni paacham, ki leer titan mae paacham, le kitangbaak feei. 24 Le butɔb aajab aapol ngbaan tuk waajab ke bi di Pɔɔl koon ni kidiik ponn ni, ki ti gbaa u ñinaalab, aan ki nin baa u waah ña budabu na, ke bi bee budabu ña aan Juu yaab ñma tijar u pu na. 25 Le bi di tikululn buu u, bi ti gbaa u ñinaalab. Le Pɔɔl bui butɔb aajab aaninkpel u si u chee na, “Naah ban ni gbaa mi na, nkaal kii kina aa? Naa jin mi tibør, ki mu aa kan maataani. M ye Rom aanii la.”*

26 Uninkpel ngbaan aah nun kina na, le u buen upol ngbaan chee, ki ti bui u, “Li nyi saah ga ña pu na. Uja ngbaan ye Rom aanii la.”

27 Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti baa u, “Aa ye Rom aanii la aa?”

Le Pɔɔl kii ke u ye.

28 Le upol ngbaan bui u, “M nan pan ñimombil pam, le ki kpaln Rom aanii.”

Le Pɔɔl bui u, “M ye Rom aabo la.”

29 Pɔɔl aah len kina na, le bijab bi ban bi gbaa u na aa ki kaa u, le ki sur bipuwɔb. Upol ngbaan aah bee ke Pɔɔl ye Rom aanii na, le u mu san ijawaan. U bee ke waah di tikululn buu u na, naa ñan.

Baah jin Pɔɔl tibør pu na

30 Tɔ, upol ngbaan nan ban u bee mbamɔm Juu yaab aah len Pɔɔl aah ña pu na. Ki woln kitaak, le u chuu buur tikululn ti bi di buu Pɔɔl na, le ki tuk Uwumbør aatotoorninkpiib, ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ke bi kuun ni, le ki di Pɔɔl nan siin binimbiin ni.

23

1 Le Pɔɔl lik bi, ki len ke, “Nnaabitiib, m bee nsui ni ke maabimbin le ñan Uwumbør chee ki nan saa din.” 2 Waah len kina na, le Uwumbør aatotoorninkpel Ananias tuk binib bi si Pɔɔl chee na ke bi faa umɔb. 3 Le Pɔɔl bui u, “Uwumbør ga faa si. Aa bi ke ligoln li kaa ñan, aan bi di pente pipiin pente li na la. Aa ka do, ke aa ji mi tibør, nkaal aah dii pu na. Saah tuk binib ke bi faa mi na, sin le bii nkaal ngbaan.”

4 Le binib bi si Pɔɔl chee na baa u, “Aa sii Uwumbør aatotoorninkpel la aa?”

5 Le Pɔɔl len ke, “Nnaabitiib, maa nyi ke u ye Uwumbør aatotoorninkpel. M yaa ba nyi kan, maa ba ga len kina; ba pu? ni ñmee Uwumbør Aagban ni ke, ‘Taa len saanib aaninkpel tibɔbir.’ ”*

6 Tɔ, Pɔɔl nan bee ke bi ponn ni bibaa ye binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na, bibaa mu ye binib bi dii Farisii yaab aamɔkm na. Le u teen ke, “Nnaabitiib, m ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. Nte mu nan ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. M kpa limakl ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Limakl ngbaan pu, le bi ji mi tibør.”

* 22:25 : Unii yaa ye Rom aanii kan, baakaal aa kii ke bi daa utafal see bi puen jin u tibør ki kan waataani. * 23:5 : Lik Nnyam 22.28.

7 Waah len kina na, le binib bi dii Farisii yaab aaməkm na, ni binib bi dii Sajusii yaab aaməkm na yakr təb chee, ki kpak təb kinikpapak. 8 Sajusii yaab len ke binib aan fikr nkun ni, ke Uwumbər aatuuntiib aa bi, ke unii aawiin mu aa bi. Farisii yaab mu len ke binib ga fikr nkun ni, Uwumbər aatuuntiib bi, unii aawiin mu bi. 9 Le bi kpak təb kinikpapak, ki tar mpəən pu, ki kpa kifujuk. Le Uwumbər aakaal aaməmkb ponn ni bibaa, bi ye Farisii yaab na fii sil, ki kpak sakpen, le ki len ke, “Taa kan uja wee aataani. Nibaakan, Uwumbər aatuun, bee unii aawiin le sil len u chee.”

10 Le Farisii yaab ni Sajusii yaab kpak təb kinikpapak sakpen, ki ŋma tijar. Le butəb aajab aapol ngbaan dak ke bi ga chuu daa par Pəəl. Le u tuk waajab ke bi buen ti gaa ni Pəəl, ki nyan u bi chee, ki nan di u ŋa baadichal ni.

11 Kinyeek ngbaan, le Tidindaan dan nan sil Pəəl chee, ki nan bui u, “Chuu aabaa, ki taa san ijawaan. Saah tuk binib maabər Jerusalem ponn ni pu na, kina le aa ga tuk bi maabər Rom aatinj mu ni.”

Juu yaab aah kpokl ke bi ga ku Pəəl pu na

12 Naah woln kitaak kichakpiik ni na, le Juu yaab bibaa kuun təb chee, ki kpokl, le ki puu ke baan ji tijikaar, kaan nyu nnyun mu see bi ku Pəəl. 13 Binib bi nan kpokl kina na jer bijab imonko ilee. 14 Bi nan buen Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee, ki ti bui bi, “Ti puu ke taan ji nibaa see ti ku Pəəl. 15 Ti ban ke ni ni bibəjirb aaninkpiib tun unii ke u buen butəb aajab aaninkpel chee, ki ti tuk u ke u li joo ni Pəəl ni chee, ke ni ban ni nan ki baa u tibər tiken kpee la. Bi yaa joo u choo kan, waan fuu ni do. Ti ga ku u nsan ponn ni.”

16 Le Pəəl aaninkpan aajapəən ŋun baah kpokl pu na. Le u koo butəb aajab aadichal ni, ki ti tuk Pəəl. 17 Le Pəəl yin butəb aajab aaninkpel ubaa, ki tuk u ke u di unachipəən na buen butəb aajab aapol chee, aan u ti tuk u tibər tibaa. 18 Le uninkpel ngbaan di u buen butəb aajab aapol chee, ki ti bui u, “Unaagbiija Pəəl le yin mi, ke m dan u chee, le ki ti tuk mi ke m di unachipəən wee dan aa chee, u nan tuk si tibər tibaa.”

19 Le upol ngbaan chuu uŋaal ki dar u buen n-gbaan, ki ti baa u, “Aa ban aa tuk mi bayaar?”

20 Le u bui u, “Juu yaab na kpokl ke bi ga tuk si ke aa fe li joo ni Pəəl bibəjirb aaninkpiib chee, ke bi nan baa u tibər tiken kpee. 21 Bi yaa bui si kina kan, aa taa kii. Bijab bi jer imonko ilee na ga bər ki kiir Pəəl bi nan ku u. Bi məmək puu ke baan ji tijikaar kaan nyu nnyun mu, see bi ku u. Dandana wee bi gor ke bi ku u, ki kiir ke bi ŋun saah ga len pu na.”

22 Le butəb aajab aapol bui unachipəən ngbaan, “Taa ki tuk unii ke aa tuk mi tibər ngbaan,” le ki cha u buen.

Baah di Pəəl buen Ubər Feliks chee pu na

23 Le upol ngbaan yin waajab aaninkpiib ponn ni bilee, ke bi dan u chee, le ki nan tuk bi ke bi ban butəb aajab ikui ilee, ni bitandam imonko itaa ni kipiik, ni butəb aajab bi joo tikpaatun na ikui ilee, aan bi gor ki nan buen kinyeek ngbaan tikur tiwae Siisarea aatinj ni, 24 ki ban itaan tii Pəəl aan u li diŋ ni, ki di u buen Ubər Feliks chee, u nyan chakb, nibaa taa ŋa u. 25 Upol ngbaan nan ŋmee kigbanj ke bi ti tii Ubər Feliks. U nan ŋmee ke:

26 “Min Klədius Laisias, m doon si Ubərkaan Feliks. 27 Juu yaab nan chuu uja wee, ki gbaa u ki ti ban bi ku u. M ŋun ke u ye Rom aanii la. Maah ŋun kina na,

le m di butəb aajab buen aan ti ti nyan ni u, ²⁸ ki kpaan di u buen Juu yaab aabəjirb aaninkpiib chee. Mnan ban ke m ti bee baah len ke u ŋa pu na. ²⁹ Baah jin u tibər na, le m bee ke waah ŋa pu na, naa ŋeer ti ku u, kaa ŋeer ti di u ŋa kiyondiik ni. Baakaal pu, le bi galn u. Bi len ke u bii baakaal. ³⁰ Le unii ubaa tuk mi ke Juu yaab kpokl ke bi ti ku u. Maah ŋun kina na, libuul ngbaan ni le m di u tun ni aa chee, ki tuk binib bi galn u na, ke bi mu dan aa chee ki nan tuk si waah ŋa pu na.”

³¹ Tə, butəb aajab ngbaan nan ŋa baapol aah tuk bi pu na. Kinyeek ngbaan, le bi nan di Pəəl buen Antipatris aatinj ni. ³² Naah woln kitaak na, le butəb aajab bi chuun kitinj na labr kun baadichal ni, Jerusalem ponn ni. Le bitandam ngbaan cheen Pəəl buen Siisarea aatinj ni. ³³ Baah ti fuu nima na, le bi di kigbanj ngbaan tii Ubər Feliks, ki di Pəəl kaan u chee. ³⁴ Ubər ngbaan nan karn kigbanj ngbaan, le ki baa Pəəl, “Aa nyan ni kilatinj ni?” Le Pəəl mu bui u, “M nyan ni Silisia aatinj ni la.” Waah ŋun ke u nyan ni Silisia aatinj ni na, ³⁵ le u bui u, “Binib bi galn si na yaa fuu ni kan, m ga ji si tibər;” le ki tuk waatəb aajab ke bi di Pəəl ŋa lidichal li Ubər Herod nan maa li na ni, ki cha bi li kii u.

24

Juu yaab aah bii Pəəl pu na

¹ Iwiin injmu nan jer, le Uwumbər aatotoorninkpel Ananias dan Siisarea aatinj ni. Le Juu yaab aaninkpiib bibaa ni ləya ubaa dii u. Bi yin ləya ngbaan ke Tetulus. Bi nan sil Ubər Feliks aanimbiin ni, ki bii Pəəl. ² Le bi yin Pəəl ke u dan. Waah fuu ni na, le Tetulus piin ki bi bii u, le ki bui Ubər Feliks:

“Timi aaninkpel, ti pak si. Aa joo timi tinjann, ki cha timi aatinj kee

mə. Aa kpa nlan, ki ter timi aanib sakpen. ³ Ti məmək nyi saah ŋani pu na, ki dooni si mbaməm. ⁴ Maan len tibər ti li wiir. Maa ban ke ni ŋun si. Pəən aabaa, ki li pel maah ban m len pu na. ⁵ Ti nyi ke Pəəl muk binib sakpen. U muk Juu yaab bi bi dulnyaa wee məmək ni na, ki cha bi ŋmə tijar. Binib bibaa bi, ki dii Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na aasan. Pəəl ye bi ponn ni aaninkpel ubaa la. ⁶ U nan ban u bii Uwumbər Aadichal. Nima pu le ti chuu u. [Ti nan ban ti ji u tibər; timi aakaal aah dii pu na. ⁷ Le butəb aajab aapol Laisias dan nan nyan u mpəən ti chee, ⁸ ki tuk binib bi galn u na, ke bi li choo aa chee ki nan len waah ŋa pu na.] Aa yaa jin u tibər ngbaan kan, sin aabaa ga bee tibər ngbaan aah bi pu na.” ⁹ Tetulus aah len pu na, le Juu yaab kpaan kii, ke ti gbii.

Pəəl aah tuk Ubər Feliks waabamən pu na

¹⁰ Le Feliks yoor unjaal ki tii Pəəl nsan ke u len.

Le Pəəl bui ke, “M nyi ke aa joo maanib ngbaan ŋibin pam. Kina pu na, m kpa mpopiin ke m tuk si maabamən. ¹¹ M nan buen Jerusalem m ti doon Uwumbər. Naa jer iwiin kipiik ni ilee. Aa ga ŋmaa baa binib ke ti gbii aan taa gbii. ¹² Maah nan bi Uwumbər Aadichal ni, ni mmeen aadir ni, ni kitinj ni na, Juu yaab aa kan mi m kpak unii ubaa kinikpakpak, kaa kan mi m muk unii ubaa. ¹³ Bi bii mi la, ki mu aa ŋmaa mək ke baah len pu na gbii. ¹⁴ M kii ke ti gbii ke maah dooni tiyaajatiib Aawumbər pu na, m dii Yesu aasan la. Juu yaab len ke nsan ngbaan aa ye mbamən. M kii Moses aakaal məmək mu, ki kii tii Uwumbər aabənabtiib aah nan ŋmee pu na məmək. ¹⁵ M kpa limakl ke Uwumbər ga fikr binib bi ŋan na, ni bi kaa ŋan na məmək nkun ni. Juu yaab mu kpa limakl kina la. ¹⁶ N-yoonn məmək m

pɔɔni mbaa ke m taa li kpa taani Uwumbɔr ni binib chee.

¹⁷ “Njibin njibaa le maa nan bi Jerusalem. M nan ki buen nima m ti tii maanib bi ye bigiim na njimombil, ki toor kitork tii Uwumbɔr. ¹⁸ M nan buen Uwumbɔr Aadichal ni, m ti ɲa mbaa chain, aan ki toor kitork tii Uwumbɔr. Maah ɲa kina na, le Juu yaab kan mi Uwumbɔr Aadichal ni. Kinipaak aa nan bi m chee. Kifuuk mu aa nan bi m chee. ¹⁹ Le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na mu nan bi nima. Bi yaa kaa gee maah ɲa pu na kan, ni ɲan ke bima bibaa dan aa chee, ki nan tuk si maah ɲa pu na. ²⁰ Bibɔjirb aaninkpiib jin mi tibɔr Jerusalem ponn ni. Bi yaa kan maataani kan, cha binib ngbaan tuk si. ²¹ Maah nan si bi chee na, le m teen ke, ‘M pak ke Uwumbɔr ga fikr bi kpo na nkun ni. Nima pu le ni ji mi tibɔr din.’ Maah len kina na, nibaakan bi dak ke naa ɲan.”

²² Feliks nan nyi Yesu aasan aabɔr. Le u bui bi, “M ga di cha kina la. Butɔb aajab aapol Laisias yaa fuu ni kan, m ga lik maah ga ɲa tibɔr ngbaan pu na.” ²³ U tuk butɔb aajab nkub aaninkpel ke u cha waajab li kii Pɔɔl, ki taa joo u mpɔɔn, ki cha ujɔtiib li ter u ki tii u waah ban pu na.

²⁴ Iwiin ilee aah jer na, le Ubɔr Feliks ni upuu Drusila fuu ni. Upuu nan ye Juu aabo la. Le Feliks tun unii ke u ti yin ni Pɔɔl ke u dan nan len tibɔr ngbaan aan bi pel. Le Pɔɔl tuk bi baah ga ɲa pu ki gaa Yesu Kristo ki kii, ²⁵ ki ɲa bininyaam, ki li chur bibaa, ki taa tun titunwanbir na; ba pu? Uwumbɔr ga ji binib mɔmɔk tibɔr. Pɔɔl aah len kina na, le ijawaan chuu Feliks. Le u bui Pɔɔl, “Ni ɲeer aa di cha kina. M yaa kan nfaawom kan, m ga yin si.” ²⁶ Le Feliks dak ke nibaakan Pɔɔl ga tii u njimombil, aan u piir u lii. Nima

pu na, n-yoonn mɔmɔk kan, u ti yin ni u ki nan len u chee tibɔr.

²⁷ Njibin njilee nan jer. Le ubɔr u bi yin u ke Posius Festus na dan nan len Feliks aalelen. Feliks nan ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu na, waa nan nyan Pɔɔl kiyondiik ni. U nan cha u beenin pii, le ki buen.

25

Pɔɔl aah len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji waabɔr pu na

¹ Ubɔr Festus nan fuu Siisarea aatiɲ ni, u nan len Ubɔr Feliks aalelen. Waah bi nima iwiin itaa na, le u buen Jerusalem.

² Waah ti bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ki nan bii Pɔɔl, ki gan Ubɔr Festus ³ ke u pɔɔn ubaa ki tun binib bi ti yoor ni Pɔɔl ki di dan Jerusalem. Bi nan puen kpokl ke u yaa choo kan, bi ga ku u nsan ponn ni. ⁴ Le Festus bui bi, “Ti laa beenin joo u Siisarea aatiɲ ni. Ni yaa kpee siib kan, m mu ga ki labr buen nima. ⁵ U yaa kpa taani kan, cha nimi aaninkpiib dii mi nima, aan ki ti galn u.”

⁶ Festus nan bi bi chee ki ti saa iwiin kipiik, bee iniin, le ki gir cha Siisarea aatiɲ ni, ki ti fuu nima. Naah woln kitaak na, le u koo libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, le ki tun ke bi ti li joo ni Pɔɔl. ⁷ Juu yaab bi nyan ni Jerusalem na mu nan bi nima. Pɔɔl aah fuu ni na, le bi sil goln u, ki bii u ki ti nyan. Le baa ɲmaa mɔk ke baah len pu na gbii. ⁸ Le Pɔɔl bui ke, “Maa bii Juu yaab aakaal, kaa bii Uwumbɔr Aadichal, kaa bii Rom yaab Aabɔrkpaan Siisa.”

⁹ Le Festus ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu le u baa Pɔɔl, “Aa ga li gee ke aa buen Jerusalem m ti ji si tibɔr nima aa?”

¹⁰ Le Pɔɔl bui u, “M bi Ubɔrkpaan Siisa aabɔjir aadiik ni, nin chee ni ɲeer bi ji mi tibɔr na. Sin aabaa nyi ke maa ɲa Juu yaab bakaa. ¹¹ M

yaa ba ŋa bakaa, bee m yaa ti ki ŋa tiwan ni ŋeer nkun na kan, maa ba ga ban ke m ŋmar. Baah bii mi pu na yaa kaa gbii kan, ubaa aan ŋmaa di mi ŋa biŋaal ni. M ban ke Ubørkpaan Siisa ji mi tibør.”

¹² Le Ubør Festus len waakpambalb chee ke u lik waah ga ŋa pu na, nee aapuwɔb le u tuk Pɔɔl, “Aa len ke aa ban ke Siisa ji si tibør. Aa ga buen u chee, ni ti len ti.”

Ubør Festus aah tuk Ubør Agripa pu na

¹³ Naah ŋa iwiin ilee na, le Ubør Agripa ni uninkpan Beniis dii ni, ki dan Siisarea aatinj ni, bi nan doon Ubør Festus. ¹⁴ Baah bi nima iwiin ilee na, le Festus tuk u Pɔɔl aabør ke, “Uja ubaa bi do. Feliks nan buen le ki cha u beenin pii kiyondiik ni. ¹⁵ M nan buen Jerusalem. Maah nan bi nima na, le Uwumbør aatotoorninkpiib, ni juu yaab aaninkpiib dan nan galn uja ngbaan. Bi ban ke m len ke waabør bii. ¹⁶ Le m tuk bi ke timi Rom yaab aa ŋani kina. Binib yaa galn unii kan, ti cha bi kuun ni tɔb la, aan u ti ŋun baah galn u pu na, ki cha u mu len waabamɔn aah bi pu na. Taan daa unii aatafal see ti puenjin u tibør kina. ¹⁷ Maah tuk bi kina na, le bi nan dan do. Baah fuu ni na, maa taan. Naah woln kitaak na, m nan buen libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, ki tun binib ke bi ti li joo ni Pɔɔl. ¹⁸ Waah fuu ni na, le binib bi galn u na fii ke bi bii u. M nan dak ke bi ga len ke u ŋa bakaa ki ti nyanj la. Ni mu aa ye kina. ¹⁹ Baah kpak u pu na, ni ye baakaal aabør, ki mu ye uja u bi yin u ke Yesu na aabør pu la. Bi len ke u kpo. Pɔɔl mu beenin len ke u bi. ²⁰ Maa nan nyi maah ga ŋa pu ki bee tibør ngbaan na. Le m baa Pɔɔl ke u kii ke u buen Jerusalem aan bi ti ji u tibør nima aan waa kii? ²¹ Le u len ke u ban ke Ubørkpaan Siisa ji u tibør. Nima pu le m cha butɔb aajab

kii u, ke ni saa bundaln m ga cha bi di u buen Ubørkpaan chee na.”

²² Le Ubør Agripa bui Festus, “M ban ke m ŋun uja ngbaan aah ga len pu na.”

Le Festus bui u, “Aa ga fe ŋun fen.”

Baah di Pɔɔl siin Ubør Agripa aanimbiin ni pu na

²³ Naah woln kitaak na, le Ubør Agripa ni uninkpan Beniis dan ke bininyuum na. Le butɔb aajab aaninkpiib, ni kitinj ni aaninkpiib dii bi, ki nyuŋni bi. Le bi mɔmɔk koo kidisakpej kibaa ni. Kidiik ngbaan ni, le bi ji binib tibør. Baah fuu ni na, le Festus tuk binib ke bi li joo ni Pɔɔl. Le bi joo ni u. ²⁴ Le Festus bui ke, “Ubør Agripa ni nimi bimɔk bi do na, ti mɔmɔk kan uja wee. Juu yaab nan dan m chee Jerusalem ponn ni, ki ki dan m chee do chee na mu, ki nan tar ke ni ŋeer ti ku u. ²⁵ Le m jin u tibør. Maah jin u tibør na, le m bee ke waa ŋa tiwan ni ŋeer ke ti ku u na. Le uma ubaa len ke u ban ke Ubørkpaan na ji u tibør. Nima pu le m ga cha u buen. ²⁶ Le m ban ke m ŋmee kigbanj tii maaninkpel ki tuk u Pɔɔl aabør. M mu aa nyi maah ga ŋmee pu na. Nima pu le m joo ni u, u nan tuk nimi waabør. Ubør Agripa, m ban ke aa lik waabør ngbaan aah bi pu na, aan ki tuk mi maah ga ŋmee pu na. ²⁷ M yaa cha bi di unaagbiija buen Ubørkpaan na chee, ki yaa kaa tuk u baah galn u pu na kan, naa ŋan.”

26

Pɔɔl aah tuk Ubør Agripa waabamɔn pu na

¹ Tɔ, Ubør Agripa nan bui Pɔɔl, “Aa ga ŋmaa tuk timi saabør aah ye pu na.”

Le Pɔɔl yoor unjaal ki doon u, ki bui ke, ² “Ubør Agripa, maah bi do din ke m tuk si maabamɔn na, m kpa mpopiin pam. Juu yaab galn

mi sakpen a. ³ M nyi ke aa nyi Juu yaab aakaal aah bi pu na. Aa nyi baah kpak tɔb budabu pu baakaal pu na. Kina pu na, maah kpa nsan m tuk si maabamɔn pu na, le m kpa mpopiin. M gaŋ si ke aa li kpa limɔr ki li pel maah ga len pu na.

⁴ “Maah nan ye unachipɔɔn na, m nan bi maanib ponn ni, ni Jerusalem ponn ni. ⁵ Juu yaab mɔmɔk nan nyi maabimbin n-yoonn ngbaan. Bi nyi ke n-yoonn ngbaan mɔmɔk m nan dii Farisii yaab aasan. M nan ye binib bi dii Moses aakaal mbamɔm na ponn ni ubaa la. Bi yaa gee kan, bi ga ŋmaa tuk si kina. ⁶ M kpa limakl ke Uwumbɔr ga gbiin tipuur ti u nan puu tii tiyaajatiib na. Nima le cha ni ji mi tibɔr din. ⁷ Timi Juu yaab aanibol kipiik ni ŋilee dooni Uwumbɔr nwiin pu ni kinyeek, ki mu kpa limakl ke bi ga kan tipuur ngbaan. Ubɔr Agripa, m mu kpa limakl ngbaan, nima le cha Juu yaab galn mi. ⁸ Ba ŋa ni dak ke Uwumbɔr aan ŋmaa fikr binib nkun ni?”

⁹ “N-yoonn mubaa, min mbaa nan dak ke ni ŋan ke m pɔk mbaa ki bii Yesu u ye Nasaref aatinj aanii na aayimbil. ¹⁰ Le m nan ŋa kina Jerusalem ponn ni. M nan buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ke bi tii mi nsan ke m chur Uwumbɔr aanib ki di ŋa tiyondir ni. Juu yaab yaa nan len ke bi ga ku bi kan, m mu nan keei la. ¹¹ N-yoonn mɔmɔk m nan chaa mmeen aadir ni ki ti dar bitafal, ki mukr bi ke bi sii Yesu. M nan gee liŋuul sakpen bi pu; nima pu na, m nan buen ntim muken ponn ni, ki ti ŋa bi falaa.”

Pɔɔl aah tuk bi waah nan gaa Yesu ki kii pu na

(Lituln 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib nan tii mi nsan ke m ti chuu Yesu aanib bi nan bi Damaskus aatinj ni

na. Le m nan buen nima. ¹³ Ubɔr Agripa, maah nan bi Damaskus aasan pu ki cha nima na, le nwiin kaasisik ni, nwiihn nyan ni paacham, ki wiin jer nwiin, ki woln ki mann gonn m ni bijab bi dii na. ¹⁴ Le ti mɔmɔk lir kitiŋ. Le m ŋun nneel len Juu yaab aaliin ponn ni ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba ŋa aa ŋa mi falaa? Ni pɔɔ aa di aataal lee ikokon.’ ¹⁵ Le m baa u, ‘Ndindaan, ŋma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u aa ŋa u falaa na. ¹⁶ Fii sil. M dan aa chee, ke m lee si aan aa tun maatuln, ki ji seeraa, ki tuk binib saah kan mi pu na, ki tuk bi maah ga mɔk si n-yoonn mu choo na pu na. ¹⁷ M ga nyan si Juu yaab aanjaal ni, ni binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni, ki cha aa buen bi chee, ¹⁸ aan ki ti tuk bi maaliin, ki cha binimbil woln, ki nyan bi mbɔmbɔɔn ni, ki cha bi li bi nwiihn ni, ki nyan bi kinimbɔŋ aanjaal ni, ki di bi ŋa Uwumbɔr aanjaal ni, aan ki cha bi gaa min Yesu ki kii, aan Uwumbɔr di cha pinn bi baatunwanbir, ki ŋa bi waanib ponn ni bibaa, baah gaa min Yesu ki kii pu na pu.’”

Pɔɔl tuk bi waatuln aah bi pu na

¹⁹ “Ubɔr Agripa, maah kan lijinjiiir aawan paacham pu na, le m kii Yesu aamɔb. ²⁰ Njan, m tuk binib bi nan bi Damaskus aatinj ni na, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan, ki tun lituln li ga mɔk ke bi sil kpeln baabimbin na. Njan, m nan tuk bi kina Damaskus aatinj ni, le ki nin buen Jerusalem, ki nin bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ponn ni, le ki nin buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatim ponn ni, ki ti tuk bi mu kina. ²¹ Nima pu le Juu yaab chuu mi Uwumbɔr Aadichal ni, ki ban bi ku mi. ²² Le Uwumbɔr mu ter mi n-yoonn mɔmɔk ki nan saa din, ki cha m si do, ki ye waaseer-adaan, ki tuk binib aabɔŋ mɔmɔk waabɔr. M po tuk bi Uwumbɔr aabɔnabtiib ni Moses aah nan len pu na. Bi nan len tiwan ni ga nan

ɲa na, ²³ ke Kristo u ga gaa binib lii na ga nan ji falaa, ki li ye unii u ga puen fikr nkun ni na, ki tuk Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔr ti ga woln binimbil na.”

²⁴ Pɔɔl aah len kina na, le Festus teen ke, “Pɔɔl, aa ye uwaar la. Saah bae mbaem sakpen na le cha aa waar.”

²⁵ Le Pɔɔl bui u, “Ubɔr Festus, maa ye uwaar. Maah len pu na, ni ye mbamɔn la. Naa ye uwaar aaliin. ²⁶ Ubɔr Agripa nyi tibɔr ngbaan. Nima pu le m di lipobil len unimbiin ni, m nyi ke u nyi tibɔr timina, tibaa aa bɔr u. Tibɔr ngbaan nan ɲa binib aanimbil ni la. ²⁷ Ubɔr Agripa, aa gaa Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan len pu na ki kii ii? M nyi ke aa gaa kii.”

²⁸ Le Agripa baa Pɔɔl, “Aa dak ke naa pɔɔ m ɲa Kristo yoo la aa?”

²⁹ Le Pɔɔl bui u, “M mee Uwumbɔr ke ni pɔɔye naa pɔɔye, aa ni binib bimɔk pel maah len pu dandana wee na, ɲa Kristo yaab ke min na. M mu aa ban ke bi buu nimi tikululn, ke min na.”

³⁰ Le Ubɔr Agripa, ni Ubɔr Festus, ni Beniis, ni binib bi ka bi chee na, fii nyan lipaal. ³¹ Baah nyan lipaal na, le bi ti bui tɔb, “Uja ngbaan aah ɲa pu na, naa ɲeer ti ku u, kaa ɲeer ti di u ɲa kiyondiik ni.” ³² Le Agripa bui Festus, “Uja ngbaan yaa kaa ba len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji u tibɔr kan, ti ba ga ɲmaa di u lii.”

27

Pɔɔl aah buen Rom aatiɲ ni pu na

¹ Tɔ, bi nan len ke ti ga buen Ubɔrkpaan Siisa chee, Itali aatiɲ ni. Le bi di Pɔɔl ni binaagbiib biken tii butɔb aajab aaninkpel u bi yin u ke Julius na. Butɔb aajab ngbaan aayimbil nan ye ke “Ubɔrkpaan aajab.” ² Le ti koo buɲɔb ni. Buɲɔb ngbaan nyan ni kitiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Adramitium. Bi nan gor ke bi di bu buen Asia aatiɲ ni la. Le ti koo ki buen. Uja ubaa mu nan dii

timi, bi yin u ke Aristakus. U nan ye Masedonia aatiɲ aanii, ki nyan ni Tesalonika aatiɲ ni. ³ Naah woln kitaak na, le ti fuu kitiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Saidonn. Le butɔb aajab aaninkpel Julius gee Pɔɔl aabɔr, ki cha u buen uɲɔtiib chee nima, u ti kan waah ban pu na. ⁴ Tɔ, ti nan nyan nima, le libuln daar took timi. Nima pu le ti peɲ lidikl libaa, bi yin li ke Saiprus, le libuln aa ki pii timi. ⁵ Le ti jer Silisia aatiɲ, ni Pamfilia aatiɲ, ki ti fuu Mira aatiɲ ki bi Lisia aatiɲ ni na. ⁶ Taah ti fuu nima na, le butɔb aajab aaninkpel ngbaan kan buɲɔb bu nyan ni Aleksandria aatiɲ ni, ki ga buen Itali aatiɲ ni na. Le u cha ti mɔmɔk koo buɲɔb ngbaan ponn ni.

⁷ Buɲɔb ngbaan aa nan chuun mala. Ni nan pɔɔ la. Bu nan yunn nsan ni siib, le ki ti fuu Kenaidus aatiɲ chee. Libuln aa nan kii le ti nan ti bee nsan ponn ni. Nima pu na, ti nan ti peɲ lidikl libaa, bi yin li ke Krete. Le ti jer Salmone aatiɲ, ⁸ ki kpak nnyusakpem na aagbaan. Ni nan pɔɔ sakpen a. Le ti nan ti fuu kilolon kibaa ni, bi yin ki ke Kilolon Nyaan. Nima chee aa daa Lasea aatiɲ ni.

⁹ Ti nan yunn nsan ngbaan ponn ni, ki ti pii Juu yaab aamɔlul daal, buyoonn kibun ga ɲmaa fii na. Naa ba nan ɲan ke ti ki li joo buɲɔb. Ni nan kpa linimaln sakpen. Le Pɔɔl sur bi ke, ¹⁰ “Njɔtiib, ti yaa ki joo buɲɔb kan, m nyi ke ti ga kan linimaln. Njɔn ni buɲɔb na ga bii. Binib pam mu ga kpo ti ponn ni.”

¹¹ Le butɔb aajab aaninkpel aa kii Pɔɔl aah len pu na. U kii unɔdaan ni binɔɲaab aaninkpel aah len pu na la. ¹² Libuln ni utaal aayoonn yaa ti fuu ni n-yoonn mu na kan, naa ɲan ti li bi kilolon ngbaan ponn ni. Nima le ti ponn ni binib pam bui ke ni ɲan ti nyan kilolon ngbaan ponn ni, ki pɔɔk tibaa ke ti fuu Fiiniks, kitiɲ ki bi Krete aadikl paab na.

Kiloloŋ bi nima mu. Libuln ni utaal yaa fuu ni n-yoonn mu na kan, ni ŋan ke timi aanjɔb li bi ki ponn ni. Kiloloŋ ngbaan aah bi liwilir wɔb pu na, nima le libuln aan ŋmaa pii timi nima.

Libupɔpɔl aah muk timi buŋɔb ni pu na

¹³ Le libuln li kaa pɔɔ na nyan ni ŋŋangii wɔb. Le bi bui ke ni ŋeer ke ti nyan kiloloŋ ngbaan ponn ni. Le bi chuu gbiln buŋɔb na, le ki di siir. Bi nan joo bu kpak Krete aadikl ngbaan chee la. ¹⁴ Naah kpee siib na, le libupɔpɔl nyan ni ŋŋangan wɔb ki daar choo, ¹⁵ ki daar yeŋni buŋɔb na, ki cha bu sil. Libuln daar tooh bu la. Nima pu na, bu aa nan ŋmaa chuun. Le ti cha bu jɔnn libuln. ¹⁶ Le ti ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kɔda, li bi ŋŋangan wɔb. Ti nan peŋ lidikl ngbaan, le libuln aa ki pii timi ki pɔɔ. Le timi aanjɔsakpem dar buŋɔb waatiib bubaa. Taah peŋ lidikl ngbaan na, le ti chuu yoor buŋɔb waatiib na ŋa busakpem ni. ¹⁷ Bi nan di iŋmin gbin punn punn busakpem na. Litambol nan dɔ nnyun ni, Libia aatiŋ chee, le bi dak ke nibaakan buŋɔb na ga dii litambol ngbaan paab. Nima pu na, bi nan chuu gbiln buŋɔb aakekeln li nan bi paacham na, ki cha bu jɔnn libuln. ¹⁸ Libuln nan beenin daar ki pɔɔ, le buŋɔb na yeŋni. Naah woln kitaak na, le bi chuu nyan ni ŋitun na ki di mee lii nnyun ni; ¹⁹ ki ki woln kitaak, le ti chuu nyan buŋɔb aawan mu ki di lii nnyun ni. ²⁰ Taah nan bi bu ponn ni na, ni nan yunn le taa ŋmaa kan nwiin, kaa waa ŋiŋmabil mu, ntaalangbam pu. Libuln mu nan beenin daar, ki pɔɔ. Taa nan ki dak ke ti ga ŋmar.

²¹ Tɔ, baa nan ki ji tijikaar, ni ti yunn. Baah kaa ki ji tijikaar ni yunn na, le Pɔɔl fii sil binimbiin ni, ki bui bi, “Njɔtiib, ni yaa ba pel maah nan len pu na, ki yaa kaa

ba nyan ni Krete aadikl ni kan, ni ba ga li ŋan. Timi aawan aa ba ga bii. ²² Tɔ, m gaŋ nimi la, chuu nibaa man. Ti ponn ni unii ubaa aan kpo. Buŋɔb ngbaan baanja le ga bii. ²³ M ye Uwumbɔr aanii, le ki dooni u. Kinyeek na, le waatuun ubaa dan nan sil m chee, ²⁴ ki bui mi, ‘Pɔɔl, taa san ijawaan. Aa ga sil Ubɔrkpaan Siisa aanimbiin ni. Uwumbɔr ga cha binib bimɔk bi buŋɔb bue ponn ni na ŋmar, saan-imbaak pu.’ ²⁵ Njɔtiib, nima pu na, chuu nibaa man. M pak ke Uwumbɔr ga ŋa waah tuk mi pu na. ²⁶ Libuln mu ga daa buŋɔb na ti tam lidikl libaa, ki bii bu.”

²⁷ Tɔ, libupɔpɔl ngbaan nan daar iwiin kipiik ni inaa. Kinyeek, le libuln nan buenin joo timi nnyusakpem na ponn ni. Bi yin nnyusakpem ngbaan ke Adria. Kinyetaasiik, le biŋɔŋaab dak ke ti yak kitiŋ kibaa ni. ²⁸ Le bi ban bi tɔŋ lik nnyun aah nyoo pu na. Bi nan di iŋmin di gbin tikur ti nyuun na, ki di lii nnyun ni, ki tɔŋ lik, ki ŋaŋ ŋitaa nkub ni moninko. Le bi too foor kpee, le ki ki tɔŋ lik, ki ŋaŋ ŋitaa imonko inaa ni kipiik. ²⁹ Le bi dak ke nibaakan buŋɔb ngbaan ga duur ŋitakpal ki bii. Nima pu na, bi nan di tikur tinaa gbin iŋmin inaa pu, ki di gbin liŋɔjuul, le ti doon tam kitiŋ, ki joo bu. Bu aan ki ŋmaa chuun. Baah ŋa kina na, le bi mee Uwumbɔr ke u cha kitaak woln. ³⁰ Le biŋɔŋaab ban ke bi loon nyan buŋɔb na ni. Le bi chuu nyan buŋɔb waatiib na di deen nnyun pu, ki ŋmann ke bi chuu nyan tikur tibaa le liŋɔyil pu. ³¹ Tɔ, Pɔɔl nan bee baah ban bi ŋa pu na, le ki bui butɔb aajab ni baaninkpel, “Biŋɔŋaab ngbaan yaa nyan buŋɔb ngbaan ponn ni kan, naan ŋmaa ŋmar.” ³² Waah len kina na, le butɔb aajab chuu buŋɔb waatiib na aanmin gii, ki di bu lii, ki cha busakpem na.

³³ Kichakpinaanyeeek ni le Pɔɔl gan bi mɔmɔk ke bi pɔɔk bibaa ki ji tijikaar, ki bui bi, "Iwiin kipiik ni inaa le na, nimi aalandak muk nimi, le ni lul bumɔb. ³⁴ Ni pɔɔk nibaa ki ji pɔkaa man. Ni ga ter nimi, ni kan mpɔɔn. Nibaa aan ɲa unii ubaa do ponn ni." ³⁵ Pɔɔl aah len kina na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbɔr bi mɔmɔk aanimbil ni, ki gii ki ɲman. ³⁶ Waah ɲa kina na, le bi mɔmɔk chuu bibaa, ki mu jin tijikaar. ³⁷ Ti nan ye binib ikui ilee ni imonko itaa ni kipiik ni biloob le buɲɔb ngbaan ponn ni. ³⁸ Le bi mɔmɔk ɲman ti bab. Baah ɲman bab na, le bi di tijikaar ti gur na di mee nnyun ni. Bi nan ban ke buɲɔb ngbaan yook la.

Timi aarɔb aah bii pu na

³⁹ Kitaak aah woln na, le ti kan kitiɲ. Le biɲɔɲaab aa nyi kitiɲ ngbaan ni. Le bi kan kilolon. Litambol mu dɔ kilolon ngbaan aagbaan. Le bi len ke bi ga pɔɔn bibaa ki cha buɲɔb na ti nyal litambol ngbaan paab. ⁴⁰ Le bi chuu geei tikur na aarɲmin, le ti bee nnyun ni. Le bi chuu gbiln tiɲɔppann aarɲmin, ki nan di likekeln gbin liɲɔyil ndɔ pu paacham. Libuln aah daar na, le bi ban ke likekeln ngbaan li joo buɲɔb chuun cha nnyun aagbaan. Le bu chuun buen. ⁴¹ Litambol libaa nan dɔ nnyun ponn ni, le baa waa li, ki di dii lipaab. Le liɲɔyil chɔb lipaab, kaan ki ɲmaa chuun. Tinyunkpenn nan gbaa buɲɔb na le liɲɔjuul ti wii.

⁴² Tɔ, butɔb aajab nan dak ke nibaakan binaagbiib na ga yuk lir nnyun ni, ki wo nyan, aan ki san ɲmar. Kina pu na, bi nan ban bi ku bi mɔmɔk. ⁴³ Butɔb aajab aaninkpel aa nan ban ke bi ku Pɔɔl, nima pu le waa kii. U nan tuk bi ke binib bi ɲmaa wo nnyun na puen yuk lir nnyun ponn ni, ki wo buen nnyun aagbaan, ki ti nyan; ⁴⁴ ke binib bi kaa ɲmaa wo nnyun na nyoon ɲikpan, ni ɲiɲɔbɔk, ki li cha

nnyun aagbaan, ki ti nyan. Le ti ɲa kina. Le ti mɔmɔk ti nyan.

28

Taah fuu Malta aatiɲ ni pu na

¹ Taah nyan nnyun ngbaan ni na, le bi tuk timi ke bi yin lidikl ngbaan ke Malta. ² Le kitiɲ ngbaan aanib gaa timi ki ɲa timi tiɲann pam. Le utaal piin ki bi nu, le tiwoor bi. Le bi tuur mmii tii timi. ³ Le Pɔɔl ti peei ni idɔ nan di ɲa mmii ni. Waah di i ɲa mmii ni na, le i ton. Le uwaa nyan i ni, ki juu dab uɲaal, ki jɔn. ⁴ Waah juu dab uɲaal ki jɔn na, le kitiɲ ngbaan ponn ni aanib kan, ki bui tɔb ke uja ngbaan ye unukur, le ki nyan ni nnyusakpenn ni; Uwumbɔr mu aan cha u ɲmar. ⁵ Tɔ, Pɔɔl nan gbɔk uɲaal, le uwaa na lir mmii ni. Naa ɲa u nibaa. ⁶ Bi dak ke ni ga duun la, ni yaa kaa ye kina kan, u ga kpo. Bi nan lik le ni ti yunn, ki mu aa kan nibaa ɲa u. Le bi ki dak ke u ye liwaal la, le ki kpaln unii.

⁷ Tɔ, kitiɲ ngbaan aanib aaninkpel mu nan bi. Bi yin u ke Publius. Waasaak aa nan daa taah bi nin chee na. Le u gaa timi, ki chann timi tichann ki ɲa timi tibulchinn iwiin itaa. ⁸ Ute nan bun, ki dɔ kidiik ni. Uwon nan ton, le u peel nsin. Pɔɔl nan koo u chee kidiik ni, ki ti mee Uwumbɔr tii u, ki ti di uɲaal paan u pu, le u pɔɔk. ⁹ Pɔɔl aah ɲa kina na, le bimum biken bi bi lidikl ngbaan aatiɲ ni na mu dan Pɔɔl chee, le u cha bi mu pɔɔk. ¹⁰ Le bi tii timi ipiin pam. Taah nan ban ti buen na, bi nan ki tii timi, timi aasachuln aapiin.

Taah nyan Malta aadikl pu ki buen Rom aatiɲ ni pu na

¹¹ Ti nan bi nima iɲmal itaa, le buɲɔb bubaa nan bi nima tiwoor ni libuln yoonn. Bu nyan ni kitiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Aleksandria. Bi nan yin buɲɔb ngbaan ke "Bijaam." Le ti koo bu ni, ki buen.

12 Ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Sirakus, ki nan bi nima iwiin itaa, 13 le ki nyan nima, ki buen ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Regium. Naah woln kitaak na, le libuln nyan ni tipuwɔb, ki daar choo. Le ti nyan nima, ki buen. Iwiin ilee le ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Puteoli. 14 Ti nan kan Yesu aanib bibaa nima. Le bi gaŋ timi ke ti li bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ti chuun kitiŋ ki buen Rom aatiŋ ni. 15 Yesu aanib bi nan bi Rom aatiŋ ni na nan ŋun ke ti choo. Le bi tooh ni timi nsan pu. Bibaa nan tooh ni timi Apius Aanyaŋ ponn ni, le bibaa mu tooh ni timi Tidir Daakaan Titaa na chee. Pɔɔl aah kan bi na, le u doon Uwumbɔr, ki kan lipobil.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Rom aatiŋ ni pu na

16 Tɔ, ti nan ti fuu Rom aatiŋ ni. Taah fuu nima na, le bi cha Pɔɔl koo kidiik kibaa ni, le butɔb aaja ubaa si kii u.

17 Iwiin itaa aah jer na, le Pɔɔl yin Juu yaab aaninkpiib ke bi kuun ni u chee. Baah kuun ni u chee na, le u bui bi, “Nnaabitiib, maa ŋa timi aanib bakaa, kaa bii tiyaajatiib aakaal. Bi po chuu mi Jerusalem ni ki di mi ŋa Rom yaab aanjaal ni. 18 Bi nan jin mi tibɔr, le ki bee ke maa ŋa bakaa, naa ŋeer bi ku mi. Le bi ban ke bi di cha mi. 19 Le Juu yaab aa kii ke bi di cha mi. Nima pu na, m len ke m ban ke Ubɔrkpaan Siisa le ji mi tibɔr ngbaan. Naa ye ke m ban ke m galn maanib u chee. 20 Nima pu le m yin nimi ke ni dan m chee, aan ti nan len tɔb chee tibɔr. Timi Israel yaab kpa limakl ke unii u ga gaa timi lii na ga dan. Limakl ngbaan pu, le bi buu mi tikululn tee.”

21 Le bi bui u, “Judea aatiŋ aanib aa ŋmee saabɔr kigban ni tii ni timi. Tina aabo ubaa aa nyan ni nima, ki

nan tuk timi saabɔr, kaa len tibɔbir aa pu. 22 Ti nyi ke bi len ntim mɔmɔk ponn ni ke saah dii nsan mu na aa ŋan. Nima pu na, ti ban ti ŋun tibɔr ti bi aamɔb ni na.”

23 Le bi siin bundaln bi ga ki kuun Pɔɔl chee na. Liyaadaal aah fuu ni na, bi nan ki kuun ni waadiik ni, ki wiir pam. U nan len bi chee tibɔr kichakpiik ni ki nan saa kijook, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr, ke Moses ni Uwumbɔr aabɔnabtiib nan ŋmee Yesu aabɔr, Uwumbɔr Aagban ponn ni. Pɔɔl nan pɔɔni ubaa ke bi gaa Yesu ki kii. 24 Juu yaab bibaa kii tii waah len pu na, bibaa mu aa kii tii. 25 Le bi kpak tɔb kinikpakpak. Baah ban bi nyan Pɔɔl aadiik ni na, le u bui bi, “Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha waabɔnabr Aisaya tuk niyaajatiib mbamɔn. 26 U nan tuk Aisaya ke, ‘Li cha ti tuk binib ngbaan ke Uwumbɔr len ke:

Ni ga pel ki pel, kaan bee maaliin aatataa.

Ni ga lik ki lik, kaan li waa.

27 Binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpaal la.

Bi ŋub binimbil, kaa ban ke binimbil woln,

kaa ban ke bitafal ŋun,

kaa ban ke bisui bee maaliin aatataa,

kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii maasan,

aan m tii bi laafee.’ ”*

28 Pɔɔl nan ki bui bi, “M ban ke ni bee ke Uwumbɔr tun mi ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi waabɔr, aan bi mu ŋmar. Bima le ga ŋun.”

[29 Pɔɔl aah len kina na, le Juu yaab ngbaan nyan waadiik ni, ki beenin kpak tɔb kinikpakpak sakpen.]

30 Pɔɔl nan bi kidiik ngbaan ponn ni ŋibin ŋilee. U nan pan ki pu, le ki bi ki ni. Le binib choo nan manni u nima. Le u gaa bi mɔmɔk

* 28:27 : Lik Aisaya 6.9-10.

ni mpopiin. ³¹ U nan beenin tuk
binib Uwumbɔr aanaan aabɔr, ni
Tidindaan Yesu Kristo aabɔr, ki nan
kpa lipobil ki len. Ubaa mu aa bui
ke u di cha.

Kigbanj ki Pɔɔl ηmee ki tii ROM YAAB na

¹ Min Pɔɔl le ηmee kigbanj kee. M ye Yesu Kristo aatutunn la. Uwumbɔr nan yin mi ke m li ye Yesu aakpambal, ki nyan mi ke m moon waabɔnyaan tee.

² N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii timi tibɔnyaan tee. Le waabɔnabtiib ηmee ti waagbanj ki ye chain na ponn ni. ³ Tibɔnyaan ngbaan le ye Ujapɔɔn aabɔr. Uma le ye Tidindaan Yesu Kristo. Waah nan kpaln unibɔn na, bi nan ma u Ubɔr David aamaal ponn ni. ⁴Uwumbɔr nan fikr u nkun ni, le Waafuur Nyaan mɔk ke u ye uma Uwumbɔr Aajapɔɔn u kpa mpɔɔn na. ⁵U pu le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa m pu, le ki ηa mi waakpambal, ke m tuk ηjinibol mɔmɔk ke ni ηan ke bi tii u naadii, ki kii waamɔb. ⁶Nimi bi bi Rom aatiη ni na, Uwumbɔr yin ni mu, ke ni li ye Yesu Kristo aanib.

⁷Nima le m ηmee kigbanj kee m tii nimi bimɔk bi Rom aatiη ni na. Uwumbɔr gee nimi ki yin nimi ke ni li ye waanib.

Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

⁸ Yesu Kristo pu, le m dooni Maawumbɔr ni mɔmɔk pu; ba pu? binib bimɔk bi dulnyaa ni na ηun naah gaa Yesu Kristo ki kii pu na. ⁹M di nsui mɔmɔk tun lituln tii Uwumbɔr, ki tuk binib Ujapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Uma Uwumbɔr le nyi ke ni ye mbamɔn, m teer nibɔr maameen mɔmɔk ponn ni, ¹⁰ki mee u n-yoonn mɔmɔk ke ni yaa ye waageehn kan, u tii mi nsan ke m dan nan mann nimi dandana

wee. ¹¹M ban ke m kan nimi, ki ter nimi aan ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin i ga pɔɔk nitaakpab na. ¹²Maah len pu na le ye ke m ni nimi aah gaa Yesu Kristo ki kii pu na, ti ga pɔɔk tɔb aataakpab.

¹³Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke n-yoonn mɔmɔk m nan ban ke m dan ni chee, le kaa kee ηmaa dan. M ban ke m cha binib gaa Yesu ki kii Rom aatiη ni, ke maah ηa pu ntim muken ponn ni na. ¹⁴Ni ye limukl le ke m di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk, bi aanimbil woln na, ni bi aanimbil kaa woln na, ni bi bae mbaem na, ni bi kaa bae mbaem na. ¹⁵Nima le m ban ke m tuk nimi bi bi Rom aatiη ni na mu tibɔnyaan ngbaan.

Tibɔnyaan ngbaan aapɔɔn

¹⁶Maa san inimɔɔn Yesu aabɔnyaan tee pu. Tibɔnyaan ngbaan kpa Uwumbɔr aapɔɔn. Binib bimɔk ηun ti ki gaa Yesu Kristo ki kii na ga ηmar; njan, bi ye Juu yaab na ga ηmar, le bi kaa ye Juu yaab na mu ga ηmar. ¹⁷Tibɔnyaan ngbaan mɔk timi ke unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke waabɔr ηan. Ni ηmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, “Uninyaan aah gaa Uwumbɔr ki kii na, u ga li kpa limɔfal.”*

Unibɔn aataani

¹⁸Uwumbɔr mɔk binib ke u gee liηuul titunwanbirdam pu; bi tun lituln li kaa ηan na, kaa dii u. Baabiin pu le bi yii mbamɔn. ¹⁹Uwumbɔr gee liηuul bi pu la; ba pu? waabɔr ti binib ga ηmaa bee ti na bi mpaan pu. Uwumbɔr le di ti mɔk bi. ²⁰Buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, binib kani waabimbin aah bi pu na. Naa ye ke binimbil le kan u. Bi kan tiwan ni u naan ni na, ki kan ke u kpa mpɔɔn mu kaan doo na, ki sil ye Uwumbɔr. Nima le baan ηmaa len ke baa nyi. ²¹Bi nyi ke u bi, ki mu

* 1:17 : Lik Habakuk 2.4.

aa nyuŋni u waah ŋeer pu na, ki mu aa dooni u waaterm pu. Nima le baalandak bee fam. Bisui ni bɔɔn la, kaa kpa nlan. ²² Bi len ke bi ye bilankpalb, le ki tee ye bijɔrb. ²³ Baa ki dooni Uwumbɔr u nyuun ki bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Bi ŋa binibɔm aanan, ni inyoon aanan, ni iwaa aanan, ki dooni ŋiwaa ngbaan.

²⁴ Nima le Uwumbɔr di cha bi, le bi dii bisui aah ban pu na, ki tun tijɔŋ aatuln, ki tun lituln li jinni biwon inimɔɔn na. Bi yii Uwumbɔr u ye mbamɔn na, ki dii ŋiwaa. ²⁵ Bi dooni tiwan ni Uwumbɔr naan ni na, ki dii ni, kaa dooni Uwumbɔr u naan tiwan mɔmɔk na, kaa dii u. Uma Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

²⁶ Baah yii Uwumbɔr na, nima le u siir cha bi. Le bi tun inimɔɔn aatuln, bisui aah ban pu na. Bipiib di biŋeen aatɔtiib kpaln bijab, ki doo bi chee. ²⁷ Bijab mu yii bipiib, ki chuun ban bijab, ki di biŋeen aatɔtiib kpaln bipiib ki tun inimɔɔn aatuln, le Uwumbɔr daa bitafal, baatunwanbir aah ŋeer pu na.

²⁸ Baah kaa gee ke bi li nyi Uwumbɔr na, le u siir cha bi. Le bi dak ilandak i ye fam na, ki tun lituln li kaa ŋan na, ²⁹ ki gbii titunwanbir aabɔŋ mɔmɔk. Bi gɔr kida-gook ki tun baka baka, ki kpa iniman, kaa gee tɔb, ki kpa lipiipoln, ki jaa kijaak, ki ku tɔb, ki ŋmanni tɔb, ki nan tɔb, ki bii tɔb libɔɔl ni, ³⁰ ni mpaan pu. Bi nan Uwumbɔr, le ki seei tɔb, ki kpa kalmbaani, ki puk kipupuk. Bi po dak baah ga ŋa pu ki moo tun titunwanbir na la. Bi yii bite ni bina aamɔi. ³¹ Baa kpa nlan. Bi yaa puu tipuur kan, baa gbiini ti. Baa gee baamaal aanib, kaa cha pinni binib, kaa san binib kinimbaak. ³² Bi nyi ke Uwumbɔr len ke binib bi ŋani kina na ŋeer nkun, le bi tee beenin ŋani kina, ki

len ke binib yaa ŋani kina kan, naa bir.

2

Uwumbɔr aah ji binib tibɔr pu na

¹ Tɔ, si u galni binib biken na, saan ŋmaa len tibaa ki nyan aabaa tibɔr ni Uwumbɔr chee; ba pu? aa mu ŋani kina la. Saah galni bi na, le ni mɔk ke saabɔr mu bii; ba pu? si u galni bi na, aa mu ŋani ke baah ŋani pu na la. ² Ti nyi ke Uwumbɔr yaa daa binib bi ŋani kina na aatafal kan, ni ŋan. ³ Si u ŋani kina na, ki galni biken bi ŋani kina na, aa dak ke Uwumbɔr aan daa aatafal aa? ⁴ U ŋa si tibulchinn sakpen, ki kpa limɔr ni suklaa aa pu. Ba ŋa aa lik u fam? Saa nyi ke Uwumbɔr ban ke aa kpeln saabimbin aa? Nima le cha u ŋa si tibulchinn.

⁵ Le aatafal pɔɔ. Saa ban ke aa kpeln aasui. Nima le Uwumbɔr ga moo daa aatafal, bundaln u ga gee liŋuul binib aanimbil ni ki ji bi tibɔr mbamɔm na. ⁶ U ga ŋa binib mɔmɔk baatuln aah ŋeer pu na.*

⁷ Binib bi kpa limɔr ki tun lituln li ŋan na, ki ban mpakm, ni nnyuŋ, ni limɔfal li kaa kpa ndoon na, bima le Uwumbɔr ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁸ Binib bi ban tibɔr, ki yii mbamɔn, ki dii nsan mu kaa ŋan na, bima le Uwumbɔr gee liŋuul sakpen bi pu. ⁹ Binib bimɔk tun titunwanbir na ga kan falaa ni limukl. Njan, Juu yaab ga kan, le binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga kan. ¹⁰ Binib bimɔk tun lituln li ŋan na, Uwumbɔr ga nyuŋ bi, ki pak bi, ki tii bi nsuudoon. Njan, u ga tii Juu yaab, le ki ga tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu; ¹¹ ba pu? Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken.

¹² Binib bimɔk kaa nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na aan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aan baa bi ke bi dii Moses aakaal aan baa dii. Binib bimɔk nyi Moses aakaal ki tun

* 2:6 : Lik Ilahn 62.12; Niyatanjak 24.12.

titunwanbir na, Uwumbər ga baa bi tibər nkaal ngbaan aah dii pu na, ki ga daa bitafal. ¹³ Uwumbər aan len ke binib bi nyi waakaal kaa dii mu na aabər ɲan. U ga len ke binib bi dii waakaal na le aabər ɲan. ¹⁴ Binib bi kaa ye Juu yaab na aa nyi Moses aakaal. Bi yaa ɲani Moses aakaal aah len pu na baageehn pu, ki mu aa nyi nkaal ngbaan kan, baalandak le mək bi baah ga dii pu na. ¹⁵ Baah ɲani pu na, nima le mək ke Moses aakaal aah len pu na bi bisui ni. Bisui ponn ni, bi nyi ni ɲan na, ni ni kaa ɲan na. Nima le baalandak bii bi n-yoonn mubaa, ki pak bi n-yoonn mubaa mu. ¹⁶ Ni ga li bi kina le bundaln Uwumbər ga cha Yesu Kristo ji binib tibər, ki baa bi tibəbərkaan ti bi bisui ni na aabər. Maah tuk binib tibənyaan ti na le mək kina.

Juu yaab ni nkaal na

¹⁷ Tɔ, aa len ke aa ye Juu aanii la, ki dak ke saah nyi Moses aakaal na, nima le ga cha aa ɲmar; aa kpa kipupuk ke aa nyi Uwumbər, ¹⁸ ki nyi waah gee pu na, ki bae Moses aakaal, ki nyi lituln li ɲan na, ni li kaa ɲan na, ¹⁹ ki dak ke aa ye us-anməkr le ki tii bijoom, ki ga ɲmaa woln binib bi kaa waa na aanimbil, ²⁰ ki ga ɲmaa mək bijərb nlan, ki ga ɲmaa mək mbim ɲməkm. Saah nyi Moses aakaal mu na, aa dak ke aa nyi tiwan məmək, ki dak ke saah len pu na məmək ye mbamən. ²¹ Tɔ, si u mək biken na, ba ɲa saa mək aabaa? Si u tuk binib ke bi taa su kinaayuk na, ba ɲa aa su? ²² Si u len ke binib taa gər kidagook na, ba ɲa aa gər? Si u yii ɲiwaa na, ba ɲa aa su ɲaadir ni aawan? ²³ Si u kpa kipupuk Uwumbər aakaal pu ki bii nkaal ngbaan na, aa jinn u iniməon la. ²⁴ Ni ɲmee Uwumbər Aagban ponn ni ke, “Nimi Juu yaab aah ɲani titunwanbir pu na, nima

le cha binib bi kaa ye Juu yaab na len Uwumbər tibəbir.”†

²⁵ Tɔ, aa yaa joo Moses aakaal kan, lichakpangeei kpa tinyoor. Aa mu yaa gii lichakpaln ki bii Moses aakaal kan, ni mək ke saa gii le na. ²⁶ Binib bi kaa gii ɲichakpan na yaa joo Uwumbər aakaal kan, Uwumbər aan yii bi, ke baa gii ɲichakpan. ²⁷ Binib bi kaa gii ɲichakpan na yaa joo Uwumbər aakaal kan, bi ɲan jer nimi Juu yaab bi gii ɲichakpan Moses aakaal aah mək pu na, ki bii nkaal muken na. ²⁸ Unii u ye Juu aanii mpaan pu baanja na aa ye Juu aanibamənn. Unii u gii lichakpaln kaa kpeln waabimbin na, naa ye lichakpangeei bamənn. ²⁹ Unii u gii lichakpaln, kaa kpeln waabimbin na aa piir Uwumbər aasui. Unii u dii Uwumbər usui ni na, uma le ye Juu aanibamənn. Unii u Uwumbər Aafuur Nyaan bi u ni na, nima le ye lichakpangeei bamənn. Uwumbər le ga pak udaan, naa ye binib.

3

¹ Lichakpangeei aanyoor ye ba? Juu yaab jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? ² Een, bi jer bi tiwan aabəɲ ni la. Ni jer tiwan məmək na le ye ke Uwumbər nan di waabər ɲa bima le aajaal ni. ³ Bi ponn ni bibaa yaa kaa gaa Uwumbər ki kii kan, ni ye ba? Baah kaa gaa u ki kii na, Uwumbər aan gbiin waa puu tipuur ti na aa? ⁴ U ga gbiin ti. Binib məmək yaa ye binyaməndam kan, Uwumbər ma ye mbaməndaan la. Ni ɲmee waagban ni ke, “Bi ga kan ke saah len pu na ye mbamən, Aa yaa jin binib tibər kan, aa kpa mbamən la.”*

⁵ Timi aatunwanbir yaa mək ke Uwumbər ɲani ni ɲan na kan, ti ga len ke Uwumbər yaa daa titafal

† 2:24 : Lik Aisaya 52.5; Esekiel 36.20-22. * 3:4 : Lik Ilahn 51.4.

kan, u ɲa ni kaa ɲan na aa? Binib bi kaa dii Uwumbɔr na le ɓaa kina. ⁶U ɲa ni ɲan na la; ba pu? ni yaa kaa ɲan kan, u ga ɲa kinye ki ji dulnyaa ni aanib tibɔr?

⁷ Ubaa ga ɓaa ke, “Maah gee nnyamɔn na yaa mɔk ke Uwumbɔr ye mbamɔndaan ki ga cha binib nyun u kan, ba ɲa u daa ntafal ke m ye titunwanbirdaan?” ⁸ Ti ga tun titunwanbir aan ni kpaln tiwan ni ɲan na aa? Taan ɲa kina kpala. Binib bibaa seei timi ki bui ke ti len kina la. Binib ngbaan ga kan ntafadaan mu ɲeer bi na.

Ubaa aa ɲan Uwumbɔr chee

⁹ Tɔ, timi Juu yaab ɲan ki jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? Taa jer bi. M nan mɔk nimi ke binib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ye titunwanbirdam la. ¹⁰ Ni ɲmee kina le Uwumbɔr Aagban ni ke,

“Unii ubaa aa ye uninyaan,
¹¹ ubaa aa kpa nlan, ubaa aa ban Uwumbɔr,

¹² bi mɔmɔk di cha waasan, bi mɔmɔk bee fam la.
Ubaa aa bi ki tun lituln li ɲan na,
ubaa baanja aa bi. †

¹³ Baaliin po ye iliin i bir na la.

Bi geei inyamɔn ki ɲmanni binib.

Baaliin bii binib ke ujagen aaluul aah bii binib pu na la. †

¹⁴ Baamɔi gbii ɲsiibil ni kinnanan la. §

¹⁵ Bi yaa ban bi ku binib kan, naa pɔɔ.

¹⁶ Bi muk binib ki ɲani bi falaa n-yoonn mɔmɔk la.

¹⁷ Bi chuun ban tibɔr la.

¹⁸ Baa san Uwumbɔr.”*

¹⁹ Tɔ, ti nyi ke nkaal aah len pu na mɔmɔk len binib bi bi mu chee na la. Nima le dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk aabɔr bii Uwumbɔr chee. Ubaa aan ɲmaa len tibaa ke u nyan ubaa tibɔr ni Uwumbɔr

chee. ²⁰ Ubaa aan ɲmaa len ke waah joo Uwumbɔr aakaal mbamɔm pu na, waabɔr ɲan Uwumbɔr chee. Uwumbɔr aakaal le mɔk binib ke bi ye titunwanbirdam la.

Uwumbɔr aah cha ti ni uma tuuk pu na

²¹ Dandana wee, Uwumbɔr mɔk timi waah ga ɲa pu ki len ke timi aabɔr ɲan na. Waakaal ni waabɔnabtiib aaliin le bi waagban ponn ni, ki mu tuk timi kina la. Naa ye ke ti dii waakaal mbamɔm le cha u len. ²² Binib bimɔk gaa Yesu Kristo ki kii na, bima le Uwumbɔr len ke baabɔr ɲan. Baah gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke baabɔr ɲan. Ubaa aa bi ubaa, ki cha biken; ²³ binib mɔmɔk tun titunwanbir la, kaa gbiin Uwumbɔr aanimbil. ²⁴ Le Yesu Kristo daa timi, ki gaa timi lii. Timi bi kpaan u chee na, le Uwumbɔr len ke timi aabɔr ɲan. Waabulchinn pu le u len, naa ye ke ti ɲan la. ²⁵ U nan di Yesu siin binib aanimbil ni, ke u nan kpo, aan uma Uwumbɔr taa ki gee liɲuul ti pu. Ti yaa gaa Yesu ki kii kan, waasin pu le Uwumbɔr ga di cha pinn timi. Nima le mɔk ke Uwumbɔr ɲani ni ɲan na; ba pu? u nan kpa limɔr, kaa bii binib bi tun titunwanbir buyoonn Yesu Kristo aa kee dan dulnyaa wee ni na. ²⁶ Tɔ, dandana wee, u len titunwanbir aabɔr ki bui ke binib bi gaa Yesu ki kii na aabɔr ɲan u chee. Nimina le mɔk ke uma Uwumbɔr si chob.

²⁷ Tɔ, ba pu aan ti ga li kpa kipupuk? Taan li kpa kipupuk nibaa pu. Ba pu? Naa ye ke ti dii Uwumbɔr aakaal mbamɔm le cha u gaa timi lii, taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha u gaa timi lii. ²⁸ Nima pu na, ti bee ke ti yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke timi aabɔr ɲan. Naa ye ke ti joo waakaal mbamɔm le cha u

† 3:12 : Lik Ilahn 14.1-3; 53.1-3; Ulandaan 7.20. Ilahn 10.7. * 3:18 : Lik Ilahn 36.1.

‡ 3:13 : Lik Ilahn 5.9; 140.3. § 3:14 : Lik

len kina. ²⁹ Uwumbør ye Juu yaab baanja Aawumbør la aa? Waa ye binib bi kaa ye Juu yaab na mu Aawumbør aa? Mbamøn, u ye. ³⁰ Uwumbør ye Uwumbørbaan la. Juu yaab yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbør ga len ke baabør ñan. Bi mu kaa ye Juu yaab na yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbør ga len ke bi mu aabør ñan. ³¹ Ti yaa len ke binib yaa gaa Yesu ki kii ki ga ñmar kan, ti yii Uwumbør aakaal aa? Naa bi kina kpala. Ti ña mu tibøkpaan la.

4

Abraham aah ye liməkl pu na

¹ Tɔ, cha ti lik tiyaaja Abraham aabør aah nan bi pu na: ² Ni yaa ba ye waatunyaan pu le cha Uwumbør len ke waabør ñan kan, u ba ga ñmaa li kpa kipupuk. U mu aa ñmaa li kpa kipupuk Uwumbør chee. ³ Uwumbør Aagbanj len ke, “Abraham nan gaa Uwumbør aaməboln ki kii, kina pu na le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee.”* ⁴ Unii u tun lituln ki kan tipar na, tipar ngbaan aa ye ipiin, ni ye waapar la. ⁵ Tɔ, unii u kaa joo nkaal na yaa gaa Uwumbør u di cha pinn titunwanbirdam na ki kii kan, waah gaa Uwumbør ki kii na, nima le Uwumbør ga len ke waabør ñan. ⁶ Ubør David mu nan len ke binib bi Uwumbør len ke baabør ñan na le kpa mpopiin. Bi gaa Uwumbør ki kii, nima le cha u len ke baabør ñan, naa ye ke bi tun litunyaan le cha u len kina. Ubør David nan len ke, ⁷ “Binib bi Uwumbør di cha baatunwanbir pinn bi na le kpa mpopiin. Uwumbør aah di cha binib bi aataani pinn bi na le kpa mpopiin. ⁸ Binib bi Uwumbør aan len ke baabør bii na, bima le kpa mpopiin.”†

⁹ U len ke Juu yaab baanja le kpa mpopiin ngbaan aa? Waa len kina. Binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpa. Ti len ke Abraham nan gaa Uwumbør aaməboln ki kii, nima le cha Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee. ¹⁰ Bayoonn Uwumbør len ke waabør ñan? Buyoonn u nan gii lichakpaln na le aan buyoonn waa nan kee gii na? Buyoonn waa nan kee gii na. ¹¹ Waah gii lichakpaln na, nima le nan ye liməkl ki mək ke u gaa Uwumbør ki kii, nima le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na. Nima pu le Abraham ye binib bimək gaa Uwumbør ki kii, kaa gii ñichakpan na aate. Baah gaa Uwumbør ki kii na, nima le Uwumbør gaa bi ke bi ye bininyaan u chee. ¹² Binib bi gii ñichakpan, ki tak Abraham aataabuu ponn ni, ki gaa Uwumbør ki kii ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na, bima mu le Abraham ye bite.

Gaakii pu le ti ga kan Uwumbør aah puu tipuur ti na

¹³ Uwumbør nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabitiib, ke bima le ga li yeh dulnyaa. Naa ye ke bi joo Uwumbør aakaal le ga cha bi kan tipuur ngbaan. Bi gaa Uwumbør ki kii la, le u len ke baabør ñan. Nima le ga cha bi kan tipuur ngbaan. ¹⁴ Uwumbør yaa ba puu tipuur ke binib bi joo waakaal na le ga li yeh dulnyaa kan, naadii aa ba ga li kpa tinyoor. Tipuur ngbaan mu aa ba ga gbiin; ba pu? ubaa aan ñmaa joo nkaal məmək mbaməm. ¹⁵ Binib aah bii nkaal na, le Uwumbør gee liñjuul bi pu. Nkaal aah kaa bi nin chee na, binib aa bii nkaal.

¹⁶ Nima le Uwumbør puu tipuur tii binib bi gaa u ki kii na. Uwumbør aah gee binib pu na, nima le u tii Abraham aayaabitiib

* 4:3 : Lik Mpiin 15.6; Galasia yaab 3.6. † 4:8 : Lik Ilahn 32.1-2.

5

məmək waah nan puu tipuur ti na. U ga tii Abraham aayaabitiib bi ye Juu yaab ki gaa u ki kii na, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki mu gaa u ki kii na ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu na. Abraham ye timi bimək gaa Uwumbər ki kii na aayaaja la. ¹⁷ Ni ηmee Uwumbər Aagbaη ponn ni ke Uwumbər bui Abraham, “M ηa si ηjibol pam aayaaja la.” † Abraham le ye tite Uwumbər chee. U nan tii Uwumbər naadii. Uma Uwumbər le fikr binib bi kpo na nkun ni, le ki yin binib bi kaa kee bi na, ke baah bi le na. ¹⁸ U nan puu tipuur tii Abraham ke u ga ηa u ηjibol pam aayaaja, ke uyaabitiib ga li wiir ke inmabi aah wiir pu na. Ni nan bi ke tipuur ngbaan aah kaan ηmaa gbiin le na. Abraham mu nan tee kpa limakl ke ti ga nan gbiin. § ¹⁹ Ni nan gur siib u pii ηjibin nkub. Waah nan por pu na, ni nan naahn ke waan ki ηmaa maa ubo. Upuu Sara mu nan jer timar. Le Abraham pak Uwumbər aah tuk u pu na, kaa joo beeni. ²⁰ Uwumbər aah puu tipuur ti tii u na, tima le gur ye waalandak. Le u pak tipuur ngbaan mbaməm, kaa joo beeni ke ti ga gbiin bee taan gbiin? U nan moo gaa Uwumbər ki kii le ki nyuη u, ²¹ ki sil nyi ke Uwumbər aah puu tipuur ti na, u ga ηmaa ηa kina. ²² Waah nan gaa Uwumbər aaməboln ki kii kina na, nima le Uwumbər gaa u ke u ye uninyaan u chee. ²³⁻²⁴ Ni ηmee kina le Uwumbər Aagbaη ni. Timi pu le bi nan ηmee kina, naa ye Abraham baanja pu; ba pu? timi bi gaa Uwumbər u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni ki kii na, le u ga len ke timi aabər ηan. ²⁵ Yesu nan kpo timi aatunwanbir pu, le ki fikr nkun ni. Nima le Uwumbər len ke timi aabər ηan.

Saah ga li bi pu ki li ηan Uwumbər chee na

¹ Taah gaa Uwumbər ki kii pu na, nima le u len ke timi aabər ηan. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbər kpaan kijətiik. ² Yesu Kristo pu, le Uwumbər len ke timi aabər ηan. Le ti məəni ki kpa limakl ke ti ga yakr u chee Uwumbər aaməəon. ³ Naa ye nima baanja pu le ti məəni. Falaa mu pu le ti məəni. Ba pu? falaa le tii timi suklaa. ⁴ Suklaa mu tii timi mbimbinyaan. Mbimbinyaan mu tii timi limakl. ⁵ Limakl ngbaan aan jinn timi iniməəon. Ba pu? Uwumbər aah tii timi Waafuur Nyaan na, Nfuur Nyaan ngbaan le cha ti bee tisui ni waah gee timi sakpen pu na.

⁶ Naah nan ηeer na, le Kristo nan kpo timi bi ye titunwanbirdam na pu, taah kaa kpa mpəəon buyoonn na. ⁷ Ni pəə ke unii kpo ke u nyan unii u dii mbaməm na nkun ni. Nibaakan, unii ubaa ga kaa ki kpo uninyaan pu. ⁸ Tima kan, buyoonn ti nan laa ye titunwanbirdam na le Kristo nan kpo ti pu. Nima le mək timi Uwumbər aah gee timi sakpen pu na. ⁹ Kristo aasin pu le Uwumbər len ke timi aabər ηan. Nmaninkabaa taah ga nya ntafadaan mu ponn ni u pu na? ¹⁰ Buyoonn ti nan ye Uwumbər aadim na, le Ujapəəon nan kpo ti pu. U pu, le ti ni Uwumbər kpaan kijətiik. Ti ni Uwumbər aah kpaan kijətiik na, ηmaninkabaa taah ga ηmar waaməfal pu pu na? ¹¹ Naa ye nima baanja pu le ti məəni. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti bee Uwumbər aah ηan pu na, le ki məəni. U pu le ti ni Uwumbər kpaan kijətiik.

Adam pu le ti kpo, Kristo pu le ti kpa liməfal

¹² Unibaan* le nan joo ni titunwanbir dulnyaa ni, le titunwanbir ngbaan joo ni nkun. Binib məmək aah tun titunwanbir na, le nkun yaa gaa dulnyaa məmək ni.†
¹³ Buyoonn Moses aa nan kee tuk binib Uwumbər aakaal na, titunwanbir nan bi. Nkaal aah kaa bi nin chee na, Uwumbər aan len ke bi bii mu. ¹⁴ Adam aayoonn ki ti saa Moses aayoonn le nkun pii binib. Bi nan tun titunwanbir la. Baatunwanbir ni Adam u nan yii Uwumbər aaməb na aatunwanbir aa kpaan. Nkun mu pii bi la.

Ti məmək kan Adam aatunwanbir aatafadaan. Kina le ti məmək yakr Kristo aatunyaan aanyoor mu. ¹⁵ Uwumbər aah tii timi ipiin i na aa bi ke Adam aatunwanbir na. Ni ye mbamən ke unibaan aatunwanbir pu le nkun pii binib məmək. Yesu Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbər san binib məmək kinimbaak, ki tii bi ipiin i ye liməfal na. ¹⁶ Uwumbər aapiin aah ɲa timi pu na aa bi ke Adam aatunwanbir aah ɲa timi pu na. Adam aatunwanbirbaan pu, le binib aabər bii. Uninyaan ubaa u ye Yesu na pu, le Uwumbər di cha pinn titunwanbirdam pam, ki len ke baabər ɲan. Waapiin le na. ¹⁷ Unibaan u bi yin u Adam na aatunwanbir pu, le nkun pii binib məmək. Unibaan Yesu Kristo na pu, le binib ga kan Uwumbər aaterm sakpen. U ga len ke baabər ɲan. Nima le ye waapiin. Bi ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na, ki kan linyan.

¹⁸ Unibaan aatunwanbir pu, le binib məmək aabər bii. Yesu aatunyaan pu, le Uwumbər ga len ke binib bimək gaa Yesu ki kii na aabər ɲan, ki ga tii bi liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁹ Unibaan Adam aah nan yii Uwumbər aaməb na, nima le binib məmək aabər bii Uwumbər chee. Yesu aah nan kii Uwumbər aaməb na, nima le binib

bimək gaa uma Yesu ki kii na aabər ɲan Uwumbər chee.

²⁰ Moses nan tuk binib Uwumbər aakaal. Nkaal ngbaan mək bi ke baatunwanbir wiir sakpen. Le titunwanbir aah wiir nin chee na Uwumbər aanimbaasaln wiir ki jer titunwanbir. ²¹ Titunwanbir pu le binib kpo. Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbər san timi kinimbaak, ki len ke timi aabər ɲan, le ti kan liməfal li kaa kpa ndoon na.

6

Taa ki tun titunwanbir man

¹ Kina pu na, ti ga len kinye? Ti ga li beenin tun titunwanbir aan Uwumbər aanimbaasaln kpee ee? Taan li ɲani kina kpala. ² Ti kpo ke titunwanbir taa ki li joo timi la. Ti yaa beenin tun titunwanbir kan, naa ɲan. ³ Baah muin timi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu na, nima le mək ke ti ni Yesu Kristo kpaan la. Nima pu na, waah nan kpo na, ti mu kpo u chee la. Naa bee kina aa? ⁴ Baah muin timi nnyun ni na, nima le mək ke ti kpo, le bi sub timi u chee. Uwumbər aapəɔn pu le u fikr Kristo nkun ni. Waapəɔn mu pu le ti kpa mbimbipəm ki ɲani ni ɲan na.

⁵ Ti ni u aah kpaan pu na, ti kpo ke waah kpo pu na. Ti mu ga fikr nkun ni, ke waah fikr pu na. ⁶ Ti bee ke baah kpa u ndəpuinkoo pu na, bi kpa timi aabimbikpok mu u chee, ke mbimbikpok mu kaa ɲan na taa ki li bi, aan ti taa ki li ye titunwanbir aanaagbiib. ⁷ Unii u kpo na nyan titunwanbir ni. ⁸ Taah kpo Kristo chee na, ti ɲa naadii ke ti ga li kpa liməfal u chee. ⁹ Ti nyi ke waah fikr nkun ni na, waan ki kpo. Nkun aa ki kpa mpəɔn u chee. ¹⁰ Waah kpo na, u kpo ke u kuln titunwanbir nfum mubaa, aan titunwanbir taa ki li joo timi. Waah kpa liməfal dandana wee na, u bi ke u nyuɲ Uwumbər la. ¹¹ Kina

† 5:12 : Lik Mpiin 3.6.

pu na, ni mu li nyi ke ni kpo ke titunwanbir taa ki li joo nimi la. Naah kpaan Yesu Kristo chee pu na, le ni mu kpa limɔfal ke ni nyun Uwumbɔr.

¹² Nima pu na, ni taa ki cha titunwanbir li joo nimi aawon ti ga kpo na, ki taa ki kii tii tiwon aah ban pu na. ¹³ Ni taa di nimi aawon tii titunwanbir, ki taa tun lituln li kaa ŋan na. Ni di nibaa tii Uwumbɔr, ke binib bi fikr nkun ni na, ki di nimi aawon tii Uwumbɔr, ke ni tun lituln li ŋan na ki tii u. ¹⁴ Nkaal aa ki joo nimi. Uwumbɔr aanimbaasaln le joo nimi. Nima le titunwanbir aan ki li ye nimi aadindaan.

Li ye mbimbinyaan aanaagbiib man

¹⁵ Nkaal aah kaa ki joo timi aan Uwumbɔr aanimbaasaln joo timi na, ti ga tun titunwanbir aa? Taan ŋa kina kpala. ¹⁶ Aa yaa di aabaa tii unii aan ki kii waamɔb kan, aa ye waanaagbiija la. Naa bee kina aa? Aa yaa kii tii titunwanbir kan, aa ye titunwanbir aanaagbiija la, le ki ga kpo. Aa yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, u ga bui ke saabɔr ŋan. ¹⁷ N-yoonn mubaa, ni nan ye titunwanbir aanaagbiib la. Ti dooni Uwumbɔr sakpen, ke baah mɔk nimi waasan pu na, ni dii nsan ngbaan nisui mɔmɔk ni, ¹⁸ ki nya ni titunwanbir aanaagbiir ni, ki ŋa litunyaan aanaagbiib. ¹⁹ M di binibɔm aabimbin ŋan Uwumbɔr aabɔr ke ni bee maah len pu na aatataa mbamɔm la. Ni nan joo nimi aawon tun tijɔŋ aatuln, ni titunwanbir aabɔŋ mɔmɔk la. Dandana wee, ni di nimi aawon tun lituln li ŋan na man, aan ki ŋa binib bi bi chain na.

²⁰ Naah nan ye titunwanbir aanaagbiib na, nitafal aa nan bi litunyaan ni. ²¹ Ni yaa teer naah tun titunwanbir ti na kan, ni jinni nimi inimɔn dandana wee la. Tinyoor nan bi titunwanbir ngbaan ni ii? Aayii.

Titunwanbir ngbaan aadoon ye nkun la. ²² Uwumbɔr nyan nimi titunwanbir aanaagbiir ni la. Dandana wee, ni ye uma Uwumbɔr aanaagbiib la. Nimi aanyoor ye mbimbin mu bi chain na la. Naadoon ga li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. ²³ Titunwanbir aapar ye nkun la. Tidindaan Yesu Kristo pu le Uwumbɔr aapiin ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

7

Lichamɔln aamɔkl

¹ Nnaabitiib, ni mɔmɔk nyi nkaal aah bi pu na. Nima le ga cha ni bee maah ga len pu na aatataa. Nkaal dii unii buyoonn u bi na baanja la. U yaa kpo kan, nkaal aa ki dii u. ² Nkaal pu le upii u kpa chal na ye uchal yoo n-yoonn mumɔk uchal bi na. Uchal yaa kpo kan, nkaal mu len ke u ye uchal yoo na aa ki dii u. ³ Upii yaa ban uja uken buyoonn uchal bi na kan, bi ga len ke u ye upiidagoor la. Uchal yaa kpo kan, nkaal ngbaan aa ki dii u. U yaa mɔn uja uken kan, waa ye upiidagoor. ⁴ Nnaabitiib, nima aabɔr mu bi kina la. Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu na, ni mu nan kpo; nkaal aa ki dii nimi. Ni kpaan Kristo u fikr nkun ni na chee la, le ki dii Uwumbɔr aasan. ⁵ Taah kaa nan dii Uwumbɔr buyoonn na, tisui nan gee Uwumbɔr aakaal aah kɔ pu na, ki cha ti tun titunwanbir ki dii nkun aasan. ⁶ Dandana wee, taah kpo na, nkaal na aa ki dii timi, ki mu aa ki joo timi tinaagbiir. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii timi mbimbipɔm, ke ti tun lituln tii Uwumbɔr. Nkaal na aa ki joo timi.

Nkaal ni titunwanbir

⁷ Nima pu na, ti ga len ke Moses aakaal aa ŋan aa? Mu ŋan. Nkaal na yaa kaa ba bi kan, maa ba ga bee titunwanbir. Nkaal na yaa kaa ba len ke “Taa li kpa iniman” kan, maa ba ga bee ke iniman ye titunwanbir. ⁸ Nkaal aah len kina na,

le titunwanbir ti bi nsui ni na yii nkaal ngbaan, ki cha m kpa iniman aabɔŋ aabɔŋ. Nkaal yaa kaa bi kan, titunwanbir aa fu. ⁹ N-yoonn mubaa m nan bi, kaa nyi nkaal aatataa mbamɔm. Buyoonn m bee nkaal aatataa mbamɔm na, le titunwanbir fikr nsui ni. Le m bee ke m ɲeer nkun. ¹⁰ Uwumbɔr nan tii timi waakaal ke ti dii mu, aan ki kan limɔfal. Le m bee ke maah kaa ɲmaa joo waakaal mɔmɔk na, m ɲeer nkun. ¹¹ Nkaal pu le titunwanbir ti bi nsui ni na nan kpa nsan ki ɲmann mi, ki cha m ɲeer nkun.

¹² Uwumbɔr aakaal bi chain la. Uwumbɔr aah tuk timi ke ti ɲa pu na le bi chain, ki bi mbamɔm, ki ɲan. ¹³ Waakaal mu ɲan na le ku mi ii? Aayii. Titunwanbir le ku mi. Nkaal mu ɲan na pu, le titunwanbir ku mi, ki cha ti bee ke titunwanbir aa ɲan. Nkaal na le mɔk timi titunwanbir aah bir sakpen pu na.

¹⁴ Ti bee ke Uwumbɔr aakaal mɔk timi Uwumbɔr aah ban pu na. M mu aa ɲani kina; ba pu? m ye titunwanbir aanaagbiija la. ¹⁵ Maah ɲani pu na, maa kii kina nsui ni. Maah kaa gee ke m li ɲani tiwan ni na, m ɲani nima la. Maah nan tiwan ni na, nima le m tee ɲani. ¹⁶ M yaa ɲani maah kaa gee ke m li ɲani tiwan ni na kan, nima le mɔk ke m kii ke Uwumbɔr aakaal ɲan. ¹⁷ Naa ye ke min le ɲani kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m ɲani. ¹⁸ M bee ke tiwan ni ɲan na aa bi maabimbikpok ni; m ban ke m tun lituln li ɲan na, kaa ɲmaa tun. ¹⁹ Maah ban m tun litunyaan li na, maa tun kina. Maah kaa ban m tun titunwanbir ti na, m tun tima la. ²⁰ M yaa tun maah kaa gee m tun pu na kan, naa ye ke min le tun kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m tun.

²¹ Naah ye pu na, m yaa ban m tun lituln li ɲan na kan, titunwanbir bi m chee la. ²² M gee Uwumbɔr aakaal nsui ni. ²³ M mu kan nkaal muken maawon ni.

Nkaal ngbaan jaa Uwumbɔr aakaal mu bi nsui ni na kijaak la. Nima le titunwanbir aakaal i bi maawon ni na joo mi tinaagbiir. ²⁴ M kpa kinimbaak. Titunwanbir bi tiwon tee ni, ki ga ku mi. ɲma ga nyan mi titunwanbir ngbaan ni? ²⁵ M dooni Uwumbɔr u nyan mi titunwanbir ngbaan ni, Tidindaan Yesu Kristo pu na.

Mma kan, maalandak baanja le dii Uwumbɔr aakaal. Maabimbikpok dii titunwanbir aakaal la.

8

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le ti bi

¹ Nima pu na, Uwumbɔr aan len ke binib bi kpaan Yesu Kristo chee na aabɔr bii. ² Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn tii timi limɔfal; Nfuur Nyaan aapɔɔn ngbaan le nyan mi titunwanbir ni nkun aapɔɔn ni. ³ Nkaal aan ɲmaa ɲa kina; ba pu? binib aa kpa mpɔɔn ke bi joo nkaal ngbaan. Le Uwumbɔr ɲa waakaal aah kaa ɲmaa ɲa pu na; timi aatunwanbir pu le u nan tun ni Ujapɔɔn Yesu dulnyaa wee ni, ke u di tiwon ti naahn timi titunwanbirdam aawon na bii titunwanbir ti bi tisui ni na aapɔɔn, ⁴ ki tii timi bi dii Waafuur Nyaan kaa ki dii mbimbikpok na mpɔɔn ke ti li dii waakaal mbamɔm. ⁵ Binib bi dii mbimbikpok na, bitafal bi mbimbikpok aabɔr ni la. Binib bi dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, bitafal bi Nfuur Nyaan aabɔr ni la. ⁶ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabɔr ni na ga kpo la. Binib bi aatafal bi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aabɔr ni na ga kan limɔfal, ni nsuudoon. ⁷ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabɔr ni na, bi ye Uwumbɔr aadim la; ba pu? baa dii waakaal, ki mu aa ɲmaa dii mu. ⁸ Binib bi dii mbimbikpok aah ban pu na aan ɲmaa piir Uwumbɔr aasui.

⁹ Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, naa dii mbimbikpok aah ban pu na, ni dii Nfuur Nyaan aah ban pu na la. Kristo Aafuur Nyaan yaa kaa bi unii ni kan, udaan ngbaan aa ye Kristo yoo. ¹⁰ Titunwanbir pu, le nimi aawon ga kpo. Kristo yaa bi ni ni kan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi limɔfal; ba pu? u len ke nimi aabɔr ŋan. ¹¹ Uwumbɔr nan fikr Yesu nkun ni. Uwumbɔr u fikr Yesu nkun ni na Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, uma Uwumbɔr u fikr Yesu Kristo nkun ni na ga fikr nimi aawon ti ga kpo na mu. Waafuur Nyaan mu bi ni ni na aapɔn pu, le u ga fikr nimi nkun ni.

¹² Nnaabitiib, nima pu na, ni ŋan ke ti dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na, ki taa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na. ¹³ Ni yaa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, ni ga kpo la. Ni yaa kuln nimi aawon aatunwanbir, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔn pu kan, ni ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴ Binib bimɔk dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na, bima le ye Uwumbɔr aabim. ¹⁵ Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii nimi na, mu aa joo nimi tinaagbiir ke ni san ijawaan. Waafuur Nyaan le ŋa nimi waabim, le ki cha ti yin u ke “Nte.” ¹⁶ Waafuur Nyaan le kpaan timi aawiin chee, le ki ji seeraa ke ti ye Uwumbɔr aabim. ¹⁷ Taah ye Uwumbɔr aabim na, ti ga kan Uwumbɔr aah di tiwanyaan ni bil kiir timi paacham na. Ti ni Kristo ga kpaan kan tiwanyaan ngbaan. Ti yaa ji falaa u pu kan, ti ni u ga nan kpaan ji mmɔn paacham.

N-yoonn mu choo na aanyurj

¹⁸ M nyi ke dandana aafalaa aan ŋmaa ŋaŋ mpopiin mu ti ga nan kan mu paacham na. ¹⁹ Tiwan ni Uwumbɔr naan ni na mɔmɔk aanimbil man ke ni kan bundaln Uwumbɔr ga nyan waabim mpaan pu na. ²⁰ Buyoonn Adam nan tun

titunwanbir na, Uwumbɔr nan len ke tiwan ni u naan ni na, ni ga li bi, ki bi fam la. Waageehn pu, le u len kina. Naa ye tiwan ni u naan ni na aageehn. ²¹ Uwumbɔr mu tii tiwan ni u naan ni na limakl ke ni ga ŋa tiwan ni kaan bur na, ki kan lifuur nyaan ke Uwumbɔr aabim aah kan pu na. ²² Ti nyi ke Uwumbɔr aah naan tiwan nimɔk na wu ke imalween aah wu pu na, ki du ki nan saa dandana. ²³ Naa ye tiwannaankaan baanja le wu; timi bi Uwumbɔr puen tii timi Waafuur Nyaan na, ti mu du tisui ni, ki kii bundaln Uwumbɔr ga mɔk ke ti sil ye waabim, ki ga tii timi tiwon ti kaan kpo na. ²⁴ Taah ŋmar pu na, le ti kpa limakl. Unii yaa kpa limakl ke u ga kan tiwan kan, ni mɔk ke waa kee kan la. U yaa kan ni kan, waan ki li kpa limakl ni pu. ²⁵ Tɔ, ti yaa kpa limakl ke ti ga kan tiwan ni tinimbil aa waa ni na kan, le ti ga li kpa limɔr ki kii bundaln ti ga kan ni na.

²⁶ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan ter timi, timi aadabur ni. Taa nyi taah ga mee u mbamɔm pu na, le Waafuur Nyaan mee u tii timi, ki du, ubaa aah kaa ŋmaa len pu na. ²⁷ Uwumbɔr u lik binib aasui ni aah bi pu na nyi Waafuur Nyaan aalandak aah bi pu na; ba pu? Nfuur Nyaan mee u tii waanib waah ban pu na.

²⁸ Ti nyi ke tiwan nimɔk pii timi na, Uwumbɔr le cha ni mɔmɔk kpaln tiwan ni ŋan na ki tii binib bi gee u na. Waageehn pu le u nan yin bi. ²⁹ U nan nyi binib bimɔk ga kii tii u na, le ki nan nyan bi, ke bi kpaln Ujapɔn Yesu Kristo aah bi pu na, aan u li ye njan aabo, naabitiib pam ponn ni. ³⁰ Binib bi Uwumbɔr nyan bi na, le u yin bi. Binib bi u yin bi na, le u len ke baabɔr ŋan, ki nyurj bi.

Uwumbɔr aah gee timi pu na

³¹ Uwumbɔr aah ŋa kina mɔmɔk na, ti ga len kinye? Uwumbɔr aah

si tichan ni na, ubaa aan ηmaa ηa timi nibaa. ³² Uwumbər aa yii ke waan tii timi Ujapəon. U nan di Ujapəon ηa binib aanjaal ni ke u ti kpo ti məmək aatunwanbir pu la. Waah tii timi Ujapəon na, u ga ki tii timi tiwan məmək ki kpee. ³³ ηmaa ga ηmaa galn binib bi Uwumbər nyan bi na? Uwumbər ubaa len ke baabər ηan. ³⁴ Nima le ubaa aan ηmaa galn timi. Yesu Kristo nan kpo ti pu, ki fikr nkun ni, ki bi Uwumbər aanjagii wəb, ki mee u ki tii timi. ³⁵ Ba ga ηmaa nyan timi Kristo u gee timi na aanjaal ni? Falaa aa? Tibər aa? Limukl aa? Nkon aa? Igiin aa? Linimaln aa? Nkun aa? Aayii. ³⁶ Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke, “Sin pu le bi ku timi iwiin məmək, le ti naahn ipiih i bi ban bi ti kər i na la.”*

³⁷ Tə, Yesu Kristo u gee timi na aapəon pu, le ti kan linyan kookoo. ³⁸⁻³⁹ Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbər gee timi. M sil bee ke nibaa aa bi ki ga ηmaa yakr ti ni waageehm. Nkun, liməfal, Uwumbər aatuuntiib, kinimbəŋ aapəon, dandana aabər, daal-baadaal aabər, mpəon, paacham aawan, taab aawan, tiwan nimək bi na, ni məmək aan ηmaa yakr ti ni Uwumbər aageehm.

9

Uwumbər ni waanib Israel yaab

¹ Tə, maah ye Kristo aanii na, m len mbamən la. Maa gee nnyamən. Maalandak ni Uwumbər Aafuur Nyaan ji seeraa ke m len mbamən la. ² M kpa mpombiin sakpen. Nsui bii n-yoonn məmək, mmaal aanaabitiib Juu yaab pu la. ³ M ga li ηmaa ban ke m bee fam Kristo chee, bima taa bee. ⁴ Bi ye Israel yaab la. Uwumbər nan ηa bi

waabim, ki nyun bi, ki puu tipuur tii bi, ki tii bi waakaal, ki mək bi baah ga li dooni u pu na, ki bui bi waah ga ηa tinyoor pu ki ηa bi pu na. ⁵ Biyaajatiib ye tiyaajaninkpiib la. Kristo* aah nan ηa unibən na, u nan ye bi ponn ni ubaa la. Uma le yeh mpəon məmək. Cha ti pakUwumbər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁶ Uwumbər aah puu tipuur ti tii Israel yaab na, maa len ke waa gbiin tipuur ngbaan. Bi ye Israel aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi məmək le ye Israel yaab baməm. ⁷ Bi ye Abraham aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi mək le ye uyaabitiib baməm. Uwumbər nan tuk Abraham ke waabo Aisak aayaabitiib baanja le ga li ye uyaabitiib baməm.† ⁸ Nima le mək ke Abraham aayaabitiib ngem aa ye Uwumbər aabim. Mbim bi Uwumbər nan puu tipuur ke Abraham ga maa na, bima le ye uyaabitiib baməm. ⁹ Uwumbər nan puu tipuur tii u ke ni yaa nan ηeer kan, u ga dan u chee, le upuu Sara ga maa ubijabo.‡

¹⁰ Naa ye nimina baanja. Rebeka aabijabim mulee nan kpa te ubaa, u ye tiyaaja Aisak la. ¹¹⁻¹² Le Uwumbər nan bui Rebeka ke ubo u ye uwaatiir na ga jer ukpel.§ Buyoonn Uwumbər bui u kina na, waa nan kee ma mbim ngbaan. Baa nan kee ηa ni ηan na, bee ni kaa ηan na. Uwumbər nyan mbim mulee ngbaan ponn ni ubaa, waageehn pu, naa ye baatuln pu. Nima le mək ke Uwumbər aageehn pu le u nyan waah ban unii u na. ¹³ Ni ηmee Uwumbər Aagban ponn ni ke u len ke u gee Jakob ki jer Eso.*

¹⁴ Kina kan, ti ga len kinye? Ti ga len ke Uwumbər ηa ni kaa ηan aa? Taan len kina kpala. ¹⁵ U nan

* **8:36** : Lik Ilahn 44.22. * **9:5** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na. † **9:7** : Lik Mpiin 21.12. ‡ **9:9** : Lik Mpiin 18.10, 14. § **9:11-12** : Lik Mpiin 25.23. * **9:13** : Lik Malakai 1.2-3.

bui Moses ke binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u ga san bi kinimbaak la.† 16 Naa ye binib aageehn pu, kaa ye baatuln pu; Uwumbør aanimbaasaln pu, le u san bi kinimbaak. 17 Ni ηmee Uwumbør Aagbanj ni ke Uwumbør nan bui Ubør Faro, “M ηa si ubør ke m mək binib maah kpa mpəən ki chiin si pu na, aan maayimbil nya paacham, dulnyaa aapepel məmək ni.”‡ 18 Nima le binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u san bi kinimbaak. Binib bi u ban ke u cha bi gaa biyil na, u cha bi gaa la.

Uwumbør aanjuul, ni waanimbaasaln

19 Nibaakan, aa ga baa mi, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbør galn binib? Nma ga ηmaa yii waageehn?” 20 Njə, aa ye ηma ki kpak Uwumbør? Tiwanaankaan aan baa unii u naan ni na, “Ba ηa aa naan mi kina?”§ 21 Uyakmaal ga ηmaa yakr tiyakr waageehn pu, ki di tibaa ti maa lisil aasambil, ki di tiken maa lisambil li kaa ye lisil aasambil na.

22 Uwumbør aah ηa pu na, ni bi kina la. U nan ban ke u mək binib ke u gee lijuul titunwanbir pu, ki ban ke bi bee waah kpa mpəən pu na. Nima le u ji limər pam binib bi ηa u lijuul ki ηeer ntafadaan na pu. 23 U mu ban ke binib bee waah ηan sakpen pu na, ki san timi kinimbaak, ki ηa timi mpopiin pam. U nan naan timi ke u ηa timi kina la, 24 ki yin timi bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu. 25 Ni ηmee Hosea aagbanj ni ke Uwumbør bui ke, “Binib bi kaa nan ye maanib na, m ga yin bi maanib.

Njinibol ηi maa nan gee ηi na, m ga yin ηi maanigeehm la.*

26 Baah nan tuk bi ke baa ye maanib nin chee na, nima chee le bi ga yin bi ke min

Uwumbør u fu na aabim.”†
27 To, Uwumbør aabənabr Aisaya nan len Israel yaab aabør; u nan len ke Israel yaab wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, le bi ponn ni, binib siib baanja ga ηmar; 28 ba pu? Uwumbør ga daa dulnyaa aanib aatafal, waah nan len pu na, kaan taan.‡ 29 Ni bi ke Aisaya aah nan ki len pu na ke, “Uwumbør Mpəənsakpiindaan yaa kaa ba gur timi yaabitiib siib kan, ti məmək ba ga kuln ke Sodom aatiη aanib ni Gomora aatiη aanib aah nan kuln pu na la.”§

Israel yaab ni tibənyaan ngbaan

30 Nima pu na, ti ga len kinye? Binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil aa nan man ke Uwumbør len ke baabør ηan. Dandana wee, baah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbør len ke baabør ηan. 31 Israel yaab aanimbil nan man ke bi li joo nkaal, aan Uwumbør len ke baabør ηan. Bi mu aa nan ηmaa joo mu; 32 ba pu? baa gaa Uwumbør ki kii. Bi dak ke baatuln pu le Uwumbør ga len ke baabør ηan. Bi yii Yesu Kristo le ki lir; 33 bi gbeer lifaakuul li Uwumbør Aagbanj len laabør na ke, “U di lifaakuul bil Sionn aatiη ni.

Binib ga gbeer li ki lir.

Le unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməən.”*

10

1 Nnaabitiib, m mee Uwumbør tii maanib Israel yaab ke bi ηmar. M ban kina le nsui məmək. 2 M ga ηmaa ηa bi seeraa ke binimbil man Uwumbør aatuln pu. Bi mu aa bee u mbaməm. 3 Baa nyi Uwumbør aah ηa pu aan ki len ke binib aabør

† 9:15 : Lik Nnyam 33.19. ‡ 9:17 : Lik Nnyam 9.16. § 9:20 : Lik Aisaya 29.16; 45.9. * 9:25 : Lik Hosea 2.23. † 9:26 : Lik Hosea 1.10. ‡ 9:28 : Lik Aisaya 10.22-23. § 9:29 : Lik Aisaya 1.9. * 9:33 : Lik Aisaya 8.14; 28.16.

ɲan u chee na. Bi nan ban ke bi dii nkaal aan ki ɲmar, ki yii Uwumbər aah ɲa pu ki cha binib aabər ɲan u chee na. ⁴ Kristo fuu ni ke binib bi gaa u ki kii na aabər li ɲan. Naa ye ke baah dii nkaal pu na le cha baabər ɲan.

Uwumbər ban ke u gaa binib məmək lii

⁵ Moses nan ɲmee ke unii yaa kii nkaal aah mək pu na kan, Uwumbər ga len ke waabər ɲan. U nan ɲmee ke “Unii yaa ɲa nkaal aah mək pu na kan, u ga kan liməfal.”* ⁶ Timi bi gaa Yesu ki kii na, Uwumbər len ke timi aabər ɲan. Nima pu le ti len ke, “Taa baa aabaa aasui ni ke, ‘Nma ga buen paacham u ti li joo ni Kristo?’ ⁷ ki taa baa ke, ‘Nma ga buen bitekpiib do ki ti fikr Kristo nkun ni?’ ” ⁸ Ti len ke, “Uwumbər aaliin aa daa aa chee. I bi aaməb ni, ni aasui ni.” Iliin ngbaan le ti mooni ke aa gaa Yesu ki kii. ⁹ Aa yaa len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Aadindaan, ki yaa ɲa naadii aasui ni ke Uwumbər fikr u nkun ni kan, aa ga ɲmar. ¹⁰ Ti gaa u ki kii tisui ni la, nima le Uwumbər len ke timi aabər ɲan. Ti len binib aanimbil ni ke ti gaa u ki kii, nima le ti ɲmar. ¹¹ Uwumbər Aagban len ke unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməɲn. † ¹² Binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na məmək kpaan la. Uwumbər le ye bi məmək Aadindaan, ki ɲa tinyoor sakpen ɲa binib bimək mee u ke bi ɲmar na pu. ¹³ Waagban len ke unii umək mee Uwumbər ke u gaa bi lii na kan ga ɲmar. §

¹⁴ Bi yaa kaa gaa u ki kii kan, bi ga ɲa kinye aan ki mee u ke u gaa bi lii? Bi yaa kaa ɲun waaliin kan, bi ga ɲa kinye aan ki gaa u ki kii? Unii yaa kaa mooni waaliin kan, bi ga ɲa kinye aan ki ɲun? ¹⁵ Uwumbər

yaa kaa tun bi ke bi ti moon waaliin kan, bi ga ɲa kinye aan ki moon i? Ni ɲmee Uwumbər Aagban ni ke, “Binib bi joo ni tibənyaan ti tii timi nsuudoon na, bi tii timi mpopiin pam.”* ¹⁶ Tɔ, naa ye binib məmək le kii tii tibənyaan ngbaan. Uwumbər aabəɲabr Aisaya nan baa ke, “Uwumbər, ɲma pak taah len pu na?” † ¹⁷ Tɔ, unii u gaa Kristo ki kii na, u ɲun waabər, nima le u gaa u ki kii. Unii u ɲun Kristo aabər na, unii ubaa le moon tibər ngbaan, nima le cha u ɲun.

¹⁸ Le m baa ke, “Israel yaab aa nan ɲun aa?” Mbamən, bi ɲun. Ni ɲmee Uwumbər Aagban ni ke, “Bineel mu tee cha dulnyaa wee məmək ni,

le kitin kee məmək pu ɲun.” †

¹⁹ M ki baa ke, “Israel yaab aa nan bee ee?” Bi bee. Njan Moses nan len ke Uwumbər len ke, “M ga ɲa litimbol li kaa ye tibaa na tinyoor,

le ki cha nimi Israel yaab li kpa lipiipoln li pu.

M ga ɲa litimbol li aanib ye bijərb na tinyoor,

le ki cha ni gee liɲuul bi pu.” §

²⁰ Aisaya mu nan kpa lipobil pam ki len ke Uwumbər len ke, “Binib bi kaa chuun ban mi na kan mi la.

M di mbaa mək binib bi kaa baa maabər na.”*

²¹ Israel yaab ma kan, Uwumbər len baabər ke, “Iwiin məmək m kai ɲɲaal ki yin binib bi yii mi kaa kii maaməb na.” †

11

Uwumbər aah ga san Israelyaab kinimbaak pu na

¹ Nima pu le m baa ke, “Uwumbər yii waanib Israel yaab aa?” Naa bi kina kpala. Min

* 10:5 : Lik Liifai Yaab 18.5. † 10:8 : Lik Ikaal 30.12-14. † 10:11 : Lik Aisaya 28.16. § 10:13 : Lik Joel 2.32. * 10:15 : Lik Aisaya 52.7. † 10:16 : Lik Aisaya 53.1. † 10:18 : Lik Ilahn 19.4. § 10:19 : Lik Ikaal 32.21. * 10:20 : Lik Aisaya 65.1. † 10:21 : Lik Aisaya 65.2.

Pɔɔl mbaa ye Israel yaab aanii la. M ye Abraham aayaabil, ki ye Benjammn aanibol aanii la. ²Uwumbɔr aa yii waanib bi u nan lee bi njan na. Ni bee Uwumbɔr Aagban aah len Elaija aabɔr pu na. Elaija nan galn Israel yaab Uwumbɔr chee, ³ le ki bui ke, “Uwumbɔr, bi ku saabɔnabtiib, ki gbaa wii saatork aabimbin. Min baanja le gur saabɔnabtiib ponn ni. Le bi ban bi ku m mu.” ⁴Uwumbɔr nan bui u kinye? U nan bui u, “M gur mbaa bijab ŋichur ŋilole bi kaa gbaan ki doon liwaal Baal na.” ⁵ Ni bi kina le dandana wee. Israel yaab ponn ni, binib siib baanja le ŋmar. Uwumbɔr lee bi waanimbaasaln pu. ⁶ Waah lee bi waanimbaasaln pu na kan, naa ye baatuln pu le u lee bi. Ni yaa ye baatuln pu kan, waanimbaasaln aan ki li ye linimbaasaln bamɔnn.

⁷ Kina kan, ni bi kinye? Israel yaab aah ban pu na, baa kan. Binib bi Uwumbɔr nyan bi na le kan. Bi gur na gaa biyil. ⁸ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Uwumbɔr chuu nyan nlan biyil ni ke binimbil taa woln, bitafal mu taa ŋun, ki nan saa dandana wee.”

⁹ Uɔɔr David mu nan len ke,
 “Cha baajikaar aajim kpaln
 gaawɔb,
 cha bi kan ntafadaan ki lir.

¹⁰ Cha binimbil li bɔɔn, aan bi taa li waa,
 ki cha bi kan falaa sakpen.”

¹¹ Nima pu le m baa ke: Juu yaab lir ke bi taa ki fii ii? Naa bi kina kpala. Baah lir na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na ŋmar, aan Juu yaab li kpa lipiipoln bi pu.

¹² Juu yaab nan yii Yesu, kaa ŋmar, nima le dulnyaa ni aanib bi kaa ye Juu yaab na kan tinyoor ki ŋmar. Juu yaab yaa nan ŋmar doo kan, nima le binib bi kaa ye Juu yaab na ga kan tinyoor ki jer baah nan kan pu na.

*Binib bi kaa ye Juu yaab na aah
 ŋmar pu na*

¹³ Tɔ, m ga len nimi bi kaa ye Juu yaab na chee tibɔr. Uwumbɔr aah tun mi ke m tuk nimi waabɔr na, le m pak lituln ngbaan; ¹⁴ ba pu? m ban ke maanibol Juu yaab kan naah ŋmar pu na, aan ki li ban ke bi mu ŋmar. ¹⁵ Uwumbɔr aah yii Juu yaab na, le u ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan kijɔtiik. U yaa ki gaa Juu yaab kan, ni ga li ye limɔfal le ki tii binib. Nkun aan ki li joo bi.

¹⁶ Tɔ, bi yaa di njan aaboroboro tii Uwumbɔr kan, ni mɔk ke boroboro umɔk gur na mu ye uyoo la. Bi yaa di busub aanyaan tii Uwumbɔr kan, ni mɔk ke ibon mu ye uyaan la. ¹⁷ Uwumbɔr nan gaa gii busunyaan aabon ibaa, le ki di timoor ni aasub aabon ki di toŋ bu pu. Juu yaab bi ke busunyaan na la. Nimi bi kaa ye Juu yaab na bi ke timoor ni aasub aabon na. Le Uwumbɔr chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ki di nimi koon Juu yaab ponn ni, ke ni yakr baanyoor, ni baawanyaan. ¹⁸ Nima pu na, ni taa li kpa kipupuk ke ni jer bi. Ni ga ŋa kinye ki li kpa kipupuk? Ni po ye ibon la. Naa joo inyaan, inyaan le joo nimi. Juu yaab pu le ni ŋmar, naa ye nimi pu le cha Juu yaab ŋmar.

¹⁹ Nibaakan, ni ga len ke, “Uwumbɔr chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ke u di timi koon bi ponn ni.” ²⁰ Ni ye mbamɔn, Juu yaab aah kaa gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr di bi lii. Nimi le gaa u ki kii. Nima le ni leŋ baaleleŋ. Ni taa li kpa kalmbaani. Ni li san Uwumbɔr. ²¹ U nan daa Juu yaab aatafal. Ni li nyi ke u ga ŋmaa daa ni mu aatafal. ²² Ni kan Uwumbɔr aah ŋan pu na, ki kan waah dar binib aatafal pu na. U dar binib bi kaa kii tii u na aatafal la, le ki ŋa nimi tiŋann. Ni yaa beenin dii u kan, u ga li beenin ŋani nimi tiŋann. Ni yaa kaa beenin

dii u kan, u ga di ni mu lii la. ²³ Juu yaab mu yaa kpeln ki yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga ki di bi toŋ waanib pu; u ga ŋmaa ŋa kina. ²⁴ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni bi ke timoor ni aasub aabon na, le Uwumbɔr gaa gii nimi ki di toŋ busunyaan pu, binib aah kaa ŋani pu na. Nima le naa pɔɔ u di Juu yaab, bi bi ke busunyaan aabon na, ki ki di toŋ busunyaan ngbaan pu.

Uwumbɔr aanimbaasaln

²⁵ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibɔbɔrkaan tibaa, aan ki taa li dak ke ni kpa nlan sakpen. Juu yaab bibaa kpak tibɔnyaan tee la, ki ga kpak ti ki nan saa buyoonn binib bi kaa ye Juu yaab aan Uwumbɔr lee bi na ga ŋmar na. ²⁶ N-yoonn ngbaan le Juu yaab mɔmɔk mu ga ŋmar. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbar ni ke,

“U gaal binib lir na ga nyan ni Sionn paacham,
ki nyan Jakob aayaabitiib
aatunwanbir.

²⁷ Maah puu tipuur ti tii bi na
le ye ke m ga nyan baatunwan-
bir bi chee.”

²⁸ Tɔ, baah yii Yesu aabɔnyaan tee na, bi ye Uwumbɔr aadim la. Nima le ni kan tinyoor ki ŋmar. Uwumbɔr mu nan lee bi; waah lee bi na, biyaajatiib pu le u gee bi. ²⁹ Uwumbɔr yaa lee binib ki ŋa tinyoor ŋa bi pu kan, waan kpeln waalandak. ³⁰ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, n-yaayoonn na, ni nan yii Uwumbɔr aamɔb. Le dandana wee u san nimi kinimbaak, Juu yaab aah yii u na pu. ³¹ Uwumbɔr aah san nimi kinimbaak pu na, nima le ga cha u san Juu yaab bi kaa gaa Yesu ki kii dandana wee na kinimbaak. ³² U len ke Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ye titunwanbirdam, aan u san bi mɔmɔk kinimbaak.

³³ Uwumbɔr kpa nlan ni mbaem sakpen. Ubaa aan ŋmaa bee waah kpa sakpen pu na. Waah siin pu na,

ubaa aan ŋmaa bee ŋitaa ŋi pu u siin kina na. Ubaa aan ŋmaa bee waah ŋani pu na. ³⁴ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbar ni ke,

“Ŋma nyi Uwumbɔr aalandak?

Ŋma ga ŋmaa tuk u waah ga ŋa pu na?

³⁵ Ŋma tii u nibaa aan u giin tii u?”

³⁶ Tiwan nimɔk bi na, ni nyan ni u chee la. U cha tiwan mɔmɔk beenin bi. Tiwan mɔmɔk bi, ke ni pak u. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

12

Taah ga tun Uwumbɔr aatuln pu na

¹ Nima pu na, nnaabitiib, Uwumbɔr aanimbaasaln pu le m gaŋ nimi, ni di nimi aawon tii Uwumbɔr, ki ŋa kitork ki fu, ki bi chain, ki ga piir usui na. Nimina le ye naah ga li dooni u mbamɔm pu na. ² Ni taa ki li bi ke dulnyaa wee aanib aah bi pu na. Kpeln nimi aalandak man aan ki kpeln nimi aabimbin. Nima le ni ga bee Uwumbɔr aah gee pu na. Ni ga bee naah ga ŋa pu ki li bi mbamɔm ki tun litunyaan ki piir usui na.

³ Tɔ, Uwumbɔr aah tii mi tininkpir pu na, nima le m bui unii umɔk bi ni ponn ni na, ke u taa li dak ke u ŋan jer waah ŋan pu na. U li dak suuna, Uwumbɔr aah cha unii mɔmɔk tii u naadii pu na. ⁴ Ti kpa tiwon aawan ni wiir na tiwonbaan ponn ni la. Tiwon aawan mɔmɔk aatuln bi libaa libaa la. ⁵ Ti mu bi kina la. Ti wiir, le taah kpaan Kristo chee na, ti kpaan tiwonbaan. Ti mɔmɔk toŋ tɔb pu ke tiwon aawan aah toŋ tɔb pu pu na la. ⁶ Uwumbɔr tii timi Waafuur Nyaan aapiin ibaabaa ke i cha ti tun waatuln libaabaa na. Waah tii timi pu na, cha ti tun kina man. Unii aapiin yaa ye ke u nabr Uwumbɔr aah len pu na kan, u len iliin ngbaan waah ŋa naadii pu na. ⁷ Uken aapiin yaa

ye Uwumbør aatuln kan, u li tun lituln ngbaan. Uken yaa ηmaa mək binib Uwumbør aabør kan, u li mək bi. ⁸ Uken yaa ηmaa pəoni binib aataakpab kan, u pək bitaakpab. Uken mu yaa ηmaa tii bigiim kan, u li tii bi ki li kpa tibulchinn. Uken mu yaa ye Yesu aanib aaninkpel kan, utafal li bi bi ponn ni. Uken mu yaa ter binib baamukl ni kan, u li ter bi ki li kpa mpopiin.

⁹ Tə, ni li gee binib nisui ni. Ni li nan lituln li kaa ηan na, ki li gee lituln li ηan na. ¹⁰ Ni li gee təb mbaməm, ke mmaalbaan ni aanib aah gee təb pu na, ki li pak biken ki jer nibaa. ¹¹ Ni taa li san ligbanyakl man. Cha ninimbil li man Tidindaan aatuln pu, ¹² ki li kpa mpopiin nimi aamakl pu, ki li kpa limər falaa ponn ni, ki li mee Uwumbør n-yoonn məmək, ¹³ ki yakr nimi aawan tii Uwumbør aanib bi lann ni na, ki chann bicham tichann.

¹⁴ Ni mee Uwumbør ke u ηa tinyoor ηa binib bi ηani nimi falaa na pu. Ni bui bi ke, “Uwumbør ηa tinyoor ηa ni pu.” Ni taa sii bi. ¹⁵ Ni li kpa mpopiin binib bi kpa mpopiin na chee, ki li wii binib bi wii na chee. ¹⁶ Ni li kpa kiməbaan man. Ni li jənni bigiim man, ki taa li kpa kalmbaani. Ni taa li dak ke ni kpa nlan sakpen.

¹⁷ Unii yaa ηa si bakaa kan, taa teen u. Ni li ηani ni ηan na binib məmək aanimbil ni. ¹⁸ Ni li pəoni nibaa man, ki li bi suuna binib məmək chee. ¹⁹ Maanigeekaab, binib yaa ηa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Cha Uwumbør le daa bitafal. Ni ηmee Uwumbør Aagban ni ke Uwumbør len ke, “Min baanja le kpa nsan ke m daa binib aatafal. Min le ga teen bi.” ²⁰ Ni ki ηmee Uwumbør Aagban ni ke, “Nkon yaa joo saadin kan, tii u tijikaar u ji. Nnyunyuu yaa joo u kan, tii u nnyun u nyu. Aa yaa ηa kina kan, iniməon ga ku u.” ²¹ Unii yaa ηa si bakaa kan, taa cha bakaa

ngbaan nyan si. Cha tinjann le nyan bakaa.

13

Kii bitinjoob aaməb

¹ Ni ηan ke binib məmək li keei baatinj aayidam aaməb. Uyidaan ubaa aa bi ubaa pu see Uwumbør le cha u bi. Biyidam bi bi na, Uwumbør le nyan bi siin. ² Nima pu na, unii yaa yii waatinj aayidam kan, u yii Uwumbør aah siin pu na la. Binib bi yii bi na ga kan ntafadaan. ³ Biyidam aa bi ke bi li faani binib bi tun lituln li ηan na. Bi bi ke bi li faani binib bi tun lituln li kaa ηan na la. Aa ban ke aa li kaar biyidam aa? Tun lituln li ηan na, nima le bi ga pak si. ⁴ Bi ye Uwumbør aatutum ke bi biin aa pu la. Aa mu yaa tun lituln li kaa ηan na kan, li san ijawaan. Bi kpa mpəon ke bi daa aatafal. Bi ye Uwumbør aatutum ke bi daa binib bi tun lituln li kaa ηan na aatafal. ⁵ Nima pu na, ni li keei nimi aatinj aayidam aaməi, ki taa kan ntafadaan; nimi aalandak mu taə biji nimi.

⁶ Nima pu na, ni ηan ke ni li pa lampoo mu. Bi ye Uwumbør aatutum bi u nan siin bi ke bi tun lituln ngbaan na la. ⁷ Nima pu na, ni li tii nimi aayidam baah ηeer pu na. Ni li pa lampoo tii bilampoogaab. Ni li pak binib bi ηeer mpakm na, ki li nnyunni binib bi ηeer nnyun na.

Ngeehm

⁸ Ni taa li joo unii ubaa aapəln. Naah joo təb aapəln li na le ye ke ni li gee təb. Unii u gee binib na, u gbiin Uwumbør aakaal məmək la. ⁹ Ba pu? ikaal məmək nyan ni nkaal mu len ke, “Aa li gee binib biken ke saah gee aabaa pu na” ni la. Ikaal i len ke, “Taa gər kidagook, taa ku binib, taa su kinaayuk, taa gee nnyaməon paani binib, taa li ban biken aawan” na, ikaal ngbaan, ni ikaal i gur na məmək nyan ni nkaal ngbaan ponn ni la. ¹⁰ Unii u gee

binib na aa ɲani bi bakaa ubaa. Nima pu na, unii u gee binib na gbiin Uwumbɔr aakaal mɔmɔk aah len pu na la.

¹¹ Ni li ɲani kina man. Ba pu? n-yoonn mumina ye linimaln aayoonn la. Ni ɲeer ke ni finn ngeen pu ki taa ki san ligbanyakl. Tidindaan aah ga gir ni bundaln na aan ki yunn. Le u ga nyan timi falaa mɔmɔk ponn ni. ¹² Naan yunn, kinyeek ga doo. Kitaak aawoln aa ki daa. Nima pu na, cha ti di cha mbɔmbɔɔn ni aatuln, aan ki li kpa mbimbinyaan mu ɲeer nwiihn na. ¹³ Cha ti li bi mbamɔm, ke binib bi bi nwiihn ni na aah bi pu na, ki taa li ye bidanyurb, ki taa nyu ndaan ki gbii, ki taa gɔr kidagook, ki taa ɲani yɔl yɔl aatuln, ki taa jaa kijaak, ki taa li kpa lipiipoln. ¹⁴ Ni li bi ke Tidindaan Yesu Kristo aah bi pu na, ki taa ki li ɲani nimi aabimbikpok aah ban pu na.

14

Taa galn aanjeen aato

¹ Tɔ, unii u gaa Yesu ki kii, ki mu aa bee waasan mbamɔm na, ni gaa u man. Ni mu taa kpak u kinikpakpak waah joo beeni pu na pu. ² Ubaa ga pak ke tijikaar tibaa aa kɔ. Unii u kaa kee bee Yesu aasan mbamɔm na ga li kɔ tinann. ³ Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u taa lik unii u kɔ tinann na fam. Unii u kɔ tinann na mu taa galn unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na; ba pu? Uwumbɔr gaa u mu la. ⁴ Aa ye ɲma ki galn uken aatutunn? U yaa sil kan, u sil ki tii uma ubaa Aadindaan la. U yaa ti ki lir kan, u lir ki tii uma ubaa Aadindaan la. Ni ye mbamɔn, u ga sil; ba pu? Uwumbɔr ga ɲmaa cha u sil.

⁵ Unii ubaa pak nwiin mubaa ki jer iken la. Ubaa mu len ke iwiin mɔmɔk kpaan la. Cha unii mɔmɔkli nyi waah dak pu na, ki li ɲani kina. ⁶ Unii u pak nwiin mubaa ki jer iken na, u pak mu ki tii Tidindaan

la. Unii u kaa pak nwiin mubaa ki jer iken na, u ɲa kina ki tii Tidindaan la. Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u ji ti ki tii Tidindaan la; ba pu? u dooni Uwumbɔr le ki nin ji. Unii u kɔ tijikaar tibaa na, waa ji ti, ki tii Tidindaan, ki mu dooni Uwumbɔr. ⁷ Unii ubaa aa bi ubaa baanja pu, ubaa mu aakun aa ye uma baanja aabɔr. ⁸ Ti yaa bi kan, ti bi ke ti li pak Tidindaan la. Ti yaa kpo kan, ti kpo ke ti li pak Tidindaan la. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo kan, ti ye Tidindaan yaab la. ⁹ Kristo nan kpo ki fikr nkun ni, ke u li ye binib bi kpo na, ni binib bi fu na mu Aadindaan la. ¹⁰ Sin, ba ɲa aa galn aana aabo? Sin, ba ɲa aa lik aana aabo fam? Ti mɔmɔk ga sil Uwumbɔr aanimbiin ni, le u ji timi tibɔr. ¹¹ Ni ɲmee Uwumbɔr Aagban ni ke uma Uwumbɔr len ke,

“Ni ye mbamɔn, binib mɔmɔk ga dan nan gbaan nnimbiin ni, ki pak mi, ke min le ye Uwumbɔr.”

¹² Nima pu na, ti mɔmɔk ga tuk Uwumbɔr taah ɲa pu na.

Taa gbii aana aabo pu libuul

¹³ Nima pu na, ti taa ki galni tɔb. Ni li nyi ki taa lenj nina aabo Uwumbɔr aasan ni. ¹⁴ Maah kpaan Tidindaan Yesu chee na, le m sil bee ke tiwan nibaa aa kɔ nibaa pu. Unii mu yaa dak ke tiwan nibaa kɔ kan, ni kɔ u chee la. ¹⁵ Aa yaa ji tijikaar ti kɔ aana aabo chee na, ki bii usui kan, naa ye ke aa gee u le cha aa ɲa kina. Kristo le nan kpo u pu. Aa taa ɲa u fam saajikaar pu. ¹⁶ Ni taa ɲani tiwan ni ga cha binib bii nimi aasanyaana. ¹⁷ Uwumbɔr aanaan aa ye tijikaar ni tiwanyukaan. Mu ye mbimbinyaan, ni nsuudoon, ni mpopiin, Waafuur Nyaan aah tii timi pu na la. ¹⁸ Unii u dii Kristo ki bi kina na, u ga piir Uwumbɔr aasui. Binib mu ga pak u.

¹⁹ Nima pu na, ni li pɔɔni nibaa aan ki li kpaan kimɔbaan, aan ki ter tɔb ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ²⁰ Ni taa bii Uwumbɔr aatuln tijikaar pu. Tijikaar tibaa aa kɔ. Aa mu yaa ji tijikaar ti ga bii uken aasui na kan, nima le aa ŋan. ²¹ Ni ŋan ke aa taa kiir aana aabo Uwumbɔr aasan ni; ni taa ŋmɔ kitork aanann, ki taa nyu ndaan, ki taa ŋa tiwan nibaa ni ga cha aana aabo tun titunwanbir ki lir na. ²² Aa yaa kɔ tijikaar tibaa, bee aa yaa kaa kɔ tibaa kan, cha ni li bi aa ni Uwumbɔr chee. Unii u ji tijikaar ti ŋan u chee na, kaa galni ubaa na, u kpa mpopiin la. ²³ Unii u ji tijikaar, kaa pak ke ti ŋan na, waabɔr bii la; ba pu? waa ŋa naadii ke ni ŋan. Unii yaa kaa pak ke tiwan ŋan, ki ŋa ni kan, ni ye titunwanbir la.

15

Li pak aanjeen aatɔ ki jer aabaa

¹ Timi bi gaa Yesu ki kii mbamɔm na, ni ŋan ke ti li ji limɔr, ki ter binib bi kaa gaa u mbamɔm na, ki taa ŋani tibaa aageehn baanja. ² Cha ti mɔmɔk aatafal li bi tinaabitiib ponn ni, aan ki ter bi, bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ³ Kristo aa nan ban ke u li ŋani uma ubaa aageehn. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Nisiibil ŋi ye sin yee na choo min chee la.” ⁴ Tiwan nimɔk ŋmee Uwumbɔr Aagban ponn ni na, ni ŋmee ke ti bae ni la. Waagban pɔɔni timi ataakpab, ki ter timi ti li kpa limɔr, ki tii timi limakl. ⁵ Uwumbɔr u tii timi limɔr, ki pɔɔk timi ataakpab na tii nimi kimɔbaan Yesu Kristo aah ban pu na, ⁶ aan ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan ki nyuŋ Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo aate na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na mu ŋun tibɔnyaan ngbaan

⁷ Ni gaa tɔb ke Kristo aah nan gaa nimi pu na, aan ki nyuŋ Uwumbɔr man. ⁸ M tuk nimi la, Kristo nan ter Juu yaab ki gbiin Uwumbɔr

aah nan puu tipuur tii biyaaajatiib pu na, ki mɔk ke Uwumbɔr len mbamɔn la, ⁹ ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu nyuŋ Uwumbɔr waanimbaasaln pu, ke naah ŋmee waagban ponn ni ke,

“M ga doon si binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni,
ki gaa ilahn ki pak si.”

¹⁰ Uwumbɔr ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na,
ni li kpa mpopiin Uwumbɔr aanib chee,”

¹¹ ki ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na,
ni mɔmɔk pak Uwumbɔr man.
Ŋinibol mɔmɔk, li pak u mbamɔm.”

¹² Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya mu nan len ke,

“Jese aayaabil ga fuu ni.

Uwumbɔr ga tii u mpɔɔn u li ye

binib bi kaa ye Juu yaab na
aayidaan.

Le bi ga gaa u ki kii.”

¹³ Uwumbɔr tii timi limakl la. Naah gaa u ki kii pu na, u gbiin nimi mpopiin ni nsuudoon mɔmɔk. Nima le ni ga li kpa limakl sakpen, Waafuur Nyaan aapɔɔn pu.

Naah ŋa pu aan Pɔɔl ŋmee kina na

¹⁴ Nnaabitiib, m nyi nsui ni ke nimi aabimbin ŋan pam. Ni bee Uwumbɔr aaliin mbamɔm, ki ga ŋmaa sur tɔb. ¹⁵ Tɔ, m mu aah ŋmee kigban kimina tii nimi na, m kpa lipobil ki teer nimi tibɔr tibaa pu; ba pu? Uwumbɔr san mi kinimbaak, ¹⁶ ki ŋa mi Yesu Kristo aatu-tunn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbɔr aabɔnyaan, ki di bi tii Uwumbɔr, ke kitork na. Waafuur Nyaan le ŋa bi chain ke bi piir usui. ¹⁷ Maah tun lituln tii Uwumbɔr na, le m ga ŋmaa li kpa kipupuk Yesu Kristo pu. ¹⁸ M ban m tuk nimi Kristo aah cha m tun lituln pu na la. Maan len biken aatuln pu. U cha m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabɔr ki tun lijnjiir aatun, ke bi kii waamɔb. ¹⁹ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn

pu le m tun lijnjiir aatun, ke bi bee waah kpa mpɔɔn pu na. Kina le m mooni Kristo aabɔnyaan mɔmɔk Jerusalem ponn ni, ki di ti saa Ilirikum aatiŋ ni. ²⁰ Nnimbil nan man ke m moon Kristo aabɔnyaan tee, binib aah kaa kee ŋun ti pu nin chee na. Maa nan ban m buen biken aah puen moon ti nin chee na. ²¹ Ba pu? ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ponn ni ke, “Binib bi kaa kee ŋun waabɔr na, bi ga ŋun, ki bee taatataa.”*

Pɔɔl aah ŋa nlandak ke u mann Rom yaab pu na

²² Tɔ, maah ban m moon tibɔnyaan tee nima chee na, nima pu le maa kee kan nsan ke m dan ni chee. ²³ Njibin pam aakaasisik ni, le nnimbil man ke m dan ni chee. Maah kaa ki kpa lituln do chee na na, m ban ke m dan ni chee dandana wee la. ²⁴ M yaa cha Speenn aatiŋ ni kan, m ban ke m dii ni chee, ki nan mann nimi, ki yunn ni chee siib, aan ki li kpa mpopiin. Nima kan, ni ga ŋmaa ter mi m buen Speenn aatiŋ ni. ²⁵ Dandana wee, m cha Jerusalem m ti tii Uwumbɔr aanib bi bi nima na ŋimombil la. ²⁶ Ba pu? Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni na, nan too ŋimombil baageehn pu ki di ŋa ŋŋaal ni, ke m ti di tii Uwumbɔr aanib bi ye bigiim na Jerusalem ponn ni. ²⁷ Ni ye mbamɔn la, baageehn pu le bi nan tii bi. Ni ŋan ke bi tii bi; ba pu? tibɔnyaan tee nan nyan ni Jerusalem aanib chee le ki fuu ni bi chee. Nima le ni ŋan ke bi mu tii bi ipiin. ²⁸ M yaa fuu Jerusalem ki ti tii bi ipiin ngbaan kan, m ga nyan nima chee, ki dii ni chee, le ki nin buen Speenn aatiŋ ni. ²⁹ M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, Kristo ga ŋa tinyoor sakpen ki ŋa ti pu.

³⁰ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo pu, ni Uwumbɔr Aafuur

Nyaan aageehn pu, m gan nimi ke ni li mee Uwumbɔr linimaln ki tii mi, ³¹ ke u biin m pu, aan Judea aatiŋ aanib bi kaa gaa Yesu ki kii na taa ku mi, ki mee u ke maah ga tii Uwumbɔr aanib ipiin i na, i ga li mɔ bi. ³² Ni yaa mee Uwumbɔr kina tii mi aan u yaa kii kan, m ga fuu ni ni chee, ki ga li kpa mpopiin. Le m ni nimi aataakpab ga pɔɔk. ³³ Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na li bi ni mɔmɔk chee. Amii.

16

Pɔɔl ubaa aadoon

¹ Tɔ, m ban ke ni gaa tina aabo Fiibi. U ye upii u ter Yesu aanib bi bi Senkrea aatiŋ ni na la. ² U nan ter binib pam ki ter m mu. Nima na, ni mu gaa u Tidindaan pu, naah ŋeer Uwumbɔr aanib pu na, ki li ter u waah ga li ban pu na.

³ Ni doon Prisila ni uchal Akuila tii mi. Bi ye maatutuŋeer tiib Yesu Kristo aatuln ponn ni la. ⁴ M pu le bi mɔmɔk ba ga kpo. Nima le m dooni bi. Naa ye mi baanja le dooni bi. Yesu aanib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk mu dooni bi. ⁵ Ni doon Yesu aanib bi kuuni bido na.

Ni doon njɔ Epanetus, u m gee u na, ki tii mi. Uma le puen gaa Kristo ki kii, Asia aatiŋ ni. ⁶ Ni doon Mari tii mi. U nan tun lituln pam ki ter nimi. ⁷ Ni doon nnaabitiib Andronikus ni Junia. Bi nan bi kiyondiik ni m chee. Bi kpa liyim-bil Yesu aakpambalb chee, ki nan puen mi ki gaa Kristo ki kii.

⁸ Ni doon njɔ Ampliatius tii mi. M gee u sakpen Tidindaan pu la. ⁹ Ni doon njɔ Ubanus tii mi, u ye timi aatutuŋeer Kristo aatuln ponn ni. Ni doon Stakis u m gee u na ki tii mi, ¹⁰ ki doon Apeles, u nyan ntɔŋ Kristo pu na, ki doon Aristobulus aachiln ni aanib, ¹¹ ki doon nna aabo Herodionn, ki doon Nasisus aachiln ni aanib bi dii Tidindaan na.

* 15:21 : Lik Aisaya 52.15.

¹² Ni doon Traifina ni Traifosa bi tun lituln tii Tidindaan na, ki doon tina aabogeehn Pesis u tun lituln pam tii Tidindaan na, ¹³ ki doon Tidindaan aanibamənn Rufus, ni una u kpaln m mu aana na, ¹⁴ ki doon Asinkritus ni Flegonn, ni Hemes, ni Patrobas, ni Hemas, ni tinaabitiib bi bi bi chee na, ¹⁵ ki doon Filologus, ni Julia, ni Nereus ni uninkpan, ni Olimpasi, ni Uwumbər aanib bimək bi bi chee na.

¹⁶ Ni li dooni təb mbaməm.* Yesu Kristo aanib bi bi nipepel məmək ni na dooni nimi.

Kookoo aasurm

¹⁷ Nnaabitiib, m gaɲni nimi ke ni li nyi binib bi jaani nimi ki cha ni lir, ki kpak naah nan bae Uwumbər aabər ti na. Ni nya bi chee man. ¹⁸ Binib bi bi kina na aa dii Tidindaan Yesu Kristo. Bi dii bima bibaa aasui aah ban pu na la. Bi kpa mməmən ki ɲmanni bininyaam. ¹⁹ Nimi ma kan, binib məmək nyi naah kii Yesu Kristo aaməb pu na. Nima le m kpa ni pu mpopiin sakpen. M ban ke ni li kpa nlan ki li tun lituln li ɲan na, ki li bi chain, ki taa li tun lituln li kaa ɲan na. ²⁰ Naan yunn, le Uwumbər u tii timi nsuudoon na, ga cha ni di nitaa taa kinimbəɲ pu.

Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni pu.

²¹ Timoti, u ye maatutuɲeer na dooni nimi. Nnaabitiib Lusius, ni Jasonn, ni Sosipata mu dooni nimi.

²² Min Tesius u ɲmee kigbaɲ kee tii Pəəl na, m mu dooni nimi Tidindaan pu.

²³ Gayus u chann m ni Yesu aanib məmək tichann na, u mu dooni nimi. Erastus, u joo kitin kee aamombil na, u mu dooni nimi. Tina aabo Kəotus mu dooni nimi.

[²⁴Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni məmək pu. Amii.]

²⁵ Cha ti nyuɲ Uwumbər. U kpa mpəən ke u cha ni sil mbaməm. Maah mooni Yesu Kristo aabənyaan ti na le len kina. Ti ye tibəbərkaan ti kpiir na la. N-yaayoonn na ti nan bər la. ²⁶ Dandana wee, ti nyan mpaan pu. Uwumbər aabənabtiib nan ɲmee ti waagbaɲ ni. Uwumbər, u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le siin ke ɲinibol məmək ɲun tibənyaan ngbaan, aan ki bee, ki tii u naadii, ki kii waaməb.

²⁷ Uwumbər baanja le kpa nlan. Ubaa aa ki bi. Uma le yeh mpakm Yesu Kristo pu, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aapak aameel

* **16:16** : Bi nan ɲmee ke: Moor təb aatakpan ni mbimbin mu bi chain na.

Njan aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii KORINT YAAB na

¹ Min Pɔɔl u Yesu Kristo yin mi ke m le ye waakpambal, Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Sosenes le ŋmee kigban̄ kee ² tii Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatiŋ ni na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan ŋa nimi bininyaam Yesu Kristo pu, ki yin nimi ke ni li ye waaninyaam, ni binib bimɔk yin Tidindaan Yesu Kristo aayimbil ntim mɔmɔk ni na. U ye Bidindaan, ni ti mu Aadindaan.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinoor ŋa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Tinoor ti bi Yesu Kristo ni na

⁴ N-yoonn mɔmɔk m dooni Maawumbɔr ni pu. Waah ŋa nimi tiŋann Yesu Kristo pu na, le m dooni u. ⁵ U pu, ni kan Uwumbɔr aanyoor tiwan mɔmɔk ponn ni, ki nyi waabɔr, ki ŋmaa len ti mbamɔm. ⁶ Ba pu? taah nan tuk nimi Kristo aabɔr na, ni gaa ti mbamɔm. ⁷ Nima pu na, naa lann Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin mubaa, ki bi ki kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ⁸ U mu ga pɔɔ nimi aatakpab waasan wɔb, ni taa li kpa taani Tidindaan Yesu Kristo aataak daal. ⁹ Uwumbɔr ŋani waah len pu na la. U yin nimi ke ni ni Ujapɔɔn Tidindaan Yesu Kristo li kpaan kijotiik ni tɔb.

N-yakr mu bi Yesu Kristo aadiliib ponn ni na

¹⁰ Nnaabitiib, m gan̄ nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu ke ni mɔmɔk li ŋun tii tɔb, aan kinikpakpak taa li bi nikaasisik ni; ni li kpa kimabaan, ki li kpaan nlandak mubaa. ¹¹ Nnaabitiib, Kloee aachiln

ni aanib tuk mi ke kinikpakpak bi nikaasisik ni. ¹² Maah len pu na le ye ke ubaa len ke u dii Pɔɔl la, uken mu len ke u dii Apolos la, uken mu len ke u dii Piita la, uken mu len ke u dii Kristo la. ¹³ Kristo yakr la aa? Bi kpa min Pɔɔl ndɔpuinkoo pu ki tii nimi ii? Bi muin nimi nnyun ni Pɔɔl aayimbil ni la aa?

¹⁴ M dooni Uwumbɔr ke maa muin ni ponn ni ubaa nnyun ni, see Krispus ni Gayus baanja. ¹⁵ Nima pu na, ubaa aan ŋmaa len ke bi muin nimi nnyun ni maayimbil ni.

¹⁶ M muin Stefanas aachiln ni aanib mu nnyun ni. M mu aa ki teer ke m muin unii uken kpee. ¹⁷ Ba pu? Kristo aa tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni. U tun ni mi ke m nan tuk bi waabɔnyaan ngbaan la. Naa ye ke m di binib aalan le tuk bi. M yaa ba ŋa kina kan, ni ba ga cha Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu na ŋa yɔli.

Yesu Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn, ni waalan

¹⁸ Binib bi ga kuln na, ti yaa tuk bi ke Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi kan, ni bi ke kijɔrk aaliin na le ki tii bi. Ni mu ye Uwumbɔr aapɔɔn le ki tii timi bi ŋmar na. ¹⁹ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban̄ ponn ni ke uma Uwumbɔr bui ke,*
“M ga cha bilankpalb aalan bee yɔli,
m ga yii binibiwolm aalan.”

²⁰ Bilankpalb bi la? Binibiwolm mu bi la? Dandana aanib bi kpak kinikpakpak na mu bi la? Uwumbɔr cha dulnyaa wee aalan ŋa yɔli.

²¹ Uwumbɔr u kpa nlan na len ke dulnyaa wee aalan aa ŋmaa cha binib bee u. Nima pu na, u gaa binib bi gaa Yesu ki kii na lii, kijɔrk aabɔr ti ti joo tuk binib na pu. Waageehn le na. ²² Juu yaab ban ke bi kan lijnjiir aawan, le ki nin gaa Yesu ki kii, Griik yaab mu ban

* 1:19 : Lik Aisaya 29.14.

nlan. ²³ Le ti tuk bi Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi pu na. Ni ye linjuul aabɔr le ki tii Juu yaab, ki ye kijɔrk aabɔr ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁴ Tɔ, Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn ni waalan ki tii binib bi u yin bi na, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁵ Ba pu? Uwumbɔr aajɔrk kpa nlan jer binib aalan, le waagiin mu kpa mpɔɔn jer binib aapɔɔn.

²⁶ Nnaabitiib, teer naah nan bi pu buyoonn Uwumbɔr yin nimi na. Ni ponn ni, naa ye binib pam le nan kpa nlan, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔndam, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔn aamaal ni aanib. ²⁷ Uwumbɔr nyan binib bi ye bijɔrb dulnyaa ni aanib aanimbil ni na, le ki tee cha binib bi kpa nlan na ji inimɔɔn. U nyan binib bi ye bigiim dulnyaa ni aanib aanimbil ni na, le ki tee cha bipɔɔndam ji inimɔɔn. ²⁸ U nyan bigiim, ki nyan binib bi ye fam binib aanimbil ni na, ki nyan binib bi kaa ye nibaa binib aanimbil ni na mu, aan ki ɲa binib bi kpa ipɔɔn na yɔli. ²⁹ U ɲa kina ke unii ubaa taa li kpa kipupuk ubaa pu uma Uwumbɔr chee. ³⁰ Uwumbɔr cha ni ni Yesu Kristo kpaan la, ki cha u ye timi aalan. Yesu pu, le u len ke timi aabɔr ɲan, ki ɲa timi waaninyaam, ki gaa timi lii. ³¹ Nima pu na, ni li ɲani naah ɲmee Uwumbɔr Aagbanj ponn ni pu na ke, “Unii umɔk ban u li kpa kipupuk na, u li kpa kipupuk Uwumbɔr pu.”†

2

Baah kpaan Yesu Kristo ndɔpuinkoo pu pu na aabɔr

¹ Nnaabitiib, nima pu na, maah nan dan nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, maa nan di mmɔmɔɔn ni binib aalan le tuk nimi. ² Ba pu? maa nan ban m dakl tibar tibaa nikaasisik ni see Yesu Kristo aabɔr,

ni waah kpo ndɔpuinkoo pu pu na aabɔr. ³ Maah nan bi ni chee na, m nan ye udabur la. Ijawaan pu, le nwon nan gbaa. ⁴ M nan joo Uwumbɔr aaliin tuk nimi, kaa nan joo mmɔmɔɔn ni binib aalan tuk nimi. M nan tuk nimi Uwumbɔr aaliin ki mɔk nimi Waafuur Nyaan aah kpa mpɔɔn pu na; ⁵ ba pu? m nan ban ke ni gaa Yesu ki kii Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki taa li ye binib aalan pu.

Uwumbɔr aalan

⁶ Tɔ, ti len nlan aabɔr ki tuk binib bi chikr Uwumbɔr aabɔr wɔb na. Nlan ngbaan mu aa ye dulnyaa aalan, ki mu aa ye dulnyaa wee ni aabɔrb aalan. Dulnyaa wee ni aabɔrb aapɔɔn bi bar la. ⁷ Ti len Uwumbɔr aabɔbɔrkaan aalan mu nan bɔr na aabɔr la. Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee na, u nan dakl nlan mue, ke ti mu ji waamɔɔn. ⁸ Dulnyaa wee ni aabɔr ubaa aa nyi nlan ngbaan. Bi yaa ba nyi kan, baa ba ga kpaan Tidindaan u yeh tiwan mɔmɔk na ndɔpuinkoo pu. ⁹ Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke,

“Tiwan ni binib aanimbil aa kee kan ni,
bitafal mu aa kee ɲun ni pu,
aan baalandak aa kee dakl naabɔr na,
nima le Uwumbɔr ɲa tii binib bi gee u na.”*

¹⁰ Le Uwumbɔr cha Waafuur Nyaan kpiir tiwan ngbaan mɔk timi. Ba pu? Nfuur Nyaan ngbaan nyi tiwan mɔmɔk, ki nyi Uwumbɔr aasui ni aabɔr mu. ¹¹ Unibɔn ma kan, ubaa aa nyi usui ni aabɔr. Waawiin mu bi u ni na baanja le nyi. Kina pu na, ubaa aa nyi Uwumbɔr aasui ni aabɔr, Uwumbɔr Aafuur Nyaan baanja le nyi. ¹² Naa ye dulnyaa wee aabimbin le ti gaa. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ti gaa, aan ki bee tiwan ni Uwumbɔr tii timi, waabulchinn pu na.

¹³ Tibər ngbaan le ti joo tuk binib. Naa ye iliin i binib aalan mək timi na, le ti joo tuk bi. Ti joo iliin i Uwumbər Aafuur Nyaan mək timi na la. Ti joo Uwumbər Aafuur Nyaan aaliin le tuk binib Waa-fuur Nyaan aabər. ¹⁴ Unii u kaa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na, u yii Nfuur Nyaan aabər, ki dak ke Nfuur Nyaan aabər ye kijörk aabər la. Uwumbər Aafuur Nyaan le cha binib bee mu aabər. Nima pu na, unii u kaa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na aa ŋmaa bee mu aabər. ¹⁵ Unii u kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na nyi tibər məmək, le unii ubaa aan bee udaan ngbaan aabimbin. ¹⁶ Ŋma nyi Uwumbər aalandak? Ŋma ga ŋmaa mək u waah ga ŋa pu na? Timi le kpa Kristo aalandak.

3

Uwumbər aatutum aabimbin

¹ Nnaabitiib, maa ŋmaa len ni chee ke maah ga len binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na chee pu na. M len ni chee ke maah ga len binib bi dii dulnyaa aasan na chee pu na la. Ni laa ye mbipəm le Kristo aasan ponn ni. ² Mbipəm ŋaa libiil la. Baa ŋmaa ŋmɔ tinann. Kina le cha m nan tuk nimi iliin i diin na. Ba pu? naa nan kee ŋmaa beer iliin i pɔɔ na. Dandana wee naa kee nin bee. ³ Ba pu? ni laa beenin bi ke binib bi dii dulnyaa aasan na la. Ni ponn ni bibaa kpa lipiipoln ki kpak tɔb kinikpakpak. Nima le mək ke ni dii ke dulnyaa aanib aah dii pu na, ki ŋani ke dulnyaa yaab na. ⁴ Ubaa yaa len ke u dii Pɔɔl, le uken mu yaa len ke u dii Apolos kan, naa naahn dulnyaa yaab aa?

⁵ Ŋma ye Apolos? Ŋma ye Pɔɔl? Ti po ye Uwumbər aatutum bi ter nimi ke ni gaa Yesu ki kii na la. Ti məmək tun lituln li Uwumbər tii timi ke ti tun na la. ⁶ Min le bun tijikaar, le Apolos ŋani nnyun; Uwumbər le cha ti punni ki muuni.

⁷ Nima na, unii u bun na, ni unii u ŋani nnyun na, aa ye nibaa. Uwumbər u cha ti punni ki muuni na, uma le ye u nyuun na. ⁸ Unii u bun na, ni unii u ŋani nnyun na kpaan la. Uwumbər ga tii unii məmək waapar, waatuln aah ŋeer pu na. ⁹ Ba pu? ti ni Uwumbər kpaan le ki tun lituln. Ni bi le ke Uwumbər aasaak na. Ni bi le ke Uwumbər aadiik na.

¹⁰ Uwumbər aah ter mi pu na, le m ye kidiik aatotoor aaninkpel u kpa nlan, ki maa kidiik ngbaan aadinyikl na. Le bi mu paa na maa li pu. Unii məmək li nyi waah ga ŋa pu ki maa lidinyikl ngbaan paab na. ¹¹ Yesu Kristo le ye lidinyikl li bi maa na. Ubaa aa ŋmaa maa lidinyikl liken. ¹² Bibaa ga di salmaa, bibaa tikunabr, bibaa ŋitakpanyaan maa kidiik ngbaan; bibaa mu ga di idɔ, bibaa timoor; bibaa ŋikak, ki maa. ¹³ Binib məmək aatuln ga nan nya mpaan pu. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, liyaadaal ngbaan ga mək baatuln aah ye pu na. Liyaadaal ngbaan mmii aataak daal le na. Mmii ngbaan ga tɔŋ lik binib məmək aatuln aah bi pu na. ¹⁴ Binib məmək aah maa lidinyikl paab pu na, mmii yaa kaa gaa kan, bi ga kan baatuln aapar. ¹⁵ Mmii ngbaan yaa gaa unii aah maa pu na kan, waan kan waatuln aapar. Uma ubaa ga ŋmar, ki ga li bi ke unii u ŋmar mmii ni na.

¹⁶ Naa nyi ke ni ye Uwumbər aadiik aa? Naa nyi ke Uwumbər Aafuur Nyaan bi ni ni ii? ¹⁷ Unii yaa bii Uwumbər aadiik kan, Uwumbər ga bii udaan ngbaan. Ba pu? Uwumbər aadiik bi chain la. Nimi le ye kidiik ngbaan.

¹⁸ Ni taa ŋmanni nibaa. Unii yaa bi nikaasisik ni ki dak ke u kpa dulnyaa wee ni aalan kan, cha u di nlan ngbaan lii, aan ki kan Uwumbər aalan. ¹⁹ Ba pu? dulnyaa wee ni aalan ye kijörk le Uwumbər chee. Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni

ke, “U chur bilankpalb baalan ni,”²⁰ ki ki ηmee ke, “U nyi bilankpalb aalandak, ke i ye yɔli la.”*²¹ Nima pu na, ubaa taa li kpa kipupuk binib pu. Tiwan mɔmɔk ye nimi yaan la.²² Min Pɔɔl, ni Apolos, ni Siifas,† ni dulnyaa wee, ni limɔfal, ni nkun, ni tiwan ni bi dandana na, ni tiwan ni ga li bi n-yoonn mu choo na mɔmɔk ye nimi yaan la. Ni mu ye Kristo yaab la.²³ Kristo mu ye Uwumbɔr yoo la.

4

Yesu Kristo aatutum aabimbin

¹ Ni ηan ke ni bee ke ti ye Kristo aatutum la. Uwumbɔr di waabɔbɔrkaan ηa tiηaal ni ke ti di tuk binib.² Bi yaa di tiwan ηa unii aajaal ni kan, ni ηan ke u ηa ni mbamɔm.³ Mma kan, nimi, bee dulnyaa ni aanib yaa ji mi tibɔr kan, ntafal aa bi ni ni. M mu aa ji mbaa tibɔr.⁴ Maa nyi tiwan nibaa nsui ni aan naa ηan. Nimina mu aa mɔk ke maabɔr ηan Uwumbɔr chee. Tidindaan le ye u ji mi tibɔr na.⁵ Nima pu na, ni yaa kaa kee ηeer kan, ni taa ji unii ubaa tibɔr, see Tidindaan nan gir ni. Uma le ga kpiir tiwan ni bɔɔ mbɔmbɔɔn ni na, ki kpiir unibɔn mɔmɔk aalandak. Liyaadaal ngbaan kan, Uwumbɔr ga pak binibamɔm mɔmɔk.

⁶ Nnaabitiib, maah len pu na, m len ηan m ni Apolos aabɔr, ke m ter nimi la. M ban ke ni dii Uwumbɔr Aagban aah len pu na. Ni taa li kpa kipupuk ubaa pu ki lik uken fam.⁷ Nma ηa si le aa jer uken? Saah kpa ni na, naa ye Uwumbɔr le tii si ii? Uwumbɔr aah tii si na, ba ηa aa kpa kipupuk ke uma le aah kaa tii si na?

⁸ Ni dak ke ni puun kan tiwan bab a, ki ye bipɔɔndam, ki kpaln bibɔrb, ki cha timi a. Ni yaa ba sil ye bibɔrb aan ti mu li ye bibɔrb ni chee kan, ni ba ga li mɔ timi.⁹ Ba pu? m dak ke Uwumbɔr ηa

timi waakpambalb puwɔb yaab. Ti naahn bijab bi, bi ga ku bi binib aanibil ni na la. Ti ye lijnjiir aawan le dulnyaa wee ni. Ti ye lijnjiir aawan, binib ni Uwumbɔr aatuuntiib aanibil ni.¹⁰ Kristo pu, ti ye bijɔrb la; le nimi ye bilankpalb Kristo aasan ni. Ti ye bigiim la; le nimi ye bipɔɔndam. Ni kan nnyun binib chee; le tima ye fam bi chee.¹¹ Nkon le joo timi, nnyunyuu mu joo timi, le ki nan saa dandana wee. Ti peeni tiwanchar la. Le binib gbaa timi. Taa kpa taah ga li koo nin chee na.¹² Ti tun lituln linimaln, ki joo timi aajaal imina le ki tun. Binib seei timi la, le ti bui bi ke, “Uwumbɔr ηa tinyoor ηa ni pu.” Bi ηani timi falaa la, le ti ji limɔr.¹³ Bi bii timi la, le ti len bi imɔliinyaan. Bi ηani timi ke dulnyaa aajɔɔ, ni litapuln pu aabir na la, le ki nan saa din.

¹⁴ Maa ηmee tibɔr ngbaan m jinn nimi inimɔɔn. M ban m sur nimi ke maabigeehm na la.¹⁵ Ba pu? ni yaa kpa bimɔmɔkb ηichur kipiik Kristo aasan ni kan, ni kpa te ubaa baanja la. Min le ye nite. Kinye? maah nan tuk nimi tibɔnyaan tee na, le m kpaln nite Yesu Kristo aasan ni.¹⁶ Nima pu na, m gan ni nimi, ni li dii ke maah dii pu na.¹⁷ Nima le m ga cha Timoti dan ni chee. U ye maabogeehn Tidindaan aasan ni, ki bi mbamɔm. U ga teer nimi maah dii Kristo aasan pu na, ki ga teer nimi ke m tuk Kristo aanib bi bi ηipepel mɔmɔk ni na ke bi mu dii kina.

¹⁸ Ni ponn ni bibaa kpa kalmbaani, ki dak ke maan dan ni chee.¹⁹ Tidindaan yaa kii kan, m ga dan ni chee dandana wee, ki nan bee binib bi kpa kalmbaani na aabimbin. Maan lik baaliin. M ga lik ke Uwumbɔr aapɔɔn bi bi chee aan mu aa bi.²⁰ Uwumbɔr aanaan aa ye iliin. Mu ye mpɔɔn la.²¹ Ni ban ke m dan ki li joo ni ntafadaan, aan

* 3:20 : Lik Ilahn 94.11. † 3:22 : Siifas ye Piita aayimbiil liken la.

ni ban ke m dan ki li joo ni ngeehm aaliin ni nsuudoon la?

5

Kininsun̄ ki bi nikaasisik ni na

¹ Tɔ, bi tee len ke kininsun̄ aat-
uln̄ bi nikaasisik ni, ke ni ponn ni
ubaa gaa ute aapuu. Hali binib bi
kaa dii Uwumbɔr aasan na aa n̄ani
kina. ² Nimi n̄ani kina la, ki mu kpa
kalm̄baani. Ba n̄a naa bii nisui? Ni
n̄an ke ni nyan unii u n̄a kina na
nikaasisik ni. ³ Mma kan, nwon aa
bi ni chee, maalandak mu tee bi ni
ni. Nima pu na, m puun siin unii
u n̄a kina na n̄afadaan, ke maah
bi ni chee le na. ⁴ Ni yaa kuun
tɔb chee kan, maawiin, ni Tidin-
daan Yesu aapɔon mu bi ni chee,
Tidindaan Yesu aayimbil ni, ⁵ ni di
udaan ngbaan n̄a kinimbɔn̄ aanaal
ni, ke ki cha uwon ji falaa dulnyaa
wee ponn ni. Nima le waawiin ga
n̄mar bundaln̄ Tidindaan ga ji binib
tibɔr na.

⁶ Naa n̄an ke ni li kpa kipupuk.
Naa nyi ke boroboro aanyɔk siib
le cha boroboromɔn̄ duuni ii?
⁷ Ni n̄an ke ni nyan boroboro
aanyɔkpok, aan ki li ye boroboro
u kaa kpa nnyɔk na. Ni sil ye
boroboro u kaa kpa nnyɔk na la.
Maah len pu na le ye ke titunwan-
bir siib ga bii ni mɔmɔk. Nima pu
na, ni nyan titunwanbir mɔmɔk
nikaasisik ni. Ni ye bininyaam
la. Ni li n̄ani ke bininyaam na. Ba
pu? Kristo nan di ubaa toor kitork
tii Uwumbɔr, timi aatunwanbir
pu. ⁸ Nima pu na, cha ti li ji
Lakr-jer aajim,* ki n̄mɔ boroboro
u kaa kpa nnyɔk na, ki di boroboro
aanyɔkpok lii. Maah len pu na le
ye ke ti li dak ilandak i n̄an na,
ki li n̄ani mbamɔm, ki di bakaa ni
titunwanbir lii.

⁹ Tɔ, m nan n̄mee kigban̄ ki tuk
nimi ke ni ni bidagoob taa kpaan
tɔb chee. ¹⁰ Maa len dulnyaa aanib

pu; dulnyaa aanib bi ye bidagoob,
ni binimandam, ni binib bi ji biken
pempem na, ni biwaadam na, naa
n̄maa nya bi chee, see ni nyan dul-
nyaa wee ni. ¹¹ Maah len pu na
le ye ke unii u len ke u dii Kristo
aasan na, u yaa ye udagoor, bee
unimandaan, bee uwaadaan, bee
n̄isiibil daan, bee udagbiir, bee unii
u ji binib pempem na kan, ni ni
udaan ngbaan taa kpaan. Hali ni
taa ji u chee tijikaar.

¹²⁻¹³ Binib bi kaa ye Yesu aanib
na, maan siin bi n̄afadaan. Naa
ye maabɔr. Uwumbɔr le ga siin bi
n̄afadaan. Binib bi ye Yesu aanib
na yaa n̄ani ni kaa n̄an na kan, nimi
nibaa siin bi n̄afadaan man. Nima
pu na, ni nya utunwanbir daan ng-
baan nikaasisik ni.

6

*Naah joo biken chaa libɔjil ni pu
na*

¹ Tɔ, ni ponn ni ubaa ni un̄een
aatɔ yaa kpa tibɔr kan, ba n̄a ni
chaa bibɔjirb chee, binib bi kaa
dii Uwumbɔr aasan na aanimbiin
ni, bi ti len tibɔr ngbaan, kaa cha
Uwumbɔr aanib len ti? ² Naa nyi
ke Uwumbɔr aanib ga ji dulnyaa
yaab tibɔr aa? Ni yaa ga ji dul-
nyaa yaab tibɔr kan, naa n̄maa toor
tibɔr waatiir aa? ³ Naa nyi ke ti
ga ji Uwumbɔr aatuuntiib tibɔr aa?
N̄maninkabaa dandana wee aabɔr?
⁴ Nima pu na, tibɔr yaa bi nikaas-
isik ni kan, cha binib bi ye bi-
waatiib nikaasisik ni na len ti. ⁵ M
len ke m jinn nimi inimɔon̄ la.
Ulankpal ubaa aa bi nikaasisik ni
ii? Ni ponn ni ubaa aan n̄maa len
tibɔr tii nimi ii? ⁶ le ki cha ubaa
ni una aabo cha bibɔjirb chee, ki ti
cha binib bi kaa gaa Yesu ki kii na
len baabɔr.

⁷ Ni yaa po kpa tibɔr nikaasisik
ni, ki di n̄a bibɔjirb aanaal ni kan,
naa dii Yesu aasan mbamɔm. Aana
aabo yaa n̄a si bakaa, bee u ji

* 5:8 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoon̄ Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni,
Ijpt aatin̄ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

saawan kan, taa gar u. Aa yaa kaa gar u kan, ni soor ni aa di ti buen bibəjirb chee. ⁸ Ni ye naabitiib la; le nimi nibaa ŋani təb bakaa, ki su təb kinaayuk. ⁹ Naa nyi ke binib bi aabimbin kaa ŋan na aan kan Uwumbər aanaan aa? Ni taa ŋmanni nibaa man; bibənbənn, ni biwaadam, ni bidagoob, ni bijab bi di birjeen aatətiib kpaln bipiib ki doo bi chee na, ni bijab bi mu di bibaa ŋa bipiib ki cha bi-jab ŋeen aatətiib doo bi chee na, ¹⁰ ni binaayukb, ni binimandam, ni bidagbiirb, ni ŋsiibildam, ni binib bi ji biken pempem na, aan kan Uwumbər aanaan. ¹¹ Ni ponn ni bibaa nan bi kina la; le Uwumbər finn nipobil, ki ŋa nimi binib bi bi chain na, ki len ke nimi aabər ŋan, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ni timi Aawumbər Aafuur Nyaan pu.

Cha Uwumbər kan nnyuŋ saa-won pu

¹² Nimi bibaa bui ke tiwan nibaa aa kə. Tə, ni mu aa ye tiwan məmək le ga ter nimi. Tiwan nibaa aa kə; m mu aan cha tiwan nibaa chuu mi tinaagbiir. ¹³ Bibaa len ke lipuul pu le tijikaar bi, le tijikaar mu pu, lipuul bi. Tə, Uwumbər ga cha ni məmək nilee ŋa yəli. Timi aawon tee aa bi kidagook aatuln pu, ti bi Tidindaan aatuln pu la. Tiwon mu ye Tidindaan yaan la. ¹⁴ Uwumbər nan fikr Tidindaan nkun ni. Waapəən pu, u ga fikr timi mu nkun ni.

¹⁵ Naa nyi ke nimi aawon ye Kristo aawon aawan aa? M ga di nwon tee, ti ye Kristo aawan na, ki di kpaan upiidagoor aawon ni ii? Maan ŋa kina kpala. ¹⁶ Naa nyi ke unii u doon upiidagoor chee na, bi kpaan tiwon tibaa la aa? Ba pu? Uwumbər Aagban len ke, “Upii ni uja yaa nyi təb kan, bi kpaan tiwon tibaa la.” ¹⁷ Tə, unii u kpaan Tidindaan chee na, bi kpaan nwiinbaan la.

¹⁸ Ni di cha kidagook aatuln. Unii yaa tun titunwanbir kan, naa bi tiwon ponn ni, see kidagook aatuln. Unii u gər kidagook na, u ŋa uma ubaa aawon bakaa la. ¹⁹ Naa nyi ke nimi aawon ye Uwumbər Aafuur Nyaan aadiik la aa? Uwumbər tii nimi Waafuur Nyaan, le mu bi ni ni. ²⁰ Uwumbər daa nimi le ki pan. Naa yeh nibaa, Uwumbər le yeh nimi. Nima pu na, ni di nimi aawon tun lituln li ga nyuŋ Uwumbər na.

7

Lichaməln aabaan

¹ Naah ŋmee mi kigban tibər ti pu na, ni ŋan ke uja taa li nyi upii. ² Tə, kidagook aatuln pu, ni ŋan ke uja məmək li kpa uma ubaa aapuu, upii məmək li kpa uma ubaa aachal. ³ Upii yaa ban uchal kan, u taa yii, uja mu yaa ban upuu kan, u taa yii. ⁴ Upii aa joo uwon, uchal le joo ti. Uja mu aa joo uwon, upii le joo ti. ⁵ Ubaa taa yii uken, see ni puen kii tii təb ki laa di cha siib, aan ki li kpa n-yoonn ki mee Uwumbər, [ki lul buməb,] le ki ki kpaan təb chee. Ni yaa kaa ki kpaan təb chee kan, kinimbəŋ ga təŋ nimi ni tun kidagook aatuln. Ba pu? naan ŋmaa chuu nibaa.

⁶ Maah ga len tibər ti na le ye ke m ga cha ni ŋa kina, maa len ke see ni ŋa kina. ⁷ Maageehn le ye ke ni məmək li bi ke maah bi pu na. Uwumbər mu tii unii məmək uma ubaa aapiin. Ti məmək aapiin aa kpa. U tii ti məmək mbaabaa la.

⁸ Bijaakpaab, ni bisapəm, ni bikpopiib, m tuk nimi la, ni ŋan ke ni li bi kina, ke maah bi pu na. ⁹ Ni mu yaa kaa ŋmaa chuu nibaa kan, cha bijab din bipiib, bipiib mu mən. Bijab ni bipiib yaa yoor təb kan, ni soor ni binimbil li man təb pu, kaa kan.

¹⁰ Bipiijoob ni bichadam, m ga tuk nimi naah ga ŋa pu na, naa ye min le tuk nimi, Tidindaan le tuk

nimi, ke upii taa di uchal lii. ¹¹ U yaa di uchal lii kan, u li bi ubaa, see u ki gir buen uchal chee, bi ti took. Uja mu taa jenn upuu.

¹² Binib bi gur na, Tidindaan aa len baabər. Min le tuk bi ke uja u ye Yesu aanii na yaa kpa puu u kaa ye Yesu aanii na kan, upii ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa jenn u. ¹³ Upii u mu ye Yesu aanii na yaa kpa chal u kaa ye Yesu aanii na kan, uja ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa di uchal lii. ¹⁴ Uja u kaa ye Yesu aanii na, Uwumbər ga ŋa u ke waanib ponn ni ubaa na, upuu u ye Yesu aanii na pu la. Upii u mu kaa ye Yesu aanii na, Uwumbər ga ŋa u ke waanib ponn ni ubaa na, uchal u ye Yesu aanii na pu la. Ni yaa kaa ba ye kina kan, baabim ba ga li bi ke binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aabim la. Tə, naah ye kina na, Uwumbər gaal bi ke bi ye waabim.

¹⁵ Unii u kaa ye Yesu aanii na yaa ban u di upuu, bee uchal u ye Yesu aanii na lii kan, cha u li cha. Naa ye limukl. Uwumbər yin timi ke ti li kpa nsuudoon. ¹⁶ Upii, aa nyi ke sin pu aachal ga ŋmar aan waan ŋmar? Uja, aa nyi ke sin pu aapuu ga ŋmar aan waan ŋmar?

Tibəkpaan le ye ke aa kii Uwumbər aaməb

¹⁷ Tə, Tidindaan aah tii unii məmək pu na, u li bi kina. Unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbər nan yin u na, u li bi kina. Maah ga tuk nimi pu na, kina le m tuk Yesu aanib bi bi ŋipepel məmək ni na. ¹⁸ Ubaa yaa nan ye uchakpangendaan aan Uwumbər nan yin u na kan, u li bi kina, u taa toor li. U mu kaa ye uchakpangendaan aan Uwumbər nan yin u na kan, u taa ki gii. ¹⁹ Lichakpangeel aa kpa tinyoor. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa kpa tinyoor. Ti yaa kii Uwumbər aaməb kan, nima le kpa tinyoor. ²⁰ Unii məmək aah nan bi pu aan

Uwumbər nan yin u na, u li bi kina. ²¹ Uwumbər aah nan yin si na, aa yaa ye unaagbiija kan, taa cha ni li wu si. Aa mu yaa ga ŋmaa nya tinaagbiir ngbaan ni kan, nya ki li bi aabaa. ²² Tidindaan mu yaa yin unii u ye unaagbiija na kan, u ye Tidindaan aanii u u gaa u lii na la. Kina le ni ye ke Tidindaan yaa yin unii u kaa ye unaagbiija na kan, u ye Kristo aanaagbiija la. ²³ Yesu daa nimi le ki pan. Nima pu na, ni taa li ye binib aanaagbiib. ²⁴ Nnaabitiib, unii məmək aah nan bi pu aan Uwumbər nan yin u na, u li bi kina Uwumbər chee.

Bijaakpaab aabər

²⁵ Binachipəm ni bisapəm aabər kan, Tidindaan aa tuk mi; waanim-baasaln pu, le m ye unibamənn, ki ga tuk nimi maah dak pu na.

²⁶ Dandana aafalaa pu, m dak ke ni ŋan ke unii li bi ke waah bi pu na. ²⁷ Aa yaa kpa puu kan, taa li ban ke aa jenn u. Aa yaa kaa kpa puu kan, taa ki ban. ²⁸ Uja mu yaa din upii kan, naa bir. Usapəon mu yaa mən uja kan, naa bir. Bipiijoob ni bichadam mu ga kan falaa dulnyaa wee ni. Le maa ban ke ni kan falaa ngbaan.

²⁹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke n-yoonn mu gur na, mu par a. Nima pu na, binib bi kpa puutiib na, bi li bi ke baah kaa kpa le na; ³⁰ binib bi wii na mu li bi ke baah kaa wii le na, binib bi kpa mpopiin na mu, bi li bi ke baah kaa kpa mpopiin le na, binib bi daa ki tiir na mu, bi li bi ke baah kaa kpa nibaa na. ³¹ Binib bi kpa dulnyaa ni aawan ki joo tun baatuln na, bi taa cha binimbil li man ni pu; ba pu? dulnyaa wee, ni waawan bi jer la.

³² Maa ban ke nibaa li muk nimi nisui ni. Uja u kaa kpa puu na, utafal bi Tidindaan aabər ni la. U dakl waah ga ŋa pu ki piir Tidindaan aasui na la. ³³ Uja u kpa puu na, utafal bi dulnyaa wee ni aabər ni la, u dakl waah ga ŋa pu ki piir

upuu aasui na la, ³⁴ le waalandak yakr mfum mulee. Upii u kaa kpa chal na, bee usapoon u kaa nyi uja na, utafal bi Tidindaan aabər ni la; u ban ke uwon ni waawiin li bi chain. Upii u kpa chal na, utafal bi dulnyaa wee ni aabər ni la, u dakl waah ga ɲa pu ki piir uchal aasui na la.

³⁵ M ban m ter nimi la. Nima le cha m len kina. Naa ye ke m ban m lej nimi la. M ban ke ni li ɲani tiwan məmək mbaməm, ninimbil li man Tidindaan aabər pu, nibaa taa lej nimi.

³⁶ Uja yaa kpa bisal u jer lichaməln na, ki yaa dak ke u jinn ubisal iniməon aan ni yaa muk u kan, cha u ɲa waah ban pu na, cha u kunn ubisal ngbaan uchal do. Naa bir. ³⁷ Nibaakan, uja ubaa bi ki kpa nsan ki ga ɲmaa ɲa waah gee pu na, unii ubaa aa chuu u mpəon, waalandak mu aa kpelni, le u di ɲa usui ni ke waan di ubisal kunn uchal do, udaan ngbaan ɲa ni ɲan na la. ³⁸ Nima pu na, uja u kunn ubisal uchal do na, u ɲa ni ɲan na la. Uja u mu kaa kunn ubisal uchal do na, u ɲa ni ɲan na ki jer uja u kunn ubisal uchal do na.

³⁹ N-yoonn mumək upii ni uchal bi na, upii ye uchal yoo la. Uchal yaa kpo kan, u ga ɲmaa mən uja u dii Tidindaan aasan na aan u gee u na. ⁴⁰ M mu dak ke u yaa bi ke waah bi pu na kan, u ga li kpa mpopiin ki jer u yaa ki mən kan. M dak ke m kpa Uwumbər Aafuur Nyaan le ki len kina.

8

Niwaa aatork aajikaar aabər

¹ Tə, joo cha kitorok aanann aabər wəb na, ti nyi ke ti məmək kpa nnyim. Nnyim cha binib kpa kipupuk la. Ngeehm le ter binib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ² Unii yaa dak ke u nyi tiwan kan, waa kee nyi waah ba ga li nyi pu na.

³ Unii mu yaa gee Uwumbər kan, Uwumbər beer udaan ngbaan.

⁴ Joo cha kitorok aanann aajim aabər na, ti nyi ke ɲiwaa ɲimək bi dulnyaa wee ni na aa ye nibaa. Ti nyi ke Uwumbər ubaa baanja le bi. ⁵ ɲiwaa ni tiwan ni binib dooni ni na bi paacham ni taab, ki wiir. ⁶ Tima kan, ti kpa Uwumbərbaan, u ye Tite na. Uma le nan naan tiwan məmək. Ti bi ke ti li ɲani waageehn la. Ti kpa Tidindaan ubaa mu la. Uma le ye Yesu Kristo. Uma le Uwumbər nan cha u naan tiwan məmək. Uma pu le ti bi.

⁷ Binib bibaa mu aa nyi kina. Bi nan dii ɲiwaa ni yunn. Nima pu na, bi yaa ɲman kitorok aanann kan, ti ye kitorok aanann le bi chee, le ni ɲa bi ilandak. ⁸ Tə, tijikaar aan ɲmaa cha ti piir Uwumbər aasui; ti yaa jin, bee ti yaa kaa jin kan, naa kpa taani.

⁹ Aa mu yaa nyi ke ɲiwaa aa ye nibaa kan, li nyi ki taa cha unii u kaa kee nyi Uwumbər aasan mbaməm na tun titunwanbir. ¹⁰ Unii u kaa nyi Uwumbər aasan mbaməm na yaa kan si, u kpa nnyim na, ji tijikaar ɲiwaa aadichal ni kan, u mu ga li kpa lipobil ki ɲmə kitorok aanann, ki lir. ¹¹ Saanyim ngbaan pu le ga cha aana aabo u kaa nyi Uwumbər aasan mbaməm na bee yəli. Aana aabo ngbaan pu, le Kristo nan kpo. ¹² Nima pu na, aa yaa kiir tinaabitiib bi kaa kee nyi Uwumbər aasan mbaməm na kan, aa ɲa bi bakaa le na. Naa ye bima baanja le aa ɲa bakaa, Kristo le aa ɲa bakaa. ¹³ Nima pu na, tijikaar tibaa yaa kiir nna aabo, Uwumbər aasan ni kan, maan ki ji tijikaar ngbaan kpala, aan ki taa kiir nna aabo, Uwumbər aasan aadiim.

9

Yesu Kristo aatutunn aah kpa nsan mu na

¹ Tɔ, maa ye Yesu aakpambal aa? Maa yeh mbaa aa? Maa kan Tidindaan Yesu uu? Naah gaa Yesu ki kii na, maatuln le na Tidindaan pu. ² Biken yaa dak ke maa ye Yesu aakpambal kan, ni nyi ke m ye. Naah gaa Tidindaan ki kii na, nima le mɔk ke m ye waakpambal. ³ Kina le m tuk binib bi ban bi baa mi na.

⁴ Maah tuk binib Uwumbɔr aabɔr na, maa ɲeer bi tii mi tijikaar ni tiwanyukaan aa? ⁵ Maa ɲeer m mu li ɲani ke bikpambalb biken, ni Tidindaan aanaatiib, ni Siifas aah ɲani pu na, ki li joo upii ubaa u mu li dii mi lisachuln ni ii? ⁶ M ni Banabas baanja le ye binib bi mooni Uwumbɔr aaliin ki tun lituln liken kpee ke ti ji ii? ⁷ Unii yaa ye butɔb aaja kan, baa pa u lipal aa? Unii yaa ko kisaak kan, waan ji tijikaar ti bi ki ni na aa? Unii yaa kpa inaa kan, waan wub nnaabiin aa?

⁸ Maah len pu na aa ye unibɔn aalan baanja. Moses aakaal mu len kina la. ⁹ Ni ɲmee nkaal ngbaan ni, Uwumbɔr Aagban ni ke, “Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu umɔb.”* Uwumbɔr aatafal bi inaaja aabɔr baanja ponn ni la aa? ¹⁰ Waah len pu na, waa len ke u ter ti mu la aa? Mbamɔn, timi pu le ni ɲmee kina. Ba pu? ni ɲan ke unii u ko kisaak na, ni unii u poi njikaabim na li kpa limakl ke bi ga kan ni ponn ni ki ji. ¹¹ Ti nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr la. Ti yaa gaa ni chee dulnyaa ni aawan kan, naa ye sakpen.

¹² Binib biken yaa kpa nsan ke bi gaa tiwan ni chee kan, taa kpa nsan ki jer bi ii? Ti kpa nsan, ti mu aa nan gaa; ba pu? taa ban ti leɲ Kristo aabɔnyaan. Nima pu, le ti nan ji falaa mɔmɔk. ¹³ Naa nyi ke binib bi tun lituln Uwumbɔr Aadichal ni na ji nima la aa? Binib bi toor kitork tii Uwumbɔr na, bi mu ji nima la. ¹⁴ Kina le Tidin-

daan nan len ke binib bi mooni tibɔnyaan tee na, bi mu li ji ti ponn ni.

¹⁵ M mu kpa nsan m mu li ji kina; le maa ɲa kina. Maah ɲmee pu na, maa ɲmee ke binib ɲa kina ki tii mi. Maah kaa gaal nibaa binib chee na, nima le m kpa kipupuk. Maa ban ke m li kpa kipupuk yɔli. ¹⁶ M yaa tuk binib tibɔnyaan tee kan, maan ɲmaa li kpa kipupuk ti pu. Ni muk mi ke m tuk bi. M yaa kaa tuk binib tibɔnyaan tee kan, tibɔbir ga li bi m pu. ¹⁷ M yaa tuk binib tibɔnyaan tee maageehn pu kan, m ba ga li ban lipal. Ni yaa kaa ye maageehn kan, ni ye lituln li Uwumbɔr tii mi ke m li tun na la. ¹⁸ Nima pu na, maapar ye ba? Ni ye ke m li mooni tibɔnyaan tee aan binib ɲun ki taa pa nibaa. M kpa nsan ke m li gaal tiwan bi chee, ki mu aa gaal.

¹⁹ Maa ye unii ubaa aanaagbiija. M mu di mbaa ɲa binib mɔmɔk aanaagbiija, aan ki moo kan binib tii Kristo. ²⁰ Juu yaab chee, m bi ke Juu yaab na, aan ki kan Juu yaab ki tii Kristo. Binib bi dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Mma aa bi Moses aakaal taab. ²¹ Binib bi kaa dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi kaa dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Maa len ke maa dii Uwumbɔr aakaal. M dii Kristo aakaal la. ²² Binib bi ye bidaburb Kristo aasan ni na, m bi ke baah bi pu na la, aan ki kan bi mu ki tii Kristo. Binib mɔmɔk aabɔɲ chee, m po bi ke baah bi pu na la. M ɲani tiwan mɔmɔk maah ga ɲmaa ɲa pu na, aan ki cha binib bibaa ɲmar.

²³ Tibɔnyaan tee pu le m ɲani tiwan mɔmɔk, aan m ni binib biken mu kpaan ki kan tinyoor ti ponn ni. ²⁴ Ni nyi ke binib yaa kpak ki san litaasaln kan, bi mɔmɔk san; le unibaan u ji na, uma le kani ipiin. Kina pu na, ni mɔmɔk li san ke unii

* 9:9 : Lik Ikaal 25.4; 1 Timoti 5.18.

u ji na aah san pu na, aan ki kan ipiin ngbaan. ²⁵ Unii umək ban u kpak ngbiir ni na kan, u chur ubaa la, kaa ɲani tiwan ni ga bii tiwon na. U ɲani kina ke u kan ipiin i ga bii na. Tima kan, ti kpak ki ban ipiin i kaan bii na la. ²⁶ Nima pu na, maa san ke unii u san kaa nyi budabu pu u san na. Maa gbaa ke unii u gbaa fam na; ²⁷ m muk maawon le ti kii maaməb. Ni yaa kaa ye kina kan, m ga tuk biken tibənyaan tee, le min mbaa ga nan bee yəli.

10

Niwaa aabər

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke ntaalangbam nan sunn ni ki mək tiyaajatiib nsan. Le Uwumbər nan tii bi nsan nnyusakpem aakaasisik ni, bi puur. ² Baah puur nnyusakpem ngbaan ki dii ntaalangbam ngbaan aah mək bi pu na, ni naahn ke bi muin bi nnyun ni ki ɲa bi Moses aadidiliib la. ³⁻⁴ Bi məmək nan ji tijikaabaan ki nyu nnyunbaan la. Uwumbər Aafuur Nyaan le nan tii bi tijikaar ni nnyun ngbaan. Nfuur Nyaan ngbaan nan cha nnyun nyan ni litakpal ni, le bi nyu. Nima le nan ye liməkl ki mək ke Kristo dii bi. ⁵ Le bi ponn ni binib pam mu aa nan piir Uwumbər aasui. Kina pu na, bi nan kpo ki bee kipəok ni.

⁶ Tibər timina ye nsurm le ki tii timi, ke ti taa ban tiwan ni kaa ɲan na, ke baah nan ban pu na. ⁷ Ni mu taa dii ɲiwaa, ke bi ponn ni bibaa aah nan dii pu na; ni ɲmee Uwumbər Aagbanj ni ke, “Binib ngbaan nan kal ki ɲman kitork aanann, ki nyu ndaan gbii, le ki fii ki tun kininsurj aatun.”* ⁸ Ni mu taa tun kidagook aatuln ke bi ponn ni bibaa aah nan tun pu ki cha binib ɲichur moninko ni ɲitaa kpo liwinbaal na. ⁹ Ni mu taa tən Tidindaan ke bi ponn ni bibaa aah

nan tən u pu ki cha iwaa junn ku bi na. ¹⁰ Ni mu taa ɲulni ke bi ponn ni bibaa aah nan ɲulni pu ki cha Uwumbər aakun aatuun ku bi na.

¹¹ Tibər ngbaan nan ɲa bi kina ki ye liməkl le ki mək binib. Bi nan ɲmee ti Uwumbər Aagbanj ni, ke ni li ye nsurm le ki tii timi bi bi kookoo aayoonn na.

¹² Nima pu na, unii u dak ke u si chob na, u li nyi ki taa lir. ¹³ Naa kee kan ntən mu pəo ki jer unibən mək aah kani pu na. Uwumbər ye mbaməndaan, kaan cha ni kan ntən mu jer nimi na. Ni yaa kan ntən kan, u ga toor nsan tii nimi, ni nyan ntən ngbaan. Nima le ni ga li kpa limər ntən ponn ni.

¹⁴ Njətiib, nima pu na, di ɲiwaa lii ki di cha ɲaabər. ¹⁵ M len ni chee ke maah ba ga len bilankpalb chee pu na la. Maah ga len pu na, ni dakl ki lik naatataa. ¹⁶ Ti yaa yoor Uwumbər aayinyook ki doon u ki pu, ki nyu kan, ni ye Kristo aasin le ti kpaan nyu. Taah gii boroboro ki ɲman na mu, ni ye Kristo aawon le ti kpaan ɲman. ¹⁷ Boroboro ngbaan ye boroboro kpiln libaa la. Nima le mək ke ti kpaan tiwon tibaa la; ba pu? ti məmək kpaan ɲman boroboro kpiln libaa la.

¹⁸ Dakl lik man Juu yaab aah ɲani pu na. Binib bi toor kitork tii Uwumbər ki ji na, bi ni u kpaan la. ¹⁹ Maah len pu na le ye ke liwaal ye nibaa aa? Tijikaar ti bi di tii li na ye nibaa aa? Naa ye. ²⁰ Maah len pu na le ye ke binib bi kaa dii Uwumbər aasan na yaa toor kitork kan, bi toor ki tii tiwan ni kaa ye Uwumbər na la, kinimbənj le bi toor tii. Maa ban ke ni ni kinimbənj li kpaan. ²¹ Naan ɲmaa yoor Tidindaan aayinyook ki nyu, ki gir ki ti nyu kinimbənj aayinyook ni. Naan ɲmaa ɲmə Tidindaan aaboroboro, ki gir ti ɲmə kinimbənj aanann mu.

* 10:7 : Lik Nnyam 32.6.

22 Ti ban Tidindaan li kpa lipiipoln ti pu uu? Ti kpa mpɔɔn jer u uu?

Ni li nyuŋni Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk

23 Tɔ, binib bibaa ga bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ŋan. Tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ga ter timi aan ti dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. 24 Ubaa taa li lik ki ban ubaa aanyoor baanja. U li lik ki ban ujeen aatɔtiib aanyoor mu.

25 Tinann ti bi kooh kinyan ni na, ni ga ŋmaa daa ti ki ŋmɔ, ki taa baa ke ti ye ba aanann, ki taa cha nimi aalandak li muk nimi ti pu. 26 Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Uwumbɔr le yeh dulnya ni tiwan nimɔk bi u ponn ni na.”†

27 Unii u kaa gaa Yesu ki kii na yaa ŋa tijikaar ki yin nimi kan, ni yaa buen kan, waah di tijikaar ti siin nimi na, jim man, ki taa baa ke ti ye kitork aanann la aa? ki taa cha nimi aalandak li muk nimi. 28 Unii ubaa mu yaa bui nimi ke ti ye kitork aanann le kan, ni taa ji; waah tuk nimi na pu, ni taa ji, aan waalandak taa li muk u. 29 Maah len pu na le ye ke aa yaa jin kan, u mu ga ji, le waalandak ga muk u, ke waah ŋa pu na aa ŋan. 30 Tɔ, nibaakan, unii ubaa ga baa ke ba ŋa waan ŋmaa ŋa waah ban pu na, unii uken aalandak pu, ke u yaa doon Uwumbɔr tijikaar ti u ji na pu kan, bi ga ŋa kinye ki bii u ti pu?

31 Maah len pu na le ye ke ni yaa jin kan, jim ke ni nyuŋ Uwumbɔr; ni yaa nyun kan, nyum ke ni nyuŋ Uwumbɔr; ni yaa ŋani tiwan nimɔk na kan, ni li ŋani ke ni nyuŋ Uwumbɔr. 32 Ni taa ŋa tiwan ni ga kiir Juu yaab Uwumbɔr aasan ni na, ki taa kiir binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ki taa kiir Uwumbɔr aanib mu. 33 Ni li ŋani ke maah ŋani pu na. M piir binib mɔmɔk aasui tiwan mɔmɔk ni, ke bi ŋmar. Maa

ban mi baanja aanyoor. M ban bi mɔmɔk kan tinyoor, aan ki ŋmar la.

11

1 Ni li dii maataabuu man, ke maah dii Kristo aataabuu pu na.

Uwumbɔr aadoon aakaal

2 M pak nimi; ba pu? ni teer mi tiwan mɔmɔk ponn ni, ki ŋani maah mɔk nimi pu na la. 3 Tɔ, m ban ke ni bee ke uja mɔmɔk aayidaan le ye Kristo; upii mɔmɔk mu aayidaan le ye uchal; Kristo aayidaan le ye Uwumbɔr. 4 Uja yaa mee Uwumbɔr, bee u yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki laa chik kiyikpupuk kan, u jinn uyidaan inimɔɔn a. 5 Upii mu yaa mee Uwumbɔr, bee u yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na, kaa buu kiyibubuuk kan, u jinn uyidaan inimɔɔn. Ni bi ke waah kuu tiyikpir le na. 6 Upii yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni kpa inimɔɔn ke waah chee tiyikpir le na. Upii u chee tiyikpir, bee u chuu kuu tiyikpir na, ni kpa inimɔɔn. U yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni mu kpa inimɔɔn. Nima pu na, ni ŋan ke u buu kiyibubuuk. 7 Uja yaa mee Uwumbɔr kan, u taa chin kiyikpupuk uyil pu; ba pu? u naahn Uwumbɔr, ki ye waasil la. Upii mu ye uja aasil la. 8 Uwumbɔr aah nan naan uja na, u nan nyan uja aasikaakpab le ki di naan upii, naa ye upii aasikaakpab le u nan nyan di naan uja. 9 Uja pu, le u nan naan upii. Naa ye upii pu le u nan naan uja. 10 Nima pu na, Uwumbɔr aatuuntiib mu pu, ni ŋan upii buu kiyibubuuk uyil pu, ki mɔk ke u bi kichadiik ni. 11 Tɔ, Tidindaan aasan ni, upii ni uja ban tɔb aaterm la. Upii yaa kaa bi kan, uja aan ŋmaa li bi. Uja yaa kaa bi kan, upii mu aan ŋmaa li bi. 12 Upii nan nyan ni uja ni. Uja mu nyan ni upii ni. Le bi mɔmɔk nyan ni Uwumbɔr chee.

¹³ Ni dakl lik man. Upii yaa mee Uwumbər ki yaa kaa buu kiy-ibubuuk kan, naa ɲan. ¹⁴ Tiwan məmək aah bi pu na le mək nimi ke uja yaa kpa tiyikpir fəfək kan, ni kpa iniməən la. ¹⁵ Upii mu yaa kpa tiyikpir fəfək kan, waanyaan le na. Ba pu? Uwumbər tii bipiib tiyikpir fəfək ti li bii bi pu la. ¹⁶ Unii ubaa yaa kaa kii kina ki ban u kpak kinikpakpak kan, m tuk nimi la, taa ki kpa nkaal muken. Uwumbər aanib mu aa kpa nkaal muken.

Tidindaan aajim

(*Matiu 26.26-29; Mak 14.22-25; Luk 22.14-20*)

¹⁷ Tɔ, maah ban m tuk nimi pu na, maan ɲmaa pak nimi. Ni kuuni tɔb chee, kaa ɲani tiwan ni ga ter nimi na, le ki tee ɲani tiwan ni kaa ɲan na. Nimina pu, maan ɲmaa pak nimi. ¹⁸ Njan aabər le ye ke m ɲun ke naah kuuni tɔb chee na, ni kpak tɔb kinikpakpak, ki yakr tɔb. Le m pak maah ɲun pu na tibaa, ke ni sil ɲani kina la. ¹⁹ Nnyamən aaməmək b ga li bi ni ponn ni ki cha ni bee binib bi ye mbaməndam na. ²⁰ Naah kuuni nan ji tijikaar ti na, naa ye Tidindaan aajim le ni ji. ²¹ Nimi bibaa puen ji nimi yaan nibaabaa. Le ni ponn ni bibaa aa ji babr. Bibaa mu nyu gbii. ²² Naan ɲmaa ji ki nyu nimi aadichal ni ii? Ni lik Uwumbər aanib fam ki jinn bigiim iniməən la aa? M ga len kinye? M ga pak nimi nimina pu uu? Maan pak nimi.

²³ Tidindaan le nan tuk mi, le m mu tuk nimi kina, ke kinyeek ki Judas nan kooh u na, kinyeek ngbaan le Tidindaan Yesu nan yoor boroboro ²⁴ le ki doon Uwumbər, le ki gii, ki bui bi, “[Gaa man ki ɲmɔ.] Nwon le na. Nimi aatunwanbir pu, le m tii tiwon tee. Ni li ɲmɔ kina aan ki li teer mbər.” ²⁵ Baah jin tijikaar ti doo na, le u yoor kiyinyook ki doon Uwumbər, le ki bui bi, “Tiwanyukaan ngbaan ye

tipuupəln ti Uwumbər puu tii nimi na, maasin pu. N-yoonn məmək ni ga ti nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni li ɲani kina ki teer mbər.” ²⁶ Ba pu? n-yoonn məmək ni ga ɲmɔ boroboro ngbaan, ki nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni mooni ke Tidindaan nan kpo ni pu la, ki ti saa bundaln u ga gir ni na.

²⁷ Nima pu na, unii yaa ɲman Tidindaan aaboroboro ngbaan, ki nyu waawanyukaan ngbaan, kaa tii u lisil kan, u sii Tidindaan aawon ni waasin. ²⁸ Nima pu na, cha unii məmək lik waabimbın aah bi pu na aan ki nin ɲmɔ boroboro ngbaan ki nyu tiwanyukaan ngbaan. ²⁹ Unii yaa ɲman ki yaa nyun, ki yaa kaa bee Tidindaan aawon aatataa kan, u ga cha Uwumbər daa utafal. ³⁰ Nima le cha ni ponn ni pam ye bidaburb, pam mu aa kpa laafee, pam mu kpo. ³¹ Ti yaa puen lik timi aabimbın aah bi pu na, aan ki nin ji ki nyun kan, Tidindaan aan daa titafal. ³² U mu yaa daa titafal kan, u chiini timi ke u taa bii timi bundaln u ga ji dulnyaa aanib tibər na la.

³³ Nnaabitiib, nima pu na, ni yaa kuun tɔb chee ki ti ji kan, ni məmək li kii tɔb ki kpaan ji. ³⁴ Nkon yaa chuu u na kan, cha u ji udo aan ki nin dan. Nima na, ni yaa nan kuun tɔb chee kina kan, ni taa kan ntafadaan ni pu. Tibər ti gur na, m yaa nan dan kan, m ga toor ti mu.

12

Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin aabəŋ

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibər ti joo cha Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin wəb na la. ² Ni nyi ke naah kaa nan kee dii Uwumbər aasan na, ni nan dii ɲiwaa ɲi ye bibirb na. ɲi nan cha ni yenni n-yoonn məmək la. ³ Nima pu na, m ban ke ni bee ke Uwumbər Aafuur Nyaan aapəən yaa cha unii len tibər kan, waan ɲmaa sii Yesu. Unii

ubaa mu aan nmaa len ke Yesu le ye Udindaan see Uwumbor Aafuur Nyaan le ga cha u len kina.

⁴ Uwumbor Aafuur Nyaan aapiin aabon aabon le bi; Nfuur Nyaanbaan ngbaan le tii timi ipiin ngbaan momok. ⁵ Lituln aabon aabon mu bi; To, Dindaan baan mu le ti tun tii. ⁶ Uwumbor aapoon le cha binib tun lituln aabon. Le Uwumbor u cha unii momok tun lituln ngbaan momok na, u ye ubaa. ⁷ Uwumbor Aafuur Nyaan tii unii momok waapiin, ke u di ter Uwumbor aanib biken. ⁸ Mu cha ubaa len nlan aaliin. Muma muchachaan ngbaan cha ubaa mu beer tibor ki len. ⁹ Muma muchachaan le cha ubaa mu gaa Uwumbor ki kii mbamom. Muma muchachaan ngbaan le tii ubaa mu mpoon mu cha bibum pook. ¹⁰ Mu tii ubaa mu mpoon u tun lijnjiir aatun. Mu cha ubaa mu nabr Uwumbor aah len pu na. Mu cha ubaa mu beer mu ye Uwumbor Aafuur Nyaan na, ni mu kaa ye na. Mu cha ubaa mu len iliin yayan. Mu cha ubaa mu nabr iliin yayan ngbaan. ¹¹ Uwumbor Aafuur Nyaan muchachaan ngbaan le cha unii momok tun lituln ngbaan momok. Mu tii unii momok ipiin aabon aabon mu aah ban pu na la.

Tiwon aawan aabor

¹² Tiwon kpa tiwan pam, ki tee ye tiwonbaan la. Kristo aanib mu bi kina la. Bi wiir, ki mu ye unibaan la. ¹³ Ti ponn ni bibaa ye Juu yaab, bibaa mu ye binib bi kaa ye Juu yaab na, bibaa mu ye binaagbiib, bibaa mu ye bimalb, le Yesu gbiin ti momok Nfuur Nyaan baan, ki na timi unibaan. U cha ti momok kan Nfuur Nyaan baan la.

¹⁴ To, tiwon aa kpa tiwan nibaa baanja. Ti kpa tiwan kipaak la. ¹⁵ Kitaafaak yaa bui ke, "Maah kaa ye kinaafaak na, maa ye tiwon aawan" kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁶ Litafal mu yaa bui ke, "Maah

kaa ye linimbil na, maa ye tiwon aawan" kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁷ Tiwonmon yaa ba ye linimbil nmeen kan, ti ba ga na kinye ki nun? Ti yaa ba ki ye litafal nmeen kan, ti ba ga na kinye ki nun nnun? ¹⁸ Naah ye pu na, Uwumbor le di tiwon aawan momok san tob ponn ni, waah ban pu na. ¹⁹ Tiwonmon yaa ba ye liwanbaal kan, ni ba ga li ye tiwon aa? ²⁰ Naah ye pu na, tiwon kpa tiwan aabon aabon, le ki ye tiwonbaan.

²¹ Nima pu na, linimbil aan nmaa tuk kinaafaak, "Maa ban si." Liyil mu aan nmaa tuk titaafar, "Maa ban nimi." ²² Tiwon nin chee kaa kpa mpoon ke niken na, see ni mu li bi. ²³ Tiwon nin chee lann lisil na, ti ga tii nima chee lisil ki jer niken. Le tiwon nin chee kaa nan na, ti ga na nima chee ni nan. ²⁴ Le tiwon nin chee nan na, naa ki ban nterm. Uwumbor le di tiwon aawan san tob ni, ki di lisil tii nin chee ni lann lisil na. ²⁵ Nima na, tiwon aawan aan li kpak tob kinikpakpak, ni ga li ter tob ke naah ter nibaa pu na la. ²⁶ Tiwon nibaa chee yaa ji falaa kan, ni momok ga kpaan ji falaa kina. Nibaa chee mu yaa kan nnyun kan, ni momok ga li kpa mpopiin.

²⁷ Nimi le ye Kristo aawon. Unii momok ye waawon aawan nibaaba la. ²⁸ Uwumbor di timi na waanib ponn ni la; njan, bibaa ye Yesu aakpambalb; lelee, bibaa mu ye Uwumbor aabonabtiib; taataa, bibaa mu ye bimomokb; le u tii bibaa mu mpoon bi tun lijnjiir aatun; ki tii bibaa mu mpoon ke bi cha bibum pook; bibaa mu ye biteterb; bibaa mu ye biyidam; bibaa mu len iliin yayan. ²⁹ Ti momok ye Yesu aakpambalb aa? Ti momok ye Uwumbor aabonabtiib aa? Ti momok ye bimomokb aa? Ti momok kpa mpoon ki tun lijnjiir aatun aa? ³⁰ Ti momok nmaa tii

bibum laafee ee? Ti məmək len iliin yayan aa? Ti məmək ηmaa nabr iliin yayan ngbaan aa? ³¹ Tɔ, cha ninimbil li man ipiin i ηan ki jer iken na pu.

Cha m mək nimi nsan mu ηan ki jer muken na.

13

Ngeehm aabər

¹ Unii yaa ηmaa len binib aaliin ni Uwumbər aatuuntiib aaliin, ki yaa kaa gee binib kan, u bi ke ti-wangbaakaan ni libəluln na la. ² U yaa ηmaa nabr Uwumbər aah len pu na, ki yaa bee tibər ti bəə na məmək, ki yaa bee mbeen məmək, ki yaa kpa naadii u ga ηmaa foor ηjoo na, ki yaa kaa gee binib kan, waa ye nibaa. ³ U yaa di waawan məmək kpiin bigiim, ki yaa cha binib di u pun mmii ni Yesu pu, ki yaa kaa gee binib kan, naa kpa tinyoor Uwumbər chee.

⁴ Unii u gee binib na, u kpa limər bi pu, ki kpa tibulchinn. Waa kpa lipiipoln, kaa kpa kipupuk, kaa kpa kalmbaani, ⁵ kaa kpa inimpo, kaa ye ukuməndaan, kaa ye unjuudaan, kaa dak tilandakbir binib pu, ⁶ kaa kpa mpopiin unjeen aatə aatunwanbir pu; u kpa mpopiin mbamən pu. ⁷ Unii u gee binib na kpa suklaa n-yoonn məmək, ki dakl ilandak nyaan unjeen aatətiib pu, ki kpa limakl n-yoonn məmək, ki kpa limər falaa məmək ni.

⁸ Ngeehm ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Uwumbər aabənabr aaliin ma kan, i ga doo. Iliin yayan ma kan, i mu ga doo. Mbeem ma kan, mu ga doo. ⁹ Dandana wee ti nyi ligeln, ki nabr Uwumbər aah len pu na ligeln, ¹⁰ le buyoonn ti ga kan tiwamən na kan, ti ga di ligeln lii.

¹¹ Maah nan ye ubo na, m nan len ibiliin la, ki nan beer tiwan mbim aah beer pu na, ki dak mbim aah dak pu na. Maah ηa unii na, le m di cha mbim aabər. ¹² Dandana, ni bi

ke ti lik kinimbilikr, ki lik puu na la; n-yoonn mu choo na, tiwan nibaa aan nan ki li bi tinimbiin ni ki doj timi tiwan nibaa chee. Ti ga li waa tiwan məmək chain. Dandana m nyi ngem. N-yoonn mu choo na, m ga nan li nyi ni məmək, ke Uwumbər aah nyi maabər məmək pu na.

¹³ Tɔ, naadii, ni limakl, ni ngeehm, ni məmək nitaa le bi; ngeehm mu le jer ni məmək.

14

Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin aabər tiken

¹ Pəək nibaa man ki li gee binib, ki cha ninimbil li man Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin pu; ni mu tee li ban ipiin i ga cha ni nabr Uwumbər aah len pu na, ki jer naah ban ipiin iken məmək pu na. ² Ba pu? unii u len iliin yayan na, waa len binib chee, Uwumbər chee le u len; ubaa aa ηun waah len pu na. Uwumbər Aafuur Nyaan cha u len tibər ti bəə na la. ³ Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u len binib chee, ki ter bi ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm, ki pəək bitaakpab, ki səηni bisui. ⁴ Unii u len iliin yayan na, u ter ubaa ke u dii Uwumbər aasan mbaməm la. Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm la.

⁵ Ni məmək yaa len iliin yayan kan, ni ga li mə mi; ni məmək mu yaa nabr Uwumbər aah len pu na kan, ni ga li mə mi ki jer kina. Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u jer unii u len iliin yayan na, see unii u ga nabr iliin yayan ngbaan na bi. U yaa nabr iliin yayan ngbaan kan, u ga ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ⁶ Nnaabitiib, m yaa dan ni chee ki nan len iliin yayan baanja kan, ni ga ter nimi ii? Aayii. Naan ter nimi, see m tuk nimi Uwumbər aah kpiir tibər ti tuk mi na, bee m tuk nimi mbeen mu nyan ni Uwumbər chee

na, bee m nabr Uwumbør aah len pu na, bee m mæk nimi Uwumbør aabør.

⁷Tɔ, tiwangbaakaan mu yaa kaa wii mbaməm kan, ni ye fam la. Ni yaa ye liwul, bee ni yaa ye kibeek kan, ni yaa kaa wii mbaməm kan, ubaa aan bee naah wii pu na. ⁸Unii yaa pii ukpiin, kaa pii mbaməm kan, baan kuun tɔb chee ke bi ti to butɔb. ⁹Ni mu bi kina la. Nilambil yaa kaa len iliin i si mbaməm na kan, binib ga ɲa kinye ki ɲun naah len pu na? Ni len tii libuln la. ¹⁰M nyi ke iliin aabɔɲ aabɔɲ le bi dulnyaa wee ni, le i məmæk mu kpa yaatataa. ¹¹M mu yaa kaa ɲun unii ubaa aaliin kan, m ga li ye uwɔwɔɲja le u chee, u mu ga li ye uwɔwɔɲja le m chee. ¹²Nimi, nin-imbil aah man Uwumbør Aafuur Nyaan aapiin pu na, ni li ban ipiin i ga ter Yesu aanib ke bi dii waasan mbaməm na. Ni li ban ipiin ngbaan ki jer naah ban ipiin iken pu na.

¹³Nima pu na, unii yaa len iliin yayan kan, u li mee Uwumbør ke u cha u nabr iliin yayan ngbaan. ¹⁴Ba pu? m yaa mee Uwumbør ki len iliin yayan kan, Uwumbør Aafuur Nyaan le cha m mee kina, nlandak aa dak. ¹⁵Kina pu na, ni ɲan ke m ɲa kinye? M ga mee Uwumbør, Waafuur Nyaan aah ga cha m mee pu na, ki mee maalandak mu aah ga cha m mee pu na. M ga gaa ilahn Waafuur Nyaan aah ga cha m gaa pu na, ki gaa ilahn maalandak mu aah ga cha m gaa pu na. ¹⁶Aa yaa doon Uwumbør, Waafuur Nyaan aah cha aa doon u pu na kan, unii yaa bi nikaasisik ni, kaa nyi Uwumbør aasan kan, u ga ɲa kinye ki len ke saah doon Uwumbør pu na ye mbamən; ba pu? waa ɲun saah len pu na. ¹⁷Mbamən, saah doon Uwumbør pu na, ni ɲan, ni mu aa ter udaan ngbaan ke u dii Uwumbør aasan.

¹⁸M dooni Uwumbør ke m len

iliin yayan ki jer ni məmæk. ¹⁹M mu yaa bi Yesu aanib aakaasisik ni, ki yaa len maalandak aaliin ɲmu baanja, aan ki mæk bi Uwumbør aabør kan, ni soor ni m len iliin yayan ɲichur kipiik.

²⁰Nnaabitiib, ni taa ki li dak ke mbim aah dak pu na. Ni li dak ke binib bi chikr na aah dak pu na. Tɔ, bakaa wɔb ma kan, ni li bi ke mbipəm na. ²¹Ni ɲmee Uwumbør Aagban ni ke Uwumbør len ke, “M ga di biwɔwɔm bi len ɲitimbol yayan aaliin na len binib ngbaan chee, hali m yaa ɲa kina kan, baan pel.”*

²²Nima pu na, iliin yayan aa ye liməkl ki tii binib bi gaa Yesu ki kii na; i ye liməkl ki tii binib bi kaa gaa u ki kii na la. Uwumbør aabɔnabr aaliin mu aa ye liməkl ki tii binib bi kaa gaa Yesu ki kii na; i ye liməkl ki tii binib bi gaa u ki kii na la.

²³Nima pu na, Yesu aanib məmæk yaa kuun tɔb chee, aan bi məmæk yaa len iliin yayan kan, binib bi kaa nyi Yesu aasan na, bee binib bi kaa gaa u ki kii na, bi yaa koo ni kan, baan len ke ni waar la aa? ²⁴Le ni məmæk yaa nabr Uwumbør aah len pu na kan, unii u kaa gaa Yesu ki kii na, bee unii u kaa nyi Yesu aasan na yaa koo ni kan, ni məmæk aah len pu na le ga cha waalandak li muk u, ki cha u bee waatunwanbir aah bi pu na, ²⁵ki cha usui ni aabør nya mpaan pu. Nima pu le u ga gbaan kitiɲ, ki pak Uwumbør, ki len ke ni ye mbamən, Uwumbør sil bi nikaasisik ni.

Naah ga li dooni Uwumbør pu na

²⁶Nnaabitiib, maah len pu na ye kinye? Ni yaa nan kuun tɔb chee kan, ubaa ga li ban ke u gaa nlahn, uken mu ga li kpa mməkm, ubaa mu ga li kpa Uwumbør aah kpiir pu ki tuk u na, uken mu ga li

* 14:21 : Lik Aisaya 28.11-12.

kpa iliin yayan, ubaa mu ga ηmaa nabr iliin yayan ngbaan. Naah ga ηa tiwan ni məmək na, ni li ηani tiwan ni ga ter Uwumbər aanib ke bi dii waasan mbaməm na. ²⁷ Ni ponn ni bibaa yaa ban bi len iliin yayan kan, cha binib bilee, bee bitaa len. Binib bi len na taa jer bitaa. Cha bi len ubaabaa, ki cha ubaa mu nabr baah len pu na. ²⁸ Unii u ga ηmaa nabr iliin yayan ngbaan na yaa kaa bi kan, cha bi ηmin Uwumbər aadiik ni, ki li len bibaa ni Uwumbər chee. ²⁹ Cha Uwumbər aabənabtiib bilee bee bitaa mu len, ki cha biken lik baah len pu na. ³⁰ Uwumbər yaa kpiir tibər ki mək unii u mu ka nikaasisik ni na kan, cha unii u puen len na ηmin waahr aan uleler mu len. ³¹ Le ni məmək ga ηmaa nabr Uwumbər aah len pu na ubaabaa. Ni yaa ηa kina kan, ni məmək ga ηmaa bae Uwumbər aabər, le ni ga pək ni məmək aataakpab. ³² Nfuur Nyaan yaa cha unii nabr Uwumbər aah len pu na kan, u ga ηmaa chuu ubaa ki li kii n-yoonn mubaa. ³³ Uwumbər aa ban kifuuk, u ban suuna la.

³⁴ Bipiib li ηmin Yesu aanib aakuun ponn ni na. Baa kpa nsan ke bi len. Ni bi kina Yesu aanib aakuun məmək ponn ni la. Ni ηan bi li keei bichatiib aaməi. Uwumbər Aagban mu len kina la. ³⁵ Bi yaa ban bi bee tiwan kan, cha bi baa bichatiib linampal. Ba pu? upii yaa len Yesu aanib aakuun ni kan, ni kpa iniməon la.

³⁶ Uwumbər aabər puen nyan ni nimi le chee ee? Tibər ngbaan pii nimi baanja la aa? ³⁷ Tə, unii yaa dak ke u ye Uwumbər aabənabr kan, bee u yaa dak ke u kpa Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin kan, cha u bee ke maah ηmee pu tii nimi na, ni ye Tidindaan aah len pu na la. ³⁸ Unii yaa kaa gar maah ηmee pu na kan, ni mu taa gar u.

³⁹ Nnaabitiib, nima pu na,

cha ninimbil li man ke ni nabr Uwumbər aah len pu na, ki taa bui unii ubaa ke u taa len iliin yayan. ⁴⁰ Ni mu li ηani tiwan məmək, ni li dii nsan.

15

Yesu Kristo aah fikr nkun ni pu na

¹ Nnaabitiib, m ban m teer nimi maah nan tuk nimi tibənyaan ti na la. Ni nan gaa tibənyaan ngbaan, ki sil ti pu. ² Tibənyaan ngbaan mu pu le ni ηmar. Ni yaa joo maah tuk nimi ti na mbaməm, ki yaa kaa gaa ti ki kii fam kan, ni ηmar a.

³ Maah nan gaa tibənyaan ngbaan na, tima le m nan di tuk ni mu. Ti ye tibəkpaan ki jer tibər məmək. Tibənyaan ngbaan le ye ke Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu. Ni ηmee kina Uwumbər Aagban ni. ⁴ Le bi nan di u di sub. Iwiin itaa daal le Uwumbər fikr u nkun ni. Ni ηmee kina Uwumbər Aagban ni. ⁵ Waah fikr nkun ni na, le Piita kan u. Le waakpambalb kipiik ni bilee mu kan u. ⁶ Le waadidiliib bi jer ikui iηmu na mu nan kpaan kan u. Bi ponn ni pam beenin bi, le bibaa mu kpo. ⁷ Jems mu nan kan u, le bikpambalb məmək mu kan u.

⁸ Gbelngbeln yaan le m mu kan u. Min u bi ke baah ker ubo u lii na, m mu kan u. ⁹ Yesu aakpambalb məmək jer mi. Maa ηeer ke bi yin mi ke Yesu aakpambalb; ba pu? m nan ηa waanib falaa. ¹⁰ Le Uwumbər aah ter mi pu na, m bi ke maah bi pu dandana na. Waah ter mi pu na, waa ter mi yəli. M tun lituln ki jer Yesu aakpambalb məmək. Ni mu aa ye min le tun lituln ngbaan. Uwumbər aaterm mu bi m chee na le cha m tun. ¹¹ Nima pu na, min le yaa nan tuk nimi tibənyaan ngbaan, bee bima le yaa nan tuk nimi kan, ti məmək tuk nimi kina la, ni mu gaa ti ki kii kina.

Uwumbər aanib aah ga fikr nkun ni pu na

¹² Tɔ, taah nan tuk nimi ke Uwumbər fikr Kristo nkun ni na, ni ɲa kinye aan ni ponn ni bibaa ki len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni. ¹³ Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mək ke Uwumbər aa fikr Kristo nkun ni. ¹⁴ Uwumbər yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, taah tuk nimi tibɔnyaan ti na mu ye yɔli la. Ni mu gaa ti ki kii yɔli la; ¹⁵ ni mu mək ke ti mɔn nnyamɔn paan Uwumbər; ba pu? ti len ke u fikr Kristo nkun ni. Ni yaa ye mbamɔn ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mək ke Uwumbər aa fikr Yesu mu nkun ni. ¹⁶ Ba pu? Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mək ke Uwumbər aa fikr Kristo mu nkun ni. ¹⁷ Uwumbər yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, ni gaa u ki kii yɔli, ki beenin bi nimi aatunwanbir aapɔɔn ni. ¹⁸ Binib bi nan dii Yesu ki kpo na mu, ni mək ke bi mu bee yɔli. ¹⁹ Ti yaa kpa limakl Kristo pu dulnyaa wee ponn ni baanja kan, ti kpa kinimbaak ki jer binib məmək.

²⁰ Tɔ, ni ye mbamɔn la, Uwumbər sil fikr Kristo nkun ni. Uma le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na, le ki mək ke binib bimək kpo na mu ga nan fikr nkun ni. ²¹ Uja ubaa pu, le nkun bi. Uja ubaa mu pu, le binib bi kpo na mu ga fikr nkun ni. ²² Adam pu, le binib məmək kpu. Kristo pu, le binib məmək ga kan limɔfal. ²³ Kina le bi ga li paa tɔb pu. Kristo le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na. U yaa gir ni kan, binib bi ye uyaab na mu ga fikr nkun ni. ²⁴ Tiwan nimina məmək yaa ti ɲa kan, le tiwan məmək ga doo. N-yoonn ngbaan le u ga kuln waadim aabɔɲ məmək aapɔɔn, ki di nnaan na tii Ute Uwumbər, ²⁵ ki ga li joo tiwan məmək ki nan saa buyoonn Uwumbər di waadim məmək ɲa utaaɔtan ni na. ²⁶ Kookoo aadin u u ga bii u na le ye nkun. ²⁷ Uwumbər Aagbar le len ke u di tiwan məmək

di ɲa Kristo aataapɔtan ni ke ni kii waamɔb. Uwumbər Aagbar aah len ke u cha tiwan məmək kii Kristo aamɔb na, nima le aa mək ke Uwumbər ubaa mu ga kii waamɔb. ²⁸ Uwumbər yaa cha tiwan məmək kii Kristo aamɔb kan, le Kristo, u ye Uwumbər Aajapɔn na, u mu ga kii Uwumbər u nan cha tiwan məmək kii waamɔb na aamɔb. Nima kan, Uwumbər le ga li joo tiwan məmək pel pel.

²⁹ Tɔ, ni muin binib bibaa nnyun ni, ke bi sil binib bi kpo na aasisi-yaan la. Bibaa yaa bui ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ba pu ni muin binib nnyun ni baasisi-yaan? ³⁰ Binib yaa kaan fikr nkun ni kan, ba pu ti kani linimaln n-yoonn məmək? ³¹ Nnaabitiib, idaa məmək m chuun nkun ni la. M kpa kipupuk ni pu Tidindaan Yesu Kristo aasan ni, nima le cha m len kina. ³² Ipeel nan tak mi Efesus aatiɲ ni. M yaa po ye unibɔn u kaan fikr nkun ni kan, m kan tinyoor ni pu uu? Aayii. Binib bi kpo na yaa kaan fikr nkun ni kan, “Cha ti li ji ki li nyu; ba pu? ti ga fe kpo fen.” Tɔ, ni ye mbamɔn, binib bi kpo na ga sil fikr nkun ni.

³³ Ni taa cha unii ubaa ɲmann nimi man. “Ni yaa dii binib bi kaa ɲan na kan, nimi aabimbinyaan ga bii.” ³⁴ Finn ngeen pu man, ki tun lituln li ɲan na, ki taa ki tun titunwanbir. Ni ponn ni bibaa aa nyi Uwumbər. M len kina ke m jinn nimi inimɔn la.

Tiwan ti fikr nkun ni na aabər

³⁵ Le unii ubaa ga baa ke, “Binib bi kpo na ga ɲa kinye ki fikr nkun ni? Bi yaa fikr nkun ni kan, tiwon ngbaan aaboln ga li bi kinye?” ³⁶ Ujor; aa yaa di lijikaabuul bun kan, li yaa kaa kpo kan, laan punn. ³⁷ Lijikaabuul li aa di bun na aa bi ke li ga lu na aah ga li bi pu na. Ni po ye lijikaabuul la, nibaakan idi, nibaakan tijikaar taken. ³⁸ Le Uwumbər tii lijikaabuul ngbaan

tiwon, waah gee pu na. U tii lijikaabuul mɔmɔk aawon aabɔŋ aabɔŋ la.

³⁹ Tiwan mɔmɔk aawon aa kpaan. Binib aawon bi tibaa, tiwakor mu aawon bi tibaa, inyoon mu aawon bi tibaa, ijan mu aawon bi tibaa.

⁴⁰ Paacham aawan mu bi la, le ki cha kitin aawan. Paacham aawan kpa kinyaan, kitin aawan mu kpa kinyaan. Naanyaan mu aa kpaan.

⁴¹ Nwiin, ni uŋmal, ni ŋiŋmabil kpa kinyaan; ni mu aanyaan aa kpaan; ŋiŋmabil mɔmɔk aanyaan mu aa kpaan.

⁴² Binib yaa nan fikr nkun ni kan, ni ga nan li bi kina la. Tiwon ti bi di sub na, ni ye tiwan ni ga bur na la. Ni yaa fikr nkun ni kan, ni ga nan li ye tiwon ti kaan ŋmaa bur na la.

⁴³ Tiwon ti bi di sub na, aa ye lisil aawon. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li ye lisil aawon. Tiwon ti bi di sub na aa kpa mpɔɔn.

Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li kpa mpɔɔn. ⁴⁴ Tiwon ti bi di sub na, ti ye dulnyaa ni aawon la. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na ga nan ŋeer Uwumbɔr

Aafuur Nyaan aah ban pu na la. Dulnyaa wee ponn ni aawon aah bi na, tiwon ti ga ŋeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na mu bi la.

⁴⁵ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke Uwumbɔr nan naan njan aanii Adam, ki tii u limɔfal.* Kookoo yoo le ye Nfuur Nyaan mu tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uma le ye Kristo.

⁴⁶ Njan, ti kpa dulnyaa wee ni aawon. Lelee le ti ga kan tiwon ti ga ŋeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na paacham.

⁴⁷ Uwumbɔr nan di titan le naan njan aanii Adam. U nyan ni kitin la. Lelee aanii, u ye Kristo na, uma le nyan ni Uwumbɔr do.

⁴⁸ Binib bi ye kitin yaab na bi ke unii u Uwumbɔr nan di titan ki naan u na aah bi

pu na la. Binib bi ye Uwumbɔr do yaab na, bi mu bi le ke unii u nyan ni paacham na aah bi pu na. ⁴⁹ Ti naahn unii u Uwumbɔr nan di titan ki naan u na la. Kina le ti ga li naahn unii u nyan ni Uwumbɔr do na mu.

⁵⁰ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke tiwon ti ye tinann ni nsin na aan ŋmaa koo Uwumbɔr aanaan ni paacham. Ni ga bur na mu aan ŋmaa le ye ni kaan bur na.

⁵¹ Li pel man, m ga tuk nimi tibɔr ti bɔɔ na. Timi bibaa ga kpo, bibaa mu ga pii Kristo aah ga gir ni bundaln na. Le ti mɔmɔk aawon ga kpeln.

⁵² Kakaan yaa wii kookoo yaan kan, libuul ngbaan ni le ti ga kpeln. Naan pii linimbil aah ga kab pu na. Kakaan ga nan wii, le binib bi kpo na ga fikr nkun ni, kaan ki bur.

Le Uwumbɔr ga kpeln timi aawon. ⁵³ See tiwon ti ga bur na kpaln tiwon ti kaan ki bur na, tiwon ti ga kpo na mu kpaln ti kaan kpo na.

⁵⁴ Tiwon ti ga bur na yaa nan kpaln ti kaan bur na, aan tiwon ti ga kpo na yaa nan kpaln tiwon ti kaan ki kpo na kan, liyaadaal ngbaan le Uwumbɔr Aagban aah len pu na ga gbiin ke,

“Uwumbɔr nyan nkun, ki kuln mu.†

⁵⁵ Nkun aapɔɔn bi la chee?

Nkun aaween ki bi la chee?‡

⁵⁶ Titunwanbir le ye nkun aaween. Uwumbɔr aakaal le ye titunwanbir aapɔɔn. ⁵⁷ Le ti dooni Uwumbɔr; ba pu? Tidindaan Yesu Kristo pu le u tii timi bunyan.

⁵⁸ Nnaabigeehm, nima pu na, n-yoonn mɔmɔk ni li tun Tidindaan aatuln sakpen, ki taa cha nibaa lej nimi. Ni li bi li ni; ba pu? ni nyi ke ni yaa tun lituln tii Tidindaan kan, naa tun fam.

16

Ipiin i ni ga di tii Uwumbɔr aanib na

* 15:45 : Lik Mpiin 2.7. † 15:54 : Lik Aisaya 25.8. ‡ 15:55 : Lik Hosea 13.14.

¹ Tɔ, tibər ti bi ki joo cha ipiin i ni ga too ki tii Yesu aanib bi bi Judea aatin ni na, ni li ɲani maah tuk Yesu aanib Galasia aatin ponn ni ke bi li ɲani pu na. ² Likpaakool daal məmək, ni məmək aah kan tinyoor pu na, ni di ngem bil, ki li kii buyoonn m ga labr ni na. Nima kan, m yaa nan fuu ni kan, naan ki piin ki li too ɲimombil. ³ Ni lee ni ponn ni bibaa. M yaa nan fuu ni kan, m ga tii bi tigbann, ki tun bi, ke bi di naah too ipiin i na ki di buen ti tii Yesu aanib bi bi Jerusalem na. ⁴ Ni yaa ɲeer m mu buen nima chee kan, m mu ga dii bi.

Pɔɔl aalandak

⁵ M ban m bɔ dii Masedonia aatim ni. M yaa bɔ dii nima chee kan, m ga dii ni ni chee. ⁶ Nibaakan, m ga li bi ni chee ki yunn, nibaakan, kakab yoonn ga ti jer. Nima kan, ni ga ter mi m gor ki ki buen maah cha nin chee na. ⁷ M yaa nan fuu ni ni chee kan, maa ban m nan li bi ni chee iwiin siib. Tidindaan yaa kii kan, m ban ke m nan li bi ni chee ki yunn la.

⁸ Tɔ, m ga li bi Efesus aatin ni do ki ti saa Pentekost daal; ⁹ ba pu? m kpa nsan sakpen ke m tuk binib Yesu aabɔnyaan tee. Le maadim mu wiir.

¹⁰ Timoti yaa nan fuu ni ni chee kan, ni taa ɲaab ulan; ba pu? u mu tun Tidindaan aatuln ke maah tun pu na la. ¹¹ Nima pu na, ubaa taa lik u fam. Ni ter u man aan u gor ki ki chuun buen nibaa chee ni mpopiin, aan ki ki gir ni m chee; m nyi ubər ke u ni tinaabitiib ga fuu ni.

¹² Tina aabo Apolos ma kan, m gan u sakpen ke u dii tinaabitiib ki dan ni chee, le waa ban ke u dan dandana wee. U yaa kan nsan kan, u ga dan ni chee.

Kookoo aabər

¹³ Ni li nyi man, ki li dii Yesu mbaməm, ki taa di cha waasan. Ni li kpa lipobil man, ki li kpa mpɔɔn

mu Uwumbər tii nimi na. ¹⁴ Naah tun lituln limək na, ni li gee tɔb man.

¹⁵ Ni nyi Stefanas ni waachiln ni aanib aabər; ke bima li puen Akaya aatin aanib məmək ki dii Yesu aasan. N-yoonn məmək bi kpa liyabr ki ter Yesu aanib. ¹⁶ Nnaabitiib, m gan nimi, ni dii binib bimək bi kina na, ni binib bimək kpaan ti chee ki tun Uwumbər aatuln linimaln na aasan.

¹⁷ Stefanas, ni Fotunatus, ni Akaikus aah fuu ni na, le m kpa mpopiin. Naah kaa bi m chee na, le bi leɲ nimi aaleleɲ. ¹⁸ Baah fuu ni na, bi pɔək ntaakpab, ni ni mu aataakpab. Ni li pak binib bi bi kina na.

¹⁹ Uwumbər aanib bi bi Asia aatim ni na dooni nimi. Akuila ni upuu Prisila, ni Tidindaan Yesu aanib bi kuuni bido na mu dooni nimi mbaməm waayimbil pu. ²⁰ Tinaabitiib məmək dooni nimi.

Ni mu doon tɔb ke naabitiib aah gee tɔb pu na.

²¹ Min Pɔɔl le ɲmee maanmeen ki dooni nimi.

²² Unii yaa kaa gee Tidindaan kan, Uwumbər aabɔbir li bi u pu.

Tidindaan, dan.

²³ Tidindaan Yesu ɲa tinyoor ɲa ni pu.

²⁴ M gee ni məmək Yesu Kristo pu.

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii KORINT YAAB na

¹ Min Pɔɔl u ye Yesu aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti le ŋmee kigban̄ kee tii nimi Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatin̄ ni na, ni waanib bimɔk bi Griis aatim mɔmɔk ni na. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsu-udoon.

Pɔɔl di idoon tii Uwumbɔr

³ Cha ti pak Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. U ye Tite u san timi kinimbaak sakpen ki sɔŋ tisui na. ⁴ Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni u sɔŋni tisui, ke ti mu ga ŋmaa sɔŋ binib bi bi falaa mɔmɔk aabɔŋ ni na aasui. Ti mu ga sɔŋ bisui ke Uwumbɔr aah sɔŋ tisui pu na. ⁵ Kristo pu, le ti ji falaa sakpen. Kristo pu, le Uwumbɔr sɔŋ tisui sakpen. ⁶ Taah ji falaa pu na, ni pu le ti ji falaa, ke ti sɔŋ nisui ki ter nimi, ni ŋmar. Uwumbɔr yaa sɔŋ tisui kan, ni pu le u sɔŋ tisui, ke ti mu sɔŋ nisui, ke ni li kpa limɔr ki ji falaa ke ti mu aah ji falaa pu na. ⁷ Nima pu na, ti dak ke naan gir puwɔb. Ba pu? ti nyi ke ni yaa ji falaa ke taah ji falaa pu na kan, Uwumbɔr ga sɔŋ nisui, ke waah sɔŋ tisui pu na.

⁸ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee taah nan ji falaa pu Asia aatin̄ ni na. Falaa ngbaan nan muk timi ki ti chaar jer. Taa nan dak ke ti ga ki li bi. ⁹ Timi tibaa nan len ke ti ga kpo. Ni ŋa kina ke ti bee ke taan ŋmaa ter tibaa. Uwumbɔr u fikr binib nkun ni na baanja le ga ŋmaa ter timi. ¹⁰ U nyan timi ijawaan aakun ni, ki beenin nyani timi. Ti pak ke u ga ki nyan timi. ¹¹ Ni mu aah mee Uwumbɔr tii timi pu na, ni ter timi la. Binib aah mee

Uwumbɔr tii timi ki wiir pu na, le u ga ŋa tinyoor ŋa ti pu. Nima le binib pam ga doon Uwumbɔr tii timi.

Pɔɔl aalandak aah kpeln pu na

¹² Ti kpa kipupuk; ba pu? ti nyi tisui ni ke ti bi chain. Timi aabimbin bi mbamɔm Uwumbɔr aah ban pu na. Binib aalan le aa cha ti bi mbamɔm, Uwumbɔr aaterm pu, le cha ti bi mbamɔm joo cha dulnyaa wee ni aanib wɔb, ki moo bi mbamɔm joo cha niwɔb. ¹³ Ti yaa ŋmee kigban̄ tii nimi kan, ti ŋmee tibɔr ti gbii na baanja la. Ni ga ŋmaa karn ti, ki bee ti mɔmɔk aatataa. M kpa limakl ke ni ga bee ti mɔmɔk doo. ¹⁴ Dandana ni bee timi aabimbin ngem aah bi pu na. M kpa limakl ke bundaln Tidindaan Yesu ga gir ni na, ni ga sil bee ke ni ga li ŋmaa kpa kipupuk ti pu, ke ti mu aah ga li kpa kipupuk ni pu pu na.

¹⁵⁻¹⁶ Maah nyi kina na, le m nan ban ke m puen mann nimi. Maah nan cha Masedonia aatin̄ ni na, m nan ban ke m dii ni ki nan mann nimi, le ki nin buen nima; m yaa ti ki gir ni kan, m ki dii ni ki nan mann nimi, ki ter nimi nfum mulee, aan ni mu ter mi m buen Judea aatin̄ ni. ¹⁷ Maah nan len ke m ga dan na, maa len fam la; maah dak ke m ga ŋa pu na, ni ye ke m dii binib aalan la aa? Ni dak ke m ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na la aa? ¹⁸ Uwumbɔr aah ye mbamɔndaan na, ti mu aa kpelni timi aalandak yɔl yɔl. ¹⁹ M ni Silfanus ni Timoti nan tuk nimi Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔr. Uma le aa ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na. U ŋani waah len pu na n-yoonn mɔmɔk. ²⁰ U pu, le Uwumbɔr gbiin waah puu tipuur ti wiir na mɔmɔk. Nima pu na, u pu le ti bui ke, “Amii,” le ki nyuŋ Uwumbɔr. ²¹ Uwumbɔr le ter ti ni nimi ke ti dii Kristo mbamɔm, ki lee timi ke ti tun waatuln. ²² U daan timi ke uma le yeh timi, ki di Waafuur Nyaan ŋa tisui ni, ke

u mək timi waah ga tii timi pu na n-yoonn mu choo na.

²³ M puu Uwumbər ke m len mbamən la; maa nan ban ke m kae nimi, nima le cha m nan len ke maan dan ni chee Korint aatiŋ ni n-yoonn ngbaan. ²⁴ Taa joo nimi mpəən; naah gaa Yesu ki kii mbaməm na, le ti ban ti ter nimi ni li kpa mpopiin. Timi aatuln le na.

2

¹ M nan di ŋa nsui ni, ke maan ki dan ni chee ki nan tii nimi mpombiin. ² Ba pu? nimi le ye binib bi tii mi mpopiin na. M yaa bii nsui kan, naan ki ŋmaa tii mi mpopiin. ³ Nima le cha m nan ŋmee kigbaŋ ngbaan tii ni nimi. Maa ban m dan ki nan li kpa mpombiin ni pu. Ni ye binib bi ba ga ŋmaa ŋa mi mpopiin na la. M nyi nimi aabimbin, ke m yaa kpa mpopiin kan, ni mu ga li kpa mpopiin. ⁴ Maah nan ŋmee kigbaŋ ngbaan m tii nimi na, nsui nan bii sakpen. M nan wii pam. Maa nan ŋmee kigbaŋ ngbaan ke m tii nimi mpombiin, m nan ban ke ni bee maah gee nimi sakpen pu na la.

Di cha pinn unii u tun si taani na

⁵ Ni ponn ni ubaa yaa tun titunwanbir ki bii nsui kan, naa ye nsui baanja le u bii, ni məmək aasui le u bii. M mu aa ban ke m len tibər ngbaan ki ti chaar jer. ⁶ Ni ponn ni pam aah kii ki daa utafal pu na, nima le ŋeer. ⁷ Dandana ni ŋan ke ni di cha pinn u, ki sərj usui, u taa li kpa mpombiin ki ti chaar jer. ⁸ Nima pu na, m gaŋ nimi, ni cha u sil bee naah gee u pu na. ⁹ M nan ban m bee nimi aabimbin aah bi pu na, ke ni ga kii maaməb məmək aan naan kii. Nima le cha m nan ŋmee kigbaŋ ngbaan tii nimi. ¹⁰ Ni yaa di cha pinn unii kan, m mu ga di cha pinn u. Maah di cha pinn u pu na, ni pu le m di cha pinn u, ki si Kristo aasisiiaan. ¹¹ M di cha pinn u, ke

kinimbəŋ taa nyanj timi; ba pu? ti nyi kaah ban ki bii timi pu na.

Ilandak aah nan joo Pəəl pu na

¹² M nan buen Troas aatiŋ ni, m ti moon Kristo aabənyaan. Maah fuu ni na, le Tidindaan tii mi nsan ke m tun waatuln ngbaan. ¹³ Le maah kaa kan nna aabo Taitus nima chee na, maa ŋmaa fuur lii nsui ni. Nima le m chəi nima chee aanib, le ki siir buen Masedonia aatiŋ ni.

Yesu Kristo pu le ti nyanj ni

¹⁴ Tə, cha ti doon Uwumbər mbaməm. N-yoonn məmək u cha ti nyanj ni kinimbəŋ, Kristo aapəən pu, ki cha ti buen ni kookoo, ki tuk binib waabər ke bi bee u. Waabər mə ke tulalee aah nu mə pu na. ¹⁵⁻¹⁶ Ti mu bi Uwumbər chee ke tulalee aayon mu nu mə na la; ba pu? Kristo bi tisui ni. Binib bi ŋmar na ŋun waah nu mə pu na, ki kan liməfal; ba pu? bi gaa u ki kii. Binib bi kaa ŋmar na mu ŋun ki kan nkun; ba pu? baa gaa u ki kii. Ubaa ga ŋmaa tun Uwumbər aatuln ubaa pu uu? Aayii. ¹⁷ Ti mu aa mooni Uwumbər aabər ŋimombil pu ke binib pam aah ŋani pu na. Uwumbər le tun timi ke ti moon waabər. Nima pu le ti ye binib bi len mbamən na, ki mooni Uwumbər aabər unimbil ni, Kristo aapəən pu.

3

Ti ye tipuupəln aatutum la

¹ Ni dak ke ti piin ke ti ki nyunj tibaa aa? Taa bi ke binib bibaa aah bi pu na, ki ban ke binib ŋmee kigbaŋ ki pak timi na, ti tii nimi. Ti ban ke ni ŋmee kigbaŋ ki pak timi ii? Aayii. ² Nimi nibaa le ye kigbaŋ ki pak timi na ki ŋmee tisui ni. Ba pu? binib yaa lik nimi aabimbin aah bi pu na kan, bi ga bee ke ti mək nimi nsanyaan la. ³ Bi ga bee ke ni ye kigbaŋ ki nyan ni Kristo ni na, le u cha ti ŋmee ki. Taa nan di ngbaŋmeemoon le ŋmee ki. Uwumbər u ye liməfadaan na Aafuur Nyaan

le ηmee ki. Nηmeen ngbaan aa ηmee ηitakpal pu,* ni ηmee binib aasui ni la.

⁴ Kristo pu, le ti kpa limakl kina, Uwumbør aanimbiin ni, nima le cha ti len kina. ⁵ Taa len ke ti ga ηmaa ηa nibaa tibaa aapɔɔn pu. Timi aapɔɔn nyan ni Uwumbør chee la. ⁶ Uma le tii timi mpɔɔn ke ti tuk binib waah puu tipuupɔln ti na. Taa tuk bi ke bi yaa kaa kii Moses aakaal mɔmɔk kan, bi ga kpo. Ti tuk bi ke Uwumbør Aafuur Nyaan le ga tii bi limɔfal. Ba pu? Moses aakaal mɔk timi ke ti ηeer nkun, Uwumbør Aafuur Nyaan le tii timi limɔfal.

⁷ Moses aakaal nan ηmee ηitakpapapan pu, ki nan fuu ni ni mpɔɔn aafuun la. Uwumbør aah nan cha Moses tii Israel yaab nkaal mu bi door na, Moses aanimbiil wɔb nan wiin chain, le binib aanimbiil aa ηmaa lik u. Tɔ, nkaal mu mɔk timi ke ti ηeer nkun na aah nan joo ni nwiihn kina na, ⁸ Uwumbør yaa tii timi Waafuur Nyaan kan, Nfuur Nyaan ngbaan ga li joo ni nwiihn ki ti jer kina. ⁹ Waah nan tii binib nkaal mu mɔk bi ke baabør bii na, bi nan kan nwiihn mu deer binimbiil na, le waah tii timi tibɔnyaan ti mɔk timi ke timi aabør ηan u chee na, tibɔnyaan ngbaan ga tii timi nwiihn ki ti jer kina. ¹⁰ Moses aakaal mu nan joo ni nwiihn na aa ki kpa nwiihn; ba pu? tibɔnyaan ngbaan aawiihn jer nwiihn ngbaan la. ¹¹ Moses aakaal mu jer na yaa nan kpa nwiihn kan, tibɔnyaan ti ga li bi n-yoonn mɔmɔk na le kpa nwiihn ki ti jer kina.

¹² Taah kpa limakl tibɔnyaan tee pu na, nima le ti kpa lipobil ki len. ¹³ Taa bi ke Moses na. U nan di likekeln biin unimbiil wɔb, ke Israel yaab taa kan nkaal mu nan bi door na aah nan cha unimbiil wɔb wiin

chain pu na. ¹⁴ Bitafal nan pɔɔ. Bi yaa karn Uwumbør aagbakpok kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. Ba pu? unii aan ηmaa bee naatataa see u gaa Kristo ki kii. ¹⁵ Bi yaa karn Moses aakaal kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. ¹⁶ Unii yaa fenn ki dii Tidindaan kan, u ga bee naatataa. ¹⁷ Tidindaan ni Nfuur Nyaan ye Unibaan la. Nfuur Nyaan aah bi nin chee na, lifuur bi nima. ¹⁸ Ti mɔmɔk waa Tidindaan aah wiin chain pu na. Nibaa aa bi ki dok timi ke ti taa li waa u. Tidindaan u ye Nfuur Nyaan na le cha ti bi kpelni, ki nanηni u, ki moo wolni n-yoonn mɔmɔk, ke waah wiin chain pu na.

4

Tibɔnyaan ti kpa mpɔɔn na bi timi bi kaa kpa mpɔɔn na aanaal ni la

¹Tɔ, Uwumbør aanimbaasaln pu, le u tii timi waatuln ke ti tun. Nima le timi aataakpab aa yɔl. ² Ti yii inimɔɔn aatuln, ni mbɔmbɔɔn aat-uln, kaa ηmanni binib, kaa kpelni Uwumbør aabør. Ti bi Uwumbør aanimbiil ni la. Nima le cha ti tuk binib waabør mbamɔm, aan bi mɔmɔk bee ke ti len mbamɔn. ³ Binib bi kaa ηmar na baanja le aa bee tibɔnyaan tee aataataa. ⁴ Kinimbɔη ki joo dulnyaa aanib na le jɔb binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aanimbiil, ke tibɔnyaan tee taa woln binimbiil. Tibɔnyaan tee tuk timi Kristo aah ηan sakpen pu na. U ye Uwumbør aanaη la. ⁵ Taa mooni timi tibaa aabør. Ti mooni Yesu Kristo aabør la, ke uma le ye binib mɔmɔk Aadindaan. U pu le ti ye nimi aatum. ⁶ Uwumbør u nan len ke “Cha nwiihn woln mbɔmbɔɔn ni” na,* uma le woln tinimbiil, ke ti bee waah ηan sakpen pu na. Yesu Kristo aabimbin aah bi pu na le mɔk timi Uwumbør aah ηan sakpen pu na.

* 3:3 : Moses aakaal nan ηmee ηitakpal pu la. Lik Nnyam 24.12. * 4:6 : Lik Mpiin 1.3.

7 Timi bi kaa kpa mpɔɔn na, Uwumbɔr di tibɔnyaan ti kpa mpɔɔn sakpen na ɲa tinjal ni, aan binib bee ke tibɔnyaan ngbaan aapɔɔn nyan Uwumbɔr chee, naa ye ti chee. 8 Limukl aabɔɲ le pii timi, ki mu aa nyanj timi. N-yoonn mbaa le timi aalan ɲmal, le ti tee kpa limakl. 9 Binib ɲani timi falaa, le Uwumbɔr aa di cha timi. Bi lii timi kitinj, ki mu aa ku timi.

10 N-yoonn mɔmɔk binib dii timi ke bi ti ku timi, ke baah nan dii Yesu bi ti ku u pu na. Baah kaa ku timi na, nima le mɔk ke Yesu aamɔfal aapɔɔn bi ti ni. 11 Yesu pu, le binib ban bi ku timi n-yoonn mɔmɔk. Baah kaa ku timi na, nima le mɔk ke Yesu aamɔfal aapɔɔn bi timi bi ga kpo na ni. 12 Nkun dii timi la, le ni kan limɔfal.

13 Tɔ, unii u nan ɲmee Uwumbɔr aalahn aagbanj na ɲmee ke u gaa Uwumbɔr ki kii, le ki len.

Uwumbɔr Aafuur Nyaan le cha ti mu gaa u ki kii kina, le ki len.† 14 Ti bee ke Uwumbɔr u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni na, ga fikr timi bi mu kpaan Yesu chee na nkun ni, ki ga li joo timi ni nimi ki di buen ubaa chee. 15 Ni pu, le ti ji falaa ngbaan mɔmɔk. Binib bi gaa Uwumbɔr na yaa kpaɛ kan, binib bi ga li dooni Uwumbɔr na mu ga li wiir, ki ga nyuj u.

N-yoonn mu choo na aabɔr

16 Nima le cha tiwon aa yɔl. Tiwon timina bi diɲni iwiin mɔmɔk la. Timi aawiin aapɔɔn kpaɛ iwiin mɔmɔk la. 17 Dandana aafalaa aan yunn, kaa wiir. Falaa ngbaan pu, le ti ga kan mpopiin ki ti nyan, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. 18 Titafal aa bi tiwan ni ti waa ni na ni, titafal bi taah kaa waa tiwan ni na le ni. Taah waa tiwan ni na aan li bi n-yoonn mɔmɔk. Taah kaa waa tiwan ni na, nima le ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

5

1 Tɔ, ti nyi ke tiwon timina yaa kpo kan, tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na bi paacham. Uwumbɔr le toor tiwon ngbaan ki tii timi. 2 Taah bi dulnyaa wee ni na, le ti ji falaa, ki du. Tinimbil man ke ti kan timi aawon ti bi paacham na. 3 Ti yaa kan tiwon ngbaan kan, timi aawiin aan chuun mu ɲmeen. 4 Ni ye mbamɔn, timi bi bi dulnyaa wee ni na, falaa muk timi, le ti du. Naa ye ke ti ban ke timi aawiin li chuun muɲmeen. Ti ban ke ti kan tiwon ti bi paacham na. Ti ban ke ti di tiwon ti ga kpo na lii, ki kan tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. 5 Uwumbɔr le toor tiwon ngbaan tii timi, ki tii timi Waafuur Nyaan ke u mɔk timi ke u ga tii timi waah nan puu tipuur ti na.

6 Nima le cha ti kpa lipobil n-yoonn mɔmɔk. Ti nyi ke taah laa bi dulnyaa wee ni buyoonn na, taa bi Tidindaan do paacham. 7 Ti dii gaakii aasan,* taa dii tiwan ni tinimbil waa ni na. 8 Le ti kpa lipobil. Ti yaa di tiwon timina lii, ki kun Tidindaan do paacham kan, ni ga li mɔ timi. 9 Ti yaa bi kitinj do, bee ti yaa bi paacham kan, ti ban ke ti piir usui la. 10 Ba pu? ti mɔmɔk ga nan sil Kristo aanimbiin ni, aan u lik timi aabimbin aah bi pu na, ki bee ke ti tun ni ɲan na, bee ni kaa ɲan na dulnyaa wee ni, ki ga tii ti mɔmɔk taah tun pu na aapal.

Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbɔr kpaan

11 Nima le cha ti san Tidindaan, ki sur binib ke bi li dii u. Uwumbɔr nyi timi aabimbin aah bi pu na. M dak ke ni mu nyi timi aabimbin. 12 Naa ye ke ti bi pak tibaa la. Ti ban ke ti tii nimi ɲitaa ɲi pu ni ga li kpa kipupuk ti pu na, aan ni bee naah ga kii pu ki len tii binib bi lik biken paacham, ki kpa kipupuk bi

† 4:13 : Lik Ilahn 116.10. * 5:7 : Naatataa le ye ke: Ti ɲa naadii ke u bi, le ki dii waasan.

pu, kaa lik bisui ni na. ¹³ Bi yaa len ke ti waar kan, Uwumbør pu le ti bi kina. Ti yaa kpa laasaab kan, ni pu le ti kpa, ke ti ter nimi. ¹⁴ Kristo aah gee timi pu na le junni tiwon ni, ki cha ti bi kina. Ti nyi ke unibaan nan sil binib mòmæk aasisiiaan ki gaa baakun ki kpo, nima le bi mòmæk kpo. ¹⁵ U nan kpo binib mòmæk pu, ke binib bi laa bi na taa ki ηani baageehn, bi li ηani waageehn; ba pu? u nan kpo bi pu ki fikr nkun ni.

¹⁶ Taan ki lik unii ubaa paacham ke dulnyaa ni aanib aah lik pu na. N-yoonn mubaa ti nan lik Kristo kina la. Ti mu aa ki lik u kina. ¹⁷ Nima pu na, unii umæk kpaan Kristo chee na, u ye unipəən la. Udaan aabimbikpok jer a, ki kpeln mbimbipəən. ¹⁸ Mbimbipəən ngbaan nyan ni Uwumbør chee la. Kristo pu, le Uwumbør di timi kpaan ubaa chee, ke ti taa ki li ye waadim, ki tii timi lituln ke ti kpaan binib u chee. ¹⁹ Maah len pu na le ye ke Kristo aah nan kpo na, nima le tii Uwumbør nsan ke u di dulnyaa ni aanib kpaan ubaa chee, ki di cha baatunwanbir pinn bi. U di tichandaan aaliin imina ηa tinjaal ni, ke ti tuk binib.

²⁰ Ti sil Kristo aasisiiaan, le ki gaηni nimi. Ni bi ke Uwumbør ubaa le aah gaηni nimi na. Ti gaηni nimi ki tii Kristo, ke ni gir ni Uwumbør chee man. ²¹ Kristo aη nan tun titunwanbir tibaa. Timi aatunwanbir pu, le Uwumbør nan daa utafal. Timi bimæk kpaan Kristo chee na, Uwumbør len ke timi aabør ηan.

6

¹ Timi bi kpaan Uwumbør chee ki tun waatuln na le gaηni nimi, ni taa gaa Uwumbør aaterm yəli. ² Uma Uwumbør le len ke,

“Naah ηeer pu na, le m pel saameen.

Bundaln ni ηeer ke m gaa si lii na, le m ter si.”

Li pel man, din le ni ηeer. Din le ye n-yoonn mu u ga gaa si lii na.*

³ Taa ηani tiwan ni ga len unii ubaa Uwumbør aasan ni na, aan ubaa taa len ke timi aatuln kpa taani. ⁴ Timi aabimbin aah bi pu na, nima le mæk binib ke ti ye Uwumbør aatutum. Kinye pu? ti kan falaa, ni limukl, ni tibør, ki ji limør, ni mòmæk ponn ni. ⁵ Binib lue timi ηinaalab, ki laη timi tiyondir ponn ni, ki ηma tijar ti pu. Ti tun lituln linimaln, kaa geeni kinyeek, ki lann tijikaar. ⁶ Timi aabimbin bi chain la. Ti bee Uwumbør aabør, ki kpa limør, ni tibulchinn, ki gbii Uwumbør Aafuur Nyaan, ki gee binib mbaməm, ⁷ ki tuk bi Uwumbør aabør ti ye mbamən na. Ti kpa Uwumbør aapəən. U len ke timi aabør ηan, nima le ye tijawan ti bi tinjantii ni tinjangan ni na. ⁸ Binib bibaa nyuηni timi, bibaa mu seei timi. Bibaa bii timi, bibaa mu pak timi. Bibaa len ke ti ηmanni binib la. Le ti tee len ibamən. ⁹ Taa kpa liyimbil binib chee. Ti kpa liyimbil Uwumbør chee la. Nkun dii timi, le ti beenin bi. Uwumbør cha falaa pii timi, ki mu aa cha u ku timi.

¹⁰ Tisui bii la. Yesu pu, le ti kpa mpopiin n-yoonn mòmæk. Ti ye bigiim la, le ki ηa binib pam bi-wankpadam Uwumbør chee. Taa kpa dulnyaa wee ni aawan nibaa, ti kpa paacham aawan mòmæk. Nimina mòmæk le mæk ke ti sil ye Uwumbør aatutum.

¹¹ Nimi Korint aatiη aanib, ti tuk nimi tiponn ni aabør mòmæk. Ti gee nimi sakpen. ¹² Naa ye ke timi le aa gee nimi. Ni ye ke nimi le aa gee timi. ¹³ M len nimi ke uja aah ga len waabim pu na. Ni li gee mi man, ke maah gee nimi pu na.

Ni taa dii binib bi kaa dii Yesu Kristo na aasan

* 6:2 : Lik Aisaya 49.8.

14 Ni taa kpaan binib bi kaa gaa Yesu ki kii na chee man. Binib bi njan na, ni binib bi kaa njan na ga nmaa kpaan tɔb chee ee? Nwiihn ni mbɔmbɔɔn ga li nmaa kpaan bi ii? 15 Kristo ni kinimbɔɔn ga li nmaa kpaan kimɔbaan aa? Unii u dii Yesu aasan na, ni unii u kaa dii na aabimbin kpaan aa? 16 Uwumbɔr aadiik ni njiwaa kpaan aa? Naa kpaan. Timi le ye Uwumbɔr u ye limɔfadaan na aadiik. Uma ubaa le nan len ke,

“M ga li bi maanib aasui ni, ki chuun bikaasisik ni.
M ga li ye Baawumbɔr, bi mu ga li ye maanib.”†

17 Nima le cha Uwumbɔr ki bui ke,
“Nya binib bi kaa dii mi na ponn ni man, ki li bi nibaa,
ki di cha titunwanbir, le m ga gaa nimi.‡

18 M ga li ye Nite;
ni mu ga li ye njarɔtiib ni mbisatiib.§
Min Uwumbɔr u kpa mpɔɔn mɔmɔk na, le len kina.”

7

1 Maanigeekaab, Uwumbɔr aah puu tipuur tee ki tii timi na, cha ti di cha lituln li kaa njan na mɔmɔk, ni ilandak i kaa njan na mɔmɔk, ki li san u, ki li ye binib bi bi chain ki doo na.

Pɔɔl aapopiin

2 Ni li gee timi man. Taa njan ubaa bakaa, ki mu aa bii ubaa, ki mu aa ji unii ubaa aawan. 3 Maa len kina ke m galn nimi. Maah tuk nimi pu na, ti gee nimi la. Ti yaa kpo, bee ti yaa bi kan, ti po gee nimi la. 4 M kpa lipobil sakpen le ki len nimi. M kpa kipupuk sakpen ni pu. Nsui sɔɔn mbamɔm la. Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni, m kpa mpopiin ni pu ki ti nyan.

5 Tɔ, taah nan fuu Masedonia aatinj ni na, taa njan fuu. Ti

nan kan limukl, nji pepel mɔmɔk ni. Binib nan kpaak timi kinikpakpak. Nimi aabɔr mu pu le ilandak nan joo timi. 6 Uwumbɔr u sɔɔni binib bi kpa mpombiin na aasui na, uma le cha Taitus fuu ni ti chee ki nan sɔɔn tisui. Waah fuu ni na, nima le cha tisui sɔɔn. 7 Naa ye nima baanja le sɔɔn tisui. U tuk timi nimi aabimbin aah njan pu na. Nima le cha tisui sɔɔn. U tuk timi ke ninimbil man ke ni ki kan mi, ke ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ke ninimbil man ke ni kii maamɔb. Nima le cha m moo kpa mpopiin.

8 Maah nan nimee kigbanj tii nimi na, kigbanj ngbaan nan bii nisui ni yunn pɔkaa. Nisui aah nan bii na, le ni gar mi. Dandana, naa ki gar mi. 9 M kpa mpopiin la. Naa ye ke nisui aah bii na le cha m kpa mpopiin. Nimi aapombiin le cha ni kpeln nimi aabimbin, nima le cha m kpa mpopiin. Uwumbɔr nan cha ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu. Nima le kigbanj ki nan bii nisui na nan njan nimi tinyoor. 10 Ba pu? Uwumbɔr yaa cha unii kpa mpombiin waatunwanbir pu kan, nima le ga cha u kpeln waabimbin ki nmar. Naan ki gar u. Tɔ, dulnyaa wee ni aapombiin joo ni nkun la. 11 Uwumbɔr aah cha ni kpa mpombiin pu na, ni kan naah njan nimi tinyoor pu na. Nitafal bi waabɔr ni. Ni gee linjuul titunwanbir pu, ki ban ni nyan nibaa tibɔr ngbaan ni, ki san Uwumbɔr ijawaan, ki ban ni ki kan mi, ki ban ni njan Uwumbɔr aageehn, ki ban ni daa unii u tun titunwanbir na aatafal. Naah njan kina na, ni mɔk ke naa kpa taani ubaa tibɔr ngbaan ponn ni.

12 Maah nan nimee kigbanj ngbaan tii nimi na, naa ye unii u tun titunwanbir na pu le m nan nimee ki, kaa ye bakaa aah kan u na pu le m nimee ki. M nan ban ke Uwumbɔr mɔk nimi naah gee timi mbamɔm

† 6:16 : Lik Liifai Yaab 26.12; Jeremia 32.38; Esekiel 37.27. ‡ 6:17 : Lik Aisaya 52.11. § 6:18 : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibɔr Aabɔr 17.13.

pu na. Nima le cha m ηmee ki, ¹³ le tisui sɔŋ ni pu.

Taitus aah nan bi ni chee na, le usui sɔŋ nimi aabimbinyaan pu, le ni ηa u mpopiin. Nima le cha ti mu kpa mpopiin sakpen. ¹⁴ M nan pak nimi u chee, le naa jinn mi inimɔɔn. Taah tuk nimi tibɔr ti na mɔmɔk, ti len mbamɔn la. Kina le taah nan pak nimi Taitus chee pu na, ti len mbamɔn. ¹⁵ U teer naah nan gaa u pu na, ki teer naah san u, ki pak waah len pu na, ki kii waamɔb. Nima le cha u moo gee nimi. ¹⁶ M bee ke ni ga li beenin ηani tiwan mɔmɔk mbamɔm. Nima le m kpa mpopiin ni pu.

8

Naah ga tii Uwumbɔr ipiin pu na

¹ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee Uwumbɔr aah ηa tinyoor ηa Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni pu na. ² Bi nan kan falaa, ni ntɔŋ, ni igiin sakpen a. Le bi mu nan kpa mpopiin ki ti nyan. Baagiin ponn ni, le bi nan kpa tibulchinn, ki tii Uwumbɔr ipiin sakpen. ³ M ga ηmaa ji seeraa ki tii bi, ke baah kpa tiwan ni na, bi tii u, ki jer kina. Baageehn pu, le bi tii, ⁴ ki ganj timi ke ti gaa ipiin ngbaan, aan ki di tii Yesu aanib bi lann na. Ni mɔ bi ke bi ter bi la. ⁵ Bi tii ki jer taah nan dak pu na. Njan, le bi di bibaa tii Tidindaan, le ki nin di bibaa tii ti mu, Uwumbɔr aageehn pu. ⁶ Nima pu na, Taitus aah nan cha ni piin ki bi too ηimombil ke ni tii Uwumbɔr na, le ti bui u ke u pɔɔn ubaa ki cha ni too ηimombil ngbaan ki doo. ⁷ Ni ηa Yesu naadii, le ki bee waabɔr, ki ga ηmaa tuk biken. Ninimbil man waatuhn pu. Le ni gee timi. Naah ηani tiwan nimina mɔmɔk ki ti chaar jer na, ni li nyi ki tii ipiin mu ki ti jer kina.

⁸ Maah len pu na, naa ye ke m muk nimi ke ni tii. M tuk nimi ke Yesu aanib biken aanimbil man ke

bi tii u ipiin, ke m bee ni mu aah gee u pu na. ⁹ Ni nyi Tidindaan Yesu Kristo aah kpa tibulchinn pu na. U nan ye uwankpadaan la. Nimi pu le u ηa ugiin. Waah ηa ugiin na, nima le cha ni mu ηa biwankpadam.

¹⁰ Cha m tuk nimi maalandak. Naah nan piin ki bi too ηimombil ηi giina na, ni ηan ke ni too ηi ki doo libiln lee. Ni nan puen biken ki ban ke ni tii Uwumbɔr ipiin, ki nan puen piin ki bi too ipiin ngbaan. Pɔɔn nibaa man ki too i doo. Ninimbil nan man ke ni piin ki too ipiin ngbaan. ¹¹ Cha ninimbil li man ke ni tii naah ga ηmaa tii pu na, aan ki too ipiin ngbaan doo. ¹² Unii yaa gee ke u tii Uwumbɔr ipiin ki yaa tii u waah kpa pu na kan, Uwumbɔr ga gaa la. Uwumbɔr aa ban ke unii tii ki jer waah kpa pu na.

¹³ Maa ban ke m ηa nimi falaa ke m ter biken. M ban ke ni mɔmɔk ηan la. ¹⁴ Maah len pu na le ye ke naah kpa sakpen pu dandana na, ni ηan ke ni ter binib bi kaa kpa na. Ni mu yaa nan lann daalbaadaal kan, bi yaa nan kpa sakpen kan, bi mu ga ter nimi. Kina le ni mɔmɔk ga ηan. ¹⁵ Ni ηmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke,

“Unii u nan kan sakpen na aa nan ji ki gur.

Unii u mu nan kan siib na aa nan lann.”*

Taitus ni unjeen aatɔtiib

¹⁶ Tɔ, m doon Uwumbɔr u cha Taitus ban u ter nimi na ke ti mu aah ban ti ter nimi pu na. ¹⁷ Ti bui u ke u pɔɔn ubaa ki dan ni chee, le u kii. Unimbil man ke u dan, waageehn pu le u ga dan. ¹⁸ Le ti ga cha tina aabo ubaa mu dii u dan ni chee. Tina aabo ngbaan aah mooni Yesu aabɔnyaan pu na le cha Yesu aanib mɔmɔk pak u sakpen. ¹⁹ Bi mu nyan u ke u dii timi ke ti buen ti ter Uwumbɔr aanib bi ye bigiim

* 8:15 : Lik Nnyam 16.18.

na. Nima le ga nyuŋ Tidindaan, ki mæk bi ke ti ban ti ter tób la.

²⁰ Ti ga li joo ŋimobil sakpen ke ti tii bi. Taa ban ke unii ubaa bii timi ke ti gur tibaa ngem. ²¹ Tidindaan nyi ke ti ŋani mbaməm la. Ti ban ke binib mu bee ke ti ŋani mbaməm.

²² Nima le ti ga tun tina aabo uken u mu dii Taitus mam ki dan ni chee. N-yoonn məmæk ti nan lik tina aabo ngbaan aabimbin aah bi pu na, ki kan ke unibil man Uwumbər aatuln pu. U pak nimi ke ni ga ŋa maah ban pu na, nima le cha u moo ban ke u dan ni chee. ²³ Binib yaa baa nimi Taitus aabər kan, ni tuk bi ke u ye maatutuŋeer u ter mi m tuk nimi Yesu aabənyaan na la. Ubaa yaa baa nimi tinaabitiib bi dii Taitus na aabər kan, ni tuk u ke bi ye Yesu aanib aatutum la. Baabimbinyaan pu, le binib nyuŋni Kristo. ²⁴ Ni li mæk bi ni Yesu aanib məmæk naah gee Uwumbər aanib pu na, ki ter bi, ke taah nan pak nimi pu na.

9

Naah ga ter Yesu Kristo aadiliib biken pu na

¹ Maa ki ban m ŋmee kigban ki tuk nimi naah ga ter Yesu aanib bi bi Jerusalem ni pu na. ² M nyi ke ni ban ni ter bi. M nan pak nimi Masedonia aanib chee, ki bui bi ke nimi bi bi Griis aatiŋ ni na nan ban ni ter Yesu aanib giina. Nin-ibil aah man ke ni ter Uwumbər aanib pu na, nima le cha bi ponn ni pam mu ban bi ter bi. ³ Le m ban m cha tinaabitiib bimina buen ni chee, aan bi ti kan ke taah nan pak nimi pu na, ti gbii la. Ni ga li bi ke maah nan len pu na, ki gor ke ni too ŋimobil ngbaan. ⁴ Ni yaa kaa ye kina kan, Masedonia aatiŋ aanib bibaa yaa dii mi ki fuu ni ni chee, ki kan ke naa kee gor kan, ni ga jinn mi iniməon, naa ye mi baanja aaniməon, ti məmæk

aaniməon. Ba pu? ti nan pak nimi bi chee. ⁵ Nima le m dak ke ni ŋan m gan tinaabitiib bimina ke bi loln m pu nsaan ki buen ni chee, ki ter nimi ni too ŋimobil ngbaan, naah nan puu tipuur ti na. M yaa fuu ni kan, m ga nan mui ni too ŋi ki doo. Nima le ga mæk ke ni too ŋi, nimi aageehn pu, naa ye ke bi nan muk nimi le ni too ŋi.

⁶ M tuk nimi la, unii u bun tijikaar siib na ga nan chee siib la. Unii u mu bun tijikaar sakpen na ga nan chee sakpen la. ⁷ Unii məmæk aah di pu ŋa usui ni ke u ga tii ni na, cha u tii kina. U taa tii ni mpombiin, ki taa tii limukl aatiin. Ba pu? Uwumbər gee unii u tii ni mpopiin na la. ⁸ Uwumbər ga ŋmaa ŋa tinoor məmæk ŋa ni pu, aan ni taa lann nibaa. Ni ga li kpa ki gur, ki ga ŋmaa tii binib bimæk lann na. ⁹ Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, “Ubulchindaan tii bigiim sakpen, waanann aa kpa ndoon.”*

¹⁰ Uwumbər u di ŋjikaabil di tii unii u bu tijikaar na, ki tii binib tijikaar bi ji na, uma le ga tii nimi naah ban pu na məmæk, ki jer kina, aan ni moo ter binib biken. ¹¹ Ni yaa moo ter binib kan, Uwumbər le ga moo tii nimi. Naah ga tii timi ipiin ke ti tii biken na, nima le binib pam ga doon Uwumbər ipiin ngbaan pu. ¹² Ni yaa ter Yesu aanib ki tii bi baah lann pu na kan, nima le binib pam ga doon Uwumbər mbaməm. ¹³ Ni yaa ter bi kan, nima le ga mæk bi ke ni gaa Kristo aabənyaan ki kii, ki kpa tibulchinn, ki yakr naah kpa tiwan ni na tii bima, ni biken məmæk. Nima le ga cha bi nyuŋ Uwumbər, ¹⁴ ki mee u tii nimi, ki li gee nimi, Uwumbər aah cha ni kpa tibulchinn sakpen pu na. ¹⁵ Cha ti doon Uwumbər u tii timi Ujapəon u jer ipiin məmæk na man.

10

* 9:9 : Lik Ilahn 112.9.

Pɔɔl aah len waatuln aabɔr pu na

¹ Min Pɔɔl mbaa gaŋni nimi la. Ni ponn ni bibaa len ke maah nan bi ni chee na, maa kaar nimi, ke m yaa bi nibaa chee kan, m kpa lipobil ki ηmee kigbaŋ ki sur nimi. Min Pɔɔl bi suuna ke Kristo aah bi pu na, ki gaŋni nimi ke ni toor nimi aabimbin man, ² aan m yaa fuu ni ni chee kan, m taa chiin ni ponn ni bibaa. M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, m ga ηmaa li kpa lipobil ki chiin binib bi len ke ti dii dulnyaa ni aanib aah dii pu na. ³ Ni ye mbamɔn ke ti po ye binib la. Ni mu aa ye binib aajaak le ti jaa, ⁴ ki mu aa di binib aapɔɔn le jan kijaak ngbaan. Ti di Uwumbɔr aapɔɔn mu bii kinimbɔŋ aapɔɔn mɔmɔk na le jan ki. Ti len ki nyan binib bi kpak Uwumbɔr aabɔr kinikpakpak na, ⁵ ki nyan binib bi kpa kalmbaani ki dak ke bi kpa nlan ki jer Uwumbɔr na. Ti cha ilandak mɔmɔk kii Kristo aamɔb. ⁶ Ti yaa bee ni ponn ni binib bi ga kii Uwumbɔr aamɔboln na, le ti ga ηmaa daa binib bi gur kaa kii na aatafal.

⁷ Tɔ, ni lik binib paacham la aa? Ubaa yaa bi ni ponn ni ki len ke u ye Kristo aanii kan, cha u teer ke ti mu ye Kristo aanib ke waah ye pu na la. ⁸ Tidindaan tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii u mbamɔm, waa tii mi tininkpir ngbaan ke m bii nimi. M yaa puk kipupuk ki jer maah ba ga puk pu na kan, maan ji inimɔɔn. ⁹ Ni taa li dak ke m ban m ηmee kigbaŋ ki ga li kpa nimi ijawaan na. ¹⁰ Bibaa len ke m ηmee tigbann ke mpɔɔndaan na, ke m yaa bi ni chee kan, maa pɔɔ, maaliin aa bi tibɔr tibaa ni. ¹¹ Cha binib ngbaan aaboln bee ke ti yaa ηmee kigbaŋ ponn ni taah ga ηa pu na kan, ti yaa fuu ni kan, ti ga ηa kina la.

¹² Taa ban ke ti di tibaa ηaŋ binib bi yoor bibaa paacham na, kaa ban ke ti len ke ti ye bi ponn ni bibaa. Baa kpa nlan. Bi lik tɔb aabimbin

aah bi pu na, ki ηaŋni bibaa la. ¹³ Tima kan, taan li kpa kipupuk ki lakr taah tun lituln pu na. Ti ga li kpa kipupuk Uwumbɔr aah siin lituln li ki tii timi na pu. Taah nan tuk nimi waaliin na, nima le ye lituln ngbaan ponn ni ngem. ¹⁴ Ti nan puen biken ki fuu ni ni chee ki tuk nimi Kristo aabɔnyaan tee. Taah ηani kina na, ti po tun lituln li Uwumbɔr siin timi na la. ¹⁵ Taa ban mpakm biken aatuln pu. Ti kpa limakl ke ni ga moo dii Yesu aasan mbamɔm, ki ga ter timi ke ti tun Uwumbɔr aatuln sakpen, waah siin li pu ki tii timi na. ¹⁶ Le ti ga ηmaa buen ntim mu daa ki jer nimi aatiŋ na, ki ti tuk binib tibɔnyaan tee. Taan buen biken aah tun lituln nin chee na, kaa ban ke bi pak timi biken aatuln pu.

¹⁷ Uwumbɔr Aagbaŋ len ke, “Unii umɔk ban ke u puk kipupuk na, cha u puk kipupuk Uwumbɔr pu.”* ¹⁸ Unii yaa pak ubaa kan, nima le aa mɔk ke Uwumbɔr aanimbil gbiin u. Uwumbɔr yaa pak unii kan, nima le mɔk ke Uwumbɔr aanimbil sil gbiin u.

11

Binib bi ban ke bi ηmann Yesu aanib na aabɔr

¹ Tɔ, m yaa len kijɔrk aaliin siib kan, ni pɔɔn nibaa man ki li kpa limɔr m pu. ² M gee nimi sakpen ke Uwumbɔr aah gee nimi pu na. Ni bi ke usapɔɔn u kaa nyi uja na aah bi pu na, le m ban m di nimi tii Kristo, ni li dii uma baanja. ³ M san ijawaan ke binib ga ηmann nimi, ni taa ki dii Kristo mbamɔm, ke kinimbɔŋ aah nan ηmann Adam aapuu lif pu na. ⁴ Unii yaa fuu ni ni chee ki yaa tuk nimi tibɔr yayan ti kaa ye taah nan tuk nimi Yesu aabɔr ti na kan, ba ηa ni ji limɔr u pu? Ba ηa ni gaa tibɔr ti kaa ye Yesu aabɔnyaan, kaan cha ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan na? Taah nan tuk nimi Yesu

* 10:17 : Lik Jeremia 9.24.

aabɔnyaan tee na, tibɔr ngbaan le nan cha ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

⁵ Binib bi ŋmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na, maa dak ke bi jer mi. ⁶ Nibaakan, maan ŋmaa len ke unii u bae mbaem sakpen na aah len pu na. M mu nyi Yesu aabɔr mbamɔm, ki ŋeer ti mɔmɔk tuk nimi, binib aanimbil ni.

⁷ M nan sunn mbaa taab ke m yoor nimi paacham; kinye pu? m nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan, kaa jin nimi kidaak. Maah ŋa kina na, ni kpa taani ii?

⁸ Maah nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, Yesu aanib biken nan pa mi la. Ni naahn ke m nan yoor baamombil ngbaan ke m li joo ter nimi le na. ⁹ Buyoonn m nan bi ni chee ki lann maah ban pu na, maa muk nimi ke ni ter mi. Tinaabitiib bi nyan Masedonia aatiŋ ni na nan joo ni maah ban tiwan ni na mɔmɔk. Maah nan bi pu n-yoonn ngbaan na, m ga li beenin bi kina la, kaan muk nimi ke ni ter mi. ¹⁰ Kristo pu le m len mbamɔn, maan muk unii ubaa nibaa chee Griis aatiŋ ponn ni ke u ter mi. ¹¹ Ba pu? Ni ye ke maa gee nimi le ki len kina aa? Uwumbɔr nyi ke m gee nimi la.

¹² M ga li beenin tuk nimi Yesu aabɔr, kaan ji nimi kidaak. Biŋmanŋmannim bi ji nimi kidaak na aan ŋmaa pak bibaa ki len ke bi bi ke taah bi pu na. ¹³ Binib ngbaan ŋmanni nimi la. Baa ye Kristo aakpambalb. Bi ŋmanni nimi ke bi tun waatuln, ki mu aa tun. ¹⁴ Baah ŋani kina na, ni taa cha ni gar nimi. Kinimbɔŋ kibaa ŋmanni ke ki ye Uwumbɔr aatuun u wiin chain na. ¹⁵ Kinimbɔŋ aatutum yaa ŋmanni ke bi ye bininyaam kan, ni taa cha ni gar nimi. Uwumbɔr ga daa bitafal baatuln aah ŋeer pu na.

Pɔɔlaah jifalaa Yesu Kristo pupu na

¹⁶ M ki tuk nimi la, ni taa dak ke m ye uɔr. Ni mu yaa dak ke m ye

uɔr kan, ni li kpa limɔr m pu, ki cha m mu pak mbaa siib. ¹⁷ Maah ga len pu na aa ye Tidindaan aabɔr aaboln. Maah ga pak mbaa pu na, m ga len ke uɔr na la. ¹⁸ Binib pam le bi ki pak bibaa dulnyaa ni aawan pu. Nima le m mu ga pak mbaa. ¹⁹ Ni dak ke ni kpa nlan. Ba ŋa ni ji limɔr bijɔrb pu ki kpa mpopiin? ²⁰ Maah len pu na le ye ke unii yaa chuu nimi tinaagbiir, bee u ji nimi aawan, bee u ŋmanni nimi, bee u kpa kalmbaani, bee u faa nimi kitapak kan, le ni kpa limɔr u pu. ²¹ Taah kaa muk nimi kina na, le ni bii timi, ke taa kpa mpɔɔn aa?

Unii ubaa yaa kaar ke u pak ubaa kan, m mu kaar kina la. M len ke uɔr na la. ²² Biŋmanŋmannim ngbaan ye Hiibru yaab la aa? M mu ye. Bi ye Israel yaab la aa? M mu ye. Bi ye Abraham aayaabitiib la aa? M mu ye. ²³ Bi ye Kristo aatutum la aa? M mu ye ki jer bi. M ŋa nimi gafara la, m len ke uɔr na la. M nan tun Kristo aatuln ki jer bi, ki koo tiyondir ponn ni ki jer bi. Kristo pu, binib nan gbaa mi ŋinaalab ki ti chaar jer. M nan kani linimaln, naa nan pɔɔ ke m kpo. ²⁴ Nfum munŋmu le Juu yaab gbaa mi linaalab nfum piitaa ni muwae. ²⁵ Rom yaab nan gbaa mi ŋidabil nfum mutaa la. Binib nan mae mi ŋitakpal nfum mbaa la. Nfum mutaa le inɔi liin nnyusakpem ni ki cha mi. Kinyeek kibaa ni nwimɔn le m nan bi lik-paln pu nnyusakpem ni. ²⁶ M nan chuun ŋisachun n-yoonn mɔmɔk, ki kani linimaln nnyun ni, le ki kani linimaln biffiirb chee, le ki kani linimaln maanib Juu yaab chee, le ki kani linimaln binib bi kaa ye Juu yaab na chee, le ki kani linimaln ntim ponn ni, ni kipɔɔk ni, ni nnyusakpem ni, le ki kani linimaln binib bi ŋmanni ke bi ye Yesu Kristo aanib na chee. ²⁷ M tun Yesu Kristo aatuln linimaln, ki kani falaa, kaa geenii kinyeek.

Nkon ni nnyunyu mək nan joo mi. M nan lann tijikaar. Tiwoor nan joo mi. Maawanpeenkaan aa nan fuu tiwoor ngbaan. ²⁸ Naa ye falaa umina baanja le m kan. Ilandak joo mi iwiin məmək Yesu aanib məmək pu. ²⁹ Ubaa yaa kaa kpa mpəon kan, ni yəl m mu aawon la. Ubaa yaa tən uken ke u tun titunwanbir kan, ni fiini maanjuul la.

³⁰ Tɔ, m yaa puk kipupuk kan, m ga puk kipupuk maadabur aabər pu la. ³¹ Tidindaan Yesu Aate Uwumbər, u yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, uma le nyi ke m len mbamən la. ³² Maah nan bi Damaskus aatinj ni, Ubər Aretas aayoonn na, le kitinj ngbaan aaninkpel nan ban u chuu mi, le ki cha waatəb aajab si kii kitinj na aabisaməb chee, ke bi nan chuu mi. ³³ Le njətiib di mi ŋa kibəəkuuk sakpej ni, ki ti di mi laan takolu u bi kitinj ngbaan aagoln pu na, le m nyan unjaal ni.

12

Pəal aah kan tibəkpiirkaan ti na

¹ See m puk kipupuk. Ni mu aa kpa tinyoor. M ga tuk nimi Tidindaan aah mək mi lijnjiir aawan pu ki kpiir tibər ti tuk mi na. ² Njibin kipiik ni ŋinaa le Uwumbər nan yoor mi buen udo paacham. M nyi u di maawiin baanja le buen aan u di maawiin ni nwon mək le di buen. Uma le nyi. ³ M po nyi ke Uwumbər yoor mi buen paacham, Paradais* ni. ⁴ Le m ŋun tibər ti maan ŋmaa tuk unii ubaa na. Uwumbər aa kii ke m len ti. ⁵ Lijnjiir aawan ngbaan pu, le m ga puk kipupuk. Maan pak mbaa, m ga puk kipupuk maadabur aabər pu la. ⁶ M yaa ban m puk kipupuk kan, maan le ye ujer; ba pu? m ga len mbamən la. M mu aan puk kipupuk. Ba pu? maa ban ke unii

ubaa pak mi ki jer maah ŋeer pu na. M ban ke bi lik maabimbin aah bi pu na, ki pel maah len pu na, le ki bee maah bi pu na.

⁷ Tɔ, Uwumbər aah nan mək mi lijnjiir aawan sakpen pu na, waa ban ke m yoor mbaa paacham lijnjiir aawan ngbaan pu. Nima le u cha limukl li nyan ni kinimbəŋ chee na muk mi. Limukl ngbaan wu mi ke nkokon aah saa tiwon kan, ni wu pu na. ⁸ Le m mee Tidindaan nfum mutaa ke u nyan mi limukl ngbaan ni. ⁹ Le waa kii, le ki bui mi ke waaterm le ga cha m nyanj limukl ngbaan; ba pu? unii u kaa kpa mpəon na ga li kpa waapəon mbaməm. Le m kpa mpopiin ki kpa kipupuk maadabur aabər pu, aan ki li kpa Kristo aapəon. ¹⁰ M yaa kan idabur, ni ŋisiibil, ni falaa, ni limukl, ni tibər, Kristo pu kan, le ni mə mi; ba pu? maah kaa kpa mbaa aapəon buyoonn na, le m kpa Kristo aapəon.

Pəal aatafal aah bi Korint aatinj aanib ni pu na

¹¹ Ni yaa ba pak mi kan, ni ba ga li ŋan. Naah kaa pak mi na, nima le cha m pak mbaa ke ujer na. M yaa kaa bi tibər tibaa ni kan, binib bi ŋmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na aa jer mi. ¹² Maah nan bi ni chee na, m nan tun lijnjiir aatun Uwumbər aapəon pu, ki nan kpa limər n-yoonn məmək. Nima le mək ke m ye Yesu aakpambalb mbaməm. ¹³ Yesu aanib biken jer nimi kinye? Maah kaa muk nimi ke ni tii mi nibaa na le cha bi jer nimi ii? Nimina yaa kpa taani kan, m ŋa nimi gafara la.

¹⁴ Tɔ, dandana wee, m gor ke m dan ni chee taataa. Maan li ban nibaa ni chee. M ban nimi la, naa ye nimi aamombil. Mbim aa kpiini tetiib, tetiib le kpiini mbim. Ni bi ke maabim na la. ¹⁵ Nima le ni mə mi ke m di mbaa tii nimi, ki tun lituln linimaln ke m ter nimi. M yaa moo

* 12:3 : Paradais ye Uwumbər do paacham la.

gee nimi kan, nimi aageehm bar la aa?

¹⁶ Ni ye mbamɔn, maa nan ɲani nimi falaa ke ni tii mi nibaa. Le ni ponn ni bibaa len ke m nan ɲmanni nimi, ki jin nimi aawan. M jin nimi aawan kinye? ¹⁷ Maah nan cha binib buen ni chee na, bi ponn ni ubaa nan jin nimi aawan ki tii mi ii? Aayii. ¹⁸ M nan gar ɲ Taitus ke u buen ni chee, le ki cha tina aabo uken mu dii u. Taitus jin nimi aawan nibaa aa? Aayii. Ti kpaan nlandak mubaa la. Maah ɲani pu na, u mu ɲani kina la. Ti mɔmɔk dii kitaabuk kibaa la.

¹⁹ Ni dak ke ti len ke ti nyan tibaa tibɔr ni la aa? Taa ɲani kina kpala. Ti bi Uwumbɔr aan-imbii ni, ki len Kristo aah ban pu na. Maanigeekaab, ti ban ke ti ter nimi ke ni moo dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. Nima le cha ti len. ²⁰ M san ijawaan ke m yaa fuu ni ni chee kan, naah bi pu na aan li mɔ mi, m mu aah ga li bi pu na aan li mɔ nimi mu. M san ijawaan ke m ga nan mui ni bi kpak tɔb kinikpakpak, ki kpa lipiipoln tɔb pu, ki gee liɲuul tɔb pu, ki yakr tɔb, ki sii tɔb, ki bii tɔb, ki kpa kalmbaani, ki ɲma tijar, ²¹ ke m yaa fuu ni ni chee ki kan ke ni ponn ni pam tun titunwanbir, ni tijɔɲ aatuln, ki gɔr kidagook, ki ɲani tiwan ni kaa ɲan na, kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni ga bii nsui sakpen. Le Maawumbɔr ga cha m ji inimɔɔn ni pu.

13

Kookoo aasurm ni idoon

¹ Tɔ, m ga dan nan mann nimi taataa la. Ni yaa galn unii ubaa kan, maan gar nimi, see biseer-aadam bilee, bee bitaa len.* ² Maah nan mann nimi lelee na, m nan sur ni ponn ni bimɔk tun titunwanbir na. Dandana wee, maah kaa bi ni chee na, m ki sur bi ke maah nan sur bi njan pu na, ke m yaa fuu

ni kan, m ga daa bitafal. ³ Nima le ga mɔk nimi ke Kristo le cha m len. Waa ye udabur ni chee, u kpa mpɔɔn ni chee. ⁴ U nan di waapɔɔn lii ki cha bi kpa u ndɔpuinkoo pu. Dandana, u fu Uwumbɔr aapɔɔn pu la. Timi bi mu kpaan u chee na aa kpa mpɔɔn. Ti mu aah kpaan u chee na, ti mu fu Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki ga ɲmaa mɔk nimi mpɔɔn ngbaan.

⁵ Ni lik nimi aabimbin aah bi pu na man, ke ni sil tii Yesu Kristo naadii aan naa tii. Ni taa lik maabimbin aah bi pu na man, ni li lik nimi nibaa aabimbin aah bi pu na. Naa bee ke Yesu Kristo bi ni ni ii? U bi ni ni la; u yaa kaa bi ni ni kan, naa ye waanib mbamɔm. ⁶ M kpa limakl ke ni ga bee ke timi le ye waanib mbamɔm. ⁷ Ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni taa tun titunwanbir. Naa ye ke ti ban ti mɔk nimi timi aabamɔn la. Ni yaa po dak ke taa ye Yesu aanib mbamɔm kan, ti po ban ke ni tun lituln li ɲan na la. ⁸ Ba pu? taan ɲmaa di mpɔɔn mu Uwumbɔr tii timi na, ki len tibɔnyaan tee. Ti ban ke tibɔnyaan ngbaan loln nsan la. ⁹ Ti yaa kaa kpa mpɔɔn, le nimi le kpa mpɔɔn kan, ni mɔ timi la. Le ti mee Uwumbɔr tii nimi ke ni toor nimi aabimbin. ¹⁰ M ɲmee kigban kee, ke maah kaa bi ni chee na, m yaa nan fuu ni ni chee kan, m taa chiin nimi, ki mɔk nimi maapɔɔn. Nima le cha m ɲmee ki. Tidindaan le tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii waasan mbamɔm. Waa tii mi tininkpir ngbaan ke m di bii nimi.

¹¹ Nnaabitii, tibɔr ti gur na le ye ke m ban m chɔi nimi la. Toor nimi aabimbin man. Sɔɲ tɔb aasui man. Ni li kpa kimɔbaan ni nsuudoon man, le Uwumbɔr u gee timi ki tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

¹² Ni li dooni tɔb mbamɔm man.

Uwumbɔr aanib bimɔk bi do na dooni nimi.

* 13:1 : Lik Ikaal 17.6; 19.15.

¹³ Tidindaan Yesu Kristo aanim-
baasaln, ni Uwumbər aageehm, ni
Waafuur Nyaan aaməbaan li bi ni
məmək chee.

Kigbanj ki Pɔɔl ηmee ki tii GALASIA YAAB na

¹⁻² Min Pɔɔl ni nnaabitiib bimək bi m chee na dooni nimi Yesu aanib bi bi Galasia aatim ni na. Yesu Kristo ni Tite Uwumbɔr u fikr u nkun ni na le ηa mi waakpambal. Naa ye unibɔn le ηa mi, kaa ye binib le di lituln ngbaan tii mi.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

⁴ Tite Uwumbɔr aageehn pu, le Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu, ke u nyan timi dulnyaa wee aatunwanbir ni. ⁵ Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Tibɔnyaan baan baanja le bi

⁶ Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbɔr yin nimi ke ni dii u. Ni tee gar mi pam; ba pu? ni ban ni di Uwumbɔr lii mala, ki gaa tibɔyayan, ⁷ ti kaa ye tibɔnyaan na. Binib bibaa bi, ki muk nimi, ki ban bi kpeln Kristo aabɔnyaan tee. ⁸ Timi le yaa tuk nimi tibɔr ti kaa ye taah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, bee ni ti ki ye Uwumbɔr aatuun u nyan ni Uwumbɔr do na le tuk nimi tibɔyayan tee kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu. ⁹ Taah nan tuk nimi pu na, m ki tuk nimi dandana wee, ke unii ubaa yaa tuk nimi tibɔyayan ti kaa ye naah nan gaa tibɔnyaan ti na kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu.

¹⁰ M ban m piir binib aasui le aan Uwumbɔr aasui? M ban ke binib pak mi ii? Aayii. M yaa ban ke binib pak mi kan, maa ba ga li ye Kristo aatutunn.

Pɔɔl aah ηa Yesu Kristo aatutunn pu na

¹¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, taa nyan ni binib chee. ¹² Maa nan gaa ti binib chee. Unii ubaa aa di ti

tuk mi. Yesu Kristo ubaa le kpiir ti tuk mi.

¹³ Ni nan ηun maabimbin aah nan ye pu buyoonn m nan dii Juu yaab aasan na. M nan ηa Uwumbɔr aanib falaa sakpen a, ki ban ke m kuln bi. ¹⁴ M nan dii Juu yaab aasan ki jer ηheen aatatiib ponn ni pam aah dii pu na. Nnimbil nan man tiyaaajatiib aakaal pu.

¹⁵ Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u lee mi buyoonn baa nan kee ma mi na, le ki yin mi ke m dii u. ¹⁶ Waageehn pu le u kpiir Ujarɔɔn aah bi pu na mək mi, ke m buen ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabɔr. Waah ηa kina na, le maa buen unii ubaa chee ki ti kpokl maah ga ηa pu na, ¹⁷ kaa buen Jerusalem ki ti kpokl binib bi puen ye Yesu aakpambalb na chee. M nan buen Arabia aatiη ni ki ti bi nima mbaa ki mee Uwumbɔr, le ki nin gir buen Damaskus aatiη ni. ¹⁸ Njibin ηitaa aah jer na, le m buen Jerusalem m ti mann Piita, ki nan bi u chee iwiin kipiik ni inmu. ¹⁹ Maa nan ki kan Yesu aakpambal ubaa kpee, see Jems u ye Tidindaan aanaal na baanja.

²⁰ Maah ηmee pu tii nimi na, Uwumbɔr nyi ke maa mɔn nnyamɔn.

²¹ Tɔ, le m nyan Jerusalem, ki buen Siria aatiη ni, ni Silisia aatiη ni. ²² N-yoonn ngbaan Kristo aanib bi nan bi Judea aatim ni na aa nan kee kan mi, kaa nyi mi. ²³ Bi po ηun ke uja u nan ηani bi falaa na, dandana wee u chuun mooni tibɔnyaan ti u nan ban u bii ti na. ²⁴ Nima le cha bi nyunj Uwumbɔr m pu.

2

Pɔɔl ni Yesu Kristo aakpambalb biken

¹ Njibin kipiik ni ηinaa aah jer na, le m ni Banabas gir buen Jerusalem. Taitus mu nan dii timi. ² Uwumbɔr nan tuk mi ke m buen

Jerusalem. Nima le cha m buen. Le m ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee tibaa, le m neer tuk bi tibɔnyaan ti m mooni binib bi kaa ye Juu yaab chee na; ba pu? m nan ban ke bininkpiib ngbaan kii maah tun Uwumbɔr aatuln pu na, maatuln taa bee fam. ³ Tɔ, Taitus u nan bi m chee na ye Griik aanii la. Le Yesu aanib aaninkpiib ngbaan aa muk u ke u gii uchakpaln. ⁴ Binib bibaa bi, ki ηmanni ke bi dii Yesu Kristo, ki kpaan ti chee; bima le nan ban ke bi gii u. Bi kpaan ti chee ke bi lik taah gaa tibaa pu ki dii Yesu aasan kaa ki dii Moses aakaal na. Le bi nan ban ke bi muk timi ti ki dii Moses aakaal. ⁵ Le taa kii baah ban pu na kpala. Taa nan ban unii ubaa kpeln Yesu aabɔnyaan tee ki tuk nimi tibɔyayan.

⁶ Yesu aanib aaninkpiib bi kpa liyimbil na, baah bi pu na, naa ye nibaa m chee; ba pu? Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken, binib ngbaan aa len ke m di tibɔr tibaa ki kpee maah mooni tibɔr ti na pu. ⁷ Bi bee ke Uwumbɔr lee mi ke m di Yesu aabɔnyaan tuk binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah nan lee Piita u ti tuk Juu yaab pu na. ⁸ Uwumbɔr u tii Piita mpɔɔn ke u ti tuk Juu yaab Yesu aabɔnyaan na, uma le tii m mu mpɔɔn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na. ⁹ Le Jems, ni Piita, ni Jɔnn, bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, bee Uwumbɔr aah ter mi waatuln ponn ni pu na, le bi di binjaal tii m ni Banabas ke naabitiib pu na, ki kii ke ni ηnan ke ti buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, aan bi mu buen Juu yaab chee. ¹⁰ Bi nan ban ke ti li teer ki ter binib bi ye bigiim bi ponn ni na. M mu aanimbil man ke m ter bi.

Pɔɔl aah kae Piita pu na

¹¹ Tɔ, Piita aah fuu ni Antiok aatinj ni na, le m kpak u; ba pu? u nan kpa taani la. ¹² Bijab bi nan nyan ni Jems chee na aah kaa nan kee fuu ni buyoonn na, u nan ji

binib bi kaa ye Juu yaab na chee tijikaar. Bijab ngbaan aah nan fuu ni na, le u nyan binib bi kaa ye Juu yaab na chee, kaa ki ji bi chee tijikaar; ba pu? u nan san Juu yaab bi nyan ni Jems chee na ijawaan. ¹³ Le Juu yaab bi nan bi Antiok aatinj ni na mu ηani Piita aah ηa pu na. Bi nyi tiwan ni ηan na, le kaa ηani ni. Hali bi nan cha Banabas mu yenn. ¹⁴ M nan kan ke baa dii Yesu aabɔnyaan mbamɔm. Le m tuk Piita bi mɔmɔk aanimbil ni ke, “Aa ye Juu aanii la. Aa yaa dii binib bi kaa ye Juu yaab na aah dii pu na, kaa ki dii Juu yaab aasan kan, ba ηa aa muk binib bi kaa ye Juu yaab na ke bi dii Juu yaab aasan?”

Gaakii pu le Uwumbɔr ga gaa binib lii

¹⁵ Tɔ, ti ye Juu aamaal ni la. Taa ye binib bi kaa ye Juu yaab bi ye titunwanbirdam na; ¹⁶ le ti mu nyi ke unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbɔr len ke waabɔr ηan. Unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, nima le ga cha Uwumbɔr len ke waabɔr ηan. Le ti gaa Yesu Kristo ki kii; ba pu? taah gaa u ki kii pu na, nima le cha Uwumbɔr len ke timi aabɔr ηan, naa ye ke ti dii Moses aakaal mbamɔm le cha u len; ba pu? Uwumbɔr aan len ke unii ubaa aah dii nkaal ngbaan pu na le cha waabɔr ηan. ¹⁷ Taah kpaan Kristo chee ke ti ηmar pu na, nima le mɔk ke timi Juu yaab ye titunwanbirdam ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu aah ye pu na. Nimina mɔk ke Kristo ban titunwanbir aa? Aayii. ¹⁸ M nan yii Moses aakaal ki dii Yesu aasan la. M yaa ki dii nkaal ngbaan kan, nima le ga ηa mi utunwanbirdaan. ¹⁹ Maa ki dii nkaal ngbaan ke unii u kpo na aah kaa ki dii pu na la. Ni naahn ke nkaal ngbaan aah ku mi le na. M yii nkaal ngbaan ke m li bi Uwumbɔr aah ban pu na la. ²⁰ M nan kpo Kristo chee ndɔpuinkoo

pu, le m mu beenin fu; naa ki ye min Pɔɔl le fu. Kristo le fu m ni. Uma Uwumbɔr Aajapɔɔn u gee mi ki nan kpo m pu na, uma le m gaa u ki kii, nima pu le m bi. ²¹ Maa yii Uwumbɔr aanimbaasaln. Maah len pu na le ye ke unii yaa bui ke waah dii Moses aakaal na, nima le ga gaa u lii kan, u bui ke Yesu nan kpo fam le na.

3

Nkaal bee gaakii

¹ Galasia aatinj aanib, bijɔrb, ηma ηmann nimi ke ni taa ki dii mbamɔn? Ti nan tuk nimi Yesu Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu pu na. Ni bi ke ninimbil aah kan le na. ² Cha m baa nimi mbaan mbaa. Naah dii Moses aakaal na le cha ni gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan aan naah ηun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha ni gaa? ³ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu, le ni nan piin ki dii waasan. Ni ye bijɔrb ki dak ke ni ga ηmaa dii u nimi nibaa aapɔɔn pu uu? ⁴ Uwumbɔr aah tun litukpaan ki tii nimi na, ni ye fam la aa? M mak ke laa ye fam. ⁵ Uwumbɔr nan tii nimi Waafuur Nyaan ki tun lijinjiir aatun nikaasisik ni. Naah dii Moses aakaal na le cha u ηani kina aan naah ηun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha u ηani kina?

⁶ Ni ηmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, “Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, kina pu na le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.”* ⁷ Nimina mɔk timi ke binib bi gaa Uwumbɔr ki kii na, bima le ye Abraham aayaabitiib. ⁸ Ni ki ηmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke Uwumbɔr nan bee ke binib bi kaa ye Juu yaab na ga nan gaa u ki kii ki ηmar. Baah kaa nan kee gaa u ki kii buyoonn na, le u nan puen tuk Abraham tibɔnyaan tee, ki bui

u, “Aa pu, le m ga ηa tinyoor ηa ηinibol mɔmɔk pu.”† ⁹ Nima pu na, Uwumbɔr ga ηa tinyoor ηa binib bi gaa u ki kii na pu, ke waah nan ηa tinyoor ηa Abraham u nan gaa u ki kii na pu na.

¹⁰ Tɔ, binib bimɔk dii Moses aakaal ke bi ηmar na, Uwumbɔr aamɔpuur bi bi pu la. Ba pu? ni ηmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, “Uwumbɔr aamɔpuur bi unii umɔk yii, kaa dii ikaal ni mmɔkm mumɔk bi Nkaal aagbanj ni na pu la.”‡ ¹¹ Ni ye mbamɔn la, unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbɔr len ke waabɔr ηan. Ni ηmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, “Unii yaa gaa Uwumbɔr ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke udaan ngbaan aabɔr le ηan, uma le ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”§ ¹² Moses aakaal bi, le ki cha naadii mu bi. Nkaal ngbaan len ke unii u dii mu mbamɔm na ga li kpa limɔfal.*

¹³ Ti bii nkaal ngbaan la, nima le Uwumbɔr aamɔpuur bi ti pu. Le Kristo nyan timi mmɔpuur ngbaan ni; kinye pu? u nan kpo ndɔpuinkoo pu ki di mmɔpuur ngbaan di tun uma ubaa aayil pu, ke baah nan ηmee Uwumbɔr Aagbanj ni pu na ke,† “Unii umɔk bi kpa u ndɔpuinkoo pu na, Uwumbɔr aamɔpuur bi u pu la.” ¹⁴ Uwumbɔr nan ηa tinyoor ηa Abraham pu. Le Yesu Kristo nan kpo ti pu ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu kan tinyoor ngbaan. Le ti yaa gaa Yesu ki kii kan, ti ga gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii timi na.

Nkaal na, ni tipuur ngbaan

¹⁵ Nnaabitiib, m ga di binib aabɔr ki di ηanj Uwumbɔr aabɔr aah bi pu na la. Unii yaa puu tipuur, ki ηmee waayimbil ti pu kan, ubaa aan ηmaa kpeln ti, kaan ηmaa ηa ti

* 3:6 : Lik Mpiin 15.6; Rom Yaab 4.3. † 3:8 : Lik Mpiin 12.3. ‡ 3:10 : Lik Ikaal 27.26.

§ 3:11 : Lik Habakuk 2.4. * 3:12 : Lik Liifai Yaab 18.5. † 3:13 : Lik Ikaal 21.23.

fam. ¹⁶ Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabil la. Waa len ke uyaabitiib, kaa len ke kini-paak, u len ke unibaan la. U nan len ke uyaabil la.† Uma le ye Kristo. ¹⁷ Maah len pu na le ye ke Uwumbər nan puu tipuur, ki puu ke u ga sil ɲa kina [Kristo pu]. ɲibin ikui inaa ni ɲibin piitaa aah jer na, le u tii binib nkaal. Nkaal ngbaan aa ɲa tipuur ngbaan fam. ¹⁸ Tipuur ngbaan pu le Uwumbər nan ɲa tinyoor ɲa Abraham pu. Nima le mək ke u ga ɲa tinyoor ɲa ti mu pu, tipuur ngbaan pu. Naa ye ke ti dii nkaal ngbaan le ga cha u ɲa tinyoor ɲa ti pu.

¹⁹ Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbər nan tii binib nkaal ngbaan? U nan tii bi nkaal ngbaan ke bi bee titunwanbir aah ye pu na. U ban ke nkaal ngbaan li bi ki nan saa buyoonn Abraham aayaabil§ ga fuu ni na. Abraham aayaabil ngbaan le Uwumbər nan puu tipuur ngbaan tii u. Uwumbər nan cha waatuuntiib di nkaal ngbaan tii Moses, ke u di tii binib. ²⁰ Uwumbər nan cha waatuuntiib ni Moses le tii binib nkaal ngbaan. Uwumbər ubaa le nan puu tipuur na ki tii Abraham.

Nkaal ngbaan aatuln

²¹ Moses aakaal kpak Uwumbər aah puu tipuur ti na aa? Aayii. Nkaal ngbaan yaa ba ɲmaa tii timi liməfal kan, nkaal ngbaan pu le ti ba ga ɲmar. ²² Tɔ, Uwumbər Aagban len ke dulnyaa ni aanib məmək ye titunwanbirdam la, ke Uwumbər aah nan puu tipuur ti na, u ga ɲa tinyoor ɲa binib bi gaa Yesu Kristo ki kii na pu. Binib bi gaa u ki kii na, bima le u ɲa tinyoor ɲa bi pu.

²³ Buyoonn Yesu aa nan kee fuu ni na, Moses aakaal nan dii timi ki nan saa buyoonn Yesu nan dan dulnyaa ni na ke ti gaa u ki kii.

²⁴ Nkaal ngbaan nan ye ukikiir ki

kii timi, ki nan saa buyoonn Yesu fuu ni na, aan ti gaa u ki kii le ki ɲmar. ²⁵ Dandana wee Yesu le ti gaa ki kii. Moses aakaal aa ki joo timi.

²⁶ Nimi bimək gaa Yesu Kristo ki kii na, u pu le ni ye Uwumbər aabim. ²⁷ Baah nan muin nimi nnyun ni, Kristo aayimbil pu na, ni gaa Kristo aabimbin la. ²⁸ Naah kpaan Yesu Kristo ni na, ni məmək ye unibaan la. Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binaagbiib ni mmaal aabim, ni bijab ni bipiib, ni məmək ye unibaan la. ²⁹ Ni ye Kristo aanib la. Nima le ni ye Abraham aayaabitiib. Le ni ni u ga kan tiwanyaan ni Uwumbər nan puu tipuur ke u ga tii nimi paacham na.

4

¹ Maah len pu na le ye ke ubo u ga ji lifaal na le yeh ute aawan məmək; le waah laa ye ubo buyoonn na, waa jer unaagbiija. ² U bi waaninkpiib ni biməməkɔb aɲaal ni, ki nan saa nwiin mu ute siin na. ³ Ti mu bi kina la. Buyoonn taa nan kee nyi Yesu aabər na, dulnyaa aawanbir nan joo timi tinaagbiir la. ⁴ Naah nan ɲeer n-yoonn mu na, le Uwumbər nan tun ni Uɲapɔɔn. Upii le nan ma u. Juu yaab aakaal le nan joo u, ⁵ ke u gaa binib bi dii nkaal ngbaan na lii, aan Uwumbər ɲa timi waabim.

⁶ Taah ye Uwumbər aabim na, le Uwumbər tun ni Uɲapɔɔn Aafuur Nyaan tsui ni. Muma le cha ti yin Uwumbər ke Tite. ⁷ Nima pu na, saa ki ye unaagbiija. Aa ye Uwumbər aabo la. Saah ye waabo na, aa ga kan waah puu tipuur ti na [Kristo pu].

Pɔɔl aatafal aah bi Galasia yaab ni pu na

⁸ Buyoonn naa nan kee nyi Uwumbər na, ɲiwaa ɲi kaa ye Uwumbər na nan joo nimi tinaagbiir la. ⁹ Dandana wee, ni nyi

Uwumbør, le u mu nyi nimi. Ba ɲa ni ban ni labr ki ki dii dulnyaa aawanbir mu kaa kpa mpɔɔn, kaa ɲmaa ter nimi na? Ba ɲa ni ban ke tiwanbir ngbaan ki li joo nimi tinaagbiir? ¹⁰ Ni joo nwiin aakpaakool, ki joo uɲmal mu aakpaakool, ki joo libiln mu aakpaakool la. ¹¹ M nan tun Uwumbør aatuln linimaln nikaasisik ni. Le ni muk mi nsui ni, ke nibaakan maatun ga nan ɲa yɔli la.

¹² Nnaabitiib, m nan di ɲikoobil ngbaan mɔmɔk lii, ke m li bi ke naah bi pu na. M garɲi nimi ke ni mu li bi ke maah bi pu na, ki taa ki dii ɲikoobil ngbaan. Ni ye mbamɔn la, naa ɲa mi bakaa ubaa. ¹³ Idabur nan joo mi. Ni nyi ke idabur ngbaan nan tii mi nsan ɲjan ke m dan nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan. ¹⁴ Le ni ɲa mi tibulchinn, kaa lik mi fam, kaa yii mi ke m ye iween aanii. Ni nan gaa mi ke naah ba ga gaa Uwumbør aatuun, bee Yesu Kristo pu na. ¹⁵ Ni nan kpa mpopiin m pu la. Mpopiin ngbaan ki bi la chee dandana wee? M nyi ke ni yaa ba ga ɲmaa lokr nimi aanimbil ngbaan ki di tii mi kan, ni ba ga lokr ɲi tii mi. ¹⁶ Dandana wee, maah sur nimi ki tuk nimi mbamɔn na, nima le cha m kpaln nimi aadin aa?

¹⁷ Binib bi tuk nimi tibɔyayan na, binimbil man ni pu la. Baabør mu aa ɲan. Bi ban ke bi nyan nimi Yesu aasan ni. Bi ban ke ninimbil li man bi pu, aan ni dii bi. ¹⁸ Binib aanimbil yaa man nsanya pu kan, nima le ɲan. Ni ɲan, maah bi ni chee buyoonn na, ki ɲan maah kaa bi ni chee buyoonn na mu. ¹⁹ Maabim, ni wu mi ke imalween aah chuu upii kan, ni wu pu na, ki nan saa buyoonn ni ga chikr Kristo aasan ni na. ²⁰ M nan ke m li bi ni chee dandana wee, ki kpeln maamɔboln; ba pu? nlan ɲmal nimi aabør pu la.

Sara ni unaagbiipii Hagar

aamɔkl

²¹ Nimi bi ban ni dii Moses aakaal na, naa nyi nkaal ngbaan aah len pu na aa? ²² Uwumbør Aagban len ke Abraham nan kpa japɔtiib bilee. Unaagbiipii nan ma ubaa, mmaal aabo mu ma uken. ²³ Unaagbiipii ngbaan ma kan, u po ma ubijabo binib aah ma pu na la. Mmaal aabo ma kan, Uwumbør le nan puu tipuur tii u ke u ga maa ubijabo, le u ma u. ²⁴ Bipiib bilee ngbaan aabør kpa ɲitaa la. Unaagbiipii u bi nan yin u ke Hagar na nan ma nnaagbiibim la. Hagar aabør ɲan Moses aakaal la; ba pu? Moses aakaal joo binib tinaagbiir la. Uwumbør nan tii Moses nkaal ngbaan Sainai aajool paab. ²⁵ Sainai aajool bi Arabia aatiɲ ni la. Hagar aabim mu nan bi nima la. Jerusalem aatiɲ ki bi dulnyaa ni na naahn unaagbiipii Hagar la; ba pu? Jerusalem aanib ye binaagbiib la. Moses aakaal le joo bi tinaagbiir. ²⁶ Le Jerusalem aatiɲ ki bi paacham na aanib ye mmaal aabim. Timi le ye waabim. ²⁷ Ni ɲmee Uwumbør Aagban ni ke, “Upii u kaa ma mbim na, u li kpa mpopiin.

Imalween aah kaa chuu upii u na,
u li tar mpopiin ngbaan pu;
ba pu? upii u aachal yii u na aabim
wiir
ki jer upii u kpa chal na
aabim.”*

²⁸ Nnaabitiib, ti bi ke mmaal aabijabo Aisak aah nan bi pu na la; ba pu? Uwumbør aah puu tipuur ti na le cha ti ye waabim. ²⁹ N-yoonn ngbaan unaagbiipii aabijabo nan muk mmaal aabijabo Aisak u bi nan ma u Uwumbør Aafuur Nyaan aapɔɔn pu na. Dandana wee, ni bi kina la. Binib bi dii Juu yaab aakaal na muk timi bi ye Uwumbør aabim Waafuur Nyaan aapɔɔn pu na la. ³⁰ Uwumbør Aagban len kinye? Ki len ke Uwumbør nan bui Abraham, “Nyan unaagbiipii na ni waabo;

* 4:27 : Lik Aisaya 54.1.

unaagbiipii aabo na aa kpa nsan u ji lifaal mmaal aabo na chee.”†
³¹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke taa ye unaagbiipii aabim, ti ye mmaal aabim la.

5

Yesu Kristo aah gaa timi lii pu na

¹ Kristo nan gaa timi lii, ke ti taa ki li bi tinaagbiir ni. Nima pu na, ni li si mbamom, ki taa cha tiwan nibaa ki li joo nimi tinaagbiir.

² Ni li pel mbamom, min Pool le tuk nimi ke ni yaa gii lichakpaln ke ni nmar kan, Kristo aan na nimi tinyoor. ³ Unii umok gii uchakpaln ke u nmar na, m ban m ki sur u ke Moses aakaal momok dii u la. ⁴ Nimi bi ban ke ni dii Moses aakaal ke ni nmar na, ni yakr Kristo chee la, ki di Uwumbor aaterm lii a. ⁵ Uwumbor Aafuur Nyaan bi ti ni. Le ti gaa Yesu ki kii. Nima le cha ti kii bundaln Uwumbor ga nan len ke timi aabor nan na. ⁶ Ti yaa kpaan Yesu Kristo ni kan, lichakpangeei aa ye tibokpaan. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibokpaan. Ti yaa gaa Yesu ki kii, ki mu yaa gee binib kan, nima le ye tibokpaan.

⁷ Ni nan dii Yesu mbamom la. Nma kiir nimi ke ni taa ki kii waabor ti ye mbamom na? ⁸ Binib bi kiir nimi na aabor aa nyan ni Uwumbor u yin nimi na chee. ⁹ Boroboro aanyok siib le cha boroboro momok duuni. ¹⁰ To, naah ye Tidindaan aanib na le m bee ke naan dii nnyamom aamokm. Ntafadaan ga pii binib bi muk nimi na.

¹¹ Nnaabitiib, binib bibaa len ke m tuk binib ke bi li geei njhakpan aan ki nmar. Ti yaa gbii kan, ba pu juu yaab beenin nani mi falaa? Ti yaa gbii ke m tuk binib ke bi li geei njhakpan aan ki nmar kan, Yesu aadapuinkoo aabor aa ba ga cha juu yaab gee lijuul. ¹² Cha

binib bi muk nimi lichakpangeei pu na lee nyan bibaa aajawan.

¹³ Nnaabitiib, Uwumbor yin nimi ke u nan gaa nimi lii la. Waah gaa nimi lii na, ni taa ki li nani nimi aabimbikpok aah ban pu na. Ni li gee tob ki li ter tob. ¹⁴ Uwumbor aakaal mbaa len ke, “Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.”* Aa yaa joo nkaal ngbaan kan, Uwumbor aakaal momok le aa joo.

¹⁵ Ni mu yaa kpa lipiipoln ki kpak tob kinikpakpak kan, ni li nyi, ni ga kuln tob.

Nfuur Nyaan ni unibon aabimbin

¹⁶ M tuk nimi la, cha Uwumbor Aafuur Nyaan le joo nimi man, ki taa nani nimi aabimbikpok aah gee pu na. ¹⁷ Timi aabimbikpok aah ban pu na le kpak Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na. Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na mu kpak timi aabimbikpok aah ban pu na. Timi aabimbikpok ni Uwumbor Aafuur Nyaan ye tob aadim la. Nima le cha ni pool ke ni dii mbamom naah ban pu na. ¹⁸ Ni yaa dii Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, Moses aakaal aa dii nimi.

¹⁹ Mbimbikpok aatuln bi lipaal la. Binib bi dii kina na le gor kidagook, ki tun tijon aatuln, ni inimom aatuln, ²⁰ ki dii njwaa, ki chuun ji inyok, ki nan binib, ki ban tibor, ki kpa lipiipoln, ki kpa lijuul, ki kpa kukumon, ki kpak tob kinikpakpak, ki yakr tob, ²¹ ki kpa iniman, ki ku binib, ki nyu ndaan gbii, ki gbiir bidagbiib aagbiir, ki tun lituln limina mok aaboln. M ki sur nimi ke maah nan sur nimi n-yoonn mu jer na pu na, ke binib bi nani kina na aan koo Uwumbor aanaan ni.

²² Uwumbor Aafuur Nyaan le cha binib gee tob, ki kpa mpoiin, ni nsuudoon, ni limor, ni tibulchinn, ni mbimbinyaan, ni ibamom, ²³ ki bi suuna, ki chur bibaa. Nkaal aa

bi ki ga kpak binib bi ɲani kina na. ²⁴ Binib bi ye Yesu Kristo aanib na, bi yii baabimbikpok aah ban pu na mɔmɔk, ki di mbimbikpok ngbaan kpaa Yesu aadɔpuinkoo pu.

²⁵ Ti kpa limɔfal Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu. Nima pu na, cha Nfuur Nyaan ngbaan le joo timi. ²⁶ Ti taa li kpa kalmbaani, ki taa muk tɔb, ki taa li kpa lipiipoln tɔb pu.

6

Ni li ye tɔb aatutum

¹ Nnaabitiib, bi yaa pii unii titunwanbir ni kan, nimi bi nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na, ni li bi suuna ki ter u ke u ki dii mbamɔm, ki li lik aabaa, kinimbɔɲ taa tɔɲ aa mu. ² Kii Kristo aakaal mbamɔm man, ki li ter tɔb nimi aamuk ponn ni. ³ Unii u kaa bi tibɔr tibaa ni na yaa dak ke u ye uninyuun kan, u ɲmanni ubaa la. ⁴ Cha unii mɔmɔk dakl lik ke waatuln ɲan aan laa ɲan. Li yaa ɲan kan, u ga li kpa mpopiin uma ubaa aatuln pu. U taa li kpa kipupuk ke waatuln ɲan ki jer una aabo yaan. ⁵ Ba pu? unii mɔmɔk kpa uma ubaa aatuln la.

⁶ Tɔ, binib bi bae Yesu aabɔnyaan na, cha bi yakr baah kpa ni na tii unii u mɔk bi tibɔnyaan ngbaan na.

⁷ Tɔ, ni taa ɲmanni nibaa; ni taa dak ke ni ga ɲmaa ɲmann Uwumbɔr; tiwan ni aa bun na, nima le aa ga nan chee. ⁸ Maah len pu na le ye ke unii yaa ɲani unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, u ga kan nkun. Unii yaa ɲani Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁹ Cha ti tun litunyaan ki taa di cha; ba pu? ti yaa kaa di cha kan, ni nan saa naayoonn kan, ti ga kan lituln ngbaan aanyoor. ¹⁰ Nima na, ti yaa kan nsan kan, ti li ɲani binib mɔmɔk tiɲann. Binib bi gaa Yesu ki kii na, ti li ɲani bima le tiɲann sakpen.

Kookoo aasurm ni idoon

¹¹ Lik man, m di mbaa aanjaal ɲmee ke ni filk ki tii nimi. ¹² Binib bi muk nimi ke ni li geei ɲichakpan na, bi ban ke bi piir Juu yaab aasui, aan bi taa ɲa bi falaa Kristo aadɔpuinkoo aabɔr pu la. ¹³ Tɔ, binib ngbaan geei ɲichakpan la; bima bibaa aa dii Moses aakaal mɔmɔk. Bi po ban ni li geei ɲichakpan, aan bi li kpa kipupuk ke ni ɲa kina. ¹⁴ Mma kan, m ga li kpa kipupuk tiwan nibaa baanja le pu, nima le ye ke Tidindaan Yesu Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu. Waadɔpuinkoo pu, le dulnyaa wee ni aawan aa ki mɔ m chee, ntafal aa ki bi dulnyaa wee ni aawan ni. ¹⁵ Unii yaa dii Yesu Kristo aasan kan, lichakpangeei aa ye tibɔkpaan, unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibɔkpaan. Mbimbipɔɔn le ye tibɔkpaan. ¹⁶ Binib bimɔk kii kina na le ye Uwumbɔr aanib, ki ye Israel yaab bamɔm. Uwumbɔr tii bi nsuudoon ki san bi kinimbaak.

¹⁷ Tɔ, ubaa taa ki muk mi; ba pu? binib aah gbaa mi na aabue bi nwon pu, ki mɔk ke m ye Yesu yoo.

¹⁸ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo aanjaan li bi nisui ni. Amii.

Kigban ki Pɔɔl ηmee ki tii EFESUS YAAB na

¹ Min Pɔɔl, u ye Yesu Kristo aak-pambal Uwumbɔr aageehn pu na, le ηmee kigban kee tii Uwumbɔr aaninyaam bi bi Efesus aatiη ni, ki joo waasan mbamɔm, ki kpaan Yesu Kristo chee na.

² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah tii timi Waafuur Nyaan aanyoor pu na

³ Cha ti pak Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa ti pu, ki tii timi Waafuur Nyaan aapiin mɔmɔk paacham.

⁴ Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee buyoonn na, le u nan nyan timi, Kristo pu, ke ti li ye waanib, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa unimbiin ni. U gee timi la. ⁵ Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr ηa timi waabim. N-yaayoonn na, u nan nyan timi ke ti li ye waabim. Nima le ye waageehn, ki ye waah ban pu na.

⁶ Waabogeehn pu le u ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, nima le ti pak u ki nyunηi u waabulchinn sakpenn pu.

⁷ Kristo aasin pu, le Uwumbɔr gaa timi lii, ki di cha pinn timi, ki ηa timi tibulchinn sakpen, ⁸ ki ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, ki tii timi nlan mɔmɔk, ni mbeen mɔmɔk, ⁹ ki kpiir tibɔbɔrkaan ti u nan dak usui ni ke u ga ηa ti na mɔk timi. Kristo pu le u kpiir ti. Waageehn le na. ¹⁰ Tibɔbɔrkaan ngbaan le ye ke ni yaa nan ηeer kan, u ga di tiwan nimɔk bi paacham ni taab na kpaan tɔb chee, ki ηa ni kimɔbaan, ki ηa Kristo ni mɔmɔk aayidaan.

¹¹ Uwumbɔr aah ηani tiwan mɔmɔk pu na, u ηani waageehn,

waah dak pu na la. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa timi waanib. N-yaayoonn na, le u nan nyan timi ke ti li ye waanib. ¹² U nyan timi bi puen kpa limakl Kristo pu na, ke ti li mɔk binib waah ηan sakpen pu na, aan bi pak u.

¹³ Ni mu gaa Kristo ki kii la. Naah ηun Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn, ki ye tibɔnyaan ti cha ni ηmar na, le ni gaa Kristo ki kii. Naah kpaan u ni na, le Uwumbɔr tii nimi Waafuur Nyaan, ke waah nan puu tipuur ti na, ki mɔk ke ni ye waanib la. ¹⁴ Waah tii timi Waafuur Nyaan na, nima le mɔk ke u ga tii timi waah puu tipuur ti na mɔmɔk, ki ga gaa timi bimɔk ye waanib na lii. Nima pu na, cha ti li pak u, waah ηan sakpen pu na.

Pɔɔl aah mee Uwumbɔr pu na

¹⁵ M ηun naah gaa Tidindaan Yesu ki kii, ki gee waanib mɔmɔk pu na, ¹⁶ nima le m dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk, ¹⁷⁻¹⁸ ki teer nimi maameel ponn ni. Tite Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aawumbɔr, ki yeh lisil mɔmɔk na aah woln ninimbil pu na, m mee u ke u tii nimi Waafuur Nyaan mu ga tii nimi nlan, ki kpiir Uwumbɔr aah bi pu na mɔk nimi na, aan ni bee u mbamɔm, ki bee waah yin nimi ki tii nimi limakl pu na, ki bee waah ga tii waanib paacham aawan ni mɔ sakpen na pu na, ¹⁹ ki bee ke u kpa mpɔɔn sakpen ki ti nyan, ki tii timi bi gaa u ki kii na. Mpɔɔn ngbaan le ye mpɔɔn sakpiin ²⁰ mu u nan di fikr Kristo nkun ni, ki di u kaan unangii wɔb paacham na. ²¹ Uma Kristo bi nima ki kpa mpɔɔn mu jer mpɔɔn mɔmɔk na: u kpa mpɔɔn jer inyɔk, ni ηiwaa, ni bipɔnib aapɔɔn, ki kpa tininkpir jer tininkpir mɔmɔk, ki kpa mpɔɔn jer dindatiib aapɔɔn mɔmɔk. Waayimbil jer ηiyimbil ηimɔk bi dandana wee na, ni ηimɔk ga li bi n-yoonn mu choo na.

22 Uwumbør di tiwan məmək di ɲa uma Kristo aataapɔtan taab, ki ɲa u tiwan məmək aayidaan ki tii waanib. ²³ Waanib le ye uma Kristo aawon, le u gbii bi, ki mu bi tiwan nimək bi ɲipepel məmək na ni.

2

Naah nyan nkun ni ki kan liməfal pu na

¹ U tii nimi liməfal la. Ni nan tun titunwanbir, kaa nan kii Uwumbør aaməb, nima le naa nan kpa liməfal. ² Ni nan dii dulnyaa aasan mu kaa ɲan na, ki kii kinimbəɲ ki ye tiwanbir məmək aayidaan na aaməb. Kima le joo binib bi yii Uwumbør aaməb na. ³ Ti məmək mu nan bi bi ponn ni, ki mu dii taah ban tiwan ni kaa ɲan na pu na, ki ɲani tisui ni tiwon aah gee pu na. Taah nan bi pu na le nan cha Uwumbør gee linjuul ti pu, ke waah gee linjuul titunwanbirdam biken pu pu na.

⁴ Tɔ, Uwumbør mu kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi sakpen. ⁵ Taah nan tun titunwanbir na, taa nan kpa liməfal. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbør tii timi liməfal. Waanimbaasaln pu le u gaa nimi lii. ⁶ Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbør kpaan yoor timi ni uma Kristo, ki cha ti ti kal u chee paacham. ⁷ N-yoonn mu choo na, nima le ga mək ke Uwumbør kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi ki ti nyan, Yesu Kristo pu. ⁸ Naah gaa Yesu ki kii pu na, le ni ɲmar, Uwumbør aanimbaasaln pu. Naa ye nimi nibaa pu le ni ɲmar. Ni ye Uwumbør aapiin la. ⁹ Naa ye nimi aatunyaan pu le ti ɲmar, ubaa taa li kpa kipupuk. ¹⁰ Ti ye Uwumbør aawanaankaan la. Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbør ɲa timi binipəm, ke ti li tun lituln li ɲan na. U nan di lituln ngbaan siin kiir timi, ke ti nan tun li.

Nimi ni Yesu Kristo kpaan la

¹¹ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, Juu yaab yin nimi binib bi kaa geei ɲichakpan na, ki yin bibaa bichakpangeeb; ba pu? bi geei ɲichakpan. Ni teer man, naah nan bi pu n-yoonn mu jer na. ¹² N-yoonn ngbaan, naa nan kpaan Kristo chee, kaa nan ye binib bi Uwumbør nyan bi na ponn ni bibaa, kaa nan bi tipuur ti Uwumbør nan puu tii bi na ni. Ni nan bi dulnyaa wee ni, kaa nan kpa limakl, kaa nan nyi Uwumbør. ¹³ Le dandana wee, naah kpaan Yesu Kristo ni na, nimi bi nan daa Uwumbør chee na duun u chee dandana wee, Kristo aasin pu. ¹⁴ Uma pu le kiməbaan bi. U nan di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan unibaan, ki gbaa wii ligoln li nan bi tikaasisik ni na. ¹⁵ Waah kpo na, u kuln kiduɲ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. U kuln Juu yaab aakaal ni baakoobil, ki di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan ɲa linibopəln libaa, bi kpaan u ni na, nima le ti ɲa kiməbaan. ¹⁶ Waah kpo ndəpuinkoo pu na, u di timi ni bima, ki kpaan linibol libaa, ki giin bi Uwumbør chee, bi ni Uwumbør ti kpaan ki ɲa kijətiik. Waah ɲa kina na, le u kuln kiduɲ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. ¹⁷ Kristo nan dan ki nan tuk nimi bi nan daa Uwumbør chee na, ni Juu yaab bi duun u chee na, ke u ga ɲa nimi, ni Juu yaab, ni Uwumbør kijətiik. ¹⁸ Kristo pu, le binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na məmək kpaani Uwumbør Aafuur Nyaan baan ni, ki dan Tite Uwumbør chee.

¹⁹ Nima pu na, nimi bi kaa ye Juu yaab na aa ki ye biwəwəm ni bicham Uwumbør aanib chee. Ni ye Uwumbør aanib ponn ni bibaa, ki ye waamaal mu ponn ni bibaa la. ²⁰ Nimi Yesu aanib naahn kidiik la. Bi maa nimi lidinyikl li ye Yesu aakpambalb ni Uwumbør aabənabtiib na pu la. Yesu Kristo ubaa le ye lidinyikl ngbaan aatakpakpaan.

²¹ Uma pu le kidiik aawan mómək təŋ təb pu, ki ŋa kidiik ki bi chain na, ki tii u. ²² Naah kpaan u ni na, ni mu ye kidiik ngbaan aawan ponn ni nibaa, ki ŋa kidiik ki Uwumbər Aafuur Nyaan bi ki ponn ni na.

3

Pɔɔl aah tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan pu na

¹ Nima pu na, min Pɔɔl mee Uwumbər tii nimi la. M ye Yesu Kristo aayom, nimi bi kaa ye Juu yaab na pu. ² M dak ke ni ga li ŋun Uwumbər aah san mi kinimbaak pu ki cha m tuk nimi waah gee nimi pu na. ³ U nan kpiir tibɔbərkaan mək mi. M puun ŋmee ti kigbaŋ kee ponn ni siib. ⁴ Ni yaa karn maah ŋmee pu na kan, ni ga bee maah nyi Kristo aabɔbərkaan pu na. ⁵ Uwumbər aa nan kpiir tibɔbərkaan ngbaan mək n-yaayoonn na aanib. Dandana wee le Waafuur Nyaan kpiir ti, ki mək Yesu aakpambalb ni waabɔnabtiib bi bi chain na. ⁶ Tibɔbərkaan ngbaan le ye ke timi Juu yaab, ni nimi bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu aabɔnyaan tee na, ga kpaan ki yakr Uwumbər aawanyaan, ki kpaan ki li ye Yesu Kristo aanib, ki kpaan ki li bi Uwumbər aah nan puu tipuur ti na ni, Yesu Kristo pu.

⁷ Uwumbər aanimbaasaln pu, le u san mi kinimbaak ki ŋa mi tibɔnyaan tee aatutunn, ki tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan. ⁸ Maa pii Uwumbər aaniwaatiir ubaa, le u mu tee tii mi litunyaan limina, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti moon tibɔnyaan tee, ki tuk bi Kristo aah ŋan sakpen pu na, ⁹ ki kpiir tibɔbərkaan mək binib mómək, ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga ŋmar. Uwumbər u nan naan tiwan mómək na le nan bər tibɔbərkaan ngbaan ki nan saa dandana. ¹⁰ U ŋa kina ke waatuuntiib bi bi paacham

na yaa kan Juu yaab ni bi kaa ye Juu yaab na aah kpaan təb chee ki ŋa Yesu aanib pu na kan, bi ga bee uma Uwumbər aah kpa nlan mək aabɔŋ pu na. ¹¹ N-yaayoonn na le u nan len ke u ga ŋa kina Tidindaan Yesu Kristo pu. ¹² Taah gaa Yesu ki kii ki kpaan u ni na, nima le ti kpa lipobil ke ti dan Uwumbər chee ki nan doon u, ki taa li san ijawaan. ¹³ Nima pu na, m gaŋ nimi, ke ni taa cha nitaakpab yɔl maah ji falaa ni pu pu na. Maafalaa le ye nimi aaterm.

Yesu Kristo aah gee timi pu na

¹⁴ Nima pu le m gbaan Tite Uwumbər aanimbiin ni. ¹⁵ Waah ye Tite na, nima le mək timi te aabimbin bamənn aah bi pu na. ¹⁶ Waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, le m mee u ke u tii nimi mpɔɔn nisui ni, Waafuur Nyaan pu, ¹⁷ ki ki mee u ke Kristo li bi nisui ni, naah gaa u ki kii pu na, ki ki mee u ke ngeehm li bi ni chee mbaməm, ¹⁸ ki ki mee u ke ni ni waanib mómək ŋmaa bee Kristo aah gee nimi sakpen ki ti nyaŋ pu na. ¹⁹ Waah gee timi pu na jer unii aah ga ŋmaa bee pu na. M ban ke ni bee waah gee nimi pu na aan nimi aabimbin li bi ke waah bi pu na mbaməm.

²⁰ Waapɔɔn aah bi tisui ni ki tun lituln pu na, u ga ŋmaa ŋa sakpen tii timi ki jer taah dak pu na bee taah ga mee u pu na. ²¹ Yesu Kristo aanib aah kpaan u ni na, bi li nyuŋni Uwumbər n-yoonn mómək ki ti saa dulnyaa wee aadoon, ki li nyuŋni u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

4

Tiwon aah kpaan pu na

¹ Min Pɔɔl, u bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, m gaŋni nimi, ni li dii mbaməm. Uwumbər aah yin nimi ke ni li dii u pu na, ni li dii u kina. ² Ni li sunni nibaa taab man, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa n-yoonn mómək, ki li gee təb, ki

li kpa limər tɔb pu. ³ Uwumbər Aafuur Nyaan aah kpaan nimi unibaan pu na, ni li pɔɔni nibaa man, ki li kpaan kimɔbaan, ki li beenin ye unibaan. ⁴ Timi Yesu aanib mɔmɔk kpaan ki ye tiwonbaan ti ye waawon na la. Uwumbər Aafuur Nyaan baan le bi. Uwumbər yin nimi ki tii nimi limakl libaa ke ni ga ηmar. ⁵ Ti kpa Dindaan ubaa la, ki dii naadii aasan mubaa la. Bi muin nimi nnyun ni Dindaan ubaa aayimbil pu la. ⁶ Uwumbər ubaa u ye ti mɔmɔk Aate na mu bi. U ye ti mɔmɔk Aayidaan ki cha ti mɔmɔk tun waatuln la, ki bi ti mɔmɔk ni.

⁷ Kristo yakr ipiin tii ti mɔmɔk waah ban pu na la. ⁸ Ni ηmee Uwumbər Aagbaη ni ke, “Waah buen paacham na u joo bi-naagbiib pam,

ki di ipiin tii binib.”*

⁹ Naah ηmee ke u buen paacham na, ni mɔk ke u puen nyan ni paacham le ki sunn ni kitinj kee pu, le ki nin ki gir buen paacham.

¹⁰ U sunn ni kitinj kee pu na mu ye u buen paacham na, ki bi ηpepel mɔmɔk, ki ye dulnyaa wee mɔmɔk, ni paacham mɔmɔk Aayidaan.

¹¹ Uma le tii binib ipiin. U nan nyan bibaa bi li ye waakpambalb, bibaa mu li ye waabɔnabtiib, bibaa mu li mooni tibɔnyaan tee na, bibaa mu li ye waanib aaninkpiib, bibaa mu li ye waabər aamɔmɔkb.

¹² Kristo le di binib ngbaan mɔmɔk tii timi waanib, ke bi toor timi aabimbin, ti ti tun waatuln, ki ter tɔb, aan ti mɔmɔk li dii u mbamɔm,

¹³ ki li kpaan kimɔbaan, uma u ye Uwumbər Aajapɔɔn na aasan ni, ki bee u mbamɔm, ki chikr waasan ni, ki li kpa mbimbinyaan ki ti doo, uma Kristo aah tii timi pu na. ¹⁴ Ti taa ki li ye mbim. Biηmaηmannim bi kpa nnyamɔn aalan ke bi di ηmann

binib na yaa tuk nimi tibɔyayan ti kaa ye Kristo aabər na kan, ni taa dii bi. ¹⁵ Ti li kpa ngeehm ki li len

ibamɔn man, aan timi aabimbin mɔmɔk li moo naahn Kristo u ye timi Aayidaan na. ¹⁶ Kristo aah joo timi pu na, le ti mɔmɔk kpaan tɔb chee, le ki tun ter tɔb waah tii ti mɔmɔk lituln pu na, aan ti mɔmɔk li moo dii u mbamɔm, ki li gee tɔb.

Limɔfapɔln li bi Yesu Kristo ni na

¹⁷ Ni taa li dii ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah dii pu na. Tidindaan aayimbil pu, le m len tibɔr timina. Baalandak mɔmɔk ye ilandak yɔli la. ¹⁸ Binimbil aa woln. Bitafal aah pɔɔ pu na, le baa nyi Uwumbər. Nima le baa kpa limɔfal li Uwumbər tii timi na. ¹⁹ Binimbil man kidagook ni tijɔη aatuln pu la. Baalandak aa ki muk bi titunwanbir pu.

²⁰ Kristo aa mɔk nimi ke ni dii kina. ²¹ M nyi ke ni ηun waabər ki bae waaliin i ye mbamɔn na.

²² Nima pu na, ni di cha nimi aabimbikpok mu kaa ηan na. Mbimbikpok ngbaan nan cha ni ban tiwan ni kaa ηan ki ηmanni nimi na la. Ni taa ki li dii naah nan dii pu na man. ²³ Cha Uwumbər kpeln nimi aasui aan ki ηa nimi nsuupɔɔn,

²⁴ ki yoor mbimbipɔm ηu Uwumbər naan ηu ki di tii nimi na. Mu ye mbimbinyaan, ki bi chain mbamɔm, ki naahn Uwumbər aabimbin la.

²⁵ Nima pu na, ni taa ki mɔni inyamɔn. Ni mɔmɔk li len ibamɔn tɔb chee. Ti yaa ηmanni tɔb kan, ni naahn ke tiwon aawan nibaa le aah ηmanni niken na. ²⁶ Ni yaa gee liηuul kan, ni taa cha nimi aajuuul ngbaan tun titunwanbir.

Ni taa li beenin joo liηuul ngbaan nwiin ti lir,† ²⁷ ki taa tii kinimbɔη nsan.

²⁸ Binaayukb taa ki su. Cha bi di birjaal tun lituln li ηan na linimaln, aan ki kan baah ban pu na, ki tii bigiim mu. ²⁹ Ni taa cha iliin i kaa ηan na nyan nimi aamɔi ni. Ni li len iliin i ηan na, i ga ter binib bi ηun na ke bi dii Uwumbər aasan

* 4:8 : Lik Ilahn 68.18. † 4:26 : Lik Ilahn 4.4.

mbaməm. ³⁰ Ni taa ɲani tiwan ni ga tii Uwumbər Aafuur Nyaan mpom-biin. Nfuur Nyaan ngbaan ye ki-daan. Le Uwumbər di daan nimi, ki mək ke uma le yeh nimi. N-yoonn mbaa bi ki choo, u ga nan gaa nimi lii kookoo. ³¹ Ni taa cha niponn ni li to tɔb pu; ni li nyani liɲuul nisui ni; ni taa li ɲmɔ tɔb pu tijar; ni taa li seei tɔb; ni taa cha kinanan kibaa ki li bi ni chee. ³² Ni li ɲani tɔb tiɲann, ki li san tɔb kinimbaak, ki di cha pinn tɔb ke Uwumbər aah di cha pinn nimi, Kristo pu pu na.

5

Uwumbər aanib aabimbin

¹ Naah ye Uwumbər aabigeehm na, pɔk nibaa man, ki li bi ke waah bi pu na. ² Cha ngeehm li bi ni chee man, ke Kristo aah gee timi pu, ki kpo ti pu, ki ɲa kitork ki piir Uwumbər aasui, ki ɲa ti ni Uwumbər kijɔtiik na.

³ Naah ye Uwumbər aanib na, ni taa gər kidagook, ki taa tun tijɔɲ aatuln libaa, ki taa li kpa iniman. Ni taa po len lituln limina aaboln aabər. ⁴ Ni taa len iliin i kaa ɲan na, ni kijɔrk aaliin, ni yaasaraapɔl aaliin. Iliin imina aaboln aa ye Yesu aanib aah len i na. Ni taa len kina. Ni li dooni Uwumbər man. ⁵ Ni po nyi ke unii umək ye udagoor na, ni unii umək ye tijɔɲdaan na, ni unii umək ye unimandaan na, aan koo ni Kristo ni Uwumbər aanaan ni. Unii yaa kpa iniman kan, liwan-gol ye liwaal la, le u dii.

⁶ Titunwanbir timina aaboln pu, le Uwumbər gee liɲuul binib bi kaa kii waamɔb na pu. Ni taa cha unii ubaa ɲmann nimi ki tuk nimi ke naa bir. ⁷ Ni taa dii binib bi tun kina na. ⁸ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi mbəmbɔn ni la. Dandana, naah kpaan Tidindaan ni na, ni bi nwi-ihn ni la. Naah ke nwiihn ni na, ni li bi mbaməm, ke nwiihn ni aanib aah bi pu na. ⁹ Binib bi bi nwi-ihn ni na, bi kpa mbimbinyaan, ki

tun lituln li ɲan na məmək, ki dii Uwumbər aabər ti ye mbamən na la. ¹⁰ Pɔk nibaa man, aan ki bee tiwan ni ga piir Tidindaan aasui na. ¹¹ Ni taa kpaan binib bi bi mbəmbɔn ni ki tun yɔl yɔl na chee man. Ni tee li sur bi man. ¹² Ti yaa po len baah tun lituln li libɔl ni na aabər kan, ni ye inimɔn la. ¹³ Tɔ, tiwan məmək yaa nyan ni mpaan pu kan, le naabimbin ga kpiir chain; nwiihn le nyan ni tiwan məmək mpaan pu. ¹⁴ Nima pu le ti gaa ilahn ke,

“Si u dɔ geen na,

finn aan ki fikr nkun ni,

le Kristo ga li wiin aa pu.”

¹⁵ Nima pu na, ni li nyi man, ki li bi mbaməm. Ni taa li bi ke bijɔrb aah bi pu na. Ni li kpa laasaab man. ¹⁶ Ni li tun Uwumbər aatuln n-yoonn məmək, ki taa li ka fam; ba pu? titunwanbir wiir dandana wee la. ¹⁷ Nima pu na, ni taa li ye bijɔrb man. Pɔk nibaa man ki bee Tidindaan aah ban ke ni ɲa pu na.

¹⁸ Ni taa nyu ndaan ki gbii man. Ndaan ga bii nimi la. Cha Uwumbər Aafuur Nyaan li gbii nimi n-yoonn məmək, ¹⁹ ki li gaa Uwumbər aalahn ni ilahn i bi waagban ni na tɔb chee man, ki li yikr tiwanyikrkaan, ki gaa ilahn tii Tidindaan, ki pak u nisui ni. ²⁰ Ni li dooni Tite Uwumbər n-yoonn məmək, tiwan məmək pu, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu. ²¹ Tɔ, naah san Uwumbər pu na, ni li keei tɔb aamɔi.

Puutiib ni chatiib aabər

²² Bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi, ke naah kii Tidindaan aamɔb pu na; ²³ ba pu? uja le ye upuu aayidaan ke Kristo aah ye waanib Aayidaan pu na. Kristo aanib ye waawon la. U mu gaal bi lir la. ²⁴ Bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi tiwan məmək ponn ni, ke Kristo aanib aah kii waamɔb pu na.

²⁵ Bijab, ni li gee nipuutiib, ke Kristo aah gee waanib ki nan kpo bi pu pu na. ²⁶ U nan kpo bi pu, ke u na bi chain. Baah n̄un waab̄or na, le u nyan titunwanbir bisui ni, le bi muin bi nnyun ni, ²⁷ ke u di bi tii uma ubaa, bi li bi u chee, ki li n̄an sakpen, ki li bi chain, ki taa li kpa tij̄on̄ tibaa, ki taa li kpa taani ubaa. ²⁸ Kina le ni n̄an ke bijab li gee bipuutiib ke baah gee bibaa aawon pu na. Uja u gee upuu na, u gee ubaa la. ²⁹ Unii ubaa aa kee nan uma ubaa aawon. U kpiini ti, ki joo ti tin̄ann, ke Kristo aah joo waanib pu na; ³⁰ ba pu? timi Kristo aanib le ye waawon. ³¹ Ni n̄mee Uwumb̄or Aagbar̄ ni ke, “Nima le cha uja ni upii nya cha bitetiib ni binatiib, ki ti kpaan tob̄ chee, ki n̄a unibaan.”* ³² Tib̄or timina le ye tib̄okpaan ti ye mbam̄on na, le m di tib̄or ngbaan n̄an̄ Kristo ni waanib. ³³ Nima pu na, uja m̄ok aah gee ubaa pu na, u li gee upuu mu kina. Upii m̄ok mu li pak uchal.

6

Mbim ni tetiib ni natiib aab̄or

¹ Mbim, ni li keei nitetiib ni natiib aam̄oi Tidindaan pu; ba pu? nima le n̄an. ² Li pak aate ni aana. Nkaal ngbaan ye nkaal kpaan la. Uwumb̄or puu tipuur ke ni yaa kii mu kan, ³ u ga n̄a tinyoor n̄a ni pu, ki tii nimi lim̄ofaf̄of̄on̄ dulnyaa wee ni.*

⁴ Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aaruul. Ni li joo bi mbam̄on, ki sur bi, ki tuk bi Tidindaan aab̄or.

Binaagbiib ni dindatiib aab̄or

⁵ Binaagbiib, ni li keei nidindatiib bi bi dulnyaa wee ni na aam̄oi, ki li san bi, ki tun lituln mbam̄on, ke naah tun lituln pu ki tii Kristo na. ⁶ Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbam̄on, ke naah ga tun tii Kristo pu na, ki taa ban ke binib pak nimi.

Naah ye Kristo aanaagbiib na, ni li joo nisui m̄om̄ok n̄ani Uwumb̄or aageehn, ⁷ ki li kpa mpopiin ki tun lituln tii nidindatiib, ke naah ga tun pu tii Tidindaan na, naa ye binib. ⁸ Teer man ke unii um̄ok tun litunyaan na, u yaa ye unaagbiija, bee u yaa kaa ye kan, Tidindaan ga tii u waatuln aapar.

⁹ Dindatiib, ni mu li n̄ani nimi aanaagbiib mbam̄on, ki taa faani bi, ki li nyi ke ni ni nimi aanaagbiib kpaan Dindaan baan le paacham. Uma aa pak ubaa ki jer uken.

Tijawan ti Uwumb̄or tii timi na

¹⁰ Nnaabitiib, gbelngbeln yaan le ye ke Tidindaan aah kpa mp̄oon sakpen pu na, ni li kpa mp̄oon mu u tii nimi na. ¹¹ Yoor man tijawan tim̄ok Uwumb̄or tii timi na. Nima le ga cha ni n̄maa yii kinimb̄on̄ aanyam̄on aalan. ¹² Naa ye binib le ti jaa kijaak. Ti jaa kinimb̄on̄ aanikpiwanbir ti bi paacham ki kpa mp̄oon ki joo dulnyaa aanib bi bi mb̄omb̄oon ni na le kijaak. ¹³ Nima pu na, ni yoor tijawan tim̄ok Uwumb̄or tii timi na. Nima le ga cha ni yii kinimb̄on̄, ki nyan̄ ki, ki li beenin si bundaln ki ga jan nimi kijaak na.

¹⁴ Nima pu na, gor nibaa man ki ti jan kijaak. Ni li joo Uwumb̄or aab̄or ti ye mbam̄on ki naahn ligbapapaln na; ki li kpa mbimbinyaan mu bi ke tikur ti bii kibin̄ pu na; ¹⁵ ki li tak n̄inaatak n̄i ye tib̄onyaan ti tii timi nsuudoon na; ¹⁶ ki li n̄ani Yesu Kristo naadii, naadii bi ke kipeln ki ga kiir kinimb̄on̄ aapiin i wu ke mmii na; ¹⁷ ki li chik tikur aayikpupuk ki ye Uwumb̄or aap̄oon mu gaa nimi lii na; ki yoor Uwumb̄or aab̄or ti naahn kijaak aajuk ki Waafuur Nyaan di tii timi na; ¹⁸ ki li mee Uwumb̄or ki gar̄ni u ke u ter nimi. N-yoonn m̄om̄ok ni li mee u mbimbin m̄om̄ok pu. Waafuur Nyaan aah m̄ok nimi pu na, ni li

* 5:31 : Lik Mpiin 2.24. * 6:3 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16.

mee u kina, ki taa geeni man, ki taa di cha man. Ni li mee u n-yoonn məmək ki tii waanib məmək, ¹⁹ ki li mee u ki tii m mu, ke u mək mi maah ga len pu na, ki tii mi lipobil ke m waar mməb ki tuk binib tibənyaan tee aabəbərkaan. ²⁰ M si Yesu aasisiidaan, ki bi kiyondiik ni, tibənyaan ngbaan pu la. Nima pu na, ni li mee Uwumbər ke u tii mi lipobil, ke m tuk binib tibənyaan ngbaan, maah ba ga tuk bi pu na.

Kookoo aadoon

²¹ Tinaabogeehn Tikikus u ye Tidindaan aatutunn bamənn na le ga tuk nimi maabər məmək, le ni bee maah bi pu na. ²² Nima le m cha u dan ni chee, ke u nan tuk nimi taah bi pu na, aan ki sərj nisui.

²³ Tite Uwumbər ni Tidindaan Yesu Kristo tii tinaabitiib nsuudoon, ki cha ni li gee təb ki gaa u ki kii mbaməm. ²⁴ Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa binib bimək gee u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na pu.

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii FILIFI YAAB na

¹ Min Pɔɔl ni Timoti bi ye Yesu Kristo aanaagbiib na dooni waaninyaam bimək bi Filifi aatin̄ ni na, ni baaninkpiib ni baateterb mu. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Pɔɔl aah mee Uwumbɔr pu na

³ Maah teer nibɔr n-yoonn mɔmək pu na, m dooni Uwumbɔr u m dii u na, ni pu la. ⁴ Maah mee Uwumbɔr tii ni mɔmək n-yoonn mɔmək pu na, m mee u ni mpopiin la, ba pu? ⁵ bundaln ni nan gaa Yesu aabɔr ki nan saa din na, ni ter mi ke m tuk binib waabɔnyaan tee la. ⁶ M bee ke Uwumbɔr u nan piin ki bi toor nimi aabimbin na, u ga li beenin ηani kina ki toor nimi aabimbin ti doo bundaln Yesu Kristo ga gir ni na. ⁷ Maah nyi kina na, ni ηan; ba pu? m gee nimi la. Ni mɔmək nan ter mi kiyondiik ni, ki nan ter mi buyoonn m nan bi bibɔjirb aanimbiin ni na ke m ti len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn. ⁸ Uwumbɔr nyi ke nnimbil man ke m ki kan nimi; ba pu? m gee nimi, Kristo aah tii mi ngeehm pu na.

⁹ M mee Uwumbɔr ke ni li moo gee tɔb ki li moo nyi Uwumbɔr aabɔr, ki li kpa nlan nyaan, ¹⁰ aan ki lee nsan mu ηan na, aan ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa bundaln Kristo ga gir ni na. ¹¹ M ban ke ni li kpa mbimbinyaan ki li tun lituln li ηan na n-yoonn mɔmək, Yesu Kristo aapɔɔn pu, aan binib nyun̄ Uwumbɔr ki pak u.

Yesu Kristo pu le ti bi

¹² Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah bi kiyondiik ni na, nima le cha binib pam ηun̄ Yesu aabɔnyaan tee. ¹³ Ubarkpaan na aajab, ni binib bimək bi do na nyi ke Kristo

pu le m bi kiyondiik ni. ¹⁴ Maah bi kiyondiik ni na, nima le pɔɔk nnaabitiib aataakpab Tidindaan aasan ni, ki tii bi lipobil ke bi tuk binib Yesu aabɔr ki taa san ijawaan.

¹⁵⁻¹⁷ Binib bibaa kpa lipiipoln m pu, ki ban baayimbil. Nima le cha bi mooni Kristo aabɔr. Bi ban ke binib nyun̄ bi la. Binimbil aa man Kristo aabɔr pu. Maah bi kiyondiik ni Yesu aabɔr pu na, le bi ban ke m ji falaa ki kpee. Nima le cha bi mooni Yesu aabɔr. Bibaa mu bi, ki mu gee mi ki mooni Kristo aabɔr ke bi ter mi; ba pu? bi bee ke Uwumbɔr le cha m bi do ke m len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn.

¹⁸ M ga len kinye? Bi yaa mooni Kristo aabɔr lipiipoln pu, bee bi yaa mooni waabɔr ngeehm pu kan, naa muk mi. Bi mɔmək aah mooni waabɔr pu na le cha m kpa mpopiin. Ni ye mbamɔn la, m ga li beenin kpa mpopiin, ba pu? ¹⁹ ni mee Uwumbɔr tii mi la, Yesu Kristo Aafuur Nyaan mu ter mi, le m bee ke nima le ga cha m nya kiyondiik ni. ²⁰ Nnimbil man ke binib nyun̄ Kristo m pu. M yaa kpo u pu, bee m yaa kaa kpo u pu kan, m ban ke m li kpa lipobil dandana wee, ke maah kpa n-yoonn mɔmək pu na, ki li len ki taa li san binib inimɔn. ²¹ M yaa bi limɔfal ni kan, Kristo pu le m bi. M yaa kpo kan, m ga kan tinyoor. ²² M yaa bi kan, m ga tun Uwumbɔr aatuln, le u ga ηa tinyoor ηa li pu. Maa nyi maah ga lee pu na; ²³ nkun ni limɔfal mɔmək ηan la. M ban ke m nya dulnyaa ni, ki ti li bi Kristo chee; ba pu? nima le ga li ηan sakpen ki jer naah ηan pu dulnyaa wee ni na. ²⁴ M mu yaa kaa kpo kan, ni mu ηan; ba pu? m ga li ηmaa beenin ter nimi. ²⁵ Nima pu le m bee ke maan kpo dandana wee. M ga li beenin bi ni chee, ki ter nimi, ni moo gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li kpa mpopiin. ²⁶ M yaa ki gir ni ni chee kan, m pu le ni

ga nyun Yesu Kristo sakpen.

²⁷Tibokpaan le ye ke nimi aabimbin li bi Kristo aabonya tee aah mək nimi pu na, aan m yaa dan nan mann nimi, bee m yaa kaa dan kan, m ga n̄un nimi aabər, ke ni si Yesu aacharj ni, ki kpa kiməbaan, ki kpaan tuk binib Yesu aabonya, ke bi gaa u ki kii. ²⁸Ni taa san nimi aadim ijawaan man. Nima le ga mək bi ke bi ga kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na, ki ga mək nimi ke Uwumbər ga gaa nimi lii. ²⁹Uwumbər cha ni gaa Kristo ki kii la, ki cha ni ji falaa mu u pu. ³⁰Ni nan kan maah jin falaa Yesu pu pu na, ki n̄un maah ji falaa u pu dandana wee pu na. Le ni mu bi ji falaa ke maah ji pu na.

2

Mpəəndaan Yesu Kristo aah nan sunn ubaa pu na

¹Tə, Kristo pəəni nitaakpab, le waah gee nimi pu na səŋni nisui, ni ni Uwumbər Aafuur Nyaan mu kpaan kijətiik, le ni kpa tibulchinn ki san təb kinimbaak, ²nima pu na, ni li kpaan kiməbaan, ki li gee təb, ki li kpaan nlandak mbaa. Ni yaa ŋa kina kan, m ga li kpa mpopiin mbaməm. ³Ni taa li kpa lipiipoln təb pu, ki taa li ban ke binib li pak nimi. Ni sunn nibaa taab man, ki li nyunni təb ki jer nibaa. ⁴Ubaa taa li ban uma ubaa aanyoor baanja. Aa li ban ke ni məmək kan tinyoor. ⁵Ni sunn nibaa taab man ke Yesu Kristo aah sunn ubaa taab pu na. ⁶U bi ke Uwumbər aah bi pu na. U mu aa dak ke ni ye limukl ke u ni Uwumbər li ŋak. ⁷Waageehn pu le u di cha tiwanyaan nimək bi Uwumbər do na, ki ŋa ubaa ke unaagbiija na. U kpaln unibən, ⁸ki sunn ubaa taab, ki kii Uwumbər aaməb, hali ki ti kpo ndəpuinkoo pu. ⁹Nima pu le Uwumbər nyun u sakpen ki yoor u paacham, le ki tii u liyimbil li

jer ŋiyimbil məmək na, ¹⁰ke binib ni tiwan nimək bi paacham na, ni binib ni tiwan nimək bi kitiŋ do na, ni binib ni tiwan nimək bi kitiŋ aataab na, bi məmək yaa n̄un Yesu aayimbil pu kan, bi li gbaani unimbiin ni. ¹¹Bi məmək pel pel ga len binib ni, ke Yesu Kristo le ye tiwan ni binib məmək Aadindaan. Nima le ga nyun Tite Uwumbər.

Ni li wiin ke nwiihn na dulnyaa ni

¹²Nima pu na, nnaabitiib bi m gee bi na, maah kaa bi ni chee na, m ban ke ni kii maaməb ki jer naah nan kii maaməb buyoonn m nan bi ni chee pu na. Naah ŋmar pu na, ni li tun Uwumbər aatuln ke binib bi ŋmar na aah ba ga tun pu na, ki li san Uwumbər n-yoonn məmək; ¹³ba pu? Uwumbər bi tun lituln nisui ni, ke ni li neen ke ni kii waaməb, ki li ŋani waageehn.

¹⁴Naah ŋani tiwan nimək na, ni taa li ŋulni, ki taa kpak kinikpakpak, ¹⁵aan ki li ye Uwumbər aabim bi kaa kpa taani, kaa kpa ngalm na. Ni bi titunwanbirdam aakaasisik ni la. Ni li bi ke nwiihn na le dulnyaa wee ni ki wiin bikaaasisik ni, ¹⁶ki joo ni Uwumbər aabər ti tii binib liməfal na. Ni yaa bi kina kan, le m ga li kpa kipupuk ni pu bundaln Kristo ga gir ni na, ke maah tun lituln linimaln ki tuk nimi Uwumbər aabər na, naa ye fam.

¹⁷Ni yaa gaa Yesu ki kii ki tun waatuln mbaməm kan, m kpa mpopiin ni pu. Bi yaa po ku mi kan, m kpa mpopiin. ¹⁸Ni mu li kpa mpopiin sakpen ke maah kpa pu na.

Uwumbər aatutum Timoti ni Epafrodaitus

¹⁹Tə, Tidindaan Yesu pu le m kpa limakl ke m ga cha Timoti dan ni chee dandana wee. U yaa nan tuk mi nimi aabər aah bi pu na kan, nsui ga səŋ. ²⁰Utafal bi ni ni la. Maa ki kpa unii u aatafal bi ni ni, ke utafal aah bi ni ni pu na. ²¹Biken

na məmək aatafal bi bibaa ni la. Bitafal aa bi Yesu Kristo aatuln ni. ²² Ni nyi Timoti aabimbin aah njan pu na, ki nyi ke u tun lituln m chee ke ubo aah tun lituln ute chee pu na, ki ti tuk binib Yesu aabanyaan tee. ²³ Nima pu na, m yaa kan maabər aah ga doo pu na kan, m ga cha u dan ni chee. ²⁴ Tidindaan pu le m nyi ke ni yaa kpee siib kan, m mu ga dan ni chee.

²⁵ M dak ke ni njan ke m cha tina aabo Epafrodaitus ki gir ni ni chee. U ye maatutujeer ni maa-janjeer Tidindaan aasan ni, ki ye nimi aatutunn u dan nan tii mi maah ban pu na. ²⁶ Unimbil man ke u ki kan nimi. Naah njan ke u bun na, nima le usui bii. ²⁷ Ni ye mbamən, u nan bun ki ti ban u kpo, le Uwumbər san u kinimbaak ki cha u pək. Waah cha u pək na, u san m mu kinimbaak, m taa li kpa mpombiin ki kpee mpombiin pu. ²⁸ Le m ban ke m cha u gir ni ni chee mala, ni yaa nan kan u kan, ni ga li kpa mpopiin. Le nsui ga sən. ²⁹ Nima pu na, ni gaa u tijann Tidindaan pu, ki li kpa mpopiin sakpen, ki nyun u ni binib bimək bi ke waah bi pu na; ³⁰ ba pu? Kristo aatuln pu, waa nan daa nkun. Waah nan ban u ter mi, naah kaa nan nmaa ter mi pu na pu, le u nan kan linimaln.

3

Mbimbinyaan baməm

¹ Nnaabitiib, kookoo aabər le ye ke ni li kpa mpopiin Tidindaan pu. M yaa ki nme ke maah nan nme pu tii nimi na kan, naan muk mi; ba pu? ni njan ke ni ki njan maah ga nme pu tii nimi na.

² Tə, ni li nyi binib bi tun lituln li kaa njan na, ki bi ke ibə na, ki len ke ni yaa kaa gii lichakpaln kan naan nmar na. ³ Timi bi kpaan Uwumbər Aafuur Nyaan chee ki pak u, ki kpa kipupuk Yesu Kristo pu, ki bee ke taan nmar tibaa aapən pu na, timi le kpa lichakpangee bamənn.

⁴ Min mbaa ba ga li kpa nsan ki ga nmaa len ke m ga nmaa nmar mbaa pu. Unii ubaa yaa len ke u kpa nsan ke u ga nmaa nmar ubaa pu kan, m kpa nsan ki jer u. ⁵ Maah nan ye iwiin iniin aabo na, bi nan gii nchakpaln. M ye Juu yaab aabo, ki ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii ubaa la. M ye Hiibru yaab aabo bamənn la. M nan dii Moses aakaal, Farisii yaab aah dii pu na. ⁶ Nnimbil nan man ke m nja Yesu aanib falaa. M nan dii Moses aakaal mbaməm, kaa yii nkaal mbaa. ⁷ Nimina məmək nan ye tinyoor le ki tii mi. Le m yii ni məmək Kristo pu, ke naa ye nibaa. ⁸ Ni ye mbamən la, m yii tiwan məmək ke naa ye nibaa, ke m li nyi Yesu Kristo u ye Ndindaan na. Maah nyi u pu na, nima le jer tiwan məmək. U pu le m di tiwan məmək lii, ke ni ye timoor la, ke m gaa uma, ⁹ ki kpaan u ni. M yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbər len ke maabər njan. Maah gaa Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbər len ke maabər njan; m gaa Yesu Kristo ki kii le ki njan Uwumbər chee. ¹⁰ M ban ke m bee Kristo, ni mpənn mu fikr u nkun ni na, ki ji falaa u pu. M ban ke maabimbikpok kpo ke waah nan kpo pu na, ¹¹ aan m mu nan fikr nkun ni.

Pəəl aanimbil aah man Yesu Kristo aasan pu pu na

¹² Maa len ke m fuu Yesu aah ban pu na, kaa len ke m ye unii u njan ti doo na. M pəəni mbaa ke m li bi Yesu Kristo aah ban ke m li bi pu na; ba pu? u gaa mi ki nja mi waanii la. ¹³ Nnaabitiib, maa len ke m fuu waah ban pu na. Nnimbil man tiwan nibaa le pu. M suln tiwan ni bi mpuwəb na, ki pəəni mbaa ke m pii tiwan ni bi nnimbiin ni na. ¹⁴ Yesu Kristo pu le Uwumbər yin mi ke m dii nsan mu cha paacham na. Nima le nnimbil man ke m fuu

nima, ki ti kan tinyoor ti Uwumbør ga tii mi na.

¹⁵ Nimi bi dii Uwumbør aasan mbaməm na, cha ni mu aanimbil li man kina man. Ni yaa kaa bee waabør tibaa mbaməm kan, u ga mək nimi. ¹⁶ Ti mu aah nyi Uwumbør aabør məmək pu na, cha ti li dii kina man.

¹⁷ Nnaabitiib, ni li kpaan kiməbaan ki dii maataabuu, ki lik binib bi dii ke taah dii pu na. ¹⁸ Tə, binib pam aah dii pu na, bi ye Yesu aadəpuinkoo aadim la. M nan tuk nimi baabør n-yoonn məmək, ki ki tuk nimi dandana wee, ni tinyunyunn la. ¹⁹ Baadoon le ga li ye ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. Baawumbør le ye bipuul. Bi kpa kipupuk iniməən aatuln pu. Baalandak bi dulnyaa wee ni aawan ni la. ²⁰ Tima kan, Uwumbør do le ye tido, le ti kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo u ga gaa timi lii na ga nya ni nima na. ²¹ U kpa mpəən ki ga ηmaa nyan tiwan məmək, ki cha ni məmək kii waaməb. Waah kpa mpəən kina na, le u ga di timi aawon ti kaa ye lisil aawon na ηa tiwonpənn ti naahn uyaar ti ye lisil aawon na.

4

Nsurm

¹ Nnaabitiib, Tidindaan aah ga ηmaa ηa kina ki tii nimi na, ni li si uchaη ni. M gee nimi la. Le nimi aabør bi nsui ni. Le mponn piin ni pu. Nimi le ye maatuln aanyoor.

² Yuwodia ni Sintiki, m gaη nimi, ni li kpaan kiməbaan Tidindaan pu. ³ Maatutuηeer bamənn, m mee aa mu, ter bipiib ngbaan; ba pu? bi ni Klement ni maatutuηeerb biken nan tun lituln linimaln m chee, ki ter mi m tuk binib Yesu aabənyaan tee. Baayimbil ηmee liməfal aagban ki bi paacham na ni.

⁴ Ni li kpa mpopiin Tidindaan pu, n-yoonn məmək. M ki tuk nimi la, ni li kpa mpopiin man.

⁵ Ni li bi suuna binib məmək chee man. Tidindaan ga gir ni dandana wee. ⁶ Ni taa cha ilandak li muk nimi tiwan nibaa pu. Ni li mee Uwumbør tiwan məmək pu, ki gaηni u, ki dooni u ki tuk u naah ban pu na məmək. ⁷ Ni yaa ηani kina kan, Uwumbør ga tii nimi nsuudoon mu jer taah nyi pu na. Nisui, ni nimi aalandak ga doon; ba pu? ni kpaan Yesu Kristo chee.

⁸ Nnaabitiib, kookoo yaan le ye ke ni li dak ilandak i ye mbamən na, ni i kpa laasaab na, ni i tok na, ni i ye chain na, ni i ηan na, ni i kpa lisil na. Ni cha ilandak imək ηan ki ηeer mpakm na li joo nimi. ⁹ Ni nan bae Uwumbør aabør m chee, ki gaa ti, ki ηun maah len pu na, ki kan maah ηani pu na. Ni li dii kina, le Uwumbør u tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

Ipiin pu aadoon

¹⁰ Ni yunn le naa ki kan mi; le nitafal mu beenin bi m ni. Nima le m kpa mpopiin sakpen Tidindaan pu. M bee ke nitafal bi m ni n-yoonn məmək; le ni mu aa nan kpa nsan ni ter mi. ¹¹ Maa len igiin pu. M yaa kpa sakpen, bee m yaa kpa siib kan, m bae maah ga ηa pu aan nnimbil gbiin kina na. ¹² M nyi igiin, ki nyi liwankpal mu. Ni yaa mə, bee ni yaa kaa mə kan, m yaa ji bab, bee nkon yaa pii mi kan, m yaa kpa sakpen, bee m yaa kaa kpa nibaa kan, m bae maah ga ηa pu aan nnimbil gbiin kina na. ¹³ Kristo aah tii mi mpəən mu na, m ga ηmaa ηa tiwan məmək.

¹⁴ Tə, naah ter mi maafalaa ni pu na, ni ηa mbaməm la. ¹⁵ Nimi Filipi aatiη aanib nyi ke maah nan tuk nimi Yesu aabənyaan tee njan ki nin nyan Masedonia aatiη ni na, Uwumbør aanib ponn ni ubaa aa tii mi ipiin, see nimi baanja. M nan tuk nimi Uwumbør aabør; le ni mu nan tii mi ipiin. ¹⁶ Maah nan bi Tesalonika aatiη ni na, ni nan tun ni unii nfum mulee u nan tii

mi maah ban pu na. ¹⁷ Naa ye ke m ban ipiin la. Naah tii mi ipiin pu na, nima le ni ga li moo kpa tinyoor. Nima le m ban. ¹⁸ Naah tii mi tiwan ni na, m gaa ni məmək ki kpa sakpen. Naah tun ni Epafrodaitus ke u nan tii mi ipiin i na, u nan tii mi i. Naah tii mi ipiin i na, ni naahn kitork ki ŋan na le ki tii Uwumbər, le usui piir, le u gaa i. ¹⁹ Uma Uwumbər u m dii u na le ga tii nima naah lann pu na məmək; waah kpa liwankpal sakpen paacham pu na, kina le u ga tii nima, Yesu Kristo pu. ²⁰ Cha ti li nyunni Tite Uwumbər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

²¹ Ni doon Yesu Kristo aaninyaam məmək tii mi. Tinaabitiib bi bi m chee na dooni nima. ²² Uwumbər aanib məmək dooni nima. Ubərkaapaan Siisa aatutum bi ye Uwumbər aanib na mu dooni nima mbaməm.

²³ Tidindaan Yesu Kristo aarjann li bi nisui ni. [Amii.]

Kigbanj ki Pɔɔl ηmee ki tii KOLOSE YAAB na

¹ Min Pɔɔl u ye Yesu Kristo aak-pambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti ² le ηmee kigbanj kee ti tii nimi Uwumbɔr aanib bi ye tinaabitiib ki gaa Kristo ki kii, ki bi Kolose aatiη ni na. Tite Uwumbɔr [ni Tidindaan Yesu Kristo] ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

³ N-yoonn mumək ti mee Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na tii nimi na, ti dooni u ni pu; ⁴ ba pu? ti ηun ke ni gaa Yesu Kristo ki kii mbaməm, ki gee Uwumbɔr aanib məmək; ⁵ ba pu? ni kpa limakl ke ni ga nan kan Uwumbɔr aah di tiwan ni siin nimi paacham na. Ni ηun ni pu buyoonn ni ηun tibɔnyaan ti fuu ni ni chee ki ye mbamən na chee la. ⁶ Tibɔnyaan ngbaan le cha nimi ni binib bi bi ηipepel məmək na tun litunyaan. Binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei, nikaasisik ni, ni ηipepel məmək. Naah ηun ti, ki bee mbaməm Uwumbɔr aah ηani nimi tiηann pu na, le binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei nikaasisik ni, ki nan saa dandana. ⁷ Timi aatutuηeer Epafras u ti gee u na le nan tuk nimi Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Uma Epafras le si timi aasisiiaan ki tun Kristo aatun mbaməm ki ter nimi. ⁸ U tuk timi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha ni gee binib pu na.

⁹ Nima pu le ti mee Uwumbɔr tii nimi, kaa di cha. Buyoonn ti nan ηun ni pu ki nan saa dandana wee na, le ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni ga bee waah ban ke ni li ηani pu na. Ti mee u ke u tii nimi nlan ni bee Waafuur Nyaan aabɔr, ¹⁰ aan ki li dii Tidindaan waah ban pu na, aan ki gbiin unimbil, ki tun

litunyaan aabɔη məmək, ki moo bee waabɔr. ¹¹ Ti mee u tii nimi ke waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, u tii ni mu mpɔɔn, aan ni li kpa limɔr falaa ponn ni n-yoonn məmək, ki li kpa mpopiin, ¹² ki li dooni u; ba pu? uma le ηa nimi binib bi ηeer ke bi kan tiwan ni u ga tii waanib, nwiihn aanaan ni na. ¹³ Uma le nan nyan timi mbɔmbɔɔn aanaan ni, ki nabr timi di buen Ujapɔgeehn aanaan ni. ¹⁴ Uma le gaa timi lii, le Uwumbɔr di cha pinn timi aatun-wanbir, [Ujapɔɔn aasin pu].

Yesu Kristo aabimbin, ni waat- uln

¹⁵ U ye Uwumbɔr u taa waa u na aanan, ki ye tiwan nimək Uwumbɔr naan ni na Aayidaan; ¹⁶ ba pu? Uwumbɔr nan cha u naan tiwan məmək, ni bi paacham, ni ni bi kitin na, ni taah waa ni na, ni taah kaa waa ni na; ni yaa ye nnaan, bee ipɔɔn, bee bit-injoob, bee tininkpir, uma le nan naan ni məmək ke ni li nyuηni u. ¹⁷ Uma Yesu le puen tiwan məmək bi. Uma pu le tiwan məmək beenin bi. ¹⁸ Uma le ye waanib Aayidaan. Le waanib mu ye waawon, le u tii bi limɔfal. Uma le puen fikr nkun ni, ki ye tiwan məmək Aayidaan; ¹⁹ ba pu? ni mɔ Uwumbɔr ke waah bi pu na, Yesu mu bi kina la. ²⁰ Uma Yesu pu, le ni mɔ Uwumbɔr ke u di tiwan ni məmək bi paacham, ni tiwan ni məmək bi kitin na tooh kijɔtiik ubaa chee. Waasin nan nyan uwon ni, ndɔpuinkoo pu; waasin ngbaan pu le Uwumbɔr cha tiwan ngbaan məmək ni uma ηa kijɔtiik.

²¹ N-yoonn mbaa ni nan ye biwɔwɔm le Uwumbɔr chee. Ni nan dak ilandak i kaa ηan na, ki tun lituln li kaa ηan na, nima le ni nan ye Uwumbɔr aadim, ²² le dandana wee u cha ni ni uma ηa kijɔtiik; ba pu? Ujapɔɔn nan kpo ni pu la. U nan kpo ni pu, ke ni li bi chain, ki li ye bininyaam, ki taa li kpa ngalm

mubaa, bundaln u ga di nimi siin Uwumbər aanimbiin ni na. ²³ Ni njan ke ni li dii u mbaməm, ki taa di cha waasan, ki taa cha nibaa lej nimi. Naah njan tibənyaan tee na, tibər ngbaan tii nimi limakl la. Ni taa di cha limakl ngbaan. Bi moon tibənyaan tee, ki tuk binib bimək bi dulnyaa wee ni na la. Min Pəəl mu njan unii u mooni ti na la.

Pəəl aah ye Yesu Kristo aanib aatutunn pu na

²⁴ Tə, maah jin falaa u ni pu na, nima le m kpa mpopiin. Kristo nan tuk mi maah ga ji falaa waanib pu pu na, le maah ji falaa tiwon tee ni na, falaa ngbaan u gur na le m ji.* Waanib bi m ji falaa bi pu na le ye waawon. ²⁵ Uwumbər nan njan mi waanib aatutunn, ki di lituln siin mi, ke m tun ki ter nimi. Lituln ngbaan le ye ke m tuk nimi waabər məmək pel pel. ²⁶ Ti ye tibəbərkaan la. Uwumbər nan bər ti n-yaayoonn na aanib, le ki kpiir ti tuk waanib dandana wee. ²⁷ U ban ke bi bee tibər ngbaan aah njan sakpen ki ter ntimbol məmək pu na la. Tibəbərkaan ngbaan le ye ke Kristo bi ni ni. Waah bi ni ni na, nima le ni kpa limakl ke ni ga ji waaməən. ²⁸ Kristo aabər ngbaan le ti mooni, ki sur binib məmək, ki tuk bi waabər, waah tii timi nlan pu na. Ti ban ke bi məmək li kpaan Kristo ni, ki li ye binib bi njan doo na. Ti ban ke ti di bi ki mək Uwumbər la. ²⁹ Nima le cha m tun lituln linimaln. M tun lituln ngbaan waapəən sakpiin pu la.

2

¹ M ban ke ni bee ke m tun lituln linimaln nimi pu, ni Laodisea aatiŋ aanib pu, ni binib bimək kaa kee kan mi na pu, ² ke m pək bitaakpab. M ban ke ni məmək li kpaan kiməbaan, ki li gee təb, ki bee Uwumbər aabər mbaməm, aan ki li pak ti mbaməm, ki taa joo beeni. M ban ke ni bee Uwumbər

aabəbərkaan, ti ye Kristo aabər na. ³ Uma baanja le ga nmaa tii timi nlan mu ye nlan bamənn na. Uma baanja le ga nmaa mək timi nnyim məmək.

⁴ M tuk nimi kiŋa ke ubaa taa nmann nimi la. Unii yaa məln inyamən i mə na ki tuk nimi kan, ni taa kii. ⁵ Maawon aa bi ni chee, le maalandak bi ni ni. Naah gaa Kristo ki kii mbaməm ki dii waasan mu mbaməən na, nima le m kpa mpopiin sakpen.

Cha Yesu Kristo aabimbin li gbii si

⁶ Ni nan gaa Yesu Kristo, ki kii ke u ye Nidindaan. Nima pu na, ni li kpaan u ni, ki li dii u man, ⁷ ki too chuu u ke busub aanyaan aah koo kitin pu na, ki li bae waabər n-yoonn məmək, ki gaa ti ki kii mbaməm, taah nan tuk nimi pu na, ki li dooni u n-yoonn məmək.

⁸ Unii yaa tuk nimi nnyamən aalan mu ye fam na kan, ni li nyi man ki taa dii u; nlan ngbaan ye binib aalan mu nyan ni kinimbəŋ ki joo dulnyaa wee na, naa ye Kristo aabər. ⁹ Uwumbər aabimbin məmək bi Yesu Kristo aawon ni. ¹⁰ Naah kpaan u ni na, le ni kpa liməfal baməln. Uma le ye tininkpir ni ipəən məmək aayidaan.

¹¹ Naah kpaan Kristo ni na, le ni bi ke binib bi gii nchakpan na; ni mu aa ye nchakpan le ni gii, ni ye nimi aabimbikpok le ni gii lii. Ni ye Kristo aah gii pu na la. ¹² Baah muin nimi nnyun ni na, ni mək ke bi di nimi sub Kristo chee la. Baah nyan nimi nnyun ni na, le ni mək ke ni ki fikr u chee; ba pu? ni pak ke Uwumbər kpa mpəən ki fikr Kristo nkun ni. ¹³ N-yoonn mbaa, ni nan tun titunwanbir; kaa nan dii Uwumbər aakaal. Nima le naa nan kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Naah kpaan Kristo ni dandana wee na, nima le Uwumbər fikr nimi.

* 1:24 : Lik Lituln 9.16.

U di cha timi aatunwanbir mómək pinn timi. ¹⁴ Taah ba ga ɲa pu na le ɲmee kigbaɲ pu. Taah kaa ɲa kina na, nima le timi aabər bii. Le Kristo aah nan kpo ndəpuinkoo pu na, nima le Uwumbər aa ki len ke timi aabər bii. ¹⁵ Waah kpo ndəpuinkoo pu na, le u ɲa kinimbəɲ aapəɔn mómək fam, le ki nyan ki, ki jinn ki iniməɔn, binib aanibil ni.

¹⁶ Nima pu na, ni taa cha ubaa galn nimi tijikaar aakoobil pu, bee tiwanyukaan aakoobil pu, bee likpaakool daal aakoobil pu. ¹⁷ Njikoobil mómək po ye tiwan ni choo na aajunjun la. U bi na le ye Kristo. ¹⁸ Binib bibaa bi ki sunni bibaa taab, ki pak Uwumbər aatuuntiib, ki bui ke bi daɲ tidan ki kan lijinjir aawan, ki kpa kalmbaani, ki dak dulnyaa aalandak i ye fam na. Ni taa cha binib ngbaan bii nimi. ¹⁹ Baa joo timi aayidaan Kristo. Uma aapəɔn pu, le ti muun waasan ni, Uwumbər aah ban pu na. Uma le kpaan timi kiməbaan, ke ti li tuk təb pu, ke ɲituk ni ɲigir aah cha tiwon aawan mómək tuk təb pu pu na.

Ni naahn ke ni kpo ki beenin fu Yesu Kristo pu

²⁰ Ni nan kpo Kristo chee la, nima le ni nyan kinimbəɲ ki joo dulnyaa na aapəɔn ni. Nima pu na, ba ɲa nimi aabimbin bi ke naah beenin ye dulnyaa yaab le na? Ba ɲa ni kii nkaal mu len ke, ²¹ “Taa ji nee,” “Taa lakl nee,” “Taa meeh nee” na? ²² Binib yaa jin timina mómək kan, ti doo la. Njikoobil ɲimina po ye binib aakaal, ni baaməkm la. ²³ Ni naahn nlan la, ki mu aa ye nlan. Bi dooni bisui aah gee tiwan ni na la, ki sunn bibaa taab, ki muk tiwon. Le baah ɲani pu na, naa ter bi ke bi chuu bibaa.

3

¹ Ni kpaan fikr Kristo chee la. Nima pu na, cha nitafal li bi paacham aawan ni. Kristo bi nima

ki ka Uwumbər aanɲangii wəb. ² Ni li dakl tiwan ni bi paacham na aabər, ki di cha tiwan ni bi kitiɲ do na. ³ Ba pu? ni naahn ke ni kpo; le nimi aaməfal kpaan Kristo ni, ki bi Uwumbər chee paacham, le u biin li pu. ⁴ Kristo, u ye timi aaməfal na yaa nan gir ni kan, ti mu ga li bi u chee, ki kan nnyunɲ.

Mbimbikpok ni mbimbipəm

⁵ Nima pu na, kuln man tiwon aah ban pu na, ki taa gər kidagook, ki taa tun tijəɲ aatuln, ki taa li ban tiwan ni kaa ɲan na, ki taa li kpa iniman. Unii u kpa iniman na aa dii Uwumbər, u dii liwankpal la. ⁶ Binib bi yii Uwumbər aaməb ki tun titunwanbir timina na, u ga daa bitafal. ⁷ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi bikaasisik ni, ki tun titunwanbir ngbaan.

⁸ Le naah ye Yesu aanib dandana wee na, ni di titunwanbir ngbaan mómək lii. Ni taa ki gee liɲuul ki li tar binib pu, ki taa ki li kpa kinaanɲ, ki taa ki seei ɲisiibil, ki taa ki len iliin i kaa ɲan na. ⁹ Ni taa məlɲ inyamən ki tuk təb; ba pu? ni nan di nimi aabimbikpok aatuln lii a, ¹⁰ ki yoor mbimbipəm la. Uwumbər le tii nimi mbimbipəm ngbaan, ki bi toor mu, ke ni moo bee u, ki li naahn u. ¹¹ Naah kpa mbimbipəm na, naa ki yakr Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binib bi gii ɲichakpan na, ni binib bi kaa gii na, ni biwəwəm, ni timoor ni aanib, ni binaagbiib, ni bimalb. Ni mómək kpaan la. Kristo le jer tiwan ngbaan mómək, ki bi waanib mómək ni.

¹² Uwumbər nan nyan nimi, ki ɲa nimi waaninyaam, ki gee nimi. Nima pu na, ni li kpa linimbaasaln, ni tibulchinn, ki sunn nibaa taab, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa, ¹³ ki li kpa limər təb chee. Ni ponn ni ubaa ni uɲeen aatə yaa kpa tibər kan, ni di cha pinn təb. Tidindaan aah di cha pinn nimi pu na, ni mu

di cha pinn tɔb kina. ¹⁴ Tibɔr ti jer ti mɔmɔk na le ye ke ni li gee tɔb; ba pu? ngeehm di ni mɔmɔk kpaan tɔb chee la, ni li kpaan kimɔbaan mbamɔm. ¹⁵ Kristo yin nimi ke ni li kpaan tiwonbaan ni, ki li kpa nsuudoon mu u tii nimi na. Nima pu na, cha nsuudoon ngbaan li joo nisui man, ki li dooni Uwumbɔr, waabulchinn pu. ¹⁶ Cha Kristo aabɔr li bi nisui ni sakpen, ki tii nimi nlan. Ni li tuk tɔb waabɔr, ki li sur tɔb, ki li gaa ilahn i bi Uwumbɔr Aagbaɔ ni na, ni waanib aalahn, ni ilahn i Waafuur Nyaan mɔk nimi na. Ni li gaa ilahn ngbaan, ki li dooni Uwumbɔr nisui ni. ¹⁷ Ni yaa len kan, ni len Tidindaan Yesu aayimbil pu; ni yaa tun lituln kan, ni li tun waayimbil pu, ki li ɔani tiwan mɔmɔk waayimbil pu, ki li dooni Tite Uwumbɔr u pu.

Naah ga li bi pu Tidindaan aasan ni na

¹⁸ Tɔ, bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi. Naah dii Tidindaan na, ni ɔan ke ni li ɔani kina.

¹⁹ Chatiib, ni li gee nipuutiib, ki taa muk bi.

²⁰ Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamɔi tiwan mɔmɔk ni, Tidindaan aah ban pu na; ba pu? nima le piir Uwumbɔr aasui.

²¹ Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aarɔul, aan bitaakpab taa yɔl.

²² Binaagbiib, ni li keei nidin-datiib bi bi dulnyaa ni na aamɔi tiwan mɔmɔk ni. Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbamɔm. Ni taa ban binib li pak nimi. Naah san Uwumbɔr na, ni li tun lituln mbamɔm nima pu. ²³ Naah ɔani tiwan nimɔk na, ni cha nitafal li bi ni ni, ki tun lituln ke naah ba ga tun tii Tidindaan pu na, naa ye binib. ²⁴ Tidindaan Kristo le ni tun lituln tii u. Nima le ni bee ke uma le ga pa nimi tipar, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii nimi na. ²⁵ Unii umɔk tun lituln li kaa ɔan na, Uwumbɔr ga daa utafal waah ɔeer

pu na. Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken.

4

¹ Dindatiib, ni li ɔani nimi aanaagbiib mbamɔm; ba pu? ni nyi ke ni mu kpa Dindaan paacham.

Nsurm

² Tɔ, ni mɔmɔk li beenin mee Uwumbɔr linimaln, ki li nyi ki taa geeni, ki li dooni u mmeen ponn ni, ³ ki li mee u tii ti mu, ke u tii timi nlan ti moon waabɔr ki tuk binib tibɔbɔrkaan ti ye Kristo aabɔr na. Waabɔnyaan ngbaan pu, le m bi kiyondiik ni. ⁴ Ni ɔan ke m tuk binib waabɔnyaan ngbaan aatataa mbamɔm. Ni mee Uwumbɔr tii mi ke u ter mi, m tuk bi kina.

⁵ Ni li kpa nlan ki li bi mbamɔm joo cha binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na wɔb. Naah kan nlan buyoonn na, ni li tun Uwumbɔr aatuln n-yoonn mɔmɔk. ⁶ Ni li len ibulchiliin n-yoonn mɔmɔk, ki li len Uwumbɔr aalambil aah ye pu na. Ni yaa len kina kan, ni ga bee naah ga giin pu ki kii unii mɔmɔk na.

Kookoo aadoon

⁷ Tina aabo Tikikus u ti gee u na ga tuk nimi maabɔr mɔmɔk aah bi pu na. U ye timi aatutuɔeer le Tidindaan aatuln ponn ni, ki tun lituln ngbaan mbamɔm. ⁸ M cha u dan ni chee ke u nan tuk nimi, timi aabɔr aah bi pu na, aan ki sɔɔ nisui. Nima le m cha u dan ni chee. ⁹ Onesimus ni uma le dii ni. Onesimus mu ye tina aabo u ti gee u na la. U ter timi mbamɔm, ki ye ni ponn ni aanii ubaa la. Bima le ga tuk nimi do chee na aabɔr mɔmɔk.

¹⁰ Aristakus u bi kiyondiik ni m chee na dooni nimi. Mak, u ye Banabas aaninkpan aajarɔɔn na, u mu dooni nimi. M nan tuk nimi naah ga ɔa u pu na. U yaa dan ni chee kan, ni gaa u injaal ilee. ¹¹ Josua Justus mu dooni nimi. Bijab bitaa ngbaan ye juu yaab la.

Juu yaab ponn ni, bima baanja le ye maatutuṅeerb ki tun Uwumbər aanaan aatuln. Bijab ngbaan sɔŋ nsui la.

¹² Epafras mu dooni nimi. U ye ni ponn ni aanii ubaa la, ki ye Yesu Kristo aatutunn. U mee Uwumbər n-yoonn məmək linimaln le ki tii nimi, ke ni li dii Uwumbər mbaməm, ki taa di cha, ki kii Uwumbər aah gee pu na məmək.

¹³ M tuk nimi la, Epafras tun lituln linimaln, ki tii nimi, ni Laodisea aatiŋ aanib, ni Hierapolis aatiŋ aanib. ¹⁴ Luk u ye dəkta, u ti gee u na mu dooni nimi. Demas mu dooni nimi.

¹⁵ Ni li dooni tinaabitiib bi bi Laodisea aatiŋ ni na tii timi, ki li dooni Nimfa ni Yesu aanib bi kuuni udo na, tii timi. ¹⁶ Bi yaa karn kigbaŋ kee tii nimi kan, ni cha bi karn ki tii Yesu aanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na mu. Maah ḡmee kigbaŋ ki tii Laodisea aatiŋ aanib na, ni mu karn ki. ¹⁷ Tuk Akipus ke Tidindaan aah tii u lituln li ke u tun na, u li nyi ki tun li mbaməm.

¹⁸ Min Pɔɔl le di ḡhaal ḡmee idoon imina. Ni teer ke m bi kiyondiik ni la.

Uwumbər ḡa tinyoor ḡa ni pu.
[Amii.]

Njan aagban̄ ki Pɔɔl ɲmee ki tii TESALONIKA YAAB na

¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ɲmee kigban̄ kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiɲ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Tesalonika yaab aabimbin

² N-yoonn mumək ti mee Uwumbɔr na, ti mee u tii nimi, ki dooni u ni məmək pu. ³ Ti teer nimi Tite Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn məmək, ki teer ke naah ɲani pu na, nima le mək ke ni gaa u ki kii; naah tun lituln pu na, nima le mək ke ni gee u; naah kpa limɔr pu na, nima le mək ke ni kpa limakl Tidindaan Yesu Kristo pu. ⁴ Tinaabitiib bi Uwumbɔr gee bi na, ti nyi ke u lee nimi la; ⁵ ba pu? taah tuk nimi waabɔnyaan na, tibɔnyaan ngbaan aa nan ye iliin baan̄, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn nan bi ti ni la, ki cha ni bee ke ti sil gbii. Taah nan bi nikaasisik ni buyoonn na, ni nan bee timi aabimbin aah nan bi pu na. Ti nan bi kina ke ti ter nimi la. ⁶ Le ni nan ɲakni timi ni Tidindaan; ba pu? ni gaa Yesu aabɔr ki kan falaa sakpen tibɔr ngbaan pu, ki mu nan kpa mpopiin mu Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi na. ⁷ Naah nan bi pu na, nima le mək Yesu aanib bimək bi Masedonia ni Akaya aatim ni na, bi mu aah ga li ɲani pu na; ⁸ ba pu? ni nan chuun mooni Tidindaan aabɔr, ki tuk Masedonia ni Akaya aatim aanib. Naa ye nima yaab baan̄, ntim məmək aanib ɲun ke ni gaa Uwumbɔr ki kii la. Nima pu na, taa ki ban ke ti tuk bi nimi aabɔr. Bi puun nyi. ⁹ Ba pu? binib ngbaan len ke taah nan dan ni chee na, ni nan gaa timi, ki di

ɲiwaa lii, ki fenn ki dii Uwumbɔr, u ye limɔfadaan ki ye Uwumbɔr bamənn na, ¹⁰ le ni kii bundaln Ujapɔɔn Yesu ga nyan ni paacham ki gir ni na. Uma le Uwumbɔr nan fikr u nkun ni. Uma le nyan timi ntafadaan mu choo na ni.

2

Pɔɔl aah tuk Tesalonika yaab tibɔnyaan pu na

¹ Tinaabitiib, nimi nibaa nyi ke taah nan dan ni chee na, naa ye fam. Ni nyi ke taah nan bi Filipi aatiɲ ni na, ² le nima yaab nan ɲa timi falaa, ki yook timi, le ti nin dan ni chee. Binib pam nan kpak timi kinikpakpak, le timi Aawumbɔr tii timi lipobil ke ti tuk nimi waabɔnyaan. ³ Taah tuk nimi waabɔnyaan ngbaan na, tibɔr ngbaan aa ye nnyamənn. Taa ɲmann nimi. Ti nan bi chain la. ⁴ N-yoonn məmək ti nan len Uwumbɔr aah ban ke ti len pu na; ba pu? u nan lik taah bi pu na, le ki di waabɔnyaan ngbaan ɲa tin̄aal ni, ke ti tuk binib. Nima pu le ti ban ke ti piir Uwumbɔr aasui, naa ye binib aasui. Uma Uwumbɔr le lik timi aasui ni aah bi pu na. ⁵ Ni nyi ke taa nan gbaa nimi mməmɔɔn aabɔr. Uwumbɔr nyi ke taa nan ye inimandam bi ɲmanni, ke binib taa bee ke ti ye na. ⁶ Taa nan ban ke ni nyun̄ timi, kaa nan ban ke binib biken nyun̄ timi. ⁷ Taah ye Kristo aakpambalb na, ti ba ga li ban ke ni nyun̄ timi. Le taa nan ban kina. Ti nan bi suuna ni chee ke upii aah bi pu waabim chee ki lik bi na la. ⁸ Ti gee nimi la. Nima pu na, ti nan kpa mpopiin ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan. Naa ye tibɔnyaan baan̄ le ti nan tii nimi, ti nan di tibaa mu tii nimi; ba pu? ti gee nimi pam. ⁹ Nnaabitiib, ni teer taah nan tun lituln linimaln pu na. Ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan, ki tun lituln nwiin pu ni kinyeek

mæk, ke ti ji. Ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa.

¹⁰ Nimi bi gaa Yesu ki kii na, ti ɲa nimi mbamɔm la, ki nan bi chain, kaa nan kpa taani ubaa joo cha ni wɔb. Ni ni Uwumbɔr nyi ke ni ye mbamɔn la. ¹¹ Ni nyi ke uja aah ɲani waabim pu na, ti nan ɲani nimi ubaabaa kina la; ¹² ti sur nimi, ki nan sɔɲni nisui, ki garɲni nimi ke ni li dii Uwumbɔr waah ban pu na. Uma le yin nimi ke ni koo waanaan ni ki nan ji waamɔn.

¹³ Ti dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmæk la; ba pu? taah nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, ni nan gaa tibɔr ngbaan, ki bee ke naa ye binib aabɔr; ni ye Uwumbɔr aabɔr la. Mbamɔn, ni ye Uwumbɔr aabɔr la, ki kpelni nimi bi gaa u ki kii na aabimbin. ¹⁴ Nnaabitiib, ni ɲakni Uwumbɔr aanib bi bi Judea aatim ni ki kuuni Yesu Kristo aayimbil pu na; kinye pu? nido yaab aah ɲa nimi falaa pu na, Juu yaab ɲa bi mu falaa kina la. ¹⁵ Bima Juu yaab nan ku Uwumbɔr aabɔnabtiib ni Tidindaan Yesu mu, ki jenn nyan timi mu. Baa piir Uwumbɔr aasui. Bi ye binib mɔmæk aadim la, ¹⁶ ki kiir timi, kaa ban ke ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan tee, aan bi ɲmar. Juu yaab ngbaan aah ɲani kina na, bi too kpaɛ baatunwanbir pu n-yoonn mɔmæk la. Uwumbɔr aanɲuul pii bi kookoo.

Pɔɔl aah neen ke u ki gir mann bi pu na

¹⁷ Nnaabitiib, taah kaa kan nimi ni yunn siib na, naa mɔ timi. Taa nan bi ni chee, timi aalandak ma nan bi ni ni; tinimbil nan man ni pu, le ti nan pɔɔni tibaa ke ti ki kan nimi. ¹⁸ Ti nan ban ti gir dan ni chee. Min Pɔɔl, n-yoonn mɔmæk m ban ke m gir dan ni chee. Le kinimbɔɲ kiir timi ke ti taa dan. ¹⁹ Tidindaan Yesu yaa nan gir ni kan, bilabi pu ti ga li kpa limakl, ni mpopiin, ni kipupuk unimbiin ni?

²⁰ Naa ye nimi pu uu? Mbamɔn, ti kpa kipupuk ni mpopiin ni pu.

3

¹ Taah kaa bi ni chee na, taa ki ɲmaa mɔr; nima le ti len ke ni ɲan ti cha Timoti dan ni chee. Timi baanja le gur Atens aatin ni. ² Tina aabo Timoti ye Uwumbɔr aatutunn u tuk binib Kristo aabɔnyaan na la. Ti cha u dan ni chee ke u pɔɔk nitaakpab Uwumbɔr aasan ni, ³ ubaa taa gir puwɔb falaa ngbaan pu. Nimi nibaa nyi ke falaa ngbaan ye Uwumbɔr aah siin timi pu na la. ⁴ Taah nan bi ni chee na ti nan tuk nimi ke ti ga ji falaa, le ni bee ke ni sil ɲa kina. ⁵ Le maa ki ɲmaa mɔr. Nima le cha m tun ni Timoti ni chee, ke u nan lik ke ni beenin dii Yesu mbamɔm aan naa dii. Ni muk mi la, m dak ke nibaakan kinimbɔɲ tɔɲ nimi, ki ɲa timi aatuln yɔli.

⁶ Le Timoti ki nyan ni ni chee; dandana u ki fuu ni ti chee, ki tuk timi tibɔnyaan ke ni beenin dii Yesu naadii mbamɔm, ki gee tɔb. U tuk timi ke ti bi nisui ni n-yoonn mɔmæk, le ni ban ke ni ki kan timi, ke ti mu aah ban ke ti kan nimi pu na. ⁷ Tinaabitiib, ti bi limukl ni ki ji falaa la; le ti ɲun naah tii Yesu naadii pu na, nima le tisui sɔɲ. ⁸ Ni yaa dii Tidindaan aasan ni, kaa di cha kan, nima le ti fuur. ⁹ Nima pu na, taa ki nyi taah ga ki pak Uwumbɔr ni pu pu na; ba pu? ti kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni ni pu, Uwumbɔr aanimbiin ni. ¹⁰ Ti mee u linimaln nwiin pu ni kinyeek mæk ke u cha ti ki kan nimi ki tuk nimi naah kaa kee bee waabɔr pu na.

¹¹ M mee Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu ke bi tii timi nsan aan ti dan ni chee. ¹² Tidindaan cha ni li moo gee tɔb ni binib mɔmæk, ke taah gee nimi pu na. ¹³ U tii nimi mpɔɔn ke ni li bi chain ki taa li kpa taani ubaa Tite Uwumbɔr aanimbiin ni, bundaln Tidindaan Yesu ni waanib mɔmæk ga gir ni na.

4

Mbimbin mu piir Uwumbør aasui na

¹ Tinaabitiib, ti nan mæk nimi naah ga ña pu ki piir Uwumbør aasui na. Le ni ñani kina. Ti garñi nimi, ki sur nimi Tidindaan Yesu aayimbil pu ke ni li moo ñani kina. ² Ni bee taah nan sur nimi pu Tidindaan Yesu aayimbil pu na. ³ Uwumbør aageehn le ye ke ni li bi chain, ki taa gar kidagook. ⁴ Ni ñan ke ni mómæk bee naah ga ña pu ki li joo tiwon mbaməm aan ti li bi chain, ki tun lituln li ñan na. ⁵ Ubaa taa cha bipiib aakpeek li bi u ni, ke binib bi kaa nyi Uwumbør na aah bi pu na. ⁶ Uja ubaa taa li ban una aabo aapuu ki tun titunwanbir timina. Ti nan tuk nimi ki sur nimi mbaməm ke Tidindaan dar binib aatafal titunwanbir ngbaan mómæk pu. ⁷ Uwumbør yin timi ke ti li bi chain. Waa yin timi ke ti li gər kidagook. ⁸ Unii umæk yii mməkm ngbaan na, naa ye binib aaməkm le u yii, u yii Uwumbør u tii nimi Waafuur Nyaan na aaməkm la.

⁹ Uwumbør mæk nimi naah ga li gee tøb pu na. Nima pu na, naa ki ban ke m ñmee kigbar ki tuk nimi naah ga li gee ninaabitiib pu na. ¹⁰ Ni ye mbamən la, ni gee tinaabitiib bimæk bi Masedonia aatim mómæk ni na. Ti garñi nimi, ni li moo gee bi. ¹¹ Cha ninimbil li man ke ni li bi suuna, ki li tun nimi aatuln, ki di nimi aarjal tun lituln, ke taah nan tuk nimi pu na. ¹² Ni yaa ñani kina kan, naan lann nibaa; binib bi kaa dii Uwumbør aasan na mu ga pak nimi.

Tidindaan aah ga nan gir ni pu na

¹³ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee binib bi kpo na aabər, aan ki taa li kpa mpombiin, ke binib bi kaa kpa limakl na aah kpa mpombiin pu na. ¹⁴ Ti pak ke Yesu nan kpo, ki ki fikr nkun ni. Nima pu le ti pak ke Uwumbør ga fikr Yesu aanib bi kpo

na mu, ki cha bi li dii u bundaln u ga gir ni na.

¹⁵ Taah ban ti tuk nimi tibər ti na, ti ye Tidindaan aabər la. Tidindaan aanib bi ga li bi dulnyaa wee ni bundaln u ga gir ni na aan puen binib bi kpo na ki buen paacham. ¹⁶ Ba pu? Tidindaan ubaa ga nyan ni paacham ki sunn ni. U yaa sunn ni kan, le ti ga ñun nneel sakpiin, ni Uwumbør aatuuntiib aaninkpel aaneel, ni Uwumbør aakakaan aawiil. ¹⁷ Njan, Yesu aanib bi kpo na le ga fikr nkun ni, le Uwumbør nin kpaan yoor bi ni waanib bi mu ga li bi n-yoonn ngbaan na, le bi ti tooh Tidindaan ntaalangbam ni, paacham. Kina le ti ga li bi Tidindaan chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸ Nima pu na, ni li tuk tøb kina, aan ki sərj tøb aasui.

5

Gor ki li kii Tidindaan aagirndaal

¹ Nnaabitiib, naa ki ban ke m ñmee ki tuk nimi bundaln tiwan nimina mómæk ga ña na. ² Ba pu? nimi nibaa nyi mbaməm ke Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke un-aayuk aah fuur ni kinyeek pu na la. ³ Buyoonn binib ga len ke bi bi bibaa pu, nibaa aan ña bi nibaa na, libuul ngbaan ni le tibəbir ga lir bi pu. Ni ga li bi ke imalween aah chuu upii pu na la. Baan ñmaa nyan ti. ⁴ Nnaabitiib, nima aa bi mbambəon ni. Nima pu na, ni taa cha Tidindaan aawiindaal ña nimi lijnjiir ke un-aayuk aah fuur ni pu na. ⁵ Ba pu? ni mómæk ye nwiin ni aabim la. Ni ye nwiin pu aabim la. Taa ye kinyeek yaab, kaa ye mbambəon ni yaab. ⁶ Nima pu na, ti taa li geeni, ke biken aah geeni pu na. Cha ti li kii, ki chuu tibaa man. ⁷ Binib bi də geen na, kinyeek le bi də geen. Binib bi nyu ndaan gbii na, kinyeek le bi gbii. ⁸ Tima ye nwiin pu aabim la, nima pu na, cha ti chuu tibaa man. Cha ti ti

Yesu naadii, ki li gee tɔb. Ti yaa ɲani kina kan, nima le ga biin ti pu, ke tikur ti bii kibin pu na. Le ti yaa kpa limakl ke ti ga sil ɲmar kan, ni ga li bi ke tikur aayikpupuk ki bii tiyil na. ⁹Uwumbɔr aah lee timi na, waa lee timi ke u gee linuul ti pu, u lee timi ke ti ɲmar Tidindaan Yesu Kristo pu la. ¹⁰Uma le nan kpo ti pu. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo bundaln u ga gir ni na kan, ti ga buen ti li bi u chee. ¹¹Nima pu na, ni li pɔɔni tɔb aataakpab, ki li ter tɔb, ni li moo dii Uwumbɔr aasan mbamɔm, ke naah ɲani pu dandana wee na.

Kookoo aasurm ni idoon

¹²Tinaabitiib, ti gan nimi, ke ni li pak nimi aaninkpiib bi tun Tidindaan aatuln nikaasisik ni, ki sur nimi waasan ni na. ¹³Ni li pak bi mbamɔm, ki li gee bi baatuln pu. Ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan man.

¹⁴Tinaabitiib, ti gan nimi, ke ni sur binib bi kaa ban bi tun lituln na, ki li pɔɔni binib bi aataakpab yɔl na aataakpab, ki ter binib bi kaa pɔɔ na, ki li kpa limɔr binib mɔmɔk pu. ¹⁵Ni taa cha unii ubaa teen uken waah ɲa bakaa u na pu. Pɔɔn nibaa man ki li ɲani tɔb, ni binib mɔmɔk tibulchinn, n-yoonn mɔmɔk.

¹⁶Ni li kpa mpopiin n-yoonn mɔmɔk, ¹⁷ki li mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ¹⁸ki li dooni u tiwan mɔmɔk pu. Uwumbɔr aageehn le ye ke ni li ɲani kina; ba pu? ni ye Yesu Kristo aanib la.

¹⁹Ni taa yii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na. ²⁰Unii yaa len Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tii u iliin i na kan, ni taa lik iliin ngbaan fam. ²¹Ni li lik tibɔr mɔmɔk aah bi pu na, ke ti ɲan aan taa ɲan, ki li joo ti ɲan na mbamɔm. ²²Ni yii man isan i kaa ɲan na mɔmɔk aabɔɲ.

²³Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na, ɲa nimi aabimbin mɔmɔk chain, ki li joo nimi aawiin, ni

nisui, ni nimi aawon mbamɔm, ni taa li kpa taani ubaa bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ²⁴Uwumbɔr u yin nimi na ye mbamɔndaan la, ki ga ɲa nimina mɔmɔk.

²⁵Tinaabitiib, ni mee Uwumbɔr tii timi.

²⁶Ni doon tinaabitiib mɔmɔk mbamɔm.

²⁷M gan nimi Tidindaan aayim-bil pu ke ni cha bi karn kigban kee tii tinaabitiib mɔmɔk.

²⁸Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni pu. [Amii.]

Lelee aagbanj ki Pɔɔl ɲmee ki tii TESALONIKA YAAB na

¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ɲmee kigbanj kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiɲ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah ga daa binib aatafal pu na

³ Tinaabitiib, ni ɲan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? ni moo gaal Yesu ki kii mbamɔm ki moo gee tɔb la.

⁴ Nima pu le ti puk kipupuk ni pu Uwumbɔr aanib chee, ki tuk bi naah gaa Yesu ki kii ki kpa limɔr, falaa ni limukl mɔmɔk ponn ni pu na.

⁵ Binib aah ɲani nimi falaa pu na, nima le mɔk ke Uwumbɔr yaa daa bitafal kan, ni ɲan. Naah ji falaa pu na, Uwumbɔr aanaan pu le ni ji. Nima le Uwumbɔr ga len ke ni ɲeer ke ni koo waanaan ngbaan ni.

⁶ Ni ye mbamɔn, Uwumbɔr len ke ni ɲan ke binib bi ɲani nimi falaa na, u mu ɲa bi falaa, ⁷ ki tii timi ni nimi bi ji falaa na lifuur. Ti ga kan lifuur ngbaan bundaln Tidindaan Yesu ga nyan ni paacham ki mɔk waah bi pu na. U ni waatuuntiib ga nyan ni paacham ni mpɔɔn, ⁸ ki li joo ni mmiigaal u nan daa binib aatafal. Binib bi yii Uwumbɔr na, ni binib bi kaa kii Tidindaan Yesu aabɔnyaan tee na, u ga daa bima le aatafal. ⁹ Tidindaan ga nyan bi unimbiin ni, waapɔɔn ni waawiihn sakpiin chee. U ga daa bitafal, ki cha bi ji falaa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Bi ga kan ntafadaan ngbaan bundaln Tidindaan ga gir ni na. Liyaadaal ngbaan le waanib bi mɔmɔk gaa u ki kii na ga nyuɲ

u, ki pak u. Ni mu ga li bi waanib ngbaan ponn ni; ba pu? taah tuk nimi Yesu aabɔr na, ni gaa ti ki kii la.

¹¹ Nima pu le ti mee timi Aawumbɔr tii nimi n-yoonn mɔmɔk ke u len ke ni ye binib bi ɲeer waayim na, ki ter nimi ke ni li ban ni ɲa tiwan ni ɲan na, ki tii nimi mpɔɔn ke ni li ɲani kina, ki tun lituln li ga mɔk ke ni gaa Yesu ki kii mbamɔm na. ¹² Ni yaa ɲani kina kan, nima le ga nyuɲ Tidindaan Yesu Kristo, le u mu ga nyuɲ nimi, u ni Uwumbɔr aabulchinn pu.

2

Mbiindaan na

¹ Tinaabitiib, ti ban ke ti len ni chee ki joo cha bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni ki nan kuun timi u chee na aabɔr la. ² Bi yaa len ke Tidindaan aawiindaal fuu ni kan, ti garɲ nimi ke ni taa cha nipo-bil yuk, ki taa cha ni li muk nimi. Nibaakan, bi ga bui ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk bi kina la, nibaakan, bi ga bui ke ti ɲmee kigbanj ki len kina la. ³ Ni taa cha ubaa ɲmann nimi kina; buyoonn binib pam ga yii Uwumbɔr na le ga puen fuu ni, le Tidindaan aawiindaal nin fuu ni. Uja u yii Uwumbɔr aakaal mɔmɔk na, u mu ga puen nya mpaan pu. Uwumbɔr siin u ntafadaan la. ⁴ U ga yii Uwumbɔr, ni ɲiwaa, ni tiwan nimɔk binib dii ni na. U ga nyuɲ ubaa ki jer ni mɔmɔk, ki ga kal Uwumbɔr Aadichal ni, ki len ke uma le ye Uwumbɔr.

⁵ Naa teer aa? Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi tibɔr tee. ⁶ Le ni nyi tiwan ni kiir titunwanbirnaan ngbaan dandana wee na. Waayoonn yaa nan fuu ni kan, u ga nya mpaan pu. ⁷ Titunwanbir ti bɔɔ na, binib ɲani ti dandana wee la. Le unii u kiir titunwanbir ngbaan dandana wee na ga kiir ti, ki nan saa buyoonn Uwumbɔr ga nyan u nima na. ⁸ N-yoonn ngbaan le

titunwanbirdaan ngbaan ga kpiir. N-yoonn ngbaan le Tidindaan Yesu ga gir ni, ni mpɔɔn, ki pii libuln lii u pu, ki ku u, ki ɲa waapɔɔn mɔmɔk yɔli. ⁹ Titunwanbirdaan ngbaan yaa nan fuu ni kan, u ga li kpa kinimbɔɲ aapɔɔn, ki tun kaat-uln, ki li kpa mpɔɔn ki ɲmann ke u tun lijnjiiir aatun la, ¹⁰ ki li kpa nlan mu kaa ɲan na ke u ɲmann binib bi Uwumbɔr ga daa bitafal na. Bi yii Uwumbɔr aabɔr ti ga cha bi ɲmar na, kaa gee ti. Nima le Uwumbɔr ga daa bitafal. ¹¹ Baah yii Uwumbɔr aabɔr na, nima le u cha nnyamɔn aapak bi bisui ni, bi li pak nnyamɔn. ¹² Nima pu na Uwumbɔr ga len ke binib bi gee titunwanbir kaa pak mbamɔn na aabɔr bii a.

Uwumbɔr aah lee nimi pu na

¹³ Tɔ, tinaabitiib bi Tidindaan gee bi na, ni ɲan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? tiwan mɔmɔk aah nan piin buyoonn na, u nan lee nimi ke ni ɲmar. Waafuur Nyaan ɲa nimi binib bi bi chain ki pak mbamɔn, aan ki ɲmar na. ¹⁴ Taah tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan ti na pu, le u yin nimi ke ni ɲmar ki ji Tidindaan Yesu Kristo aamɔn. ¹⁵ Nnaabitiib, nima pu na, ni li dii u mbamɔm, ki taa di cha. Taah tuk nimi Uwumbɔr aabɔr ti, timɔb ni, ni kigban ni pu na, ni li joo tibɔr ngbaan mbamɔm.

¹⁶ Tɔ, Tite Uwumbɔr gee timi sakpen. Waabulchinn pu, le u tii timi lipobisoon li kaan doo na, ni limakl nyaan. ¹⁷ Uma ni Tidindaan Yesu Kristo ubaa pɔɔn nitaak-pab, ki tii nimi mpɔɔn ke ni tun litunyaan mɔmɔk, ki len iliinyaan mɔmɔk.

3

Mee Uwumbɔr tii timi man

¹ Tinaabitiib, tibɔr ti gur na le ye ke ni li mee Uwumbɔr ki tii timi, ke u cha waabɔr moon ɲipepel mɔmɔk mala, ki kan mpakm ke naah pak

ti pu na, ² ki li mee u ke u nyan timi titunwanbirdam bi kaa ɲan na aajaal ni; ba pu? naa ye binib mɔmɔk le gaa Yesu ki kii.

³ Tidindaan le ɲani waah len pu na, ki ga tii nimi mpɔɔn, ki biin ni pu, kinimbɔɲ ki kaa ɲan na taa ɲa nimi nibaa. ⁴ Tidindaan pu le ti bee ke ni ɲani taah tuk nimi pu na, ki ga li beenin ɲani kina.

⁵ Tidindaan ter nimi ke ni bee nisui ni Uwumbɔr aah gee nimi pu na, ki li kpa limɔr Kristo aah tii nimi pu na.

Ni ɲan ke unii mɔmɔk li tun

⁶ Tinaabitiib, ti tuk nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu la, ninaabitiib bimɔk kaa ban ke bi tun lituln, kaa dii taah tuk nimi pu na, ni nya bi chee. ⁷ Ni bee ke ni ɲan ni li dii ke taah dii pu na. Taah nan bi ni chee buyoonn na, taa nan san ligbanyakl. ⁸ Ti nan pa taah jin tijikaar ti na mɔmɔk pu la, ki tun lituln linimaln nwiin pu ni kinyeek mɔk; ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa. ⁹ Naa ye ke taa nan kpa nsan ti ji niɲaal ni la. Ti nan ban ti mɔk nimi limɔkl, ni li dii ke taah dii pu na. ¹⁰ Taah nan bi ni chee buyoonn na, ti nan tuk nimi ke unii umɔk kaa ban u tun lituln na kan, u taa ji.

¹¹ Ti ɲun ke ni ponn ni bibaa san ligbanyakl, kaa tun lituln libaa, ki chuun koo biken aabɔr ni. ¹² Binib bi bi kina na, ti tuk bi, ki sur bi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ke bi li bi suuna, ki tun lituln ki kan ki ji. ¹³ Tinaabitiib, nima kan, ni yaa tun litunyaan kan, ni taa cha nitaakpab li yɔl li ponn ni.

¹⁴ Unii ubaa yaa kaa dii taah tuk nimi kigban kee ponn ni pu na kan, ni daan udaan ngbaan, ki taa kpaan u chee. Nima le ga cha inimɔɔn chuu u. ¹⁵ Ni taa ɲani u ke nimi aadin na, ni li sur u ke nina aabo na.

Kookoo aabɔr

¹⁶ Tidindaan u tii timi nsuudoon na tii nimi nsuudoon n-yoonn məmək, tiwan məmək ponn ni. Tidindaan li bi ni məmək chee.

¹⁷ Min Pəəl le di ηηaal ηmee idoon imina. Nimina ye kidaan la, le ki mək maagbann məmək ponn ni. Kina le m ηmee.

¹⁸ Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni məmək pu.

Njan aagban ki Pɔɔl ɲmee ki tii TIMOTI na

¹ Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aak-pambal la; ba pu? Uwumbɔr u gaal timi lir na, ni Tidindaan Yesu Kristo u tii timi limakl na, bima le len ke m li ye waakpambal. ² M ɲmee kigban kee m tii si Timoti, u ye maabo bamɔnn Uwumbɔr aasan ni na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Tinyamɔnbɔr aasurm

³ Maah nan cha Masedonia aatin ni na, m nan bui si ke aa li beenin bi Efesus aatin ni; ba pu? binib bibaa bi nima ki mɔk binib mmɔkm mu kaa ye Yesu aamɔkm na. Aa sur bi ke bi taa ki mɔk kina, ⁴ ki taa ki joo ɲiyimbil ɲi bi Uwumbɔr Aagban ni na tiini itiin baah nan ɲani pu na. Nimina le cha binib baa mbaan. Naa ter bi ke bi gaa Yesu ki kii aan ki dii waasan mbamɔm. ⁵ M tuk si ke aa sur bi kina; ba pu? m ban ke Yesu aanib aasui li bi chain, ki ban ke bi bee bisui ni ke titunwanbir aa bi bi chee, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li gee tɔb. ⁶ Binib bibaa bi, kaa ki dii kina. Bi yenn la, ki gbaa tɔb chee tibɔr ti ye fam na. ⁷ Bi ban bi li ye bimɔmɔkb bi mɔk binib Uwumbɔr aakaal na, ki mu aa bee baah len pu na aataata, ki len tibɔr ke binib bi nyi taataata na, ki mu aa nyi.

⁸ Tɔ, ti nyi ke unii yaa joo Uwumbɔr aakaal, uma Uwumbɔr aah ban pu na kan, nkaal ngbaan ɲan la. ⁹ Ti yaa nyi ke nkaal aa bi bininyaam pu kan, nkaal ngbaan ɲan la. Mu bi tiniwanbir le pu, ni binib bi kaa gee bi ɲun tibɔr na, ni binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na, ni titunwanbirdam, ni binib bi yii

Uwumbɔr kaa pak u na, ni binib bi ku bitetiib ni binatiib na, ni binib bi ku biken na, ¹⁰ ni binib bi gɔr kidagook na, ni bijab bi yii bipiib ki ban bijab na, ni binib bi chur biken tinaagbiir na, ni binib bi chuun mɔni inyamɔn na, ni binib bi puur Uwumbɔr yɔl yɔl na, ni binib bi ɲani tiwan ni kaa dii mmɔkm mu ɲan na. Nkaal ngbaan bi titunwanbir timina mɔmɔk pu la. ¹¹ Uwumbɔr aabɔnyaan len kina la, ki tuk timi Uwumbɔr u ti pak u na aah ɲan sakpen pu na. Uma le di tibɔnyaan tee ɲa ɲjaal ni, ke m di tuk binib.

Uwumbɔr aah san Pɔɔl kinimbaak pu na

¹² M dooni Tidindaan Yesu Kristo u tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan na la. U len ke m ye mbamɔndaan, ki lee mi ke m tun waatuln. ¹³ N-yoonn mu jer na, m nan len tibɔbir u pu, ki seei u, ki ɲa waanib falaa. Maah kaa nan gaa u ki kii n-yoonn ngbaan na, le maa nan nyi ke m ɲani ni kaa ɲan na. Maah kaa nan nyi na, le Uwumbɔr san mi kinimbaak, ¹⁴ le Tidindaan Yesu Kristo mu gee mi sakpen, ki cha m gaa u ki kii, ki kpaan u ni, ki gee u ni waanib mɔmɔk. ¹⁵ Yesu Kristo nan dan dulnyaa wee ni ke u nan nyan titunwanbirdam baatunwanbir ni la. Tibɔr timina gbii la. Ni ɲan ke binib mɔmɔk gaa ti ki kii. Min le ye titunwanbirdaan ki jer binib mɔmɔk. ¹⁶ Le Uwumbɔr san mi kinimbaak. Yesu Kristo ɲa suklaa, min u ye titunwanbirdaan ki jer binib mɔmɔk na pu sakpen la. Waah ɲa mi suklaa pu na, nima le mɔk binib bi ga gaa u ki kii ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na, waah kpa suklaa pu na. ¹⁷ Cha ti pak Uwumbɔr, ki nyun u. Uma le ye Uwumbɔr baan; tinimbil aa waa u; u ye Ubɔrkpaan u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, kaan kpo. Amii.

¹⁸ Maabo Timoti, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha m len tibɔr aa

pu, nima le cha m tuk si saah ga tun Uwumbør aatuln pu na. Cha Nfuur Nyaan aabør ngbaan tii si mpəən ke aa yii kinimbəŋ, ¹⁹ ki tii Yesu naadii mbaməm, ki taa di cha, ki li ɲani tiwan ni aa bee ke ni tok na. Binib bibaa bi, ki nyi ni ɲan na, ki mu aa ɲani kina. Nima le baa ki dii Yesu aasan. ²⁰ Bi ponn ni binib bilee ye Haimeneus ni Aleksanda. Le m di bi ɲa kinimbəŋ aanaal ni ke ki daa bitafal, aan bi bee ke naa ɲan bi ki sii Uwumbør.

2

Naah ga li dooni Uwumbør pu na

¹ Tə, tibər ti ye tibəkpaan na le ye ke m ban ke ni li mee Uwumbør ki tii binib məmək, ki li gaŋni u ke u san bi kinimbaak, ki li dooni u bi pu. ² Ni li mee Uwumbør kina ki tii bibərb, ni kitij aayidam məmək, aan ti li bi tibaa pu, ki li kpa nsuudoon, ki li dii Uwumbør aasan, ki li ɲani tiwan məmək mbaməm.

³ Ni yaa mee Uwumbør kina kan, ni ɲan, ki piir Uwumbør u gaal timi lir na aasui. ⁴ U ban ke binib məmək ɲmar, aan ki bee waabər ti ye mbamən na. ⁵ Ba pu? Uwumbør ye Uwumbør baan la. Uchandatuln ubaa baanja le bi Uwumbør ni binib aakaasisik ni. Uma le ye Yesu Kristo u nan kpaln unibən, ⁶ ki sil binib məmək aasisiyyaan ki kpo, ke u gaa bi lii na. Naah nan ɲeer buyoonn na le Uwumbør mək timi tibənyaan ngbaan. ⁷ Nima pu le Uwumbør lee mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Yesu aabər ngbaan, ke bi gaa u ki kii, ki bee waabər ti ye mbamən na. Maa mən nnyamən, maah len pu na gbii la.

⁸ M ban ke bijab bi bi ɲipepel məmək na mee Uwumbør, ki yoor ijaal paacham. Bi li ye binib bi bi chain na, ki taa li kpa linjuul, ki taa li kpa kinikpakpak.

⁹ M ban ke bipiib li pee tiwanpeenkaan ni ɲeer bipiib bi dii

Uwumbør na, ki li bi suuna, ki taa li kpa kalmbaani, ki taa fiini tiyikpir sakpen siini, ki taa tuun ɲitafajon ɲi kpa kidaak na, ki taa gbin nleen mu kpa kidaak na, ki taa li peeni tiwanpeenkaan ni kpa kidaak na. ¹⁰ Bi li tun litunyaan. Nima le ɲan tii bipiib bi len ke bi dii Uwumbør aasan na. ¹¹ Bi li ɲmin ki li bae Uwumbør aabər ki li ɲun tibər. ¹² Maa kii ke bipiib tuk bijab Uwumbør aabər, kaa kii ke bi li ye bijab aayidam. Bi li ɲmin. ¹³ Ba pu? Uwumbør nan puen naan tiyaaaja Adam, le ki nin naan upuu liif. ¹⁴ Kinimbəŋ aa nan ɲmann Adam, ki nan ɲmann upii ngbaan la, le u tun titunwanbir. ¹⁵ Tə, bipiib mu yaa gaa Yesu ki kii, ki gee binib, ki bi chain, ki bi suuna kan, bi ga ɲmar imalween ni.

3

Bisalolm aabər

¹ Tibər tee gbii la, ke unii yaa ban u li ye Yesu aanib aaninkpel kan, ni ɲan; ba pu? li ye lituln li ɲan na la. ² Ni ɲan ke Yesu aanib aaninkpel taa li kpa taani ubaa. Ni ɲan u li joo upiibaab, ki li chur ubaa tiwan məmək ni, ki li kpa laasaab, ki li bi mbaməm, ki li channi bicham tichann, ki li ye unii u ga ɲmaa tuk binib Uwumbør aabər mbaməm na. ³ U taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib [ki taa li kpa iniman]. U li bi suuna ki taa li kpa kinikpakpak. Unimbil taa li man ɲimombil pu. ⁴ Ni ɲan ke u li joo waachiln ni aanib mbaməm, ki li joo waabim mbaməm, aan bi li pak u ki kii waaməb. ⁵ Ba pu? unii yaa kaa ɲmaa joo waachiln ni aanib mbaməm kan, u ga ɲa kinye ki li joo Yesu aanib? ⁶ U taa li ye unii u kaa yunn Uwumbør aasan ni na. U yaa ye unii u kaa yunn Uwumbør aasan ni na kan, nibaakan, u ga li kpa kigaak, ki kan ntafadaan ke kinimbəŋ na. ⁷ Ni ɲan ke Yesu aanib aaninkpel li ye unii u kpa kipak

binib bi kaa dii Yesu aasan na chee, aan binib taa galn u ki cha u lir kinimbəŋ aagaawəb ni.

Biteterb aabər

⁸ Tə, ki joo cha Yesu aanib aateterb wəb na, ni ŋan ke bi mu li kpa laasaab. Bi taa len fam fam. Bi li ŋani baah len pu na. Bi taa li ye bidagbiib. Binimbil taa li man ŋimombil pu. ⁹ Ni ŋan ke bi li joo tibəbərkaan ti kpiir, ki ye Yesu aabər na, ki li nyi mbimbin mu ŋan na, ki li ŋani kina. ¹⁰ Binib yaa ban bi li ye biteterb kan, cha Yesu aanib aaninkpiib puen lik baabimbin aah bi pu na waahr, bi yaa kaa kpa taani kan, cha bi li tun biteterb aatuln. ¹¹ Ni ŋan ke bipuutiib mu li kpa laasaab, ki li chur bibaa, ki li ŋani tiwan məmək mbaməm, ki taa li ye binibiinib. ¹² Ni ŋan ke Yesu aanib aateterb li joo upii ubaabaa, ki li joo baabim ni baachiln ni aanib mbaməm. ¹³ Binib bi tun biteterb aatuln ngbaan mbaməm na ga kan liyimbil, ki li kpa lipobil sakpen ki tuk binib baah ga gaa Yesu Kristo ki kii pu na.

Tibəbərkaan kpaan

¹⁴ Tə, m kpa limakl ke naan yunn, m ga dan aa chee. Le maah ŋmee kigbaŋ kee tii ni si na, ¹⁵ m yaa yunn kan, aa ga bee mbimbin mu ŋan tii Uwumbər Aadichal ni aanib, bi ye Uwumbər u ye limafadaan na aanib na. Waabər ti ye mbamən na bi biŋaal ni la, le bi joo ti. ¹⁶ Uwumbər aah kpiir waasan aabər ti tuk timi na, ti ye tibəkpaan la:

U nan yoor unibən aawon, ki nyan ubaa mpaan pu.

Uwumbər Aafuur Nyaan le mək ke u ŋan.

Uwumbər aatuuntiib waa u.

Binib moon waabər ki tuk ŋitimbol aanib,

le binib gaa u ki kii dulnyaa wee məmək ni.

Uwumbər nan yoor u ki di buen paacham, ki nyuŋ u.

4

Biməmək bi ye binyaməndam na

¹ Tə, Uwumbər Aafuur Nyaan len mpaan pu, ke n-yoonn mu choo na binib bibaa ga yii Yesu aabər, ki kii inyamən, ki dii bipənib bi ŋmanni bi na. ² Bipənib ngbaan ga cha binib bibaa ŋmann ke bi mək binib Uwumbər aasan. Bi ye binyaməndam la. Baalandak aa ki muk bi baatunwanbir pu. ³ Bi ga len ke bijab taa din bipiib, bipiib mu taa mən bijab. Bi ga li kə tijikaar tibaa. Uwumbər le naan tijikaar ngbaan. U ban ke binib bi gaa u ki kii ki nyi mbamən na le ji ti, ki doon u ti pu. ⁴ Tiwan nimək Uwumbər naan ni na, ni ŋan la. Ti taa li kə tijikaar tibaa. Ti li ji ti, ki li dooni u ti pu. ⁵ Ba pu? taah ji tijikaar ti ki dooni Uwumbər ti pu na, nibaa aa bi ti ni; ba pu? Uwumbər len ke ti ŋan.

Yesu Kristo aatutunn bamənn

⁶ Aa yaa teer Yesu aanib tibər timina kan, aa ye Yesu Kristo aatutunn bamənn la. Saah bae Yesu aabər ki dii nsanyaan pu na, nima le cha saabimbin bi mbaməm.

⁷ Aa taa gar binyaməndam ngbaan aatiin; ba pu? itiin ngbaan aa kpa tinyoor ki tii si, kaa mək si Uwumbər aasan. Chuu aabaa ki bae Uwumbər aabər. ⁸ Unii yaa san ke uwon yabr kan, ni kpa tinyoor siib la. Unii yaa chuu ubaa ki bae Uwumbər aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. Ba pu? Uwumbər puu tipuur ke nima le ga tii binib liməfanyaan dandana wee, ni n-yoonn mu choo na. ⁹ Tibər tee gbii la. Ni ŋan ke binib məmək gaa ti. ¹⁰ Nima le ti tun Uwumbər aatuln linimaln; ba pu? ti gaa Uwumbər u ye limafadaan ki gaal binib məmək lir na ki kii la.

Uma le gaal binib bimək gaa u ki kii na lir.

¹¹ Mək binib tibər tee, ki tuk bi ke bi li ɲani kina. ¹² Taa cha bi lik si fam ke aa ye unachipəən la. Li len iliinyaan, ki li bi mbaməm, ki li gee binib, ki li tun Uwumbər aatuln mbaməm, ki li bi chain, aan ki li ye liməkl ki mək binib bi gaa Yesu ki kii na baah ga li dii mbaməm pu na. ¹³ Li karni Uwumbər aabər tii binib, ki mək bi taatataa, ki tuk bi baah ga li ɲani pu na. Li ɲani kina linimaln, ki nan saa buyoonn m ga fuu ni na. ¹⁴ Taa suln Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin i bi aa ni na, i Uwumbər nan tii si buyoonn waabənabtiib nan len, aan Yesu aanib aaninkpiib di biɲaal paan aa pu na. ¹⁵ Maah tuk si pu na, li ɲani kina mbaməm ki cha aanimbil li man ni pu, aan binib məmək bee saah dii Yesu aasan mbaməm pu na. ¹⁶ Li nyi saabimbin aah bi pu na, ki li nyi saah mək binib Yesu aabər pu na. Li beenin ɲani maah tuk si pu na. Aa yaa beenin ɲani kina kan, sin aabaa ga ɲmar, le binib bi mu ɲun Yesu aabər aa chee na mu ga ɲmar.

5

Usaloln aah ga li joo Yesu aanib pu na

¹ Tɔ, taa kae uja u por na. Li sur u ke aate na. Li ɲani bijab bi kaa por na ke aanaabitiib na. ² Li ɲani bipiib bi por na ke aana na. Li ɲani bipiib bi kaa por na ke aaninkpatiib na, ki li bi chain bi chee.

³ Li ter bikpopiib bi sil ye bikpopiib na. ⁴ Ukpopii mu yaa kpa mbim, bee u ti ki kpa yaabitiib le kan, ni ɲan ke bi bae Uwumbər aah ban ke bi ter baachiln ni aanib pu na, ki teen binatiib, ni biyaatiib, baah nan kpiin bi pu na; ba pu? nima le piir Uwumbər aasui. ⁵ Ukpopii u sil ye ukpopii ki gur ubaa na kpa limakl Uwumbər pu la. Le u ga li mee Uwumbər

ki ganɲi u nwiin pu ni kinyeek. ⁶ Ukpopii u kaa bi mbaməm na ma kan, u lann liməfal Uwumbər chee ki laa chuun fu. ⁷ Tuk Yesu aanib ke bi li ɲani maah len pu na, aan bikpopiib bi bi bikaasisik ni na taa li kpa ngalm. ⁸ Unii u kaa ter udo yaab, kaa ter uma ubaa aachiln ni aanib ki jer biken na, u yii Yesu aasan le na, ki ye kiniwanbiik ki jer binib bi kaa gaa Yesu ki kii na.

⁹ Ukpopii yaa kaa fuu ɲibin imonko itaa kan, aa taa ɲmee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni. Uchal yaa nan ye ujabaan kan, ¹⁰ binib yaa len ke upii ngbaan tun litunyaan: u yaa nan kpiini mbim mbaməm, ki yaa nan ɲani bicham tichann, ki yaa sunn ubaa taab ki tun lituln tii Yesu aanib, ki yaa nan ter binib bi bi limukl ni na, aan unimbil yaa man litunyaan məmək pu kan, aa ɲmee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni.

¹¹ Taa ɲmee bikpopiib bi kaa por na aayimbil; ba pu? bijab aakpeek yaa chuu bi kan, bi ga di Kristo aatuln lii, ki ban ke bi mən tichal, ¹² kaan gbiin baah puu tipuur ti na. Nima le bi ga li kpa ngalm. ¹³ Ki ki kpee na, bi ga li san ligbanyakl, ki ga li chaa ɲidichal ɲidichal ni. Naa ye ke bi ga li san ligbanyakl baanja la, bi ga li ye bibətukb la, ki ga li koo binib aabər ni, ki ga len naah kaa ba ɲan bi len pu na. ¹⁴ M ban ke bikpopiib bi kaa por na mən tichal, ki maa mbim, ki li lik baachiln ni aabər, ki taa tii timi aadim nsan ke bi galn timi. ¹⁵ Ba pu? bikpopiib bibaa yenn, ki dii kinimbəɲ aasan. ¹⁶ Tɔ, bikpopiib yaa bi upii u gaa Yesu ki kii na do kan, ni ɲan ke u li ter bi, aan ki taa muk Yesu aanib ke bi ter bikpopiib ngbaan. Nima le bi ga ɲmaa ter bikpopiib bi kaa kpa do yaab na.

¹⁷ Tɔ, ni ɲan ke Yesu aanib pa baaninkpiib bi joo bi mbaməm na lupal li wiir na. Yesu aanib aaninkpiib bi tun lituln linimaln,

ki mooni tibənyaan tee, ki mək binib taatataa na, ni njan ke bima le aapar li wiir jer biken yaan. ¹⁸ Ba pu? Uwumbər Aagbaŋ len ke, “Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu uməb,”* ki ki len ke, “Ututunn aapar njeer u la.”† ¹⁹ Tɔ, bi yaa galn Yesu aanib aaninkpel kan, taa gar baah len pu na, see biseeraadam bilee bee bitaa len kina. ²⁰ Kae binib bi tun titunwanbir na Yesu aanib məmək aanimbil ni, aan bi gur na san ijawaan.

²¹ M sur si Uwumbər ni Tidindaan Yesu Kristo ni waatuuntiib bi u nyan bi na aanimbiin ni la, aa li njan maah len pu na, ki li joo Yesu aanib mbaməm, ki taa li kpa imaagann. ²² Unii yaa kaa yunn Uwumbər aasan ni kan, taa nyan u ke u tun Uwumbər aatuln. Taa cha biken aatunwanbir li ye saataani. Cha saabimbin li bi chain.

²³ Saah kaa kpa laafee kpala kpala na, taa ki nyu nnyun baanja, aa nyu nsubil aadaan siib, aan ni ter aaponn ni.

²⁴ Binib bibaa aatunwanbir bi mpaan pu, ki ti bi ntafadaan mala. Bibaa mu aatunwanbir aa kpiir mala. ²⁵ Kina le litunyaan mu bi lipaal. Li yaa bəə kan, laan li bəə n-yoonn məmək.

6

¹ Tɔ, Yesu aanib ponn ni bi ye binaagbiib na, bi məmək li pak bidindatiib mbaməm, aan binib taa bii Uwumbər aayimbil, ni waabər. ² Binaagbiib bi kpa dindatiib bi gaa Yesu ki kii na taa lik bidindatiib fam, ke bi ye binaabitiib. Bi li moo tun lituln tii bidindatiib ngbaan ki jer baah ba ga tun pu na; ba pu? dindatiib bi kan tinyoor baatuln ponn ni na ye binib bi gaa Yesu ki kii na la, le bi gee bi.

Yesu Kristo aanib aasurm

Tuk bi ki sur bi ke bi li njan kina. ³ Tidindaan Yesu Kristo aabər le ye tibənyaan, ki mək timi taah ga dii Uwumbər aasan mbaməm pu na. Unii ubaa yaa mək bi mməkm yayan kaa kii tibər ngbaan kan, ⁴ u ye kalmbaanidaan la, kaa nyi nibaa. U gee ke u kpak kinikpakpak ibəliin aatataa pu. Nima le cha lipiipoln, ni tibər, ni njiibil bi, ki cha binib dak ilandak i kaa njan na təb pu. ⁵ Le binib bi dak ilandakbir na kpak təb kinikpakpak. Baa ki nyi mbamən. Bi dak ke Uwumbər aasan ye liwankpal aasan la. [Nya binib ngbaan chee.]

⁶ Tɔ, unii aanimbil yaa gbiin waah kpa ni na pu ki yaa dii Uwumbər aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. ⁷ Taah nan dan dulnyaa wee ni buyoonn na, taa nan joo ni nibaa. Taah ga ki nya dulnyaa wee ni buyoonn na, taan ki nmaa joo nibaa ki di nya. ⁸ Nima pu na, taah kpa tijikaar ni tiwanpeenkaan ni na, cha tinimbil gbiin ni. ⁹ Binib bi aanimbil man liwankpal pu na ga kan ntəŋ, ki lir. Binimbil ga li man kijərək aawan sakpenn le pu. Ni ye fam la, ki ga bii bi. Tiwan ngbaan aaboln le cha binib bee fam ki kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Binib yaa gee njimobil sakpen kan, nima le cha bi tun titunwanbir mək aabər. Binib bibaa aanimbil aah man njimobil pu pu na le cha bi yenn, kaa ki dii Yesu aasan, ki kan mpombiin ki ti chaar jer.

Nsurm ki tii Timoti

¹¹ Saah ye Uwumbər aanii na, yii titunwanbir timina məmək, ki li dii mbimbinyaan, ki li bi Uwumbər aah ban pu na, ki li tun waatuln mbaməm, ki li kpa ngeehm, ni suk-laa, ki li bi suuna. ¹² Saah tii Yesu naadii pu na, ni njan ke aa pəən aabaa ki yii lituln limək kaa njan na, ki li njub liməfal li kaa kpa

* 5:18 : Lik Ikaal 25.4. † 5:18 : Lik Matiu 10.10; Luk 10.7.

ndoon na mbaməm. Uwumbər yin si ke aa nan kan liməfal ngbaan, buyoonn aa nan tii seeraa nyaan binib pam aanimbil ni, ki tuk bi saah gaa Uwumbər ki kii pu na.

¹³ Yesu Kristo nan tii seeraa nyaan Pontius Pailat aanimbiin ni. Le m sur si, uma Yesu ni Uwumbər u tii tiwan məmək liməfal na aanimbiin ni ¹⁴ ke aa tun Uwumbər aah tii si lituln li na mbaməm, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa, ki nan saa Tidindaan Yesu Kristo aah ga gir ni buyoonn na. ¹⁵ Ni yaa nan ŋeer kan, Uwumbər ga cha u gir ni. Uwumbər u ti pak u na, uma baanja le ye tiwan məmək Aayidaan. U ye bibərb məmək Aabər, ki ye dindatiib məmək Aadindaan. ¹⁶ Uma baanja le ye liməfal li kaa kpa ndoon na Aadindaan. U bi nwiihn ni la. Ubaa aan ŋmaa duun mu ni. Ubaa aanimbil aa kee kan u. Ubaa mu aan ŋmaa kan u. Cha binib məmək nyun u, ki kii waaməb n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

¹⁷ Aa sur binib bi kpa liwankpal dulnyaa wee ni na ke bi taa li kpa kalmbaani, ki taa li kpa limakl liwankpal ngbaan pu. Ba pu? li ye libuln la. Bi li kpa limakl Uwumbər pu. U tii timi sakpen, le taa ti ki nyi ni məmək; u ban ke ti gaa, ki li kpa mpopiin. ¹⁸ Tuk biwankpadam ngbaan ke bi li ter biken, ki li tun litunyaan sakpen, ki li kpa tibulchinn, ki li ban ke bi yakr baawankpal tii biken. ¹⁹ Bi yaa ŋa kina kan, bi ga di liwankpal bil paacham. Ni ga li ye nterm nyaan le ki tii bi n-yoonn mu choo na, le bi ga kan liməfal li ye libaməln na.

²⁰ Timoti, li joo tibər ti Uwumbər di ŋa aanjaal ni na. Binib bibaa len tibər yəl yəl, ki yii Uwumbər aabər, ki dak ke bi nyi la, kaa nyi. Yii baah len pu na. ²¹ Ba pu? binib bibaa bi, ki len ke bi nyi nnyim, ki mu yenn, kaa ki dii Yesu aasan.

Tə, Uwumbər ŋa tinyoor ŋa ni pu.

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ŋmee ki tii TIMOTI na

¹ Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu, ke m ti tuk binib ke Uwumbɔr puu tipuur ke binib bi kpaan Yesu Kristo ni na ga kan limɔfal.

² M ŋmee kigban̄ kee m tii maabo Timoti u m gee u na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Idoon ni ntaakpab pɔɔn aabɔr

³ M yaa mee Uwumbɔr u m tun lituln tii u mbamɔm ke n-yaajatiib aah nan ŋani pu na kan, m teer aabɔr n-yoonn mɔmɔk maameel ni, kinyeek ni nwiin pu, ki dooni u aa pu la. ⁴ M teer maah buen cha si aan aa wii pu na. Le nnimbil man ke m ki kan si, aan ki li kpa mpopiin. ⁵ M teer saah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na. Aayaa Lois ni aana Yunis le nan puen gaa u ki kii. Le m bee ke aa mu sil gaa u ki kii. ⁶ Le Uwumbɔr nan tii si Waafuur Nyaan aapiin buyoonn m nan di ŋjaal paan aa pu na; le m ban m teer si ke aa fikr ipiin ngbaan. ⁷ Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii timi na aan ŋa timi bijawaandam. Mu tii timi mpɔɔn, ki cha ti gee binib, ki chur tibaa.

⁸ Nima pu na, tuk binib Tidindaan aabɔr, ki taa san inimɔɔn. Maah bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, taa cha inimɔɔn li joo si kina pu. Aa mu li ji falaa Yesu aabɔnyaan tee pu, Uwumbɔr aah tii si mpɔɔn pu na. ⁹ U gaa timi lii, ki yin timi ke ti li bi chain. Naa ye timi aatunyaan pu le u yin timi. Waah kpa tibulchinn pu na, nima le u yin timi waageehn pu. Waah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, le u nan ŋa timi tibulchinn ngbaan

Yesu Kristo pu. ¹⁰ Dandana wee, ti kan waah ŋa timi tibulchinn pu na; ba pu? Yesu Kristo, u gaal timi lir na, dan dulnyaa wee ni ki nan kuln nkun, ki tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Waabɔnyaan tee le kpiir kina.

¹¹ Uwumbɔr nan nyan mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m li chuun mooni binib waabɔnyaan tee, ki tuk bi taatataa. ¹² Nima pu le m ji falaa kiyondiik ni. Ni mu aa kpa mi inimɔɔn. Ba pu? m nyi Yesu u m gaa u ki kii na. Maah di mbaa tii u na, m sil nyi ke u ga ŋmaa li joo mi, ki nan saa waagirndaal. ¹³ Aa nan gaa Yesu Kristo ki kii le ki gee u; nima pu na, aa li joo maah tuk si tibɔnyaan ti na mbamɔm.

¹⁴ Uwumbɔr di tibɔnyaan tee ŋa aajaal ni la; aa li joo ti mbamɔm, Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi ti ni na aapɔɔn pu.

¹⁵ Aa nyi ke Asia aatin̄ aanib ponn ni pam nan san cha mi. Bi ponn ni binib bilee le ye Fijelus ni Hemojenes. ¹⁶ Onesiforus pɔɔni ntaakpab kpala kpala. Maah nan bi kiyondiik ni na, inimɔɔn aa nan joo u kina pu. Cha Uwumbɔr san u ni waachiln ni aanib kinimbaak. ¹⁷ Waah fuu ni Rom aatin̄ ni na, u nan chuun ban mi linimaln le ki ti kan mi. ¹⁸ Aa sil nyi waah nan ter mi pu Efesus aatin̄ ni na. Tidindaan san u kinimbaak uma Tidindaan aagirndaal.

2

Yesu Kristo aajabamɔnn

¹ Maabo, pɔɔk aataakpab Yesu Kristo aah ter si pu na. ² Aa nan ŋun Uwumbɔr aabɔr m chee kinipaak aanibil ni. Di tibɔr ngbaan ŋa bijab bi bi mbamɔm ki ga ŋmaa tuk biken na aajaal ni.

³ Ji falaa Yesu Kristo pu ke waajanyaan na. ⁴ Uja u to butɔb na aatafal aa bi dulnyaa wee ni aabɔr ni; ba pu? u ban u piir waaninkpel aasui la. ⁵ Unii u san litaasaln

na yaa kaa dii litaasaln ngbaan aakaal kan, waan ji litaasaln aanyoor. ⁶ Ukpaal u tun lituln linimaln na, ni njan ke uma le puen ji kisaak ngbaan aajikaar. ⁷ Aa daki lik maah len pu na aatataa, le Tidindaan ga ter si aa bee ni mómæk aatataa.

⁸ Teer Yesu Kristo bər. U fikr nkun ni, ki ye Ubər David aayaabil la. Maah tuk binib tibənyaan ti na le na. ⁹ Tibənyaan tee pu, le m ji falaa. Le bi buu mi idəribi kiyondiik ni, ke bakadaan na. Uwumbər aabər ma aa buu. ¹⁰ Nima pu le m kpa limər falaa mómæk ni, binib bi Uwumbər nyan bi na pu, aan bi mu kpaan Yesu Kristo ni, ki nmar, ki li kpa mpopiin mu kaa kpa ndoon na. ¹¹ Tibər tee gbii,

“Timi aabimbikpok yaa kpo Yesu chee kan,
ti ga li kpa liməfal u chee.
¹² Ti yaa dii u ki kpa limər kan,
ti ga ji nnaan u chee.
Ti yaa len ke taa nyi u kan,
u mu ga len ke waa nyi timi.
¹³ Ti yaa kaa ye mbaməndam kan,
uma beenin ye mbaməndaan la,
waan nmaa yii uma ubaa aabimbin.”

Ututunn bamənn

¹⁴ Aa li teer binib tibər timina, ki sur bi Tidindaan aanimbiin ni ke bi taa li kpak kinikpakpak ibəliin aatataa pu; ba pu? naa kpa tinoor, kaa ter binib ke bi dii mbaməm. ¹⁵ Cha aanimbiil li man ke aa piir Uwumbər aasui, ki li ye waatutunn bamənn u kaan ji inimənn waatuln pu na, ki li tuk binib Uwumbər aabər ti ye mbamən na, ki mək bi taatataa mbaməm. ¹⁶ Yii tibər ti ye fam na; ba pu? binib bi len kina na ga moo tun titunwanbir. ¹⁷ Baabər aa njan, ki ga pər ke mbuun aah pər pu na la. Bi ponn ni binib bilee le ye Haimeneus ni Filetus. ¹⁸ Bi yenn

kaa ki dii mbamən aasan. Bi len ke ti fikr nkun ni a. Baah len kina na, nima le binib bibaa aa ki tii Yesu naadii mbaməm. ¹⁹ Tə, Uwumbər aanib ye waadinyiki li pəə, ki kpa kidaan, ki si na la. Kidaan ngbaan le ye ke, “Uwumbər nyi binib bi ye waanib na,”* ki ki ye ke, “Binib bi pur Uwumbər aayimbiil na mómæk di cha titunwanbir.”

²⁰ Tə, njsambil aabəŋ bi lidichasakpeln ni. Nibaa ye salmaa, njobaa ye tikur, njobaa mu ye busub yaan, njobaa mu ye tiyagr. Bi joo njobaa tun litukpaan, ki joo njobaa tun lituwaatiir. ²¹ Unii yaa di cha titunwanbir mómæk kan, Tidindaan ga cha u tun litukpaan, ba pu? u ga li bi chain ki njeer lituln ngbaan, ki gor ke u tun litunyaan mómæk tii Tidindaan. ²² Chuu aabaa ki taa dii tiwan ni kaa njan na aakpeek ke binachipəm aah dii pu na. Tun lituln li njan na, ki tii Tidindaan naadii mbaməm, ki li kpa ngeehm, ni nsuudoon. Kpaan binib bi mu bi kina ki joo bisui mómæk mee Tidindaan na chee. ²³ Yii mbaan mu ye kijərk aabaan, kaa kpa nita na. Aa nyi ke nima le cha binib kpak kinikpakpak. ²⁴ Tidindaan aatutunn taa li kpak kinikpakpak. Ni njan ke u li njan binib mómæk tibulchinn, ki tuk bi Yesu aabər mbaməm, ki li kpa limər, ²⁵ ki li bi suuna ki sur binib bi kpak u kinikpakpak na. Nibaakan, Uwumbər ga cha bi kpeln baabimbin ki bee waabər ti ye mbamən na, ²⁶ ki ki kpaln binib, ki nyan ni kinimbəŋ ki nan chuu bi ke bi li njan kaageehn na aanjaal ni.

3

Kookoo aayoonn aabər

¹ Tə, aa li nyi ke n-yoonn mu choo na ga li ye falaa aayoonn la. ² Ba pu? binib ga li ye bikuməndam. Binimbiil ga li man njobombil pu. Bi ga li kpa kipupuk, ki li kpa kigaak,

* 2:19 : Lik Nkahn 16.5.

ki li seei binib. Baan li pak bite ni bina, kaan li nyi idoon, kaan li pak Uwumbər, ³ kaan li gee baa-maal aanib, kaan di cha pinn binib. Bi ga li ye binibiinib. Baan ηmaa chuu bibaa. Bi ga li kpa mbiin, ki ga li nan nsanyaan. ⁴ Bi ga kooh binib. Baan li kpa ilandak. Bi ga yoor bibaa paacham, ki ga li gee dulnyaa wee ni aawanyaan, kaan li gee Uwumbər. ⁵ Bi ga li ηmanni ke bi dii Uwumbər aasan, ki ga lann Uwumbər aapəən. Aa taa dii binib ngbaan. ⁶ Bi ponn ni bibaa looni ki koo ηdichal ponn ni, ki ηmanni bipiijərb bi gbii titunwanbir ki dii bisui aah gee pu na aabəŋ na. ⁷ Bipiib ngbaan bae mbaem n-yoonn məmək, kaa ηmaa bee Uwumbər aabər. ⁸ Janes ni Jamberes aah nan kpak Moses kinikpakpak na, bijab ngbaan mu kpak Uwumbər aabər kina la. Bi dak ilandak i kaa ηŋan na, kaa tii Yesu naadii. ⁹ Bi mu aan ki li ηmanni binib ki yunn; ba pu? binib məmək ga bee ke bi ye bijərb, ke binib aah nan bee Janes ni Jamberes pu na.

Kookoo aasurm

¹⁰ Sin ma kan, aa dii maah mək si pu na, ki dii maabimbin aah bi pu na. Maah ban ke m li ηani pu na, aa mu ban kina la. Aa nyi maah tii Yesu naadii pu na, ki nyi maah kpa limər, ni ngeehm, ni suklaa pu na. ¹¹ Aa nyi binib aah muk mi pu na, ki nyi maah ji falaa pu na. Aa nyi tibər ti lir m pu Antiok aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ni Listra aatiŋ ni na. Bi ηa mi falaa sakpen la. Le Tidindaan nan nyan mi falaa ngbaan məmək ni. ¹² Ni ye mbamən la, binib bimək ye Yesu Kristo yaab ki ban ke bi li bi mbaməm Uwumbər aanimbiin ni na, binib ga ηa bi falaa la. ¹³ Le mbiindam ni biŋmaŋmannim ga moo tun titunwanbir ki li ηmanni binib, le binib mu gir ki li ηmanni bi. ¹⁴ Sin

ma kan, aa bae Uwumbər aabər, ki sil bee ke ti gbii la. Aa li beenin dii kina; ba pu? aa bee ke binib bi mək si na ye mbaməndam la. ¹⁵ Aa bae Uwumbər Aagbaŋ aaliin tibir ni la. Iliin ngbaan ga ηmaa tii si nlan mu ga mək si saah ga gaa Yesu Kristo ki kii ki ηmar pu na. ¹⁶ Iliin imək bi Uwumbər Aagbaŋ ni na nyan ni Uwumbər chee la. Le i məmək kpa tinyoor, ki mək timi waasan, ki sur timi, ki toor timi aabimbin, ki mək timi taah ga li dii mbaməm pu na. ¹⁷ Unii u tun Uwumbər aatuln na yaa kii iliin ngbaan kan, u ga li bi mbaməm, ki gor ke u tun litunyaan məmək.

4

¹ Yesu Kristo ga gir ni ki nan ji nnaan, ki ji binifuub ni bitekpiib tibər; m sur si uma ni Uwumbər aanimbiin ni la, ² li chuun mooni waabər. Ni yaa ηeer, bee naa kee ηeer kan, aa li mooni waabər, ki kae binib, ki li kpa bi, ki li sur bi, ki li kpa limər ki tuk bi Uwumbər aabər, ki taa di cha. ³ Ba pu? n-yoonn choo, le binib aan ki pel mməkm mu ηan na. Bitafal aan li bi mu ni. Bi ga li ban biməməkbi bi ga tuk bi bisui aah gee tibər ti na la. ⁴ Bi ga yii mbamən, ki li ban ke bi ηun itiin. ⁵ Sin ma kan, chuu aabaa n-yoonn məmək, ki ji suklaa falaa ponn ni, ki tuk binib tibənyaan tee, ki tun lituln li Uwumbər di siin si na məmək.

⁶ Mma kan, m bi ke kitork na la; bi ban ke bi ku mi Yesu aabər pu la. Ni gur siib, maan ki li bi dulnyaa wee ni. ⁷ M pəən mbaa Uwumbər aasanyaan ni, ki tun maatuln doo, ki joo Yesu aabənyaan mbaməm, ⁸ le Uwumbər len ke maabər ηan, ki di tinyoor bil kiir mi paacham. Tidindaan u ji binib tibər mbaməm na, le ga ti di tinyoor ngbaan tii mi bundaln u ga gir ni na. Naa ye mi baanja le u ga tii. U ga tii binib bimək gee u ki ban ke u ki gir ni na.

Pɔɔl ubaa aamɔboln

⁹ Tɔ, pɔɔn aabaa ki dan m chee mala; ¹⁰ ba pu? Kreskens buen Galasia aatiŋ ni, Taitus mu buen Dalmasia aatiŋ ni. Demas gee dilyn-nyaa wee ni aawan, ki di mi lii, ki buen Tesalonika aatiŋ ni. ¹¹ Luk baanja le bi m chee. Li joo ni Mak ki dan. U ga ŋmaa ter mi, Uwumbɔr aatuln ni. ¹² M cha Tikikus buen Efesus aatiŋ ni. ¹³ Aa yaa choo kan, aa li joo ni maabɔkul li m nan di bil Troas aatiŋ ni, Kapus do na, ki li joo ni maagbann, ki taa suln tigbann waatiir ngbaan bɔr.

¹⁴ Uchaa u bi yin u ke Aleksanda na nan ŋa mi bakaa sakpen. Tidindaan ga teen u waah tun bakaa pu na. ¹⁵ U kpak taah mooni tibɔnyaan ti na kinikpakpak ki ti chaar jer, nima pu na, aa mu li nyi u.

¹⁶ Maah nan puen ban m len tibɔr bibɔjirb aanimbiin ni ki nyan maabamɔn na, ubaa aa nan sil mpuwɔb, bi mɔmɔk nan san cha mi la. Uwumbɔr taa chuu bi taani ni pu. ¹⁷ Tidindaan le nan sil mpuwɔb, ki tii mi mpɔɔn m len waabɔr mɔmɔk, aan bi mɔmɔk ŋun. Waa cha ubɔjir len ke bi ku mi. ¹⁸ Tidindaan ga nyan mi binib aah ban bi ŋa mi bakaa u na mɔmɔk ponn ni. U ga biin m pu ki li joo ni mi waanaan ni paacham. Uma le yeh nnyuj n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹⁹ Aa doon Prisila, ni Akuila, ni Onesiforus aachiln ni aanib tii mi. ²⁰ Erastus beenin bi Korint aatiŋ ni. Trofimus bun la, nima le m cha u bee Miletus aatiŋ ni. ²¹ Pɔɔn aabaa ki dan m chee aan kakab yoonn nin fuu ni.

Yubulus, ni Pudens, ni Linus, ni Klɔdia ni tinaabitiib mɔmɔk dooni si.

²² Tidindaan li bi saawiin chee. Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu.

Kigban̄ ki Pɔɔl ηmee ki tii TAITUS na

¹ Min Pɔɔl, m ye Uwumbɔr aatu-tunn, ki ye Yesu Kristo aakpambal, ke m ter Uwumbɔr aah nyan binib bi na ke bi gaa u ki kii, ki bee waabɔr ti gbii na. Waabɔr ngbaan ter bi, ke bi li bi waah ban pu na. ² Waabɔr pu le bi kpa limakl ke bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr u kaa mɔni inyamɔn na, uma le nan puu tipuur n-yaayoonn na, ke u ga tii timi limɔfal ngbaan. ³ Naah nan ηeer na, le uma Uwumbɔr u gaa timi lii na kpiir limɔfal ngbaan aabɔr, ki tuk mi ke m li chuun mooni ti.

⁴ M bi ηmee kigban̄ kee m tii si Taitus u ye maabo bamɔnn Yesu Kristo aasan ni na. Tite Uwumbɔr ni Yesu Kristo u gaal timi lir na ηa tinyoor ηa aa pu, [ki san si kinimbaak,] ki tii si nsuudoon.

Taitus aah tun lituln li Krete aatiη ni na

⁵ Tɔ, m cha aa bee Krete aatiη ni ke aa tun lituln li kaa kee tun na, ki lee binib bi ga li ye Yesu aanib aaninkpiib ntim mɔmɔk ponn ni na. ⁶ Aa lee bijab bi kaa kpa taani ubaa, ki kpa upii ubaabaa, ki kpa mbim bi gaa Yesu ki kii, kaa ηani bakaa, kaa ye tafalaanundam na. ⁷ Uwumbɔr aanib bi baaninkpel aanjaal ni la, nima pu le ni ηan ke u taa li kpa taani ubaa, ki taa li tun uma ubaa aageehn, ki taa li ye liηuuldaan, ki taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib; unimbil taa li man ηimombil pu. ⁸ Ni ηan ke u li ye unii u channi bicham tichann na, ki li gee lituln li ηan na, ki li kpa laasaab, ni mbimbinyaan, ki li bi chain, ki li chur ubaa, ⁹ ki li joo taah nan tuk u tibɔnyaan ti ye Uwumbɔr aabɔr bamɔnn na, aan ki mɔk binib mmɔkm mu ηan na, ki

pɔɔk bitaakpab, ki len tibɔr ki nyan binib bi kpa u kinikpakpak na.

¹⁰ Ba pu? binib pam le bi ki ye tafalaanundam, ki len tibɔr yɔl yɔl, ki ηmanni binib. Juu yaab ponn ni bibaa le ηani kina ki jer biken na. ¹¹ Ni ηan ke aa cha bi ηmin; ba pu? bi mɔk binib mmɔkm mu kaa ba ye bi mɔk bi na, ki cha ηidichal ηibaa ponn ni aanib mɔmɔk yenn. Njimombil pu, le bi ηani kina. Naa ηan. ¹² Krete aatiη aanib ponn ni ubaa, u nan ye ulankpal na, nan bui ke, “Krete aatiη aanib ye binyamɔndam n-yoonn mɔmɔk la. Bi naahn ipeel i kaa ηan na la. Bi ye bigbanyakdam, ki ye bipu-usakpendam.” ¹³ Ulankpal ngbaan aah len pu na ye mbamɔn la. Nima pu na, kae bi mbamɔm, aan bi li dii Yesu aasan chob, ¹⁴ ki taa gar Juu yaab aatiin, ki taa gar binib bi yii Yesu aabɔnyaan na aamɔkm. ¹⁵ Tiwan mɔmɔk bi chain binib bi bi chain na chee la. Binib bi kaa bi chain, kaa gaa Yesu ki kii na, tiwan nibaa aa bi chain ki tii bi. Baalandak mu aa ηan. Baa ki nyi lituln li ηan na, ni li kaa ηan na. ¹⁶ Bi len ke bi nyi Uwumbɔr, le baah tun pu na mɔk ke baa nyi u. Uwumbɔr aa gee baah ηani pu na. Baa kii waamɔb, kaa ηmaa tun litunyaan libaa.

2

Mmɔkm bamɔnn

¹ Sin ma kan, mɔk binib mmɔkm mu ηan na. ² Tuk bininkpiib ke bi li chur bibaa tiwan mɔmɔk ni, ki ηeer kipak, ki li kpa laasaab, ki li dii Yesu aasan chob, ki li gee binib, ki li kpa limɔr. ³ Tuk bipininkpiib mu ke bi li san Uwumbɔr tiwan mɔmɔk ni, ki taa li ye binibiinib, ki taa li ye bidagbiib. Ni ηan ke bi mɔk mmɔkm mu ηan na, ⁴ ki mɔk bipininkpisapɔm ke bi li gee bichatiib ni baabim, ⁵ ki li kpa laasaab, ki taa gɔr kidagook, ki li lik lichiln ni aat-uln mbamɔm, ki li kpa tibulchinn,

ki li keei bichatiib aamoi, aan ubaa taa bii Uwumbor aabor.

⁶ Sur binachipom mu ke bi li chur bibaa. ⁷ Sin aabaa mu li nani tiwan momok chob, aan ki li ye limokl ki tii biken. Tuk binib Uwumbor aabor mbamom, ki li kpa laasaab. ⁸ Li len iliin i bi chob kaa kpa ngalm na, aan udin ubaa taa nmaa bii timi. Nima kan, inimoon ga chuu u.

⁹ Tuk binaagbiib ke bi li keei bidindatiib aamoi, ki piir bisui tiwan momok ni, ki taa kpak bi kinikpakpak, ¹⁰ ki taa su baawan, ki li bi mbamom tiwan momok ni. Bi yaa bi kina kan, baabimbinyaan ga mok binib ke Uwumbor u gaal timi lir na aasan le nan.

¹¹ Ba pu? ti kan Uwumbor aah kpa tibulchinn pu na. Waabulchinn pu le binib momok ga nmaa nmar. ¹² Waabulchinn mok timi ke ti yii lituln limok kaa nan na, ki taa ki dii tiwan ni kaa nan na aakpeek, ki li chur tibaa mbamom, ki li dii mbamom, ki li bi Uwumbor aah ban pu na dulnyaa wee ni. ¹³ Ti kpa limakl li tii timi mpopiin na. Ti kii bundaln ti ga nan kan li na. Taah kpa limakl li na le ye ke timi Aawumbor sakpiin, Yesu Kristo u gaal timi lir na, ga gir ni ki nan nyan waah nyuun pu na mpaan pu. ¹⁴ U nan kpo ti pu ke u gaa timi lii ki nyan timi titunwanbir momok ni, aan ti li bi chain, ki li ye waanib, ki li ye binib bi aanibil man ke bi tun litunyaan na.

¹⁵ Uwumbor aah tii si tininkpir pu na, tuk binib tibor timina, ki pook bitaakpab, ki sur bi, ki taa cha ubaa lik si fam.

3

Yesu Kristo aadidiir aabimbin aah ye pu na

¹ Teer bi ke bi li pak kitiij aayidam, ni binib bi kpa tininkpir na, ki kii baamoi, ki gor ke bi tun litunyaan momok, ² ki taa bii unii

ubaa, ki taa kpak binib kinikpakpak. Bi li kpa kijotiik binib biken chee, ki li bi suuna binib momok chee. ³ N-yoonn mbaa timi tibaa nan ye bijorb, kaa kii Yesu aamob. Kinimbory nan nmann timi la. Tinibil nan man tiwan ni kaa nan na aabon pu. Tisui aah gee tiwan ni na le ti nan ban. Ti nan gee baka baka aatuln, ki nan kpa lipipoln, ki nan ye binib bi ubaa aa gee bi na, ki mu nan nan tob. ⁴ Le Uwumbor u gaal timi lir na mok timi waah kpa tibulchinn ki gee timi pu na, ⁵ ki gaa timi lii. Naa ye timi aatunyaan pu le u gaa timi lii, waanimbaasaln pu le u gaa timi lii. Le Waafuur Nyaan gir ma timi, ki tii timi limofapaln, ki finn tipobil ni. ⁶ Taah kpaan Yesu Kristo u gaal timi lir na ni na, le Uwumbor na timi tibulchinn ki tii timi Waafuur Nyaan. ⁷ Waabulchinn pu le u len ke timi aabon nan, ki tii timi limakl ke ti ga kan limofal li kaa kpa ndoon na. ⁸ Tibor ngbaan gbii la.

M ban ke aa li tuk binib tibor ngbaan n-yoonn momok, aan binib bi gaa Uwumbor ki kii na aatafal li bi litunyaan ponn ni. Nimina le nan ki kpa tinoor ki tii binib. ⁹ Yii mbaan mu ye kijork aabaan na, ki taa kpak kinikpakpak niyaajatiib aayibil pu. Aa taa jaa kijaak, ki taa kpak kinikpakpak Uwumbor aakaal aataa pu. Nimina momok ye fam la, kaa kpa tinoor tibaa. ¹⁰ Unii yaa bi ki cha Yesu aanib yakr tob chee kan, aa sur u nfum mulee. U yaa kaa di cha kan, yii u. ¹¹ Aa bee ke unii u bi kina na yenn a, ki tun titunwanbir. Uma ubaa aatunwanbir le mok ke waabor bii.

Kookoo aasurm

¹² M yaa cha Atemas, bee Tikikus dan aa chee kan, poon aabaa ki dan m chee Nikopolis aatiij ni; m na nlandak nsui ni ke m ga li bi nima chee kakab yoonn. ¹³ Poon aabaa ki ter Senas, u ye ubojir na, ni Apolos,

ke bi piin baasachuln, ki taa cha
bi lann baasachuln aawan nibaa.
¹⁴ Ni ŋan ke Yesu aanib bae ke ni
ŋan ke bitafal li bi litunyaan ponn
ni, ki li ter binib bi ban nterm na,
aan ki taa li bi fam.

¹⁵ Binib bimək bi m chee na
dooni si. Aa ti doon binib bi gaa
Yesu ki kii ki gee timi na.

Uwumbər ŋa tinyoor ŋa ni
məmək pu. [Amii.]

Kigbanj ki Pɔɔl ηmee ki tii FILEMONN na

¹ Min Pɔɔl u bi kiyondiik ni Yesu Kristo pu na, ni tina aabo Timoti le ηmee kigbanj kee ti tii si Filemonn, u ye timi aatutuŋeer u ti gee u na, ² ni Yesu aanib bi kuuni aado na, ni Afa u ye tininkpan na, ni Akipus u ye timi aatutuŋeer Yesu aasan ni na.

³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Filemonn aageehm ni waagaakii

⁴ N-yoonn mumɔk m mee Maawumbɔr na, m mee u tii si, ki dooni u aa pu; ⁵ ba pu? m ηun saah tii Tidindaan Yesu naadii, ki gee u ni Uwumbɔr aanib mɔmɔk pu na. ⁶ Saah tii Kristo naadii pu na, le aa nyi tiwanyaana nimɔk ti kpa u pu na, le m mee Uwumbɔr ke nima le ga cha aa yakr tiwanyaana ngbaan tii biken. ⁷ Nna aabo, saah gee binib pu na, nima le tii mi mpopiin sakpen, ki sɔŋ nsui; ba pu? saah ηani pu na, aa pɔɔk Uwumbɔr aanib aataakpab la.

Pɔɔl aah garj Onesimus pu pu na

⁸ Nima pu na, maah ye Kristo aatutunn na, m ba ga li kpa lipobil ki cha aa ηa tiwan ni ηan na, ⁹ tɔ, maah gee si na, nima le m garj ni si kaakaan. Min Pɔɔl u si Yesu Kristo aasisiyyaan, ki bi kiyondiik ni dandana wee u pu na, ¹⁰ m garj ni si ki tii maabo Onesimus;* maah bi kiyondiik ni na le m kpaln ute Uwumbɔr aasan ni. ¹¹ N-yoonn mubaa waa nan kpa tinyoor aa chee; le dandana ma u kpa tinyoor aa chee, ni m mu chee.

¹² M ki giini u aa chee. Waah kaa ki bi m chee na, waabɔr bi nsui ni sakpen a. ¹³ M ba gee ke u li bi m chee ki li si saasisiyyaan ki

ter mi buyoonn m bi kiyondiik ni tibɔnyaana tee pu na. ¹⁴ Aa mu yaa kaa kii kan, maan ηa nibaa see aa kii. Maa ban ke m muk si ke aa ter mi. M ban ke aa ter mi saageehn pu la.

¹⁵ Nibaakan, u yakr aa chee ni yunn siib, aan u ki gir ni aa chee ki li bi n-yoonn mɔmɔk mu kaa kpa ndoon na. ¹⁶ Dandana wee, waa ki bi ke unaagbiija na. U jer unaagbiija. U ye tina aabo u ti gee u na la. M yaa gee u kan, aa ga li gee u ki jer kina; ba pu? u ye saanaagbiija, ki mu ye aana aabo Tidindaan pu.

¹⁷ Nima pu na, aa yaa len ke m ye saatutuŋeer Uwumbɔr aatulu ponn ni kan, gaa u ke saah ba ga gaa mi pu na. ¹⁸ U yaa nan koo saataani ni, bee u yaa joo saapɔln kan, cha ni li ye maapɔln. ¹⁹ Min Pɔɔl le di ηhaal ki ηmee kina, m ga pa tii si. Maan len ke saapɔln li bi m chee na le ye saamɔfal. ²⁰ Nna aabo, taah kpaan Tidindaan ni na, piir nsui, ki pɔɔk ntaakpab uma Kristo pu.

²¹ M nyi ke aa ga kii maamɔb. Nima le cha m ηmee kigbanj kee m tii si. M nyi ke aa ga ηa maah len pu na ki jer kina. ²² Ni gur na le ye ke m ban ke aa toor nkookoo yaan ki siin mi. Naah bi mee Uwumbɔr ki tii mi na, m kpa limakl ke u ga cha m gir ni ni chee.

Kookoo aadoon

²³ Epafraas u mu bi m chee kiyondiik ni, Yesu Kristo pu na, dooni si. ²⁴ Mak, ni Aristakus, ni Demas, ni Luk, bi ye maatutuŋeerb Uwumbɔr aatulu ponn ni na, bi mu dooni si.

²⁵ Tidindaan Yesu Kristo aanjann li bi nisui ni. [Amii.]

* **1:10** : Onesimus aataata le ye ke “U kpa tinyoor”.

Kigban ki bi ηmee ki tii HIIBRU YAAB na

Yesu aah ye Uwumbər aaməboln pu na

¹ N-yaayoonn na Uwumbər nan cha waabənabtiib tuk tiyaajatiib waabər ki di tiwan aabəŋ aabəŋ ŋaŋ waasan. ² Kookoo aayoonn mue le u cha Ujapəən tuk timi waabər. Uma le u nan cha u naan dulnyaa wee, ki len ke uma le ga li yeh tiwan məmək. ³ U wiin chain ke Uwumbər aah wiin chain pu na, ki ye Uwumbər aanaŋ bamənn, ki di waabər ti kpa mpəən na le joo tiwan məmək. U di ubaa toor ki-tork ki finn timi ki nyan timi aatunwanbir, le ki nin kal Uwumbər u yeh mpəən məmək na aanaŋgii wəb paacham.

Uwumbər Aajapəən aapəən jer waatuuntiib aapəən

⁴ Uwumbər tii u liyimbil li jer waatuuntiib aayimbil na. Waayimbil aah jer baayimbil pu na, kina le u jer bi. ⁵ Uwumbər nan bui Ujapəən ke, “Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”*

ki ki bui ke,
“Min le ga li ye Ute,

le u li ye Maabo.”†

Uwumbər aa nan bui waatuun ubaa kina.

⁶ U nan tun ni Ujapəən u kaa kpa ŋeen aatə na dulnyaa wee ni, le ki bui waatuuntiib məmək ke bi gbaan unimbiin ni ki doon u.

⁷ Uwumbər len waatuuntiib aabər, ke u cha waatuuntiib tun waatuln la, ke libuln ni mmiigaal aah tun waatuln pu na.‡ ⁸ Le u len Ujapəən aabər ke,
“Uwumbər, saanaan ga li bi

ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Aa joo saanaan ni aanib mbaməm la.

⁹ Aa gee lituln li ŋan na, le kaa gee titunwanbir.

Nima pu le Uwumbər u ye Saawumbər na lee si,
ki tii si mpopiin ki jer aanaŋen aatətiib məmək.”§

¹⁰ Uwumbər Aagban ki len ke,
“Naah nan piin na, sin Uwumbər le nan naan kitin,
ni paacham mu.

¹¹ Kitin ni paacham ga doo,
le aa ma ga li beenin bi.
Kitin ni paacham ga kpoy ke libəkul na.

¹² Aa ga kpaab kitin ni paacham ke likekeln na,
ki kpeln ni nipəən,
le sin ma beenin bi, kaan kpeln;
saayoonn aan doo.”*

¹³ Uwumbər nan bui Ujapəən ke,
“Kal ŋanaŋgii wəb,
ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.”†

Tə, Uwumbər aa nan bui waatuun ubaa kina.

¹⁴ Kina kan, waatuuntiib ye ba?
Bi məmək ye iwiin i tun lituln tii Uwumbər na la. U tun ni bi ke bi nan ter timi waanib bi ŋmar na.

2

Ŋηmarm kpaan

¹ Nima pu na, ni ŋan ke titafal li bi tibənyaan ti ti ŋun ti na ponn ni, ti taa di ti lii. ² Tibər ti Uwumbər nan cha waatuuntiib tuk waanib na sil mbaməm la. Unii umək nan yii tibər ngbaan ki ŋa taah kə pu na nan kan ntafadaan mu ŋeer u na. ³ Nima pu na, ti yaa yii ŋηmarkpaan ngbaan aaboln kan, taan nyan ntafadaan ni. Tidindaan ubaa le nan pue tuk binib ŋηmarm ngbaan aabər. Le binib bi ŋun na mu tuk timi, ki mək timi ke ti gbii la.
⁴ Uwumbər mu cha bi tun lijnjiir

* 1:5 : Lik Ilahn 2.7. † 1:5 : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibərb Aabər 17.13. ‡ 1:7 : Lik Ilahn 104.4.

§ 1:9 : Lik Ilahn 45.6-7. * 1:12 : Lik Ilahn 102.25-27. † 1:13 : Lik Ilahn 110.1.

aatun aabəŋ aabəŋ, waapəən pu, ki tii bi Waafuur Nyaan aapiin waah gee pu na. Nima le mək ke bi len mbamən.

Yesu u gaal timi lir na

⁵ Ti len dulnyaa u choo na aabər la. Uwumbər aa nan di dulnyaa ngbaan ŋa waatuuntiib aanjaal ni.

⁶ Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Unibən ye ba aan aa teer ubər?”

Unibən ye ba aan aatafal bi u ni?

⁷ Aa sunn u taab ki cha saatuuntiib jer u, ni yunn siib.

Aa di kipak ni liyimbil le di tii u, ki di u ŋa saawanaankaan məmək aayidaan,

⁸ ki cha tiwan məmək kii uməb.”*

Tə, saah cha tiwan məmək kii uməb na, tiwan ni kaa kii uməb na aa ki gur. Ti mu aa kee kan tiwan məmək kii uməb; ⁹ ti kan Yesu la. Uwumbər nan sunn u taab ki cha waatuuntiib jer u, ni yunn siib, aan u ti kpo binib məmək pu, uma Uwumbər aanimbaasaln pu. Dandana wee ti kan ke waah jin nkun aafalaa na, Uwumbər di kipak ni liyimbil le di tii u. ¹⁰ Uwumbər u nan naan tiwan məmək ki joo ni məmək na, ni ŋeer u ke u cha Yesu ji falaa, ki li joo ni Uwumbər aabim bi wiir na waanaan ni. Uma le gaa bi lii. Waah ji falaa pu na, nima le cha u ye timi aarŋamŋmardaan bamənn.

¹¹ U ŋani binib chain la. U ni binib bi u ŋani bi chain na, bi məmək kpaan te ubaa la. Nima le iniməən aa joo u ke u yin bi unaabitiib. ¹² Le u bui Uwumbər ke,

“M ga tuk nnaabitiib saah tun pu na.

M ga pak si baah kuun nin chee na,”†

¹³ ki ki len ke,

“M ga tii Uwumbər naadii la,”‡

ki ki len ke,

“Lik, m ni mbim bi Uwumbər tii mi na so.”§

¹⁴ Tə, timi waabim aah ye binibəm pu na, nima le uma Yesu mu kpaln unibən, ke u nan kpo ki ŋa kinimbəŋ ki nan kpa nkun aapəən na fam, ¹⁵ le ki gaa binib bimək san nkun ijawaan na lii; baayoonn məmək nkun aajawaan nan joo bi. ¹⁶ Ni ye mbamən, naa ye Uwumbər aatuuntiib le u ter. Abraham aayaabil le u ter. ¹⁷ Ni ŋan ke u li naahn unaabitiib tiwan məmək ponn ni, aan ki li ye utotoorninkpel u san timi kinimbaak, ki tun Uwumbər aatuln mbaməm, ki di ubaa toor kitorok aan Uwumbər di cha pinn waanib baatunwanbir na. ¹⁸ Uma ubaa le kan ntəŋ ki jin falaa, nima le u ga ŋmaa ter binib bi kan ntəŋ na.

3

Yesu jer Moses pel pel

¹ Nnaabitiib bi bi chain, aan Uwumbər yin bi na, ni li daktlik Yesu aabər. Ti dii u ki len binib aanimbil ni ke ti dii u la. Uwumbər nan tun ni u, ke u nan li ye utotoorninkpel. ² U tun lituln mbaməm tii Uwumbər u tii u lituln ngbaan na. Moses mu nan tun Uwumbər aatuln mbaməm Uwumbər aamaal aanib aakaasisik ni. ³ Unii u ye mmaal aayaaja na le kani nnyuŋ ki jer mmaal aanii ubaa. Kina le Uwumbər len ke Yesu ŋeer nnyuŋ ki jer Moses. ⁴ Mmaal məmək kpa yaaja la. Uwumbər le nan naan binib məmək. ⁵ Ni ye mbamən, Moses nan tun Uwumbər aatuln mbaməm, Uwumbər aamaal aanib aakaasisik ni. U nan ye Uwumbər aatutunn, ki tuk binib Uwumbər aah nan ban ke u tuk bi pu na.

⁶ Kristo ma kan, u ye Uwumbər Aajarəən, le ki joo Uwumbər aamaal mbaməm. Timi le ye waamaal ni aanib. Ti yaa kpa lipobil ni mpopiin ki ti saa ndoon

* 2:8 : Lik Ilahn 8.4-6. † 2:12 : Lik Ilahn 22.22. ‡ 2:13 : Lik Aisaya 8.17. § 2:13 : Lik Aisaya 8.18.

kan, ki yaa kaa joo beeni kan, ti ye waamaal yaab la.

Uwumbər aanib aafuur

7 Uwumbər Aafuur Nyaan nan bui Israel yaab ke,

“Ni yaa n̄un Uwumbər aaneel din wee kan,

8 ni taa cha nitafal li p̄ɔɔ ke niyaaajatiib aatafal aah nan p̄ɔɔ pu

buyoonn bi nan yii waaməb nteersakpiin ni na.

9 Bi nan t̄ɔɔ u ki lik, nteersakpiin ni. Hali bi nan kan waah tun

lijinjiir aatun pu na n̄ibin imonko ilee,

le ki t̄ɔɔ u nima chee.

10 Nima pu le u nan gee liŋuul bi pu, le ki bui ke baalandak yenni

n-yoonn m̄əm̄ək la,

baa bee waasan.

11 Nima pu na, u nan gee liŋuul, ki puu tipuukpaan

ke baan koo kitin̄ ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na.”*

12 Nnaabitiib, ni li nyi man, ni ponn ni ubaa aasui taa li bir aan u li joo beeni ki yii Uwumbər u ye limafadaan na. 13 Ni li p̄ɔɔk t̄ɔb aataakpab iwiin m̄əm̄ək, n̄san aah laa bi pu buyoonn na, titunwanbir taa n̄mann unii ubaa aan utafal li p̄ɔɔ. 14 Ti yaa beenin tii u naadii ke taah nan tii u naadii njan pu na ki ti saa ndoon kan, ti ga ji waaməɔn.

15 Uwumbər Aagban̄ len ke,

“Ni yaa n̄un Uwumbər aaneel din wee kan,

ni taa cha nitafal li p̄ɔɔ

ke niyaaajatiib aatafal aah nan p̄ɔɔ pu

buyoonn bi nan yii waaməb nteersakpiin ni na.”†

16 N̄ma n̄un Uwumbər aaneel ki yii waaməb? Naa ye binib bimək

Moses nan nyan bi Ijpt aatin̄ ni na aa? 17 Uwumbər nan gee liŋuul n̄ma pu n̄ibin imonko ilee? Naa

ye binib bi nan tun titunwanbir ki kpo kip̄ɔɔk ni na aa? 18 U nan puu tipuukpaan ke n̄ma aan koo kitin̄ ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na? Naa ye binib bi nan yii waaməb na aa? 19 Nima le ti bee ke baah kaa nan gaa u ki kii na, nima le baa nan n̄maa kan lifuur ngbaan u chee.

4

1 T̄ɔ, Uwumbər aah puu tipuur ke u ga tii timi lifuur na, n̄san laa beenin bi ke ti kan li. Nima na, ni li nyi man, ubaa taa lann lifuur ngbaan. 2 Ti mu n̄un tib̄ɔnyaan tee ke binib ngbaan aah nan n̄un ti pu na. Bi nan n̄un ti, kaa gaa ti ki kii, nima le tib̄ɔnyaan ngbaan aa n̄a bi tinyoor. 3 Timi bi gaa Yesu ki kii na le kan lifuur ngbaan. Uwumbər nan len ke,

“M nan gee liŋuul binib bi kaa gaa mi ki kii na pu,

ki puu tipuukpaan ke baan koo kitin̄ ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.”*

Wah nan naan dulnyaa wee doo na, waatuln doo le na. 4 Iwiin ilole daal aabər bi Uwumbər Aagban̄ ni ke, “Uwumbər nan fuur winlole daal ki di cha waatuln m̄əm̄ək.”†

5 Ni ki n̄mee ke, “Baan koo kitin̄ ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.”

6 Binib bi puen n̄un tib̄ɔnyaan tee na, baa nan gaa ti ki kii, nima le baa kan lifuur ngbaan. Binib biken mu ga kan lifuur ngbaan. 7 Nima pu le Uwumbər ki siin n̄wiin mu bi ga kan lifuur ngbaan na, ki yin n̄wiin ngbaan ke “Din.” Binib ngbaan aa kan lifuur ngbaan; le n̄ibin pam jer, le David nan n̄mee Uwumbər Aagban̄ ni, naah nan puen n̄mee pu na ke,

“Ni yaa n̄un Uwumbər aaneel din wee kan,

ni taa cha nitafal li p̄ɔɔ.”‡

8 T̄ɔ, Josua yaa ba nan tii Israel yaab lifuur ngbaan kan, Uwumbər

* 3:11 : Lik Ilahn 95.7-11. † 3:15 : Lik Ilahn 95.7-8. * 4:3 : Lik Ilahn 95.11. † 4:4 : Lik Mpiin 2.2. ‡ 4:7 : Lik Ilahn 95.7-8.

aa ba ga ki siin nwiin muken.
 9 Naah bi pu na, lifuur beenin bi ki tii Uwumbər aanib. 10 Unii u kan lifuur li Uwumbər tii u na, u di cha ubaa aatuln ke Uwumbər aah nan di cha waatuln pu na la. 11 Nima pu na, cha tinimbil li man ke ti kan lifuur ngbaan, ubaa taa yii Uwumbər aaməb ki lir, ke Israel yaab aah nan lir pu na.

12 Uwumbər aabər fu, ki kpa mpəən, ki ka jer kijuk ki ka nipepel məmək njele na, ki koo unii aasui ni, ni waawiin ni, ki lik usui ni aabəbərkaan aah bi pu na, ki mək waalandak aah bi pu na, ki lik usui aah ban pu na, ke ni njan aan naa njan. 13 Tiwan nibaa aa bi ki bər Uwumbər. Tibər məmək nyan ki də mpaan pu, ki də tiŋmeen unimbil ni. Uma le ti ga len timi aabər ki tuk u.

Yesu le ye utotoorninkpekpaan

14 Tə, ti kpa utotoorninkpekpaan u bi Uwumbər do na. U ye Uwumbər Aajapəən Yesu la. Nima pu na, cha ti li beenin dii u ki taa di waasan lii. 15 Utotoorninkpel ngbaan ga nmaa san timi kinimbaak timi aafalaa ponn ni. U kan ntəŋ aabəŋ aabəŋ ke taah kan ntəŋ məmək pu na. Uma le aa tun titunwanbir tibaa. 16 Timi aatotoorninkpel aah bi kina na, cha ti li kpa lipobil ki dan Uwumbər u kpa tibulchinn na aabərjal chee, aan u san timi kinimbaak, ki ter timi buyoonn ti ban nterm na.

5

1 Utotoorninkpel umək bi na, Uwumbər le lee u ki nyan u binib ponn ni siin, ke u ti sil baasisiiaan Uwumbər aanimbiin ni, aan ki tii u ipiin, ki toor kitork tii u binib aatunwanbir pu. 2 Utotoorninkpel ubaa mu kpa titunwanbir la. Nima le u ga nmaa san binib bi tun titunwanbir kaa nyi na kinimbaak. 3 Uma ubaa aah kpa titunwanbir

pu na, ni njan ke u toor kitork uma ubaa aatunwanbir, ni bi mu aatunwanbir pu. 4 Unii ubaa aan nmaa nyuŋ ubaa ki nja ubaa utotoorninkpel, see Uwumbər le lee u, ki nja u utotoorninkpel, ke waah nan lee utotoorninkpel Aaronn pu na.

5 Kina le Kristo aa nyuŋ ubaa ki nja ubaa utotoorninkpel. Uwumbər le bui u ke,
 “Sin le ye Maabo, din wee le m ma si.”*

6 le ki ki bui u ke,
 “Aa ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na,
 ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

7 Buyoonn Yesu nan ye unibən na, u nan wii tinyunyunn mpəən pu, ki gaŋ Uwumbər u ga nmaa nyan u nkun ni na. Waah san Uwumbər na, le u njan waameel. 8 U ye Uwumbər Aajapəən la, le ki kii waaməb, ki jin falaa, le ki bae naah pəə pu aan u kii Uwumbər aaməb ki jin falaa na. 9 Nima le cha u ye timi aənmanmardan bamənn, ki gaa binib bimək kii waaməb na lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. 10 Uwumbər len ke u ye utotoorninkpel ke Melkisedek aah nan ye pu na.

Taa yii Uwumbər aasan man

11 Ti ga ki nmaa len waabər ti wiir na, le nimi aalan par, nima le taatataa ga li pəə ni chee. 12 Naah dii Uwumbər ni yunn pu na, ni ba ga mək binib biken waasan. Le ni ban ke unii ki mək nimi Uwumbər aaməkm mu diin na. Ni naahn binib bi ban nnaabiin kaa ban tijikaar bamənn na la. 13 Unii umək nyu nnaabiin na ye ubopəən la, kaa nmaa len nsanyaan aabər. 14 Tijikaar bamənn le ye binib bi chikr na yaan. Bi bae Uwumbər aabər ki dii taah mək bi pu na. Nima le bi kpa nlan ki nyi nsan mu njan na, ni mu kaa njan na.

* 5:5 : Lik Ilahn 2.7. † 5:6 : Lik Ilahn 110.4.

6

¹ Nima na, ti taa li beenin len Kristo aaməkm mu diin na baanja aabər n-yoonn məmək. Cha ti bae waaməkm mu gur na məmək, aan ki chikr waasan ni. Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək ke, “Kpeln nimi aabimbin man, ki di cha ɲitukpok, ki tii Uwumbər naadii man.” ² Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn məmək baah muini binib nnyun ni pu na, ni baah joo biɲaal paani binib pu pu na aabər, ni binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər, ni ntafadaan mu kaa kpa ndoon na aabər. Timina məmək ye njan aabər le waasan ni. ³ Uwumbər yaa kii kan, ti ga bae waabər ti gur na, ki di kpee njan aabər ngbaan pu.

⁴ Tɔ, binib bi Uwumbər woln binibil na yaa di cha waasan kan, baan ki ɲmaa kpeln baabimbin ki ki dii u. Bi kan waapiin, ki gaa Waa-fuur Nyaan, ⁵ ki bee waabər aah njan pu na, ki kan dulnyaa u choo na aapɔn, le ki di cha waasan. ⁶ Baah di cha waasan na, ni mək ke bi ki bi kpa Uwumbər Aajapɔn ndɔpuinkoo pu, ki jinn u inimɔn binib aanibil ni la, le saan ɲmaa cha bi ki kpeln baabimbin ki ki dii u.

⁷ Kitiŋ ki gaa utaal aanyun mu lir ni ki pu, ki ɲani tijikaar ti ɲan na ki tii binib bi ko ti na, Uwumbər ɲani tinyoor ɲani kitiŋ ngbaan pu. ⁸ Tɔ, kitiŋ ki po ɲani ikokon ni ichakpee-jagar baanja na bee yɔli la. Naan yunn, le bi ga see ki mmii ki bii ki. Kitiŋ ngbaan aadoon le na.

⁹ Timi aanigeekaab, ti len kina la; ti mu aa dak ke ni bi ke kitiŋ ki bi ga see ki mmii na. Ti bee ke ni ɲmar ki ga kan tinyoor. ¹⁰ Uwumbər ɲan la. Waan suln naah tun lituln pu ki ter waanib, ki beenin ter bi na, ki mək u naah gee u pu na bər. ¹¹ Ti ban ke ni məmək pɔək nibaa ki li kpa limakl ki nan saa ndoon. ¹² Ni taa

li san ligbanyakl man. N-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbər ki kii ki jin suklaa na, bi bi paacham ki kan waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na. Ni mu li dii baah dii pu na.

Uwumbər ga ɲa waah puu tipuur ti na

¹³ Uwumbər aah puu tipuur ki tii Abraham na, u nan puu uma ubaa aayimbil pu la. Ubaa aa bi ki jer u, ke u puu waayimbil, nima le cha u puu uma ubaa aayimbil. ¹⁴ U nan puu tipuur le ki bui Abraham, “M ga ɲa tinyoor ɲa aa pu pam, ki cha aa pər sakpen.”* ¹⁵ Abraham nan kpa limər, le ki nan kan Uwumbər aah nan puu tipuur ti na. ¹⁶ Binib yaa puu tipuur kan, bi puur unii u jer bi na aayimbil pu la. Binib yaa kpak kinikpak-pak ki ti puu tipuur kan, ni doo le na. ¹⁷ Uwumbər nan ban ke u mək binib bi ga kan waah puu tipuur ti na, ke waan kpeln. Nima le u nan puu uma ubaa aayimbil pu. ¹⁸ Waah nan puu tipuur ti na, waan kpeln. Waah puu uma ubaa aayimbil pu na, nima le sil mək ke waan kpeln. Waan ɲmaa mən nnyamən. Nima le timi bi san cha u chee ke ti ɲmar na aataakpab pɔɔ mbaməm, le ti kpa limakl ke ti ga kan waah puu tipuur ti na. ¹⁹ Taah kpa limakl ngbaan na, nima le joo timi aasui ke ti taa di cha waasan. Yesu pu, le ti kpa limakl ngbaan. Limakl ngbaan pu, le Yesu u bi paacham na aalandak bi tisui ni. ²⁰ Yesu le ye utotoorninkpel n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki loln ti pu nsan ki buen Uwumbər do, ke u ti sil timi aasisiyyaan nima chee, Uwumbər aanimbiin ni.

7

Melkisedek u nan ye utotoor na

¹ Melkisedek ngbaan nan ye Salem aatiŋ aabər, ki nan ye

* 6:14 : Lik Mpiin 22.16-17.

Uwumbør u kaa kpa ñeen aato na aatotoor la. Abraham aah nan ku biborb bi ye waadim na ki gir ni na, le Melkisedek tooh u nsan pu ki ti ña Uwumbør aanyoor ña u pu. ² Le Abraham nan nyan tiwan nimæk u nan gaa na nibaabaa kipiik mæk ponn ni, ki di tii Melkisedek. Melkisedek aataata le ye ke “ubør u kpa mbimbinyaan na.” U nan ye Salem aatij aabør la. Salem aataata le ye ke “nsuudoon.” ³ Baa ñmee ute ni una ni uyaajatiib aabør, kaa ñmee buyoonn bi nan ma u na, ki mu aa ñmee buyoonn u doo waatun na. Waaməfal aayoonn məmæk u nan ye Uwumbør aatotoor la. Nima le u naahn Uwumbør Aajapəon u ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴ Dakl lik man uja ngbaan aah nan nyuun pu na; tiyaajaninkpel Abraham nan yakr waadim aawan tiwan nfum kipiik, ki nyan nibaa, ki di tii u, ki gur niwae. ⁵ Uwumbør aakaal len ke Israel yaab yakr baawan məmæk nfum kipiik, ki nyan nibaa tii Liifai aayaabitiib, bi ye Uwumbør aatotoorb na. Bi ni Israel yaab nan ye binibaan la. Bi məmæk nan ye Abraham aayaabitiib la. ⁶ Melkisedek aa nan ye Liifai aayaabil, le Abraham yakr waawan məmæk nfum kipiik, ki nyan nibaa tii u. Le u ña tinyoor ña Abraham pu. Abraham le Uwumbør nan puu tipuur tii u. ⁷ Unii yaa kpa mpəon ke u ña Uwumbør aanyoor ña uken pu kan, ni mæk ke u jer u la. Ubaa aan kpak kina. ⁸ Israel yaab yakr baawan məmæk nfum kipiik, ki nyan nibaa ki di tii Uwumbør aatotoorb, bi nan ye binib bi ga kpo na. Melkisedek u Abraham nan yakr waawan nfum kipiik ki nyan nibaa tii u na ma kan, baa ñmee waakun aabør. Bi ñmee waabimbin aabør la. ⁹ Abraham aah nan

yakr waawan ki di tii u na, ti ga ñmaa len ke uyaabitiib Liifai yaab bi gaal biken chee na, mu nan tii u la. ¹⁰ Buyoonn Melkisedek nan tooh Abraham nsan ni na, Abraham aa nan kee ma uyaabil Liifai. Ti ga ñmaa len ke Abraham nan sil uyaabil Liifai aasisiyyaan la.

¹¹ Uwumbør tii Israel yaab nkaal mu mæk bi waatotoorb Liifai yaab aah ga li joo bi pu na. Bitotoorb ngbaan aatun yaa ba gaa binib lii kan, Uwumbør aa ba ga li ban u tun ni Yesu u ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na. U ba ga ki tun ni utotoor u bi ke Aaronn aayaabitiib Liifai yaab aah nan bi pu na la. ¹² Waah tun ni utotoor uken aabon na, see u kpeln nkaal ngbaan mu. ¹³ Tidindaan u ti len waabør na, aa nan ye Liifai aanibol ponn ni aanii. U nan ye linibol liken ponn ni aanii la. Waanibol ponn ni aanii ubaa aa nan kee ye Uwumbør aatotoor. ¹⁴ Binib məmæk nyi ke Tidindaan nan ye Juda aanibol ponn ni aanii la. Moses aa nan len ke linibol ngbaan aanib ga li ye bitotoorb.

Utotoor yayan u bi ke Melkisedek na

¹⁵ Nima le mæk timi chob ke utotoor yayan, u bi ke Melkisedek aah nan bi pu na, fuu ni. ¹⁶ Naa ye binib le nyan u ki ña u utotoor baakaal aah dii pu na. Uma le kpa liməfal li kaa kpa ndoon na aapəon. Nima le cha u ye utotoor. ¹⁷ Uwumbør nan bui u, “Aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ke Melkisedek aah nan bi pu na.”* ¹⁸⁻¹⁹ Moses aakaal aa nan kpa tinyoor, kaa nan kpa mpəon, kaa ñmaa ña bi binib bi ñan ti doo na. Nima le Uwumbør di nkaal ngbaan lii, le ki tii timi limakl li ñan ki jer nkaal ngbaan na. Limakl ngbaan pu le ti ga ñmaa duun Uwumbør.

²⁰ Uwumbør aah nan puu tipuur ti na mu bi. Uwumbør aah nan

* 7:17 : Lik Ilahn 110.4.

nyan Israel yaab aatotoorb buyoonn na, waa nan puu tipuur.
 21 Waah ŋa Yesu utotoor buyoonn na, u nan puu tipuur tii u, le ki bui u ke,
 “Min Uwumbər le puu tipuukpaan, kaan kpeln,
 ke aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†

22 Uwumbər aah puu tipuupəlɲ ti tii Yesu na, nima le mək ke tipuupəlɲ ngbaan le ŋan ki jer tipuukpokl na.

23 Israel yaab aatotoorb nan ye binib bi ga kpo na, le biken leŋni baaleleŋ. Nima le bi nan wiir.
 24 Yesu ma kan, u ye utotoor u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ubaa aan ki nab waatuln pu ki toor kitork.
 25 U bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, u li mee Uwumbər tii binib bi dan Uwumbər chee u pu na. Nima le u ga ŋmaa gaa bi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

26 Yesu le ye utotoorninkpel taah ban pu na. U bi chain, kaa kpa ngalm, kaa kpa titunwanbir tibaa. U ni titunwanbirdam aa kpaani. Uwumbər yoor u paacham ki jer bimək bi paacham na.
 27 Bitotoorninkpiib biken aah bi pu na, waa bi kina. Waa toor kitork uma ubaa aatunwanbir pu, u toor kitork binib aatunwanbir pu la. Waa toor kitork iwiin məmək. U nan di ubaa toor kitork nfum mubaa, kookoo aatork mu le na.

28 Bi nan leer bitotoorninkpiib Moses aakaal aah dii pu na. Bitotoorninkpiib ngbaan aa nan ŋan ti doo. Nkaal ngbaan aapuwəb le Uwumbər puu tipuur, ki ŋa Ujapəɲn utotoorninkpel. Uma le ye utotoorninkpel bamənn, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

8

Yesu le ye timi aatotoorninkpel

1 Maah len pu na aayil le ye ke ti kpa utotoorninkpel wee

aaboln. Uma le ye Yesu Kristo u ka Uwumbər u yeh mpəɲn məmək na aabərjal aanŋangii wəb paacham na. 2 U tun utotoorninkpel aatuln paacham aadiik ki ye kidibaməŋ ki bi chain na ponn ni. Uwumbər le maa ki, naa ye binib.

3 Baah leer bitotoorninkpiib bimək na, bi lee bi ke bi tii Uwumbər ipiin, ki toor kitork tii u. Nima pu na, ni ŋan ke utotoorninkpel ngbaan mu li kpa tiwan ki tii Uwumbər.

4 Bitotoorninkpiib bi dulnyaa wee ni ki toor kitork tii Uwumbər, Juu yaab aakaal aah dii pu na la. Yesu yaa ba laa bi dulnyaa wee ni kan, waa ba ga li ye utotoor.

5 Bitotoorninkpiib ngbaan aatuln ye paacham aatuln aanəŋ la. Moses yaan mu nan bi kina la. Waah nan ban ke u ŋa libool tii Uwumbər na, Uwumbər nan bui u ke u li nyi ki ŋa tiwan məmək ke waah mək u laanəŋ, lijool paab pu na.* 6 Tə, Uwumbər nan tii Yesu lituln li jer bitotoorninkpiib ngbaan aatuln na. Kina le tipuupəlɲ ti Uwumbər puu tii waanib Yesu pu na jer tipuukpokl na, ki mək ke u ga tii timi tiwan ni ŋan jer tipuukpokl ngbaan aawan na.

7 Uwumbər aah puu tipuur ti njan na yaa kaa ba lann nibaa kan, waa ba ga li ban ke u ki puu tipuur lelee. 8 Uwumbər nan kan ke waanib kpa taani, le ki bui ke,

“Lik, n-yoonn choo, le m ga nan puu tipuupəlɲ tii Israel yaab ni Juda yaab.

9 Tipuur ngbaan aan li bi ke tipuur ti m nan puu tii biyaajatiib, buyoonn m nan chuu biŋaal ki daar nyan bi, ki cheen bi nyan Ijpt aatiŋ ni na.

Baa nan joo tipuur ngbaan, nima le maa nan ki gar bi.

Min Uwumbər le len kina.

† 7:21 : Lik Ilahn 110.4. * 8:5 : Lik Nnyam 25.40.

10 Maah ga puu tipuur ti tii Israel yaab
 n-yoonn mu choo na na le ye ke:
 M ga di maakaal ŋa baalandak ni,
 ki ŋmee mu bisui ponn ni.
 M ga li ye Baawumbɔr, le bi li ye maanib.
 11 Bi ponn ni ubaa aan ki bui ujeen aato ke, ‘Bee Uwumbɔr.’
 Ubaa mu aan ki bui una aabo ke, ‘Bee Uwumbɔr.’
 Ba pu? bi mɔmɔk ga bee mi,
 biwaatiib ki ti saa bikpaam mɔmɔk ga bee mi.
 12 M ga di cha pinn baatunwanbir,
 kaan ki teer baataani.’†
 13 Tɔ, Uwumbɔr aah len ke u ga puu tipuupɔln na, u ŋa njan yaan tipuukpokl la. Tiwan yaa ye tiwankpok kan, naan yunn, naan ki li bi.

9

Tipuukpokl ni tipuupɔln na

1 Uwumbɔr aah nan puu njan aapuur tii bi na, u nan mɔk bi baah ga doon u pu na. Bi nan kpa libool li bi ga li dooni u li ponn ni, aan binib gaa li na. 2 Bi nan ŋa libool lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain aapepel. Karyaa ni teebul ni boroboro u bi di tii Uwumbɔr na, nan bi li ponn ni.* 3 Bi nan di likekeln gii libool ngbaan ponn ni lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain chain.† 4 Salmaa aatork aabimbiln nan bi ni ponn ni. Libimbiln ngbaan paab le bi seer tulalee aayon tii Uwumbɔr. Uwumbɔr aakaal aah nan bi daka u ponn ni na, mu nan bi ni ni. Bi nan di salmaa aakur le biin daka ngbaan pu. Tijikaar ti bi yin ti ke mana‡ na, nan bi salmaa aasambil ponn ni, daka ngbaan ponn ni. Aaronn aadabil li nan ŋeen nsupuun na mu nan bi u ponn ni. Uwumbɔr aakaal aah nan ŋmee

ŋitakpapapan ŋilee ŋi pu na, mu nan bi u ponn ni.§ 5 Tiwan ni kpa ifeen na* nilee mu nan bi daka ngbaan paab. Nima chee le Uwumbɔr nan mɔk Israel yaab waah wiin chain pu na. Tiwan ngbaan aafeen nan biin daka ngbaan aabil pu, Uwumbɔr aah san bi kinimbaak nin chee na. Taan ŋmaa len tiwan nimina mɔmɔk aatataa nibaabaa dandana wee.

6 Baah di tiwan nimina mɔmɔk siin kina na, le bitotoorb koo mɔb aadiik ni iwiin mɔmɔk, bi ti tun lituln tii Uwumbɔr. 7 Utotoorninkpel baanja le koo ni chain chain aapepel li bi libool ngbaan ponn ni na. U koo ni nima chee libiln mɔmɔk nfum mbaa baanja la. U yaa koo ni kan, see u joo ni nsin nan tii Uwumbɔr, uma ubaa aatunwanbir ni binib aatunwanbir pu. 8 Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk timi ke mɔb aadiik ngbaan aah nan laa bi na, binib aa nan kpa nsan ke bi koo ni chain chain aapepel ponn ni. 9 Libool ngbaan le nan ye Yesu aabɔr aamɔkl ki tii bi. Libool ngbaan ponn ni, le bi joo ipiin, ni tiwakor toor kitork tii Uwumbɔr. Kitork ngbaan aa nan cha bisui doon titunwanbir pu. 10 Nkaalkpok ngbaan mɔk bi tijikaar ni tiwanyukaan ni kɔ na, ni ni kaa kɔ na, ki mɔk bi baah ga finn bibaa ki ŋa chain pu na. Ni nan mɔk ke see bi dii kina le ki nan saa buyoonn Yesu ga joo ni nsanpɔɔn mu ŋan na.

11 Dandana wee Kristo fuu ni a, ki ye utotoorninkpel, ki joo ni nsanyaan mu bi nan len ke mu ga fuu ni na. Waa koo ni libool li binib ŋa li dulnyaa wee ni na. U dii lipepel li jer dulnyaa wee aabool ngbaan na, 12 le ki koo lipepel li ye chain na paacham, nfum mbaa kookoo. Uma ubaa aasin pu le u nan gaa timi lii n-yoonn mu

† 8:12 : Lik Jeremia 31.31-34. * 9:2 : Lik Nnyam 26.1-30; 25.31-40, 23-30. † 9:3 : Nnyam 26.31-33. ‡ 9:4 : Lik Nnyam 16.33. § 9:4 : Nnyam 30.1-6; 25.10-16. * 9:5 : Baaliin ni, bi yin ni ke “kerubim” la. Ni naan tiwakor, ki mu kpa ifeen.

kaa kpa ndoon na, naa ye tiwakor aasin pu. ¹³ Bi nan joo inoob ni inaja aasin yokr binib bi kaa ye chain na pu, ki di unaasabo aafatan gbaa gbaa bi, le ni na tiwon chain. ¹⁴ Nimina yaa nan na tiwon chain kan, Kristo aasin ga ter timi, ki jer kina. Uwumbor Aafuur Nyaan mu bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aapoon pu, u nan di ubaa toor kitork ki kaa kpa ngalm na tii Uwumbor. Waasin ga nyan titunwanbir ti ga ku timi na tisui ni, aan ti dii Uwumbor u ye limofadaan na.

¹⁵ Yesu aah na kina na, le Uwumbor puu tipuupoln tii timi. Nima pu, le binib bi Uwumbor yin bi na ga kan lifaal li kaa kpa ndoon na, waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na pu. Binib bi Uwumbor nan puu njan aapuur tii bi na nan tun titunwanbir la. Yesu aah kpo na, nima le Uwumbor di cha pinn bi, ki gaa bi lii.

¹⁶ Unii yaa yakr waafaal ki laa ka kan, ubaa aan nmaa ji lifaal ngbaan, see ni puen mok ke u kpo. ¹⁷ Buyoonn u laa beenin bi na, ubaa aan nmaa ji lifaal ngbaan, see u kpo. ¹⁸ Nima pu na, Uwumbor aah nan puu tipuur ti njan na, bi nan joo nsin le ki mok ke tipuur bi, bi ni Uwumbor aakaasisik ni. ¹⁹ Njan, Moses nan tuk binib momok baah ga dii Uwumbor aakaal momok pu na, le ki nin di tikumaman ni tifar na inaabi ni inoob aasin, ni nnyun ni, ki di yok yok Uwumbor aakaal aagban pu, ni binib momok pu, ²⁰ le ki bui bi ke, “Nsin mue le mok nimi Uwumbor aah nan puu tipuur ti tii nimi ki tuk nimi ke ni li joo ti na,”† ²¹ le ki di nsin ngbaan yok yok libool, ni baah joo tiwan nimok tun lituln tii Uwumbor na pu. ²² Nkaal ngbaan aah dii pu na, bi yaa nan ban ke bi na tiwan chain kan, see bi di nsin yok yok ni pu le ki na ni chain. Nsin

yaa kaa nyan kan, Uwumbor aan di cha pinn titunwanbir.

Yesu Kristo aatork nyani titunwanbir

²³ Uwumbor Aabool, ni tiwan nimok nan bi li ponn ni na ye paacham aawan aanan la. Le bi nan di tiwakor aasin na ni momok chain. Paacham aawan bamonn le ban nsin mu jer tiwakor aasin na, aan ni na chain. ²⁴ Kristo aakoo ni chain aapepel li ye paacham yaan aanan li binib maa li na ponn ni. Paacham le u koo ni, ki si timi aasisiyyaan, Uwumbor aanimbiin ni. ²⁵ Juu yaab aatotoorninkpel nan di nsin mu kaa ye uma ubaa aasin na le koo ni chain aapepel ni, libiln momok. Yesu Kristo di ubaa toor kitork nfum mbaa baanja la. ²⁶ U yaa ba nan joo ubaa toor kitork libiln momok kan, u ba ga ji falaa n-yoonn momok, buyoonn dulnyaa wee piin ki joo cha na. Naah ye pu na, u fuu ni buyoonn ni neer na, ki di ubaa toor kitork nfum mubaa, ke u kuln titunwanbir. ²⁷ Uwumbor siin ke binib ga kpo nfum mubaa la, nee apuwob le u ga ji bi tibor. ²⁸ Kristo mu di ubaa toor kitork nfum mubaa, binib pam aatunwanbir pu. U ga ki fuu ni lelee. Naa ye titunwanbir pu le u ga ki fuu ni. U ga fuu ni ke u nan gaa binib bi kii waagirndaal na lii.

10

¹ Moses aakaal nan ye nsanyaan mu choo na aamok la, naa nan ye nsanyaan ngbaan mbamom. Binib bi dii Moses aakaal na toor titorbaan njibin njibin, nima le aa nmaa na bi binib bi nan ti doo na. ² Nkaal ngbaan yaa ba nan nyan bi titunwanbir ni kan, baalandak aa ba ga ki li muk bi titunwanbir pu. Bi mu aa ba ga ki toor kitork ngbaan. ³ Naah ye pu na, kitork ngbaan ter bi baatunwanbir pu, libiln momok la. ⁴ Inaja aasin, ni inoob aasin aa

† 9:20 : Lik Nnyam 24.6-8.

ηmaa nyan titunwanbir binib aasui ni.

⁵ Nima pu na, Yesu Kristo aah nan ban ke u dan dulnyaa wee ni na, u nan bui Uwumbør ke,

“Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork.

Aa naan tiwon tii mi la.

⁶ Saa ban ke m di tiwakor aatork, ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.

⁷ Le m bui ke, ‘Uwumbør, m fuu ni ke m nan ηa saageehn, ke baah ηmee maabør pu saagbaη ni na.’ »*

⁸ Njan, le u bui Uwumbør ke, “Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork, kaa ban ke m di tiwakor aatork ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.” (Moses aakaal aah dii pu na, bi toor kitork kina la.) ⁹ Le u ki bui Uwumbør, “M fuu ni ke m nan ηa saageehn.” Uma Yesu Kristo aah di ubaa toor kitork na, Uwumbør gaa waatork, le ki kuln kitorkpok ngbaan. ¹⁰ U ηa Uwumbør aageehn, le ki di ubaa aawon toor kookoo aatork nfum mbaa, le ki ηa timi waanib bi ye chain na.

¹¹ Juu yaab aatotoorb məmæk tun lituln iwiin məmæk tii Uwumbør. N-yoonn məmæk, bi toor kitork kichachaan le tii u. Kitork ngbaan aan ηmaa nyan titunwanbir binib aasui ni. ¹² Yesu Kristo toor kookoo aatork titunwanbir pu nfun mbaa, le ki kal Uwumbør aanηangii wəb. ¹³ U bi nima ki kii bundaln Uwumbør ga nyanη waadim ki di bi ηa utaapətan ni na. ¹⁴ Kitork baan ngbaan pu, le u nyan titunwanbir binib aasui ni, ki ηa bi binib bi ηan ti doo ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁵ Uwumbør Aafuur Nyaan mu tuk timi kina la. Mu nan bui ¹⁶ ke Uwumbør len ke,

“Maah ga puu tipuur ti tii bi n-yoonn mu choo na le ye ke

m ga di maakaal ηa bisui ni, ki ηmee mu baalandak ni,”†

¹⁷ ki ki len ke,

“Maan teer baatunwanbir bər, kaan ki teer baah bii maakaal pu na.”‡

¹⁸ Kina pu na, Uwumbør yaa di cha pinn titunwanbir kan, baan ki toor kitork ti pu.

Cha ti foor duun Uwumbør man

¹⁹ Nnaabitiib, Yesu aasin pu le ti kpa lipobil ke ti koo ni chain aape-pel ponn ni, Uwumbør aah bi nin chee na. ²⁰ Yesu aah di ubaa toor kitork tii Uwumbør na, u nyan tiwan nimæk nan bi ti ni Uwumbør aakaasisik ni na, ki tii timi nsanpəən mu ye nsanbamənn na, ke ti koo ni Uwumbør aah bi nin chee na. ²¹ Ti kpa utotoorninkpel u joo timi bi ye Uwumbør aanib na. ²² Nima pu na, cha tisui li bi mbaməm, aan ti duun Uwumbør chee, ki gaa u ki kii mbaməm ki taa joo beeni; ba pu? Yesu Kristo aasin finn tisui ni aatunwanbir, timi aalandak taa ki li muk timi titunwanbir pu. Le bi finn timi aawon nnyun mu bi chain na ni. ²³ Taah bui ke ti kpa limakl na, cha ti li joo limakl ngbaan injaal ilee ki taa joo beeni. Ba pu? Uwumbør u puu tipuur tii timi na ga sil tii timi waah puu tipuur ti na. ²⁴ Cha titafal li bi təb pu man, aan ki fiin təb aasui, aan ki li gee təb, ki tun lituln li ηan na. ²⁵ Cha ti li beenin kuuni təb chee ki ti dooni Uwumbør man, ki taa di cha, ke binib bibaa aah di cha pu na. Ni li pəəni təb aataakpab man. Ni kan ke bundaln Yesu Kristo ga gir ni na peen ni. Nima na, ni li moo pəəni təb aataakpab man.

²⁶ Tə, unii yaa gaa Uwumbør aabør ki nyi waah ban pu na, ki yaa ki yii ki tun titunwanbir kigaak

* **10:7** : Lik Ilahn 40.6-8. † **10:16** : Lik Jeremia 31.33. ‡ **10:17** : Lik Jeremia 31.34.

pu kan, kitorok kibaa aa ki bi ki ga cha Uwumbor di cha pinn u. ²⁷ U ga kan ntafadaan mu kpa ijawaan na; ba pu? Uwumbor ga gee linjuul pam, ki di waadim na mmii mu ton sakpen na ponn ni. ²⁸ Unii ubaa yaa nan yii Moses aakaal kan, biseeraadam bilee, bee bitaa, yaa len ke ti gbii kan, le bi ku u, kaa san u kinimbaak. ²⁹ Unii yaa lik Uwumbor Aajapoon fam, ki yaa dak ke Yesu aasin mu na u chain na ye fam, ki yaa sii Uwumbor Aafuur Nyaan mu san timi kinimbaak na kan, udaan ngbaan neer ntafadaan sakpen ki jer unii u bii Moses aakaal na aah kan pu na. ³⁰ Ti nyi ke Uwumbor len ke uma le ga daa bitafal, uma le ga teen bi. U ki len ke u ga ji waanib tibor. ³¹ Aa yaa lir Uwumbor u ye limofadaan na aanjaal ni kan, ni kpa ijawaan sakpen a.

³² Ni teer man n-yoonn mu jer na. Buyoonn ninimbiil nan woln njan na, ni nan jin falaa sakpen, ki nan kpa limor. ³³ N-yoonn mbaa bi nan na nimi bakaa, ki sii nimi binib animbil ni. N-yoonn mbaa mu, ni yakr binib bi jin falaa kina na aafalaa la, ³⁴ ki san binib bi bi kiyondiik ni na kinimbaak. Binib aah gaa nimi aawan mpoon pu na, le ni nan kpa mpopiin; ba pu? ni nyi ke ni kpa tiwan paacham ni jer baah gaa ni na, ke tiwan ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ³⁵ Ni taa di nimi aapobil lii man; ba pu? nima le ga cha ni kan tinyoor sakpen. ³⁶ Ni ban ni li kpa limor, aan ki na Uwumbor aageehn, aan ki kan waah puu tipuur ti na. ³⁷ Uwumbor Aagban len ke,

“Naan yunn, u choo na ga fuu ni, kaan taan.

³⁸ Uwumbor aaninyaam bi gaa u ki kii na ga li kpa limofal.

Unii ubaa mu yaa gir puwob kan, waan piir Uwumbor aasui.”*

³⁹ Tima kan, taa ye binib bi gir puwob aan ki beer yoli na. Ti ye binib bi tii Uwumbor naadii aan ki nmar na la.

11

Gaakii

¹ Ti yaa gaa Uwumbor ki kii kan, naatataa le ye ke ti bee ke ti ga sil kan tiwan ni ti kpa limakl ke ti ga kan ni na. Tinimbiil aa kan ni, le ti nyi ke ni sil bi. ² N-yaayoonn na aanib aah nan gaa Uwumbor ki kii na, nima le u len ke baabimbin nan.

³ Ti gaa Uwumbor ki kii, nima le cha ti bee ke u nan len ki naan kitinj ni paacham. U nan di tiwan ni tinimbiil aa nmaa kani ni na naan tinimbiil aah kani nimok na.

⁴ Abel nan gaa Uwumbor ki kii, nima le cha u nan toor kitorok ki nan ki jer ukpel Keenn aah toor pu tii Uwumbor na. Waah gaa Uwumbor ki kii pu na, le Uwumbor len ke waabimbin nan, le ki gaa waah toor kitorok ki tii u na. Ukpo, le waah gaa Uwumbor ki kii pu na pu, u beenin len.

⁵ Enok nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha waa nan kpo. Uwumbor nan yoor u buen paacham la. Ubaa aa ki kan u; ba pu? Uwumbor nan yoor u buen paacham. Uwumbor Aagban len ke buyoonn waa nan kee yoor u buen paacham na, u nan piir Uwumbor aasui. ⁶ Unii yaa kaa gaa Uwumbor ki kii kan, waan nmaa piir Uwumbor aasui. Unii u dan Uwumbor chee na, see u pak ke u bi, ki pak ke u nani binib bi ban u na tinyoor.

⁷ Uwumbor nan bui Nowa lini-maln li nan choo na pu, le laa kee fuu ni. Nowa aah nan tii Uwumbor naadii pu na, le u nan pak waah len pu na, le ki kii waamob, le ki kpil bunob bu, u ni waamaal koo ki

§ 10:30 : Lik Ikaal 32.35-36; Ilahn 135.14. *

10:38 : Lik Habakuk 2.3-4.

ɲmar na. Nowa aah nan ɲa kina na, le ni mək ke dulnyaa ni yaab biken aabər bii Uwumbər chee. Nowa nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha Uwumbər len ke waabər ɲan u chee.

⁸ Uwumbər nan yin Abraham, ki bui u ke u buen kitin ki u puu tipuur ke u ga di tii u na. Abraham aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u kii waaməb, le ki nyan waatin ni, ki buen, kaa nyi waah cha nin chee na. ⁹ U nan ti fuu kitin ki Uwumbər puu tipuur ke u ga di tii u na ni. Le u pak Uwumbər aah len pu na, nima le u nan kal nima, ki nan ye uwəwəɲja. U ni waabo Aisak, ni uyaabil Jakob nan bi nima, ɲiboo ponn ni. Bi mu nan yeh tipuur tichachaa ngbaan la. ¹⁰ U nan ban kitin ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon aan Uwumbər maa ki na la.

¹¹ Abraham aapuu Sara mu nan tii Uwumbər naadii, nima le nan cha u kan mpəɲn ke u dek lipuul, buyoonn u jer timar na. Ba pu? u nan pak ke Uwumbər ga ɲa waah puu tipuur ti na. ¹² Nima pu na, ujabaan u nan bi ke waah kpo le na, nan ma binib bi wiir ke inmabi aah wiir pu na. Bi wiir ke litambol li də nnyusakpem aagbaan na. Ubaa aa ɲmaa kahn bi.

¹³ Binib ngbaan məmək nan tii Uwumbər naadii le ki ti saa baakundaal, kaa kan Uwumbər aah puu tipuur ti na. Bi nan bee ke n-yoonn mu choo na, u ga nan ɲa waah puu tipuur ti na. Bi nan len ke bi ye bicham le dulnyaa wee ni. ¹⁴ Binib bi len kina na mək chain ke bi ban bite do la. ¹⁵ Binimbil yaa ba man kitin ki bi nyan ni ki ponn ni na pu kan, bi ba ga li kpa nsan ke bi gir buen nima. ¹⁶ Bi nan ban kitin ki ɲan jer kitin ngbaan na la. Bi nan ban paacham aatin la. Nima pu na, iniməɲn aa nan joo Uwumbər ke bi

yin u ke Baawumbər. U nan toor kitin tii bi.

¹⁷⁻¹⁸ Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham ke u ga kan yaabitiib waabo Aisak pu,* le Abraham nan gaa tipuur ngbaan. Le Uwumbər tɲɲ u, ki bui u ke u di waabo toor kitork tii u. Waanaadii pu le u nan kii, ki di waabo u nan ye libibaal na, u ti kər u ki toor kitork tii Uwumbər. ¹⁹ Ba pu? u nan pak ke Uwumbər ga ki ɲmaa fikr u nkun ni. Ni ye mbaməɲ, waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le Uwumbər nyan u nkun ngbaan ni. Ni naahn ke Abraham nan ki gaa u nyan ni nkun ni la.

²⁰ Aisak nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u nan bui waabim Jakob ni Esə ke Uwumbər ga ɲa tinyoor ɲa bi pu n-yoonn mu choo na.

²¹ Jakob nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u ɲa Uwumbər aanyoor ɲa waabo Josef aabim bilee pu buyoonn u nan ban u kpo na, le ki nyii waajaangbeedabil pu, ki doon Uwumbər.

²² Josef nan gaa Uwumbər ki kii, nima le waah nan ban u kpo na, u len ke Israel yaab ga nya Ijpt aatin ponn ni, ki tuk bi ke bi yaa nan nyan kan, bi yoor waawon di buen.

²³ Moses aate ni una aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan di u bər inmal itaa. Bi nan kan ke u ye ubo u ɲan sakpen na, kina pu na, baa nan san Ubər Faro aah nan siin ke bi ku bima Israel yaab aabijabim pu na aakaal.

²⁴ Moses nan gaa Uwumbər ki kii, nima le waah nan chikr na, waa nan kii ke bi yin u ke Ubər Faro aabisal aabo. ²⁵ U nan kii ke u ni Uwumbər aanib kpaan ji falaa, ke ni soor ni u ji titunwanbir aaməɲn mu kaa yunn na. ²⁶ U nan bee ke u yaa kan ɲisiibil Kristo† pu kan, u ga nan kan tinyoor ti jer

* **11:17-18** : Lik Mpiin 22.1-14. † **11:26** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbər nyan u ke u gaa waanib lii.

Ijpt aatiŋ aawankpal məmək na. Ba pu? utafal nan bi tinyoor ti Uwumbər ga tii u na ni la.

²⁷ Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u nan nyan Ijpt aatiŋ ni, kaa san ubər na aah gee liŋuul pu na. Ni naahn ke u waa Uwumbər u unibən aanimbil aan ŋmaa kan u na la. Nima le u nan kpa limər le ki sil mbaməm. ²⁸ Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na le u nan bui Israel yaab ke bi kər ipihbi, ki di nsin gbaa gbaa ibisaməi, aan Uwumbər aatuun u ga ku mbipolb na taa nan ŋa bi nibaa.

²⁹ Israel yaab aah nan ban ke bi puur Liməkəkal Aanyusakpem, ‡ baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le nnyun nan yakr ki cha nsan tii bi, le bi puur. Ijpt aatiŋ aanib aah nan ban bi mu puur na, bi nan bee nnyun ni la.

³⁰ Israel yaab nan gaa Uwumbər ki kii, nima le baah nan chuun manni Jeriko aatiŋ aagon iwiin ilole na, ŋi nan lir. ³¹ Rahab, u nan ye upiidagoor na, nan gaa Uwumbər ki kii, ki chann bipepekb tichann. Waah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le baa nan ku u buyoonn bi kuln waatiŋ aanib bi kaa kii Uwumbər aaməb na.

³² Tə, m ga ki len ke ba? Maa kpa n-yoonn ke m len Gideonn, ni Barak, ni Samsonn, ni Jefta, ni David, ni Samuel, ni Uwumbər aabənabtiib aabər. ³³ Baah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bibaa nan nyan ŋitimbol aajab, bibaa mu tun lituln li ŋan na, bibaa mu kan Uwumbər aah puu tipuur ti na, bibaa mu muib ichinn aaməi, i taa ŋa bi nibaa. § ³⁴ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, mmii sakpiin aa nan ŋmaa ŋa bi nibaa. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan nyan kijuk aakun ni. Bibaa mu nan ye bid-aburb, le baah gaa Uwumbər ki kii

pu na, bi nan kan mpəən. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi kan mpəən bi ti to butəb ki nyan baadim. ³⁵ Bipiib bibaa aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le biyaab bi kpo na nan fikr nkun ni.

Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib gbaa ku bi. Baa yii Uwumbər ke bi nyan bibaa nkun ni. Bi nan pak ke bi ga kan liməfal li ŋan ki jer dulnyaa wee aaməfal na paacham. ³⁶ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib nan ŋa bi mbənyun, ki lue bi ŋinaalab, ki buu bi tikululn, ki laŋ bi kiyondiik ni. ³⁷ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le binib mae bi ŋitakpal ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi chuu gii por bi ki ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan [təŋ bi, ki] di kijaak aajuk ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbər ki kii pu na, le bi nan ye bigiim, ki chuun pee ipiih, ni ŋoob aagban, ki jin falaa. Binib mu ŋa bi bakaa. ³⁸ Bi nan ye biwəwəm, ki nan bi kipək ni, ni ŋijoo paab, ki koo titakpalunn ni, ni ibuu i bi kitiŋ ni na. Bi mu nan ye bininyaam ki jer dulnyaa wee aanib.

³⁹ Binib ngbaan məmək nan gaa Uwumbər ki kii, nima le nan cha u len ke baabər ŋan. Bi mu aa kan tiwan ni u nan puu tipuur ke u ga tii bi na, ⁴⁰ Ba pu? u nan ban ke u ŋa ti mu tiŋann sakpen la. U nan ban ke u di timi, ni bi mu, kpaan ŋa binib bi ŋan ti doo na la.

12

Tite Uwumbər

¹ Tə, n-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbər ki kii na wiir pam, ki gonn timi, ki lik taah dii Uwumbər aasan pu na. Nima pu na, cha ti di tiwan nimək leŋ timi na lii, ki di cha titunwanbir ti dii timi na,

‡ **11:29** : Liməkəkal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la. § **11:33** : Lik Daniel 6.1-27.

ki li kpa limɔr, ki li dii Uwumbɔr aasan. ² Cha ti li lik Yesu chee man. Waapɔɔn pu le ti nan piin ki gaa u ki kii. Waapɔɔn mu pu, le ti ga tii u naadii, ki ti saa ndoon. Mpopiin mu u ga nan kan mu na pu, le u jin falaa ni inimɔɔn ndɔpuinkoo pu, ki lik inimɔɔn ngbaan fam. Dandana wee le u ka Uwumbɔr aaborjal aarɔngii wɔb.

³ Titunwanbirdam nan nan u, ki yii u. Le u nan kpa limɔr. Ni teer kina man, aan ki taa cha nitaakpab yɔl aan ni di waasan di lii. ⁴ Ni yii titunwanbir, le ki pɔɔni nibaa ke ni taa lir; ni mu aa kee kpo nsanyaan ngbaan pu. ⁵ Ni suln Uwumbɔr aah sur nimi pu na aa? U yin nimi waabim ki bui ke,

“Maabo, Uwumbɔr yaa sak si kan, nɔn mbamɔm.

U yaa cha falaa pii si ke u chiin si kan,

taa cha aataakpab yɔl.

⁶ Ba pu? Uwumbɔr sak binib bimɔk u gee bi na,

ki dar binib bi u na bi waabim na mɔmɔk aatafal.”

⁷ Tɔ, naah ji falaa pu na, Uwumbɔr mɔk nimi nlan le na. U na nimi ke binib aah nani baabim pu na la. Ubo ubaa aa bi, kaa kan ntafadaan ute chee. ⁸ Uwumbɔr yaa kaa daa nitafal, ke waah dar waabim mɔmɔk aatafal pu na kan, naa ye waabim, ni ye mbɔmbim le u chee.

⁹ Titetiib bi ma timi na nan dar titafal la, le ti pak bi. Nima le ni nan ke ti kii Tite Uwumbɔr u bi paacham na aamɔb ki jer kina, aan ki kan limɔfal. ¹⁰ Taah nan ye mbim buyoonn na, titetiib nan dar titafal, baah gee pu na. Uwumbɔr ma kan, u dar titafal ke u na timi tinyoor, aan ti yakr waabimbin mu bi chain na la. ¹¹ Buyoonn ti kan ntafadaan na, ni wu la, naa ye mpopiin aawan. Binib mu yaa kan ntafadaan kan, nee aapu wɔb le bi kani nsuudoon ni mbimbinyaan.

Mmɔkm ni nsurm kpaam

¹² Nima pu na, ni li yoor iɔaal i bak na man, ki li pɔɔni nitaakpab, ¹³ ki li beenin dii nsan mu tok na, aan binib bi joo beeni na taa yenn; bi mu li dii mbamɔm.

¹⁴ Ni mɔmɔk pɔɔ nibaa ki li kpa kimɔbaan man, ki li bi chain. Unii umɔk kaa ye chain na aan kan Tidindaan. ¹⁵ Ni li nyi man, ubaa taa lann Uwumbɔr aanyoor. Ni li nyi man, ubaa taa cha usui li to, ki li muk nimi ki cha binib pam yenn. ¹⁶ Ni li nyi man, ubaa mu taa gɔr kidagook. Ubaa mu taa lik Uwumbɔr fam ke Esɔ aah nan na pu na. Tijikaar pu, le u nan di ubopol aafaal kooch. ¹⁷ Nee aapu wɔb na, u nan ki ban lifaal li ye Uwumbɔr aanyoor ngbaan na, kaa kan. Waa nan nmaa kpeln waah nan na pu na. U nan wii ki garɔni ute ke u na Uwumbɔr aanyoor na u pu. Le ute yii.

¹⁸ Tɔ, naa fuu ni dulnyaa wee ni aajool chee. Israel yaab nan fuu ni Sainai aajool chee, ki kan lijool ngbaan gaal mmii ki kpa iɔmanyuu i bɔɔn ki bɔln nima chee na. Bi nan nɔn kibun ki daar na, ¹⁹ ki nɔn kakaan wii mpɔɔn pu, ki nɔn nneel mu len mpɔɔn pu. Baah nɔn nneel ngbaan pu na, le bi garɔ Uwumbɔr ke u taa ki len bi chee tibɔr. ²⁰ U nan bui bi ke kiwakork kibaa yaa po meeh lijool ngbaan kan, bi mae ki nɔtakpal ki ti kpo. Nima le ijawaan nan joo bi sakpen.* ²¹ Baah kan tiwan ni na nan kpa ijawaan pam. Moses mu nan len ke ijawaan joo u sakpen, le uwon gbaa.†

²² Naa fuu ni lijool ngbaan chee. Ni fuu ni Sionn aajool chee la. Nima chee le Uwumbɔr u ye limɔfadaan na aatin bi. Kitiɔ ngbaan ye Jerusalem la, ki bi paacham. Uwumbɔr aatuuntiib churbaka bi ki ponn ni. ²³ Ni fuu ni Uwumbɔr aabipolb bi aayimbil

* 12:20 : Lik Nnyam 19.12-13. † 12:21 : Lik Ikaal 9.19.

ɲmee paacham na aakuun chee la. Ni fuu ni Uwumbɔr u ye binib mɔmɔk aabɔjir na chee. Ni fuu ni bininyaam aawiin mu Uwumbɔr ɲa mu, mu ɲan ti doo na chee. ²⁴ Ni fuu ni Yesu chee la. U pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii timi. Uma Yesu aasin mu yaa ti pu na le ɲa timi chain. Mu pu, le Uwumbɔr di cha pinn timi. Waasin ngbaan len tibɔr ti ɲan jer Abel aasin aah nan len pu na. †

²⁵ Ni li nyi man, ki taa yii Uwumbɔr u len ni chee na. Buyoonn u nan sur Israel yaab dulnyaa wee ni na, le bi yii, le u daa bitafal. Ti yaa yii Yesu u nyan ni paacham ki nan sur timi na kan, u ga sil daa titafal. ²⁶ N-yaayoonn na waaneel nan cha kitinj dej. Dandana wee u puu tipuur ke u ga ki cha kitinj ni paacham mɔk dej. § ²⁷ Waah len kina na, ni mɔk timi ke u ga dej waah nan naan tiwan nimɔk na, ki nyan ni, ki cha tiwan ni kaan dej na. ²⁸ Ti ga ji nnaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Nima pu na, cha ti doon Uwumbɔr, ki tun lituln li ga piir usui na tii u, ki li pak u, ki li san u ijawaan. ²⁹ Ba pu? timi Aawumbɔr bi ke mmiigaal mu ji tiwan ni kaa ɲan na mɔmɔk na la.*

13

Naah ga ɲa pu ki piir Uwumbɔr aasui na

¹ Tɔ, ni li beenin gee tɔb man ke naabitiib na. ² Ni li teer ki chann bicham tichann. Binib bibaa nan chann Uwumbɔr aatuuntiib tichann, kaa nyi ke Uwumbɔr aatuuntiib ye. ³ Ni teer man binib bi bi kiyondiik ni na, ke nimi le aah bi ki ni na, ki teer man binib bi ji falaa na. Ba pu? ni mu bi tiwon tee ni la.

⁴ Tɔ, chatiib ni puutiib, ni li nyi ke Uwumbɔr le di nimi kpaan, ki li

pak kina, ki taa gɔr kidagook man. Binib bi chuun bɔɔni na, ni binib bi chuun gɔr kidagook na, Uwumbɔr ga ji bi tibɔr.

⁵ Ni taa cha ninimbil li man ɲimombil pu. Cha ninimbil gbiin naah kpa ni na pu. Ba pu? Uwumbɔr ubaa le bui ke waan di cha si. Waan di si lii.* ⁶ Nima pu le ti ga li kpa lipobil ki bui ke, “Uwumbɔr ye maateter la. Maan san ijawaan.

Ubaa aan ɲmaa ɲa mi nibaa.”†

⁷ Ni teer man nimi aayidam bi tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, ki li teer baamɔfal aah doo pu na, ki li beenin dii Yesu aasan ke baah nan dii pu na. ⁸ Yesu Kristo aa kpelni. Waah fe bi fen na pu na, u beenin bi kina le din, ki joo cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁹ Ni taa dii mmɔkm yayan aabɔɲ aabɔɲ ki yenn. Ni ɲan ke nisui doon Uwumbɔr aaterm pu, naa ye tijikaar pu. Binib bi kɔ tijikaar tibaa ki ji tiken na, naa ɲa bi tinyoor.

¹⁰ Timi aatork aabimbiln le ye Yesu aadɔpuinkoo. Juu yaab aatotoorb aan ɲmaa ji timi aatork. ¹¹ Bi yaa toor kitork kan, le baatotoorninkpel di nsin koo ni chain aapepel ponn ni, titunwanbir pu. Le bi nyan tinann ngbaan kitinj ponn ni ki di buen n-gbaan, bi ti di see mmii. ¹² Nima pu le Yesu mu nan kpo kitinj aagbaan, ke waasin finn tisui, ki ɲa timi chain. ¹³ Nima pu na, ti li cha u chee n-gbaan nima, ki dii waasan, ki yakr u chee waanimɔɔn. ¹⁴ Tido u bi dulnyaa wee ni na aan li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ti ban tido u bi dulnyaa u choo na ni la. ¹⁵ Yesu pu, cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ki li dooni u waabulchinn pu. Nima le ye kitork ki tii u. ¹⁶ Ni teer man aan ki li tun lituln li ɲan na, ki yakr naah kpa ni na tii tɔb

† 12:24 : Lik Mpiin 4.10. § 12:26 : Lik Hagai 2.6. * 12:29 : Lik Ikaal 4.24. * 13:5 : Lik Ikaal 31.6. † 13:6 : Lik Ilahn 118.6-7.

man. Nima le ye kitork ki ga piir Uwumbər aasui mbaməm na.

¹⁷ Ni li keei nimi aayidam aaməi man, ki taa kpak bi. Bitafal bi ni ponn ni, ke ni dii Uwumbər aasan mbaməm. Bi nyi ke see bi mək Uwumbər baah nan joo nimi pu na. Ni yaa keei baaməi kan, bi ga li kpa mpopiin, le ki joo nimi. Ni yaa kaa keei baaməi kan, bi ga li kpa mpombiin, le ki joo nimi. Nima le aan ɲa nimi tinyoor.

¹⁸ Ni li beenin mee Uwumbər ki tii timi. Ti nyi ke timi aalandak aa galn timi tiwan nibaa pu. Ti ban ke ti li bi mbaməm n-yoonn məmək la. ¹⁹ M gaɲ nimi ke ni li moo mee Uwumbər ki tii mi, ke u ter mi, aan m gir ni ni chee mala.

Kookoo aameel

²⁰ Uwumbər nan fikr Tidindaan Yesu u ye waanib məmək aayidaan na nkun ni. Waasin pu, le Uwumbər puu tipuupəln tii timi. Tipuur ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ²¹ Uwumbər, u tii timi nsuudoon na, toor nimi aabimbin mbaməm, aan ni li ɲani waah gee pu na. Cha u ɲa nimi binib bi ga piir usui na Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aabər

²² Nnaabitiib, m gaɲ nimi, ni li ji limər ki pel maah sur nimi kigbaɲ kee ponn ni pu na. Maah ɲmee pu na, ni ye siib la. ²³ M ban ke ni bee ke bi nan di tina aabo Timoti di lii. U yaa fuu ni mala kan, m ni uma ga kan nimi.

²⁴ Ni doon nimi aayidam məmək, ni Uwumbər aanib biken məmək tii timi. Binib bi ye Itali aatiɲ aanib na dooni nimi.

²⁵ Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni məmək pu. Amii.

Kigban̄ ki JEMS ŋmee ki na

¹ Min Jems, u ye Uwumb̄or ni Tidindaan Yesu Kristo aatutunn na, m dooni Uwumb̄or aanib̄ bi yaa ki bi itingbaan m̄m̄ək ni na.

Gaakii ni nlan

² Nnaabitiib, ni yaa kan nt̄ɔŋ m̄m̄ək aab̄ɔŋ kan, ni cha ni m̄m̄ək li ye mpopiin ni chee. ³ Ba pu? ni bee ke ni yaa kan nt̄ɔŋ, kaa koo mu ni kan, nima le tii nimi lim̄ɔr. ⁴ Ni mu li nyi man ki li kpa lim̄ɔr ki ti saa naadoon, ki taa di cha, aan ki li ye binib̄ bi ŋan doo na, ki taa li kpa taani ubaa, ki taa lir. ⁵ Ni ponn ni ubaa yaa lann nlan kan, cha u mee Uwumb̄or, le u ga tii u; ba pu? Uwumb̄or tii binib̄ m̄m̄ək sakpen, kaa jinni ubaa inim̄ɔn. ⁶ U mu yaa mee Uwumb̄or kan, u li pak ke u ga kan, ki taa joo beeni; ba pu? unii u joo beeni na naahn ke libuln aah daar kan, nnyusakpem aanyunkpuŋ feei pu na. ⁷ Udaan taa dak ke u ga kan nibaa Uwumb̄or chee. ⁸ Ulandak aa si tiwanbaan pu, u saa labr, ki nya do, ki ti saa do la.

Igiin ni liwangol

⁹ Tɔ, Uwumb̄or aah nyuŋ tinaabitiib bi ye bigiim na, bi li kpa mpopiin. ¹⁰ Waah sunn tinaabitiib bi ye biwankpadam na taab na, bi mu li kpa mpopiin; ba pu? bi ga jer ke mmopuun aah gbaar mala pu na. ¹¹ Nwiin yaa puu ki toŋ kan, le timoor ga yɔl, le mmopuun gbaar, kaa ki kpa kinyaan. Kina le biwankpadam mu ga kpo, ki cha baawan m̄m̄ək.*

Nt̄ɔŋ aab̄ɔr

¹² Tɔ, unii u kan nt̄ɔŋ ki kpa lim̄ɔr na, Uwumb̄or aanyoor bi u pu. Ba

pu? u yaa kan nt̄ɔŋ ki si mbam̄ɔm kan, u ga kan ipiin i ye lim̄ɔfal li Uwumb̄or nan puu tipuur ke u ga tii binib̄ bi gee u na. ¹³ Unii yaa kan nt̄ɔŋ kan, u taa len ke Uwumb̄or le t̄ɔŋ u; ba pu? Uwumb̄or aa gee titunwanbir, ki mu aa t̄ɔŋni unii ubaa. ¹⁴ Unii aakpeek yaa cha u ban ke u nya Uwumb̄or aasan ponn ni ki tun usui aah gee pu na kan, nima le cha u kani nt̄ɔŋ. ¹⁵ Kikpeek yaa dek lipuul kan, ki maa titunwanbir la; titunwanbir yaa chikr kan, ti maa nkun la.

¹⁶ Nnaabitiib bi m gee bi na, ni taa ŋmann nibaa. ¹⁷ Ipiin im̄ɔk ŋan ki ye mbam̄ɔm na nyan ni paacham la. I nyan ni Tite Uwumb̄or u nan naan iwiihn im̄ɔk bi paacham na chee la. Uma le aa kpelni ke nwiin ni uŋmal aah kpelni pu na, kaa kpa mb̄ɔmb̄ɔn. ¹⁸ U tii timi waab̄ɔr ti ye mbam̄ɔn na, ki ŋa timi waabim. Waageehn le na. U ban ke ti jer waah naan tiwan ni m̄m̄ək na.

Pel ki ŋa

¹⁹ Nnaabitiib bi m gee bi na, ni bee nimina la. Ni ŋan ke unii m̄m̄ək li gee ke u pel, ki taa len mala, ki taa gee liŋuul mala; ²⁰ ba pu? binib̄ aaŋuul aa tun Uwumb̄or aatunyaan. ²¹ Nima pu na, ni di cha titunwanbir ni tiwan nim̄ɔk kaa ŋan na, ki li bi suuna, ki gaa tib̄ɔr ti Uwumb̄or di ŋa nisui ni na; tib̄ɔr ngbaan ga gaa nimi lii.

²² Ni li ŋani waam̄ɔboln aah len pu na. Ni yaa pel, ki yaa kaa ŋani kan, ni ŋmanni nibaa la. ²³ Unii yaa pel tib̄ɔr ngbaan ki yaa kaa ŋani taah len pu na kan, u bi le ke unii u lik kinimbilikr ni, ki waa unimbil w̄ɔb aah bi pu na. ²⁴ Ba pu? u kan unimbil w̄ɔb aah bi pu na, le ki siir. Libuul ngbaan ni le u suln waah bi pu na. ²⁵ Tɔ, unii yaa dakl̄ lik nkaal mu ye mbam̄ɔm ki gaal timi lir na, ki yaa beenin dii mu, ki yaa kaa

* 1:11 : Lik Aisaya 40.6-7.

ye unii u pel ki sulni na kan, ki ye unii u nani mu aah len pu na kan, Uwumbor ga na tinyoor na udaan ngbaan aatuln pu.

²⁶ Unii yaa len ke u dii Uwumbor aasan, u yaa kaa chuu ulambil kan, u nmanni ubaa la. Waa dii le na. Ni ye fam la. ²⁷ Unii yaa ter nkpobim ni bikpopiib baabor ni, ki yaa joo ubaa chain, ki di cha titunwanbir mɔmɔk kan, uma le dii Tite Uwumbor mbamɔm, ki bi chain Uwumbor aanibil ni.

2

Taa pak ubaa ki jer uken

¹ Nnaabitiib, ni tii Tidindaan Yesu Kristo u yeh mpakm na naadii la. Naah tii u naadii pu na, ni taa pak ubaa ki jer uken. ² Unii u nmaa salmaa aabɔmbik ki pee tiwanyaana na yaa koo naah dooni Uwumbor kidiik ki ponn ni na, aan ugiin u pee tiwanchar na mu yaa koo ni kan, ³ ni yaa pak unii u pee tiwanyaana na, ki bui u ke, “Kal do lijal li nan na pu,” ki bui ugiin ngbaan ke, “Sil nima,” bee aa bui u ke, “Kal kitiŋ ntaa chee,” kan, ⁴ nima le mak ke ni kpa imaagann, ki dak ilandak i kaa nan na ki njan ni binib la.

⁵ Nnaabitiib bi m gee bi na, ni li pel man. Uwumbor nyan binib bi ye bigiim dulnyaa wee ni na ke bi gaa u ki kii ki li ye biwankpadam u chee, ki ji nnaan mu Uwumbor nan puu tipuur ke u ga tii binib bi gee u na. ⁶ Nimi le lik bigiim fam. Bilabi muk nimi ki joo nimi tii bibɔjirb? Naa ye biwankpadam aa? ⁷ Bima le seei Kristo u tii nimi waayimbinyaan na.

⁸ Uwumbor aanaan aakaal mu bi waagban ni na le ye ke, “Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” Ni yaa sil nani kina kan, nima le nan.* ⁹ Ni mu yaa pak

ubaa ki jer uken kan, ni tun titunwanbir la. Uwumbor aakaal galn nimi ke ni bii mu la. ¹⁰ Unii yaa bii nkaal mubaa baanja kan, u bii ikaal mɔmɔk le na. ¹¹ Uwumbor u len ke “Taa gɔr kidagook” na, uma le len ke, “Taa ku unii.” Aa yaa kaa gɔr kidagook, ki yaa ku unii kan, aa bii ikaal mɔmɔk le na.† ¹² Ni li nyi naah len pu na, ni naah tun lituln pu na; ba pu? Uwumbor ga ji nimi tibor, nkaal mu gaal binib lir na aah dii pu na. ¹³ Unii u kaa san binib kinimbaak na, Uwumbor ga ji u tibor, kaan san u mu kinimbaak. Unii u san biken kinimbaak na, Uwumbor ga san u mu kinimbaak.

Li tun saagaakii aah mɔk pu na

¹⁴ Nnaabitiib, unii yaa len ke u gaa Yesu ki kii, u yaa kaa tun litunyaana kan, ni kpa tinyoor aa? U yaa gaa Yesu ki kii kina kan, nima le ga cha u nmar aa? ¹⁵ Tina aabo ubaa yaa kaa kpa tiwanpeenkaan, kaa kpa tijikaar kan, ¹⁶ ni ponn ni ubaa yaa bui u ke, “Uwumbor ter si, ki tii si tiwanpeenkaan, ki kpiin si,” kaa tii u waah lann pu na kan, ni kpa tinyoor aa? ¹⁷ Aa yaa len ke aa gaa Yesu ki kii ki yaa kaa tun litunyaana kan, ni ye yoli le na.

¹⁸ Unii yaa len ke, “Ubaa gaa Yesu ki kii la, ubaa mu tun litunyaana la,” m mu ga bui u, “Aa yaa kaa tun lituln nyaana kan, saan nmaa len ke aa gaa Yesu ki kii. Maatunyaana mu le ga mɔk si ke m gaa Yesu ki kii.” ¹⁹ Aa pak ke Uwumbor baan le bi. Nima le nan. Kinimborɔŋ mu pak kina, le ki san ijawaan pam. ²⁰ Si uɔr, cha m tuk si, aa yaa len ke aa gaa Uwumbor ki kii, kaa tun litunyaana kan, ni ye yoli la. ²¹ Tiyaja Abraham nan tun litunyaana. Nima le nan mak ke waabor nan Uwumbor chee; ba pu? u nan di uɔpɔɔn Aisak ki di paan kitorok aabimbiln paab, u di toor

* 2:8 : Lik Liifai Yaab 19.18. † 2:11 : Lik Nnyam 20.13-14; Ikaal 5.17-18.

kitork tii Uwumbər. ²² Ni kan ke waah gaa Uwumbər ki kii pu na, le u tun litunyaan. Waatunyaan ngbaan mək ke u gaa Uwumbər ki kii mbaməm. ²³ Le ni gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke, “Abraham nan gaa Uwumbər aaməboln ki kii, kina pu na le Uwumbər gaa u ke u ye uninyaan u chee.”[†] Le Uwumbər yin u ke uja. ²⁴ Ni kan ke Uwumbər ga len ke unii aabər ɲan litunyaan pu, naa ye naadii baanja pu.

²⁵ Kina le Rahab u nan ye upidagoor na nan chann Josua aatum tichann, ki tuk bi ke bi dii nsan yayan aan baadim taa kan bi. Nima pu le waabər nan ɲan Uwumbər chee.

²⁶ Tiwon ti kaa kpa nwiin na, ti kpo le na, kina le naadii u kaa kpa litunyaan na mu kpo.

3

Lilambil aabər

¹ Nnaabitiib, biməmək b taa li wiir; ba pu? ni nyi ke timi bi ye biməmək b na, Uwumbər ga ji timi tibər ki jer biken. ² Ba pu? ti məmək yenni sakpen. Unii yaa kaa yenni waabəlen ponn ni kan, uma le ye unibamənn, ki ga ɲmaa chuu tiwon məmək ti taa ɲa bakaa. ³ Ti joo itangar ɲani itaan aaməi ni, ke i kii tii timi. Le ti ga ɲmaa cha i dii taah ban pu na. ⁴ Lik ɲəsakpiin aah bi pu na. I ye isakpiin la. Le libuln li pəə na daar i joo cha laah cha ni wəb na. Bi mu ki joo tinəpann waatiir ɲaal i, ki cha i dii bunəɲa ab aah ban ni wəb na. ⁵ Kina le lilambil mu ye tiwan waatiir tiwon ponn ni, ki puk tipupuk sakpen.

Lik, mmii waatiir aah ga ɲmaa wu kichoosakpen pu na. ⁶ Le lilambil ye mmii ki ye tiwan ni kaa ɲan na timi aawon ni, ki ga ɲmaa bii tiwon məmək, ki wu binib aabimbin. Lilambil aamii nyan ni kinimbəɲ chee la. ⁷ Binib ga ɲmaa tinj ipeel

aabəɲ məmək, ni inyoon aabəɲ məmək, ni tiwan ni baar na aabəɲ məmək, ni ijan aabəɲ məmək. Bi ga ɲmaa tinj ni məmək aabəɲ. ⁸ Ubaa mu aan ɲmaa tinj lilambil. Li ye tiwan ni kaa ɲan, kaa fuur na, le ki gbii liluul. ⁹ Ti joo lilambil pak Tite Uwumbər, le ki ki joo li seei binib bi Uwumbər naan bi aan bi naahn u na. ¹⁰ Buməb buchachaan ngbaan le pak Uwumbər, le ki ki len tibəbir. Nnaabitiib, naa ɲan ke ni li ɲani kina. ¹¹ Nnyun mu mə na, ni mu kaa mə na, ga ɲmaa nya nnyunban baan ni ii? ¹² Likakaln ga ɲmaa lu tikpasann aa? Lichachar ga ɲmaa lu ɲikakanbil aa? Kina le nnyun mu diin ɲa ni mu mə na məmək aa ɲmaa li bi nnyunbubaan ni.

Nlan mu nyan ni paacham na

¹³ Tə, unii ubaa bi ni ponn ni ki kpa nlan ni ɲuntii ii? Ni ɲan ke waabimbinyaan le mək ke u kpa. U li bi suuna, ki li kpa nlan, ki tun litunyaan. ¹⁴ Tə, lipiipoln ni kinikpakpak yaa bi nisui ni kan, ni taa li kpa kipupuk ke ni kpa nlan, ki taa mən nnyamən ki paan mbamən pu. ¹⁵ Nlan mumina aaboln aa nyan ni Uwumbər chee. Mu ye dulnyaa wee ni aalan la. Naa ye Uwumbər Aafuur Nyaan aalan. Mu ye kinimbəɲ aalan la. ¹⁶ Ba pu? lipiipoln ni kinikpakpak aah bi nin chee na, tijar ni lituln li kaa ɲan na məmək bi nima chee la. ¹⁷ Le unii u kpa nlan mu nyan ni Uwumbər chee na, u bi chain, ki kpa nsuudoon, ni mbimbisuna, ki ɲun tii binib, ki kpa linimbaasaln sakpen, ki tun litunyaan sakpen, kaa kpa imaagann, ki ye mbaməndaan. ¹⁸ Binib bi par kijaak na le joo ni nsuudoon, ki ga kan tinyoor ti ye mbimbinyaan na.

4

Dulnyaa aajətiik

[†] 2:23 : Lik Mpiin 15.6.

¹ Tɔ, butɔb ni kijaak ki bi nikaasisik ni na, ni nyan ni la chee? Naa ye nimi aakpeek le jaa kijaak nisui ni ii? ² Ninimbil man tiwan pu la, le naa kpa. Nima le ni ku binib. Tiwan aakpeek bi nisui ni la, le naa nmaa kan ni, nima le ni jaa kijaak, le ki to butɔb. Naah kaa mee Uwumbɔr ke u tii nimi na, nima le naa kpa. ³ Ni mee Uwumbɔr ke u tii nimi tiwan ni kaa njan u chee na, nima pu le naa kan. Ni mee u ki ban tiwan ni ga ku nimi aakpeek na la. ⁴ Ni di Uwumbɔr lii a, ke upiidagoor aah di uchal di lii pu na. Naa nyi ke dulnyaa aajɔtiik le ye Uwumbɔr aadiŋ aa? Nima pu na, unii u ban dulnyaa aajɔtiik na, u ye Uwumbɔr aadin la. ⁵ Uwumbɔr Aagban len ke, “Unii yaa joo waawiin dooni tiwan ki cha Uwumbɔr kan, Uwumbɔr kpa lipiipoln sakpen a.” Ni dak ke ni len kina fam la aa? ⁶ Tɔ, Uwumbɔr tii timi nterm ki jer kina, le waagban len ke, “Uwumbɔr yiil kalm-baanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”*

⁷ Nima pu na, ni kii Uwumbɔr aamɔb man. Ni yii kinimbɔŋ man, le ki ga san nya ni chee. ⁸ Ni foor malni Uwumbɔr man, le u mu ga foor mal nimi. Nimi titunwanbir-dam, di nimi aatunwanbir lii man. Nimi bi ban ni dii dulnyaa aasan, ni Uwumbɔr aasan mu na, toor nisui man. ⁹ Ni li kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ki li wii. Cha nimi aalaar kpaln iwiil. Cha nimi aapopiin kpaln mpombiin. ¹⁰ Ni sunn nibaa taab man Tidindaan aanimbiin ni, le u ga nyuŋ nimi.

Ni taa galni tɔb man

¹¹ Nnaabitiib, ni taa bii tɔb. Unii yaa bii una aabo ki yaa galn u kan, u bii Uwumbɔr aakaal ki galn mu la. Aa yaa galn nkaal ngbaan kan, saa ye unii u nani nkaal aah len pu na, aa ye unii u galni mu la. ¹² Uwumbɔr baanja le ye u tii timi

nkaal na, ki ye nkaal Aadindaan, ki ye u ji binib tibɔr na. Uma baanja le ga nmaa gaa timi lii, ki ga nmaa bii timi. Aa ye nmaa ki galn aanjeen aatɔ?

Kipupuk aabɔr

¹³ Li pel man, nimi bi len ke, “Din, ke nibaakan fen, ti ga fe buen kitin kibaa ni, ki ti nja nima libiln libaa, ki daa tiwan, ki nja kitiirk ki kan tinyoor;” ¹⁴ naa nyi tiwan ni ga fe nja fen na. Nimi aamɔfal bi kinye? Li naahn likpakpal li nɔb siib ki ki kpaan woln na la. ¹⁵ Nimi aamɔfal aah bi kina na, nima le ni njan ke ni len ke, “Tidindaan yaa kii kan, ti ga li bi, ki nja kina, ki ki nja kina.” ¹⁶ Le ni tee kpa kalmbaani ki puk kipupuk. Ni yaa puk kipupuk kina kan, naa njan.

¹⁷ Nima pu na, unii yaa nyi lituln li njan na, kaa nani li kan, u tun titunwanbir le na.

5

Biwankpadam aasurm

¹ Nimi biwankpadam, ni li pel man. Ni li wii ki li kaani falaa u ga pii nimi na pu. ² Nimi aawankpal bii a. Njakraambil moo nimi aakeken a. ³ Ni di njimbil bil, le ni dan a. Njaah dan pu na, nima le mɔk ke nimi aabɔr bii a, ki ga ji nimi aawon ke mmii na. Naah kuun liwankpal li wiir na bil na, ni kuun ntafadaan mu wiir ki ga pii nimi kookoo aataadaal na la. ⁴ Ni ji bitutum bi chee tijikaar tii nimi na pem pem, kaa pa bi. Le bi bi ki wii baapal pu. Le Uwumbɔr Mpɔnsakpiindaan njan baah wii pu na. ⁵ Ni bi dulnyaa wee ni, ki piir nisui, ki nani naah gee pu na mɔmɔk, ki kpiini nibaa ki filk sakpen a; ni bi ke inaa i filk aan bi kɔr i na la. ⁶ Nimi le bii bininyaam ki ku bi, le baa kpa mpɔɔn bi nyan bibaa nimi aanjaal ni.

Limɔr ni limeel

* 4:6 : Lik Niyatanjak 3.34.

⁷ Nnaabitiib, nima pu na, ni li kpa limɔr ki ti saa bundaln Tidindaan ga gir ni na. Lik man, ukpaal aah kpa limɔr pu ki kii buyoonn waasaak ga nan ŋa tijikaar nyaan na. U kpa limɔr ki kii unaalantaal ni utakuutaal aah ga nan nu pu na. ⁸ Ni mu li kpa limɔr man, ki pɔɔk nitaakpab; ba pu? buyoonn Tidindaan ga gir ni na peeni.

⁹ Nnaabitiib, ni taa ŋulni tɔb pu man aan Uwumbɔr taa ji nimi tibɔr. Ni gur siib, u ga ji binib tibɔr. ¹⁰ Nnaabitiib, bibɔnabr bi nan len Uwumbɔr aayimbil ni na, ni lik baah nan jin falaa ki kpa limɔr pu na, ni ye limɔkl le ki tii nimi. ¹¹ Binib bi kpa limɔr falaa ponn ni ki ti saa naadoon na, bima le ti len ke bi kan Uwumbɔr aanyoor. Ni ŋun Job aah nan kpa limɔr falaa ponn ni pu na, ki kan Uwumbɔr aah nan ter u pu falaa ngbaan aapuwɔb na. Ni kan ke Uwumbɔr kpa linimbaasaln sakpen, ki san binib kinimbaak.

¹² Nnaabitiib, ni jer ni mɔmɔk na le ye ke ni taa puu nibaa pu. Ni taa puu paacham pu, ki taa puu kitin pu, ki taa puu tiwan nibaa pu. Ni po len ke “Een,” bee “Aayii,” ki len mbamɔn. Ni yaa po len kina kan, Uwumbɔr aan daa nitafal.

¹³ Ni ponn ni ubaa yaa kpa falaa kan, u li mee Uwumbɔr. Ni ponn ni ubaa yaa kpa mpopiin kan, u li gaa ilahn ki pak Uwumbɔr. ¹⁴ Ni ponn ni ubaa yaa bun kan, cha u yin Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan ki nan mee Uwumbɔr tii u, ki di nkpan meen u, Tidindaan aayimbil pu. ¹⁵ Bi yaa mee Uwumbɔr ki pak ke u ga tii u laafee kan, mmeen ngbaan le ga cha ubun ngbaan pɔɔk, le Tidindaan ga fiin u. U yaa tun titunwanbir kan, u ga di cha pinn u. ¹⁶ Nima pu na, ni kpiir nimi aatunwanbir ki tuk tɔb, ki mee Uwumbɔr tii tɔb, aan u tii nimi

laafee. Unii u dii Uwumbɔr aasan mbamɔn na yaa mee Uwumbɔr linimaln kan, waameel kpa mpɔɔn sakpen. ¹⁷ Elaija nan ye unibɔn ke ti mu aah ye pu na la. Le u mee Uwumbɔr linimaln ke utaal taa nu. Le ŋibin ŋitaa ni inmal iloob utaal aa nan nun kitin ngbaan ni. ¹⁸ Le u ki mee Uwumbɔr, le utaal nun, le tijikaar ŋa.

¹⁹ Nnaabitiib, ni ponn ni ubaa yaa yenn mbamɔn aasan chee kan, unii yaa giin u mbamɔn chee kan, ²⁰ u bee ke unii u giin titunwanbirdaan waah yenn pu na, u nyan waamɔfal nkun ni la, ki cha Uwumbɔr di cha pinn titunwanbir pam.*

* 5:20 : “ki cha Uwumbɔr di cha pinn titunwanbir pam” bee “ki biin titunwanbir pam pu”.

Njan aagban ki PIITA ηmee ki na

¹ Min Piita u ye Yesu Kristo aak-pambal na le ηmee kigban kee m tii Uwumbər aanib bi ye biwəwəm dulnyaa wee ni, ki yaa ki bi Pontus aatinj ni, ni Galasia aatinj ni, ni Kapadosia aatinj ni, ni Asia aatinj ni, ni Bitinia aatinj ni na. ² Tite Uwumbər nan nyan nimi waageehn pu, ki cha Waafuur Nyaan ηa nimi chain, ni li keei Yesu Kristo aaməb, aan Uwumbər di cha pinn nimi Yesu aasin pu. Uwumbər ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon pam.

Limakl li bi n-yoonn məmək na

³ Cha ti pak Uwumbər u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na; ba pu? u san timi kinimbaak sakpen a, ki gir ma timi lelee, ki di timi ηa waabim. U nan fikr Yesu Kristo nkun ni. Nima le ti kpa limakl li bi n-yoonn məmək na. ⁴ Ti mak ke ti ga sil kan tinyoor ti Uwumbər di siin paacham kiir timi na. Tinyoor ngbaan aan ηmaa bii, kaan ηmaa wəη, kaan doo. ⁵ Naah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbər aapəən biin ni pu, ki ti saa buyoonn ni ga kan waah ga gaa nimi lii mbaməm pu na, kookoo aataadaal.

⁶ Nima le ni kpa mpopiin. Ni yaa po kpa mpombiin ni yunn siib dandana wee, falaa aabəη ponn ni kan, ni li kpa mpopiin; ⁷ ba pu? falaa ngbaan ga mək ke ni gaa Yesu ki kii mbaməm aan naa gaa. Naah gaa u ki kii pu na jer salmaa u ga bii na. Bi joo salmaa pu mmii ponn ni ke bi lik ke u ηan aan waa ηan. Kina le Uwumbər cha ni ji falaa ke u lik ke ni gaa u ki kii mbaməm aan naa gaa. Ni yaa gaa u ki kii mbaməm kan, le ni ga kan mpakm ni nnyuη bundaln Yesu Kristo ga

nyan ubaa mpaan pu na. ⁸ Naa kee kan u, le ni gee u. Ninimbil aa waa u dandana wee, le ni gaa u ki kii. Nima le ni kpa mpopiin sakpen, ki pak Uwumbər; kaa ηmaa len naah kpa mpopiin ki ti saa pu na. ⁹ Naah gaa Yesu ki kii na, le u gaa nimi lii.

¹⁰ Tə, n-yaayoonn na aabənbatiib bi nan tuk binib Uwumbər aah ga ter nimi pu na, nan dakl lik mbaməm, ki ban ke bi bee Uwumbər aah ga ηa pu ki gaa binib lii na. ¹¹ Le Kristo Aafuur Nyaan mu nan bi bibənbr ngbaan ponn ni na mək bi ke uma Kristo ga ji falaa, le ki nin kan nnyuη falaa ngbaan aapuwəb. Le bi nan ban bi bee ke ulau ga ji falaa ngbaan, ki ban bi bee buyoonn u ga ji falaa ngbaan na. ¹² Le Uwumbər nan mək bi ke baah len tibər ti na, baa len ke bi ter bima bibaa, bi len ke bi ter nimi la. Le ni ηun tibər ngbaan dandana wee. Uwumbər cha Waafuur Nyaan nyan ni paacham ki tii binib mpəən bi tuk nimi tibənyaan tee. Tibənyaan timina le Uwumbər aatuuntiib ban ke bi bee taatataa.

Ni li bi chain man

¹³ Nima pu na, ni li dak ilandak i ηan na, ki li chur nibaa, ki li kpa limakl n-yoonn məmək; ba pu? Yesu Kristo yaa nyan ubaa mpaan pu kan, u ga ηa tinyoor ηa ni pu la. ¹⁴ Ni li keei Uwumbər aaməb. Buyoonn naa nan kee nyi nsan mu ηan na, le ni nan dii nisui aah gee pu na. Ni taa ki dii kina. ¹⁵ Cha nimi aabimbin məmək li bi chain, ke Uwumbər u yin nimi na aabimbin aah bi chain pu na. ¹⁶ Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke Uwumbər bui nimi, “Min Uwumbər bi chain la; nima pu na, ni mu li bi chain man.”*

¹⁷ Ni yaa mee Uwumbər kan, ni yin u ke Nite la. Nima pu na, ni li san u buyoonn ni bi na; ba pu? waa pak ubaa ki jer uken. U ga ji

* 1:16 : Lik Liifai Yaab 11.44-45; 19.2.

binib mómək aabər baah tun pu na.
¹⁸ Niyaajatiib nan bi mbimbin yəl yəl ponn ni. Ni nyi ke u gaa nimi lii ki nyan nimi mbimbin ngbaan ponn ni. Naa ye tiwan ni ga bii ke njimombil na, le u di pan ki gaa nimi lii. ¹⁹ U nan di Kristo aasin mu jer njimombil na le gaa nimi lii; uma Yesu nan di ubaa toor kitork ki tii Uwumbər; ki bi ke upihbo nyaan u kaa kpa iween ibaa na. ²⁰ Uwumbər aa nan kee naan dulnyaa le ki nyan Kristo ke u li ye kitork ngbaan. Naah nan njeer na, le u dan dulnyaa wee ni, nimi pu. ²¹ U pu, le ni gaa Uwumbər ki kii. U nan fikr u nkun ni ki nyuŋ u. Nima pu le ni gaa Uwumbər ki kii ki kpa limakl.

²² Ni kii Uwumbər aabər ti gbii na la. Nima le cha nimi aabimbin bi chain. Le ni sil gee ninaabitiib. Nima pu na, ni li beenin gee tób mbaməm. ²³ Bi ma nimi lelee la. Naa ye unibən u ga kpo na le ma nimi lelee. U ma nimi na aan kpo. Uwumbər di waaməboln li kpa liməfal ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le gir ma nimi lelee. ²⁴ Ni njmee Uwumbər Aagban ni ke,
 “Binib mómək bi ke timoor na la. Baanyaan bi ke mmopuun na la. Timoor yəl mala, le mmopuun mu gbaar,

²⁵ Uwumbər aaməboln ma ga li bi ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”†
 Liməboln ngbaan le ye tibənyaan ti bi tuk nimi na.

2

Ni taa ki tun titunwanbir man

¹ Nima pu na, ni taa ki li kpa kinanan, ki taa ki njmanni tób, ki taa li ye binib bi njmanni ke bi njan na, ki taa li kpa lipiipoln, ki taa li bii binib. ²⁻³ Nimi nibaa lik ki kan Tidindaan aah kpa tiŋann pu na. Nima pu na, ni li ban Uwumbər

aaməbon ke ubopəən aah ban mbiin pu na. Uwumbər aabər gbii, ki ga ter nimi ke ni moo dii waasan mbaməm, ki njmar.

⁴ Dan Tidindaan u ye liməfadaan na chee man. U naahn litakpal li bidimaab yii li na la. Le Uwumbər lee u ke u njan sakpen. ⁵ Ni mu bi ke njitakpal nj kpa liməfal na. Uwumbər di nimi maa lidichal ke Waafuur Nyaan li bi li ni. U ban ke ni li ye uma ubaa aato-toorb, ki li tun waatuln, Waafuur Nyaan aapəən pu. Yesu Kristo pu, le u ga gaa nimi aatuln ngbaan. ⁶ Uwumbər Aagban len ke,
 “Lik, m lee litakpal li njan na ki di bil Sionn aatiŋ ni.

M di litakpal ngbaan ki di siin kaaləŋ ni,
 le unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməən.”*

⁷ Nimi bi gaa u ki kii na, u njan ni chee sakpen la. Le binib bi kaa gaa u ki kii na, bi li nyi ke Uwumbər Aagban len ke,

“Litakpal li bidimaab yii li na,
 lima le ye litakpajal,”†

⁸ ki ki len ke,
 “Binib bibaa ga gbeer litakpal ngbaan ki lir.
 Litakpal ngbaan pu le bi ga lir.”‡

Baa kii Uwumbər aabər; nima le cha bi lir, waah siin bi pu na.

⁹ Tə, nimi bi gaa Uwumbər ki kii na le ye waanileekaam. Ni ye Uwumbər u ye Ubərkpaan na aatotoorb, ki ye litimbol li bi chain na, ki sil ye Uwumbər aanib. U lee nimi ke ni li tuk binib waah njan sakpen pu na; ba pu? u nyan nimi mbəmbəən ni, ki di koon waawiihn mu njan sakpen na ni. ¹⁰ N-yoonn mbaa naa nan ye Uwumbər aanib. Dandana wee ni ye Uwumbər aanib la. N-yoonn mbaa Uwumbər aa nan san nimi kinimbaak. Dandana wee u san nimi kinimbaak.

† 1:25 : Lik Aisaya 40.6-8. * 2:6 : Lik Aisaya 28.16. † 2:7 : Lik Ilahn 118.22. ‡ 2:8 : Lik Aisaya 8.14-15.

Uwumbər aatutum

¹¹ Maanigeekaab, ni ye biwəwəm ni bisachum dulnyaa wee ni la. Nima pu na, m gar nimi, ni taa kii nisui aah gee pu na; ba pu? nisui aah gee pu na kiir nimi Uwumbər aasan ni. ¹² Ni bi binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aakaasisik ni la. Ni li tun lituln li njan na bi chee. Le bi yaa bii nimi ke ni ye bakadam kan, nimi aatunyaan chee bi ga kan ke ni njan. Nima le ga cha bi nyuŋ Uwumbər bundaln u ga ji binib tibər na.

¹³ Tə, ni li keei nimi aaninkpiib məmək aaməi Tidindaan pu. Ni li keei nimi aabər kpaan u joo binib məmək na aaməb. ¹⁴ Waah kaan bininkpiib ntim ni na, ni li keei bi mu aaməi. Ba pu? u kaan bi ke bi daa binib bi tun lituln li kaa njan na aatafal, ki ban ke bi pak binib bi tun lituln li njan na. ¹⁵ Uwumbər ban ke ni tun litulnyaan aan ki cha bijərb bi kaa nyi nibaa ki bii nimi na njan la. ¹⁶ Ni bi nibaa pu la. Nima le aa tii nimi nsan ke ni li chuun njan bakaa. Ni li bi ke Uwumbər aatutum aah ba ga li bi pu na. ¹⁷ Ni li pak binib məmək, ki li gee binib bimək dii Yesu aasan na, ki li san Uwumbər, ki li pak ubər kpaan na.

Yesu Kristo aafalaa aaməkl

¹⁸ Binib bi ye binaagbiib ni ponn ni na, ni li pak nidindatiib mbaməm, ki li keei baaməi. Bi yaa ye binibaməm, bee bi ti ki ye bakadam kan, ni li pak bi. ¹⁹ Unii u kaa njan nibaa na, bi yaa njan u falaa aan u yaa ji limər Uwumbər pu kan, nima le njan Uwumbər chee. ²⁰ Bi yaa gbaa nimi, nimi aatunwanbir pu aan ni yaa ji limər kan, nima le aan cha ubaa pak nimi. Ni mu yaa kan falaa nimi aatunyaan pu, ki yaa ji limər kan, nima le ga piir Uwumbər aasui. ²¹ Ba pu? Uwumbər yin nimi bi dii u na ke ni li ji falaa; ba pu? Kristo mu nan jin

falaa ni pu. Nima le ye limək ki tii nimi, ke ni li dii waataabuu. ²² Waa nan njan titunwanbir aatuln libaa, ki mu aa nan mən nnyamən mubaa. § ²³ Baah seei u na, waa giin sii bi. Waah jin falaa na, waa len ke u ga teen bi. U di ubaa njan Uwumbər u ji tibər məmək mbaməm na aanaal ni la. ²⁴ U nan kpo ndəpuinkoo pu timi aatunwanbir pu, ki sil timi aasisiiaan ki gaa timi aatafadaan. Nima pu na, ni di titunwanbir məmək lii, ki li dii mbimbin mu njan na. Waah gaa tigbar ti na pu, le Uwumbər tii nimi laafee. ²⁵ Ni nan bi ke ipiih i yenn na, le dandana wee, ni gir ni Kristo chee. U kpaan nimi ke upihkpaal aah kpaan ipiih pu na, ki kii nimi aaməfal.

3

Puutiib ni chatiib aabər

¹ Bipiib, ni li keei nichatiib aaməi. Ni yaa keei baaməi, aan chatiib yaa bi, kaa kii Uwumbər aabər kan, nibaakan bi ga gaa u ki kii nimi aabimbinyaan pu. Hali ni yaa kaa len tibaa kan, ² bi ga kan ke ni san Uwumbər ki kpa mbimbin mu bi chain na. ³ Bipiib, tiwan ni ga cha ni li njan na aa ye tiyikpir ti buu na, kaa ye nleen mu kpa kidaak na, kaa ye tiwanpeenkaan nyaan. ⁴ Tiwan ni ga cha ni li njan na le ye mbimbin mu njan na. Ni yaa kpa mbimbin suuna kan, nima le ye kinyaan ki kaan fir, ki njan sakpen Uwumbər chee na. ⁵ N-yaayoonn na aapiib bi nan bi chain ki kpa limək Uwumbər pu na, nan keei bichatiib aaməi, nima le nan cha bi kpa kinyaan ki nan njan binib chee. ⁶ Sara nan njan kina la. U nan keei uchal Abraham aaməb, ki yin u ke udindaan. Ni yaa tun lituln li njan na, ki yaa kaa san ijawaan ibaa Uwumbər aasan ni kan, ni kpaln Sara aabisatiib la.

⁷ Bijab, ni mu li nyi naah joo nipuutiib pu na. Bipiib aa kpa

mpɔɔn ke bijab aah kpa pu na, nima na, ni li pak bi; ba pu? nimi ni bima le ga kpaan kan Uwumbɔr aapiin i ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. Ni li joo bi mbamɔm, nimi aameel taa ŋa yɔli.

Ji mbimbinyaan aafalaa

⁸ Kookoo aabɔr le ye ke ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan, ki cha nitafal li bi tɔb ni, ki li gee tɔb ke naabitiib na, ki li san tɔb kinimbaak, ki sunn nibaa taab. ⁹ Binib yaa ŋa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Bi yaa sii nimi kan, ni taa sii bi ki teen. Ni bui bi ke, “Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu,” ba pu? Uwumbɔr yin nimi ke u ŋa tinyoor ŋa ni pu la. ¹⁰ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke,

“Unii yaa ban ke u li kpa mpopiin, ni mbimbin mu mɔ na kan, u taa ki len tibɔbir, ki taa ki mɔni inyamɔn,

¹¹ ki taa ki tun lituln li kaa ŋan na; u tun lituln li ŋan na,

ki li ban nsuudoon linimaln;

¹² ba pu? Tidindaan Uwumbɔr aatafal bi bininyaam ni, ki ŋun baameel n-yoonn mɔmɔk, le ki yiil binib bi tun titunwanbir na.”*

¹³ Tɔ, ninimbil yaa man lituln li ŋan na pu kan, ubaa ga ŋa nimi bakaa aa? ¹⁴ Ni mu yaa kan falaa lituln li ŋan na pu kan, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu la. Ni taa san unii ubaa ijawaan, ki taa cha ilandak li joo nimi.† ¹⁵ Ni li pak Kristo nisui ni, ki di u ŋa Nidindaan. Ni li gor n-yoonn mɔmɔk, unii yaa nan baa nimi kan, ni ga ŋmaa tuk u naah kpa limakl pu na. Ni tuk u suuna, ki pak Uwumbɔr. ¹⁶ Ni li ŋani ni ŋan na n-yoonn mɔmɔk, le naah dii Kristo mbamɔm ki kpa mbimbin mu ŋan na na, nima le ga cha inimɔɔn chuu binib bi sii nimi ki len nimi tibɔbir na. ¹⁷ Ni yaa ye Uwumbɔr aageehn

ke aa ji falaa litunyaan pu kan, ni soor ni aa ji falaa titunwanbir pu. ¹⁸ Ba pu? Kristo ubaa nan kpo nfum mbaa timi aatunwanbir pu. Kristo u ye uninyaan na nan kpo timi bi ye tiniwanbir na pu, ke u di ti ni Uwumbɔr kpaan. Bi nan ku waawon, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii u limɔfal, ¹⁹ le u nan buen ki ti len tibɔnyaan binib aawiin i bi kiyondiik ni, kitekpiitinj ni na chee. ²⁰ Bi nan bi Nowa aayoonn, kaa nan kii Uwumbɔr aamɔb, le u nan jin limɔr bi pu, ki kii n-yoonn mu Nowa nan ti kpɔi bunjɔb doo na. Binib biniin baanja le nan koo bunjɔb ngbaan ni, le ki ŋmar nnyun pu. ²¹ Nnyun ngbaan le ye baah muini binib nnyun ni na aamɔkl. Dandana wee, bi yaa muin nimi nnyun ni kan, ni ŋmar a; ba pu? Yesu Kristo nan fikr nkun ni. Nima le cha ni ŋmar. Bi yaa muin nimi nnyun ni kan, naa ye ke bi fu nimi aawon nnyun tiwon aajɔŋ pu la. Ni ye ke ni di titunwanbir di lii, ki puu tipuur ke ni ga dii Uwumbɔr. ²² Yesu Kristo nan buen paacham ki ti bi Uwumbɔr aanjangii wɔb. Le Uwumbɔr di waatuuntiib, ni paacham yaab, ni kinimbɔŋ ni kaapɔɔn mɔmɔk ŋa Yesu Kristo aanjaal ni.

4

¹ Tɔ, Kristo aah nan joo unibɔn aawon na, u nan jin falaa. Nima pu na, ni mu kii ke ni ga ji falaa man, ke waah nan kii pu na. Waah nan jin falaa tiwon ponn ni pu na le u nan kuln titunwanbir. ² Nima pu na, naah laa bi dulnyaa wee ni na, ni taa ki kii nisui aah gee pu na, ni li keei Uwumbɔr aah gee pu na. ³ Ni nan tun titunwanbir n-yoonn mu jer na; ni ŋeer kina. Ni nan ŋani ke binib bi kaa nyi Uwumbɔr na aah ŋani pu na, ki dii bipiib, ki dii tiwan ni kaa ŋan na aakpeek, ki nan kuuni tɔb ki nyun ndaan gbii,

* 3:12 : Lik Ilahn 34.12-16. † 3:14 : Lik Aisaya 8.12.

ki tun lituln li kaa njan na, ki dii njiwaa nji sukr ponn ni na. ⁴ Naah kaa ki kpaani titunwanbirdam ngbaan chee ki njan kina na, ni gar bi la, le bi seei nimi. ⁵ Bi ga sil Uwumbor aanimbiin ni ki len baah tun pu na. U gor ke u ji binib bi fu na, ni binib bi kpo na tibor. ⁶ Nima le cha bi nan tuk binib bi kpo na Uwumbor aabonyaan tee. Bi nan kpo ke unibon mok aah kpo pu na. Le bi nan tuk bi Uwumbor aabonyaan tee, ke bi kan nsan ki gaa u ki kii aan baawiin kan Uwumbor aamofal ki li bi u chee.

Ni li ye Uwumbor aatutunyaam

⁷ To, ni gur siib le tiwan momok ga doo. Nima pu na, ni li kpa laasaab, ki chur nibaa, ki mee Uwumbor. ⁸ Tiwan ni jer tiwan momok na le ye ke ni li gee tob mbamom; ba pu? aa yaa gee unii kan, aa ga di cha pinn u titunwanbir pam. ⁹ Ni li channi tob tichann ki taa nulni. ¹⁰ Uwumbor tii ni momok Waafuur Nyaan aapiin la. Waah tii nimi ipiin aabonj aabonj na, ni di ipiin ngbaan ter biken. ¹¹ Uwumbor yaa tii unii ipiin ke u len Uwumbor aabor kan, u teer ke ni ye Uwumbor aabor le u len. Uwumbor yaa tii unii ipiin ke u ter biken kan, u li ter bi Uwumbor aah tii u mpoon pu na. Ni li nyunni Uwumbor tiwan momok ni, Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm ni mpoon n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Yesu Kristo aadidiliib aah ji falaa pu na

¹² Njotii bi m gee bi na, ni ji falaa u wu sakpen na la. Ni taa dak ke ni ye tiwachann la. Uwumbor cha ni ji falaa ke u lik nimi aabimbin aah bi pu na la. Ni taa cha ni gar nimi. ¹³ Ni li kpa mpopiin; ba pu? ni yaa ji falaa u Kristo nan jin na kan, ni ga li kpa mpopiin sakpen bundaln u ga gir ni ki nan mok waah nyuun

pu na. ¹⁴ Bi yaa sii nimi Kristo aayimbil pu kan, Uwumbor aanyoor bi ni pu la; ba pu? Uwumbor Aafuur Nyaan mu njan sakpen na bi ni ni. [Bima le seei Kristo, le nima pak u.] ¹⁵ Le ni ponn ni ubaa yaa jin falaa linikul pu, bee kinaayuk pu, bee baka baka pu, bee libabaln pu kan, nima aa njan. ¹⁶ To, unii yaa jin falaa Yesu Kristo aasan pu kan, u taa cha inimoon li joo u. U li pak Uwumbor waah ye Yesu Kristo yoo na pu.

¹⁷ Ni njeer Uwumbor piin ki ji binib tibor. U ga puen ji waanib le tibor, le ki nin ji biken tibor. U yaa puen ji timi waanib tibor kan, binib bi kaa kii waabonyaan na aabor ga doo kinye? ¹⁸ Ni nmee Uwumbor Aagban ni ke,

“Ni yaa poo bininyaam nmar kan, titunwanbirdam bi kaa pak Uwumbor na ga tee na kinye ki nmar?”*

¹⁹ Nima pu na, unii yaa ji falaa Uwumbor aageehn pu kan, u li tun lituln li njan na, ki di ubaa na Uwumbor u nan naan u ki ye mbamondaan na aanjaal ni.

5

Uwumbor aanib aabimbin

¹ To, m ye Yesu aanib aaninkpel, ki nan kan Kristo aah jin falaa pu na, ki tuk binib kina. M mu ga ji waamoon mu ga nya mpaan pu na. Nima pu na, m ganj nimi bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, ² ni li ter Uwumbor aanib bi bi nido na, ke upihkpaal aah lik waapiih pu na. Ni taa ter bi limukl aaterm. Ni li ter bi nimi aageehn, Uwumbor aah ban pu na. Ni taa ter bi njombil pu, ni li ter bi ni mpopiin. ³ Uwumbor di bi na nijaal ni la. Ni taa njan ke naah ye bidindatiib le na. Cha nimi aabimbinyaan mok bi baah ga dii pu na. ⁴ Ni yaa njan kina kan, buyoonn upihkpaaninkpel ga gir ni na, ni ga kan lipal li mo sakpen ki

* 4:18 : Lik Njyatanjak 11.31.

ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁵ Nimi bi kaa por na, ni li keei binib bi kpeln nimi na aamɔb. Ni mɔmɔk li sunni nibaa taab, ki li ter tɔb. Ba pu? Uwumbɔr Aagbaŋ len ke, “Uwumbɔr yiil kalmbaanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”* ⁶ Nima pu na, ni li sunni nibaa taab, Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aajaal ni. Le ni yaa nan ŋeer kan, u ga nyuŋ nimi. ⁷ Limukl limɔk muk nimi na kan, ni di li mɔmɔk ŋa Uwumbɔr aajaal ni; ba pu? utafal bi ni ni.

⁸ Ni li kpa laasaab ki li nyi; ba pu? kinimbɔŋ ki ye nimi aadin na chuun gonni, ki ban ke ni di Uwumbɔr aasan lii. Ki bi ke uchinn u chuun tar, ki ban unii u ki ga chuu ki ŋmɔ na la. ⁹ Ni yii u man. Ni gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm man, ki taa di cha. Ni nyi ke ninaabitiib bi bi dulnyaa wee ni na mu bi ji falaa ke naah ji pu na la. ¹⁰ Ni yaa ji falaa ni yunn siib kan, Uwumbɔr ga ter nimi, ki tii nimi mpɔɔn ni li dii u mbamɔm, ki taa gir puwɔb. Ba pu? nterm mɔmɔk nyan ni uma le chee. U nan yin nimi Kristo pu, ke ni nan ji waamɔɔn n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹¹ Uma le yeh mpɔɔn mɔmɔk n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹² Tɔ, m nyi ke Silfanus, u ye tina aabo na, bi mbamɔm la. Uma le ter mi le m ŋmee kigbaŋ waatiir kimina tii nimi ki pɔɔk nitaakpab, ki tuk nimi mbamɔn ke maah ŋmee pu na le ye Uwumbɔr aabɔr, ki ye mbamɔn. Ni taa di ti lii.

¹³ Yesu aanib bi bi Babilonj aatin ni na dooni nimi. Bi ye binib bi Uwumbɔr nyan bi na. Maabo Mak mu dooni nimi. ¹⁴ Ni li dooni tɔb ke binib bi gee tɔb na.

Uwumbɔr tii nimi bimɔk ye Kristo yaab na nsuudoon.

* 5:5 : Lik Njyatanjak 3.34.

Lelee aagbanj ki PIITA ɲmee ki na

¹ Min Simonn Piita u ye Yesu Kristo aakpambal ni waatutunn na le ɲmee kigbanj kee m di tii nimi bi gaa timi Aawumbər Yesu Kristo u gaal timi lir na ki kii na. Waah ɲan sakpen pu na le u cha ni gaa u ki kii ke ti mu aah nan gaa u ki kii pu na. ² Naah nyi Uwumbər ni Tidindaan Yesu pu na, bi ɲa tinyoor ɲa ni pu ki tii nimi nsuudoon pam.

Uwumbər aah nyan timi ki yin timi pu na

³ Waapɔɔnsakpiin pu, le u tii timi tiwan nimək ga ter timi ke ti kan limɔfal ki dii u mbamɔn na. Taah nyi u pu na, nima le cha u tii timi. U nan mək timi ke u ɲan sakpen, ki kpa mbimbinyaan, ki yin timi ke ti dii u, ⁴ ki puu tipuur ti ɲan sakpen na tii timi. Binib kpa iniman la. Nima le titunwanbir bi dulnyaa wee ni. Ni yaa gaa Uwumbər aah puu tipuur ti na kan, ni ga nya titunwanbir ngbaan ni, ki gaa Uwumbər aabimbin. ⁵ Nima pu na, naah gaa Yesu ki kii pu na, ni li pɔɔni nibaa ki li kpa mbimbinyaan, ki di kpee ni pu; ki li kpa nlan ki di kpee mbimbinyaan pu; ⁶ ki chuu nibaa ki di kpee nlan pu; ki li kpa limər ki di kpee chuumbaa pu; ki li san Uwumbər ki di kpee limər pu; ⁷ ki li ɲani ninaabitiib tibulchinn ki di kpee Uwumbər aasam pu; ki li gee tɔb, ki di kpee tibulchinn pu. ⁸ Nimi aabimbin yaa moo bi kina mbamɔm kan, nima le ga cha ni bee Tidindaan Yesu Kristo mbamɔm, ki tun waatun sakpen, ki ɲa tinyoor tii u. ⁹ Unii u lann mbimbin ngbaan aaboln na kan, u jɔb la. U suln ke Uwumbər nan finn

u ki nyan titunwanbir ti nan bi usui ni na.

¹⁰ Nnaabitiib, Uwumbər aah nyan nimi ki yin nimi pu na, ni li pɔɔni nibaa ki cha nimi aabimbinyaan li mək ke ni sil ye waanib. Ni yaa ɲa kina kan, naan lir. ¹¹ Uwumbər ga tii nimi nsan ke ni koo Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na aanaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni.

¹² Nima pu le m ga li teer nimi tibər timina n-yoonn məmək. Ni ɲun ti, ki nyi ti, ki joo ti mbamɔm. ¹³ M mu dak ke ni ɲan ke m li teer nimi, ki fiin nimi aalandak, maah laa bi tiwon tee ni buyoonn na. ¹⁴ M nyi ke naan yunn, le m ga di tiwon tee lii, Tidindaan Yesu Kristo aah nan tuk mi pu na. ¹⁵ Le m ga pɔɔk mbaa ki tii nimi kigbanj ki ga li teer nimi tibər tee n-yoonn məmək, ki joo cha maakundaal aapuwɔb na.

Binib bi aanimbil kan Yesu Kristo aah wiin chain pu na

¹⁶ Ti nan tuk nimi ke Tidindaan Yesu Kristo kpa mpɔɔn sakpen ki ga ki gir ni. Taah tuk nimi pu na aa ye itiin. Ti gbii la. Tinimbil kan waah kpa mpɔɔn sakpen pu na. ¹⁷ Ti nan bi u chee buyoonn Tite Uwumbər nan pak u ki nyun u na. Uwumbər aaneel nan nyan ni paacham nin chee wiin chain na, ki bui ke, “Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin uma la.”* ¹⁸ Timi tibaa nan ɲun nneel ngbaan nyan ni paacham, buyoonn ti nan bi u chee Uwumbər aajool paab na.

¹⁹ Nima le mək timi ke Uwumbər aabɔnabitiib aah nan len Yesu aabər pu na, bi len mbamɔn la. Ni ɲan ke ni kii baah len pu na. Baaliin bi ke karyaa u wiin mbɔmbɔɔn ni na aah bi pu na. I ga woln ninimbil ki ti saa buyoonn Yesu Kristo ga gir ni ki nan woln ninimbil mbamɔm na. ²⁰ Tibəkpaan le ye ke ni li nyi ke Uwumbər aabɔnabr aaliin ibaa

* 1:17 : Lik Matiu 17.1-5; Mak 9.2-7; Luk 9.28-35.

aa ye bima bibaa aalandak le bi joo ηmee. ²¹ Naa ye bima bibaa aageehn pu le cha bi len. Bi nan len Uwumbər Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

2

Biηmarηmannim aabər

¹ Biηmarηmannim mu nan bi Israael yaab ponn ni n-yoonn ngbaan, ki ηmanni ke bi ye Uwumbər aabənabr la. Le biηmarηmannim ga li bi ni mu ponn ni, ki ga li looni ki mək nimi nnyamən aaməkm mu ga bii nimi na. Hali bi ga yii Tidindaan u nan gaa bi lii na. Nima pu le Uwumbər ga daa bitafal mbaməm mala. ² Binib pam ga dii baasanwanbir ngbaan. Bi pu le binib ga sii mbamən aasan na. ³ Bi ga li kpa iniman ki ga ηmann nimi, ke bi ji nimi. Ni yunn le Uwumbər nan puun len ke baabər bii. Naan yunn le u ga daa bitafal.

⁴ Hali Uwumbər aatuuntiib bi nan tun titunwanbir na, Uwumbər aa nan di cha bi, u daa bitafal la. U buu bi idəribi, ki di bi lii mmii mu kaan junn na ni, mbəmbəən ni, bi li bi nima ki ti saa bundaln u ga ji bi tibər na. ⁵ Waa nan di cha dulnyaakpok aanib mu. U nan cha nnyun jin dulnyaakpok, ki kuln binib bi kaa san u na; ki gaa Nowa u nan mooni waabənyaan na lii; ki gaa binib bilole lii ki kpee Nowa pu. ⁶ Tə, Uwumbər nan bii Sodom ni Gomora aatim ki cha mu kpaln nfanan, ki kuln ntim ngbaan aanib. Ni ye liməkl la, le ki mək titunwanbirdam Uwumbər aah ga daa bitafal pu na. ⁷ U nan gaa Lot lii; ba pu? u nan ye uninyaan; le titunwanbirdam na aah tun tijəη aatuln pu na, ni muk u sakpen a. ⁸ Uninyaan ngbaan nan bi baatiη ni, ki kan baah tun yəl yəl pu na, ki ηun baah len iliinbir pu na. Waah nan ye uninyaan na, le baatunwanbir bii usui iwiin məmək. ⁹ Tə, nimina məmək le mək

timi ke Tidindaan ga ηmaa nyan binib bi san u na ntəη ni, ki ga ηmaa li dar titunwanbirdam aatafal ki ti saa bundaln u ga ji bi tibər na. ¹⁰ Binib bi dii tiwon aah ban pu na, ki gər kidagook, kaa kii unii ubaa aaməb na, Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.

Biηmarηmannim bi bi ni ponn ni na aatafal pəə la. Baa san unii ubaa. Bi seei Uwumbər aatuuntiib, kaa san ijawaan. ¹¹ Uwumbər aatuuntiib kpa mpəən ki jer bi, ki mu aa galn bi, kaa seei bi Tidindaan aanimbiin ni. ¹² Binib ngbaan ηani baah gee pu na, ki bi ke ipeel i binib chur i ki ku i na la. Bi sii Uwumbər aatuuntiib, kaa nyi baah bi pu na. Bima bibaa aatunwanbir le ga kuln bi. ¹³ Baah ηa binib falaa pu na, bi mu ga kan falaa. Baageehn le ye ke bi gər kidagook nwiin pu. Baah bi nikaasisik ni pu na, bi bi ke tijəη aah likr likekeln pu pu na la. Baah ji ni chee tijikaar na, baalandak bi baatuln li kaa ηan na ponn ni la. ¹⁴ Binimbil yaa kan upii kan, bi ban u la, kaan ηmaa di cha titunwanbir. Bi ηmanni binib bi kaa nyi Uwumbər aasan mbaməm na ke bi yenn. Bisui bae iniman la. Uwumbər aaməpuur bi bi pu la. ¹⁵ Bi yii nsanyaan le ki yenn, ki dii Beor aajapəən Balaam aah nan dii pu na. U nan gee titunwanbir aanyoor la. ¹⁶ Le Uwumbər sur u waatunwanbir pu, ki cha ubon u ye ubir na di unibən aaneel ki sur u, u taa tun uwaar aatuln.

¹⁷ Biηmarηmannim ngbaan naahn inyunbun i kaa kpa nnyun na, ki naahn utaal u yun ki bəl n ki joo libuln kaa nu na la. Uwumbər ga di bi ηa mbəmbəən sakpiin ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸ Bi len kalmbaani aaliin i ye fam na, ki ηmanni binib bi kaa dii Uwumbər aasan ni yunn na, ki təηni bi ke bi ηa tiwon aah gee pu na ki gər kidagook, ¹⁹ ki bui bi ke

bi ga gaa bibaa la. Bima bibaa ye titunwanbir aanaagbiib la; tiwan ni nyan unii na joo u tinaagbiir la. ²⁰ Binib yaa nyi Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na, ki nyan ni titunwanbir ti bi dulnyaa wee ni na aan titunwanbir ngbaan ki nyan bi kan, baadoon ga li bir ki jer baapiin aah nan bi pu na. ²¹ Bi yaa kaa ba nyi nsanyaan ngbaan kan, ni ba ga li soor ni baah nyi mu aan ki yii Yesu aabonyaan ti bi nyan na. ²² Bi gbiin nyi atanak aah len pu na ke, “Ubɔja gir ki ti jin waawuln la. Ugbeer u fu nnyun na gir ti koo tikpakpar ni, ki weei la.”*

3

Tidindaan ga sil gir ni

¹ Maanigeekaab, kigban kimina ye kigban leler le m ki nme tii nimi. Tigbann tilee ngbaan mɔmɔk ponn ni, le m teer nimi tibɔr ngbaan pu, ke m fiin ilandaknyaan nisui ni. ² M ban ke ni li teer tibɔr ti Uwumbɔr aabɔnabnyaam nan len n-yaayoonn na, ki li teer Tidindaan u gaa timi lii na aabɔr ti timi waak-pambalb tuk nimi na. ³ Njan, m ban ke ni li nyi ke binib bi dii bisui aah ban pu na ga li bi kookoo aayoonn, ki ga nja nimi mbonyun, ⁴ ki ga bui ke, “Yesu Kristo aah puu tipuur ti ke u ga gir ni na, u bi la chee? Buyoonn titetiib nan kpo ki nan saa dandana wee na, tiwan mɔmɔk beenin bi ke naah nan bi pu buyoonn Uwumbɔr naan dulnyaa wee na la.” ⁵ Baageehn pu, le bi suln ke n-yaayoonn na, Uwumbɔr nan di umɔb len, le ki naan paacham, ni kitin ki nyan ni nnyun ni, ki bi nnyun aakaasisik ni na. ⁶ Nnyun le nan jin dulnyaakpok, ki bii u. ⁷ Bi suln ke Uwumbɔr aaliin ichachaan ngbaan le joo paacham ni kitin ki bi dandana wee na, ki nan saa buyoonn u ga see paacham ni taab

mmii, ki kuln titunwanbirdam na; liyaadaal ngbaan le u ga ji bi tibɔr ki bii bi.

⁸ Maanigeekaab, ni taa suln ke liwinbaal naahn njibin lichur le Tidindaan chee. Njibin lichur mu naahn liwinbaal le u chee. ⁹ Tidindaan aan taan ke u nja waah puu tipuur ti na, ke binib bibaa aah dak pu na. U ji limɔr ni pu la, kaa ban ke unii ubaa bii. U ban ke binib mɔmɔk kpeln baabimbini ki njar la.

¹⁰ Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni pu na la. Liyaadaal ngbaan le paacham ga faa kifuk sakpen ki jer. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan mɔmɔk. Kitin, ni tiwan nimɔk bi kitin pu na mu ga gaa mmii. ¹¹ Tiwan nimina mɔmɔk aah ga bii kina na, ni njan ke ni li ye ba aanibol? Ni njan ke ni li bi chain, ki li san Uwumbɔr, ¹² ki li lik Uwumbɔr aawiindaal aah ga fuu ni buyoonn na, ki cha ninimbil li man nwiin ngbaan pu. Liyaadaal ngbaan, le paacham ga gaa mmii ki donn. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan mɔmɔk. ¹³ Uwumbɔr mu aah nan puu tipuur ti na, ti kpa limakl ke paacham pɔɔn ni kitipɔɔn ga li bi. Nima chee le tiwan mɔmɔk ga li bi mbamɔm.

¹⁴ Maanigeekaab, naah kpa limakl kina na, ni li pɔɔni nibaa ki li bi suuna, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa Uwumbɔr chee bundaln u ga lik nimi aabimbini aah bi pu na. ¹⁵ Tidindaan aah jin limɔr, kaa gir ni mala na, ni bee ke u tii binib nsan ke bi njar le waahr, le u nin gir ni. Tinaabogeekoo Pɔɔl mu nan nme kigban tii ni nimi, ki tuk nimi kina, Uwumbɔr aah tii u nlan pu na. ¹⁶ Waagbann mɔmɔk ponn ni u nme Uwumbɔr aawiindaal aabɔr, ki mɔk nimi tibɔr timina. Tibɔr ti pɔɔ unii bee taatataa na tibaa mu bi waagbann ponn

* 2:22 : Lik Niyatanak 26.11.

ni. Le binib bi kaa kpa nlan ki ga
 ŋmaa yenn mala na kpeln taatataa,
 ke baah kpeln Uwumbɔr Aagban
 aabɔr tiken pu na. Nima pu na,
 Uwumbɔr ga daa bitafal.

¹⁷ Maanigeekaab, ni puen bee
 baah ŋani pu na. Naah dii mbamɔm
 pu na, ni li nyi man, ki taa dii
 titunwanbirdam aanyamɔn aan
 ki yenn. ¹⁸ Ni moo gaa Tidindaan
 Yesu Kristo u gaal timi lir na
 aaterm, ki li moo bae waaliin. Uma
 le yeh mpakm dandana wee ki ti
 saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
 Amii.

Njan aagban ki JÖNN ηmee ki na

Liməfal aaməboln

¹ Timi Yesu aakpambalb le ban ke ti tuk nimi liməfal aabər. Tibər ngbaan ye Yesu aabər la. U nan bi n-yaayoonn na, ki beenin bi. Ti nan ηun waah len pu na. Tin-imbil nan kan u, ki lik mbaməm waah bi pu na. Tiηaal nan meeh u. ² Yesu, u ye liməfal ngbaan na, nan di ubaa mək timi. Le ti kan u. Nima pu le ti ji seeraa, le ki tuk nimi liməfal ngbaan aabər. Yesu le ye liməfal li kaa kpa ndoon na daan. N-yoonn məmək u nan bi Tite Uwumbər chee, le ki di ubaa nan mək timi. ³ Ti tuk nimi taah kan pu na, ni taah ηun pu na, aan ti ni nimi li kpaan kijətiik. Ni ye mbamən la, taah kpaan kijətiik na, ti ni Tite Uwumbər ni Ujapəən Yesu Kristo le kpaan kijətiik ngbaan. ⁴ Ti ban ke ti li kpa mpopiin mbaməm, nima pu le ti ηmee tibər timina tii nimi.

Uwumbər ye nwiihn la

⁵ Ti nan ηun tibər timina Yesu chee la, le ki tuk nimi. Tibər ngbaan le ye ke Uwumbər ye nwiihn la. Mbəmbəən mubaa aa bi u chee. ⁶ Ti yaa len ke ti ni Uwumbər kpaan kijətiik ki yaa beenin dii mbəmbəən aasan kan, ti mən nnyamən la, kaa dii mbamən aasan. ⁷ Ti yaa dii nwiihn aasan ke Uwumbər aah bi nwiihn ni pu na kan, ti kpaan kijətiik təb chee la. Le Uwumbər Aajapəən Yesu Kristo aasin finni tipobil ki nyani titunwanbir məmək.

⁸ Ti yaa len ke taa ye titunwanbirdam kan, ti ηmanni tibaa la; mbamən aa bi tisui ni. ⁹ Uwumbər ηani waah len pu na ki ye mbaməndaan la. Ti yaa kpiir timi aatunwanbir tuk u kan, u ga di

cha pinn timi aatunwanbir, ki finni tipobil, ki nyan tiwan ni kaa ηan na məmək. ¹⁰ Ti yaa len ke taa tun titunwanbir kan, ti yin Uwumbər unyaməndaan la. Waabər aa bi tisui ni.

2

Yesu Kristo le ye timi aateter

¹ Maabim, maa ban ke ni tun titunwanbir. Nima le cha m ηmee tibər tee tii nimi. Unii mu yaa tun titunwanbir kan, ti kpa uchandat-uln Tite Uwumbər chee. Uchandatuln ngbaan ye Yesu Kristo la, uma le ye mbaməndaan. ² U nan si timi aasisiidaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbər; timi aatunwanbir pu; naa ye timi baanja aatunwanbir pu, binib bimək bi dulnyaa ni na aatunwanbir pu. Uma Yesu pu, le Uwumbər ga di cha pinn timi.

³ Ti yaa kii Uwumbər aaməb kan, nima le cha ti bee ke ti nyi u. ⁴ Unii yaa len ke u nyi Uwumbər; ki yaa kaa kii waaməb kan, u ye unyaməndaan la; mbamən aa bi usui ni. ⁵⁻⁶ Unii umək kii Uwumbər aaməb na, uma le gee Uwumbər mbaməm. Unii umək len ke u kpaan Uwumbər chee na, u li bi ke Yesu aah bi pu na. Nima le cha ti bee ke ti kpaan Uwumbər chee.

Nkaal pəən

⁷ Maanigeekaab, naa ye nkaal pəən le m ηmee tii nimi. Ni ye nkaal kpok la. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni ηun nkaal ngbaan, le ki di nan saa din. Nkaal kpok ngbaan le ye tibər ti ni ηun na. ⁸ Tə, maah bi ηmee nkaal mu na ye nkaal pəən la. Yesu nan ηa nkaal ngbaan aah len pu na. Ni mu ηani mu aah len pu na la. Nimina mək ke mu ye mbamən. Mbəmbəən bi jer la. Nwiihn bamənn bi wolni la.

⁹ Unii yaa len ke u bi nwiihn ni ki yaa nan una aabo kan, u beenin bi mbəmbəən ni la, le ki di nan saa din. ¹⁰ Unii umək gee

una aabo na bi nwiihn ni la. Tiwan ni ga cha unii lir na aa bi nwiihn ni. ¹¹ Unii umək nan una aabo na bi mbəmbəən ni la, le ki dii mbəmbəən aasan. Mbəmbəən ngbaan job unimbil la, nima le waa nyi waah cha nin chee na.

¹² Maabim, Uwumbər di cha pinn nimi aatunwanbir Yesu aayimbil pu. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. ¹³ Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni nyan kinimbəŋ ki kaa ŋan na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

¹⁴ Maabim, ni nyi Tite Uwumbər. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni kpa mpəən, le Uwumbər aabər bi nisui ni, le ni nyan kinimbəŋ ki kaa ŋan na. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

¹⁵ Tə, ni taa li gee dulnyaa wee aasan. Ni taa li gee dulnyaa wee ponn ni aawan. Unii yaa gee dulnyaa wee aasan kan, waa gee Tite Uwumbər. ¹⁶ Binib aanimbil man tiwan ni kaa ŋan na pu. Binimbil man baah kan tiwan ni na pu. Bi kpa kalmbaani baawan pu. Tiwan nimina məmək ye dulnyaa wee aasan la, naa ye Tite Uwumbər aasan. ¹⁷ Dulnyaa wee ga doo. Tiwan ni binib aanimbil man ni pu na, ni mu ga doo. Unii umək ŋani Uwumbər aageehn na ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu Kristo aadin

¹⁸ Maabim, ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. Ni nan ŋun ke Yesu aadin ga dan. Dandana wee Yesu aadim fuu ni ki wiir. Nima pu le ti nyi ke ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. ¹⁹ Binib bi ye Kristo aadim na nyan ti chee. Bi mu aa nan ye timi aanib. Bi yaa ba ye timi aanib kan, bi ba ga li beenin bi ti chee. Bi nyan ti chee

ke ti bee ke bi ponn ni ubaa aa ye timi aanii.

²⁰ Nimi kan, Yesu u ye chain na tii nimi Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan aah bi nisui ni na, nima le ni məmək nyi tibər ti ye mbamən na. ²¹ Naa ye ke naa nyi mbamən ngbaan le cha m ηmee tibər tee tii nimi. Ni nyi mbamən, ki mu nyi ke nnyamən mubaa aa ye mbamən. Nima pu le m ηmee tibər tee tii nimi.

²² Nma ye unyaməndaan? Unyaməndaan ye unii u len ke Yesu aa ye Kristo u gaa timi lii na. Udaan le ye Kristo aadin. U yii Tite Uwumbər ni Ujapəən mək. ²³ Unii umək yii Uwumbər Aajapəən na yii Uwumbər mu la. Unii umək gaa Uwumbər Aajapəən na gaa Uwumbər mu la.

²⁴ Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, ni ŋun waabər la. Ni li nyi ki cha tibər ngbaan li beenin bi nisui ni. Tibər ngbaan yaa beenin bi nisui ni kan, ni ga kpaan Tite Uwumbər ni Ujapəən chee la. ²⁵ Waah puu tipuur ke u ga tii timi tiwan ni na, nima le ye liməfal li kaa kpa ndoon na.

²⁶ M ηmee tibər tee tii nimi, ke m tuk nimi binib bi ban bi ηmann nimi na pu. ²⁷ Nimi le Yesu nan tii Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan ngbaan beenin bi ni ni. Nima pu na, naa ki ban ke unii ubaa mək nimi waabər. Waafuur Nyaan le mək nimi Uwumbər aabər məmək. Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ni ye mbamən la, naa ye nnyamən. Nima pu na, kii man Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ki li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək.

²⁸ Maabim, ni li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək, aan ti li kpa lipobil ki taa san iniməən u chee bundaln u ga gir ni na. ²⁹ Ni nyi ke Yesu ye mbaməndaan la. Nima pu le ni bee ke unii umək ŋani ni ŋan na ye Uwumbər aabo.

3

Uwumbər aabim

¹ Lik Tite Uwumbər aah gee timi sakpen pu na. U yin timi ke waabim. Le ti mu sil ye waabim. Dulnyaa aanib aa nyi Uwumbər. Baah kaa nyi Uwumbər na, nima pu le baa nyi ti mu. ² Maanigeekaab, dandana wee ti ye Uwumbər aabim la. Taa kee nyi taah ga nan li bi pu na. Ti po nyi ke Yesu yaa nan gir ni kan, ti ga kan waah bi pu na. Nima pu le ti mu ga li naahn u. ³ Unii umək kpa Yesu pu limakl ngbaan na, u ɲani ubaa chain la, ke Yesu aah ye chain pu na.

⁴ Unii umək tun titunwanbir na, u ɲani Uwumbər aakaal aah kɔ pu na la; ba pu? unii yaa ɲa Uwumbər aakaal aah kɔ pu na kan, nima le ye titunwanbir. ⁵ Ni nyi ke Yesu aah nan dan dulnyaa wee ni na, u dan u nan nyan titunwanbir la. Ni nyi ke uma Yesu aa tun titunwanbir tibaa. ⁶ Unii umək bi Yesu ni na aan ki li beenin tun titunwanbir. Unii umək beenin tun titunwanbir na aa kan u, ki mu aa nyi u.

⁷ Maabim, taa cha unii ubaa ɲmann nimi. Unii umək ɲani ni ɲan na, udaan ye unibamənn ke Yesu aah ye unibamənn pu na la. ⁸ Unii umək tun titunwanbir n-yoonn məmək na, u ye kinimbəɲ aanii la. Ba pu? kinimbəɲ aah nan piin buyoonn na, ki po tun titunwanbir la. Uwumbər Aajapəon aah nan dan dulnyaa wee ni na, u nan dan ke u nan ɲa kinimbəɲ aatuln yəli la.

⁹ Unii umək ye Uwumbər aabo na, Uwumbər aabimbin bi u ni. Nima pu, waan ki li beenin tun titunwanbir. Ute le ye Uwumbər. Nima pu, waan ɲmaa dii titunwanbir aasan. ¹⁰ Unii umək kaa ɲani ni ɲan na aa ye Uwumbər aabo. Unii umək kaa gee una aabo na, u mu aa ye Uwumbər aabo. Nima le cha ni beer binib bi ye Uwumbər aabim

na, ni binib bi ye kinimbəɲ aabim na.

Ni li gee tɔb

¹¹ Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, naah ɲun tibər ti na le ye ke, “Cha ti li gee tɔb.” ¹² Taa cha ti li bi ke Keenn na. U nan ye kinimbəɲ ki kaa ɲan na aanii la, le ki ku unaal. Ba pu u ku unaal? Uma Keenn aatuln aa nan ɲan. Unaal ma aatuln nan ɲan. Nima le nan cha u ku u.

¹³ Nnaabitiiib, dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, taa cha ni gar nimi man. ¹⁴ Taah gee tinaabitiiib na, nima le cha ti bee ke ti nyan nkun ni, ki kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. Unii umək kaa gee una aabo na, u beenin bi nkun ni la. ¹⁵ Unii umək nan una aabo na, u ye unikur la. Ni nyi ke unikur ubaa aa kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁶ Yesu nan sil timi aasisiiaan ki kpo ti pu. Nima le cha ti bee ngeehm aah ye pu na. Ni ɲan ke ti mu ga ɲmaa kpo tinaabitiiib pu. ¹⁷ Unii yaa kpa liwankpal ki yaa kan una aabo bi igiin ni ki yaa kaa san u kinimbaak kan, Uwumbər aageehm aa bi usui ni. ¹⁸ Maabim, taa cha ti li gee binib timəb ni baanja. Nima ye fam la. Cha ti li gee bi mbaməɲ, ki li ter bi. ¹⁹ Nima le ga cha ti bee ke ti dii mbaməɲ aasan. Nima le ga cha ti li kpa nsuudoon Uwumbər chee. ²⁰ Ti yaa dak tisui ni ke timi aabər bii kan, cha ti li teer ke Uwumbər jer tisui, ki nyi tiwan məmək. ²¹ Maanigeekaab, ti yaa bee tisui ni ke timi aabər aa bii kan, ti kpa lipobil Uwumbər chee. ²² Ti kii waaməb la, ki ɲani tiwan ni piir usui na. Nima pu, taah mee u tiwan ni na, u tii timi. ²³ Waah tuk timi ke ti li ɲani pu na le ye ke: ti gaa Ujapəon Yesu Kristo ki kii, ki li gee tɔb, uma Yesu aah tuk timi pu na. ²⁴ Unii umək kii Uwumbər aaməb na, u bi Uwumbər ni. Uwumbər mu bi u ni. U tii timi Waafuur Nyaan, nima le cha ti bee ke u bi ti ni.

4

Binib bi ηmanni nimi na aabər

¹ Maanigeekaab, binib yaa len ke bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan kan, ni taa pak bi məmək. Ni lik baah len pu na, aan ki bee ke ni ye Uwumbər Aafuur Nyaan le cha bi len aan naa ye. Binmanηmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir, ki len ke bi ye Uwumbər aabənabtiib, kaa ye. ² Ubənabr umək len ke Yesu Kristo nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni na, uma le kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. Nima le ga cha ni bee binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na, ni binib bi kaa kpa na. ³ Ubənabr umək len ke Yesu aa kpaln unii na kan, udaan ngbaan aa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. U ye Kristo aadin aabənabr la. Ni nan ηun ke Kristo aadin aabənabtiib ga dan. Dandana wee, bi fuu ni dulnyaa ni a.

⁴ Maabim, ni ye Uwumbər yaab la. Uwumbər Aafuur Nyaan mu bi nisui ni na jer kinimbəη ki bi dulnyaa wee ni na. Nima pu le ni nyan Yesu aadin aabənabtiib ngbaan. ⁵ Bi ye dulnyaa yaab la. Nima pu le bi len dulnyaa aabər, le dulnyaa aanib pel baah len pu na. ⁶ Tima kan, ti ye Uwumbər yaab la. Unii umək nyi Uwumbər na pel taah len pu na. Unii umək kaa ye Uwumbər yoo na aa pel taah len pu na. Nimina le ga cha ti bee binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamən na, ni binib bi ye Yesu aadin aabənabtiib na.

Uwumbər ye ngeehm la

⁷ Maanigeekaab, cha ti li gee təb. Ba pu? u cha binib gee təb na le ye Uwumbər. Unii umək gee un-aabitiib na, u ye Uwumbər aabo la, ki nyi Uwumbər. ⁸ Uwumbər ye ngeehm la. Nima pu na, unii u kaa gee unaabitiib na, waa nyi Uwumbər. ⁹ Uwumbər nan tun ni Ujaponbaal dulnyaa wee ni ke ti

nan kan liməfal li kaa kpa ndoon na u pu. Nimina le mək timi ke u gee timi. ¹⁰ Ngeehm aa ye ke timi le gee Uwumbər. Ngeehm ye ke Uwumbər le gee timi, ki tun ni Ujapəən dulnyaa ni, u nan sil timi aasisiyyaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbər, timi aatunwanbir pu. Uma pu, le Uwumbər ga di cha pinn timi.

¹¹ Maanigeekaab, Uwumbər aah gee timi sakpen kina na, ni ηan ke ti mu li gee təb. ¹² Unii ubaa aa kee kan Uwumbər. Ti yaa gee təb kan, Uwumbər bi ti ni la, nima le ti gee təb mbamən, waah ban pu na.

¹³ Tə, u tii timi Waafuur Nyaan. Nima le cha ti bee ke ti bi u ni, u mu bi ti ni. ¹⁴ Tinimbil nan kan Uwumbər Aajapəən, le ti jin seeraa ke Ute tun ni u dulnyaa wee ni, ke u nan gaa dulnyaa ni aanib lii. ¹⁵ Unii umək len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Uwumbər Aajapəən na kan, Uwumbər bi u ni la, u mu bi Uwumbər ni. ¹⁶ Ti nyi Uwumbər aah gee timi pu na, ki pak ke u gee timi la.

Uwumbər ye ngeehm la. Unii umək gee binib n-yoonn məmək na, u bi Uwumbər ni la, Uwumbər mu bi u ni. ¹⁷ Ti gee binib mbamən ke ti li kpa lipobil bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na. Ba pu? Yesu aah bi pu na, ti mu bi kina le dulnyaa wee ni. ¹⁸ Unii u gee Uwumbər na aa san ijawaan. Unii yaa kpa ngeehm mbamən kan, ngeehm ngbaan nyan ijawaan u ni. Unii u san ijawaan na aa gee Uwumbər mbamən; ijawaan ye falaa la.

¹⁹ Uwumbər le nan puen gee timi. Nima pu le ti mu gee u. ²⁰ Unii yaa len ke u gee Uwumbər ki yaa nan una aabo kan, u ye unyaməndaan la. U yaa kaa gee una aabo u unimbil waa u na kan, u ga ηa kinye ki li gee Uwumbər u unimbil aa waa u na? ²¹ Yesu aah nan tuk timi pu na le ye ke: unii u

gee Uwumbər na, u li gee una aabo mu.

5

Taah nyan dulnyaa aabimbin pu na

¹ Unii umək pak ke Yesu ye Kristo u gaa timi lii na, udaan ngbaan ye Uwumbər aabo la. Unii umək gee ubo aate na, u ga li gee waabo mu. ² Ti yaa gee Uwumbər ki kii waaməb kan, nima le cha ti nyi ke ti gee waabim. ³ Ti yaa gee Uwumbər kan, naatataa le ye ke ti kii waaməb. Le waaməb aa pəə. ⁴ Ba pu? binib bimək ye Uwumbər aabim na nyanɲi dulnyaa aatəɲ. Taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha ti nyanɲi dulnyaa aatəɲ. ⁵ Ulaunyanɲi dulnyaa aatəɲ? Unii umək pak ke Yesu ye Uwumbər Aajapəən na, uma le nyanɲi dulnyaa aatəɲ.

Yesu Kristo aaseeraadam

⁶ Yesu Kristo le ye u nan dan dulnyaa wee ni na, le Jənn muin u nnyun ni. Baah nan ku u na, le waasin nyan. Naa ye ke Jənn muin u nnyun ni baanja la, bi nan ku u ki kpee, le waasin nyan. Uwumbər Aafuur Nyaan mək timi ke nimina ye mbamən la; ba pu? Nfuur Nyaan ye mbaməndaan la. ⁷⁻⁸ Jənn nan muin Yesu nnyun ni. U nan kpo, le waasin nyan. Nimina le mək ke u ye Uwumbər Aajapəən. Nfuur Nyaan ngbaan mu mək ke u ye Uwumbər Aajapəən. ⁹ Kina le Uwumbər ji seeraa ki mək ke Yesu sil ye Ujapəən. Ti pak binib aaseeraa la. Uwumbər aaseeraa jer binib yoo. ¹⁰ Unii umək gaa Uwumbər Aajapəən ki kii na, u pak Uwumbər aah len pu na. Unii umək kaa pak Uwumbər aah len pu na, u yin Uwumbər unyaməndaan la; kinye pu? waa pak Uwumbər aah len Ujapəən aabər pu na. ¹¹ Uwumbər aah len pu na le ye ke u tii timi liməfal li kaa kpa ndoon na, ke liməfal ngbaan bi Ujapəən ni. ¹² Unii umək

kpa Uwumbər Aajapəən na le kpa liməfal ngbaan. Unii umək kaa kpa Uwumbər Aajapəən na aa kpa liməfal ngbaan.

Liməfal li kaa kpa ndoon na

¹³ M ηmee tibər tee tii nimi bi gaa Uwumbər Aajapəən ki kii na, ke ni bee ke ni kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴ Ti kpa lipobil ki mee Uwumbər ki bee ke ti yaa mee u tiwan ni ye waageehn na kan, u ηun timi aameel la. ¹⁵ Ti yaa bee ke u ηun timi aameel kan, ti bee ke ti kan taah mee u tiwan ni na la.

¹⁶ Unii yaa kan una aabo tun titunwanbir ti kaan cha u kpo na kan, u ga mee Uwumbər tii u. Le Uwumbər ga tii u liməfal. Binib bi tun titunwanbir ti kaan cha bi kpo na, Uwumbər ga tii bi liməfal. Le titunwanbir ti cha binib kpo na mu bi. Maa len ke ni li mee Uwumbər tii binib bi tun titunwanbir ngbaan na. ¹⁷ Lituln limək kaa ηan na po ye titunwanbir la. Titunwanbir ti kaan cha binib kpo na mu bi.

¹⁸ Ti nyi ke unii umək ye Uwumbər aabo na aa ki tun titunwanbir; ba pu? Uwumbər Aajapəən kii u, le kinimbəɲ aan ηmaa ηa u nibaa.

¹⁹ Ti nyi ke ti ye Uwumbər aabim la, ki nyi ke dulnyaa aanib məmək bi kinimbəɲ aajaal ni la.

²⁰ Ti nyi ke Uwumbər Aajapəən nan dan ki nan tii timi nlan ke ti bee Uwumbər, u ye Uwumbər bamənn na la. Ti bi Ujapəən Yesu Kristo ni, nima le ti bi Uwumbər bamənn mu ni. Uma le ye Uwumbər bamənn, ni liməfal li kaa kpa ndoon na daan.

²¹ Maabim, ni nyan nibaa ηiwaa ni man.

Lelee aagban̄ ki JÖNN ŋmee ki na

¹ Min Jönn u ye uninkpel na le ŋmee tibər tee tii nimi Yesu aanib, nimi bi Uwumbər nyan bi na. M gee nimi mbaməm la. Naa ye min baan̄ja le gee nimi. Binib bimək nyi mbamən na mu gee nimi. ² Mbamən pu, le ti gee nimi. Mbamən ngbaan bi tisui ni, ki ga li bi ti chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

³ Tite Uwumbər, ni Yesu Kristo u ye Tite Uwumbər Aajapəon na, ga ter timi, ki san timi kinimbaak, ki tii timi nsuudoon, ki cha ti li dii mbamən aasan, ki li gee təb.

Mbamən ni ngeehm

⁴ M kan ke ni ponn ni bibaa dii mbamən aasan, Tite Uwumbər aah tuk timi pu na. Le ni ŋa mi mpopiin sakpen. ⁵ Yesu aanib, m gan̄ nimi, cha ti məmək li gee təb man. Maa ŋmee nkaal pəon tii nimi. Taah nan piin ki dii Yesu aasan na, ti nan ŋun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. ⁶ Ti yaa gee Uwumbər kan, naatataa le ye ke ti li keei waaməb. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni nan ŋun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. Nkaal ngbaan le ye ke ti li gee təb n-yoonn məmək.

⁷ Biŋmanŋmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir. Bi len ke Yesu Kristo aa nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni. Bima le ye biŋmanŋmannim ki ye Kristo aadim. ⁸ Li nyi man, taa cha nimi aatuln bee yəli. M ban ke ni kan naah tun lituln li na aapiin məmək la.

⁹ Unii umək kaa beenin dii Kristo aabər, ki di tibəyayan kpee ti pu na kan, waa gaa Uwumbər. Unii umək beenin dii Yesu aabər na kan, u gaa Tite Uwumbər ni Ujapəon məmək la. ¹⁰ Unii yaa dan ni chee ki joo ni tibər ti kaa ye Kristo aabər na kan,

ni taa cha u koo ni nido. Hali ni taa doon u. ¹¹ Unii u doon u na kpaln ubakaatə le na.

Kookoo aabər

¹² M kpa tibər sakpen ki ban m tuk nimi; m mu aa ban m ŋmee ti kigban̄ kee ponn ni. M dak ke m ga mann nimi, ki len ni chee, aan ti li kpa mpopiin mbaməm.

¹³ Ninaabitiiib bi Uwumbər lee bi na dooni nimi la.

Taataa aagbanj ki JÖNN ηmee ki na

¹ Min Jönn u ye uninkpel na dooni si, njögeehn Gayus. M gee si mbamöm la.

² Njögeehn, m mee Uwumbör tii si, ke aa li kpa laafee, ki kani tinyoor, ke saawiin aah kpa tinyoor Uwumbör chee pu na. ³ Tinaabitiib bibaa dan do, ki nan tuk mi saah dii mbamöm pu na. Le ni ηa mi mpopiin sakpen a. Aa sil dii mbamöm la. ⁴ M yaa ηun ke maabim dii mbamöm kan, ni ηani mi mpopiin la. Nibaa aa bi ki ηani mi mpopiin ki jer kina.

⁵ Njögeehn, m nyi ke aa ter Yesu aanib bi ye bicham na n-yoonn mömök; saah kaa nyi bi na mu, aa ter bi la. Saah ηani kina na, aa ηani mbamöm la. ⁶ Bi tuk m ni Yesu aanib bi bi do na saah gee bi pu na. Aa pök aabaa, ki li beenin ter bi baasachuln ponn ni. Ter bi Uwumbör aah ban pu na. ⁷ Yesu pu, le bi chuun tuk binib waabör, kaa gaal tiwan nibaa binib bi kaa dii Yesu aasan na chee. ⁸ Nima pu, ni ηan ke timi bi dii Yesu aasan na li ter bi. Ti yaa ter bi kan, ti ter bi ke bi tuk binib Yesu aabör ti ye mbamön na la.

⁹ M nan ηmee tibör tibaa tii Yesu aanib. Le Diotrefes aa gar ti. U ban ke u li ye Yesu aanib aayidaan. ¹⁰ U len tiböbir ki geei inyamön paani timi. Waah ηa kina na, waa faar. Tinaabitiib yaa dan kan, waa channi bi tichann. Binib bi ban ke bi chann bi tichann na, u kiir bi, kaa kii, ki ban ke u jenn nyan bi Yesu aanib ponn ni. M yaa fuu ni kan, m ga baa u waah ηani pu na, aan ti nyan mpaan pu.

¹¹ Njögeehn, taa dii unii u kaa ηan na aataabuu. Li dii unii u ηan na aataabuu. Unii umök ηani ni ηan

na kan, u ye Uwumbör yoo la. Unii umök ηani ni kaa ηan na kan, waa nyi Uwumbör.

¹² Binib mömök pak Demetrius. Waah dii mbamön aasan pu na le mök ke u ye unii. Ti mu pak u. Aa bee ke taah len pu na, ti gbii la.

Kookoo aabör

¹³ M kpa tibör sakpen, ki ban m tuk si. Maa ban m ηmee ti kigbanj kee ponn ni. ¹⁴ M dak ke ni yaa kpee siib kan, m ga kan si, ki len aa chee.

¹⁵ Uwumbör tii si nsuudoon. Yesu aanib bi bi do na dooni si. Aa doon Yesu aanib bi bi aa chee na mömök ubaabaa tii timi.

Kigbanj ki JUUD ηmee ki na

¹ Min Juud, u ye Yesu Kristo aatu-tunn, ni Jems aanaal na le ηmee tibər tee tii nimi bi Uwumbər lee nimi na. U gee nimi, ki joo nimi Yesu Kristo pu la.

² M mee Uwumbər ke u moo san nimi kinimbaak, ki tii nimi nsuudoon, ki cha ni li gee təb mbaməm.

Bibiindam aah ηani pu na

³ Maanigeekaab, nnimbil nan man ke m ηmee kigbanj ki tuk nimi Uwumbər aah gaal timi lir pu na aabər tii nimi. M mu aa ηmee kina; ba pu? ni muk mi ke m ηmee kigbanj ki ganj nimi ke ni li pəəni nibaa ki li joo Uwumbər aabər, ki yii binib bi bii ti na. Uwumbər le nan di tibər ngbaan tii waaninyaam. Ubaa taa kpeln ti. ⁴ Budabu cha m ganj ni nimi kina na le ye ke binib bibaa nan koo ni nikaasisik ni, ki ηmanni nimi. Baa san Uwumbər. Bi len ke Uwumbər aah di cha pinn timi pu na, ti yaa gər kidagook kan, waan daa titafal. Bi yii Tidindaan Yesu Kristo. Uma baanja le ye Tidindaan. N-yaayoonn na, Uwumbər aabənabtiib nan ηmee ke Uwumbər ga daa bibiindam ngbaan aatafal.

⁵ Ni nyi maah ga tuk nimi pu na məmək. Le m ban m teer nimi. Uwumbər nan nyan Israel yaab Ijpt aatiη ni ki gaa bi lii. Le u mu nan ku bi ponn ni binib bi kaa gaa u ki kii na.

⁶ Teer man, Uwumbər aatuuntiib bi nan di cha Uwumbər aah tii bi lituln li na, ki nyan ni bido paacham na aabər. Uwumbər nan buu bi tikululn ti baan ηmaa buur ti na, ki di bi ηa mbəmbəəon mu bi kitij aataab na ni, ki nan saa nwiin mundaln u ga ji bi tibər ki siin bi ntafadaan na. ⁷ Teer man, Sodom ni Gomora aatim, ni itingbaan na

aanib bi nan gər kidagook, ki mu yii bipiib ki ban bijab na aabər. Uwumbər nan daa bitafal, ki di bi ηa mmii mu kaan junn na ni, ni le ye nsurm ki tii titunwanbirdam məmək.

⁸ Le bibiindam bi bi nikaasisik ni na aa gar nsurm ngbaan. Bi mu ηani ke binib ngbaan aah nan ηani pu na la. Bi len ke bi danj tidanj ti mək bi ke bi gər kidagook, ki seei Uwumbər aatuuntiib, ki taa kii unii ubaa aaməb na. ⁹ Maikel u ye Uwumbər aatuuntiib aaninkpel na aa nan gee ke u sii kinimbəη. U ni kinimbəη nan kpak kinikpakpak Moses aawon pu, ke ulau ga yoor u. Maikel mu aa gee ke u sii kinimbəη ki bii ki. U nan po bui ki ke, “Uwumbər li kae si.” ¹⁰ Bibiindam ngbaan ma seei Uwumbər aatuuntiib la, kaa nyi baah bi pu na. Bi ηani bisui aah gee pu na, ke ipeel i kaa dak ilandak na aah ηani pu na. Nima le Uwumbər ga daa bitafal. ¹¹ Tibəbir bi bi pu la. Bi yii Uwumbər aaməb ke Keenn aah nan yii pu na. Bi mək binib mək m mu kaa ηan na ηimombil pu, ke Balaam aah nan ηa pu na. Bi yii baaninkpiib aaməi ke Kora aah nan yii pu na. Uwumbər ga bii bi mu. ¹² Ni yaa kpaan ni ji tijikaar Uwumbər aadiik ni kan, bi sak nikaasisik ni ke tijəη aah likr libəkul pu pu na; ba pu? bi kpaan ji ni chee, kaa san Uwumbər. Bi ban ke bi kpiin bibaa baanja la. Baa kpa tinyoor. Bi naahn utaal u yun ki bəln ki joo ni libuln kaa nu na la; ki naahn isui i kaa lu ηisubil ki kpo ki kpukr lir na la. ¹³ Bi tun iniməon aatuln la, ki naahn nnyusakpem aanyunkpenn ti ηani tipupukr ni tijəη nnyun aagbaan na la, ki ki naahn ηijmabil ηi kaa chuun ηaasan ni na. Uwumbər ga di bi ηa mbəmbəəon ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁴ Tə, Enok, u nan ye Adam aayaabisəsək lolooob na, nan puun

len Uwumbər aah ga ŋa bibiindam ngbaan pu na ke, “Li pel man, Uwumbər ni waatuuntiib ŋichur kipiik ga dan ¹⁵ ki nan ji binib məmək tibər; ki ga bii titunwanbirdam məmək; ba pu? bi yii Uwumbər, ki tun titunwanbir waah kaa gee pu na, ki len tibəbir u pu.”

¹⁶ Bibiindam ngbaan ŋulni n-yoonn məmək; tiwan nibaa aa mɔ bi chee. Bi dii tiwan ni kaa ŋan na aakpeek, ki len mpəɔn pu ki kpa kipupuk, ki pak biwankpadam, ŋimombil pu.

Nsurm ni nsakm aabər

¹⁷ Maanigeekaab, teer man Tidindaan Yesu Kristo aakpambalb aah nan tuk nimi pu na, ¹⁸ ke kookoo aayoonn ni, binib ga li bi ki ŋani bininyaam mbənyun, ki dii tiwan ni kaa ŋan na aakpeek, Uwumbər aah kaa gee pu na. ¹⁹ Binib ngbaan yakr Yesu aanib la, ki dii bisui aah gee pu na, kaa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan. ²⁰ Maanigeekaab, naah gaa Uwumbər aabər ti ye chain na pu na, ni li moo dii waasan mbaməm, ki li mee u Waafuur Nyaan aapəɔn pu, ²¹ ki li ye binib bi Uwumbər ga li gee bi na, ki kii buyoonn Tidindaan Yesu Kristo ga tii timi liməfal li kaa kpa ndoon na, waanimbaasaln pu na.

²² Binib bibaa joo beeni la. San bidam kinimbaak man, ²³ ki ter bibaa mu ke bi ŋmar ki nya ntafadaan ni. San bibaa mu kinimbaak man, ki li nan baatunwanbir ti ŋa bi tijəŋ na, ki li san ijawaan baatunwanbir taa doo nimi.

Kipak aameel

²⁴ Uwumbər u wiin chain na ga li ŋmaa joo nimi, ni taa lir, ki ga ŋmaa di nimi siin unimbiin ni, le ni ga li kpa mpopiin sakpen, kaan li kpa taani ubaa. ²⁵ Uwumbər baan baanja le bi. Tidindaan Yesu Kristo pu le u nyan timi ntafadaan ni, ki gaa timi lii. Uwumbər le

yeh nnyun, ni mpakm, ni mpəɔn məmək, ni tiwan məmək, n-yoonn mu jer na, ni dandana wee, ni n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

TIBOKPIIRKAAN (REFELEESIONN)

¹ Tibər tee le Uwumbər nan tuk Yesu Kristo ke u nan kpiir tuk waatutum. Ti ye tibər ti ga ɲa woween na la. Le Yesu nan tun waatuun ke u buen waatutunn Jənn chee ki ti tuk u tibər ngbaan.

² Uwumbər ni Yesu Kristo aah tuk Jənn tibər ti, ki mək u tiwan ni na, le u ɲmee ni məmək kigban ponn ni.

³ Unii u karn Uwumbər aabər timina binib aanimbil ni na, Uwumbər aanyoor bi u pu. Binib bi ɲun ki ɲa taah len pu na, Uwumbər aanyoor bi bi mu pu. Ba pu? buyoonn tibər tee ga nan ɲa na aa ki daa.

U doon Yesu aanib bi bi ntim mulole ni na

⁴⁻⁵ Min Jənn le ɲmee kigban kee ke m tii Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na. Uwumbər u nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ni Waafuur mulole mu bi waabərjal chee na, ni Yesu Kristo, ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon. Yesu Kristo len mbamən, ki puen fikr nkun ni, ki ye dulnyaa wee ni aabərɔb aayidaan.

U gee timi la, ki di waasin finn timi, ki nyan timi titunwanbir ni, ki gaa timi lii, ⁶ ki ɲa timi waanaan ni aanib bi ye bitotoorb na, ke ti li tun lituln tii Ute Uwumbər. Uma Yesu le ye uyimbidaan, ki kpa mpəən məmək n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁷ Lik, u ga dii ntaalangbam ni ki dan. Binib məmək aanimbil ga kan u. Binib bi nan saa u na mu ga kan u. U pu, le ɲinibol ɲimək bi dulnyaa wee ni na ga wii. Ni ye mbamən la. Amii.

⁸ Tidindaan Uwumbər, u yeh mpəən məmək, ki nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le len ke uma le ye Alfa

ni Omega,* mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.

Yesu aah kpiir ubaa mək Jənn pu na

⁹ Min Jənn u ye nina aabo na, m ni nimi kpaan ki ji falaa ni suklaa Yesu pu, ki ye waanaan ni aanib. Uwumbər aabər ni Yesu aabənyaan tee pu, le bi nan di mi kaan lidikil li bi yin li ke Patmos na pu. ¹⁰ Tidindaan aakpaakool daal le Uwumbər Aafuur Nyaan nan fir m pu. Le m ɲun nneel sakpiin len mpuwəb ke kakaan na, ¹¹ ki bui mi ke, “Nmee saah ga kan pu na kigban ni, ki di kigban ngbaan tun Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na chee, bi bi Efesus aatiɲ ni, ni Simina aatiɲ ni, ni Pegamum aatiɲ ni, ni Tiataira aatiɲ ni, ni Sadis aatiɲ ni, ni Filadelfia aatiɲ ni, ni Laodisea aatiɲ ni na.”

¹² Le m fenn lik ke m bee udaan u len m chee kina na. Maah fenn na, le m kan salmaa aawan ni pu karyaa tiib təɲni na tiwan nilole, ¹³ ni unii u naahn Unibən Aabo na, bi bikaasisik ni, ki pee libəkul li pii utaafar na, ki buu salmaa aag-bapapaln ubiɲ chee.† ¹⁴ Uyil ni waayikpir piin chain, ke tikokonn na. Unimbil wiin ke mmii na. ¹⁵ Utaafar mu wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na. Uneel mu fuuk ke bunyəb sakpem aanyun na. ¹⁶ Le u joo inmabi ilole unangii ni. Kijaak aajuk ki ka ɲipepel məmək ɲilee na mu bi uməb ni. Unimbil wəb wiin chain, ke nwiin aah wiin chain pu nwiin pu na. ¹⁷ Maah kan u na, le m lir gbaan unimbiin ni ke maah kpo le na. Le u di unangii paan m pu, ki bui mi ke, “Taa san ijawaan. Min le ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan. ¹⁸ Min le ye uməfadaan. M nan kpo, le ki fikr, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki joo nkun ni kitekpiitiɲ aasaafii tiib. ¹⁹ Nima pu na, ɲmee

* 1:8 : Alfa ni Omega aataataa le ye mpiin ni ndoon. † 1:13 : Lik Daniel 7.13; 10.5.

saah kan pu na, ki ηmee naah bi pu dandana wee na, ki ηmee naah ga nan ηa pu n-yoonn mu choo na na. ²⁰ Saah kan inmabi ilole i ηηangii ni, ki kan salmaa aawan ni pu karyaa tiib tɔηni na tiwan nilole na, naatataa le ye ke inmabi ilole ngbaan si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aatuuntiib aasisi-yaan. Karyaa tiib aah tɔηni tiwan ni pu, aan ni ye nilole ngbaan mu si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aasisiyyaan.

2

Efesus aatiη aanib aabɔr

¹ “Nmee kigbaη tii maanib bi bi Efesus aatiη ni na aatuun ke min Yesu u joo inmabi ilole ngbaan ηηangii ni, ki chuun salmaa aawan ni pu karyaa tiib tɔηni na tiwan nilole na aakaasisik ni na le len tibɔr timina: ² M nyi naah tun lituln linimaln pu na, ki nyi naah kpa limɔr pu na, ki nyi ke ni yii bibi-indam, ke ni lik binib bi ηmanni ke bi ye maakpambalb kaa ye na aabimbin aah bi pu na, ki bee ke bi ye binmanmannim la. ³ Ni kpa limɔr la. M pu, le ni ji falaa, kaa bakr. ⁴ Tɔ, m mu galn nimi; ba pu? naa ki gee mi ke naah nan gee mi njan pu na. ⁵ Teer man naah nan bi pu, kaa ki bi kina dandana wee na, ki kpeln nimi aabimbin man, ki ki li ηani ke naah nan ηani njan pu na. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga dan ni chee ki nan chuu nyan nimi aakarya a ngbaan, le naan ki li ye maanib. ⁶ Tɔ, ni mu nan Nikolas aanib aah tun pu na. Naah nan baatuln na, nima le ηan; m mu nan baah tun pu na.

⁷ “U kpa litafal na kan, u ηun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyan na, m ga cha u moo limɔfal aasubil ηi bi

Uwumbɔr do, aan bi yin nima chee ke Paradais* na.

Simina aatiη aanib aabɔr

⁸ “Nmee kigbaη tii maanib bi bi Simina aatiη ni na aatuun ke min Yesu u ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan, ki nan kpo ki ki fikr na le len tibɔr timina: ⁹ M nyi naah ji falaa sakpen pu na, ki ye bigiim pu na; ni mu tee ye biwankpadam le Uwumbɔr chee. M nyi binib bibaa aah sii nimi pu na. Bi len ke bi ye Juu yaab, le kaa ye; bi ye kinimbɔη aanib la. ¹⁰ Ni ga ji falaa dandana wee; ni mu taa san ijawaan man. Kinimbɔη ga di ni ponn ni bibaa ηa kiyondiik ni, aan ni kan ntɔη, le ni ga ji falaa iwiin kipiik. Ni li dii maasan mbamɔm ki nan saa nkundaal man. Le m ga nan tii nimi lipal li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

¹¹ “U kpa litafal na kan, u ηun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyan na aan kan lelee aakun.

Pegamum aatiη aanib aabɔr

¹² “Nmee kigbaη tii maanib bi bi Pegamum aatiη ni na aatuun ke min Yesu u kpa kijaak aajuk ki ka ηipepel mɔmɔk ηilee na le len tibɔr timina: ¹³ M nyi naah bi nin chee na, ke ni bi kitiη ki ye kinimbɔη aatiη na ponn ni la. Ni mu beenin si nchan ni la, kaa yii mi. Buyoonn bi nan ku maaseeraadaan bamonn Antipas nikaasisik ni, kinimbɔη aah bi nin chee na, naa nan yii mi. ¹⁴ Tɔ, m mu galn nimi tibɔr tibaa pu. Ba pu? Ni ponn ni bibaa joo Balaam aamɔkm; uma le nan mɔk Ubɔr Balak waah ga ηa pu ki tɔη Israel yaab bi ti ηmɔ libaa-wol aanann, ki gɔr kidagook, aan Uwumbɔr daa bitafal na. ¹⁵ Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ηani kina, ki dii Nikolas aanib aamɔkm kina. ¹⁶ Nima pu na, kpeln nimi

* 2:7 : Paradais aatataa le ye ke “isui i lu ηisubil ηi mɔ sakpen na aasaak.”

aabimbin man. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga fuu ni mala, ki di kijaak aajak ki bi mməb ni na jan binib ngbaan.

¹⁷ “U kpa litafal na kan, u nɔn Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umək nyan na kan, m ga tii u tijikaar ti bər aan bi yin ti ke mana† na, ki ga tii u litakpapiln li liyimbipəln nɔmee li pu na. Ubaa aan li nyi liyimbipəln ngbaan; unii u gaa li na baanja le ga li nyi.

Tiataira aatiŋ aanib aabər

¹⁸ “Nɔmee kigban tii maanib bi bi Tiataira aatiŋ ni na aatuun ke min Uwumbər Aajapəon u kpa nɔnimbil nɔ wiin ke mmii na, ni titaafar ti wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na le len tibər timina: ¹⁹ M nyi naah tun pu na, ki gee binib pu na, ki gaa mi ki kii pu na, ki kpa limər pu na, ki tun lituln dandana wee ki jer naah nan tun njan pu na. ²⁰ Tɔ, m mu galn nimi; ba pu? ni nɔmin ki lik Jesebel, upii u len ke u ye Uwumbər aabənappii kaa ye na. U nɔmanni maatutum, ki tuk bi ke bi yaa gər kidagook ki nɔman libaawol aanann kan, naa bir. ²¹ M tii u nsan ke u kpeln waabimbin, u mu aa ban u di cha kidagook aatuln. ²² U ni binib bi dii ki gər kidagook na yaa kaa kpeln baabimbin ki di cha waatuln kan, m ga cha bi ji falaa sakpen, ²³ ki ga ku waabim mu. Le maanib bi bi nɔpepel məmək na ga bee ke min le nyi bisui ni aah bi pu na. M ga tii ni ponn ni unii məmək waatuln aah nɔeer pu na.

²⁴⁻²⁵ “Tɔ, nimi bibaa mu bi Tiataira aatiŋ ni, kaa dii Jesebel ngbaan aaməkm, kaa bae kinimbəŋ aatuln li bi yin li ke ‘tibər ti nyoo na.’ Nimi le m len ke ni li joo naah kpa tibər ti na, ki nan saa bundaln m ga fuu ni na. Maan

bui nimi ke ni nɔ tiwan nibaa ki kpee. ²⁶ Binib bimək nyan ki tun maatuln n-yoonn məmək na, m ga tii bi tininkpir bi li joo nɔnibol na, ke maah gaa Nte Uwumbər chee tininkpir pu na. ²⁷ Le bi ga li joo nɔ mɔpəon pu, ki gbaa wii nɔ yak yak ke tiyakr aabuul na.‡ ²⁸ M ga tii bi liŋmabil naanyuun mu.

²⁹ “U kpa litafal na kan, u nɔn Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

3

Sadis aatiŋ aanib aabər

¹ “Nɔmee kigban tii maanib bi bi Sadis aatiŋ ni na aatuun ke min u kpa Uwumbər Aafuur mulole ki joo iŋmabi ilole nɔjaal ni na le len tibər timina: M nyi naah tun pu na, ki nyi ke ni naahn ke ni kpa liməfal le na, ki mu tee kpo. ² Fiin man, ki toor nimi aabimbin, ki dii Uwumbər mbaməm ki jer naah dii u pu dandana wee na; nimi aatuln aa gbiin Uwumbər aanimbil. ³ Nima pu na, teer man naah nan nɔn Uwumbər aabər ki gaa ti pu na. Ni li keei ti man, ki kpeln nimi aabimbin. Ni yaa kaa finn ngeen pu kan, m ga dan ni chee ke unaayuk aah ga dan pu na. Naan li nyi buyoonn m ga dan ni chee na. ⁴ Tɔ, ni ponn ni bibaa bi Sadis aatiŋ ponn ni, kaa tun titunwanbir. Bima le ga chuun m chee paacham, ki pee nɔbəkupiin; ba pu? bi nɔeer kina. ⁵ Unii umək nyan na, m ga peen u libəkupiln. Maan chuu ber waayimbil liməfal aagban ni. M ga len ke u ye maanii, Nte Uwumbər ni waatuuntiib aanimbiin ni.

⁶ “U kpa litafal na kan, u nɔn Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Filadelfia aatiŋ aanib aabər

† 2:17 : Mana ye tijikaar ti Uwumbər nan tii Israel yaab buyoonn bi nan bi nteersakpiin ni kaa kpa nibaa bi ji na. Lik Nnyam 16.33. ‡ 2:27 : Lik Ilahn 2.8-9.

⁷ “Ŋmee kigbanj tii maanib bi bi Filadelfia aatinj ni na aatuun, ke min Yesu u ye chain, ki ye mbamɔn, ki kpa Ubɔr David aasaafii na, yaa piir mbisamɔb kan, ubaa aan ŋmaa piin mu; m yaa piin mu mu kan, ubaa aan ŋmaa piir mu, ⁸ min le len tibɔr timina: M nyi naah tun pu na. M bee ke ni kpa mpɔɔn siib. Ni joo maabɔr, kaa yii maayimbil. M piir mbisamɔb tii nimi, le ubaa aan ŋmaa piin mu. ⁹ M ga cha kinimbɔŋ aanib bi mɔn nnyamɔn ke bi ye maanib, kaa ye na, dan ni chee ki nan gbaan kitinj ninimbiin ni, ki bee ke m gee nimi la. ¹⁰ Ni kii maabɔr, ki kpa limɔr. Nima pu na, m mu ga li lik nimi, ki nyan nimi falaa u ga pii dulnyaa aanib mɔmɔk ki tɔŋ bi na ni. ¹¹ M ga gir ni mala. Ni li beenin dii maasan mbamɔm ke naah dii pu dandana wee na, ubaa taa lenj nimi aapiin nsan ni. ¹² Unii umɔk nyanj na, m ga ŋa u jatɔlk Maawumbɔr Aadichal ni, le u ga li bi nima n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. M ga ŋmee Maawumbɔr aayimbil, ni waatinj ki ye Jerusalem pɔɔn ki ga nyan ni u chee paacham na aayimbil u pu. M ga ki ŋmee maayimbipɔln mu u pu.

¹³ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Laodisea aatinj aanib aabɔr

¹⁴ “Ŋmee kigbanj tii maanib bi bi Laodisea aatinj ni na aatuun ke min Yesu u ye mbamɔn, ki len ibamɔn, ki ye Uwumbɔr aah nan naan tiwan ni mɔmɔk na aayidaan na, le len tibɔr timina: ¹⁵ M nyi naah tun pu na; naa soon kaa ton mu; m ba ga li gee ke ni li soon, bee ni li ton. ¹⁶ Ni bi ke kinyubɔbɔk ki kaa ton kaa soon mu na la; nima pu le m ga tii nimi mmɔb ni lii. ¹⁷ Ni len ke ni ye biwankpadam ki kan liwangol kaa lann nibaa, kaa tee nyi ke ni kpa kinimbaak, ki ye bigiim, ki ye bijoom, ki si ninmeen

la. ¹⁸ Nima pu na, m sur nimi ke ni daa m chee salmaa u bi di pu mmii ni aan u ŋa chain na, aan ki sil li ye biwankpadam; ki daa m chee tiwanpeenkaan ni piin na ki di peen, aan binib taa ki kan naah si ninmeen pu na; ki daa m chee linimbil aanyɔk ki di mee ninimbil aan ki likr. ¹⁹ Maah gee binib bimɔk na, m sur bi ki dar bitafal. Nima pu na, cha ninimbil li man aan ni kpeln nimi aabimbin man. ²⁰ Li pel man, m si mbisamɔb chee ki kpaar jaalenj. Unii umɔk ŋun maaneel ki piir tii mi na, m ga koo ni u chee, ki nan ji u chee tijikaar, u mu ga ji m chee. ²¹ Unii umɔk nyanj na, m ga cha u kal m chee maabɔrjal pu, ke m mu aah nan nyanj pu ki kal Nte Uwumbɔr chee waabɔrjal pu pu na.

²² “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.”

4

Paacham yaab aah dooni Uwumbɔr pu na

¹ Waah len ti doo na, le m kan Uwumbɔr do aabisamɔb piir. Le nneel mu naahn kakaan ki len m chee njan na le len ke, “Dan paacham do, le m ga mɔk si bud-abu ga sil ŋa n-yoonn mue aapuwɔb na.” ² Libuul ngbaan ni le Uwumbɔr Aafuur Nyaan yoor mi buen paacham. Le m ti kan libɔrjal si Uwumbɔr do; ubaa mu ka li pu. ³ U ka li pu na wiin chain ki piin, ki man. Waakpimanja u ye likal na mu lur goln libɔrjal ngbaan. ⁴ Le ŋijal moninko ni ŋinaa mu si gob libɔrjal ngbaan. Bininkpiib moninko ni binaa mu ka ŋijal ngbaan pu, ki pee tiwanpiln, ki chik salmaa aayikpupur. ⁵ Libɔrjal ngbaan chee moor lak lak ke utaal aah moor pu na, kifuuu mu faa ke utaal aah tar pu na. Karyaa bilole mu wiin libɔrjal ngbaan aanimbiin ni, ki ye Uwumbɔr Aafuur mulole

la. ⁶ Libɔrjal aanimbiin ni wɔb naahn nnyusakpem, ki wiin chain ke kinimbilik aah wiin pu na.

Le tiwanfuurkaan ninaa mu si gob libɔrjal ngbaan. Tiwanfuurkaan ngbaan aanimbiin ni, ni nipuwɔb mu nan ye njinimbil nmeen la. ⁷ Le nibaa naahn uchinn, nibaa mu naahn unaajabo, nibaa mu aanimbil wɔb naahn unii la, nibaa mu naahn libɔrwiin li laani na. ⁸ Ni mɔmɔk nan kpa ifeen iloloob, ki mu nan kpa njinimbil tiwon mɔmɔk pu. Nwiin pu ni kinyeek mɔmɔk, naa fuur; n-yoonn mɔmɔk ni len ke, “Chain, chain, Tidindaan Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na ye chain la.

U nan bi, ki beenin bi,
ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

⁹ Tiwanfuurkaan ninaa ngbaan le len kina, ki di mpakm, ni lisil, ni idoon tii Uwumbɔr u ka libɔrjal pu, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰ Tiwanfuurkaan ngbaan aah len kina na, le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan gbaan Uwumbɔr u ka libɔrjal pu ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aanimbiin ni, ki doon u, ki di baasalmaa aayikpupur bil waabɔrjal taab, ki len ke,

¹¹ “Tidindaan Uwumbɔr, si le njeer ke ti pak si, ki nyun si,
ki njeer aa li kpa mpɔɔn;
ba pu? si le naan tiwan mɔmɔk.
Saageehn pu le aa nan naan tiwan mɔmɔk.
Saageehn pu le ni mɔmɔk bi.”

5

Kigban ni Upihbo na

¹ Le m kan Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na nɔb kigban unangii ni. Kigban ngbaan nan kpa njimeen njipepel mɔmɔk, ki dab njimɔgbin nfum mulole. ² Le m nɔn Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan len mpɔɔn pu ke, “Nma njeer u dab kigban ngbaan ki kpar ki?” ³ Le baa kan

unii ubaa paacham, bee kitin, bee kitin aataab, u ga nmaa kpar kigban ngbaan ki lik ki ponn ni na. ⁴ Baah kaa kan unii u njeer u kpar kigban ngbaan ki lik ki ponn ni na, nima pu le m wii pam. ⁵ Le bininkpiib na ponn ni ubaa bui mi ke, “Taa ki wii. Lik, Yesu u pɔɔ ke uchinn, ki ye Juda aanibol ni aanii ubaa, ki ye Ubɔr David aayaabil na le nyan, ki ga nmaa dab kigban ki bi dab ki nfum mulole na, ki kpar ki.”

⁶ Le m kan Upihbo si libɔrjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aakaasisik ni. Upihbo ngbaan kpa libuel uneen ni ke baah kɔr u le na, ki kpa iyin ilole ni njinimbil njilole ni ye Uwumbɔr Aafuur mulole mu Uwumbɔr tun ni mu njipepel mɔmɔk dulnyaa wee ni na. ⁷ Le Upihbo ngbaan buen Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na chee, ki ti gaa kigban ngbaan unangii ni. ⁸ Waah gaa kigban na, le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan, ni bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, nan gbaan unimbiin ni. Bi mɔmɔk gbaa tibar, ki joo salmaa aasambil ni gbii tulalee aayon na. Tulalee aayon ngbaan si Uwumbɔr aanib aameel aasisi-yaan. ⁹ Le bi gaa ilahnɔɔn ki tii Upihbo ngbaan ke,

“Si le njeer aa gaa kigban ngbaan ki dabr ki;
ba pu? aa nan kpo ki di saasin daa binib tii Uwumbɔr;
binib ngbaan nyan njitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni,
ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na,

¹⁰ Aa na bi saanaan ni aanib bi ye bitotoorb na,
bi ti tun lituln tii timi Aawumbɔr,

le bi ga li joo dulnyaa mɔmɔk.”

¹¹ Le m lik ki kan Uwumbɔr aatuuntiib njichur njichur, kaa ti nyi baakahm. Bi si gob Uwumbɔr aabɔrjal, ni tiwanfuurkaan, ni

bininkpiib ngbaan. ¹² Le m n̄un bi m̄m̄m̄k len mp̄ɔɔn pu ke, “Upihbo u bi nan k̄or u na le n̄eer u kan yiko, ni liwankpal, ni nlan, ni mp̄ɔɔn, ni nnyuŋ, ni mpakm, ni idoon.”

¹³ Le m n̄un binib bi bi paacham na, ni binib bi bi kitin̄ na, ni binib bi bi kitin̄ aataab na, ni tiwan nim̄k bi nnyusakpem ni na, ni Uwumb̄or aah naan tiwan nim̄k na m̄m̄m̄k len ke,

“Uwumb̄or u ka lib̄orjal pu na, ni Upihbo ngbaan le yeh mpakm, ni lisil, ni nnyuŋ, ni mp̄ɔɔn, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

¹⁴ Le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan kii ke “Amii.” Bininkpiib ngbaan mu nan gbaan Uwumb̄or ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni ki doon bi.

6

Nidab na

¹ M kan Upihbo ngbaan chuu dabr kigban̄ ki bi nan dab ki nfum mulole pu na nibaa. Le m n̄un tiwanfuurkaan ninaa ngbaan ponn ni nibaa len ke utaal aah tar pu na ke, “Dan.” ² Le m lik ki kan utapiin. Unii u dik u pu na joo but̄m. Le bi tii u linyan̄ aayikpupuk u di chin̄. Le u buen u ti nyan̄ binib, ki sil ti nyan̄ bi.

³ Le Upihbo ngbaan nan ki chuu dabr kigban̄ ngbaan aadam leler. Le m n̄un tiwanfuurkaan leler len ke, “Dan.” ⁴ Le utaman mu fuu ni. Bi nan tii unii u dik utaman ngbaan pu na kijaak aajuk sakpen̄, le Uwumb̄or tii u mp̄ɔɔn ke u cha dulnyaa aanib to but̄b ki ku t̄b.

⁵ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam tatar. Le m n̄un tiwanfuurkaan tatar len ke, “Dan.” Le m lik ki kan utanb̄on. Unii u dik utanb̄on ngbaan pu na nan joo tiwan ni bi joo n̄an̄ni tijikaar na un̄aal ni. ⁶ Le m n̄un nneel len tiwanfuurkaan ninaa ngbaan aakaasisik

ni ke, “Tijikaar taa li wiir, taadaak li p̄ɔɔ. T̄ɔ, taa bii nkpan ni n̄isubil aawanyukaan.”

⁷ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam nanar. Le m n̄un tiwanfuurkaan nanar aaneel len ke, “Dan.”

⁸ Le m lik ki kan utanȳnȳon. Unii u dik u pu na aayimbil ye Nkun. U bi yin u ke Kitekpiitin̄ na mu dii u. Le Uwumb̄or tii bi mp̄ɔɔn ke bi di kijaak aajum, ni nkon, ni iween, ni ipeel ku dulnyaa aanib lipepel nanar w̄b.

⁹ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam n̄muŋmur. Le m kan binib aawiin kitorok aabimbiln̄ taab, Uwumb̄or do. Bi ye binib bi bi nan ku bi na. Bi nan mooni Uwumb̄or aab̄or ki tuk binib Yesu aab̄onyaan. Nima le cha bi ku bi. ¹⁰ Le binib ngbaan aawiin teen mp̄ɔɔn pu ke, “Tidindaan u ye chain ki ye mbam̄on na, ni ga yunn ki ti saa kinye pu aan aa ga ji dulnyaa aanib bi ku timi na aab̄or ki daa bitafal?”

¹¹ Le Uwumb̄or peen bi m̄m̄m̄k tikparpipiin, ki bui bi ke u siin ke binib ku bitutuŋeen aat̄tiib bi m̄m̄m̄k dii Yesu na, ke baah nan ku bi pu na. Bi laa fuur siib ki nan saa n-yoonn ngbaan.

¹² Le m kan Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam loloob. Le kitin̄ den̄ sakpen. Le nwiin b̄aln̄ ke likekeb̄aln̄ na. Le un̄mal mann ke nsin na. ¹³ In̄mabi nyan ni paacham ki lir kitin̄ ke kibun̄ aah ker n̄isubil n̄i kaa puir na lir pu na. ¹⁴ Kitaapaak kpaab ki buen ke baah kpai kikapeek pu na. Le n̄ijoo ni n̄idik m̄m̄m̄k fii foor. ¹⁵ Le dulnyaa aayidam, ni bib̄orb, ni but̄b aajab aayidam, ni biwankpadam, ni bip̄ɔɔndam, ni binaagbiib m̄m̄m̄k, ni bimalb m̄m̄m̄k b̄or titakpalunn ni, ni n̄itakpasakpiin taab n̄ijoo paab, ¹⁶ ki bui n̄ijoo ni n̄itakpal ke, “Lir ti pu, ki biin ti pu, aan Uwumb̄or u ka lib̄orjal pu na taa li waa timi, Upihbo ngbaan mu aanjuul taa pii timi; ¹⁷ ba pu? baarjuul aawiin sakpiin

daal fuu ni a. Njma ga njmaa sil?”

7

Israel aanib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa na

¹ Nimina aapuwɔb le m kan Uwumbɔr aatuuntiib binaa si dulnyaa aapepel mɔmɔk njinaa, ki kiir libuln ke li taa ki daa kitinj ni, ki taa daa nnyusakpem ni, ki taa daa isui ni. ² Le m kan Uwumbɔr aatuun uken nyan ni liwipuul wɔb ki dan paacham, ki joo ni Uwumbɔr u ye limɔfal daan na aadaan, ki nan teen mpɔɔn pu, ki tuk Uwumbɔr aatuuntiib binaa bi Uwumbɔr tii bi mpɔɔn ke bi bii kitinj ni nnyusakpem na ke, ³ “Ni taa bii kitinj, bee nnyusakpem, bee isui ki li kii buyoonn ti ga nan daan timi Aawumbɔr aatutum aayigbeer pu na.” ⁴ Le m njun baah daan binib bi na aakahm. Bi nan ye binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa, ki nyan ni Israel aanibol mɔmɔk ni. ⁵⁻⁸ Bi nan daan bi kina la:

Juda aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Rubenn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Gad aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Aser aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Naftali aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Manase aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Simeonn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Liifai aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Isakar aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Sebulunn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Josef aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Benjaminn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee.

Kinipaak sakpenj

⁹ Nimina aapuwɔb le m kan kinipaak sakpenj. Ubaa aa ti ki nyi baakahm. Bi nyan njitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na, ki si Uwumbɔr aabɔrjal ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki pee tikparpipiin, ki njub tibɔkpafar binjaal ni, ¹⁰ ki teen mpɔɔn pu ke, “Timi Aawumbɔr u ka libɔrjal pu na, ni Upihbo ngbaan le nan gaa timi lii.” ¹¹ Le Uwumbɔr aatuuntiib mɔmɔk si gob Uwumbɔr aabɔrjal, ni bininkpiib, ni tiwanfuurkaan ninna ngbaan. Le Uwumbɔr aatuuntiib doon njichichik ki di binimbil kpa kitinj Uwumbɔr aabɔrjal taab ki dooni u, ¹² ki len ke, “Ni ye mbamɔn, timi Aawumbɔr le yeh mpakm, ni nnyun, ni nlan, ni idoon, ni lisil, ni yiko, ni mpɔɔn n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.”

¹³ Le bininkpiib na ponn ni ubaa baa mi ke, “Binib bi pee tikparpipiin na, bi ye ba aanib? Bi nyan ni la chee?”

¹⁴ Le m bui u ke, “Maaninkpel, si le nyi.”

Le u bui mi ke, “Bi ye binib bi nyan falaa sakpiin ni, ki finn baakpar Upihbo ngbaan aasin ni aan ti njia ti tipipinn na. ¹⁵ Nima le cha bi si Uwumbɔr aabɔrjal taab. Bi bi waadichal ni, nwiin pu ni kinyeek, ki tun lituln tii u. Uwumbɔr u ka libɔrjal ngbaan pu na ga li bi bi chee, ki biin bi pu. ¹⁶ Nkon aan ki chuu bi, nnyunyuu mu aan ki chuu bi, nwiin mu aan ki see bi, ntoton mu aan ki njun bi; ¹⁷ ba pu? Upihbo u bi Uwumbɔr aabɔrjal aakaasisik ni na le ga kpiin bi, ki ga mɔk bi uyayak aanyun mu ga tii bi limɔfal na chee. Uwumbɔr ga per binimbil tinyunyunn mɔmɔk.”

8

Nidab njilole na

¹ Le Upihbo ngbaan chuu dabr ndam lolole. Le Uwumbør do nmin chii chii ki yunn siib. ² Le m kan Uwumbør aatuuntiib bilole bi si Uwumbør aanimbiin ni na. Le bi tii bi kakaan tiib bilole.

³ Le Uwumbør aatuun uken dan nan sil kitork aabimbiln chee, ki n̄ub salmaa aasambil li bi joo tulalee aayon n̄ani li ponn ni na. Le bi tii u tulalee aayon sakpen u di kpee Uwumbør aanib m̄om̄ok aameel pu, ki di n̄a salmaa aabimbiln li bi Uwumbør aabørjal aanimbiin ni na paab, ki di tii Uwumbør. ⁴ Le tulalee aayon ngbaan aabaan, ni Uwumbør aanib aameel nyan Uwumbør aatuun ngbaan aañaal ni, ki fii paacham Uwumbør aanimbiin ni. ⁵ Le Uwumbør aatuun ngbaan moo mmii mu bi kitork aabimbiln paab na gbiin tulalee aayon aasambil ngbaan, le ki di mee yaa dulnyaa wee ponn ni. Le kifuuk faa, le utaal tar ki moor, le kitinj denj.

Kakaan tiib

⁶ Le Uwumbør aatuuntiib bilole bi n̄ub kakaan tiib bilole na gor ke bi pii.

⁷ Le Uwumbør aatuun njan yoo pii waakakaan. Waah pii waakakaan na, le n̄itaatakpabil, ni mmii, ni nsin n̄mal t̄ob ponn ni, ki nyan paacham ki lir ni kitinj. Le mmii gaa kitinj ligetatar, ni isui mu ligetatar, ni timos̄onn m̄om̄ok.

⁸ Le Uwumbør aatuun leler mu pii waakakaan. Le bi di tiwan ni naahn lijool li gaal mmii na mee lii nnyusakpem ponn ni. Le nnyun ngbaan ligetatar kpalm nsin. ⁹ Le tiwan nim̄ok bi nnyun ligetatar ngbaan ponn ni na kpo. In̄oi ligetatar mu bii a.

¹⁰ Le Uwumbør aatuun tatar mu pii waakakaan. Le liñmabisakpeln li gaal mmii ke lim̄ofifil na nyan ni paacham ki lir n̄im̄o ligetatar ponn ni, ni inyunbun ligetatar ponn ni.

¹¹ Liñmabil ngbaan aayimbil le ye ke “Ni To.” Le laah lir nnyun ni

na mu aagetatar kpalm nnyun mu to na. Le binib pam kpo nnyun ngbaan pu; ba pu? mu to la.

¹² Le Uwumbør aatuun nanar mu pii waakakaan. Le nwiin ligetatar chuu gii ki b̄oln. Un̄mal ligetatar, ni in̄mabi ligetatar mu chuu gii ki b̄oln. Le nwiin ligetatar aa wiin. Kinyeek ligetatar mu aa wiin.

¹³ Le m kan libørwiin laani paacham, ki n̄un li teen mp̄ōon pu ke, “Uwumbør aatuuntiib bitaa bi gur kaa kee pii baakakaan na yaa pii kan, tib̄obir sakpenn ga lir dulnyaa aanib pu.”

9

¹ Le Uwumbør aatuun n̄mun̄mur mu pii waakakaan. Le m kan liñmabil li nyan ni paacham ki lir ni kitinj na. Le bi tii li libuul li nyoo kaa kpa lim̄ok na aasaafii. ² Le li chuu lakr libuul ngbaan aajaalenj. Le in̄manyuu nyan li ponn ni ki fii paacham, ki naahn mmii mu gaal sakpen na aañmanyuu, ki b̄oln nwiin timm. ³ Le itoon nyan ni in̄manyuu ngbaan ponn ni, ki yaa gaa dulnyaa ni. Le Uwumbør tii i mp̄ōon ke i li junni binib ke inyoohn aah junni binib pu na, ⁴ le ki tuk i ke i taa n̄m̄o timoor, ki taa n̄m̄o tijikaar, ki taa n̄m̄o isui, i li junni binib bi kaa kpa Uwumbør aadaan biyigbeer pu na; ⁵ i taa ku binib ngbaan, i m̄ok bi falaa ki ti saa in̄mal in̄mu. Falaa ngbaan wu ke unyoohn aah juu unii kan, ni wu pu na. ⁶ N-yoonn ngbaan, binib ga li ban nkun ke mu ku bi, kaan kan mu. Nkun ga san cha bi.

⁷ Itoon ngbaan naahn itaan i gor ke i to but̄ob na. Tiwan ni naahn salmaa aayikpupur na nan bi iyil pu. Inimbil w̄ob naahn binib aanimbil w̄ob la. ⁸ Yaayikpir mu ti ki naahn bipiib aayikpir la. Yaanyin mu naahn ichinn aanyin la. ⁹ Tiwan nibaa bii ibinj pu ki naahn tikur la. Yaafeen kpa kifuuk ke itaan ni t̄oroku i san cha i ti

to butɔb na aah kpa kifuuk pu na. ¹⁰Yaajuu mu naahn inyoohn aajuu la. Inyoohnpiin bi yaajuu pu, ki kpa mpɔɔn ke i mɔk binib falaa ki ti saa inɔmal inɔmu. ¹¹Libuul li kaa kpa limɔk na aatuun le ye yaabɔr. Hiibru* aaliin ponn ni, bi yin u ke Abadonn. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Apolionn. Naatata le ye ke “U kulni binib na.”

¹²Njan aabɔbir ma jer a. Tibɔbir tilee mu choo.

¹³Le Uwumbɔr aatuun loloob mu pii waakakaan. Le m nɔn nneel nyan ni salmaa aabimbiln li bi Uwumbɔr aanimbiin ni na aamɔju njinaa chee. ¹⁴Le nneel ngbaan tuk Uwumbɔr aatuun loloob u joo kakaan na ke, “Chuu gbiln Uwumbɔr aatuuntiib binaa bi bi limɔsɔkpeln li bi yin li ke Yufrates na chee lii.” ¹⁵Le u chuu gbiln Uwumbɔr aatuuntiib binaa ngbaan lii. Uwumbɔr le gor bi, ki siin bi libiln, ni unɔmal, ni nwiin, ni kikurk ki bi ga di ku binib ligetatar na. ¹⁶Bi nan kpa butɔb aajab bi dik itaan pu na. Le m nɔn baakahm aah ye pu na. Bi nan ye butɔb aajab njichur njichur ikui ilee. ¹⁷Tidan ponn ni le m nan kan itaan ngbaan ni binib bi dik i pu na. Tikur aawan nibaa bii bibin pu ki man ke mmii na, ki bɔn ke nsiin na, ki man ke chirbil na. Itaan ngbaan aayil naahn ichinn aayil la. Mmii, ni inɔmanyuu, ni chirbil nyan ni imɔi ni. ¹⁸Tiwan nitaa ngbaan, mmii, ni inɔmanyuu, ni chirbil ni nan nyan ni itaan ngbaan aamɔi ni na le ku linigetatekr tatar; ¹⁹ba pu? itaan ngbaan aapɔɔn le bi yaamɔi ni, ni yaajuu ni. Yaajuu ngbaan naahn iwaa le ki kpa njiyil ki mɔk binib falaa.

²⁰Binib bi gur kaa kpo iween ngbaan pu na aa kpeln baabimbiln, kaa di cha baah njani njiwaa ni na. Bi beenin dooni tininkpiwanbir, ni njiwaa ni bi nan di salmaa, ni

tikunabr, ni tikur, ni njitakpal, ni idɔ naan ni na, njiwaa ni kaa waa, ki mu aa nɔn tibɔr, ki mu aa njmaa chuun na. ²¹Binib ngbaan beenin ku binib, ki ji inyɔk, ki gɔr kidagook, ki su kinaayuk, kaa kpeln baabimbiln.

10

Uwumbɔr aatuun ni kigban waatiir na

¹Le m kan Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan uken nyan ni paacham. U pee kitaalangban, le waakpimanja mu lur goln uyil. Unimbil wɔb naahn nwiin la. Utaa mu naahn kimiigaak. ²U joo kigban waatiir ki kpar na unjaal ni. Le u di utaagiil taa nnyusakpem pu, le ki di utaagal mu taa kitin pu, ³le ki teen mpɔɔn pu ke uchinn aah tar pu na. Waah teen kina na, le utaal mu teen nfum mulole. ⁴Utaal aah teen nfum mulole na, le m ban m njmee waah len pu na kigban ni. Le m nɔn nneel len Uwumbɔr do ke, “Taa njmee utaal aah len tibɔr ti na, ki taa kpiir ti.”

⁵Uwumbɔr aatuun u m kan u si nnyusakpem, ni kitin pu na le yoor unɔngii paacham ⁶ki puu Uwumbɔr u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki nan naan paacham ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na, ni kitin ni tiwan nimɔk bi kitin pu na, ni nnyusakpem, ni tiwan nimɔk bi mu ponn ni na, ke Uwumbɔr aan ki taan. ⁷Buyoonn Uwumbɔr aatuun lolole ga pii waakakaan na, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr ga tun waatunyaan li bɔr na ki doo, waah nan tuk waabɔnabr bi ye waatutum na ke u ga tun pu na.

⁸Nneel mu m nɔn paacham na ki len m chee ki bui mi ke m li cha ti gaa kigban ki kpar ki bi Uwumbɔr aatuun u si nnyusakpem, ni kitin pu na aanjaal ni na.

⁹Le m buen Uwumbɔr aatuun ngbaan chee, le ki ti bui u ke u tii ni kigban waatiir ngbaan. Le u

* 9:11 : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

bui mi ke, “Gaa ki ŋmɔ. Ni ga li mɔ aamɔb ni ke tisiir na la, ki tee ga li to aaponn ni.”

¹⁰ Le m gaa kigbanj waatiir ngbaan unjaal ni, ki ŋman ki. Maah ŋman ki na, le ni mɔ mmɔb ni ke tisiir na. Le maah di nab na, ni to mponn ni. ¹¹ Le bi bui mi, “See aa ki tuk ŋitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na, ni baabɔrb, tibɔr ti ga ŋa bi n-yoonn mu choo na.”

11

Seeraadam bilee na

¹ Le bi tii mi tiwanjanjaan ni naahn lidabil na, le nneel bui ke, “Li cha ti ŋan Uwumbɔr Aadiik, ni kitork aabimbiln, ki lik naafɔfɔk, ki kahŋ binib bi dooni Uwumbɔr nima chee na. ² Taa ŋan kikaakpaak ki bi lipaal na aafɔfɔk; ba pu? Uwumbɔr di kikaakpaak ngbaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na la. Le bi ga bii Uwumbɔr aatinyaan ki ti saa iŋmal imonko ilee ni ilee. ³ Le m ga tun ni maaseeraadam bilee bi nan moon Uwumbɔr aabɔr ki ti saa iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa, ki ga li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na.”

⁴ Biseeraadam bilee ngbaan ye nkpan aasui ilee ni karyaa tiib aah tɔŋni tiwan ni pu na bilee bi si dulnyaa Aadindaan aanimbiin ni na. ⁵ Unii ubaa yaa ban u ŋa bi nibaa kan, mmii ga nyan bimɔi ni ki ku baadim. Unii ubaa yaa ban u ŋa bi nibaa kan, see bi ku u kina. ⁶ Biseeraadam bilee ngbaan nan kpa mpɔɔn bi kiir utaal u taa nu buyoonn bi bi mooni Uwumbɔr aabɔr na, ki kpa mpɔɔn ki cha nnyun kpaln nsin, ki kpa mpɔɔn ki cha falaa aabɔŋ mɔmɔk lir dulnyaa wee ni, n-yoonn mumɔk bi gee na.

⁷ Bi yaa moon Uwumbɔr aabɔr doo kan, le upeel u nyan ni kinimbɔŋ chee, libuul li kaa kpa limɔk

na ni na, ga to bi butɔb ki nyan bi, ki ku bi. ⁸ Le ŋinikpol ngbaan ga li dɔ kitisakpen na aasan ni. Uwumbɔr yin kitin ngbaan ke Sodom, ki ki yin ki ke Ijpt. Bi nan kpa Tidindaan ndɔpuinkoo pu nima la. ⁹ Le ŋitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na, bi ponn ni bibaa ga lik ŋinikpol ngbaan ki ti saa iwiin itaa ni ligeln, kaan kii ke unii ubaa ti sub bi. ¹⁰ Baakun pu le dulnyaa aanib ga li kpa mpopiin sakpen, ki waa liwaal, ki tii tɔb ipiin; ba pu? Uwumbɔr aabɔnabr bilee bi ŋa bi falaa na kpo a. ¹¹ Iwiin itaa ni ligeln ngbaan aah jer na, le Uwumbɔr ki tii bi limɔfal. Le bi fii sil. Le binib bimɔk kan bi na san ijawaan sakpen. ¹² Le ŋinikpol ŋi fikr na ŋun nneel sakpiin nyan ni paacham ki bui bi, “Dan paacham do man.” Le bi koo ntaalangbam ni ki buen paacham. Baadim mu kan baah buen pu na. ¹³ N-yoonn ngbaan le kitin denj pam. Le kitisakpen ngbaan aadir ligeln kipiik lir kitin. Kitin aah denj pu na le ni ku binib ŋichur ŋilole. Binib bi gur kaa kpo na, ijawaan chuu bi sakpen, le bi nyun Uwumbɔr u bi paacham na.

¹⁴ Tibɔbir leler jer a. Tibɔbir tatar mu choo mala.

Kakaan tiib bilole na

¹⁵ Le Uwumbɔr aatuun lolole mu pii waakakaan. Le ineel sakpiin len Uwumbɔr do ke, “Dulnyaa wee ni aanaan mɔmɔk kpaln Tidindaan Uwumbɔr ni Waabo Kristo* aanaan la. U ga li joo mu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ¹⁶ Le bininkpiib moninko ni binaa bi ka baabɔrjal pu, Uwumbɔr aanimbiin ni na, doon ŋichichik ki di binimbil kpa kitin ki dooni Uwumbɔr, ¹⁷ ki len ke, “Tidindaan Uwumbɔr, u yeh mpɔɔn mɔmɔk,

* **11:15** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbɔr nyan u ke u gaa binib lii.

ki nan bi, ki beenin bi na, ti dooni si;

ba pu? aa di saapɔɔn sakpiin ki joo dulnyaa wee.

¹⁸ Njinibol aanib nan gee linjuul, le saanjuul mu fii,

le ni ɲeer aa ji bitekpiib tibɔɔr,

ki ɲeer aa di ipiin tii

saabɔnabtiib bi ye saatutum na,

ni saanib bi mɔmɔk pak si na,

bi ye biwaatiib na, ni bi ye bisakpem na,

ki ɲeer aa kuln binib bi ku dulnyaa aanib na.”

¹⁹ Tɔ, le bi chuu piir Uwumbɔr aadiik ki bi paacham na. Le m kan Uwumbɔr aakaal aadakaa si waadiik ponn ni. Le utaal moor, le kifuuk faa, le utaal tar, le kitin deɲ, le utaal nu njataatakabil sakpiin.

12

Upii na, ni kipeewanbiik na

¹ Tɔ, le m kan lijnijiir aawan paacham. Upii ubaa nan bi ki pee nwiin. Le unmal mu nan bi utaa aataab. Inmabi kipiik ni ilee mu nan bi uyil pu. U nan kpa lipuul, ²le imalween chuu u, le u wii ki ban u maa ubo.

³ Le m ki kan lijnijiir aawan niken paacham. M nan kan kipeewanbiik sakpen mamaɲ ki kpa ɲiyil ɲilole ni iyiin kipiik, ki chik ubɔr aayikpupur tilole na.

⁴ Le kipeewanbiik ngbaan di kijuul kuun foor ni inmabi ligetatar, ki di lii ni kitin, ki dan nan sil upii u ban u maa ubo na aanimbiin ni ke ki ɲmɔ waabo.

⁵ Le upii ngbaan ma ubijabo u ga li joo njinibol mɔmɔk mpɔɔn pu na. Le Uwumbɔr yoor ubo ngbaan di buen ubaa chee paacham, waabɔrjal chee. ⁶ Le upii ngbaan san buen nteersakpiin ni, Uwumbɔr aah toor mpaan nin chee tii u na, ki ti kpiini u nima

chee iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa.

⁷ Tɔ, le bi to butɔb paacham. Uwumbɔr aatuuntiib aaninkpel Maikel ni waatuuntiib to kipeewanbiik ngbaan ni waatuuntiib butɔb, ⁸⁻⁹ le ki nyan bi, ki nyan bi paacham. Baa ki kan mpaan paacham. Kipeewanbiik ngbaan ye kinimbɔɲ la. Bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil,* ki ki yin ki ke Sintana. Kima le ɲmanni dulnyaa aanib mɔmɔk. Bi nyan ki ni kaatuuntiib paacham, ki di lii ni kitin.

¹⁰ Le m ɲun nneel sakpiin len mpɔɔn pu paacham ke, “Dandana wee ti kan timi Aawumbɔr aah kpa mpɔɔn pu ki gaa waanib lii ki joo waanaan ni aanib na. Dandana ti kan Kristo u gaa timi lii na aah kpa yiko pu na. Ba pu? u nyan kinimbɔɲ paacham. Kinimbɔɲ ye unibiinii u nan si Uwumbɔr aanimbiin ni ki bii Uwumbɔr aanib nwiin pu ni kinyeek na la. ¹¹ Upihbo Yesu aasin aapɔɔn pu ni waabɔr aapɔɔn pu le bi nyan kinimbɔɲ. Bi gee Yesu ki jer baamɔfal, ki kii ke bi kpo u pu. ¹² Nimi bi bi Uwumbɔr do na, li kpa mpopiin man; ba pu? kinimbɔɲ aa ki kpa mpɔɔn. Tɔ, tibɔbir mu ga lir kitin aanib pu, ni nnyusakpem ni aanib pu; ba pu? kinimbɔɲ sunn ni bi chee, ki gee linjuusakpeln; ba pu? ki bee ke kaayoonn aa ki wiir.”

¹³ Kipeewanbiik ngbaan aah kan ke bi nyan u paacham ki di lii ni kitin na, le u san dii upii u ma ubijabo na, ke u chuu u. ¹⁴ Le Uwumbɔr tii upii ngbaan libɔrwiin aafeen ilee ke u fii buen nteersakpiin ni, waapaan ni, kipeewanbiik ngbaan taa ki pii u nima chee. Le bi ti kpiini u nima chee ki ti saa njin njitaa ni ligeln. ¹⁵ Le kipeewanbiik ngbaan tii nnyun sakpem umɔb ni ke limɔl na ki lii, ke mu di upii ngbaan puu buen. ¹⁶ Le kitin ter upii ngbaan, ki waar kimɔb ki di nnyun mu

* 12:8-9 : Defil ni Sintana ye kinimbɔɲ aayimbil njiken la.

nyan kipeewanbiik ngbaan aamɔb ni na nab, le mu aa ki pii upii ngbaan. ¹⁷ Le kipeewanbiik ngbaan gee lijɔul sakpen upii ngbaan pu, ki buen ti to waabim biken butɔb. Waabim le ye binib bi kii Uwumbɔr aamɔb ki tuk binib Yesu aabɔnyaan na. ¹⁸ Le kipeewanbiik ngbaan sil nnyusakpem aagbaan.

13

Ipeel ilee na

¹ Le m kan upeel nyan ni nnyusakpem ponn ni. U nan kpa njiyil njilole ni iyiin kipiik, le ki chik ubɔr aayikpupur waayiin kipiik mɔmɔk pu. Le liyimbil li ye lisiibil ki tii Uwumbɔr na nan bi njiyil mɔmɔk pu. ² Upeel ngbaan nan naahn unaamuun la. Utaafar pɔɔ sakpen. Umɔb mu naahn uchinn aamɔb. Kipeewanbiik ngbaan le di waapɔɔn, ni waanaan, ni waapɔɔn sakpiin tii u. ³ Libuel nan bi uyil libaa pu ki naahn ke laah kpo ki sɔɔ na. Laah sɔɔ na, le ni gar dulnyaa aanib mɔmɔk pam. Le bi dii u, ⁴ ki gbaan kitinj ki doon kipeewanbiik ngbaan; ba pu? u nan di waapɔɔn tii upeel ngbaan. Bi nan gbaan kitinj ki doon upeel ngbaan mu, le ki baa ke, “Nma bi ke upeel wee na? Nma ga njmaa to u butɔb?”

⁵ U nan kpa nsan ke u li kpa kipupuk ki sii Uwumbɔr, ki kpa nsan ke u li bi injmal imonko ilee ni ilee. ⁶ Le u waar umɔb ki sii Uwumbɔr, ni Uwumbɔr aayimbil, ni Uwumbɔr do, ni bimɔk bi Uwumbɔr do na, ⁷ ki kpa nsan ke u to Uwumbɔr aanib butɔb ki nyan bi. Le Uwumbɔr tii u tininkpir u li joo njitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na. ⁸ Le dulnyaa ni aanib bimɔk aayimbil aa njmee Uwumbɔr Aapihbo u bi nan ku u na aamɔfal aagbanj ni buyoonn Uwumbɔr aa nan kee naan

dulnyaa wee na ga dii upeel ngbaan.

⁹ “U kpa litafal na kan, u njun. ¹⁰ Binib bi Uwumbɔr len ke bi ga chuu bi tinaagbiir na, bima le bi ga chuu bi tinaagbiir. Unii umɔk joo kijaak aajuk ku binib na, kijaak aajuk le ga ku u mu. Nima le cha ni njan ke Uwumbɔr aanib li ban limɔr ke bi dii Uwumbɔr mbamɔm.”

¹¹ Le m kan upeel leler nyan ni kitinj ni. U nan kpa iyiin ilee i naahn upihbo aayiin na, le ki len ke kipeewanbiik aah len pu na. ¹² U nan bi njan aapeel chee, ki kpa waapɔɔn, ki muk dulnyaa, ni binib bimɔk bi dulnyaa ni na, ke bi li dii njan aapeel u nan kpa nkun aabuel li sɔɔ na. ¹³ Upeel leler ngbaan nan tun lijnjiir aatun pam, ki cha mmii nyan ni paacham ki sunn ni kitinj, binib aanimbil ni, ¹⁴ ki njmann binib bimɔk bi dulnyaa ni na; ba pu? u nan kpa nsan ke u tun lijnjiir aatun njan aapeel aanimbiin ni, ki tuk dulnyaa ni aanib ke bi njan liwaal li naahn upeel u nan kpa kijuk aabuel li sɔɔ na. ¹⁵ Upeel leler ngbaan nan kpa nsan ke u cha liwaal ngbaan fuur libuln ki len tibɔr, le ki cha bi ku binib bimɔk kaa dii liwaal ngbaan na, ¹⁶ ki cha bi daan binib mɔmɔk binjagii pu, bee biyigbeer pu. U nan cha bi daan biwaatiib, ni bisakpem, ni biwankpadam, ni bigiim, ni binaagbiib, ni bimalb. ¹⁷ Kidaan ngbaan le ye upeel ngbaan aayimbil, bee waayimbil aanamba. Unii u kaa kpa kidaan ngbaan na, baa nan cha u daa tiwan nibaa, kaa cha u kooh tiwan nibaa mu.

¹⁸ Tibɔr timina ban nlan la. Unii u kpa nlan na ga njmaa bee upeel ngbaan aanamba aatataa. Ni ye unibɔn aanamba la. Waanamba ye ikui iloob ni imonko itaa ni niloob.

14

Upihbo na, ni waanib

¹ Tɔ, le m kan Upihbo na si Sionn aajool paab. Binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa nan bi u chee, le waayimbil ni Ute Uwumbɔr aayimbil nan njmee paa biyigbeer pu. ² Le m njun binib gaa ilahn paacham. Ni nan fuuk ke bunyɔb aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah teen mpɔɔn pu pu na, ki naahn binib aah gbaa tibar aan ti wii pu na. ³ Binib ngbaan bi Uwumbɔr aabɔrjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aanimbiin ni, ki gaa ilahnɔɔn. Ubaa aan njmaa bae nlahn ngbaan see binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa bi Uwumbɔr daa bi ki nyan bi dulnyaa wee ni na. ⁴ Bima le ye binib bi kaa doon bipiib chee kaa nj bibaa tijɔn. Baa nyi bipiib. Bima le dii Upihbo ngbaan waah cha nin chee na mɔmɔk. Uwumbɔr nyan bi binib ponn ni ki daa bi, bi li ye u ni Upihbo ngbaan aanib. ⁵ Nnyamɔn mubaa aa bi bimɔi ni. Baa kpa taani ubaa.

Uwumbɔr aatuun tiib bitaa na

⁶ Le m kan Uwumbɔr aatuun uken laani paacham, ki joo ni tibɔnyaan ti bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki ti di ti tuk njitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na. ⁷ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan len mpɔɔn pu ke, “Ni li san Uwumbɔr, ki nyuɔ u man; ba pu? ni njeer u ji binib tibɔr. Ni li pak Uwumbɔr u nan naan paacham, ni kitin, ni nnyusakpem, ni nnyun mɔmɔk na.”

⁸ Uwumbɔr aatuun leler nan paan ni njan yoo na aapuwɔb ki len ke, “Kitsakpenj Babilonj lir a. Kitiɔ ngbaan le nan cha njinibol mɔmɔk aanib nyu ndapɔm gbii. Ndaan ngbaan le ye waadagook aakpeek. Nima le ki lir a.”

⁹ Uwumbɔr aatuun tatar nan paan ni uleler na aapuwɔb ki len mpɔɔn pu ke, “Binib bimɔk dii

upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan biyigbeer pu, bee birjaal pu na, ¹⁰ ga nyu ndaan mu ye Uwumbɔr aanjuul, le u kpir nj kiyikuuk ni, kaa di nnyun kpee mu pu. Nima le mɔk waanjuul sakpen, le bi ga li bi waatuuntiib bi bi chain na, ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki ga ji falaa sakpen mmii ni chirbil ponn ni. ¹¹ Injmanyuu nyan ni mmii ngbaan ni ki fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Binib bi dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan ki ye waayimbil na, ga ji falaa mmii ngbaan ponn ni, kaan fuur nwiin pu, kaan fuur kinyeek mu.”

¹² Nima le cha ni njan ke Uwumbɔr aanib bi kii waamɔb ki dii Yesu mbamɔm na li kpa limɔr.

¹³ Le m njun nneel len paacham ke, “Njnee ke: Bitekpiib bi nan dii Tidindaan na, waanyoor bi bi pu dandana wee ki joo cha.”

Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan kii ke, “Ni ye mbamɔm; ba pu? bi nan tun litunyaan linimaln. Baah kpo na, le bi fuur. Baah tun pu na mu dii bi.”

Dulnyaa aajikaacheel

¹⁴ Le m kan ntaalangbapim. Ubaa ka mu pu ki naahn unii, ki chik salmaa aayikpupuk, ki joo gɔrk u ka na unjaal ni.* ¹⁵ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal ni, ki len mpɔɔn pu ki tuk u ka ntaalangbam pu na ke, “Di saagɔrk chee tijikaar; ba pu? ni njeer lijikaacheel. Dulnyaa aajikaar biir a.” ¹⁶ Le u ka ntaalangbam pu na di waagɔrk chee dulnyaa aajikaar.

¹⁷ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal li bi paacham na ni. U mu nan joo gɔrk u ka na.

¹⁸ Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni kitork aabimbiln chee. Uma le ye mmii aayidaan. Le u

* 14:14 : Lik Daniel 7.13.

teen mpəən pu ki tuk Uwumbər aatuun u joo gərək u ka na ke, “Di saagərək u ka na ker ndaan aasubil ŋi bi dulnyaa ni na; ba pu? ŋisubil ngbaan puir a.”¹⁹ Le Uwumbər aatuun ngbaan di waagərək ker dulnyaa aasubil ngbaan, ki di ŋa libuusakpeln li ponn ni bi ŋmaani ŋisubil ki nyani ŋaanyun na. Nima le mək Uwumbər aah ga bii binib bi kaa dii u na pu na.²⁰ Le bi taa ŋisubil ngbaan pu libuusakpeln ngbaan ponn ni, kitiŋ aagbaan, ki nyan ŋaanyun. Le nsin nyan libuul ngbaan ni, ki wiir aan utaan yaa sil mu ponn ni kan, u ga ŋmaa liin na, ki puu ti saa mal ikui ilee aafəfək aah bi pu na.

15

Gbelngbeln aafalaa na

¹ M nan ki kan lijinjiir aawan niken paacham. Ni nan ye tiwankpaan, le ki gar mi pam. Mnan kan Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na. Falaa ngbaan ga li ye gbelngbeln aafalaa la; ba pu? falaa ngbaan aapuwbə Uwumbər aaruul ga sɔŋ.

² Le m kan tiwan ni naahn nnyusakpem mu mmii ŋmal mu ponn ni na, le mu wiin chain ke kinimbilik na. Le m kan binib bi nyan, kaa dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, kaa gaa waadaan ki ye waayimbil aanamba na; bi ka nnyusakpem mu wiin chain ke kinimbilik na chee, ki joo tibar ti Uwumbər tii bi na,³ ki gaa ilahn i ye Upihbo ngbaan ni Uwumbər aatutunn Moses aalahn na ke,

“Tidindaan Uwumbər u yeh mpəən məmək na,
saatuln ye litukpaan ki gar binib pam.

Saasan ye nsanyaan, ki mu ye nsan bamənn.

Si le ye Ubar n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴ Tidindaan, ŋma bi, kaan san si ki nyun si?

Si baanja le ye chain.

Ŋinibol məmək ga dan ki nan gbaan aanimbiin ni ki doon si; ba pu? binib məmək kan saatunyaan.”

⁵ Nimina aapuwbə le m kan ke bi nan chuu piir Uwumbər Aapepel li bi chain chain na aan li bi waabool ponn ni paacham na,⁶ le Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na nyan ni li ponn ni, ki pee ŋikekepiin ŋi bi chain na, ki buu salmaa aagbapapann bibiŋ pu.⁷ Le tiwanfuurkaan ninna ponn ni nibaa di salmaa aasambil ŋilole tii Uwumbər aatuuntiib bilole ngbaan. Uwumbər u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aaruul aah fii pu na le gbii ŋisambil ngbaan.⁸ Le Uwumbər aanyun ni waapəən cha inmanyuu gbiiin waadichal. Ubaa aa ŋmaa koo lidichal ngbaan ni ki nan saa buyoonn falaa bilole bi Uwumbər aatuuntiib bilole joo ni bi na ga pii dulnyaa ni aanib ki doo na.

16

Uwumbər aaruul aasambil

¹ Le m ŋun nneel sakpiin nyan ni Uwumbər Aadichal ni, ki tuk Uwumbər aatuuntiib bilole ngbaan ke, “Li cha ti di falaa u bi ŋisambil ŋilole ni na kpir dulnyaa ni; ba pu? Uwumbər gee lijuul bi pu.”

² Le Uwumbər aatuun ubaa buen ki ti di falaa u bi waasambil ni na kpir dulnyaa ni. Le ni ŋa ibuun i wu sakpen na ki baan binib bi kpa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na pu.

³ Le Uwumbər aatuun leler mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nnyusakpem ponn ni. Le nnyusakpem ngbaan aanyun kpaln nsin ke linikpol aasin na. Le tiwan nimək bi nnyusakpem ponn ni na kpo.

⁴ Le Uwumbər aatuun tatar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir ŋiməə ni, ni inyunbun ni. Le nnyun

ngbaan kpaln nsin. ⁵ Le m n̄un Uwumbər aatuun u ye nnyun aayidaan na len ke, “Uwumbər u ye chain daan, ki nan bi, ki beenin bi na, saah daa binib ngbaan aatafal kina na, aa n̄a ni n̄an; ⁶ ba pu? bi ku saanib ni saabənabtiib ki cha baasin nyan, le aa mu cha baanyun kpaln nsin bi nyu. Bi n̄eer kina la.”

⁷ Le m n̄un nneel nyan ni kitork aabimbiln ni ki len ke, “Tidindaan Uwumbər, u yeh mpəən məmək na, ni ye mbamən, aa jin binib tibər mbaməm ki n̄a bi naah n̄eer bi pu na.”

⁸ Le Uwumbər aatuun nanar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nwiin pu. Le Uwumbər cha mu seer binib ke mmii aah seer pu na.

⁹ Le ntoton sakpen seer binib. Le bi sii Uwumbər u kpa mpəən ki cha bi ji falaa kina na. Baa kpeln baabimbin, kaa nyuj u.

¹⁰ Le Uwumbər aatuun n̄mun̄mur mu di falaa u bi waasambil ni na kpir upeel ngbaan aabərjal pu. Le waanaan bəl̄n. Le binib junni bilambil iween pu. ¹¹ Iween ngbaan pu, ni ibuun ngbaan pu, le bi seei Uwumbər u bi paacham na, kaa kpeln baabimbin, kaa di cha baatunwanbir.

¹² Le Uwumbər aatuun loloob mu di falaa u bi waasambil ni na kpir liməəsakpeln li bi yin li ke Yufrates na ni. Le laanyun foor, ki n̄a nsan ki tii bibərbi bi nyan ni liwipuul wəb na.

¹³ Le m kan tiyayaar ti naahn titaateeraakpann na titaa nyan ni kipeewanbiik, ni upeel ngbaan, ni waabənabr u n̄manni binib na aaməi ni la. ¹⁴ Tiyayaar ngbaan ye kinimbərj yaan la, le ki tun lijinjir aatun, ki buen dulnyaa wee ni aabərbi məmək chee, ki ti kuun bi, ke bi to butəb, Uwumbər u yeh mpəən məmək na aawiinsakpiin daal.

¹⁵⁻¹⁶ Tiyayaar ngbaan nan kuun bi lipepel libaa wəb. Hiibru* aaliin

* 16:15-16 : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

ponn ni bi yin nima chee ke Amagedonn. Le Yesu bui ke, “Li pel man, m ga dan ke unaayuk aah choo pu na la. Uwumbər aanyoor bi binib bi si kii bundaln m ga nan fuu ni na, ki lik baawanpeenkaan ke bi taa chuun bin̄meen, ki taa ji iniməən.”

¹⁷ Le Uwumbər aatuun lolole mu di falaa u bi waasambil ni na kpir libuln pu. Le nneel sakpiin nyan ni Uwumbər aabərjal li bi waadichal ni na, ki len ke, “Ni n̄a doo a.”

¹⁸ Le utaal moor, kifuu mu faa, le utaal teen, le kitinj den sakpen ki ti nyan. Uwumbər aah nan naan binib buyoonn na, kitinj aa nan den sakpen ke kaah den n-yoonn ngbaan sakpen pu na.

¹⁹ Le kiti-sakpen ngbaan aadir məmək yakr nfum mutaa ki lir kitinj. N̄inibol məmək aatim mu lir kitinj a; ba pu? Uwumbər aa suln kitisakpen

Babilon ngbaan aanib aatunwanbir bər, ki tii bi kiyikuuk ki gbii ndaan mu ye waan̄uul sakpen na, ki cha bi nyu.

²⁰ Le n̄idik məmək muin nnyun ni kaa ki bi, n̄ijoo məmək mu lir. ²¹ Le utaal nun n̄itaatakpabil sakpiin, ki lir binib pu. N̄i məmək nan nyuun ke njikaabim bətə aah nyuun pu na. Le binib sii Uwumbər n̄itaatakpabil ngbaan aabəbir pu; n̄i nan n̄a bi falaa pam.

17

Upiidagookpaan na aabər

¹ Le Uwumbər aatuuntiib bilole bi joo n̄isambil n̄ilole ngbaan na ubaa dan ki nan len m chee ki bui mi ke, “Dan do, aan m nan mək si Uwumbər aah ga daa upiidagookpaan u bi nnyunkpaan chee na aatafal pu na. ² Dulnyaa aabərbi gər chaa upiidagoor ngbaan chee. Dulnyaa aanib mu gər chaa u chee ki nyu waadagoor aadaan ki gbii.”

³ Le Uwumbər Aafuur Nyaan fir m pu, le waatuun ngbaan yoor mi ki di buen nteersakpiin ni. Le m

ti kan upii ubaa dik upeel u man na pu. Niyimbil ni seei Uwumbər na nan bi upeel ngbaan aawon məmək pu. U nan kpa njiyl njilole ni iyiin kipiik. ⁴ Upii ngbaan nan pee tiwanpeenkaan nyaan, nibaa chee man, niken chee mu bən ke nsiin na, ki pee nleen mu njan ki kpa kidaak na uneen ni. Waawanpeenkaan pu nan ye salmaa ni njitakpabinyaan ni kpa kidaak na. U nan joo salmaa aasambil unjaal ni. Tiwan ni kaa njan, ki ye waadagook aawan, ki kpa tijon na nan gbii waasambil ngbaan ni. ⁵ Liyimbil li aatataa bəə na nan nmeə paa uyigbeer pu. Liyimbil ngbaan le ye ke, “Kitisakpen Babilon ki ye bipiida-goob ni bininsum məmək aana na.” ⁶ Le m kan upii ngbaan gbii ndaan ki də; ba pu? u nyun Uwumbər aanib aasin, ni binib bi kpo Yesu pu na aasin ki gbii.

Maah kan u na, le ni gar mi pam. ⁷ Le Uwumbər aatuun ngbaan baa mi ke, “Ba pu ni gar si? M ga kpiir upii ngbaan aabər, ni waah dik upeel u pu na aabər aatataa, ki tuk si. ⁸ Upeel u kpa njiyl njilole ni iyiin kipiik aan aa kan u na, u nan bi, kaa ki bi. Ni yaa kpee siib kan, u ga nyan ni libuul li nyoo kaa kpa limək na ni, ki cha nin chee bi ga kuln u. Le dulnyaa ni aanib bi aayimbil aa nmeə liməfal aagban ni buyoonn Uwumbər aa nan kee naan dulnyaa wee na, yaa kan upeel ngbaan kan, ni ga gar bi pam; ba pu? u nan bi, kaa ki bi, ki ga ki gir ni.

⁹ “Unii umək kpa nlan na, u dalk lik ki bee nimina aatataa. Upeel ngbaan aayil njilole na njan njjoo njilole ni upii ngbaan ka ni pu na, ki mu njan bibər bilole. ¹⁰ Bibər bilole ngbaan ponn ni binmu lir a, ubaa laa bi dandana wee, uken aa kee fuu ni. U yaa nan fuu ni kan, waan ki yunn. ¹¹ Upeel u nan bi, kaa ki bi na le njan ubər niniin, ki ye bibər

bilole ngbaan ponn ni ubaa, ki cha nin chee bi ga kuln u na.

¹² “Saah kan iyiin kipiik i na, i njan bibər kipiik bi kaa kee ji nnaan na la. Bi ni upeel ngbaan ga kan bibər aapəon, ni yunn siib. ¹³ Bibər kipiik ngbaan kpa kiməbaan, ki di baapəon ni baayiko tii upeel ngbaan. ¹⁴ Bi ga faa Uwumbər Aapihbo butəb. Le Upihbo ngbaan ga njan bi; ba pu? u ye dindatiib məmək Aadindaan, ki ye bibər məmək Aabər kpaan la. Binib bi dii u na le ye waah nyan bi ki yin bi na, le bi si uchan ni.”

¹⁵ Le Uwumbər aatuun ngbaan ki bui mi ke, “Aa kan nnyunkpaan mu upiidagoo ngbaan ka mu chee na. Nnyunkpaan ngbaan njan binib la. Bi ye njimbol məmək aanib bi bi dulnyaa wee ni, ki len iliin imək bi dulnyaa wee ni na. ¹⁶ Saah kan iyiin kipiik i na ni upeel ngbaan ga li nan upiidagoo; ki ga yoor waawan məmək ki cha u chuun unmeen, ki ga ji waawon ki see u mmii; ¹⁷ ba pu? Uwumbər le cha bi ban bi nja waageehn, ki cha bi kpa kiməbaan ki di baanaan tii upeel ngbaan u ji ki nan saa buyoonn Uwumbər aah len pu na nan nja.

¹⁸ “Saah kan upii u na, u ye kitisakpen ki ye dulnyaa ni aabər aayidaan na la.”

18

Babilon aalirn

¹ Nimina aapuwbəb, le m ki kan Uwumbər aatuun uken nyan ni paacham ki sunn ni, ki kpa mpəon sakpen, ki wiin chain ki woln dulnyaa wee ni, ² le ki len mpəon pu ke, “Kitisakpen Babilon lir a. Ki lir kookoo a. Bipənib, ni tiyayaar, ni tiwanbir, ni inyoon i bir ki kə na baanja le koo nima chee; ³ ba pu? njinbol məmək nyun ndaan mu ye kiti njan ngbaan aadagook aakpeek na, le dulnyaa ni aabər gər chaa ki chee. Binib bi chuun tiir na

nan kan tinyoor sakpen ki pu; ba pu? kaanib nan ban tiwanyaan ki ti nyan.”

⁴ Le m ki n̄un nneel nyan ni paacham ki len ke,
 “Maanib, nyan ni kitin̄ ngbaan aanib chee,
 ki taa kpaan tun titunwanbir bi chee,
 ki taa ji falaa u bi ga ji u na;

⁵ Kitin̄ ngbaan aatunwanbir muun ki wiir ki ti fuu paacham, le Uwumb̄or aa suln kaatunwanbir.”

⁶ U bui ke, “Teen kitin̄ ngbaan kaah nan tii pu na.

Teen ki kaah nan tun pu na mfum mulee.

Gbiin kaayikuuk ndaan mu p̄oək jer kaah tii biken na mfum mulee.

⁷ Kitin̄ ngbaan nan nyuŋ kibaa ki gaa tiwanyaan ki ti nyan̄.

Cha ki ji falaa ki li kpa mpombiin ki ti ki saa kina;

ba pu? ki len kisui ni ke ki ye ub̄rpii, kaa ye ukpopii,
 kaan kan mpombiin kpala.

⁸ Nima pu le falaa ga pii kitin̄ ngbaan liwinbaal.

Iweenbir, ni mpombiin, ni nkon ga lir ki pu.

Le mmii ga gaa kitin̄ ngbaan m̄m̄ək; ba pu?

Tidindaan Uwumb̄or u dar kitafal na kpa mp̄oən sakpen.”

⁹ T̄o, dulnyaa aab̄rb bi nan ḡor kitin̄ ngbaan chee ki jin kaawanyaan na yaa kan mmii gaal kitin̄ ngbaan, ki kan in̄manyuu fii paacham kan, bi ga li wii ki kaani.

¹⁰ Kitin̄ ngbaan aafalaa pu bi ga li san ijawaan, ki ga li si dandar, ki len ke, “Kitisakpen̄ Babilon̄ ki nan kpa mp̄oən na, tib̄bir bi ki pu. Ntafadaan pii ki liwinbaal.”

¹¹ Le binib bi chuun tiir dulnyaa ni na mu ga wii ki li kpa mpombiin kitin̄ ngbaan pu; ba pu? ubaa aan ki daa baawan.

¹² Ubaa aan ki daa baasalmāa, ni tikunabr, ni n̄itakpabil n̄i n̄an ki kpa kidaak na, ni ileen i kpa kidaak na, ni n̄ikekenyaan, ni n̄ikeken n̄i b̄on ke n̄siin na, ni n̄i man na, ni n̄ikpanyaan, ni iluub aanyin aasambil, ni id̄o aasambil n̄i kpa kidaak na, ni tikur aawan, ni n̄itakpanyaan aawan, ¹³ ni tikpin aawan, ni kinimb̄oapan̄, ni tulalee, ni nkpan̄mirkoo, ni tulalee aayon mu bi joo toor kitork na, ni ndaan, ni nkpan, ni boroboro aayon, ni tijikaar, ni inaa, ni ipiih, ni itaan, ni t̄roku tiib, ni binaagbiib, ni binib aam̄fal. ¹⁴ Tijikaar nyaan ti kitin̄ ngbaan aanib aanimbil nan man ti pu na, taa ki bi bi chee. Tiwanpeenkaan ni n̄an na ni tiwanyaan m̄m̄ək waŋ a. Baan ki kan ni. ¹⁵ Binib bi chuun tiir tiwan nimina kitin̄ ngbaan ponn ni ki kan tinyoor na ga san ijawaan kitin̄ ngbaan aafalaa pu, ki ga li si dandar ki wii, ki kpa mpombiin, ¹⁶ ki len ke, “Tib̄bir bi kitisakpen̄ ngbaan pu la. Kaanib nan pee n̄ikekenyaan, ni n̄ikeken n̄i b̄on ke n̄siin na, ni n̄ikeken n̄i man na, ki nan kpa salmaa ni n̄itakpabil n̄i n̄an ki kpa kidaak na, ni ileen i n̄an ki kpa kidaak na. ¹⁷ Liwinbaal le liwankpasakpeln̄ ngbaan m̄m̄ək bee ȳoli.”

Le biŋ̄odam m̄m̄ək, ni binib bim̄ək koo in̄̄i ni ki chuun na, ni biŋ̄oŋaab m̄m̄ək, ni binib bim̄ək ji n̄nyusakpem aatuln̄ ponn ni na, bi m̄m̄ək si dandar ¹⁸ ki lik mmii aah gaal kitin̄ ngbaan pu na, le ki tar ke, “Kilatin̄ ki bi ke kitisakpen̄ ngbaan na?” ¹⁹ le ki faa kitangbaak n̄a biyil pu, ki wii ki li kpa mpombiin ki len ke, “Tib̄bir bi kitisakpen̄ ngbaan pu la. Biŋ̄odam bim̄ək chuun n̄nyusakpem pu na nan kan tinyoor pam; ba pu? kitin̄ ngbaan aanib nan daa bi chee tiwan ni kpa kidaak na. Liwinbaal le kitin̄ ngbaan m̄m̄ək kuln̄ a.”

20 Tɔ, nimi bi bi paacham na, ni Uwumbɔr aanib, ni Yesu aakpambalb, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib, ni li kpa mpopiin kitisakpeŋ ngbaan aah kuln pu na pu; ba pu? Uwumbɔr teen ki kaah ŋa nimi bakaa u na, ki daa kitafal.

21 Tɔ, le Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan yoor litakpal li naahn kinaak sakpeŋ na, ki di mee lii nnyusakpem ponn ni, le ki bui ke, “Kina le bi ga yoor kitisakpeŋ Babilonŋ ki di lii. Kaan ki li bi. 22 Ubaa aan ki li ŋun binib bi gbaa tibar na, ni binib bi gaa ilahn na, ni binib bi pii ŋiwul ni kakaan tiib na pu, kitinŋ ngbaan ponn ni. Ututunn ubaa mu aan ki li bi ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki nan tijikaar ki ponn ni. 23 Karyaa ubaa mu aan ki li wiin ki ponn ni. Uja ubaa mu aan ki yoor upii ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki mɔn uja ki ponn ni. Binib bi chuun tiir tiwan ki ponn ni na nan ye mpɔɔndam la. Kaanib nan ŋani inyɔk ki ŋmanni ŋjinibol mɔmɔk.”

24 Uwumbɔr daa kitinŋ ngbaan aanib aatafal; ba pu? bi ku waanib, ni waabɔnabtiib, ni binib bimɔk kpo u pu na. Baasin bi kitinŋ ngbaan ponn ni.

19

1 Nimina aapuwɔb le m ŋun nneel mu naahn kinipaak sakpeŋ na aaneel paacham. Bi len ke, “Haleluya, Tidindaan Uwumbɔr le gaa timi lii. Uma le yeh nnyuŋ, ni mpakm, ni mpɔɔn. 2 U jin binib tibɔr mbamam ki ŋa bi naah ŋeer bi pu na. U jin upiidagookpaan u nan cha dulnyaa ni aanib gɔr kidagook na aabɔr, ki daa utafal; ba pu? u nan ku uma Uwumbɔr aatutum.” 3 Le kinipaak ki bi paacham na ki len ke, “Haleluya. Inmanyuu nyan kitinŋ ngbaan ni ki ga fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” 4 Le bininkpiib

moninko ni binaa ngbaan, ni tiwanfuurkaan ninaa ngbaan gbaan kitinŋ ki pak Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na, ki len ke, “Amii. Haleluya.”

Upihbo ngbaan aajim

5 Le nneel nyan ni libɔrjal chee ki len ke, “Nimi bimɔk ye timi Aawumbɔr aatutum ki san u na, biwaatiib ni bipɔɔndam, ni mɔmɔk pak u man.” 6 Le m ŋun nneel mu naahn kinipaak sakpeŋ aaneel, ki naahn bunyɔb sakpem aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah tar mpɔɔn pu na, len ke, “Haleluya. Dandana wee Tidindaan Uwumbɔr u kpa mpɔɔn mɔmɔk na le joo tiwan mɔmɔk. 7 Cha ti li mɔɔni ki li kpa mpopiin sakpen ki nyuŋ u; ba pu? ni ŋeer Upihbo ngbaan yoor upuu.* Le upuu gor ubaa. 8 Uwumbɔr tii u ŋikekenyaan ŋi bi chain ki wiin na, u di gbaab.” Ŋikekenyaan ngbaan le ye Yesu aanib aatunyaan.

9 Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui mi ke, “Nmee ke: Binib bi Uwumbɔr yin bi ke bi dan ki nan ji Upihbo ngbaan aabɔndinn aajikaar na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.” Le Uwumbɔr aatuun ngbaan ki len ke, “Uwumbɔr aabɔr ti ye tibamann na le na.”

10 Le m gbaan kitinŋ utaafar chee, le ki ban ke m pak u. Le u bui ke m taa ŋa kina; ba pu? u mu po ye m ni nnaabitiiib bi joo tibɔr ti Yesu kpiir na aatutunjeer la, ke m pak Uwumbɔr baanja.

Tɔ, tibɔr ti Yesu kpiir na le tii waabɔnabtiib mpɔɔn ke bi len.

Unii u dik utapiin pu na

11 Le m kan kitaapaak chuu piir, ki kan utapiin. U dik u pu na aayimbil le ye ke, “Mbamɔndaanyaan.” U yaa ji binib tibɔr kan, u tii bi baabamɔn, ki mu dii nsanyaan ki ti to butɔb.

* 19:7 : Upihbo le ye Yesu. Upuu le ye waanib.

12 Unimbil wəb wiin ke mmiigaal na. Ubər aayikpupur ti wiir na bi uyil pu. Waayimbil ŋmee u pu. Ubaa aa nyi liyimbil ngbaan see uma baanja. 13 U pee kikapalk ki bi di ki məon nsin ni na. Bi yin u ke “Uwumbər Aaməboln.” 14 Le Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na paa upuwəb, ki dik itapiin pu, ki pee ŋikekepiin ŋi ŋan ki bi chain na. 15 Le kijaak aajuk ki ka na bi uməb ni, ke u ti nyan ŋinibol məmək. U ga di tikur aadabil ki li joo bi mpəon pu, ki ga ŋa bi ke binib aah taar ŋisubil pu libuusakpeln ponn ni ki nyani ŋaanyun pu na, le ki mək bi Uwumbər Mpəonsakpiindaan aah gee liŋuul pu na.† 16 Liyimbil nan ŋmee waakpalk pu, utaapaln chee ke, “Bibərb məmək Aabərkpaan ni dindatiib məmək Aadindaan.”

17 Le m kan Uwumbər aatuun ubaa si nwiin ni. Le u teen mpəon pu ki yin inyoon imək laani paacham na, ke i dan ki nan ji tijikaar sakpenn ti Uwumbər ga tii i na, 18 ti ye bibərb aawon, ni butəb aajab aaninkpiib aawon, ni bipəondam aawon, ni itaan aawon, ni binib bi dik i pu na aawon, ni binib məmək aawon, bi ye binaagbiib ni bi kaa ye binaagbiib na, ni bi ye biwaatiib, ni bi ye bipəondam na aawon la.

19 Le m kan upeel ngbaan, ni dulnyaa aabərb ni baajab məmək kuun təb chee, bi ti to unii u dik utaan pu na, ni waatuuntiib butəb. 20 Le u chuu upeel ngbaan, ni waabənbr u nan tun lijinjiiir aatun gimbiin ni ki ŋmanni binib bi nan gaa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na. Bi nan chuu upeel ngbaan ni waabənbr ngbaan ki di ŋa chirbil aamii sakpiin ni, bifuub. 21 Le unii u dik utaan ngbaan pu na di kijaak aajuk ki bi uməb ni na ku baajab ngbaan məmək. Le inyoon məmək jin baawon ki ti bab.

20

Njibin lichur na

1 Le m kan Uwumbər aatuun nyan ni paacham ki ŋub libuul li nyoo kaa kpa limək na aajaalen aasaafii, ni tikululn sakpenn, uŋaal ni. 2 U nan chuu kipeewanbiik ki ye kinimbəŋ aan bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil,* ki ki yin ki ke Sintana na, le ki di tikululn ngbaan buu ki, 3 ki di ki ŋa libuul ngbaan ni, ki di libiil biin, ki lan, ke ki li bi ni ponn ni ŋibin lichur, ki taa ki ŋmanni binib ki ti saa buyoonn ŋibin lichur ngbaan ga jer na. N-yoonn ngbaan aapuwəb, see bi chuu buur ki, ki di ki lii, ni yunn siib.

4 Le m kan ŋibərbjal, ni binib bi ka ŋi pu na. Le Uwumbər tii bi nyan ke bi ji binib tibər. Bi nan ye binib bi nan kpo Yesu pu na aawiin. Binib nan chuu gii biyil lii; ba pu? bi nan moon tibəbamənn ti Yesu nan kpiir na ni Uwumbər aabər. Baa dii upeel ngbaan, bee waawaal, kaa gaa waadaan biyig-beer pu, bee biŋaal pu. Bi nan kpa liməfal ki jin nnaan Kristo chee ŋibin lichur. 5 Bima le ye binib bi puen fikr nkun ni na. Bitekpiib bi gur na aan ki kan liməfal ki nan saa buyoonn ŋibin lichur ngbaan ga jer na. 6 Binib bi puen fikr nkun ni na kpa mpopiin; bi ye Uwumbər aanib la. Baan ki kpo lelee. Bi ga li ye bitotoorb ki tun lituln tii Uwumbər ni Kristo, ki ga ji nnaan u chee ŋibin lichur.

Kinimbəŋ aalirn

7 Njibin lichur ngbaan yaa jer kan, Uwumbər ga cha bi nyan kinimbəŋ kiyondiik ni, ki di ki lii. 8 Le ki ga buen ki ti ŋmann ŋinibol ŋi bi dulnyaa wee məmək ni na, ki ti kuun bi, bi ti to butəb. Njibol ngbaan aayimbil le ye Gog, ni Magog. Bi wiir ke nnyusakpem aatambol

† 19:15 : Lik Ilahn 2.9. * 20:2 : Defil ni Sintana ye kinimbəŋ aayimbil ŋiken la.

aah wiir pu na, ⁹ ki chuun gbii dulnyaa aapepel mŏmŏk ni, ki si gob kitij ki Uwumbŏr gee ki, aan waanib bi nima chee na. Le mmii nyan ni Uwumbŏr do ki nan wun bi mŏmŏk. ¹⁰ Le Uwumbŏr chuu kinimbŏj ki ŋmann bi na, ki di ki ŋa chirbil aamii ni, upeel ngbaan ni waabŏnabr u nan ŋmanni binib na aah bi nin chee na. Le bi ga ji falaa, nwiin pu ni kinyeek ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Kookoo aabŏjil

¹¹ Le m kan libŏrjal pipiln sakpeln, ni u ka li pu na. Le kitij ni paacham san nyan u chee, kaa ki bi. ¹² Le m kan bitekpiib, bi ye bipŏndam ni bi ye biwaatiib na, si libŏrjal ngbaan aanimbiin ni. Le u kpar tiggann, ki ki kpar kigban kiken, ki ye limŏfal aagban na, ki jin bitekpiib tibŏr, baabŏr aah ŋmee tiggann ngbaan ponn ni pu na, baah nan tun pu na. ¹³ Le bitekpiib mŏmŏk nyan ni kitekpiitin ni, ki si nima; binib bi nan bee nnyusakpem ponn ni na, bi mu nyan ni ki si nima. Le u jin bi mŏmŏk tibŏr baatuln aah ye pu na. ¹⁴ Le u di nkun ni kitekpiitin ŋa mmii sakpiin ponn ni. Mmii ngbaan le ye lelee aakun. ¹⁵ Le bi di binib bimŏk aayimbil aa ŋmee limŏfal aagban ni na ŋa mmii ngbaan ponn ni.

21

Paacham pŏon ni kitipŏj

¹ Le m kan paacham pŏon, ni kitipŏj; njan aapaacham, ni njan aatin na jer a. Nnyusakpem mu aa ki bi. ² Le m kan kitij ki bi chain, ki ye Jerusalem pŏon na, nyan ni Uwumbŏr chee paacham, ki gor ke ubŏndinn u ban u mŏn tichal na aah gor ubaa pu pu na. ³ Le m ŋun nneel sakpiin libŏrjal ngbaan chee len ke, “Lik, Uwumbŏr do bi binib chee, le u ga li bi bi chee. Bi ga li ye waanib. Uma ubaa ga li bi bi chee

ki ga li ye Baawumbŏr, ⁴ ki ga per bi tinyunyunn mŏmŏk. Nkun aan ki li bi; mpombiin mu aan ki li bi; iwiil mu aan ki li bi; iween mu aan ki li bi; ba pu? tiwankpok mŏmŏk jer a.”

⁵ Le Uwumbŏr u ka libŏrjal ngbaan pu na len ke, “Lik, m ŋa tiwan mŏmŏk nipŏnn.” Le u mu bui mi ke, “Ŋmee kina; ba pu? tibŏr timina ye mbamŏn, ki ga sil ŋa kina.” ⁶ Le u ki bui mi ke, “M ŋa tiwan ngbaan mŏmŏk doo. Min le ye Alfa ni Omega, mpiin ni ndoon ngbaan. Unii umŏk nnyunyuu chuu u na, m ga tii u limŏfal aanyun, le waan pa nibaa. ⁷ Unii umŏk nyan na ga li yeh tiwan mŏmŏk. M ga li ye Waawumbŏr; u mu ga li ye maabo. ⁸ Le bijawaandam, ni binib bi yii mi na, ni bininsom, ni binikurb, ni bidagoob, ni bibŏb, ni biwaadam, ni binyamŏndam mŏmŏk ga li bi chirbil aamii ni. Nima le ye lelee aakun na.”

Jerusalem pŏon na

⁹ Le Uwumbŏr aatuuntiib bilole bi joo kookoo aafalaa bilole ŋisambil ŋilole ponn ni na, bi ponn ni ubaa dan m chee ki nan bui mi ke, “Dan, aan m nan mŏk si Ubŏndinn u ye Upihbo ngbaan aapuu na.” ¹⁰ Le Uwumbŏr Aafuur Nyaan fir m pu, le Uwumbŏr aatuun ngbaan yoor mi ki di buen lijoosakpeln li fŏk na paab, le ki ti mŏk mi Jerusalem aatin ki ye chain na nyan ni Uwumbŏr chee paacham, ¹¹ ki wiin chain Uwumbŏr aanyun pu, ki wiin chain ke lichachatakpal li kpa kidaak aan bi yin li ke Jaspa na aah wiin pu na. ¹² Ligoln sakpeln li fŏk na mann gonn kitij ngbaan, ki kpa ibisamŏi kipiik ni ilee. Uwumbŏr aatuuntiib ponn ni kipiik ni bilee mu si ibisamŏi ngbaan mŏmŏk chee. Israel yaab aanibol kipiik ni ŋilee aayimbil ŋmee ibisamŏi kipiik ni ilee ngbaan mŏk pu. ¹³ Ibisamŏi itaa bi liwipuul wŏb, itaa mu bi ŋjangan, itaa mu bi ŋjangii, itaa

mu bi liwilir wəb. ¹⁴ Ligoln ngbaan kpa njidinyik kipiik ni njilee. Upihbo na aakpambalb kipiik ni bilee aayimbil njmee njidinyik ngbaan məmək pu.

¹⁵ Uwumbər aatuun u len m chee na joo salmaa aadabil u ti njan kitiŋ ngbaan ki lik kaah wiir pu na, ki njan ki lik ligoln aabisaməi aah waa pu na, ki njan ki lik ligoln mu aah fək pu na. ¹⁶ Kitiŋ ngbaan nan ye likpakpaln la. Nipepel məmək njinaa aah waa pu na nək la. Le u di lidabil ngbaan njan ki lik kitiŋ ngbaan aah wiir pu na. Le nipepel njinaa məmək ye mal lichur libaa ni ikui iŋmu, ki mu fək kina la. ¹⁷ Le u njan ki lik ligoln aapepeen. Ni ye njitaa ikui ilee ni kipiik ni njiloob, binib aah njan njitaa pu na; le Uwumbər aatuun ngbaan njan kina. ¹⁸ Bi nan di litakpanyaan li kpa kidaak aan bi yin li ke jaspera na le maa ligoln ngbaan. Kitiŋ ngbaan ye salmaa u bi chain na, ki wiin ke kinimbilik ki bi chain na. ¹⁹⁻²⁰ Ligoln ngbaan aadinyik nan ye njitakpanyaan nj kpa kidaak na məmək aabəŋ la.

Njan aatakpal ngbaan nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jaspera na,

lileler nan ye litakpanyaan li bi yin li ke safir na,

litatar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke agate na,

linanar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke emeral na,

linmuŋmur nan ye litakpanyaan li bi yin li ke sadoniks na,

liloloob nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kaneliann na,

lilolole nan ye litakpanyaan li bi yin li ke krisolate na,

lininiin nan ye litakpanyaan li bi yin li ke beril na,

liwawaer nan ye litakpanyaan li bi yin li ke topas na,

kipiik nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kalsedoni na,

kipiik ni libaa nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jasinte na,

kipiik ni nilee nan ye litakpanyaan li bi yin li ke ametis na.

²¹ Le ibisaməi kipiik ni ilee ngbaan nan ye njitakpanyaan kipiik ni njilee li bi yin li ke peral na; i məmək nan ye litakpanyaan libaabaa. Kitiŋ ngbaan ponn ni aasan nan ye salmaa u bi chain ki naahn kinimbilik ki bi chain na la.

²² Maa nan kan Uwumbər Aadichal kitiŋ ngbaan ponn ni; ba pu? Tidindaan Uwumbər u yeh mpəən məmək na, ni Upihbo ngbaan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, le binib dooni bi. ²³ Kitiŋ ngbaan aabən wiin ni unmal li wiin ki ponn ni; ba pu? Uwumbər aah wiin pu na woln ki ponn ni. Kaakaryaa ye Upihbo ngbaan la. ²⁴ Kaawiin ga woln njinibol aanib pu, ke bi chuun. Dulnyaa aabərb ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni. ²⁵ Kitiŋ ngbaan aagoln aabisaməi kipiik ni ilee aan piin nwiin pu. Kinyeek aan li bi nima. ²⁶ Njinibol aanib ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni. ²⁷ Tiwan ni kpa tijəŋ na nibaa aan koo ni ki ponn ni. Binib bi dii njiwaa na ponn ni ubaa aan koo ni. Binib bi məln inyamən na ponn ni ubaa mu aan koo ni. Binib bi aayimbil njmee Upihbo ngbaan aaməfal aagban ni na baanja le ga koo ni.

22

¹ Uwumbər aatuun ngbaan nan mək mi liməəl li ye liməfal aanyun ki wiin chain na. Mu nyan ni Uwumbər ni Upihbo ngbaan aabərbal chee, ki puu dii kitiŋ ngbaan aasan aakaasisik ni. ² Le liməfal aasui si liməəl ngbaan aapepel məmək njilee pu, le ki lu njisubil libiln ponn ni nfum kipiik ni mulee, unmal unmal ponn ni. Isui ngbaan aafar le tii njinibol mək laafee. ³ Tiwan ni Uwumbər kə na nibaa aan li bi kitiŋ ngbaan ni.

Uwumbər ni Upihbo ngbaan aabərbal ga li bi ki ponn ni; le waatutum ga tun lituln tii u, ⁴ ki

ga kan unimbil wɔb. Waayimbil ga li bi biyigbeer pu. ⁵ Kinyeek aan ki li bi. Baan li ban karyaa, kaan li ban nwiin; ba pu? Tidindaan Uwumbɔr le ga li wiin bi pu. Bi ga li ye bibɔrb ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu aah ga nan gir ni pu na

⁶ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui mi ke, “Tibɔr ngbaan ye mbamɔn ki ga sil ɲa. Tidindaan Uwumbɔr u di Waafuur Nyaan tii waabɔnabtiib na tun ni waatuun u nan mɔk waatutum tiwan ni ga ɲa mala na.”

⁷ Tɔ, Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala. Binib bi kii kigban kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga ɲa na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.”

⁸ Min Jɔnn le ɲun ki kan tiwan nimina. Maah ɲun ki kan ni mɔmɔk doo na, le m gbaan kitinj, Uwumbɔr aatuun u mɔk mi tiwan ngbaan na aanimbiin ni, ki ban ke m pak u. ⁹ Le u bui mi ke, “Taa ɲa kina. Pak Uwumbɔr baanja. M mu ye saatutuɲeer ubaa la, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib bi ye aanaabitiib na aatutuɲeer la, ni binib bi kii kigban kee aabɔr na aatutuɲeer la.” ¹⁰ Le u ki bui mi ke, “Kigban kee aabɔr ti tuk timi tibɔr ti ga ɲa na, taa joo ti aabaa; ba pu? naan yunn, ti ga ɲa. ¹¹ Unii umɔk tun lituln li kaa ɲan na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun tijɔɲ aatuln na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun lituln li ɲan na, u li beenin tun kina. Unii umɔk bi chain na, u li beenin bi chain.”

¹² Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala, ki ga li joo ni ipiin ki nan tii unii mɔmɔk ipiin waatuln aah ɲeer pu na. ¹³ Min le ye Alfa

ni Omega, njan yoo ni gbelngbeln yoo, mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.”

¹⁴ Tɔ, binib bi finn baawan-peenkaan ki ɲa ni chain na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. Bi ga li kpa nsan ke bi moo limɔfal aasubil, ki dii kitinj ngbaan aabisamɔi ni ki koo ni. ¹⁵ Le tiniwanbir, ni bibɔɔb, ni bidagoob, ni binikurb, ni biwaadam, ni binyamɔndam, ni biɲmanɲammim ma kan, baan koo ni kitinj ngbaan ni.

¹⁶ “Min Yesu tun ni maatuun u nan tuk nimi tibɔr tee, ni ti tuk maanib. M ye Ubɔr David aayaa-bil, ki ye liɲmabil naanyuun li wiin chain na.”

¹⁷ Uwumbɔr Aafuur Nyaan ni Yesu aanib bui ke, “Dan.”

Unii umɔk ɲun na, u mu bui ke, “Dan.”

Unii umɔk nnyunyuu chuu u na, u mu dan. Unii umɔk ban na, u mu dan ki nan nyu limɔfal aanyun, ki taa pa nibaa.

Kookoo aabɔr

¹⁸ M sur unii umɔk ɲun kigban kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga ɲa na, unii ubaa yaa di tibɔr tiken kpee tibɔr ngbaan pu kan, Uwumbɔr ga di falaa u ɲmee kigban kee ponn ni na kpee u. ¹⁹ Unii ubaa yaa bar kigban kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga ɲa na kan, Uwumbɔr aan cha u moo limɔfal aasubil, kaan cha u koo ni kitinj ki bi chain na ponn ni, tiwanyaan ni bi ɲmee kigban kee ponn ni na.

²⁰ Yesu u tuk timi tibɔr tee na bui ke, “Een, m ga gir ni mala.”

Mbamɔn, Ndindaan Yesu, dan.

²¹ Tidindaan Yesu ɲa tinyoor ɲa waanib mɔmɔk pu. Amii.